

I 10966

ALMANAHUL
LITERAR 1969

ALMANAHUL
LITERAR 1969

Eminescu văzut de Anghel

i 10966

-- UCL 2014

BIBLIOTECA „ASTRA”
SIBIU

1969

I AN 2022

ALMANAHUL
LITERAR

COLABORĂRI: Th. AMAN • Dorin ANASTASIU • Gh. ANCA • Virginie ANCELOT • Ioana ANDRESCU • Al. ANDRÎTOIU • Gh. ANGHEL • Liana ANGHEL • Ludovic ANTAL • George APOSTU • Grigore ARBORE • Barutu T. ARGHEZI • Tudor ARGHEZI • ARKOSSY Istvan • George BACOVIA • Teodor BALȘ • Andrei BANC • Aurel BARANGA • Eugen BARBU • Filaret BARBU • Ion BARBU • Tancred BĂNĂTEANU • Ion BĂNUȚĂ • Mihai BĂRBULESCU • Simion BĂRBULESCU • Victor BEDA • Cornel BELCIUGĂȚEANU • Adrian BELDEANU • Mihai BENIUC • Ion BIBERI • Ion BIȚAN • Dorli BLAGA • Lucian BLAGA • Ana BLANDIANA • Geo BOGZA • Dumitru BONDOR • Demostene BOTEZ • Emil BOTTA • Radu BOUREANU • Ion BRAD • Liviu BRATOLOVEANU • I. AL. BRĂTESCU-Voinești • Constantin BRÂNCUȘI • Nicolae BREBAN • Gheorghe BULGĂR • R. D. BURY • Aura BUZESCU • Luca Ion CARAGIALE • Ion CARAION • N. CARANDINO • Virgil CARIANOPOL • Nina CASSIAN • Liviu CĂLIN • Al. CĂLINESCU • Anda CĂLUGĂREANU • Radu CĂRNECI • N.-S. R. de CHAMFORT • Barbu CIOCULESCU • Șerban CIOCULESCU • Alexandru CIUCURENCU • Arthur CLARKE • Henri COANDĂ • Ecaterina COGAN • Vladimir COLIN • Petru COMARNESCU • Ilie CONSTANTIN • Mircea CONSTANTINESCU • Marcela CORDESCU • Ben. CORLACIU • Julio CORTAZĂR • Aurel COVACI • Mioara CREMENE • Constantin CRISTOBALD • Constantin CRIȘAN • Constanța CRIȘAN • Nicolae CRIȘAN • ION CRÂNGULEANU • Adi CUSIN • Ion DACIAN • Paul DANIEL • N. DĂRĂSCU • Camilian DEMETRESCU • Robert DESNOS • Denis DIDEROT • Mihai DIMIU • Leonid DIMOV • Dumitru DINULESCU • Constantin DIPȘE • Ștefan Aug. DOINAȘ • Ion DONCA • Eugen DRĂGUȚESCU • Pierre DUMAYET • Anghel DUMBRĂVEANU • DUMITRU M. Ion • Geo DUMITRESCU • Marin DUMITRESCU • Nicolae DUNĂREANU • Victor EFTIMIU • Mircea ELIADE • Mihai ELIN • Fory ETTERLE • Paul EVERAC • Evghenii EVTUȘENKO • Samuel FEIJOO • Miltiade FILIPESCU • V. FIROIU • FONTENELLE • George FRANGA • B. FUNDOIANU • Tudor GEORGE • Constantin GEORGESCU • Grigore GHERGHEI • Tașcu GHEORGHU • Al. GHEORGHU-POGONEȘTI • Emil GIURGIUCA • Paul GOMA • H. GRĂMESCU • Valențiu GRIGORESCU • Gheorghe GRIGURCU • Jean GROSU • Grigore HAGIU • Heinrich HEINE • Ion HOBANA • Anton HOLBAN • Ion HOREA • Mihai HOREA • Victor HUGO • Horia HULUBEI • Traian IANCU • Dinu IANCULESCU • Iordan IANKOV • Ion Th. ILEA • Octavian ILIESCU • Tiberiu ILIESCU • Constantin IONCICĂ • Eugen IONESCU • Dan IORDĂCHESCU • Iosif ISER • Gica IUTEȘ • Vintilă IVĂNCEANU • Ion JALEA • Petru JALEȘ • Alexandru JEBELEANU • Eugen JEBELEANU • Aurel JIQUIDI • Franz KAFKA • J. KELETI • Dinu KIVU • KOCSIS Istvan • Ivan KRIZ • LACORDAIRE • LETAY Lajos • Alexandru LUNGU • Ligia MACOVEI • Mircea MALIȚA • Edouard MANET • Adrian MANIU • Ion Sofia MANOLESCU • Marcel MARCIAN • S. MASSLER • Cristian MAURER • Virgil MAZILESCU • Tudor MĂINESCU • Gabriela MELINESCU • MELJUSZ Jozsef • MESTROVIC • Mircea MICU • Marin MIHALACHE • Ion MINULESCU • Al. MITRU • Cristian MIHĂILESCU • Aurel MOGA • Virgiliu MONDA • Henry MOORE • Constantin MOTAȘ • Florin MUGUR • Aurelia MUNTEANU • Ștefan MUNTEANU • Lizica MUȘATESCU • Tudor MUȘATESCU • Bozena NEMCOVA • C. N. NEOIȚĂ • Mihai NEGULESCU • Tatiana NICOLESCU • Constantin NISIPEANU • Darie NOVĂCEANU • George OPRESCU • Ion PACEA • Theodor PALADY • Petre PANDREA • Al. PARISIANU • Cincinat PAVELESCU • Octav PANCU-IAȘI • Jules PERAHIM • Miron Radu PARASCHIVESCU • Adrian PĂUNESCU • Margareta PĂSLARU • Ion PETRACHE • G. PETRAȘCU • PERPESSICIUS • C. PILIUȚĂ • Camil PISAR-

10726

RO • Florian PITTIȘ • Gheorghe PITUȚ • Emil POP • POP Simion • POPA Nicolae • Const. POPESCU • Petru POPESCU • Radu POPESCU • Ștefan POPESCU • Constantin POPOVICI • Ion POPOVICI • Tiberiu POPOVICIU • Titus POPOVICI • Nelu POP-NICORESCU • Veronica PORUMBACU • Marin PORUMBESCU • POUILLY • Marin PREDA • Ilie PURCARU • Ion RAHOVEANU • Georgeta RĂDUICĂ • Magdalena RĂDULESCU • Neagu RĂDULESCU • Octavian RĂDULESCU • Aurel RĂU • Liviu REBREANU • Vasile REBREANU • Jules RENARD • La ROCHEFOUCAULD • Al. ROSETTI • Jean ROSTAND • Romulus RUSAN • Mihail SADOVEANU • Bernardin de SAINT-PIERRE • Alfonso SASTRE • Elena SAVU • Teodor SCARLAT • Doina SĂLĂJAN • Ion Corvin SÂNGEORZAN • Mihai SÂNZIANU • George SBÂRCEA • Dieter SCHLESAC • Paul SCHUSTER • Mircea Viorel SFÂRLEA • SILVAN • Mihail SIPOȘ • Alfred SISLEY • Dumitru SOLOMON • Marin SORESCU • Tache SOROCEANU • Zaharia STANCU • Ion GHENEA STĂNESCU • Nichita STĂNESCU • Dimitrie STELARU • Petre STOICA • Simion STOLNICU • Mihail STRAJE • N.A. STRĂVOIU • Vladimir STREINU • Fortunat STROWSKY • D.I. SUCHIANU • Cristina TACOI • G. TALAZ • Marin TARANGUL • Dan TĂRCHILĂ • N. TĂUTU • Nicolae TEODORESCU • Virgil TEODORESCU • Cicerone THEODORESCU • Sever TIPEI • G. TOMAZIU • Gh. TOMOZEI • Constant TONEGARU • N. TONITZA • Victor TORYNOPOL • Georg TRAKL • D. ȚEPENEAG • Nicolae ȚIC • Ion ȚUCULESCU • URMUZ • Horia URSU • Tiberiu UTAN • Ion VALERIAN • VARY Atila • VAUVENARGUES • Titus VÂJEU • Victor VÂLCOVICI • Ion VINEA • Ion VLASIU • V. VOICULESCU • Dragoș VRÂNCEANU • Ileana VULPESCU • Romulus VULPESCU • George Mihail ZAMFIRESCU • Gh. ZARAFU • H. ZINCĂ.

ALMANAHUL 1969
LITERAR
EDITAT DE REVISTA ROMÂNIA LITERARĂ

prim redactor: benedict corlaci

prezentarea artistică: mihai sânzianu

secretar de redacție: lucian bollea

COPERTA: Ion ȚUCULESCU

ILUSTRAȚIILE GRAFICE: Rodica ALBULESCU, N. I. ANESTIN, ARKOSSY Istvan, Dorin DIMITRU-IORMEANU, Ion DOGAR-MARINESCU, KELETI J., Dinu PETREȘCU, Aureliu PREDESCU, Ion PREDESCU, T. THEOHARESCU, Mihai SÂNZIANU, Petre VULCĂNESCU.

ILUSTRAȚIILE FOTOGRAFICE: Barutu T. ARGHEZI, Mircea BOCA, Magdalena BUZĂ, BRAUN-CERNESCU, Emil COJOCARU, Ben. CORLACIU, Radu CRISTESCU, Costache MIERLESCU, Vasile MOLDOVAN, Ion POPOVICI.

•

ALMANAHUL LITERAR 1969 aduce pe această cale mulțumiri colaboratorilor săi poligrafi: Gheorghe ALDEA, Aurelia ANTON, Mihai APOSTOLESCU, Constantin BAHNĂ, Dumitra BĂRSAN, Alexandru CONSTANTIN, Gheorghe DANCUI, Mariana DINCĂ, Grigore DOBRE, Constantin DUTESCU, Lică FARIS, Victor GROZEA, Mihai HOLBAN, Elena LUPĂSCU, Ion MALENCHI, Tudor MARCU, Ioana MOISE, Olivia NEAGOE, Ion NITĂ, Ion SIMION, Ion I. SIMION, Virgil SMADOIU, Vasile ȘTEFĂNESCU, Ștefan UNGURESCU, Georgeta VASILE, Constantin VASILESCU, precum și colaboratorilor tehnici: Ion MARINESCU, Traian MOLDOVEANU, Victor NICOLAE și Gheorghe PREDESCU.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și alți conducători de partid și de stat
în cursul unei vizite de lucru la Alba-Iulia

DATORIA SCRITORILOR DE ASTĂZI ESTE CA, PE FUNDAMENTUL SĂNĂTOS AL TRADIȚIILOR MARII NOASTRE LITERATURI CLASICE, SĂ ÎNALȚE ȘI MAI SUS ARTA POPORULUI ROMÂN, SĂ FACĂ DIN EA UN PUTERNIC FACTOR DE PROGRES SOCIAL, HRANA SPIRITUALĂ A OMULUI NOU, CONSTRUCTOR AL SOCIALISMULUI.

NICOLAE CEAUȘESCU

PRECURSORII ALMANAHULUI DE AZI

La înființarea ei, Societatea Scriitorilor Români inscria, printre realizările ce și le propunea, publicarea — în fiecare an — a unui almanah.

A reușit să-și îndeplinească acest deziderat abia peste cîțiva ani, scoțînd un prim almanah „pe anul 1912”, apoi unul pe 1913, după care, însă, n-a mai publicat nici unul.

Răsfoim astăzi cu emoție, cu legitimă emoție, cele două almanahuri ale scriitorilor noștri de acum peste o jumătate de veac.

Almanahul pe 1912 are 208 pagini (format 14 × 21 cm), iar cel pe 1913 cuprinde 182 pagini (format 12 × 19 cm).

În primul almanah este exprimată, într-o „precuvîntare”, profesia de credință a scriitorilor de la 1912, convinși că almanahul lor va fi, pentru cititori, „un oaspe drag care va încălzi toate sufletele, pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale pămîntului locuite de Români. [...] Începînd tipărirea acestor almanahuri, legăm prezentul de trecut, păstrînd tradiția marilor noștri premergători: Mihail Kogălniceanu, Gh. Asachi, Ioan Eliade Rădulescu, cari, prin astfel de cărți, au sădit în sufletul românesc dragostea pentru literatura națională”.

La primul almanah colaborează 53 de scriitori, din toate generațiile și toate curentele literare, paginați în ordine alfabetică (scriitorii fiind, probabil, și în 1912, sensibili).

Versuri semnează: Zaharia Bărsan, C. Berariu, George Coșbuc, N. Davidescu, Victor Eftimiu, Elena Farago, Octavian Goga, A. de Herz, Șt. O. Iosif, D. Karnabatt, Haralamb Lecca, A. Măndru, Ion Minulescu, Margareta Miller-Verghy, Corneliu Moldovanu, Donar Munteanu, D. Nanu, Cîcînat Pavelescu, Radu D. Rosetti, G. Rotici, M. Săulescu, G. Tutoveanu și N. Vulovici.

Proză: I. Agărbiceanu, D. Anghel, I. A. Basarabescu, I. Boteni, I. Al. Brătescu-Voinești, Al. Cazaban, Chiru-Nanov, George Diamandy, Ion Dragoslav, Emil Gârleanu, Artur Gorovei, Ion Gorun, Constanța Hodos, E. Lovinescu, P. Locusteanu, Liviu Marian, S. Mehedinți, Natalia Negru, Emil Nicolau, Vasile Pop, N. Pora, Const. Răuleț, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Vasile Savel, Ion Scurtu, Al. T. Stamatiad și Caton Theodorian.

Critică semnează numai Ilarie Chendi și A. de Herz. (E. Lovinescu colaborează cu poeme în proză, iar ceilalți critici ai epocii sînt absenți.)

La almanahul pe 1913, colaborează numai 25 de scriitori: 20 dintre cei din anul precedent (între care, N. Davidescu iscălește acum proză), plus cinci nume noi: Oreste, M. Mărgăritărescu, Mihail Dragomirescu, George Stoika și C. Banu. Mai e prezent, în almanahul pe 1913, Tudor Arghezi, fără însă o colaborare propriu-zisă, ci doar cu fotografia, într-un grupaj intitulat „Comitetul Societății Scriitorilor Români” care, în anul acela, era alcătuit (dacă e să-l prezentăm în ordinea fotografiilor) din: N. Davidescu, D. Karnabatt, M. Sadoveanu, T. Arghezi, Mihail Dragomirescu, Brătescu-Voinești, P. Locusteanu, Emil Gârleanu, Cîcînat Pavelescu și Corneliu Moldovanu.

În total, 59 descrii ori, în ambele almanahuri, dintre toți, se mai află în viață doar unul, maestrul Victor Eftimiu.

Recitim textele din cele două almanahuri. Nu sînt desigur, toate, niște capodopere, dar au supraviețuit, lizibile și azi, destule. Printre ele, proză de: Mihail Sadoveanu, N. Davidescu, Al. Cazaban, Ion Dragoslav și poezii de: Coșbuc, Goga, Eftimiu și Minulescu.

Sînt scriitorii noștri, de la 1912 și 1913, cei care, în anii următori, au dezvoltat literatura română.

Pornind de la exemplul lor, Almanahul Literar de astăzi își propune, așadar, să reînsuflească o veche tradiție a scriitorilor români.

AL

ALMANAHUL
SOCIETĂȚII
SCRITORILOR ROMANI

NOTIȚE CHENZINALE

1969

IANUARIE

L M M J V S D

1 2 3 4 5

6 7 8 9 10 11 12

13 14 15

1.1.1855 — Apare la Iași, sub direcția lui V. Alecsandri, revista *România literară* • 1.1.1868 — G. Barițiu și C. Diaconovich fac să apară, la Brașov (transferată apoi la Sibiu), *Transilvania*, foaia asociațiunii transilvane pentru literatură și cultura poporului român: *Astra* • 1.1.1878 — Apare, la Sibiu, primul număr al ziarului politic, național, economic și literar: *Observatorul*, sub direcția lui G. Barițiu • 1.1.1904 — Apare primul număr al revistei *Junimea literară* • 1.1.1906 — G. Coșbuc și Ion Gorun scot, la București, *Viața literară* • 1.1.1928 — În număr quadruplu (1-4), apare *Cuget clar*, sub direcția lui N. Iorga • 2.1.1844 — Ieșită de sub tipar, dar oprită de cenzură a fi răspîndită, apare, la Iași, *Propășirea*, revistă de cultură, la înființarea căreia

își dau sprijinul Ion Ghica și N. Bălcescu • 5.1.1878 — 91 ani de la nașterea scriitorului Emil Gârleanu, primul președinte al *Societății Scriitorilor Români* • 6.1.1802 — 167 ani de la nașterea lui Ion Eliade Rădulescu • 7.1.1907 — Apare, la București, sub conducerea unui comitet, dar diriguță de Ilarie Chendi, *Viața literară și artistică* • 9.1.1844 — Apare la Iași: *Foale științifică și literară*, în locul cenzuratei reviste *Propășirea* • 9.1.1850 — Gh. Asachi scoate primul număr al ziarului *Gazeta de Moldavia* • 15.1.1834 — Se deschide, la București, școala de muzică vocală, declamație și literatură a *Societății Filarmonice*, al cărei scop era promovarea teatrului național • 15.1.1850 — S-a născut la Botoșani, acum 119 ani, luceafărul poeziei românești, Mihai Eminescu.

1969

IANUARIE

L M M J V S D

16 17 18 19

20 21 22 23 24 25 26

27 28 29 30 31

18.I.1848 — S-a născut, la Șiria (Arad), Ioan Slavici ●
 20.I.1818 — S-a stins din viață, la Timișoara, cărturarul
 și fabulistul Dimitrie Țichindeal (n. 1775) ● 20. I. 1880 —
 Apare primul număr al revistei lui Alex. Macedonski:
Literatorul ● 22.—24.I.1962 — A doua Conferință pe
 țară a scriitorilor. Cuvîntul de deschidere: Tudor
 Arghezi, care la capătul dezbaterilor e ales președinte
 de onoare: președinte, Mihai Beniuc, iar vicepreședinți:

Demostene Botez și V. Em. Golan ● 24 ianuarie —
 Se împlinesc 110 ani de la Unirea Principatelor Române
 ● 25.I.1838 — Apare, la Brașov, în redactarea lui G.
 Barițiu, *Foaie literară*, ce va fi apoi continuată de
Foaie pentru minte, inimă și literatură ● 29.I.1852 —
 Se naște I.L. Caragiale, în comuna Haimanale (Prahova),
 actualmente comuna I.L. Caragiale. ● ianuarie-februarie
 1933 — Au avut loc eroicele lupte ale muncitorilor cefe-
 riști și petroliști, conduse de P.C.R.

NOTIȚE CHENZINALE

1969

FEBRUARIE

L M M J V S D

1 2

3 4 5 6 7 8 9

10 11 12 13 14 15

1.II.1838 — S-a născut, la Fălticeni (sînt 131 de ani de atunci), nuvelistul *Nicolae Gane* • 1.II.1905 — Sub titlul *Rătăcirii literare*, *O. Densușianu* semnează programul revistei sale, *Vieța nouă*, care începe să apară la București • 1.II.1910 — *N.D. Cocea* face să apară, la București, *Vieța socială* • 1.II.1949 — 20 ani de la moartea lui *N.D. Cocea* (n. 1880) • 2.II.1928 — Apare primul număr din revista *Bilete de papagal*, a lui *T. Arghezi* • 3.II.1954 — 15 ani de la moartea lui *Ionel Teodoreanu* (n. 1897) • 3.II.1964 — Se stinge din viață scriitorul *Ion Marin Sadoveanu*, (n. 1893) • 4.II.1849 — 120 de ani de la moartea cărturarului și poetului moldovean *Costache Conachi* • 4.II.1883 — În satul Costești

din Vale (Dimbovița), s-a născut scriitorul *I.C. Vissarion* • 10.II.1904 — S-a născut, la Huși, scriitorul *Anton Holban* • 11.II.1966 — Comitetul de conducere al Uniunii Scriitorilor alege un nou președinte: *Zaharia Stancu*, întrucît *Demostene Botez* părăsește funcția din motive de sănătate; iar în funcția de vicepreședinte, deținută pînă atunci de către *Zaharia Stancu*, e ales *Letay Lajos* • 12.II.1862 — 107 ani de la nașterea lui *Alex. Davilla*, autorul piesei de teatru *Vlaicu Vodă* • 13.II.1877 — Moare *Costache Caragiale* (n. 1813 sau 1815), de care sînt legate începuturile artei dramatice românești • 14.II.1821 — La Buda, a murit, acum 148 de ani, *Petru Maior* (n.1761) • 15.II.1840 — 129 ani de la nașterea lui *Titu Maiorescu*.

1969

FEBRUARIE

L M M J V S D

16

17 18 19 20 21 22 23

24 25 26 27 28

19.II.1864 — 105 ani de cînd s-a născut, la Fălticeni, folcloristul *Artur Gorovei* ● 21.II.1805 — La Pănade, pe Tîrneve, se naște luptătorul pentru emanciparea românilor transilvăneni, filologul de numele căruia se leagă adoptarea alfabetului latin: *Timotei Cipariu* ● 22.—24.II.1965 — A treia Conferință pe țară a scriitorilor. *Tudor Arghezi* e reales președinte de onoare; președinte: *Demostene Botez*; vicepreședinți: *Ion Pas*, *Pop Simion* și *Zaharia Stancu*.

24.II.1867 — Are loc premiera piesei *Răzvan și Vidra* de *B.P. Hasdeu*, la Teatrul Național ● 24.II.1881 — Încetează din viață *Cezar Bolliac* (n. 1813) ● 24.II.1881 — Moare *Aug. Treboniu Laurian* (n. 1810, la Fofaldea) participant activ la evenimentele din Transilvania anului 1848. Numele său e legat de curentul latinist. Autor, împreună cu *I.C. Massim* și cu alții, al *Dicționarului limbii române* (4 vol.) ● 28.II.1754 — Acum 215 ani s-a născut la Rîciul de Cîmpie, lângă Samșud-Făgăraș, *Gheorghe Șincai*.

NOTIȚE CHENZINALE

1969

MARTIE

L M M J V S D

1 2

3 4 5 6 7 8 9

10 11 12 13 14 15

1.III.1834 — S-a născut, acum 132 de ani, la Humulești (Neamț), **Ion Creangă** • 1.III.1867 — Începe să apară, la Iași, revista **Convorbiri literare** • 1.III.1906 — Sub direcția lui Const. Stere (pentru partea literară) și a lui Paul Bujor (științifică), avînd ca secretar de redacție pe G. Ibrăileanu, apare, la Iași, revista **Viața românească** • 2.III.1870 — B.P. Hasdeu face să apară **Columna lui Traian** • 3-5 martie — 20 de ani de la rezoluția plenarei C.C. al P.C.R. privind întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare și pentru transformarea socialistă a agri-

culturii • 6 martie 1945 — A fost instaurat primul guvern democratic din istoria României, condus de dr. Petru Groza • 8 martie — Ziua internațională a femeii • 10.III.1857 — Apare, la Paris, redactat de către Cezar Bolliac, ziarul **Buciumul**, cu antetul: „Autonomia, Unirea și principe străin” • 12.III.1838 — Apare, la Brașov, primul număr al ziarului **Gazeta de Transilvania**, avînd ca redactori pe G. Barițiu, Iacob Mureșianu și alții • 14.III.1837 — Apare, la Iași, **Albina românească**, supliment literar al ziarului lui Gh. Asachi: **Albina românească** • 14.III.1854 — 115 ani de la nașterea poetului Alex. Macedonski.

1969

MARTIE

L M M J V S D

16

17 18 19 20 21 22 23

24 25 26 27 28 29 30

31

16.III.1888 — 81 ani de la nașterea poetului **Alex. Mateevici** • 17.III.1819 — Se naște **Alecu Russo**, autorul *Căntărilor României* • 17.III.1895 — S-a născut, la Cîmpulung (Muscel), poetul **Ion Barbu**, același cu omul de știință, care, ca matematician, semna cu numele său adevărat: **Dan Barbilian** • 20—22.III.1956 — A doua Constație pe țară a tinerilor scriitori. Cuvîntul de deschidere: **Mihail Sadoveanu**; raportor: **Mihu Dragomir** • 21 martie 1922 — Crearea de către P.C.R. a organizației comuniste de tineret U.T.C. • 22.III.1868 — S-a născut, la Plătărești (Ilfov), criticul literar **Mihail Dragomirescu** • 23.III.1857 — 112 ani de la moartea poetului **Alex. Sihleanu** (n. 1834) • 25.III.1813 — S-a născut, acum 156 de ani, la București, **Cezar Bolliac**, fruntaș al revoluției din 1848, poet, ziarist și editor de ziare • 25.III.1885 — S-a născut, la București, **Matei Caragiale**, autorul *Crailor de Curtea Veche* • 25.III.1949 — Prima

Conferință pe țară a scriitorilor, în aula Facultății de Drept din București. Prin fuziunea Societății Scriitorilor Români cu Societatea Autorilor Dramatici, la ființă actuala Uniune a Scriitorilor din Republica Socialistă România. Tot atunci e votat noul statut, iar **Mihail Sadoveanu** e ales președinte de onoare, și **Zaharia Stancu**, președinte. E de asemenea perioada în care sînt constituite filialele: Cluj, Iași, Timișoara, Tg. Mureș, Brașov, în cadrul cărora își fac apariția următoarele reviste: *Steaua* (inițial, *Almanahul literar*) și *Utunk*; *Iașul Literar* (*Iașul Nou*); *Orizont* (*Scrișul Bănățean*) și *Novy Jivot*; *Igaz Szó*; *Luceafărul de Ziua*. În București Uniunea Scriitorilor editează *Viagea Românească*, *România literară* (inițial *Gazeta Literară*), *Luceafărul* (*Tinărul Scriitor*), *Neue Literatur* și *Secolul 20* • 26.III.1913 — Moare, la Leipzig, poetul **Panait Cerna** (n. 1881) • 29.III.1878 — S-a născut, la Birlad, poeta **Elena Farago** • 31.III.1891 — 78 de ani de la nașterea poetului **Ion Pillat**.

NOTIȚE CHENZINALE

1969

APRILIE

L M M J V S D

1 2 3 4 5 6

7 8 9 10 11 12 13

14 15

1.IV.1865 — Apare, la Iași, *Icoana lumii*, jurnal literar, științific, comercial, industrial, pe care-l conduce G. Asachi ● 1.IV.1866 — La propunerea lui C.A. Rosetti, jocositatea domnească aprobă regulamentul pentru formarea *Societății literare române*, devenită, în 1867, *Societatea Academică Română*; ceva mai târziu, își schimbă denumirea în *Academia Română* ● 1.IV.1881 — S-a născut, la Râșinari, acum 88 de ani, poetul Octavian Goga ● 1.IV.1957 — la ființă Muzeul Literaturii Române ● 2.IV.1839 — G. Asachi scoate, la Iași, *Foaie sâtească a Principatului Moldovei* ● 3.IV.1945 — S-a stins din viață criticul literar Pompiliu Constantinescu (n. 1900) ● 5.IV.1858 — 111 ani de la nașterea lui

Barbu Ștefănescu Delavrancea ● 8.IV.1829 — Ioan Eliade-Rădulescu face să apară primul număr al ziarului său, *Curierul românesc* ● 9.IV.1894 — S-a născut, la București, scriitorul și dramaturgul Camil Petrescu ● 10.IV.1884 — Apare, la Iași, *Revista socială*, sub conducerea lui Ioan Nădejde ● 11.IV.1919 — S-a născut, la Brăila, poetul Mihai Dragomir ● 11.IV.1944 — 25 ani de la moartea lui Ion Minulescu (n. 1881) ● 14.IV.1935 — Moare, la București, Panait Istrati (n. 1884) ● 15.IV.1896 — I.L. Caragiale redactează *Epoca literară*, al cărei program îl semnează ● 15.IV.1904 — Apare, sub direcția lui V. Demetrius, revista *Linia dreaptă*, al cărei frecvent colaborator avea să fie și Tudos Arghezi

1969

APRILIE

L M M J V S D

16 17 18 19 20

21 22 23 24 25 26 27

28 29 30

16.IV.1879 — Acum 90 ani, s-a născut, în comuna Di-dești (Teleorman), *Gala Galaction*, a cărui viață avea să se încheie la 8 martie 1961 • 16.IV.1896 — S-a născut, la București, scriitorul și sociologul *Mihail D. Ralea*, fost redactor, apoi director al revistei *Viața românească* • 19.IV.1847 — S-a născut, la Tecuci, *Calistrat Hogaș* • 19.IV.1919 — Apare, sub conducerea lui *E. Lovinescu*, care semnează și programul, revista *Sburătorul*, urmată, la 17 oct. 1921, de *Sburătorul literar* • 20.IV.1968 — Încetează din viață poetul *Adrian Maniu*

(n. 1891) • 22 aprilie 1870 — S-a născut *V.I. Lenin* • 22.IV.1897 — 69 ani de la moartea lui *Ion Ghica* (n. 1817) • 23.IV.1894 — 74 ani de când s-a născut, la Drăgășani (Vilcea), scriitorul *Gib. I. Mihădescu* • 24.IV.1963 — Se stinge din viață poetul *V. Voiculescu* (n. 1884) • 29.IV.1764 — 205 de ani de când s-a născut, la Vărădia, cărturarul transilvănean, luminător al maselor: *Paul Iorgovici* • 30.IV.1895 — S-a născut, la Giurgiu, poetul și prozatorul *Ion Vinea*.

NOTIȚE CHENZINALE

1969

MAI

L M M J V S D

1 2 3 4

5 6 7 8 9 10 11

12 13 14 15

1 mai — Ziua solidarității internaționale a celor ce mun-
cesc ● 1 mai — Se împlinesc 25 de ani de la realizarea
Frontului Unic Muncitoresc dintre P.C.R. și P.S.D. ●
2 mai — Ziua tineretului din Republica Socialistă Româ-
nia ● 2.V.1848 — Se desfășoară Marea Adunare Națională
de la Blaj, pe Cîmpia Libertății ● 5 mai 1818 — S-a născut
Karl Marx ● 8 mai 1921 — Crearea Partidului Comu-

nist Român ● 9.V.1877 — Proclamarea *Independenței*
de Stat a României ● 9.V.1895 — S-a născut, în comuna
Lancrăm, poetul și gînditorul *Lucian Blaga* ● 9 mai
1945 — Ziua Victoriei împotriva fascismului ● 13.V.1806
— 163 ani de la moartea lui *Samuil Micu* (Clain) (n.
1745) ● 13.V.1957 — Se stinge din viață *Camil Petrescu*
(n. 1894).

NOTIȚE CHENZINALE

1969

MAI

L M M J V S D

16 17 18

19 20 21 22 23 24 25

26 27 28 29 30 31

- 16.V.1864 — 105 ani de la moartea lui *Simion Bărnuțiu* (n. 1808) ● 17.V.1889 — S-a născut, la Cluj, poetul *Emil Isac* ● 21.V.1855 — Se naște *Const. Dobrogeanu Gherea*, militant socialist și critic literar român ● 21.V. 1880 — Se naște, la București, *Tudor Arghezi* ● 21.V. 1964 — Încetează din viață *Tudor Vianu* (n. 1897) ● 22.V.1822 — Se naște poetul și memorialistul *Gheor- ghe Sion*, autorul versurilor: „Mult e dulce și frumoasă / Limba ce-o vorbim...” ● 23.V.1871 — S-a născut, la Tg. Frumos, scriitorul și criticul literar *G. Ibrăileanu*, animatorul revistei *Viața românească*.

NOTIȚE CHENZINALE

1969

IUNIE

L M M J V S D

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

1 iunie — Ziua internațională pentru apărarea copilului ● 1.VI.1829 — Gh. Asachi scoate primul număr al gazetei *Albina românească* ● 1.VI.1840 — Apare, la Iași, tomul I (ianuarie-iunie) al *Daciei literare*, sub direcția lui M. Kogălniceanu ● 2.VI.1816 — 153 ani de la nașterea poetului, ziaristului și luptătorului de la 1848 — C. A. Rosetti ● 3.VI.1922 — Moare, la Mănăstirea Văratec, Duiliu Zamfirescu (n. 1858) ● 5.VI.1779 — 190 ani de la nașterea, la Avrig, a lui Gheorghe Lazăr ● 5.VI.1865 — Apare la Pesta, apoi în continuare la Oradea, foaia enciclopedică și beletristică *Familia*, sub direcția lui Iosif Vulcan, revistă în care și-a făcut debutul Mihai

Eminescu ● 5.VI.1871 — S-a născut, la Botoșani, Nicolae Iorga ● 11 iunie 1948 — Marea Adunare Națională a votat legea naționalizării principalelor mijloace de producție din industrie ● 12.VI.1912 — S-a stins din viață, la Berlin, I. L. Caragiale (n. 1852) ● VI.1848 — C. A. Rosetti și E. Vinterholder scot, la București, ziarul *Pruncul român* ● VI.1915 — Apare *Cronica*, revistă săptămînală cu caracter politic și literar, redactată de Tudor Arghezi ● 15.VI.1889 — 80 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu (n. 1850) ● 15.VI.1893 — Se naște, la București, scriitorul Ion Marin Sadoveanu.

NOTIȚE CHENZINALE

1969

IUNIE

L M M J V S D

16 17 18 19 20 21 22

23 24 25 26 27 28 29

30

16.VI.1835 — Inaugurarea primei școli superioare românești: *Academia Mihăileană* de la Iași ● 18–23. VI. 1956 Primul Congres al Scriitorilor — *Mihail Sadoveanu* e ales președinte, iar *Mihai Beniuc*, prim secretar ● 19.VI.1899 — Se naște scriitorul, criticul și istoricul literar *G. Călinescu* ● 22.VI.191 — Se stinge din viață poetul Șt.O. Iosif (n. 1875) ● 23. VI. 1834 — 135 de ani de la nașterea

lui *Alexandru Odobescu* ● 24.VI.1949 — la ființă Fondul Literar al Scriitorilor din Republica Socialistă România, persoană juridică de utilitate publică, numărând în prezent 1249 de membri (inclusiv cei 667 de membri ai Uniunii Scriitorilor), ● 26.VI.1927 — 42 de ani de la moartea lui *Vasile Pârvan* (n. 1882) ● 29.VI/11 iulie — Se împlinesc 150 ani de la nașterea lui *Nicolae Bălcescu*.

NOTIȚE CHENZINALE

1969

IULIE

L M M J V S D

1 2 3 4 5 6

7 8 9 10 11 12 13

14 15

1.VII.1881 — Apare, la Iași, primul număr al revistei științifice și literare *Contemporanul*, sub direcția lui Ioan Nădeide • 1.VII.1902 — Începe să apară la Buda-
pesta, fiind apoi transferată la Sibiu, revista *Luceafărul*,
al cărei program îl semnează Alex. Ciura • 2.VII.1838
— Apare la Brașov, scoasă de către G. Barțiu, revista
Foaie pentru minte, inimă și literatură • 2.VII.1914 —
Moare, la Cimpulung (Muscel), scriitorul Emil Grileanu

(n. 1878) • 2.VII.1917 — Se stinge din viață Titu Maiorescu (n. 1840) • 2.VII.1850 — Apare, la Iași, ziarul
Zimbrul, sub direcția lui A. Fotino • 5.VII.1943 — 26 de
ani de la moartea lui E. Lovinescu (n. 1881) • 8.VII.1864
— B.P. Hasdeu editează *Arhiva istorică a României* •
10.VII.1848 — Moare, la Brașov, Ioan Barac (n. 1776) •
14.VII.1967 — Încetează din viață Tudor Arghezi
(n. 1880).

NOTIȚE CHENZINALE

1969

IULIE

L M M J V S D

16 17 18 19 20

21 22 23 24 25 26 27

28 29 30 31

16.VII.1867 — la ființă *Universitatea din București* ●
 16.VII.1872 — Se naște, la Cornești (Iași), poetul Dimi-
 trie Anghel ● 19-24 iulie 1965 — Au avut loc lucrările
 Congresului al IX-lea al P.C.R. ● 20.VII.1968 — Se a-
 probă de către organele de Stat *Regulamentul privind*
acordarea pensiilor membrilor Uniunii Scriitorilor,
membrilor Fondului Literar al Scriitorilor din Republica

Socialistă România și urmașilor acestora; pensiile se
plătesc, începînd de la 1.VII.1968 ● 21.VII.1808 — 161
 de ani de la nașterea lui *Simion Bărnuțiu*, la Bocșa Română
 ● 21.VII.1821 — Se naște, la Bacău, Vasile Alecsandri
 ● 25.VII.1876 — 93 de ani de cînd s-a născut, la Iași, poetul
Mihai Codreanu.

NOTIȚE CHENZINALE

1969

AUGUST

L M M J V S D

1 2 3

4 5 6 7 8 9 10

11 12 13 14 15

1.VIII.1907 — Apare, la Iași, publicația socialistă **Viitorul social** • 1.VIII.1961 — Se stinge din viață **Lucian Blaga** (n. 1895) • 3—5 VIII.1950 — **Prima Consfătuire pe țară a tinerilor scriitori** • 5 august — Se împlinesc 40 de ani de la eroica grevă a muncitorilor mineri de la Lupeni • 8.VIII.1866 — 103 ani de la nașterea lui **George Coșbuc** • 9.VIII.1857 — Începe să apară, la

București, ziarul **Românul**, condus de către **C.A. Rosetti** • 10.VIII.1925 — Încetează din viață **Ioan Slavici** (n. 1848) • 10.VIII.1968 — Are loc inaugurarea Așezămîntului Scriitoricesc, „Gala Galaction” de la Călimănești, județul Vâlcea • 11.VIII.1884 — 85 de ani de la nașterea, în satul Baldo-vinești (Brăila), a scriitorului **Panait Istrati** • 15 august — Ziua presei românești.

NOTIȚE CHENZINALE

1969

AUGUST

L M M J V S D

16 17

18 19 20 21 22 23 24

25 26 27 28 29 30 31

20.VIII.1872 — Încetează din viață poetul *Dimitrie Bolintineanu* (n. 1819) ● 21.VIII.1723 — Moare, departe de patria sa, *Dimitrie Cantemir* (n. 1673) ● 21 august 1965 — Marea Adunare Națională a adoptat Constituția Republicii Socialiste România ● 22.VIII.1887 — Se stinge, la Blaj, *Timotei Cipariu* (n. 1805) ● 23 august 1944 — *Eliberarea României* de sub jugul fascist (se împlinesc 25 de ani) ● 24.VIII.1820 — *Ioan*

Budai-Deleanu încetează din viață, la Lemberg, unde se afla în calitate de „sfetnic cezaro-crăiesc” pe lângă Tribunalul de acolo (n. 1760) ● 25 august 1849 — S-a născut, la București folcloristul și istoricul *G. Dem. Teodorescu* ● 26 august 1872 — *Ion Scipione Bădescu*, prieten de-al lui *Mihai Eminescu*, preia conducerea periodicului *Noul curier român*, care apărea la Iași încă din luna decembrie 1871.

NOTIȚE CHENZINALE

1969

SEPTEMBRIE

L M M J V S D

1 2 3 4 5 6 7

8 9 10 11 12 13 14

15

1 septembrie — 25 de ani de la restabilirea unității
sindicale prin înființarea „Sindicatelor unice revoluțio-
nare” ● 1.IX.1944 — Sestinge din viață, la locuința sa din
Valea-Mare (Argeș), Liviu Rebreanu (n. 1885) ●
IX.1944 — Adunarea generală a Societății Scriitorilor
Români procedează între altele la alegerea unui nou pre-
ședinte: Victor Eftimiu ● 1.IX.1952 — Are loc inaugurarea
Casei Scriitorilor „Mihail Sadoveanu”, cu sediul în Bucu-
rești, Calea Victoriei, 115 ● 2. IX. 1909 — la

ființă, în mod statutar, *Societatea Scriitorilor Români* ●
4.IX.1881 — Se naște, la Bacău, poetul G. Bacovia ●
5.IX.1858 — La Pleșești (Tutova), se naște Al. Vlahuță ●
6.IX.1817 — 152 de ani de la nașterea, la Iași, a lui
Mihail Kogălniceanu ● 6.IX.1819 — 150 ani de la
nașterea lui Nicolae Filimon ● 8.IX.1965 — Încetează
din viață G. Călinescu (n. 1899) ● 11.IX.1875 — S-a
născut, la Brașov, poetul Șt.O. Iosif.

1969

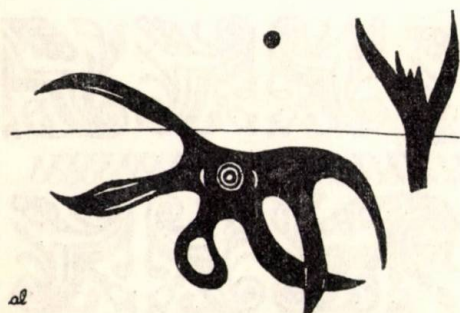
SEPTEMBRIE

L M M J V S D

16 17 18 19 20 21

22 23 24 25 26 27 28

29 30

17.IX.1823 — 146 ani de la moartea cărturarului Gheorghe Lazăr (n. 1779) • 19.IX.1882 — Se naște, la Cenade (Alba), scriitorul Ion Agârbiceanu • 21.IX.1944 — Apare primul număr în legalitate al ziarului *Scnteia* • 25.IX.1881 — Se naște, la Cerna (Tulcea), poetul Panait Cerna • 25.IX.1882 — S-a născut, la Huruești (Tecuci), scriitorul și omul de știință Vasile Pârvan.

NOTIȚE CHENZINALE

1969

OCTOMBRIE

L M M J V S D

		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15				

1.X.1855 — Apare, la Iași, *Steaua Dunării*, sub conducerea lui *M. Kogălniceanu* • 2.X.1899 — 70 de ani de la moartea scriitorului și ziaristului *Anton Becalboș* (n. 1865) • 2.X.1859 — S-a născut, la Tg. Mureș, poetul *D. Th. Neculuță* • 13.X.1898 — S-a născut, la București, acum 71 ani, scriitorul și dramaturgul *George Mihail-Zamfirescu*.

1969

OCTOMBRIE

L M M J V S D

16 17 18 19

20 21 22 23 24 25 26

27 28 29 30 31

13.X.1911 — Apare, sub direcția lui N.D. Cocea, periodicul pentru teatru și literatură, *Rampa* ● 13.X.1935 — 34 de ani de la moartea scriitorului Gib. I. Mihăescu (n. 1894) ● 18.X.1907 — Se naște, la Brăila, scriitorul, dramaturgul și publicistul Mihail Sebastian ● 22.X.1911 — Apare, la București, săptămânalul literar *Flacăra* ● ● 25 octombrie — Se împlinesc 25 de ani de la eliberarea întregului teritoriu al patriei de sub ocupația fascistă. Ziua Forțelor Armate ale Republicii So-

cialiste România ● 26.X.1673 — 296 de ani de când s-a născut, în ținutul Fălciului, marele cărturar român, savant de valoare europeană, Dimitrie Cantemir ● 26.X.1884 — 85 de ani de la moartea lui Ion Codru-Drăgușanu, autorul *Peregrinului transilvan* ● 29.X.1885 — 84 de ani de la nașterea dramaturgului și scriitorului Mihail Sorbul ● 30.X.1858 — S-a născut, la Focșani, Duiliu Zamfirescu.

NOTIȚE CHENZINALE

1969

NOIEMBRIE

L M M J V S D

1 2

3 4 5 6 7 8 9

11 12 13 14 15

1.XI.1770 — S-a născut, la Caransebeș, cărturarul român *Const. Diaconovici Loga*, alcătuitor de manuale școlare, director al școlilor românești și sîrbești de pe teritoriul regimentelor de graniță bănățene • 1.XI.1881 — 88 ani de la nașterea, la Fălticeni, a lui *E. Lovinescu* • 2.XI.1816 — Încetează din viață *Gheorghe Șincai* (n. 1754) • 2.XI.1854 — 115 ani de la moartea lui *Anton Pann* (n. 1796 sau 1797) • 2.XI.1937 — Se stinge din viață, la București, scriitorul *D.D. Pătrășcanu* (n. 1872) • 2.XI.1880 — S-a născut, la Pașcani, acum 89 de ani, *Mihail Sadoveanu* • 2.XI.1909 — 60 ani de la nașterea scriitorului și criticului literar *Octav Suluțiu* • 7 noiem-

brie 1917 — Ziua Marii Revoluții Socialiste din Octombrie • 14—15—16. XI. 1968 — Prima Adunare Generală a Scriitorilor din Republica Socialistă România. La capătul celor trei zile ale dezbaterilor, care se desfășoară în sala Ateneului Român, sînt aleși: președinte, *Zaharia Stancu*; vicepreședinți: *Ștefan Bănulescu*, *Laurențiu Fulga*, *Meliusz Jozsef*, *Marin Preda* și *Virgil Teodorescu*; secretari: *Georgeta Horodincă* și *Szász János*. Adunarea Generală votează în același timp *Principiile de bază pentru întocmirea noului Statut al Uniunii Scriitorilor* • 15. XI. 1905 — Apare, la Galați, revista *Curentul nou*, sub conducerea lui *H. Sanielevici*.

1969

NOIEMBRIE

L M M J V S D

16

17 18 19 20 21 22 23

24 25 26 27 28 29 30

16.XI.1816 — 153 ani de la nașterea, la Bistrița, a poetului *Andrei Mureșianu* • 17.XI.1944 — Se stinge din viață poeta *Magda Isanos* (n. iulie 1915) • 19.XI.1919 — 50 de ani de la moartea lui *Al. Vlahuță* (n. 1858) • 21.XI.1887 — Încetează din viață povestitorul *Petre Ispirescu* (n. 1838) • 25.XI.1814 — S-a născut, la Spă-tărești (Suceava), *Matei Millo*, actor și autor dramatic, director al Teatrelor Naționale din Iași și București • 27.XI.1884 — S-a născut, la Pîrșcov (Buzău), poetul *V. Voiculescu* • 27.XI.1885 — 84 de ani de la nașterea,

la Tîrlișua (Bistrița-Năsăud), a lui *Liviu Rebreanu* • 27.XI.1940 — Moare asasinat marele cărturar și istoric român *Nicolae Iorga* (n. 1871) • 27.XI.1893 — Apare, la București, revista *Vieața*, scoasă de către *Al. Vlahuță* și *Gr. A. Ureche* • 28 noiembrie 1820 — S-a născut *Friedrich Engels* • 29.XI.1852 — Moare, la Palermo, acum 117 ani, și e înmormintat într-o groapă comună, *Nicolae Bălcescu* (n. 1819) • 29.XI.1880 — S-a născut, la Bîrlad, scriitorul, ziaristul și militantul pentru socialism, *N.D. Cocea*.

NOTIȚE CHENZINALE

1969

DECEMBRIE

L M M J V S D

1 2 3 4 5 6 7

8 9 10 11 12 13 14

15

- 1 decembrie 1918 — *Unirea Transilvaniei cu România* ● Papadat-Bengescu ● 13.XII.1969 — 276 de ani de la moartea Mitropolitului Dosoftei al Moldovei (n. 1624), autorul, în versuri, al *Psaltirei lui David* (1673) ● 13.XII. 1892 — S-a născut, la Cotnari (Iași), scriitorul Cezar Petrescu ● 14.XII.1872 — 97 de ani de la nașterea criticului literar Ilarie Chendi ● 15.XII. 1887 — Apare, la București, sub direcția lui B.P. Hasdeu, *Revista nouă*.
- 1.XII.1905 — Apare, la Craiova, revista literară *Ramur* ● 2.XII.1901 — Apare, la București, sub direcția lui Al. Vlahuță și G. Coșbuc, revista literară *Semăntorul* ● 2.XII.1935 — Se naște, la Poiana-Mărului (Fălci-
cenii), poetul Nicolae Labiș ● 8.XII.1876 — 93 de ani de la nașterea, la Ivesți (Tecuci) a scriitoarei Hortensia

1969
DECEMBRIE

L M M J V S D

16 17 18 19 20 21

22 23 24 25 26 27 28

29 30 31

18.XII.1903 — 66 de ani de la nașterea poetului *Ilarie Voronca* • 20.XII.1966 — Se stinge din viață *Mihail Sorbul* (n. 1885) • 25.XII.1817 — 152 de ani de la nașterea lui *Ion Ghica* • 25.XII.1908 — Apare revista *Neamul românesc literar*, sub conducerea lui *N. Iorga* • 25.XII.1897 — 72 de ani de la nașterea lui *Tudor Vianu* • 26–27 XII. 1961 — A treia Conferință pe țară a tinerilor scriitori. Cuvîntul de deschidere: *Tudor Arghezi*; raportor, *Aurel Mihale* • 29.XII.1873 — S-a născut, la Făgăraș, acum 96 de ani, filologul, criticul

literar și poetul *Ovid Densusianu* • 29.XII.1894 — 75 de ani de la moartea poetului *Ion Păun-Pincio* (n. 1868) • 30.XII. 1947 — Abolirea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Române • La 21 august 1965 țara noastră a devenit Republica Socialistă România • 30.XII.1842 — Se naște, la Iași, scriitorul *Iacob Negruzzi*, cel ce avea să fie dirigitorul revistei *Convorbiri literare* • 30.XII.1889 — Se împlinesc 80 de ani de la stingerea din viață a lui *Ion Creangă* (n. 1837).

LEROILEO

(colind pentru fecior de-nsurat)*

Leroileo!

Cerb s-au lăudat
La margini de sat
Că nimeni nu știe
De-unde iarbă-mi paște
Și apă cînd bea.
Și Gheorghe-ăl voinic
Pe-acolea-mi trecea,
Pe cerb mi-l zărea.
Acas' alerga,
Arcul că-și lua,
Arcul și-o săgeată,
La vinat să-mi iasă
Joi de dimineață
Pe nor și pe ceață,
Și el să-mi vineze
Ziua, toată ziua,
La margini de sat.
De-o urmă că-mi da,
Urma cerbului.
Urma că-i lua
Tot din deal în deal
Și din vale-n vale.
Urma că-l ducea
Tot din piatră-n piatră
Și din stană-n stană;
Urma-i povîrnea
La riu,
la pîrîu,
Unde-l apa lină,
Pietrele răsună;
Unde iarbă-mi crește,
Fîr găltănește,
În patru se-mpletește;
Sub călin-mălin,
Susu-l frunza deasă,
Jos îl umbra groasă...
Și Gheorghe-ăl voinic
Pe-acolea-mi trecea,
Pe cerb mi-l zărea
Zăcînd,
rumegînd,
Namiaza-și făcînd.
Și Gheorghe-ăl voinic
În genunchi cădea,
Arcu-și întindea,
Arcul și-o săgeată,
Pe cerb mi-l izbea
La spata
din dreapta.

* Din colecțiile Institutului de Etnografie și Folclor al Academiei: fig. 1616 b, cules de la Tudor Sofronie din comuna Pecineaga, județul Tulcea, în ziua de 9 august 1936.

Cerbu-n sus sărea
Și se blestema:
— Ochisorii mei,
Vede-a-l-aș săriți,
Pe mare-azvîrliți,
De valuri bătuți,
De maluri trîntiți!...
Și Gheorghe-ăl voinic
Tînta-i petrecea,
Tînta-i și-o săgeată.
La cerb năvălea,
Pe cerb mi-l lua
La spata
din dreapta.
Și cu el pleca
Prin șirai de sate;
Prin satele rari,
Cu fetele mari;
Prin satele dese,
Cu fete mirese...
Nimenea nu-l vede,
Numai Illeana-l vede,
Îl vede-l fericește:
— Fericean de el
Și de maica lui,
Zile ce-a născut,
Parte ce-a avut
De taică,
de mamică,
De-o carne de cerb!
Cu cărnîța lui,
Nunta să-și nuntească,
Nunta și nuntașii
Și toți megiașii;
Cu chelceauna lui,
Curți să-și şindruiască,
Curtea și curtașii
Și toți megiașii;
Cu oornîța lui,
Făcea-și furei
la curți;
Cu unghia lui,
Făcea-și păhărele,
'Nchin boieri cu ele,
'Nchin și fericece:
Și Gheorghe-ăl voinic
Fie sănătos!...

AUREL JIQUIDI

COLINDATORI

PLUGUȘORUL

Bună vremea,
bună vremea!
Bade gazdă, odihnești,
ori numai ne amăgești,
ori plugărași nu dorești,
căci te cam posomorești.
Noi cu plugul ne-am luat
de cu seara de-a-nserat,
ș-am fi venit mai de mult,
dar noi nu ne-am priceput:
ca copiii am făcut;
dară și d-acuma-i bine
căci mine-i Sfîntul Vasile.
Minați, băleței!
—Hăi! hăi!

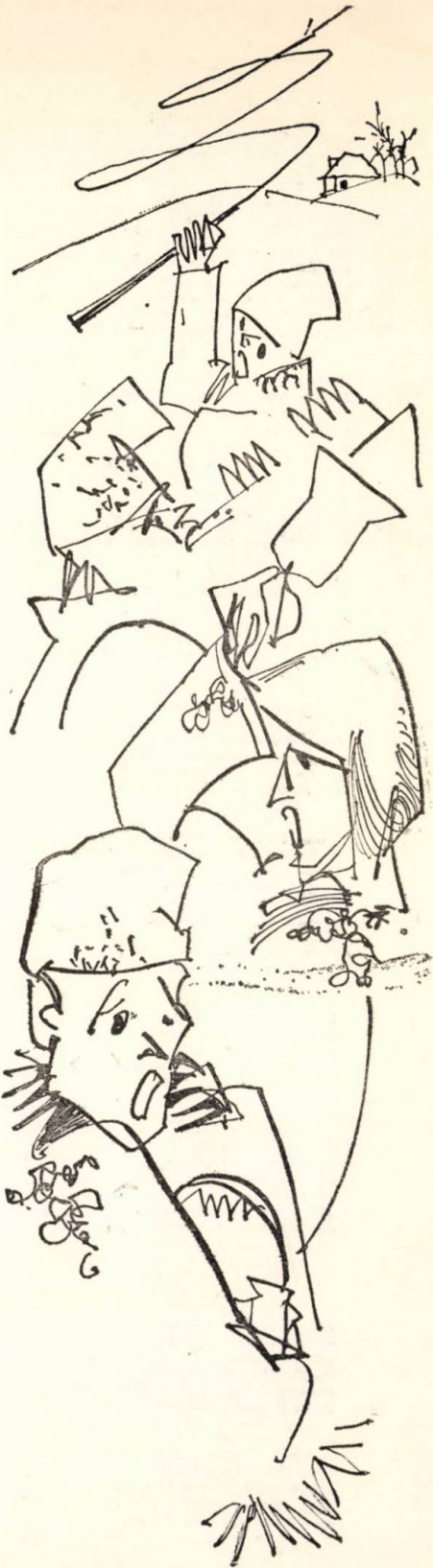
Într-o joi de dimineată
s-a sculat badea din față,
dimineța s-a sculat,
pe ochi negri s-a spălat;
iar soția dumisale,
prea cinstita gazdă mare,
un scîr alb în mîni l-a dat
și s-a sters pe mîni curat,
apoi iară s-a-nturnat,
un pieptene și-a luat,
chica neagr-a pieptănat,
în strai nou s-a îmbrăcat,
la icoane s-a-nchinat,
și, ieșind afară-ndat,
din buciurm a buciurnat,
slugile și-a adunat,
slugilor porunc-a dat
la ocol d-au alergat,
ș-au scos doi-spre-zece boi
dintre cei mai buni de soi:

boi, bourei
în coadă codâlbei,
în frunte țintăței;
mici de statură
buni de trăsura,
cu coarnele belciugate,
cu aur suflate.
Minați, băleței!
—Hăi! hăi!

Și-și luase bădișorul
tăvala și plugușorul,
cei doi-spre-ce bourei
și doi-spre-ce plugărei;
ș-apoi mi-a plecat,
s-a dus la arat
la cîmpul durat,
la mărul-nrotat,
pe un deluț ascuțit
ca o dungă de cuțit.

Ajungînd
și-ncepînd,
a brăzdat
ș-a arat
în lungiș
și-n curmezis:
brazdă neagră-a răsturnat,
grîu de vară-a revărsat,
grîu de vară
cu secară,
să răsără
pînă-n seară,
s-alunge foamea din țară,
pe păgîni de pe hotare,
grîu mărunt
arnăut...

Și-a dat Domnul, s-a făcut,
pe la vară și mai mult.
Minați, feciorei!
—Hăi! hăi!

N.R. Din POESII POPULARE ROMÂNE, cule-
gere de G. Dem, Teodorescu (pp. 148-154), „Tîpo-
grafia Modernă”, București, 1885.

Și-a arat cît a arat,
de lumea s-a minunat;
iară dacă a-nserat,
bade-acasă s-a-nturnat
bucuros,
veselos
c-a ieșit grîul frumos.
Iar după ce a-nopțat
atunci, mări, s-a culcat
cu lelca într-un pat,
miadru, mare și-nceingat,
cu scindurile de brad,
cu așternutul de argint,
cu ciucuri pînă-n pămînt,
cum n-am văzut de cînd sint.

Minafi, băieteii!

— Hăi! hăi!

Dormind cu lelca-n pat,
badea vis mindru-a visat.
Dimineața s-a sculat,
față albă și-a spălat,
chică neagr-a pieptănat,
cu strai nou s-a îmbrăcat,
la leoaie s-a nchinat,
Domnului mi s-a rugat
visul să i se-implinească
și mulți ani să-i dăruiască.

Minafi, feciorași!

— Hăi! hăi!

Apoi badea s-a-nturnat
și din buciom a sunat:
slugile s-au adunat,
slugilor porunce-a dat;
ei la grajd au alergat
și din grajd ei mi-au luat
un cal graur
cu șaua de aur,
negru ca corbul,
lute ca focul,

cu potcoavele de argint
cu zurzuri pînă-n pămînt
și cu friul de mătăasă,
cu copiii de iarbă grasă.

Minafi, feciorași!

— Hăi! hăi!

Ei în fugă mi s-au dus
și-ndată i l-au adus.
Bade-atunci s-a bucurat,
sulita și-a rezemat,
de pe dîns-a-ncălicat,
pămîntul a tremurat,
văile au răsunat,
frunza-n codru a plecat,
Sint-Vasil s-a bucurat.

Minafi, băieteii!

— Hăi! hăi!

După ce a-ncălicat
p-acel cal neînvățat,
sus la munte a plecat,
sus la munte la vînat.
De vînat el n-a vînat,
orîșcit s-a zbuciumat,
de zbieretul oilor,
de răgetul vacilor,
de cîntețul mierlelor,
de tipătul ulilor,
de vîietul văilor,
de șoșetul frunzelor.
De vînat el n-a vînat,
dar degeaba n-a umblat,
căci în sine-a cugetat
și îndată mi-a plecat
la grîul cel negrăpat.

Si cum a sosit
îndat-a zărit
că grîul cel negrăpat
erec mindru și curat,
erec mindru și frumos
ca și fata lui Christos,
nici prea mare, nici prea mică
cum îi mai frumos la spic.

Minafi, băieteii!

— Hăi! hăi!

Atunci singur dumnealui
peste coama calului
lingă grîu mi s-a plecat,
trei spice-n mini-a luat,
în basma mi le-a legat,

în eurea că le-a băgat
și spre casă s-a-nturnat,
lelicii că mi le-a dat.
Lelica le-a dus în casă;
s-a pus spicele pe masă;
casa mi s-a luminat,
copiii s-au bucurat.

Lelica frumoasă,
stăpîna de casă,
pe masă le-a despicat
și din gura cuvînat
că nu-i verde, nici uscat,
numai bun de secerat.

Minafi, băieteii!

— Hăi! hăi!

Bădica s-a bucurat,
la Resnăvan a plecat,
auzind c-acolo-i fer
și mulțime de oțel.
S-a dus pe ulița mare,
n-afără fer de trei parale;
s-a dus pe ulița mică,
și n-a găsit, zău! nimică;
iar pe ulița din dos
tot fuse mai norocos.

Minafi, feciorași!

— Hăi! hăi!

Și-a luat opt ocl de fer
și p-atîtea de oțel,
le-a luat
și s-a-nturnat,
și le-a dat
lui Lîontea țiganul
ce lucrează cu ciocanul,
să gătească seceruici,
seceri mari și seceri mici
cum mai bune de volnică,
de neveste ochieșele,
de copile tinerele,
de seama puicutei mele.

Minafi, mări!

— Hăi! hăi!

Secerulica cea mai bună,
pentru baba cea bătrînă
secerulica cea mai mică
pentru-o zîină tinerică;
secerile mărunțele
cu dinții de floricele
cu mănunchi de violele
la nepoți și nepotele,
copilelor frumusele,
nevestelor ochieșele
cu fițele bourele,
cu garoafe prin cosite,
cu flori roșii pe gurite,
la cari înima-ți sughită.

Minafi, mări!

— Hăi! hăi!

Secerile s-au gătit,
pe la toți le-a împărțit
și la lucru s-au pornit,
și la lucru mi s-au dat,
mi s-au dat la secerat:
cu dreapta îmi seceră,
cu stînga mănuchi făcea,
cu-amîndouă snopi lega
și în clăi îi așeza.

Minafi, băieteii!

— Hăi! hăi!

Și, mări, îmi secerară
într-o zi de primăvară,
răsturnînd un corn de țară.

Iar după ce a-nserat,
înapoi cînd s-au uitat,
au stat snopii
ca și drobii,
clăile
ca stelele.

Minafi, băieteii!

— Hăi! hăi!

Apoi carele-nărcară
și pe toate le cărară
și girezi mare durară
în capul vîntului,
în sterița vîntului.
Iar badea, de bucurie,
s-a dat cu lelea-n stejie
unde arla să fie:

în capul pământului,
în sterita vântului,
e arie de aramă
puțintel băgată-n seamă,
cu otgon de ibrișin
ca să meargă treaba-n plin.

Minați, băieți!

— Hăi! hăi!

Și, prin vorbe, prin cuvinte,
badea și-a adus aminte
cum că are-o herghelie
la păscut, la suhăție.
Și, cum sfatul și-a gătat,
pe un murg a-ncălcat,
la herghelie-a plecat
și-a ales cinci-spre-ce iepe

tot sirepe
cite de zece ani sterpe,
cu potcoave de argint
ce prind bine la pământ,
care se duceau ca vântul
și nu atingeau pământul:

unde călea
scintei leșea
și colb sărea,
Minați, măi!
— Hăi! hăi!

Cum mi le-a apropiat
în năsadă le-a băgat,
nouă zile le-a minat,
girezile-a treierat;
și, după ce le-au gătit,
la măsură a ieșit:

dintr-o clăie
o odobale,
dintr-un snop
un oboroc,
dintr-un spic
un mertic.

Minați, măi!

— Hăi! hăi!

Badea-atunci, de bucurie,
ca săracul d-avuție,
cu poala sumanului
turna-n chelna carului;
umplea pumnii, umplea poale
și turna în harabale,
harabale-mpărătești
cu bol de cel muntenestii,

nouă cară
cu povară,

și porni apoi la moară,
la morișca cea târcată,
unde dă fărînă găta.

Minați, voinice!

— Hăi! hăi!

Iară morărița, când
a văzut venind
cară scîrțîind,
boli rumeșind,
șerbii sbicuiind,

și-a făcut coada birzoi
și-a fugit prin cele văi;
și-a pus coada pe spinare
și-a fugit în lunca mare:

luncă mare
frunză n-are,
luncă mică
frunza pică.

Minați, feciorași!

— Hăi! hăi!

Morărița frumușică
paste frunza de urzică,
paste frunza de căpsună
adevăr, că nu-i minciună.
Iar morarul, meșter mare,
Crișiu el și-a cui îl are,

a sărit îndată tare
cu barosul pe spinare,
cu briul de lînă

cu cloacan în mînă,

ș-a strigat: pîrru, pîrru și nanana!

stăi, morișcă, nu mișcă.

Minați, măi!

— Hăi! hăi!

Ș-apucă-o la cercat,
la cercat și la muștrat,
din gură i-a cuvîntat:

— tinerică cînd erai,

zici că nărav nu aveai,
dar acum te-ai birzoiat,
cu nărav te-ai învățat!

S-apoi, cum i-a cuvîntat,
i-a și dat un pumn în cap
ș-așezat-o pe dulap,

și i-a dat un pumn în șele

și a pus-o pe măsele;

i-a mai dat un pumn în splînă
și-a tocmi-o pe fărînă.

Minați, voinice!

— Hăi, hăi!

Apa se izbi,

moara se porni:

și venea apa, venea,
umbra moara de poceea;

apoi a turnat în coș

grîu măruntel de cel roș.

Grîul s-așeza îndată

și din coș cădea sub piatră,

de sub piatră în covată,

curgă fărînă curată.

Minați, băieți!

— Hăi! hăi!

Badea mult se bucura
zeciuială morii da,
pe morar îl dăruia;
pe un murg se arunca
și spre casă se-nturna
cu flăcăii-alătura,
care carele mina.

Badea venea tot rizînd,
feciorii veneau cîntînd
și din bice tot pocnînd,

văile de răsuna,

munții se cutremurau.

Minați, feciorii!

— Hăi! hăi!

Iar lellica cea frumoasă,
preumblîndu-se prin casă,
auzînd larma cea mare,

le-a ieșit spre-ntîmpinare

cu minicele-nvîrtite,

cu minele rumenite

ca garoafele-nflorite;

a ieșit pe prag afară

și se uita la povară,

se uita la soful său

și-i făcea din ochi mereu.

Minați, băieți!

— Hăi! hăi!

Iară badea, cum sosi,

carele hălădui.

Dar lellica cea frumoasă,

ca o garoafă aleasă,

se tot preumbla prin casă

și zicea că nici nu-i pasă,

că avea fată frumoasă.

Erea fata dumnealor

ca ș-o zin-a codrilor,

cu cămașa cu alțiță,
cu flori roșii pe gurită,
cu garoafe în cosiță,
tinerică,
ochleșică,
tinerică, sprinteloară
ca un pui de căprioară,
cu ochii ca murele,
obraji ca rujele:
ș-orice fecior o vedea
pe dată o și-ndrăgea.

Minați, mări!

— Hăi! hăi!

Lelea la dîns-o chemară
ș-o trimise în cămară
dup-o sită rară
de negară,
ca să cearnă pînă-n seară,
să scoată răul din țară,
pe păgîni de pe hotară;
și copila frumusea,
ascultînd pe maică-sa,
se și duse
și aduse
sită rară
de negară

pentru noi, plugari d-afară,
s-alungăm răul din țară,
pe păgîni de pe hotară.

Minați, mări!

— Hăi! hăi!

Dar lelieții i-a părut
că-i prea rară de cernut;
i-a părut sita prea rară
ș-a dat-o pe ușe-afară
și s-a dus singură iară
din papuci tot pleoscăind,
din rochie vînt făcînd,
din cereci
tolocănei,
ș-a intrat din casă-n casă
și dădu d-o sită deasă,
sită deasă de mătasă
pentru dumnealor din casă.

Minați, băieței!

— Hăi! hăi!

Și, cum a sosit acasă,
a pus fata după masă,
și a pus-o la cernut,
la cernut și la bătut.
Din sită fata cernea,
din jos dobele bătea,
din sus negură cădea,
la plugari din ochi făcea.

Minați, feciorași!

— Hăi! hăi!

Și era o babă
bătrînă și slabă,
babă de cele bătrîne
care știu rîndul la pîne.
Bab-aceea-a plămădit,
aluatul a dospit;
după ce a pregătit,
a făcut la colăcel
și mai mari, și mititei,
și-a făcut un colăcel
rumenel și-mpleticel,
și-a făcut unul frumos
ca și fața lui Christos,

nici mai mare, nici mai mîle
dintr-o mîerță ș-un mertic;
și cu miere mi-l ungea,
cu zahăr îl zăhărea,
în cuptor că mi-l puneă,
și el mîndru se cocea,
pentru plugari ni-l gătea.

Minați, băieței!

— Hăi! hăi!

Din cuptor că mi-l scotea
și nouă că ni-l menea,
ș-apoi mi l-a pus pe masă
și s-a luminat în casă;
și l-a rupt în două
și ne-a dat și nouă,
și l-a rupt în trii
ș-a dat la copii,
și l-a rupt în patru
ș-a hrănit tot satul,
și l-a rupt în cinci
ș-a dat la volinci,
la feciori cu-opinci
iară cît a mai rămas
înapoi că mi l-a tras,
și l-a pus în cui din dos
ca să fie-ndeminos
pentru alți plugari de scos.

Minați, băieței!

— Hăi! hăi!

Și noi nu urăm
pentr-un colăcel,
dar noi vă urăm
pentr-un gălbenel,
gălbenăș de aur
din luna lui Faur;
și noi că urăm
ca să căpătăm

cel puțin un leușor,
sau, de nu, un pușor,
să facem un boldișor
să-l avem la plugușor,
să meargă mai iușor.

Minați, băieței!

— Hăi! hăi!

De urat am mai ura,
dar ni-i că vom însera,
și-i de mult de cînd urăm,
de cînd cu plugul umblăm,
și mai avem încă-un sat
la o casă de urat.

N-om lăsa-o neurată,
căci lelica are-o fată,
și n-ar vrea cu capu-odată
să stele nesărutată.
L-alta, într-un corn de sat,
stricățică de vărsat,
d-am ura cît am ura,
dar de noi tot n-a scăpa.

Minați, feciorei!

— Hăi! hăi!

De urat am mai ura,
dar ni-i că vom însera:
drumurile ni-s departe
și cărările-neurcate.
La mulți ani cu sănătate,
și să vă fie de bine
ziua Sfîntului Vasile.
Dumneavoastră-n bucurie
d-acum și pînă-n vecie!

Ahohahooooo...

MEMBRII UNIUNII SCRITORILOR

VĂ UREAZĂ

La mulți ani!

Constantin ABĂLUȚĂ, Gheorghe ACHIȚEI, Ion ACSAN, Florența ALBU, Ion ALEXANDRU, D. ALMAȘ, Adam ANAVI, ANDRÁS V. János, Andi ANDRIEȘ, Alexandru ANDRIȚOIU, Paul ANGHEL, Costache ANTON, Pavel APOSTOL, Horia ARAMĂ, Virgil ARDELEANU, Barbu T. ARGHEZI, N. ARGINTESCU-AMZA, Ion ARIEȘANU, Maria ARSENE, Ion ASZODI, Manole AUNEANU

Alexandru BACIU, Gh. BAICULESCU, A.E. BACONSKY, Leon BACONSKY, Agatha BACOVIA, BAJOR Andor, Alexandru BALACI, BÁLINT Tibor, BALOGH Edgár, Nicolae BALOTĂ, Teodor BALȘ, Cezar BALTAG, Camil BALTAZAR, Andrei BANTAȘ, Maria BANUȘ, BANYAI László, Aurel BARANGA, Eugen BARBU, Nicolae BARBU, BARTALIS János, Alice BASARAB, Vornic BASARABEANU, Ion BĂIEȘU, Gr. BĂJENARU, Ion Dodu BĂLAN, George BĂLĂIȚĂ, Ștefan BĂNULESCU, A. P. BĂNUȚ, Ion BĂNUȚĂ, Vasile BĂRAN, Cornelii BĂRBULESCU, Maia BELCIU, Ury BENADOR, Emma BENIUC, Mihai BENIUC, Annie BENTOIU, Ștefan BERCUI, Israel BERCOVICI, Lotte BERG, Tatiana BERINDEI, Leon BERTIS, Grigore BEURAN, Ion BIBERI, Traian Liviu BIRĂESCU, Victor BÎRLĂDEANU, Vlaicu BÎRNA, Ana BLANDIANA, Igor BLOCK, BODOR Pál, Eta BOERIU, Aurel BOEȘTEANU, Geo BOGZA, Valeria BOICULESI, Anda BOLDUR, BONCZOS István, Dinu BONDI, Constantin BORĂNESCU-

LAHOVARY, Werner BOSSERT, Ștefan BOSSUN, D mostene BOTEZ, Emil BOTTA, Eugen BOUREANUL, Radu BOUREANU, BÜZÖDI György, Ion BRAD, Liviu BRATOLOVEANU, Constanța BRATU, Horia BRATU, Savin BRATU, Nicolae BREBAN, Anton BREITENHOFFER, Barbu BREZIANU, Ludovic BRUCKSTEIN, Fox F. BRUNEA, Marin BUCUR, Franz J. BULHARDT, Teofil BUȘECAN, Zoe DUMITRESCU-BUȘULENGA, Aurel BUTEANU, Constanța BUZEA, Corneliu BUZINSCHI, Augustin BUZURA

Scarlát CALIMACHI, Mihail CALMÎCU, Ion CALOVIA, Georgeta CANCICOV, Ion CARAION, Virgil CARIANOPOL, Ana CARTIANU, Iosif CASSIAN, Nina CASSIAN, Sarina CASSVAN, Ștefan CAZIMIR, Emilia CĂLDĂRARU, Liviu CĂLIN, Vera CĂLIN, Matei CĂLINESCU, Alexandru CĂPRARIU, Mihail CELARIANU, Laurențiu CERNET, Domițian CESEREANU, Const. CHIORALIA, Constantin CHIRIȚĂ, Miron CHIROPOL, Laurențiu CIOBANU, Mircea CIOBANU, Nicolae CIOBANU, Vladimir CIOCOV, Șerban CIOCULESCU, Constantin CIOPRAGA, Andrei CIURUNGA, Radu CÎRNECI, Ion CLOPOTEL, Vladimir COLIN, Petru COMARNESCU, Ion COMȘA, Eugen CONSTANT, Paul CONSTANT, Ilie CONSTANTIN, Theodor CONSTANTIN, Ovidiu CONSTANTINESCU, Titel CONSTANTINESCU, Dumitru CORBEA, Ben. CORLACIU, Paul CORNEA, Radu COSAȘU, Dumitru COSTEA, Mariana COSTESCU, Traian COȘOVEI, Sandra COTOVU, Ovidiu COTRUȘ, Au-

rel COVACI, Mariana CRAINIC, Mioara CREMENE, Valeriu CRISTEA, Maria Luiza CRISTESCU, Lya CRIȘAN, Nicolae CRIȘAN, Ovid CROHMĂLNICEANU, Angela CROITORU, Ion CRÎNGULEANU, Mihail CRUCEANU, Ștefan D. CRUDU, CSAVOSSY György, CSEHI Gyula, Constantin CUBLEȘAN

S. DAMIAN, George DAN, Sergiu DAN, Paul DANIEL, DÁNOS Miklos, Elena DAVIDESCU, Mihail DAVIDOGLU, Sina DĂNCIULESCU, DEÁK Tamas, Suzana DELCIU, Horia DELEANU, Ion Andrei DELEANU, Nicolae DELEANU, Lucia DEMETRIUS, Octav DESSILA, Dan DEȘLIU, Valentin DEȘLIU, Mihai DIACONESCU, Alexandru DIMA, Ștefan DIMA, DIMENY István, Gabriel DIMISIANU, Leonid DIMOV, Gheorghe DINU, Mihail DJENTEMIROV, Ștefan Augustin DOINAȘ, DOMOKOS Geza, Ion DONGOROZI, Dorel DORIAN, Laura DRAGOMIRESCU, Mihai DRĂGAN, Simona DRĂGHICI, Sidonia DRĂGUȘANU, Ovidiu DRIMBA, Mihail DRUMEȘ, Lucian DUMBRAVĂ, Anghel DUMBRĂVEANU, Geo DUMITRESCU, George DUMITRESCU, DUMITRU M. Ion, Nicolae DUNĂREANU, Dan DUȚESCU, Elena EFTIMIU, Victor EFTIMIU, Mihai ELIN, B. ELVIN, Endre KAROLY, Radu ENESCU, Paul EVERAC

Coca FARAGO, FARAGO Iózsef, Sergiu FĂRCĂȘAN, Victor FELEA, Sonia FILIP, Traian FILIP, Eugen FILOTTI, FODOR Sándor, Madeleine FORTUNESCU, FÖLDES László, FRANYÓ Zoltán, Eugen FRUNZĂ, Ion FRUNZETTI, Apostol C. FULGA, Laurențiu FULGA, Alice GABRIELESCU, Mihai GAFIȚA, Viniciu GAFIȚA, Marcel GAFTON, GAGYI László, V. Em. GALAN, GÁLFALVI Zsolt, GÁLL Ernő, Nicolae GANE, Tamara GANE, Mihai GAVRIL, Leonard GAVRILIU, GELLERT Sándor, Ovidiu GENARU, Tudor GEORGE, Paul GEORGESCU, Alexandru Paul GEORGESCU, Silviu GEORGESCU, Ion GHEORGHE, Mihnea GHEORGHIU, Al. GHEORGHIU-POGONEȘTI, Ștefan GHEORGHIU, Tașcu GHEORGHIU, Virgil GHEORGHIU, Vania GHERGHINESCU, Alecu Ioan GHI-

LIA, Emil GIURGIUCA, Mara GIURGIUCA, Valeriu GORUNESCU, Haralambie GRĂMESCU, Florian GRECEA, Ion GRECEA, Dan GRIGORESCU, Ioan GRIGORESCU, Grete GROSS, Călin GRUIA, Jean GROSU, Nicolae GUMA, Aurel GURGHIANU, Grigore HAGIU, HAJDU Győző, HAJDU Zoltán, Arnold HAUSER, Hedi HAUSER, Maria HAYDL, Dan HĂULICĂ, Franz HEINZ, HERÉDI Gustáv, HERVAI GIZELLA, Ilarie HINOVEANU, Ion HOBANA, Ion HOREA, HORNÁK József, Georgeta HORODINĂ, HORVÁTH Imre, HORVÁTH István, Ionel HRISTEA, Viorica HUBER, HUSZÁR SÁNDOR

Mircea Radu IACOBAN, Traian IANCU, IANCSIK Pál, Ion IANOȘI, Iosif IGIROȘIANU, Dumitru IGNEA, Ion Th. ILEA, Lazăr ILICI, Lazăr ILIESCU, Tiberiu ILIESCU, Marin IORDA, Florin IORDĂCHESCU, Mira IOSIF, Petre IOSIF, Siloian IOSIFESCU, Ion Marin IOVESCU, Dumitru ISAC, Mihai ISBĂȘESCU, Ion ISTRATI, Ștefan IUREȘ, Gica IUTEȘ, Al. IVASIUC, George IVAȘCU, Vintilă IVĂNCEANU, IZSÁK József, Henri JACQUIER, IÁNOSHÁZY György, Alexandru JAR, Alexandru JEBELEANU, Eugen JEBELEANU, Nicolae JIANU KACSÓ Sándor, KÁNYÁDI Sándor, KÁNTOR Lajos, Hans KEHRER, KEMÉNY János, Victor KERNBACH, KISS Jenő, Alfred KITTNER, Astrid KONHERT, KÓS Károly, KORDA István, Else KORNIS, KOVÁCS György, KOVÁCS János

Aurel LAMBRINO, Paul LANGFELDER, Sonia LARIAN, LÁSZLOFFI Aladar, LÁTÓ ERDELY Ana, Ion LĂNCRĂNJAN, George LĂZĂRESCU, George LESNEA, LETAI Lajos, Corneliu LEU, Leon LEVIȚKI, Franz LIEBHARDT, Herta LIGETI, Andrei LILLIN, Horia LIMAN, Elena LINȚA, Valentin LIPATTI, Horia LOVINESCU, LŐRINCZI László, Eugen LUCA, Ion LUCA, Remus LUCA, Ștefan LUCA, I. LUDO, Alexandru LUNGU, Alexandru D. LUNGU, Ion LUNGU, Vera Lungu, Radu LUPAN, Petre LUSCALOV

George MACOVESCU, Darie MAGHERU

Toma George MAIORESCU, MAJTÉNYI Erik, Mircea MANCAȘ, Eugen MANDRIC, Theodor MĂNESCU, Ion MANIȚIU, Ion Sofia MANOLESCU, Nicolae MANOLESCU, Petru MANOLIU, Lucia MANTU, Dumitru MANU, Pompiliu MARCEA, Marcel MARCIAN, Eugen B. MARIAN, Paul B. MARIAN, Nicolae I. MARIN, Ionel MARINESCU, Adrian MARINO, MÁRKI Zoltán, MAROSI Péter, Aurel MARTIN, Mircea MARTIN, Pericle MARTINESCU, Iuliu MARTINOVICI, MARTON Lili, Ioan MASSOFF, Elena MĂTASĂ, Constantin MATEESCU, Ion MAXIM, Virgil MAZILESCU, Dumitru MAZILU, Teodor MAZILU, Constantin MĂCIUȚĂ, Tudor MĂINESCU, Vasile MĂNUCEANU, Nicolae MĂRGEANU, Ion MEIȚOIU, Gabriela MELINESCU, MÉLIUSZ József, Dumitru MICU, Teodor MIHAȘ, Tudor MIHAIL, Marcel MIHALAȘ, Aurel MIHALE, Ion MIHĂILEANU, MIKÓ Ervin, Sergiu MILORIAN, Dumitru MIRCEA, Eugen MIREA, Alexandru MIRODAN, Alexandru MITRU, Vicu MÎNDRA, Despina MLADOVEANU, MOLTER Károly, Virgiliu MONDA, Modest MORARIU, Nicolae MORARU, Mihai MOȘANDREI, Sanda MOVILĂ, Florin MUGUR, Aurel Dragoș MUNTEANU, Francisc MUNTEANU, George MUNTEANU, Adrian MUNȚIU, Rusalin MUREȘAN, I.D. MUȘAT, Tudor MUȘATESCU

Iosif NAGHIU, NAGY Elek, NAGY I-lona, NAGY István, NAGY Olga, NAGY Pál, Nicolae NASTA, Gellu NAUM, Iulian NEACȘU, Fănuș NEAGU, Leonida NEAMȚU, Șerban NEDELCU, Irimie NEGOIȚĂ, Ion NEGOIȚESCU, Mihai NEGULESCU, George NESTOR, Florian NICOLAU, Vasile NICOLESCU, Tatiana NICOLESCU, Vasile NICOROVICI, Constantin NISIPEANU, Radu NOR, Darie NOVĂCEANU, Mihail NOVICOV
Ion OARCĂȘU, Ioanichie OLTEANU, Lucia OLTEANU, Corneliu OMESCU, Ion C. OMESCU, Alexandru OPREA, Horia OPRESCU, Vintilă ORNARU, Z. ORNEA, OROSZ Irén, Alexandru PALEOLOGU, George Demetru PAN, Horia PANAITESCU, Val. PANAITESCU, Sașa PANĂ, Octav PANCU-Iași, PANEK Zoltan, Frida PAPADACHE, Ovidiu PAPADIMA,

Constantin PAPASTATE, PAPP Ferenc, Edgar PAPU, Letiția PAPU, Miron Radu PARASCHIVESCU, Platon PARDĂU, Ion PAS, Ion PASCADI, Petre PASCU, PÁSKANDY Geza, Mircea PAVELESCU, Dumitru PĂCURARIU, Francisc PĂCURARIU, Marcel PĂLTINEANU, Octavian PĂSCĂLUȚĂ, Horia PĂTRAȘCU, Stelian PĂUN, Adrian PĂUNESCU, ILIE PĂUNESCU, Mihai PELIN, I. PELTZ, Panaiteșcu D. PERPESSICIUS, ION PETRACHE, Iosif PETRAN, Ioana PETRESCU, Mihai Florin PETRESCU, Mihail PETROVEANU, Alexandru PHILIPIDE, Hermine PILDER, Alexandru PIRU, Gheorghe PITUȚ, Alexandru POP, Augustin Z.N. POP, Ionel POP, POP Simion, Ion Apostol POPESCU, Dumitru Radu POPESCU, Mihai POPESCU, Petru POPESCU, I. POPESCU-PUȚURI, Radu POPESCU, Ștefan POPESCU, Tudor POPESCU, Al. POPOVICI, Nicolae POPOVICI, Titus POPOVICI, Veronica PORUMBACU, Ioana POSTELNICU, Florian POTRA, Marin PREDA, Ilie PURCARIU, Dimitrie RACHICI, Isaia RĂCĂCIUNI, Ion RAHOVEANU, Svetomir RAICOV, Alexandru RAICU, Lucian RAICU, Catrinca RALEA, Florea D. RARIȘTE, I.M. RAȘCU, Iuliu RAȚIU, Dorina RĂDULESCU, Neagu RĂDULESCU, Aurel RĂU, Vasile Rebreanu, Cornel REGMAN, Dimos RENDIS, Gisela RICHTER, Mayer RISPLER, Valeriu RÂPEANU, Horia ROBEANU, ROBOTOS Imre, Adrian ROGOZ, H. ROHAN, Ion ROMAN, Alexandru ROSETTI, Maria ROVAN, Romulus RUSAN, Ion RUSE, Liviu RUSU, Vintilă RUSU-ȘIRIANU,

Profira SADOVEANU, Valeria SADOVEANU, SĂLAMON László, Doina SĂLĂJAN, Grigore SĂLCEANU, Petre SĂLCUDEANU, Alexandru SĂNDULESCU, Dinu SĂRARU, Miron SCOROBETE, Lascăr SEBASTIAN, Constantin SALCIA, Ion SEREBREANU, Cella SERGHI, Emil SERGHIE, Alexandru SEVER, Valentin SILVESTRU, Alexandru SIMION, Eugen SIMION, Dan SIMONESCU, Heinrich SIMONIS, Mircea SÎNTIMBREANU, Iulia SOARE, Dumitru SOLOMON, Petre SOLOMON, Marin SORESCU, SORIN Titel, Eugeniu SPERANȚIA, Horia STANCU, Zaha-

ria STANCU, Nichita STĂNESCU, Ștefan STĂTESCU, Dimitrie STELARU, Petre STOENESCU, Virgil STOENESCU, Mihai STOIAN, Nicolae STOIAN, Petre STOICA, Constantin STOICIU, Livia STORESCU, Aurel STORIN, Constantin STREIA, Vladimir STREINU, Xenia STROE, Corneliu STURZU, I. D. SUCIANU, Gh. SUCIU, SZÁBÓ Gyula, SZABÓ István, Katons SZABÓ Lajos, SZÁSZ János, SZEKELY Gyula, SZEKÉLY János, SZEMLÉR Ferenc, SZILAGYI Andras, SZILAGYI Istvan, SZŐCS Kalman, Georg SCHERG, Dieter SCHLESACK, Jonathan SCHNEIDER, Pauline SCHNEIDER, Paul SCHUSTER, Traian ȘELMARU, Geo ȘERBAN, Mihail ȘERBAN, Mircea ȘERBĂNESCU, Ieronim ȘERBU, SIMON Magda, Dionisie ȘINCAN, Alexandru ȘIPERCO, SIPOS Bella, Mariana ȘORA, SÓNI Pál, Henriette Yvonn STAHL, I. M. ȘTEFAN, Al. I. ȘTEFĂNESCU, Eugeniu ȘTEFĂNESCU-EST, Alexandru ȘTEFĂNESCU-MEDELENI, Mircea ȘTEFĂNESCU, Franz STORCH, SÜTŐ Andras, Gheorghe TALAZ, TAMAȘ Gaspar, Marin TARANGUL, Nicuță TÂNASE, Ilie TĂNĂSACHE, Dan TĂRCHILĂ, Nicolae TĂUTU, Nicolae TEICĂ, Virgil TEMPEANU,

Ștefana VELISAR-TEODOREANU, Tudor TEODORESCU-BRANIȘTE, Vasile M. TEODORESCU, Virgil TEODORESCU, Eugen TEODORU, N. TERTULIAN, Cicerone THEODORESCU, Radu THEODORU, Aurel TITA, Ștefan TITA, Alexandra TÎRZIU, Gheorghe TOMOZEI, TOMPA Istvan, Mircea TOMUȘ, Florin TORNEA, Victor TORYNOPOL, TÓTH Kalman, TÓTH István, Eugenia TUDOR, Radu TUDORAN, Victor TULBURE, Nicolae ȚAȚOMIR, Dumitru ȚEPENEAG, Nicolae ȚIC, Constantin ȚOIU, Traian UBA, Mihai UNGHEANU, Tiberiu UTAN, Damian URECHE, Ion VALERIAN, Aurel VASILESCU, Nicolae VELEA, Const. VELICHI, VERESS Zoltan, Iulian VESPER, Dragoș VICOL, Litman VIGDER, Petru VINTILĂ, Ion VITNER, Teodor VÎRGOLICI, Gheorghe VLAD, Ion VLAD, Ion VLASIU, Alexandru VOITIN, Tiberiu VORNIC, Dragoș VRÂNCEANU, Romulus VULPESCU, Mircea ZACIU, Romulus ZAHARIA, Olga ZAICIC, Vasile ZAMFIR, Dan ZAMFIRESCU, Violeta ZAMFIRESCU, C.D. ZELETIN, Horia ZILIERU, Harelamb ZINCĂ

București, 1, șoseaua Kiseleff, 10: Sediul Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

CONFESIUNILE LUI DARIE

Am debutat în literatură cu versuri și proză la 19 ani. Mă consideram pe atunci un om ca oricare altul, cu toate că-mi apărea numele prin gazete și unii mă discutau. N-am purtat niciodată lavalieră. Niciodată nu mi-am lăsat mustăți sau barbă și, cu atât mai mult nu mi-a plăcut să fiu lăptos și slinos. De boemă am avut și continui să am oroare. Mă consider și acum tot un om ca oricare altul. Faptul că scriu cărți și că unele din ele mai circulă și dincolo de hotare nu-mi dă dreptul să mă cred — ceea ce nu sînt — adică o faptură excepțională. În lume sînt mii și mii de scriitori. Sînt și eu unul dintre ei. Atît și nimic mai mult. Mi-au plăcut totdeauna scriitorii care au căutat să atragă atenția oamenilor prin valoarea scrierilor lor și nicidecum prin ifose, țifne și înfumurări.

Încă de la începuturile mele literare — începuturi la care am ajuns cu povara atîtor amintiri și cu sufletul atît de mohorit — m-am gîndit că într-o zi va trebui să scriu o carte despre țărani de pe lungă, îngusta și săraca vale a Călmățuiului, carte în care să-i arăt pe țărani așa cum i-am văzut și cum i-am cunoscut. Zugrăvindui pe acești țărani, plănuiam, firește, să mă zugrăvesc și pe mine. Plănuiam, de asemenea, să-i zugrăvesc cu culorile adevărului în primul rînd pe cei din imediata mea apropiere.

După ce am învățat să citesc, m-am aruncat cu sete asupra cărților. Am avut noroc. În sala școlii din Salcia se afla un dulap plin cu cărți vechi și noi. L-am rugat pe învățător să-mi împrumute citeva. Omul s-a uitat la mine mirat și mi-a încredințat cheia. „Ia ce-ți place, numai să le aduci îndărăt după ce le citești“. Le-am citit pe toate și la rînd. Am citit în acei ani și citeva cărți cu țărani sau *despre* țărani. Nu m-au mulțumit nici cele scrise de autori celebri. De cîte ori citeam o asemenea carte, căpătam impresia că autorii nu pătrunseseră pînă la adîncimea cuvenită. Ardeam de dorința să săvîrșesc eu ceea ce lor — după părerea mea — nu le reușise. O singură întrebare mă îngrijora, și pînă la urmă m-a împiedicat să încep romanul: Voi reuși oare? Trăind ațiția ani la oraș, n-am uitat oare firea țărănilor, nu le-am uitat cumva limba? (Mărturisind toate acestea nu aș dori de loc ca cititorul să creadă că eu îmi închipui că scriind *Descult* i-am întrecut pe cei care fie înainte de mine, fie după mine, au scris cărți cu țărani).

Mulți ani, poate prea mulți, îngrijorarea aceasta m-a ținut departe de această temă. Pînă în primăvara lui 1947. Pe atunci, noi, scriitorii comuniști, nu știam să facem mofturi și ajutam munca activiștilor de partid oriunde era nevoie. Într-o duminică am plecat prin județul Ilfov cu un activist de partid să ajutăm la propaganda pentru înșămîntări. Era o zi cu vînt, cu nori vineți și cu frig. Am călătorit aproape toată ziua cu tovarășul Niculescu și am stat de vorbă prin sate cu nenumărați oameni. Unii ne-au ascultat, alții s-au prefăcut că ne ascultă... Dar, asta e o altă poveste. Către seară ne-am reîntors la Bucu-

rești. Nu m-am dus acasă, deși eram flămînd și înghețat tun, ci la Teatrul Național. Am intrat în biroul meu și am răsfoit ziarele căutînd un subiect pentru un articol promis *Contemporanului*. Nu am găsit subiectul care să mă inspire, dar făgăduiala trebuia ținută. Trebuia să scriu ceva să dovedesc că am avut bunăvoință dar că, din cauza oboselii, n-am izbutit să scriu ceva publicabil. M-am apucat deci să scriu... *Niște amintiri*... Am scris cîteva pagini, le-am pus într-un plic și le-am trimis *Contemporanului*. De luni pînă joi am așteptat îndreptățitul reproș al redacției. N-a venit. În schimb, vineri dimineața revista publica drept articol de fond schițele mele. Spre amiază a venit și telefonul: „Scrie-ne și pentru săptămîna viitoare ceva în același gen. Proza dumitale place“. Am scris și pentru a doua și pentru a treia și pentru a patra săptămînă cîte ceva „în același gen“. După trei sau patru săptămîni mi-am dat seama că, de fapt, scriam cartea mult visată și pe care cu mult înainte de a o scrie o intitulasem *Desculț*. M-am așternut — în măsura în care îmi puteam face ceva timp pentru scris — pe lucru. Scriam zbătîndu-mă între bucurie și mîhnire. Uneori mă credeam aproape de biruință. Alteori mă aflam la numai un pas de deznădejde. Lucrînd cu rivnă și cu grijă, muncînd peste măsură de mult — ideea mă captivase — mi-am redescoperit satul, mi-am redescoperit copilăria, mi-am redescoperit rudele, prietenii, am redescoperit țărani din satul meu și țărani de pe lungă, îngusta și săraca vale a Călmățuiului. Am redescoperit și limba acestei țărăni, cu toate frumusețile și cu toată savoarea ei. *Imaginație sau realitate?* Mi se pune deseori întrebarea: „În cărțile dumneavoastră v-ați inspirat din realitate sau din imaginație?“ Nu sînt lipsit de imaginație însă nici în *Desculț* și nici în alte cărți ale mele nu am făcut apel la ea. Astfel mama din carte, Maria, este una și aceeași persoană cu minunata și chinuita femeie care m-a adus pe lume. Tatăl din carte, Tudor, este unul și același om cu bărbatul sărac lipit pămîntului, frumos și mîndru care a fost nefericitul meu tată. Numele lui — care mi-e cel mai drag nume din lume — l-am dat întîiului meu nepot. Sper să-l poarte cu mîndrie și să-l ducă la strălucire. Le-am adăugat părinților mei trăsături de caracter pe care nu le-au avut? Le-am pus în gură vorbe pe care nu le-au rostit ei în realitate? M-am ferit să fac aceasta. Dar... Sigur nu sînt. Mai clar: *nu știu*, sau *nu mai știu*. Și dacă acum nici eu însumi nu știu, va fi greu să aflu mai tirziu altcineva. Evanghelina — la a cărei nuntă a jucat în mijlocul horii o ceată de urși — trăiește. A împlinit de curînd, sau va împlini în curînd optzeci de ani. Niciodată viața ei nu a fost prea luminoasă, dar acum e toată acoperită de o uriașă pădure de întuneric. Sînt anide cînd a rămas oarbă. Cînd îmi aude glasul, măcheamă lingă ea și-mi mîngîie obrazul cu mîinile ei aspre. Îmi spune: „Cit ai îmbătrînit și tu! Cit ai îmbătrînit“. Nenea Ion — pe care satul îl numea Alviță — a murit de mult. Copiii lor trăiesc. Sînt oameni cu stare. Nepoții au devenit ingineri, chimiști, medici. Nepoatele — profesoare, farmacistele...

Evanghelina! Frumoasa Evanghelina pentru care cu zeci de ani în urmă înflăcărații flăcăi se tăiau cu cuțitele, este astăzi o biată băbuță pe care o dor nu numai oasele, dar și amintirile. Întunericul o-nconjoară tot mai dens și tot mai compact, din toate părțile. Fratele meu mai mare, Gheorghe, preotul, are și el aproape optzeci de ani. Trăiește la Ploiești, într-un cartier muncitoresc. Cunună înșurăției. Îngroapă morții. Se bucură de nepoți și de nepoate. Fratele meu Ion (Ion în viață și Ion în carte) a trecut și el prin întîmplări destul de interesante. S-a căsătorit în timpul primului război mondial, cînd regiunea în care trăiam noi pe atunci era ocupată de trupele germano-austriece. Eu am descris în *Desculț* și această nuntă — întocmai așa cum ea a avut loc. Nu am menționat însă în carte că înainte de a se căsători cu fata din sîrbie avusese o dragoste, iubise pe una Fănica. Căsătoria cu Fănica nu se putuse face pentru că fata avea ceva pămînt, iar frate-meu era sărac. Acum vreo zece ani frate-meu Ion a rămas văduv. Cam tot pe atunci a rămas văduvă și Fănica. Frate-meu nici acum n-a avut parte de Fănica. El era adventist și comunitatea aceasta l-a obligat să se recăsătorească cu o adventistă. Frate-meu a respectat hotărîrea comunității lui religioase, dar femeia aleasă de alții pentru el nu i-a plăcut. Într-o bună zi a urcat-o în car și a dus-o în satul de unde o luase, la copiii ei. Comunitatea l-a judecat și l-a exclus din sînul ei. În zori — ședința fusese lungă și zbuciumată

— ieșind de la ședință, frate-meu s-a dus drept la Fănică. „Nu mai sînt adventist. Acum mă iei de bărbat?“ „Te iau, Ioane“. O dragoste care le-a ars inima la amîndoi cînd aveau cîte optsprezece ani s-a împlinit după ce oamenii trecuseră de șazecei... Mie mi-a plăcut mult întîmplarea. Am povestit-o, încadrînd-o în realitățile satului românesc de acum zece ani, în romanul încă nepublicat *Fratele meu, Soarele*.

Fantezie? Imaginație? Realitate?

Satul în care trăiește frate-meu Ion și Fănică se numea odinioară Stănicuș. Pe urmă s-a numit Principele Ferdinand. Astăzi se numește Tudor Vladimirescu. Oare toate aceste schimbări de nume de sate nu sînt și ele semnificative?

Ștefan, din capitolul „Moș“ este funcționar la o mare instituție din București. Fiii lui sînt studenți. Celelalte surori ale mele, descrise sau numai pomenite în *Descult*, Leana, Rița, Elisabeta, Stela, trăiesc toate. Sînt toate în vîrstă, văduve și duc un trai modest. Copiii și nepoții lor însă sînt oameni cu învățătură. Dintre prietenii copilăriei mele trăiește Turturică. Trăiește Trăcălie. Trăiește Veve Chiorul și mai trăiesc mulți alții dintre eroii lui *Descult*. Mai trăiește, încă, și Darie. Uneori se întîlnește cu cititorii cărților lui care-l iscodesc punîndu-i fel de fel de întrebări.

Comuna Omida (îi spun așa pentru că așa am numit-o în carte) a devenit azi o comună mare și începe să fie din ce în ce mai frumoasă și mai bogată. Moșierii au dispărut. Unii au murit, alții au părăsit ținutul. Gogu Cristofor, de care vorbesc în *Descult* și în *Dulăii*, a trăit pînă la adînci bătrînețe. Mi-a citit cărțile în care l-am încondeiat, dar nu mi-a dat nici un semn că i-ar fi și plăcut.

Fantezie? Imaginație? Realitate?

O spun limpede! Acum nu știu, nu mai știu ce este viață și ce este literatură în *Descult* și în celelalte cărți ale mele. nu știu. și nici nu vreau să mai știu.

Darie! Din nou și din nou Darie! Dumnezeu știe ce s-a întîmplat și cu omul acesta! Uneori l-am zugrăvit mai bun decît este el în realitate, alteori mai rău. Dacă există vreun raport între mine și Darie? Știu eu?... Cred că da. Și încă raporturi foarte strînse.

Vă amintiți de Diplomatul din *Jocul cu moartea*? Modelul mi-a murit anul trecut. Era foarte bătrîn.

Zaharia Stancu, la anii lui Darie (Iarna 1917—1918)

Cînd a apărut cartea i-am trimis și lui un volum, cu dedicație, bineînțeles. A doua zi m-a chemat la telefon:

— Să trăiești, Scaurus. Ai fost bun cu mine. În realitate am fost mult mai netrebnic decît în romanul tău.

— Ei, bătrîne, nu e cazul să-ți faci o autocritică atît de adîncă.

L-am vizitat și-am stat mult de vorbă împreună.

— Tu, băiete, de ce n-ai pomenit și de întîmplarea aceea cu...

— Am uitat, bătrîne.

Și pentru că am alunecat pe panta mărturisirilor, să vă povestesc ce mi s-a întîmplat acum cîțiva ani.

Mă aflam în calitate de candidat la alegerile de deputați în Marea Adunare Națională într-una din circumscripțiile electorale ale raionului R. de V. Ziua cutreieram satele, seara mă odihneam în oraș, la casa de oaspeți. Frig. Viscol. Oboseală.

Într-o seară, vremea s-a mai îndulcit. Era și soția cu mine. Ne-am plimbat ca doi tineri îndrăgostiți pînă la miezul nopții pe străzile pustii. Știți că în acest oraș se petrece acțiunea romanului meu *Pădurea nebulă*. I-am arătat birtul unchiului Tone. I-am arătat liceul unde a învățat Darie, casa unde „lucra“ Valentina, dugheana numită „La Înger“, curtea unde sub cireșii împovărați de rod, ca o vestală a lui Buda, și-a dat foc strania Despa. Un cititor ar putea să mă întrebe: „Deci și în *Pădurea nebulă* v-ați folosit de realitate și nu de imaginație? Da. Și în *Pădurea nebulă* și în *Jocul cu moartea* și în *Constandina*, și cu atît mai mult în romanul — pe care tot va trebui să-l isprăvesc într-o zi — *Rădăcinile sînt amare*. Toate cărțile mele sînt rupte din realitate, sau — dacă vă supără această formulare — cărți pe care le-a inspirat realitatea și numai realitatea.

Nu sînt lipsit de imaginație, numai că n-am nevoie de ea. Viața, într-un anume sens, a fost foarte generoasă cu mine. S-a deschis în fața mea, și eu am putut privi în adîncu-i.

Dar să ne reîntoarcem la *Pădurea nebulă*. Mă aflam în orașul pomenit mai sus în campanie electorală. La o întrunire de cartier a luat cuvîntul și a vorbit foarte frumos despre mine o femeie neobișnuit de grasă. Din tot ce spunea reieșea că ea m-a cunoscut bine atunci cînd — cum spunea ea — *amîndoi am fost tineri*. În timp ce femeia vorbea, mă chinuiam s-o recunosc și nu izbuteam. La sfîrșitul ședinței m-am apropiat de ea foarte tulburat și i-am mulțumit. Și-a dat repede seama că *n-o recunoscusem* și s-a năpustit asupra mea:

— Nu-i așa că tu nu mă recunoști?

— Nu, nu te recunosc. Iartă-mă, dar nu te recunosc...

— Eu sînt... Anfilofia...

Anfilofia! Cu mai bine de patruzeci de ani în urmă pe cînd trăisem în acel oraș, o cunoscusem și pe Anfilofia. Orașul acela de pe malul riului Vedea era plin de fete. Fusesem chiar ușor îndrăgostit de Anfilofia. O singură seară mă plimbam cu ea la braț, pe sub lună și pe sub castani. Vrusesem s-o strîng ușor în brațe și s-o sărut. Îmi fusese frică... Frică să nu se rupă în două cînd o voi strînge în brațe. Frică să nu-i sorb sufletul dacă voi săruta-o. Era subțire ca trestia. Și puțină... puțină... Iar acum se afla în fața mea o femeie bătrînă și foarte grasă.

Cînd te inspiri din realitate, ai acest risc: să-i vezi bătrîni pe eroii pe care i-ai descris tineri, frumoși, romantici...

Am pomenit ceva mai înainte de *Constandina*. Povestirea a plăcut mult și a apărut și ea tradusă în cîteva limbi străine. Modelul mi-a fost soră de suflet, și numele ei adevărat era Cristina. Era mărunță de statură, oacheșă și foarte energică. Era membră a unei cooperative agricole de producție de pe Valea Călmățuiului. A murit acum doi ani.

Am un material de viață bogat, am trecut prin multe. Oare voi avea timp să mai salvez ceva din uriașul meu bagaj de viață și să mai scriu o carte, două? Nu știu. Și nici nu vreau să știu.

Cred că atunci cînd scriu mîna-mi este condusă de adevărul vieții și de un anume simț artistic. Firește, de multe ori mi-ar fi plăcut ca acest anume simț să fie mai sigur.

CU

TITUS POPOVICI

despre :

TĂCERE ȘI CĂUTARE ● ROMANCIERUL ÎȘI ÎNCEPE ADOLESCENȚA LA 40 DE ANI ● POETUL PREFERAT E ACELA CARE...

— După cele două romane care v-au impresionat fulgerător, a urmat tovarășe Titus Popovici, o tăcere pe care îmi iau permisiunea să o numesc lungă, prea lungă. Considerați tăcerea fapt literar? Considerați tăcerea o necesitate a ecoului?

— Dacă înlocuim cuvântul „tăcere“ (trist și înghețat cuvânt!) prin altul, mai exact și mai complicat, și — de ce să n-o spun? — și destul de uzat, din păcate, căutare, am sentimentul că un răspuns poate începe să se contureze. Nu e vorba, desigur, de căutarea inerentă profesiunii noastre, ai cărei parametri sînt cuprinși între prima pagină (fericita, curată, înduioșător-stingăcea și irepetabila deviză a intrării în lume) și ultima, asupra căreia plutește, solemnă, umbra adevăratei tăceri. Nu e vorba, mai ales, de necesitatea „perspectivei“, scuză îndoielnică a comodității, ca să nu folosesc un cuvînt mai dur: pentru că atunci scriitorul se condamnă la rolul de cronicar post festum și renunță la misiunea lui activă de participant, de om de acțiune pe mișcătoarele mări ale conștiinței contemporane. În ceea ce mă privește, căutarea de care vorbeam a însemnat și înseamnă găsirea unei incidențe între ceea ce datele biografiei decantează în scriitor și curentul dominant al epocii frământate în care trăiește, adică, mai simplu, tendința spre un echilibru între întrebările lui și ale vremii.

Epoca noastră, cred eu, cu toată diversitatea ei explozivă, cu situațiile ei limită, devenite fapt cotidian, aspiră, într-un proces ireversibil, indiferent de meandrele lui nu

odată sfișietoare, la o mutație esențială, la o unitate umană superioară, la o victorie durabilă împotriva absurdului. Absurdul necomunicării, absurdul forței brutale și oarbe ca mijloc de soluționare, absurdul „zonelor foamei“, absurdul torpilării cuvîntului și toate acestea în zilele cînd omenirea tinde spre cunoașterea spațiilor tainice ale galaxiilor și cînd „de acolo“ se înmulțesc semnele de recunoaștere, încercările de comunicare. „Unde vei găsi cuvîntul ce exprimă adevărul?“, care sînt modalitățile estetice, de-a răspunde acestor cîntecuri întrebări, iată, dacă vrei, obiectul căutării și cauzele „tăcerii“. Și, de altfel, romancierul își începe adolescența la 40 de ani.

— Ce ați scris în acești ani? Circulă insistent variante verbale ale unor pagini de roman. Refaceți, vă rugăm, pentru cititorii noștri, sensul literaturii dumneavoastră recente.

— Lucrez de mult la un roman care se numește Puterea. O frază a lui Napoleon m-a urmărit cu o încăpățînată insistență: „Politica este destinul modern“. Politica, în sensul de participare conștientă, în sensul de permanentă nemulțumire, de respingere a stagnării, a inerției, a mitologiei consolatoare, a balsamurilor cu care omul și-a oblojit slăbiciunea și limitele. Saltul din domeniul necesității în domeniul libertății înseamnă încă o bătălie mai lungă, mult mai complexă, decît mi-am închipuit și numai buna credință, sau entuziasmul juvenil, admirabil și curat, sau ceea ce numim, destul de empiric „talent“ nu sînt

suficiente. E nevoie de o aspră încăpăținare, de puterea de a renunța (și am renunțat pînă astăzi la patru variante) și de curajul de a reîncepe ori de cîte ori e nevoie. Nădăjduiesc totuși că acum am găsit tonul acestei cărți. Și pentru că istoria m-a fascinat din totdeauna, aș dori să mă aplec asupra unuia din personajele ei cele mai tragice — uluitor de contemporan ca destin și vocație — Avram Iancu, apropiat sufletului meu încă din anii copilăriei.

— Vă cunoșteam ca pe unul din rarii degustători de poezie. Care sînt poeziile dumneavoastră preferați?

— A existat odată o anchetă celebră: dacă ați fi izolat pe o insulă, condamnat să alegeți o singură carte, ce ați alege? Cum întrebarea nu e asta, nici eu nu vreau să mă izolez pe insula preferințelor mele... Poate că poetul preferat e acela la care te întorci și nu-l găsești niciodată acolo unde credeași că este și atunci îți spun, Eminescu... Poate că poetul preferat e acela în paginile căruia, neliniști pe care le credeași uitate îți umplu ființa de un tremur amar și atunci îți spun Rimbaud. Poate poetul preferat e acela care ai fi vrut să fii tu însuși și atunci îți spun Cervantes, deși la o privire superficială s-ar spune că e romancier.

— O extraordinară mobilitate spirituală — iată ce surprinde de la început, la Titus Popovici. O stare de aleasă nervozitate, un vacuum suplu al ideilor. Credeți că tragicul — ca realitate estetică — trece prin aceste zone ale existenței?

— Aveam doisprezece ani cînd într-un miez fierbinte de vară postașul ne-a adus o telegramă stereotipă din care aflam că un unchi (marele prieten al copilăriei mele, al săbiilor de lemn, al serilor cu sălcii în fața

unui ochi de apă, al săniilor pe marginea unei păduri negre) a murit pe front. Aveam paisprezece ani cînd am străbătut orașe care-și azevirleau spre cer măruntaiele de flăcări și cînd luni de zile am rătăcit printre liniile frontului văzînd mai mulți morți decît oameni vii cunoscusem pînă atunci... Aveam cincisprezece ani cînd un prieten de vîrsta mea mi-a povestit cu o voce egală și albă ororile lagărelor de concentrare și jocurile lor, erau copii și trebuiau să se joace și acolo... Au urmat anii delimitărilor, prietenii care s-au destrămat, altele care s-au născut... Au fost anii în care, la focurile de seară de la Salva Vișeu, sau în cămăruțele noastre de elevi, sau în ședințele furtunoase, care nu se terminau, stabileam că în socialism „dialectica va înceta să funcționeze deoarece în socialism nu sînt contradicții“, citind o broșură de Stalin mi se părea că filozofia a încetat să mai aibă secrete pentru noi... Au fost anii în care convingerea că socialismul e singura formă de organizare în care omul poate deveni Om, s-a cristalizat, a devenit o componentă organică, o șiră a spinării. Au fost momente de îndoială, de cumpănă, au fost nenumărate erori personale, au fost clipe în care aș fi vrut să fiu orice altceva, în afară de scriitor, și altele de euforie și de supralicitare a profesiunii. Pînă la urmă, există bucuria comunicării și restul devine doar prilej de speculație. Cu toate tragediile ei epoca e vitală, bărbătească și ne pretinde în măsura în care ne modelează, să-i răspundem cu aceeași monedă și anume cu o trează luciditate. Cred că optimismul n-a însemnat niciodată politica struțului. Ci participarea totală, deschisă, o înfruntare curată a tuturor spaimelor.

ADRIAN PĂUNESCU

ANTICIPĂRI EMINESCIENE

Pesimismul eminescian e o concepție despre lume explicabilă prin izvoare livrești, istorico-sociale și, îndeosebi, temperamentale. Cît timp nu se privește mai de aproape firea poetului, ca sensorium particular, suma lecturilor și momentul istorico-social sînt aproximări inutile, dar și generalități pînă la urmă inconcludente. Referitor la izvoarele de cultură, am zice că Eminescu, chiar de cu vreme, compulsează unele idei neraportabile la gînditori ce-i puteau fi cunoscuți. Un poem din 1872 ca *Demonism* conține astfel fragmentul: „... Făcuți suntem /După — asemănarea — celui mare /Puternic egoist, carele singur /Îmbrăcat în mărirea-i solitară /Ridică-n cer înnoirata-i frunte /În van voim a reintra-n natură, /În van voim a scutura din suflet /Dorința de mărire și putere, /Dorința de a fi ca el în lume: /Unici...” Evident, Schopenhauer și Rousseau sînt de presupus dintr-odată îndărătul unora din versurile acestea: pe cel dintîi ni-l arată limpede „dorința de mărire și putere”, iar pe aldoilea aspirația de „a reintra-n natură”.

Nu este însă ceva mai mult și, istoricește, nou în cuvintele poetului? Dacă „dorința de mărire” traduce aci, ca și în alte locuri la Eminescu, iraționala „Wille zu sein” a lui Schopenhauer, suplimentarea ei prin „dorința de... putere” îi dezvoltă volumul ideativ: voința de a fi, în concepția poetului, care trece dincolo de concepția filozofului, se atestă prin voința de a putea. Ideea „puterii” ca manifestare a existenței omului arată orientarea foarte precisă a voinței de a fi, care nu mai e „oarbă”. Distanța de la un concept la altul, cum au arătat istoricii filozofiei, e scurtă ca în munte un arc de potecă după o muche de stîncă, dincolo de care stau ascunse priveliști succesive de o măreață sălbăticie. Eminescu merge singur de la „voința de a fi” la „voința de putere”, fără să fie condus de, atunci, necunoscutul Nietzsche. De altfel, în același an, scriind poemul civilizației grecești din *Memento mori*, el coincide încă o dată cu filozoful „voinței de putere” (Eminescu: „Dar mai știi? ... N-auzim noaptea armonia din pleiade? /Știm de nu trăim pe-o lume, ce pe nesimțite cade?; iar Nietzsche, în *Nebunul* din *Fröhliche Wissenschaft*: „Încotro ni se mișcă pămîntul acum? Încotro ne mișcăm noi înșine? Nu ne aflăm noi într-o cădere neîncetată?”).

Rousseauismul lui Eminescu a fost menționat aproape cît și schopenhauerismul lui. Opera întregă îi e plină de nevoia „întoarcerii la natură” și tentativele eminesciene de a se scutura de istorie sînt spectacole magnifice ale voinței individuale, adică ale temporalității, de realcătuire în voința cosmică. E un rousseauism eminescianizat, pe care G. Călinescu l-a intuit și expus, dezimplicîndu-i toată măreția de aspecte. Ceea ce nu strică să se adauge este că setea de natură la Eminescu se deosebește, în scop, de ideea ameliorării morale din Rousseau, după cum stă fără legătură cu naturismul wertherilor frenetici.

Poetul român are înălțări la voința cosmică și recăderi la temporalitate, care îi înseamnă opera și i-o specifică, făcând-o purtătoare de frumusețea tragică a eșecului. Versul „În van voim a reîntra-n natură“ din *Demonism* conține chiar ideea de eșec, pe care opera o va relua ca experiență sensibilă cu neistovită energie.

Este însă cazul să ne întrebăm: de ce e zadarnică pentru poet voința de „a reîntra-n natură?“ Și nu putem răspunde decît, probabil, cum ne îndeamnă reiterarea tentativei de contopire cu natura și somnolența continuă cu care poetul își împăienjenește vederea, că obstacolul e conștiința individuală. Numai nimicirea sentimentului de sine, cu care ne iluzionează somnul, ne-ar duce la recompunerea aspirată. Dar conștiința stă dirză între om și natură. Eminescu avea așadar o concepție antropologică. Omul — animal rațional, animal politic, animal vorbitor, animal manufacturier era pentru el „animalul cu conștiință“. Și ideea de conștiință-obstacol, care va forma abia în secolul următor baza concepției antropologice la un Arnold Gehlen, Max Scheler, Paul Ernst ș.a., era la Eminescu o cucerire proprie ca și acele perspective nietzscheene, la care ajunsese singur.

Mai mult. Dacă analizăm cît de sumar intervalul, pe care conștiința îl pune între om și natură, acest interval rezultă a fi de ordin psihologic. Interdicția de a-l sări este însăși interdicția de a ne sări umbra. O natură nouă, opusă senzației, actului reflex, instinctului și în general voinței cosmice, natură făcută din segregări multiple față de lume și nu din integrări, se află în alcătuirea și funcționarea conștiinței. Față de conduita pietrei, a copacului și a animalului, care trăiește însumat, omul trăiește în continua disociere, care, dîndu-i naștere, se păstrează în mecanismul conștiinței. În definiția sa antropologică, Eminescu implica prin urmare o psihologie, pe care abia Pierre Janet avea s-o constituie mult mai tirziu.

Fragmentul din *Demonism* arată limpede ca autor al condamnării omului la conștiință pe „acel mare /Puternic egoist, carele singur /îmbrăcat în mărirea-i solitară/ Ridică-n cer înnoirata-i frunte“; făcînd pe oameni „după-asemănarea“ lui, le-a zădărnicit însă „dorința de a fi în lume unici“ ca el. Creațiunea ar fi deci degradarea malițioasă a unui Creator gelos de atotputernicia lui. E mai mult un Demon decît un Dumnezeu, căruia, pînă ce demonia să devină propoziție lirică fundamentală a poeziei eminesciene, i se reține deocamdată anonimatul, solitudinea, egoismul și maliția față de propria-i creațiune. Nu recunoaștem aici, *în nuce*, filozofia românească de peste zeci și zeci de ani a lui Lucian Blaga din *Marele Anonim și Diferențialele divine*?

E de admis ca în aceste coincidențe și anticipări eminesciene să intre și o anumită cîtimă de iluzie retrospectivă, iluzie de exeget, dar legătura dintre ele, raportul genetic de la una la alta, felul de concreștere și organizare unitară le semnifică realitatea vie. E bine să nu facem din Eminescu un oracol al filozofiei lumii: vîlvătaia unui cult nesăbuit l-ar consuma pînă la cenușă pe el însuși. Dar este de asemenea bine ca biografia lui intelectuală, cunoscîndu-i ideile dobîndite prin lectură ca și pe cele lămurite în focul propriu, să i se întemeieze pe organicitatea lor. Fulgerînd între cauză și efect, spiritul lui pendula firește pe cel mai mare arc de gîndirea teoretică și poetică, de la *causa causarum* la termenii finalității, între germinația și extincția universului. Căci Eminescu nu putea gîndi fragmentar. E în el, să zicem, un instinct cosmic, care compune pe poet, pe filozof, pe estetician, pe moralist, pe sociolog, pe economist, pe gînditorul politic, pe folclorist și chiar pe revizorul școlar, într-un întreg de sfere suprapuse și concentrice, ca într-o reflectare veridică și armonioasă a cerurilor lui Pythagora. Mișcarea la totalitate sau vocația sumelor se semnalează pînă și din sfera de activitate mai contingentă a revizoratului. Rapoartele lui de inspecție, în loc să se limiteze la raportarea stării de lucruri, cum se cerea de la un revizor școlar, zburau repede și silogistic pe cerul unei concepții despre învățămînt, despre economia rurală, despre politica timpului, cultura etc., pentru ca, ajunse la minister, să li se stringă apele într-un raft necercetat de ahive.

FATA SALCIE ▶

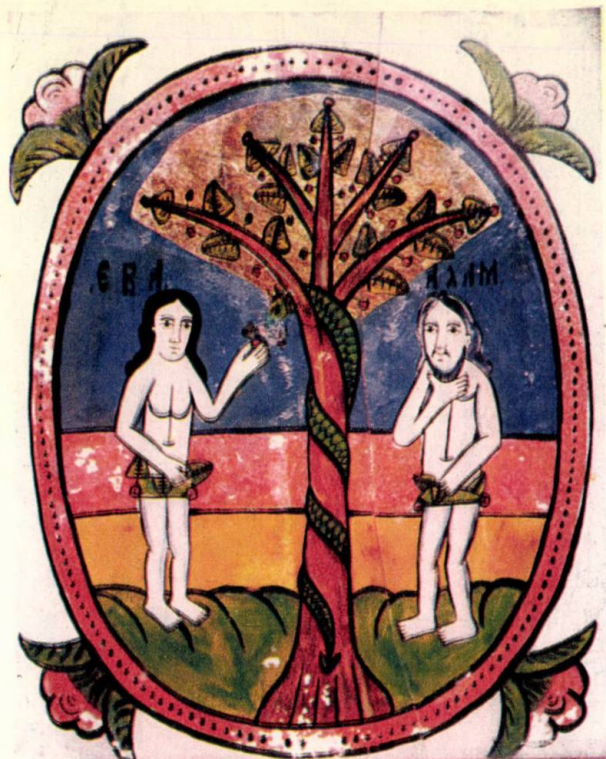
POP SIMION

◀ FLOAREA DE FOC

Simu 07.11.86
Floarea de foc

ICOANA
PE STICLA

ZADII

DIN SATUL
MOLISET,
JUDEȚUL
BISTRITA-
NĂSAUD

Colecția
prof. dr. Mihai Sânzianu

CONFESIUNI LITERARE

Părerea mea e că un țăran chiar dacă ajunge doctor în filozofie, tot țăran rămîne. Ideea de familie, de pildă, va fi la el aceeași ca a unui țăran. Despre dragoste va gîndi tot ca părinții săi, despre cînte și demnitate va avea aceleași reprezentări, într-un cuvînt concepția lui despre lume, chiar dacă va fi un admirator avizat al lui Kant, va fi una țărănească. Nu va exista manifestare a vieții lui, poate chiar cotidiene, pe care el să n-o judece cu ochii cu care a văzut odată o lume pe deplin formată, cu metafizica ei. Formarea unei astfel de lumi sau acestui univers uman, constituie un secret al existenței individuale și sociale. Truda de a dezvălui acest secret, iată ideea estetică pe care am legat-o de reprezentarea existenței țărănești în proză. Și atunci cînd am avut senzația că regăsesc această lume și în altă parte a planetei noastre, am scris *Friguri* și mai recent *Martin Bormann* în care există o eroină, țărăncă, îngrijorată de viitorul ei într-un sat în care se petrec niște lucruri dintre cele mai stranii.

Dacă un scriitor ar ține seama de prejudecățile curente, ar ajunge să nu mai scrie nimic. Fiindcă n-a rămas categorie sau clasă socială despre care să nu se fi scris la fel de mult ca și despre țărani. E drept că existența unui Creangă, Slavici, Sadoveanu și Rebreanu într-o literatură poate da cititorului senzația de sațietate. În fața unor noi creații însă, senzația aceasta nu mai are importanță. Asupra scepticismului lui Lovinescu și Camil Petrescu merită însă să ne oprim. Fiindcă în ciuda literaturii despre țărani a unui Faulkner și Steinbeck, mulți împărtășesc și astăzi acest scepticism. Camil Petrescu l-a admirat pe Proust. Dar ce este într-adevăr superior, aici, este arta naratorului care se exercită cu aceeași magie și cînd descrie țărani sau lăptărese. Servitoarea Françoise este poate, după Swann, cea mai reușită figură a romanului. Nivelul de conștiință al baronului Charlus se reduce în ultimă instanță la strategia complicată a unui salonard, iar gîndirea sa nu este superioară unei mahala-gioaice vorbărețe care însă n-are de exhibat viciul pederastiei. Ca în orice mare creație, nu mediile sociale dau complexitate

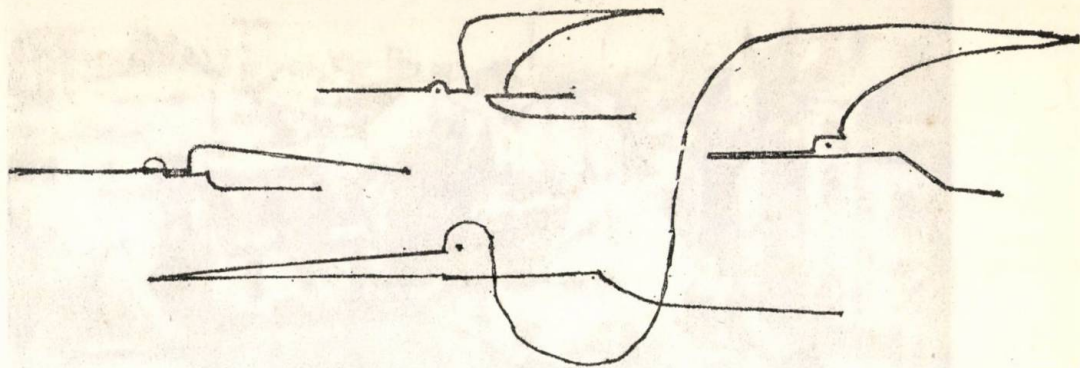
și adincime, totul fiind egal de interesant pentru un scriitor, un lucru nefiind mai important decât altul.

Se spune de obicei că există o nostalgie a paradisului pierdut, care este copilăria. În realitate, copilăria este locul de refugiu al problemelor insolubile. Omul matur sau chiar foarte tânăr descoperă, de pildă, condiția sa, că mai devreme sau mai târziu, fericit sau nu, bun sau rău, el trebuie să moară. Și-și aduce aminte că odinioară această mare trecere se putea face surizînd. Am descris o scenă cînd unui copil, prins de friguri, i se pune tocmai atunci pe cap o coroană de flori. Nu sentimentul copilăriei paradisiace a stat la baza acestei scene, ci nostalgia identificării finale cu elementele lumii. Există apoi o altă scenă în care neliniștea stîrnită de pierderea acestei seninătăți ia o formă paroxistică. Eroul întreabă patru preoți care știu multe despre viață și moarte, de ce ne mai naștem dacă trebuie să murim. Ambele scene sînt ficțiuni, sentimentele însă au fost reale. În schimb, următoarea scenă reală îmi vine abia acum în minte, dar cu tot atît de puține șanse de a se asocia vreunui sentiment care să-mi stîrnească imaginația. Copilul zace în mijlocul bătăturii și tatăl, cu sanitarul, discută calm situația, în timp ce bolnavul aude și înțelege totul: „N-o mai duce mult, zice sanitarul, fă-i ce-i trebuie că nu mai e speranță”. „Crezi?” zice tatăl cu gîndul la ceea ce reprezintă pierderea eventuală pentru familie a copilului, cum ar socoti moartea oricărei vieți aflate în strînsă legătură cu existența

sa. „Da, da, zice sanitarul, n-ai ce să-i mai faci, se duce...” Apoi cei doi se îndepărtează și, după un timp, copilul aude mașina de cusut turuind prin geamul deschis în mijlocul zilei de vară, în care el e zguduit de valuri de frig. „Ce faci țată Joito, îi faci cămașă?” Tăcere lungă, după care aude vocea mamei: „Cu ce să-l duc, Aristițo?” Pentru ca frații lui vitregi, pe urmă, să-i dea ghionturi prin coaste, că are cămașă nouă, uitînd cu toții că el își purta propria-i cămașă de înmormîntare, și nu fiindcă i se năzărise maică-si să pună mîna și să cheltuie pentru el, și lor să nu le ia...

E o întîmplare adevărată, dar de prisos ca să mai sublinieze mărginirea lui Parasciv, Nilă și Achim, la care în realitate copilul a ținut și scriitorul de mai târziu s-a ferit să-i ponegrească. În fond, abjecția sau sublimul nu sînt suficiente prin ele însele ca să pună în mișcare imaginația și inspirația unui scriitor. Scriind, totdeauna am admirat ceva, o creație preexistentă, care mi-a fermecat nu numai copilăria, ci și maturitatea: eroul preferat. Moromete, care a existat în realitate; a fost tatăl meu. Acest sentiment a rămas stabil și profund pentru toată viața, și de aceea cruzimea cît și josnicia, omorurile, și spînzurările întîlnite des la Rebreanu și Sadoveanu, și existente de altfel și în viața țăranilor, nu și-au mai găsit loc în universul meu scaldat în lumina admirației. În realitate, în amintire, îmi zac fapte de violență fără măsură și chipuri întunecoase, infernale, dar pînă acum nu le-am găsit un sens... Poate că nici nu-l au?!

* Extrase din *Dialog: Marin Preda-Eugen Simion, cu autorul Morometilor despre posibilitățile romanului* (apărut în *Gazeta Literară* Anul XV nr. 3 (794) din 18 ianuarie 1968).

GEO BOGZA

COCORII

De cînd vă știu, de cînd mă știți, de cînd sînteți pentru mine prilej al atîtor gînduri și simțămînte, parcă nicicînd nu am urmărit plecarea voastră cu inima mai strînsă.

De cînd vă știu, de cînd mă știți — eu sînt cel care vă salută ultimul de pe țărmul mării — parcă nicicînd nu v-am privit plecînd, atît de înfiorat de presimțirea iernii.

Voi vă duceți acum, dar să știți că niciodată plecarea voastră nu a trezit în mine o dorință atît de imensă, și atît de acută, ca să vă întoarceți.

Vara care a trecut, atît de vară, atît de ne-vară, a fost pentru toți cei ce ar fi avut nevoie de căldura ei, o mare nedreptate. De aceea, cit de curînd, să vă întoarceți.

Vara care a trecut, contradictorie, paroxistică, arbitrară, plină de imense promisiuni, plină de amare deziluzii, a trezit în noi toți nevoia unei noi și adevărate veri, nevoia unei noi și adevărate primăveri.

De cînd vă știu, de cînd mă știți — eu sînt cel care după plecarea voastră rămîne ca un far pe țărmul pustiu al mării — multe mesaje v-am adresat, dar nici unul atît de stăruitor, atît de imperios ca în toamna aceasta: să vă întoarceți!

Vara care a trecut, voi știți bine aceasta, a lăsat boabe de grîu neîncolțite, a putrezit boabe de struguri, o vară atît de ne-vară, cînd au bătut dementiale vînturi, cînd în patru luni n-a plouat nici cit în două zile, cînd într-o zi a plouat cit într-o lună, cînd totul a fost irațional și împotriva legilor firii, așa că dacă e vreo dreptate pe lume, voi cit de curînd trebuie să vă întoarceți.

Priviți băiatul și fata de lingă mine, veniți pe țărmul acestei mări din țara lor fără soare, și pe care soarele i-a încălzit atît de puțin, și pe care vîntul i-a bătut atît de mult, priviți ce frig li s-a făcut, ochiul vostru perspicace și generos nu se poate să nu-i vadă, și gîndiți-vă ce mare nedreptate a fost pentru ei vara aceasta.

De cînd vă știu, de cînd mă știți, parcă niciodată n-ați lăsat în urma voastră un mai puternic fior al iernii.

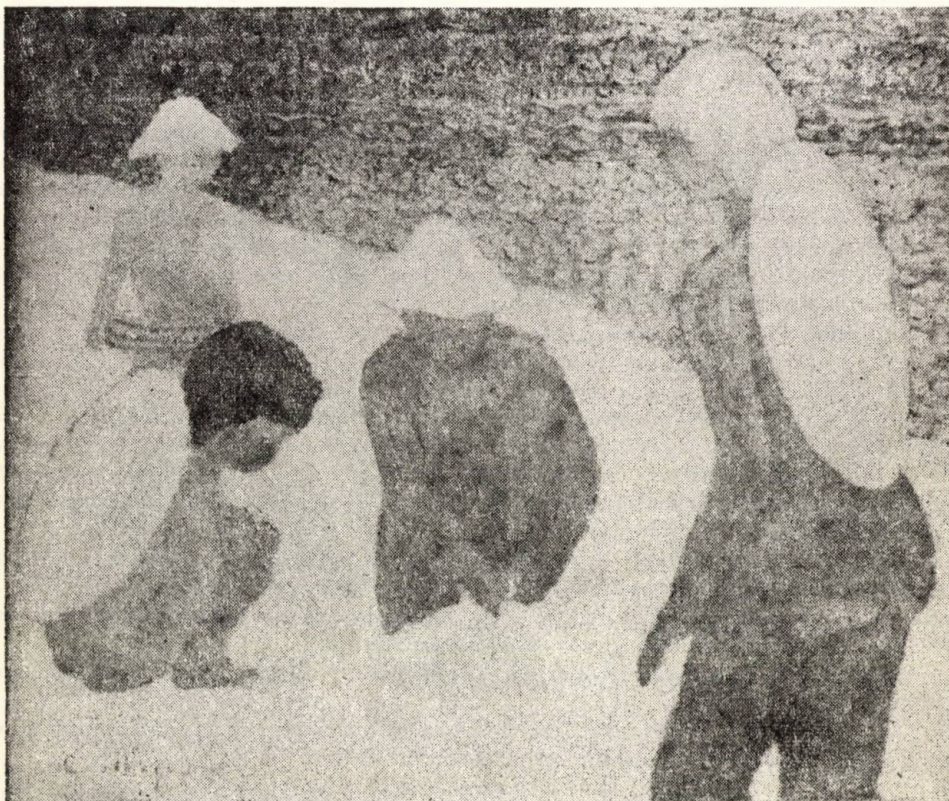
De cînd vă știu, de cînd mă știți, niciodată plecarea voastră nu a trezit în inima mea un gust mai violent și ireductibil al primăverii.

De aceea, cit de curînd, să vă întoarceți!

● Lucian Grigorescu

Vedere din București

● Constantin Dipse

Plajă

PRIVIGHETOAREA

Sînt lingă tine, privighetoare. Am fost lingă tine întotdeauna, voi fi lingă tine mereu. Eram să spun: în eternitate. Însă acum mă rușinez de acest păcat capital: al orgoliului. Pentru că eternitatea este o locuință care explodează într-una și pe care nimeni nu și-o poate închiria.

... Dar cîntecul tău este fără de sfîrșit, privighetoare. Cîntecul tău este etern, invincibil, dezinvolt și dezinteresat. El este — încă din vremea de cînd omul de astăzi se tira pe patru labe — prima rachetă cosmică. Nu știu cîte trepte avea, cîte are. Nu le-ai socotit, nimeni nu le-a socotit, niciodată. Probabil, milioane sau miliarde. El nu se înalță niciodată singur: ne înalță pe toți.

Ai pliscul șlefuit dintr-un diamant de lumină. Smulgîndu-te din viscolul alîtor păsări vorace, obișnuite să aterizeze pe murdării, să smulgă și să se zbată, — tu ești o suveică de soare.

Ai văzut mulțimile care au ridicat coloanele templului de la Cap Sunion, ai sărutat fruntea — azi pierită a

Victoriei de la Samothrace, ai însoțit pașii Diotimei, ai dat ocol, din înaltul cerului, Mycenei „polychrissi“ — și te-ai îndepărtat înfiorată.

Ai făcut să vibreze cerul sufletelor noastre de cîntece de pe altă lume și din lumea aceasta, visătoare și victorioase, și ne-ai înflorit inimile, zvicnind de atîția boboci ai durerii și ai speranței.

Și acum, rănită, iată-te singură. Rănită, și bolnavă, și între gratii. Un bulgăre de aur cu plisc de lumină, între gratii. Ai cîntat pentru fericirea întregii lumi — și, iată, plumbul întunericului te învăluie, privighetoare a Greciei, rază de aur a speranței, prietene al Umanității, venerat frate al meu, Yannis Ritsos.

Inima mea bate alături de a ta, privighetoare, și cum aș putea vorbi, în aceste clipe de îngrijorare pentru întreaga lume, decît prin silabele ei, ale inimii: Dați drumul privighetorii. Acolo unde cîntecul ei nu se mai aude, se întinde umbra. Și umbra de acolo întristează sufletele de pretutindeni.

Cenacul Sburătorul într-o Duminică din anul 1937. Printre alții: E. Lovinescu, Gh. Brăescu, Ludovic Dauș, Virgiliu Monda, Ion Valerian, Mircea Damian, Ion Th. Ilea, Mihail Straje.

Un romancier și un critic literar, despre

EUGEN LOVINESCU și CENACLUL SBURĂTORUL

**VIRGILIU
MONDA**

Cenacul Sburătorul a luat ființă imediat după întoarcerea lui E. Lovinescu din Moldova, la sfârșitul primului război mondial, precedând cu puține săptămâni apariția revistei cu același titlu.

Primii scriitori, pe care i-am întâlnit la Sburătorul, au fost: Liviu Rebreanu, Victor Eftimiu, Hortensia Papadat-Bengescu, D. Nanu, G. Murnu, Tudor Vianu, Ramiro Ortiz. Curînd și-au făcut apariția: Camil Petrescu, Ion Barbu, Camil Baltazar, F. Aderca, Ludovic Dauș, — și după aceea toți scriitorii noștri de seamă dintre cele două războaie, dintre care nu lipseau decît aceia legați spiritualicește de Mihail Dragomirescu sau de G. Ibrăileanu; căci este știut că între E. Lovinescu și ceilalți critici din generația lui n-au existat raporturi amicale — și aceasta, nu din vina lui Lovinescu.

Dacă frecventatorii cenacului se schimbau cu scurgerea anilor, ritualul ședințelor a rămas întotdeauna același. Pînă la începerea lecturilor, se discutau noutățile zilei într-o atmosferă însușită și spirituală; atmosfera aceasta devenea gravă, cînd primul lector își deschidea manuscrisul. Programul celor trei sau patru lecturi era pregătît de E. Lovinescu, cu o săptămîină înainte, alternînd versurile cu proza; debutanții treceau un fel de examen anterior, citînd criticului într-una din zilele săptămîinii cîteva pagini din scrisul lor, pentru a se vedea dacă literatura lor putea figura satisfăcător în programul ședinței duminicale. Foarte rar citea E. Lovinescu însuși din lucrările sale noi. Excepțional, programul era ocupat de o singură lectură, atunci cînd vreun dramaturg citea o piesă de teatru.

Cînd lectorul își închidea manuscrisul, Lovinescu imboldea pe cei de față să-și exprime părerea: — „Ei, Bebs?“ se adresa el regretatei domnișoare Delavrancea; sau — „Ce părere ai, domnule Aderca?“ Aprecierile își luau avîntul, se alăturau unele de altele sau se încrucișau, într-o dispută uneori foarte animată. Abia la urmă intervenea și criticul cu aprecierea proprie. Observațiile lui erau făcute pe un ton afabil, dar ferm. Judecata nu-i era influențată cituși de puțin de căldura sau de răceala relațiilor dintre el și cel ce citea; din cauza asta a slîrnit uneori unele nemulțumiri și ranchiune față de care și-a păstrat calmul și seninătatea. Cînd un poet citea versuri înapoiate ca formă, el îl întrerupea: „ — Cunoști ceva din poezia nouă, modernă?“ Lovinescu pretindea ca fiecare gen literar să fie distinct, precis, fără amestecuri

sau fuziuni cu alte genuri. Prin poezie, înțelegea poezia lirică; elementul, esențial în judecarea unui poet era originalitatea de exprimare a sentimentului. În proză, preferința sa mergea spre epicul pur; străduințele lui de a îndepărta pe scriitorii de la subiectivism au fost constante și ele au trebuit să fie mai accentuate față de scriitoare.

M-am întrebat uneori care erau elementele de atracție ale cenaclului Sburătorul, în stare să mă fie legat de ședințele sale timp de douăzeci și patru de ani. Răspunsul pe care mi l-am dat este — cred — valabil pentru majoritatea scriitorilor care l-au frecventat pe E. Lovinescu. Desigur, contactul cu producția literară proaspătă a confrăților provoca în scriitor o emulație priincioasă creației artistice proprii; dar personal, am stat legat de Sburătorul și din alte motive. E. Lovinescu a fost unul din contemporanii pe care i-am admirat cel mai mult. Sentimentul acesta nu mi-a fost plămădit atîta de erudiția lui literară, de discernămintul său artistic remarcabil, de puterea de sinteză în marile probleme culturale, de probitatea lui profesională și de stilul magistral al scrisului său, cît de faptul că, într-o lume de competiții materiale vorace, își închina în mod deliberat întreaga existență literaturii. Mi s-a părut întotdeauna că o asemenea disciplină dovedea nu numai însușiri spirituale de primul ordin și o pasiune absolută pentru artă, ci și un simț excepțional al independenței și al demnității și un caracter de o noblă unică.

Atmosfera Sburătorului era liniștitoare, stenică pentru toți frecventatorii lui și din alte cauze. Elementele extraliterare ale celui ce-i deschidea ușa erau pentru E. Lovinescu lipsite de interes; în casa lui omul prețuia ceea ce prețuia aportul său literar. „N-am văzut oameni, ci scriitori“ mărturisea el în răspunsul la scrisoarea pe care Tudor Arghezi i-o trimisese în sanatoriu. De altfel, Arghezi a fost acela care a caracterizat cel mai bine cenaclul lui Lovinescu un atelier, „un salon deschis, unic la noi, o școală de elevi, o grădiniță și un câmin primitiv, care pe unii răzleși descurajași și un conflict cu viața i-a împiedicat, în secunda gravă a deznădejzii, să se descumpănască. Toți acei care au trecut prin cenaclul chemat cu numele de Sburătorul au rămas pe toată viața cu o legănare delicată în ființa lor secretă și o mireasmă pe care n-am putut-o găsi nicăieri alturea, cu o stare sufletească inefabilă, ca o duhovnicie“.

Solicitudinea față de strădaniile artistice ale scriitorilor și încurajarea lor, cu o competență și un tact fără seamăn, au făcut să se recunoască unanim rolul important jucat de E. Lovinescu și de cenaclul Sburătorului, nu numai în dezvoltarea literaturii românești între anii 1919 și 1943, ci și în ridicarea valorii și prestigiului ei în complexul literaturii universale.

ȘERBAN CIOCULESCU

La 15 iulie 1968 s-au împlinit 25 de ani de la înțetarea din viață a marelui critic literar E. Lovinescu, monografistul și urmașul cel mai autentic al lui Titu Maiorescu. A lăsat, în patruzeci de ani de activitate, o vastă operă critică, memorialistică și epică, — aceasta din urmă, în mare parte inedită: romanul *Mălureni*. Inedit este și

jurnalul în care amfitrionul a însemnat în fiecare seară, vizitele primite, convorbirile și evenimentele zilei. Cercul său literar a dăinuit aproape un sfert de veac păstrînd numele revistei *Sburătorul*, apărută în trei serii, cu scurte întreruperi, între anii 1919 și 1927. Mai tîrziu, frecventatorilor cotidiani sau săptămîinali ai cenaclului li s-a spus „sburătoristi“. Casa maestrului era zilnic deschisă după amiezile, oricui ar fi avut ceva de citit, sau ar fi solicitat consultație literară, un aviz competent asupra încercărilor lui. Duminicile erau rezervate lecturilor publice. Cum a putut un spirit ironic și mușcător, ca acela al lui E. Lovinescu, să se supună unui asemenea canon? Numai cine n-a asistat la o lectură literară prelungită, nu realizează cîtă răbdare se cere din partea celui așteptat să-și spună sentința, să încurajeze sau să descurajeze un debut. Ca maioreșcian, E. Lovinescu era de acord cu principiul necrutător al Junimii: mediocritățile trebuie descurajate. Practic, lucrul însă nu este așa de simplu. Orice debutant dacă mai este și timid, apare dinainte dezarmat, impropriu unei bune lecturi, unei optime puneri în valoare a încercărilor lui. Amfitrionul este dator să-i ofere o ambianță, încrederea în puterile sale, să-i sursă, să-l ajute cu o vorbă bună, să minuiască cu măiestrie eufemismul, în cazul că lectura nu i-ar plăcea. E. Lovinescu și-a impus un stil al răbdării nesfîrșite, al bunăvoinței cu termen lung, al politeții ușor ironice, abia perceptibilă.

Cînd l-am frecventat în tîia oară, în vara anului 1923, ocupa într-un imobil — ulterior demolat — din strada Cîmpineanu, un spațiu neîncăpător. Biroul -salon literar era duminica ticsit, scriitorii stînd unii pe scaune strîns alăturate, alții în picioare, iar scriitoarele înghesuite pe un divan. Poeții se bucurau de o atenție specială. Erau lăsați să citească, apoi amfitrionul relua lectura cu glas tare, în vederea descifrării textului. Cum cenaclul era prevăzut cu un număr de poeți moderniști, dotați cu un spirit critic foarte exigent și cu vederi categorice asupra poeziei, verdictul lui E. Lovinescu venea abia la urmă, ca să confirme, să infirme sau să îndulcească judecata, dacă fusese prea severă. Mă refer la spiritele libere și paradoxale ca acela al lui Ion Barbu, la Camil Petrescu, cel mai tranșant dintre judecători, la Tudor Vianu și F. Aderca, la Vladimir Streinu, care publicase la *Sburătorul* poezii frenetice, dar și frînate, precum și ascutite note critice. Era un moment cînd cercul nu mai dispunea de revistă, ca să fie anticamera publicității.

Mai este nevoie să fac elogiul cenacelor? Lectura publică este mijlocul de verificare cel mai eficace. Lovinescu era în acel moment cucerit de ideea poeziei „muzicale” și făcea apologia simbolismului de această orientare. Dintre obișnuții mai vîrstnici care asistau uneori la lecturile duminicale, Liviu Rebreanu și G. Brăescu, scriitori de formulă epică obiectivă, nu-și ascundeau rezerva la ritmul melopeic al lecturilor. Alăturindu-mă lor, am avut inițial unele ieșiri înregistrate ca stridente de către amfitrion sau de unele scriitoare delicate, ca regretata Ticu Archip, căreia registrul acut al contestațiilor mele i-a făcut impresia suierului unei cobze agresive. Cînd a apărut ultima serie a *Sburătorului*, plecasem din țară. Cînd m-am înapoiat, revista își încetase definitiv apariția. „Sburătorismul” însă dănuia prin ospitalitatea literară atît de încercată a lui Lovinescu, mutat curînd apoi într-un apartament mai încăpător peste drum de Facultatea de Drept. Rînduri noi ale tineretului de ambe sexe împropătau contingentul mai vechi al sburătoristilor. Povestitoarele erau încurajate de marele succes al Hortensiei Papadat Bengescu, care datorase lui Lovinescu orientarea ei atît de fericită de la subiectivismul confesional la necruțătoarea analiză din romanul ciclic al Halipilor. Pe urmele ei păseau Lucia Demetrius, Cella Serghi, Ioana Postelnicu, Sorana Gurian. Cea dintîi fusese întîmpinată cu un articol răsunător: *S-a s oborît o fată în literatură: Lucia Demetrius*. Alteori, cînd criticul nu își rostea anticipația, el creiona în seria sa de *Memorii*, care a atins patru volume, portretul sau siluetele unor scriitori verificați prin lecturi numeroase. „Nu sînt decît șase ani de cînd am primit vizita a trei tineri”, așa își începea capitolul cu titlul clasicist: *Discobolii*, închinat prozatorilor Dan Petrașincu, Ieronim Serbu și Horia Liman, care-l vizitau mereu în același invariabil monom. Preconizator al literaturii citadine, de adîncire psihologică, împotriva frustelor tipare sămănătoriste, Lovinescu asculta însă cu interes fragmentele din pitorescul roman țărănesc al tinărului Ion Iovescu, *Nuntă cu bucluc*, crezînd că anunță un Ion Creangă muntean. „Talentul literar, incontestabil ca o lamă de oțel”, descoperit la tinărul Bogdan Amaru, a dat prilej lui E. Lovinescu să-și exteriorizeze puterea de simpatie față de om și de dramele mizeriei prin care treceau atunci cîte unii dintre tinerii scriitori de certă vocație. Moartea prea timpurie a acestui poet și prozator de talent i-a prilejuit caldul fragment memorialistic, cu titlul: *Destinul scriitorului român: Bogdan Amaru*.

Viața literară din trecut a fost adeseori comparată cu o junglă, iar scriitorii cu fauna acesteia. După memorialistica lovinesciană, nota comună a breslei era exagerata părere de sine a fiecăruia, chemat sau nechemat, egocentrismul nediferențiat al creatorilor, cît și al veleitarilor. Cînd mai fiecare poet sau prozator se credea genial din clipa obținerii unei relative notorietăți, rolul criticului amfitrion se transforma și în acela de tampon, pentru evitarea ciocnirilor violente. Se cerea un dar deosebit de a preîntîmpina susceptibilitățile, de a nu zgîndări inimicîțiile, de a impune tuturor stilul civilizației și urbanității desăvîrșite, de ideală gazdă literară.

Pînă în preziua morții, amfitrionul a primit scriitorii, a ascultat lecturi noi, a împărțit îndemnuri a susținut încrederea celor șubrezi, a dezarmat agresivitatea celor încrezuți. S-a lăsat expropriat de, multe mii de ceasuri și de solitudinea propice propriei creații. În care scop? Cum singur a spus-o, în schița biobibliografică, semnată Anonymus Notarius: „din aceeași credință mistică în tinerime, în așteptarea necunoscutului, a marelui „Izolată” pe care îl chema încă din april 1919”. Cenaclul a trăit, cum spunea mai departe „într-o atmosferă de sinceritate, care nu e prielnică decît caracterelor tari”. Singur a definit climatul cercului *Sburătorul*: „dezinteresarea, respectul individualității — și, mai ales grija selectării valorilor tinere care ar constitui o nouă generație de scriitori ieșîți din strădanile lui”.

De cîte ori trec prin fața casei pe zidul căreia o placă de bronz păstrează masca în profil, a marelui animator literar, mă reculeg cu respect. Ea amintește un om, o operă, un exemplu.

LUCA ION CARAGIALE

Un scriitor puțin cunoscut la ora actuală, dar a cărui operă integrală urmează să apară curînd, este Luca Ion Caragiale. Fiul ilustrului dramaturg a rămas o figură enigmatică a literaturii noastre. Pomenit frecvent în presa literară din anii douăzeci, în jurul lui s-a așternut apoi o deplină tăcere.

Luca Ion Caragiale se stîngea, în anul 1921, la numai 28 de ani, victimă a epidemiei de gripă care a secerat, îndată după primul război mondial, tinerețea atât de încercată în anii anteriori. Pînă la moarte, Luca a publicat foarte puțin, dintr-un maldăr de manuscrise cu care-și uluise prietenii. Din corespondențe recent publicate reiese că se pregădea tocmai să-și publice un prim volum Jocul oglinzilor; sub patronajul lui Ibrăileanu, cînd a fost secerat pe neașteptate.

Fratele mai mic al lui Mateiu, pe care numele ilustru al familiei nu-l copleșise — lucrul ce se poate afirma și despre autorul Crailor de Curtea Veche — se hotăra să se așeze în acel vîrf de unghi al literaturii noastre postbelice, în care-și făcuse un loc, lîngă Adrian Maniu și Ion Minulescu. Soarta nu i-a îngădui-o. Spre deosebire de fratele său mai mare, nu a putut trage de partea lui decît farmecul omenesc, bucuria de a trăi și de a se instrui, tihna perspectivei pe care i-o aducea un cămin fericit și un talent remarcabil. Dar și acestea, pentru scurtă vreme. Oricum, opera sa, din care redăm mai jos poezia Ale oglinzii completează tripticul spiritual al familiei Caragiale — triptic, deoarece considerente de simplificatoare modernitate ne îngăduie să nu ne referim și la înaintașii cu același nume, ai dramaturgului.

C. BARBU

ALE OGLINZII

În gerul ce se-argintă și-n forma ei ovală,
Oglinda își resfrînge în umbre trecătoare
Obrazul ce smerit e și-obrazul plin de fală,
Și-acela ce zimbește, și-acel pe care-l doare.

N-o turbură privirea și nu păstrează fața,
Și toate pier în grabă, ca și pe cer un zbor,
Ca dorul și nădejdea, iubirea și viața —
Și-oglindea e aceeași și n-are un fior.

Și, cum privesc la dînsa cit e de lucitoare,
Mi se trezește gîndul că-n față i-ai stat goală,
Și că-ți resfrîns trupul cu vraja-i de izvoare
Din gerul ce se-argintă și forma ei ovală.

UN FEL DE A ÎNCHIDE OCHII

Cumplită, această patimă a cuvintelor, mai ales atunci când vrei ca ele să ivească, să smulgă din tenebre formele nostalgice a ceea ce nu poate fi ivit. Pictura, muzica sînt în acest sens net avantajate. Și totuși, poate tocmai cuvintele, atît de imperfecte, de primitive în maniile lor abstracte, sînt singurele în măsură a purcede pe muchia spațio-temporală a gîndirii artistice.

Scrișul este de aceea o artă temerară și primejdioasă. Temerară pentru că cere jertfire de sine și primejdioasă pentru că oricînd poate luneca pe mîzga nesincerității. Populația literară poate fi împărțită deci în două tagme: în sclavi și în stăpîni. Sînt stăpînii acestei teratologice formațiuni, cei care o folosesc în scopurile lor, și în ciuda talentului, ajung — paradoxal — să fie sclavii spectatorilor și ai modelor literare. Sînt cei pe care Papini îi socotea măscărici (în sensul cel mai elevat, mă rog, al cuvîntului). Un corolar al acestei pături literare îl constituie și scriitorii „scribiți” de scris, cei care scriu pentru a și dorlota scepticismul pînă ce-i fură somnul.

A doua tagmă de scriitori e, dacă nu opusă primei, cel puțin distinctă de ea. Sînt cei care se identificează literaturii, i se aservește total, sînt sclavii scrisului. Drog și viciu, spaimă și bucurie a cunoașterii, literatura devine pentru ei o rațiune unică.

„L'oeuvre de Kafka — spun Albèrès și Boisdeffre într-o monografie consacrată autorului *Procesului* — n'est pas séparable de sa personne; cette oeuvre il ne l'a d'ailleurs pas conduite, il s'est laissé conduire par elle, jusqu'à se confondre avec elle. L'oeuvre n'a pas été pour lui un objet, une entreprise qu'on mène à son terme, mais un maître dont il est devenu l'esclave et la victime” (R.M. Albèrès et Pierre de Boisdeffre, *Kafka* E.U. Paris 1960, p.8).

Acest mod „literar” de a trăi, departe de a fi specific expresionismului german sau noului val francez, de pildă, poate fi găsit în orice epocă sau curent. El poate fi detectat în pasiunea dureroasă a lui Cervantes pentru Don Quijote, în tragica disjunctie pe care Poe o face între artă și beție, în perseverența neizbită dar supremă cu care Ion Barbu a încercat să împletească „istoric” geometria cu poezia.

„Urăse și mă plictisește tot ce nu este literatură” spunea Kafka. Tatăl, necăsătorit, solitudinea, iată forțele cu care luptă Kafka „în viață”. Ciudată coincidență: același „inamici” i-a avut de înfruntat și Kierkegaard-omul. Mă întreb însă, pentru ce îl iubea Kafka pe Flaubert, care este poate cel mai formidabil realist al scrisului. Cred că tocmai pentru această confundare între om și operă, pentru această dăruire care — la Flaubert — deși pornită de la o greșită sărăcie a arsenalului gnostic al literaturii, nu este mai puțin totală.

Nu am nimic împotriva „măscăricilor”, a scriitorilor care se consacră cititorului și-i cer acestuia, în schimb, glorie, avere, stimă, etc. Fără ei, literatura ar deveni un fel de disciplină severă și — poate — repulsiată. Ei adaogă ornamentele, ei „subțiază” cernelurile, ei șlefuiesc cuvintele, ei cimentează ceea ce se cheamă „viața literară”.

Adevărata funcție a scrisului însă ține de domeniul cunoașterii și nu al spectacolului. Tainică investigație eleusină, el impune trecerea prin foc, chiar dacă Demeter, zeița deznădăjduită, nu stă, gri-julie, să te țină de ciuf. Spectacolul pe care îl dau scriitorii din cea de a doua tagmă, cea a obsedaților, a sclavilor literaturii, ei bine, acest spectacol nu are neapărat nevoie de spectatori. El este cu atît mai grandios, dacă spectatorii există în sală. Este un spectacol dat în lume, dar nu pentru lume, deoarece artistul uită, odată suit pe scenă, că joacă sau nu într-o sală goală.

Jocul lui, „secund” de data aceasta, este întotdeauna plătit cu viața. „Povestirile mele — mai spunea Kafka — sînt un fel de a închide ochii”. A-i închide, desigur, pentru a privi mai bine înlăuntru, dar a-i închide și, ca să zicem așa, pentru totdeauna, împăcat cu sine, fericit că ai scormonit cît de adînc ai putut cu sfredelul minții în zidul de taină al firii.

LEONID DIMOV

CAMERA CU OGLINZI

1 Trei ani la rind luptă tovarășul Benone împotriva burgheziei pe plan local, până cînd, într-al patrulea, din neabăgare de seamă, se-îmburghezi și dumnealui, amin. Dar să ne oprim măcar o clipă la acea noapte memorabilă din iunie 1948, cînd burghezia își primi lovitura de grație. Pe-atunci, tovarășul avea douăzeci și patru de ani și nimic altceva, fiind considerat sărac-lipit. (Încă se mai păstrează la arhivă fișa sa individuală completată în martie 1946, cu prilejul evidențierii la un concurs de strigat lozinci: numele-Benone, prenumele-Scurtu, originea socială-sărac, studiul-sărac, ocupația sărac, apartenența politică-sărac... Cum este și firesc, această fișă impresionează multe servicii de cadre, iar tovarășul Benone fu invitat să ocupe un post, ceea ce dumnealui nu primi, dorind să rămînă ceea ce era, un simplu strigător de lozinci.) Avea faimă de strigător, de mai bine de trei ani îi tăia pe toți strigătorii de la mitinguri, te-nfiora, te cucerea, lozincile strigate de el îți mergeau direct la inimă. Era lege ca înainte de începerea unui miting, organizatorii din B. să-ntrebe: „Benone există?“ „Există!“... „Atunci e-n ordine, dați-i bătaie!“... Pentru treaba asta, pe care-o făcea din convingere, Benone nu pretindea bani, ci cite-o țigară și bonuri la cantină. Organizatorii aveau de grijă să-i aducă la cunoștință din vreme programul tuturor mitingurilor din B și din satele apropiate, precum și lozincile potrivite. Conștiincios, el făcea repetiții, se corecta, își modela astfel vocea încît să fie sigur că va obține efectul dorit. Erau lozinci scurte, care sunau aspru, ca o comandă de atac; altele mai lungi și mai săltărețe, avînd scopul de a-i înviora pe mitingiști; și, în sfîrșit, plăcerea lui Benone: lozincile de trei și patru rînduri, cu nuanțe multiple, cerînd o dăruire totală... Pe acestea, le rostea tărăgănat, popește, cu efect sută-n sută. Dar în noaptea aceea de iunie 1948 i se atrase atenția că n-are voie să strige lozinci, ca să nu-i sperie pe burghezi (indicație ciudată, care îl descumpănă total). Un Benone vorbind în șoaptă, călcînd pe virfuri, pîndind momentul favorabil, era ceva împotriva firii, și hotărî să se lase păgubaș. Cum să pătrunzi într-o casă de burghezi fără lozinci, fără să spargi ușile, fără să-i cotonogesti puțin pe îmbuibăți?! „Să nu mai conați pe mine!“ — și vru să se ducă la culcare. Îl întoarseră din drum cu rugăminți și promisiuni, dar el, Benone, nu avea nevoie decît de o singură promisiune: că mîine, în zorii zilei de mîine, se vor striga iar lozinci pe toate străzile și-n toate piețele. Avînd această promisiune

solemnă, primi să conducă o echipă de opt oameni, trei mai tineri decît el, băiețandri, cinci în vîrstă, trecuți de cincizeci. Ora 11 se apropie, echipa era pregătită de intervenție, dar burghezii — tatăl și cele trei fete — încă nu sosiseră acasă, petreceau pe la vreo grădină de vară; s-o atace numai pe burghezoaică, pe bătrînă, ar fi fost să ridă lumea de ei, și-atunci Benone trimise pe cineva la bătrînă ca să-i spună că fetele s-ar fi-mbătat și se dau în spectacol, iar bătrîna, foc și pară, trimise o slugă să le-aducă pe fete și-o altă slugă să-l aducă pe bărbatu-său, zis și făcut. „În numele legii!“... anunță Benone la ora 11, cînd ai casei abia ațipiseră. Patru din echipă, în frunte cu Benone intrară imediat în casă, ceilalți patru păzîră o vreme ferestrele și poarta, apoi, pe rînd, intrară și ei. „Am înțeles! — spuse domnul Gavrilăscu, așezîndu-se cuminte pe un scaun, nu avem de gînd să opunem nici un fel de rezistență“, și, cît timp cei din echipă cercetară, ca niște noi stăpîni, nici nu se mișcă de pe scaun. Bătrîna, mai aprișă, știînd că joacă ultima carte și vrînd s-o joace bine, scoase de sub pat o pușcă de vînătoare și-o îndreptă spre dușmanul ei direct, tovarășul Benone. Singur în bătaia puștii, pradă ușoară, Benone reuși să iasă din încurcătură datorită unui reflex de fotbalist: brusc, se lăsă pe spate, zvîcnind picioarele în sus, ca și cînd ar fi trebuit să ia o minge din volé. „V-am lovit?“ — se interesă el, cu destulă îngrijorare, în timp ce se ridica. Bătrîna încă nu-și venise în fire: prăbușită pe covor, se uita la mîini, parcă ținuse în mîinile astea o pușcă, unde-o fi pusca?! Înversunat, cu pași hotărîți, Benone pătrunse în camera alăturată exact în momentul cînd una dintre cele trei fete, cea mai mare, bălăioară, se chinuia să-mbrace o cămașă de noapte. După chef, dormise dusă, dormise goală, o trezise zgometul din dormitorul bătrînei, abia-și ținca ochii deschiși, nu nimerea mînecele cămașii, îi aruncă lui Benone cămașa-n obraz, îi mai aruncă și-o carte cu scoarțe de piele, și apoi încet, împleticit, se retrase-n camera ei de toaletă, Benone după ea, și amei: văzu o mie de fete goale și o mie de Benone, vru să iasă, nu găsi ușa, făcu doi pași înainte — se pomeni nas în nas cu mutra lui, alți doi pași la dreapta — se izbi cu tîmpla de tîmpla lui din oglindă. Fata îl scuipă în obraz, și el văzu cum îl scuipă o mie de fete, și chiar căută ușa. Cînd izbuți să iasă din camera cu oglinzi, răsufală adînc, șuierat, și se rezemă de un perete.

„Am găsit nouă grenade, tovarășu'Benone!“
„Pentru fiecare dintre noi cite una...”

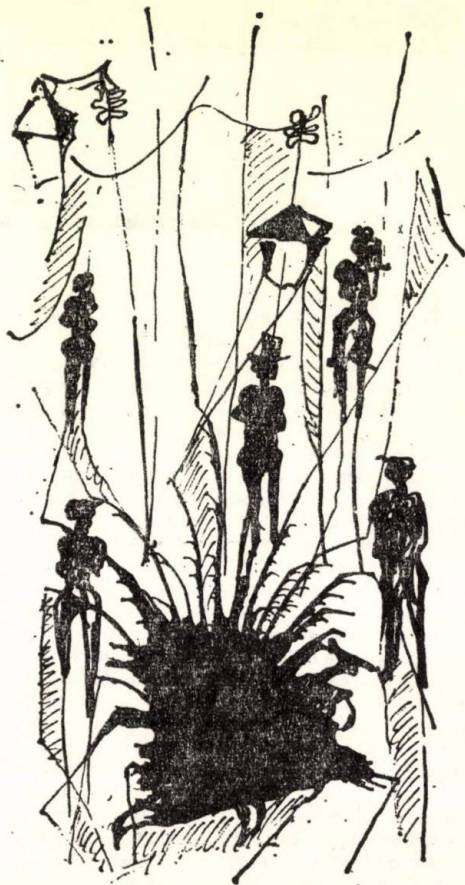
„Și aur...

„Și-o ladă cu bijuterii.

„Să nu dispară nici un capăt de ață!“ — porunci el.

Ca să fie sigur că totul este în ordine, mai inspectă o dată încăperile una câte una, de la subsol la mansardă, douăzeci și una de încăperi pentru doi bătrini și trei fete. În holul de la etajul întâi, pe o margine de covor, zări ceva, ca un pieptene, nu era pieptene, se aplecă, se uită cu atenție, ca să nu fie ceva exploziv: era un stilou, îl ridică, îl cercetă, un stilou cu peniță de aur, cu agățătoare de aur, cu două inele de aur, se tot uită la stilou, se uită în dreapta, în stînga, nimeni în hol, și-atunci tovarășul Benone simți că are absolută nevoie de acel stilou cu peniță de aur.

2 Ii merse vestea, și câteva zile la rînd îl opriră oamenii pe stradă, vrînd să afle din gura lui dacă-i adevărat cu doamna Gavrilăscu; cine ar fi crezut ca o doamnă atât de distinsă și umblată prin lume să ridice arma? Ziarul local publică o amplă dare de seamă despre cum fusese atacat tovarășul Benone, iar un ziar de la centru îi închină un poem în vers alb. „Prea multă vilvă pentru mai nimic!“ protestă Benone, conștient că îl paște o mare primejdie: dacă nu azi-mîine, dacă nu mîine-poimîine îl vor chema tovarășii ca să-i propună o muncă de răspundere, drept recompensă pentru bravura lui. Dar tovarășul se voia un om liber, în afara oricăror obligații sociale, azi aici, mîine-n Focșani, o cămăruță chioară, cu pămînt pe jos se găsea oriunde, și-o piine se găsea, și cite-o femeie. Nimic nu i se părea mai incomod, mai împotriva lui decît o muncă de răspundere. Cu lozincile era altceva, îi plăcea să ia parte la mitinguri și să strige, pentru că tot timpul avea impresia că se află la un spectacol dezlănțuit, al cărui rol principal îl deține el (cîndva își dorise să fie actor). Ca să scape, se declară bolnav, se-nchise-n casă și se gîndi să-și piardă urma pentru o vreme, plecînd într-o altă parte a țării, undeva la munte, printre ciobani, unde nu se țin ședințe și nu se strigă lozinci. Chiar își pregăti bagajul, două cămăși, două perechi de izmene, două perechi de ciorapi și un prosop înflorat; cînd să-nchidă ușa pe dinafară, ori i se păru lui, ori, cu adevărat, îl ajunsese mustrarea destinului: „Benone, Benone, pe mine cui mă lași?“ Cum nu-și plătise chiria pe ultimele cinci luni, crezu, mai toții, că proprietăreasa a prins de veste și stă la pîndă și-o să-l înhațe: încremeni în prag, cu bocceluța sub braț, înalt-prăjină și asudat. „Benone-Benone!“... și-n aceea clipă o văzu pe ea, și se văzu pe el, multiplicat la nesfîrșit, numai ea și el, la nesfîrșit. Îi căzu bocceluța de sub braț, o lovi cu piciorul, ceva se sparse, din greșeală luase și un pahar de-al gazdei, o mai lovi o dată și nu se mai sparse nimic. Apoi, ferecînd ușa, tovarășul se întinse pe pat cu mi-nile căpătli, în așteptare, și nu după multă vreme — ea i se arătă... Pînă cînd, într-o dimineață

Ilustrația: Dinu Petrescu

acasă la tovarășul se prezentă o delegație de oameni hotărîți. De după ușa ferecată, Benone fisupuse unui scurt și sever interogatoriu. Cînd nu mai avu încotro, deschise ușa și zîmbi, știind că așa se obișnuiește. Așadar, primejdia se ivise mai repede decît bănuise dumnealui. Își pofti musafirii să ia loc pe marginea patului de fier.

„Ești mare, tovarășe, bravo!“

„Nu merit cinstea.

„Lasă, măi, Benone, că te-nveți!“

„N-am nivel, tovarășii!“

O ținu pe-a lui, că n-are nivel politic, și dacă n-are — nu poate, și dacă nu poate, dorește să fie lăsat în pace. Și cum cei trei nu se dădeau bătăi, pretinzînd că refuzul lui ar fi o mare pierdere pentru oraș și pentru fiecare cetățean în parte, tovarășul Benone își astupă urechile, se trînti pe pat și-nchise ochii. Și-ndată ce-i închise, dulce minune, se și văzu în camera cu oglinzi, într-o mie de chipuri, înconjurat de-o mie de fete bălăioare, nerușinatele. Dar cît se zbatu, nu reuși să-i convingă pe cei trei, și-atunci

puse și dumnealui o condiție: pentru început, pînă cînd o să mai crească-n muncă, să nu-i dea un post prea politic, și nici de linia-ntîi, că dînsul n-are nivel, și dacă n-are... Modestia îi fu răsplătită din plin: două ceasuri mai tîrziu, tovarășul era instalat președintele sindicatului din B. În timpul ceremoniei de instalare, cam plicticoasă, cu multe discursuri repezite o singură dată apucă să-nchidă ochii, și cum îi închise, dulce minune, se și pomeni în camera fermecată. „Unde-ai vrea să locuiești?” — îl întrebă tovarășii, arătîndu-i o listă cu adrese. Întrebarea i se păru cu totul nepotrivită. Zise că se simte legat sufletește de cămăruța lui de mansardă, are liniște acolo și vecini înțelegători. „Modest, modest!” remarcă un tovarăș, iar alții doi se străduiră să-i explice că unui președinte fie el cît de modest, nu-i este îngăduit să locuiască oriunde și oricum, fiind în joc, în primul rînd, prestigiul funcției. Secretara scotii pe degete cam de cîte camere ar avea nevoie un președinte: un dormitor — este? este! un birou — este? este! o sufragerie — este? este! un salonaș, pentru eventualele ședințe de-acasă — este? este! plus dependențe și hol. Oare numai burghezia are dreptul să locuiască în condiții omenești, noi — nu?! Un președinte ca tovarășul Benone n-o să-și vadă capul de treburi de dimineața pînă seara, merită și dumnealui un apartament, numai să zică da, și s-aleagă! și iar îi plasară lista sub ochi. Cu un creion ascuțit, tovarășul Benone punctă ușor toate adresele:

„Aș vrea, dacă se poate...

„Sigur că se poate!

„Aș vrea în casa lui Gavrilescu.

„Iată o chestie de-a dreptul formidabilă! exclamă secretara. Tovarășul Benone va locui în casa unde era să-și piardă viața pentru cauză!...

„La etajul întîi!” — mai îndrăzni Benone.

Camera cu oglinzi se păstrase întocmai. Și rînd pe rînd tovarășul Benone îi descoperi secretele: apăsai pe un buton și se deschidea un dulap pentru haine, apăsai pe un altul și se deschidea o vitrină-bar, apăsai pe-al treilea și se-auzea o muzică de taină, îndemnînd la nerușinări. Din tot apartamentul era singura cameră pe gustul său, și se gîndi să-și instaleze aici o canapea pentru dormit și-o măsuță, în chip de birou, pentru lucru. Dar, după numai cîteva zile, îl încercă un acut sentiment de insatisfacție; ceva nu era în ordine; din camera asta lipsea cineva. Benone se uita în oglinzi și se vedea numai pe sine. Apăsă pe toate butoanele, degeaba, ea nu apărea. După îndelungi și chinuitoare ezitări, o pofți, de probă, pe secretară. Isteață, frumușică, fata se strădui să corespundă așteptărilor. Dar se vedea cît de colo că-i o simplă dublură, iar tovarășul Benone tindea după original... Și-atunci, luîndu-și inima-n dinți, tovarășul o căută pe Laura Gavrilescu, o găsi și-i propuse trei luni de proletarizare la fabrica de sifoane și-o declarație în presă, precum că se desparte pentru totdeauna de familia ei burgheză. „Și-o să te-aduc, mireasă în camera

cu oglinzi”, îi promise tovarășul Benone. Fata îl rugă să-i facă rost de-o rochie ponosită și de-o pereche de pantofi sciliciei. Benone îi făcu rost de două rochii și de două perechi de pantofi, ca să aibă fata ce-mbrăca.

3 Pentru nuntă, cadou de nuntă, Laura pretinseo blană de jder. Două zile umblă tovarășul Benone, pe la blănari, ca să-i prindă cu ocaua mică, și-abia-ntr-a doua, spre seară, află că unul dintre ei nu-și plătitese impozitul pe cinci luni, și astfel, avînd un argument, îi confiscă o blană de jder, și una de nurcă, amîndouă pe măsura Laurei, încît se miră și dumnealui de potriveală. Cu masa de nuntă avu mari bătaii de cap: șaptezeci de invitați, șazecei din partea Laurei, zece dintr-a lui, chef de două zile și două nopți, cu-ai lui era mai simplu, aveau servicii, nu puteau lipsi mai mult de-o zi, dar ai miresei nu se plîngeau de program, liberi, oameni liberi... Noroc că tovarășul Benone, prevăzător, pusese deoparte cotizațiile sindicale pe trei luni: avu de unde cheltui! Mai greu o secase la capăt cu linia politică: cei zece invitați, foștii săi ucenici la strigătul lozincilor, veniră la nuntă cu un steag, echipați muncitorește, și era cît pe-acî să se-ntîmple o dandana:

„Ce strigăm, tovarășu' Benone?

„Nimic, fraților, nimic!

„Măcar aia cu sabotaju!”

„Psst! se-ngrozi Benone, aici e nuntă, măi!

„E nunta lui tovarășu' Benone, care-a suferit!

„Scoateți steagul, repede!”

Cei zece, profund nedumeriți, se-nghesuiră nas în nas la un capăt de masă. După primul pahar de țuică, unul dintre ei, uitînd indicațiile, se ridică-n picioare, cocostîre, și strigă: „Trăiască tovarășul Benone, jos burghezi!” Aplaudară toți, în afară de mama soacră, dînsa căută ceva-n poșetă, pe urmă, cînd soțul o pleznii peste mînă, se răzgîndi. Mireasa, pusă pe soții, îi rugă pe cei zece să cînte ceva vesel. Dar ei, sărmanii, parcă născuți pentru a înțelege totul pe dos, începură să cînte, cu dăruire, „Marșul partizanilor”. Tatăl socru aplauda, leneș, făcînd semn celorlalți să aplaude și ei, mama soacră ceru bicarbonat, Benone și mireasa se retraseră în dormitor să mai schimbe o vorbă:

„De! asta-i situația, trebuia să-i invit... se scuza el.

„Dacă erai ceva mai deștept, îi invitai și pe oficiali, pe toți!

„Au probleme, o mic de probleme, explică Benone.

„Măcar să treacă pe-acî, să ureze!

„Dîșii acceptă mai greu.

„Acceptă mai greu din pricina mea și-alor mei! I-o trînti mireasa, ca să-l scutească de tot felul de explicații idioate. Dar noi, Benone, care ne-am adunat aici, nu sintem și noi oameni?

Vreau oficiali! Să mi-i scoți din pământ, din iarbă verde. Vreau să ne ureze oficialii!

„N-am de unde... n-am de unde să-i scot!”

„Și dacă mine o să-ți dea peste nas?”

Știa și tovarășul Benone că mine-o să-i dea; înaiștia că toți oficialii plecaseră pe teren anume, ca să nu ia parte la nuntă, treaba lor; totuși, înghiontit de mireasă, puse mina pe telefon și-i sună pe oficiali acasă și pe la sedii; îi răspunseră soțiile și secretarele, pretinzând că nu știu nimic de tovarăși, să mai încerce dumnealui mine spre seară... Cei zece, încheind „Marșul partizanilor”, se apucaseră de strigăt lozinci, de se zguduia casa, ei strigau, ceilalți aplaudau, era ca la miting, și tovarășul Benone se lumină la față când o văzu și pe mama soacră aplaudind, ridea bătrina și bătea din palme, se dăduse pe brazdă. Și-atunci, tovarășul regretă că nu chemase un foto-reporter, de la ziarul local, un băiat isteț, care să imortalizeze această clipă: nunta lui era, cu adevărat, o victorie asupra burgheziei. De ce să-i dea tovarășii peste nas? Strigă și dumnealui o lozincă, strigă și mireasa, și pin-la urmă, fie ce-o fi, strigă și mama soacră. Astfel, programul politic fiind îndeplinit, Benone începu să se uite la ceas cam din cinci în cinci minute și să dea semne de nerăbdare, încet mireasa îl pofți să-și bage mințile în cap: când ai musafiri, înghiți și taci, și nu te uii la ceas nici de-ar fi să-ți vină să plesnești... Timpul explodă într-un ceas cu pendulă, bang, bang, de douăsprezece ori bang, miezul nopții. În chip de mire, al patimei rob, Benone trecea prin momente dificile: așa, bunăoară, i se părea că nuntașii se prefac în oglinzi, niște oglinzi ciudate, mișcătoare, cu un volum diform. Îndrăzni:

„N-ai vrea să ne retragem puțin?”

„Se supără tanti Agatha.

„Ce-mi pasă mie de-o babornită!”

„Dragul meu, unde crezi că te afli?”

„Îi arunc pe fereastră, pe toți!”

„Mami! strigă mireasa.

„Sărut mina, mami!” — interveni Benone, supus.

I se părea că nunta asta ține așa de ani de zile; o să-mbătrânească aici, la masă, cu mireasa lângă el; cei zece încă mai strigă lozinci, ceilalți golesc pahar după pahar, tatăl socru a început să se scobească-n măsele. Își vede fiecare de-ale lui, de el, de Benone, nimeni nu-și mai aduce aminte. Și-atunci, clătinat, se retrase, gândind că mireasa, de voie, de nevoie, o să-l urmeze; vru să intre în camera cu oglinzi, ușa încuiată, nu-i veni să creadă, ușa încuiată, se repezi cu umărul, cineva îl strigă, cineva îl căuta, tovarășul Benone își duse palma la umăr și se rezimă de perete. Doi polițiști sînguincioși și cu respect pentru președinte, mai ales că de vreo trei luni încoace trebuia să bată călcile la trecerea dumnealui, se grăbiră să-l apuce de subțiori, ca să nu cadă cu capul pe ciment. Un domn în civil, măruntel și sufocat de emoție, citi cu glas tre-

murat mandatul de aducere. Și astfel, cu blana de jder într-o mină, cu blana de nură în cealaltă, cu o broșă de aur în buzunarul din dreapta, cu un ceas de aur în buzunarul din stînga, sprijinit de subțiori de către cei doi polițiști, Benone străbătu aproape jumătate din orașel pe jos, ca un borfaș de rînd, și asta numai din pricină că poliția din B. încă nu avea o mașină pentru ocazii mai așa.

4 Când, îndată după terminarea anchetei, tovarășul Benone refuză, categoric, serviciile unui avocat ilustru, toți crezură că dumnealui are de gînd să se apere singur (avocatul era un burghez sadea, cum să te dai pe mîna lui?), dar se-ntîmplă așa, că la proces tovarășul zise de trei ori da: cînd veni vorba de blănuri, cînd veni vorba de broșe, cînd veni vorba de cotizațiile sindicale, și-apoi nu mai zise nimic, închise ochii și zîmbi, și-alt. Cufundat în lumea lui, nimeni nu reuși să-l mai scoată la suprafață, și-atunci președintele tribunalului ceru o expertiză medicală, și toți fiind de acord, ședința luă sfîrșit. Două săptămîni după expertiză, și la capătul ei doctorii se văzură nevoiți să anunțe că tovarășul este sănătos și teafăr la minte, doar că, din cînd în cînd, închide ochii și zîmbește, fiind, în asemenea momente, străin la tot ce se petrece în jur. „Inculpat, dorești să spui ceva în apărarea dumitale?” Cei doi polițiști, care-l vegheau de-a dreapta și de-a stînga, îl siliră să se ridice în picioare.

„Oglinzi... șopti tovarășul Benone.

„Ce-a zis?”

„Oglinzi, explică unul dintre polițiști.

„Oglinzi?”

„Da, să-i aprobați niște oglinzi, îndrăzni celălalt polițist.

„Îhî! confirmă Benone. Oglinzi.”

Încercară să-i plaseze un avocat pentru recurs. Cu niște formulări mai acătării și atașînd la recurs și fișa sa individuală, tovarășul Benone ar fi obținut, probabil, suspendarea pedepsei, dar nu, dumnealui nici nu voia să audă, nici de avocat, nici de suspendare, și nu voia, și nu se lăsa deoarece, în cele cîteva săptămîni de detenție, făcuse o descoperire formidabilă, care îl bucurase nespus: celula, celula în care era închis, semăna perfect cu camera lui preferată, doar că îi lipseau oglinzile, i-ar fi trebuit o sută de oglinzi. În loc de recurs, scrisese un memoriu, solicitînd o sută de oglinzi de 1,60 m pe 0,80 m bucata, o sută de oglinzi pe care un meșter priceput să le prindă-n șuruburi în celula lui, un meșter priceput, nu cumva să le spargă... Expediînd ciudatul memoriu, tovarășul Benone se puse pe așteptare, și așteptă o zi, și așteptă două, și-apoi o lună, și încă una, pînă cînd într-o zi, pierzîndu-și orice speranță, se culcă cu gîndul să nu se mai trezească, și nu se mai trezi.

MÎINI ÎNCREMENITE

E vorba despre un marinar, care a împlinit nouăzeci de ani. Omul a venit să moară acasă, dar și-acum cutreieră zile întregi și nopți întregi ulițele, cîmpiile și pădurile, și nu stă locului decît dacă cineva, făcîndu-și o milă cu el, se așază în fața jețului lui și îi ascultă poveștile.

Au trecut treizeci de ani de cînd, lucrînd el pe un mare pachetbot — era bătrîn și-atunci, era cel mai bătrîn marinar de pe vas — a fost adus, pentru înția oară în viața lui, în fața legii.

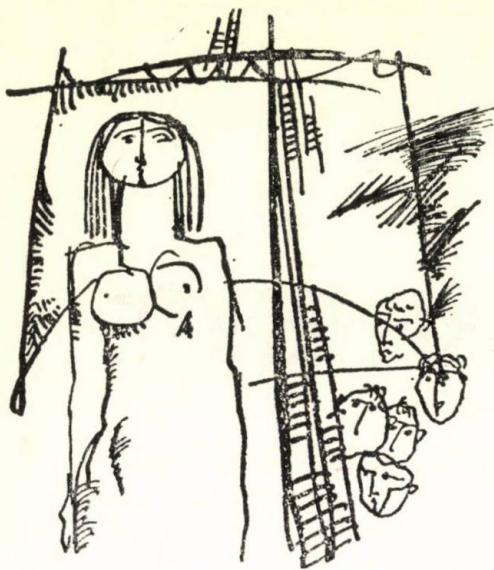
Iată cum s-au petrecut lucrurile:

Ani de zile, picior de femeie nu călcase în coerta acelu vas, pînă ce, într-o bună zi, căpitanul, avînd în vedere că nava pornea la drum mai lung ca de obicei, aduse cu sine o femeie... Nici n-ar fi ieșit nici un fel de bucluc din asta, dacă nu se întimpla să se îmbolnăvească acel căpitan, om (altminteri) tare temut de matrozi. Căpitanul s-a îmbolnăvit și zăcea cu febră mare și fără cunoștință. Iar el, bătrînul marinar, ca unul ce era cel mai vîrstnic membru al echipajului, zadarnic stăruia pe lingă femeia de nimic, pe care căpitanul o adusese la bord, să nu se mai arate în fața oamenilor pînă ce căpitanul nu se-nzdrăvenea iar.

Pe coerta de sus, era o piscină. Acolo se ducea mereu femeia, să facă baie. Se bălăcea toată ziua în apă și nu se îngrozea de fel, văzînd că tot mai multe perechi de ochi se holbau la ea, de pe marginea piscinei. Că o sută de bărbați îi urmăreau fiecare mișcare cînd, după baie, se plimbărea de-a lungul coertei, cu halatul de baie aruncat neglijent pe umeri. De zece ori pe zi o dăscălea zadarnic bătrînul marinar, iar ea rămînea nepăsătoare. Ba, uneori, mergea atît de departe cu nepăsarea, încît nu se sfia să-i dea bătrînului, chicotînd, cite o pîlmuşă.

Bătrînul se duse pe dată în mijlocul marinarilor și începu să le povestească cum, pe uscat, fiind — era tocmai înainte de imbarcare — căpitanul era cît pe-aci să facă moarte de om. Și nu o singură dată... Zi și noapte, lucruri din astea le tot povestea marinarilor, exprimîndu-și mereu mirarea cum de un asemenea bărbat se lăsase înnebunit de muieruşca pe care doi bani să nu dai. Ceasuri întregi le vorbea, crucîndu-se mereu chipurile, cum de o urîtă ca femeia aceea, adusă de căpitan la bord, fusese în stare să se cuibărească pe vasul lor. Căci bătrînului îi era din ce în ce mai frică...

Iar de ce îi era frică nu scăpă. Veni ziua în care matrozii nu o mai lăsară pe femeia ieșită din piscină să se ducă în cabină. Tot mai mulți se buluciră în jurul ei, de pînă la urmă se sperie și ea și voi să țipe. Din fericire, bătrînul se afla pe aproape și sosi tocmai la vreme. Sosi, adică, atunci cînd încă se putea trece prin mulțimea care o impresurase.

● Ilustrația: Arkossy István

Oamenii se apropiau tot mai mult de ea, aproape fără nici un zgomot, ținându-se țepeni. Bătrînul se găsea lingă femeie și amenința. Dar oamenilor nici că le păsa. Erau aproape o sută și se apropiau mereu, întinzînd mîinile către ea. Degeaba era și el, bătrînul, acolo, că nimeni nu se sinchisea... Oamenii întindeau mîinile peste el, către femeie. Dar bătrînului marinar i-a venit dintr-o dată o idee salvatoare. Aceasta, datorită faptului că băgase de seamă un lucru curios: mîinile se-ntindeau, ce-i drept, spre femeie, palmele chiar o atingeau, o pipăiau pe păr, pe obraz, pe gît, pe brațe, pe șolduri, pe coapse, pe pulpe. Dar o atingeau doar. Nu o strîngeau. Nu o înșfăcau, cum înșfacă mîna bărbătească, atunci cînd dă de trup de femeie. Nu îndrăzneau acele palme nici să o strîngă, nici să o mîngie. Erau palme incremenite, pietrificate. Iar bătrînul sesizase, din fericire la timp, situația. De! Omul avea șaizeci de ani și un car de experiență la viața lui. Îl cuprinsese deodată o bucurie nebună. Începu să urle cît îl ținea gura: *În genunchi!... În genunchi, în fața zeiței!...*

Urla mereu și urlînd, observa privirile oamenilor. Și în curînd se convinge că stratagema va reuși... Oamenii nu-l luau de gît. În ochii lor lucea mirarea. Asta îl încredința că trebuie să stăruie. Că trebuie să reziste și să strige mereu. De vreo cinci sute de ori strigase, poruncînd oamenilor să se lase în genunchi, pînă ajunse să vadă prima îngenunchiere...

A doua zi, i se construî femeii un podium prevăzut cu baldachin, sub care trebuia să zacă. Iar oamenii, să vină, să i se prosterneze, în semn de adorație.

Însănătoșindu-se căpitanul, bătrînul îl puse sub lacăt. Zadarnic urla, căci n-avea ce-i face: dacă i-ar fi dat drumul, se prea putea ca echipajul să-l rupă în bucăți. Căci el, căpitanul, ar fi refuzat, desigur, s-o adore pe aceea care devenise zeița vasului.

Pe la începutul celei de-a patra luni, un vas de război sili pachebotul să tragă la mal. În bocsa acuzaților, compărură bătrînul marinar și femeia...

În românește de
N. A. STRĂVOIU

LUCIAN BLAGA

• ÎNSEMNAȚI INEDITE •

Fiul meu, Tudorel, a stat două veri împreună cu părinții mei la Cluj. În 1959, când avea doar câteva luni și în 1961, câteva luni înainte de a se înmormânta tata, însemnările publicate în acest almanah au fost scrise de Lucian Blaga în „jurnalul” lui Tudorel.

rel. În copilărie îi spuneam tatălui meu Uci, o prescurtare a cucintului Uciăt (lăticu inversat). Toate scrisorile pe care mi le-a scris le semna Uci. Tudorel îi spunea Tata-Uci.

DORLI BLAGA

Joi 9 iulie 1959

Lui Tudorel îi place orice spectacol de mișcare. La orice impresie de atare natură el răspunde cu un zîmbet de bucurie. Astăzi i-am mișcat prin fața ochilor basca mea și apoi i-am aruncat-o în brațe, în coș. Tudorel nu s-a putut mira îndeajuns. E ca un filozof pre-socratic, care se miră că mișcarea, deși atât de irațională în esența ei, este totuși posibilă.

Tata-Uci

26 iulie 1959

De câteva zile Tudorel face încercări energice de a se ridica pe picioare. E foarte drăguț și grațios când se înalță de pe genunchi, vertical. Nu trebuie decît să-l sprijinești. Nu este încă oară în istorie că un idealist învață pe un comunist să stea pe picioare.

Uci

30 iulie 1959

Cîntă din buze ca din frunză verde. „Bruiază” posturile preferate ale lui Mutti.

Uci

23 august 1959

Îl găsesc pe Tudorel în brațe la Mutti sub cireșul mare din grădină. Țin în mînă un măr de vară, alb-verzui, răscopt, pe care l-am cules dintr-un pom. Tudorel „aplaudă” vesel bătînd din palme, și așteaptă să-l ridic în brațe. Schițează o ridicare a brațelor spre mine, ca o pasere cînd vrea să-și ia zborul. E voluptatea lui să se simtă purtat printre pomi, ca

să rupă frunze cu minuşele. Îl ridic în braţe, dar mă aşez în fotoliul de pînză, unde a stat ţinut pe genunchi de Mutti. Lui Tudorel i-a ieşit mai acum cîteva zile un colţişor de dinte, întîiul. Probabil că se simte foarte bine înarmat. Îi dau mărul, dar nu izbuteşte să-şi împlinte colţişorul de dinte. Îi place însă să-l prelucereze cu gingiile. Frămîntă mărul cu buzele, ca un sugaciu sinul. După un timp îi iau mărul, cu care se luptă înghinînd un „cîntec“ al său ca de somn, sau mirînd. Tudorel devine neliniştit, se agită, caută mărul pe care îl ţin ascuns în palma închisă, lăsînd braţul în jos. Micul subiect mă trage de braţ, de haină, de păr. Scoate un fel de scincete de nerăbdare. Din guriţă îi curge, cristalină, apa dulcilor pofte. Îi întind din nou mărul şi-l îndemn să mănînce: papa, papa! Tudorel ia iarăşi mărul în minuşe, cu gesturi zig-zagate. Se uită la mine nedumerit, cu o nuanţă de înţelegere şi de şmecherie. Şi întinde mărul spre gura mea, ca şi cum mi-ar spune să-l mănînc eu, că el nu poate. Mă hotărîsc să muşc din măr. Rup o bucată cu dinţii şi-o mănînc, subliniînd demonstrativ plăcerea, în graiu articulat şi nearticulat. Tudorel se uită la măr, vede lipsa, îl întoarce şi-l strînge în palme; bucăţi de miez se rup, se scurg printre degetuţe. Iarăşi îl îndemn: papa, papa! El duce mărul la gură, îl încearcă cu gingiile. Dar degeaba. Colţişorul de dinte nu străbate coaja. În clipa aceasta Tudorel îmi îmbie din nou mărul. Muşc încă o dată, mai cu dinadinsul. Tudorel îmi urmăreşte mişcările gurii. Îi face vădită plăcere să mă vadă mîncînd. Mai repetăm de cîteva ori jocul. În miezul mărului se văd acum sîmburii negri. Tudorel vrea să-i culeagă din măr. Apoi, hotărît, îmi întinde sfertul ce-a mai rămas din măr. De astă dată casc gura mare şi cuprind restul cu sîmburi cu tot. Încep masticarea, spectaculos. După manifestările de curiozitate veselă de pînă aci, Tudorel, care a dat întîia oară cuiva să „mănînce“, se strîmbă, mirat că mărul a dispărut.

Şi începe să plîngă.

Uci

9 septembrie 1959.

Tudorel împlineşte 9 luni. Timp de două luni l-am ţinut sub observaţie zi cu zi, ceas cu ceas. Face uimitoare progrese intelectuale. Cînd ne privim ochi în ochi am un sentiment, prin care îi cuprind tot viitorul. Din acest copil va ieşi ceva. Va fi o lumină pe pămînt şi o bucurie printre oameni.

Uci

4 octombrie 1959

Puiu dulce al lui Tata-Uci,
acum încep să cadă frunzele de toamnă.
Probabil că n-am să te mai văd
pînă cînd vor creşte cele de primăvară.
Atunci o să ne jucăm iar de-a iezi.
Doi iezi — cucuiezi — fac bum!

Uci

20 august 1960

Tudorel, scumpul şi viaţa noastră, e la noi, la Cluj, strada Martinuzzi 14, de mai multe săptămîni. În acest timp, de două luni, am putut să urmăresc dezvoltarea lui sub toate aspectele. Am ajuns la concluzia că nici un psiholog să nu mai încerce a face psihologie dacă n-a ţinut sub observaţie un copil între un an şi doi. Îmi pare lucru sigur că atît idealişti cît şi materialişti au multe de învăţat dintr-o experienţă cum este a mea cu Tudorel.

Lucian Blaga și nepotul său, Tudorel

Acum două luni Tudorel avea un vocabular (dialectal — copilăresc) care cuprindea cam 70 cuvinte, numărate, înregistrate și cu stare civilă în regulă. Astăzi nu mai putem ține socoteala lor. Vocabularul lui are fără îndoială vreo 250 de cuvinte, cam atâtea câte aveau pe vremuri chiar cei mai iluștri oameni politici. Rostirea e mai conturată, dar încă

foarte înclinată spre reducerea, în spirit chinez, a silabelor. „Înțelegerea“ e mult superioară bogăției lui de „cuvinte.“

Dacă îi vorbești rar și calm — înțelege propoziții destul de complicate. Dar nu poate să „răspundă“ la nivelul înțelegerii. La multe din întrebări răspunde cu un gest și cu vocala mîrîită: î, î.

Foarte abil în lumea mișcării, a obiectelor tehnice. Și face progrese uimitoare de la o zi la alta.

Ca afectivitate e deosebit de prietenos, repede devine apropiat și începe vorba cu „necunoscuții“ cari ne vin în casă. Trebuie să fii însă foarte atent nu știu cum și-a însușit un fel de atitudine „agresivă“ tocmai față de aceia de care se simte mai atașat. Într-o zi mi-a tras pe neașteptate, fără de nici o discuție prealabilă, citeva palme foarte sigure; palme serioase cum n-am mai încasat din copilărie.

Dar asemenea accese experimentale, căci nu sînt altceva, îl apucă rar, și numai după îndelungată joacă. Cred că e vorba într-adevăr de accese experimentale, fiindcă în atari momente te urmărește cu priviri foarte atente: vrea să vadă ce efect produc palmele. Dacă simți și tu acele dureri invizibile pe care le simte el, cînd i se dă peste mîină, sau cînd se lovește.

Una din descoperirile cele mai pline de interes din cîte a făcut în acest răstimp de două luni este aceea a „inimii“ mele. E nespus de dulce cînd își pune urechea pe pieptul meu și ascultă bătaia inimii. Ascultă ca un pitic medic, ridică capul și zice totdeauna la fel de mirat: „ima, inama!“

La un an și opt luni Tudorel a prins, în cîteva zile, sensul numărului. Acum numără pînă la 4: „unu, doi, ti, tapu“. Și numără just, totdeauna numai lucruri sau ființe de același gen. Zice „tapu“ în loc de patru; am încercat de vreo cîteva ori să-l corectez, dar mi se pare inutil deocamdată. Îl corectezi, dar el tot „tapu“ zice.

O „dată“ în dezvoltarea sa intelectuală rămîne ziua de 19 august, cînd a împlinit 1 an, 9 luni și zece zile. Din proprie inițiativă a spus, referindu-se la sine, „eu“. De două zile nu-l mai slăbesc. Fac exerciții cu el, ca să-și însușească această cea mai filozofică noțiune a omului comun. Și-l pisez cu tot felul de întrebări. Astăzi de dimineață, cînd s-a trezit, am trecut în „camăa“ lui, și l-am întrebat: „Cine are ochi frumoși și dulci?“ El mi-a răspuns „Ieu“. Un „Eu“ rostit neortografic dar foarte românesc.

Uci

CU HENRI COANDĂ

ÎN UNIVERSUL POEZIEI, AL MUZICII ȘI AL PLASTICEI

INTERVIU TELEFONIC ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ALMANAHUL LITERAR

Înscris în tehnica universală cu două realizări de temelie: avionul reactiv și „efectul Coandă”, principiu pe care se fundamentează crearea năstrușnicilor „farfurii zburătoare” și care poate fi socotit drept actul de naștere al aviației viitorului — al avionului fără aripi — savantul român Henri Coandă nu e totuși prizonierul tehnicii, un om pierdut în neantul ei.

El e prezent pretutindeni, în variate și multiple alte domenii în care gândirea și sentimentele sale — socotite de către mulți a fi dintre cele mai originale, mai temerare, în ciuda celor 82 de ani ai săi — îl păstrează întotdeauna în actualitate.

În tinerețe, elev al lui Rodin și tovarăș de ucenicie în atelierul „marelui francez” cu însuși Constantin Brâncuși, „cu care împărțeam două mari bucurii comune: deslușirea reliefurilor și făloșenia de olteni, români-olteni, acolo, în depărtările furnicarului parizian” — cum ne mărturisea de câte ori pomenea de acele timpuri de aur ale tinereții sale — Henri Coandă se dovedise un iscusit și pasionat violoncelist, pe care însă accidentul suferit în cel dintii zbor reactiv din lume l-a despărțit de instrumentul drag, lăsându-l pe viață cu o anchiloză la mina stângă.

— Am oferit lumii avionul cu reacție și am pierdut în schimb dreptul de a mai cânta la violoncel, avea să mărturisească Henri Coandă. A fost o mare durere despăr-

țirea de violoncel: arma mea cu care îmi doboram prietenii și-mi cuceream dușmanii. Puțini știu, poate, că el își petrecea ore întregi cîntînd, acompaniat la pian de către alt mare român înscris în universalitate: Gogu Constantinescu, părintele sonicității sau în compania lui Albert Einstein, căruia îi răspundea la invitația de-a face puțină muzică împreună, el cu scripca lui și eu cu scripcoiul meu, cel cu glasul trecut prin borangic.

— Sărbătorile de iarnă predispun la popasuri în lumea amintirilor, a preferințelor, la confidențe, la mărturisiri prin care cei ce au de unde, își deșartă tolba pentru a împărtăși bucurii celor ce le așteaptă. Așa, ca și moșul cu mustați de nea, din legenda purtată pe sania anilor sau adusă numai pe fulgi căzuți din pernele cerului, pentru fiecare generație...

— Poate că, în locul unei povestiri, ne-ați face mărturisiri. Ce vă place mai mult în artele plastice?

— Bine. Dar dacă țineți seama de viața sărbătorilor de Crăciun, cînd fiecăruia om îi e hărăzită tihna amintirilor și plăcerea mărturisirilor, să nu mă chinuiți cu întrebarea: de ce? Rezumați-vă, vă rog, numai la ce. Vom fi cu toții satisfăcuți.

— Așadar, ce vă place, esențial, în artele plastice?

— În pictură, bunăoară, culoarea; în sculptură, gândirea; în arta decorativă, fantezia.

— *Ne-ați afirmat, cindva, că științele tehnice au și ele poezia lor. V-am ruga să ne vorbiți acum despre asta.*

— Evident că științele tehnice au poezia lor. Omul de științe tehnice se cuvine chiar să facă poezie. E un carburant care generează meditația și stimulează fantezia creatoare. În biblioteca laboratorului meu de studii și cercetări, păstrez întotdeauna volume lirice, pe care le frunzăresc atunci cînd calculele mele și deducțiile tehnice reclamă o evadare. Atunci, în fiecare pagină a unui volum de poezie, găsesc o fereastră deschisă către lume, către cer, către cîmpie, către talazurile mării și grădinile pămîntului, către crestele munților sau șipotul izvoarelor. Ascult ciripitul păsărelelor și la urmăresc chiar joaca, zborul, zburdălniciile, spaima lor ivită din nimic. Călătoresc în lumea satelor, mă simt om între oameni, mă aflu pe mine însumi. Și nu știu dacă îmi reiau chiar în aceeași zi lucrul, din care simțeam nevoia unei evadări. Dar, atunci cînd îl reiau, o fac cu forțe noi: primenit, total improspătat, înviorat.

— *Dintre poezii români, care v-au încîntat copilăria și tinerețea, pe care-l socotiți mai apropiat sufletului dumneavoastră?*

— Întîia poezie, pe care am recitat-o în public, a fost „Umba lui Mircea la Cozia“. Ea mă stăpînește și astăzi, pentru că e legată de acest eveniment din viața mea. După cum m-a legat de Grigore Alexandrescu, pe care-l însoțeam apoi cu admirație pentru ceea ce-mi oferise prin fabulele sale. Apoi, Eminescu mi-a însoțit adolescența, mi-a insuflat acele sentimente și stări pe care numai geniul lui ți le asigură. Dvs. nu trebuie să omiteți că eu am fost elevul lui Garabet Ibrăileanu, care ne înlesnea să gîndim, să simțim și să trăim materia pe care o preda și care-și începea uneori lecția cu un ritual propriu, ce făcea deliciul nostru, al tuturor elevilor: „azi avem sărbătoare în clasa noastră, facem poezie“ — afirma el, cu prestanță de decret.

Și mai tîrziu, cînd anii virstei încep să sedimenteze preferințe filtrate prin ceea ce poetul îți aduce în acea comuniune care țese identitatea de simțăminte, de gîndire, de vedere, l-am deslușit pe George Coșbuc, cu tristețile lui de om, dar cu omenia lui realistă, născută din acel „sunt suflet

din sufletul neamului meu și-i cînt bucuria și-amarul“. De altfel, pe George Coșbuc l-am cunoscut și l-am ascultat și personal.

— *Dintre poezii francezi, pe cine preferați?*

— O, e atît de dificil să-i enumeri. Pe români, aceia ți-au pătruns în cuget și-i ai, îi porți, îi păstrezi în tine, fac parte din tine. Pe ceilalți, cu care doar conviețuiești temporar, îi savurezi, îi admiri și te întovărășesc, fiecare cu ce creează la timpul său și, mai ales, cu ceea ce-ți oferă în starea sufletească în care ești tu, atunci cînd îl ascuți. Căci poezia, deși îți plimbi ochii pe slove, o ascuți, n-o citești.

— *În muzică, — știm, una dintre marile dvs. pasiuni, — ne permitem să vă întrebăm ce preferați?*

— Muzica a fost și a rămas cu adevărat vehiculul sufletului meu. Dar acum, la vîrsta mea — hai să vă fac această confidență! — îmi place să ascult romane. Uneori, firește. Dar, cînd le ascult, romanele îmi dau sentimentul regăsirii nepremeditate cu un vechi prieten ce-ți iese în cale pe aleea parcului în timp ce-ți faci siesta și-ți povestește lucruri din vremuri vechi, peste care anii au așezat pulberea uitării. E drept, poate că uneori sînt cam veștede, dar floarea rămîne floare: e darul pămîntului, colorat de cer. O romanță, bine cîntată, e ca stropii de ploaie în miez de vară, ca picăturile de țuică din prunii livezilor povirnite ale Vălenilor.

Cunoscută fiind pasiunea domniei-sale pentru arta populară românească, i-au fost dăruite marelui savant citeva străchini de lut, creația țăranului olar Orezeanu, vestitul bard în argila arsă, de la Hurezu-Vilcea.

— *Să fie oare o aluzie la cele zburătoare?* a venit răspunsul, cu acea spontaneitate prin care Henri Coandă își cucerește interlocutorul.

Apoi, cu aceste străchini de Hurezu, cărora le-a adăugat un ștergar de Argeș, compatriotul nostru a decorat un perete al laboratorului său de studii și cercetări experimentale de la Paris. Explicînd oaspeților săi, cu mîndire patriotică și cu satisfacții oltenesti, originea acestor podoabe, nu uită să sublinieze: Farfuriile astea din lut, de-acasă, sînt o replică romantică, plămădită din pămîntul patriei, o replică de suflet la cele de pe cerul lumii. Îmi înfrumusețează zilele și-mi aduc în urechi frînturi de doină cu accente de durere și de bucurie, ceva din veselia zurgălăilor dintr-o înserare de iarnă, ceva din pămîntul și din soarele românesc.

Interviu realizat de V. FIROIU

VĂ INTERESEAZĂ CUM LUCRAU?

Puțin sînt aceia, care cunosc procesul de creație al scriitorilor. Fiecare scriitor își are modul personal de a elabora, de a-și așterne gândurile pe hîrtie. „Perioada de incubație” durează un timp mai scurt, la unii, uneori ani îndelungați, la alții, pînă cînd opera s-a vădat în sfîrșit, lumina tiparului. Oricum, nici un rînd, nici o pagină nu e scrisă ușor, tin, așa cum s-ar scurge firul unei ape.

Ne-am gîndit să vă facem cunoștință, în acest sens, cu mărturisirile citorva dintre cei mai mari scriitori ai noștri, prin care ei relatează cum lucrează și pe care le-am descoperit în revistele vremii¹. Cine știe, poate vă vor fi utile.

LIVIU REBREANU

Întotdeauna lucrez noaptea — lumina zilei mă distrage și-mi îngreunează concentrarea. Simt nevoia să mă izolez complet, cu viziunea internă. Noaptea, întunericul, care topește

lumea reală, îmi dă impresia că scrisul meu se materializează, creînd o realitate nouă, puternică. Haosul inițial e negru. După miezul nopții, liniștea e deplină și eroii mei pot vorbi și se mișcă în tăcere, prinzînd ființă. Ziua, orice mă distrează: un fruct ce atîrnă într-un pom, un pisoi care stă la soare, orice lucru ce-mi amintește neconștient că exist și fac parte din mediul înconjurător.

N-am nici un confident. Îmi citesc cartea mie citeodată, cu voce tare. Atunci ascult cum vorbesc oamenii mei și tresar singur, de parcă aș fi alături de dînșii.

Nu plîng niciodată cu eroii cărților mele. Dar mi s-a întîmplat odată, pe cînd scriam *Pădurea spinzuraților*, să nu pot dormi noaptea, zvîrcolindu-mă ca și eroul meu. Zile întregi mă urmărea sufletul lui și somnul îmi era rupt.

Nu iau niciodată tipurile după natură, așa cum sînt, așa cum le-am cunoscut. Am mîndria asta, de a ști că personajele mele sînt tipuri reprezentative, zugrăvind o categorie întreagă de oameni. Natural, mă inspir după natură, dar dacă iau nasul și picioarele de la cineva, ochii și limba lui sînt ale altuia. De altfel, mi s-a întîmplat ca mulți dintre cunoscuții din regiunea mea să se recunoască într-un roman al meu. Asta mă face să cred că i-am descris destul de bine. Bogdan-Duică, într-o vară, a pus pe studenți să cutreiere Valea Someșului, identificînd personajele mele. Și s-au găsit nenumărați țărani, dascăli, preoți care s-au recunoscut și pe care i-au identificat; adevărul e că în fiecare sat ai să găsești un flăcău, care să omoare pentru un petec de pămînt, ori un băiat de preot ambițios.

Ion a existat într-adevăr. Peste drum de noi, era un flăcău pe care-l chema tot Ion. Care mi-a trimis într-o bună zi o scrisoare, în care îmi reclama jumătate din cîștigul meu de la romanul la care credea el că contribuise cu persoana sa. Dar, natural, nu i-am răspuns la cerere, deoarece mă știam nevinovat de furt de personalitate.

¹ Bibliografie, în ordinea mărturisirilor: *Adevărul literar și artistic*, 8 decembrie 1935; *Adevărul literar și artistic*, 11 decembrie 1932; *Vremea*, 6 iunie 1943; *Adevărul*, 10 ianuarie 1937; *Adevărul literar și artistic*, 29 martie 1936; *Adevărul literar și artistic*, 4 aprilie 1937.

MIHAIL SADOVEANU

Scriu, de obicei, dimineața, în liniște. După amiază primesc vizita citorva prieteni, cu care stau îndelung de vorbă și seara mă bucur de cele săvârșite peste zi. Cunosc, de la începutul carierei mele literare, ceea ce îmi place să numesc „perioada de incubație”, adică epoca de frământare, de mestecare a unui subiect. Scrisul merge, apoi, destul de lin. În 15—20 zile găsesc cel mai dificil manuscris. Îmi trebuie însă 10—15 ani până ce mă liberez de un subiect. *Zodia Cancerului*, de pildă, mi-a luat vreo 15 ani de chibzuință. Consultarea cronicilor, în speță.

Elementele istorice erau cît se poate de disparate. Am trebuit să studiez întreaga viață politică și socială din timpul lui Vasile Lupu. În opera mea toate numele sînt adevărate și corespund unei stări sufletești. Să dau o pildă: Costea Marocine, personajul din *Vremurile de bejenie* este un tip care a existat acum vreo două sute de ani, într-un tîrg din Moldova și care era un vlăjgan de proporții conforme caracterului pe care îl atribui eroului în cartea mea. Fiind comandantul multor companii de soldați din timpul războiului, am putut strînge sute de nume. Toate listele ostașilor se transcriau anume pentru mine. Nume pe care mi le amintesc oricînd — și acum — iar ori de cîte ori am nevoie de vreunul, pentru o situațiune anumită, le iau în șir și le cîntăresc... Vă place Anton Zbranea, Nicolae Țăpuc? Dar Haralambie Leondaru? Sînt nume de-ale soldaților mei.

Copila mea, Profirița, preocupată de aceeași corespondență psihologică între numele și firea personajului, se silește, în tramvai, să dea numele vecinilor săi de drum. Și de cele mai multe ori botează pe cutare om necăjit, cu siguranță slujbaş la stat, Popescu, sebrodește... E o experiență pe care am verificat-o, personal, în repetate rînduri.

Literatura noastră își urmează evoluția firească. Ea a trecut, destul de normal, de la lirism la roman și la piesa de teatru. Fiecare popor are partea lui proprie de sensibilizare și gîndire, formula lui sufletească. Aceasta trebuie să țină necurmat în seamă tinerii noștri scriitori. Uitați-vă la Creangă, prodigios rod al pămîntului moldovenesc.

GEORGE BACOVIA

Am considerat întotdeauna arta ca o recreație după muncă. Dacă aș fi trăit într-o regiune de șes, e sigur însă că aș fi avut o altă viziune asupra naturii decît cea cunoscută. La Bacău, cenușiul e culoare frecventă.

Existînd în natură, s-a strecurat necalculat și în versurile mele. De asemeni violetul. Cine a privit largă vale a Bistriței de la Bacău e imposibil să nu-l fi întrezărit.

În cele mai multe poezii am plecat de la elemente concrete și de la date autobiografice. Din turnul bisericii „Precista”, încă din copilărie, îmi plăcea să privesc zările Bacăului. Dintr-o astfel de contemplație s-a născut „Amurg violet”:

Amurg de toamnă violet...
Doi plopi, în fund, apar în siluete:
— Apostoli în odăjdii violete —
Orașul tot e violet...

Multe din poeziile din volumul *Scintei galbene* mi-au fost inspirate de priveștiile din grădina publică a Bacăului, iar motivele bachice aparțin celei mai imediate realități.

Persistentă într-o culoare, am deprins-o de la decadentii francezi. De altfel una din obsesiile mele a alcătuit-o simbolismul decadent. Prin anii 1898—1903 m-au preocupat adînc Verlaine, Rimbaud, Baudelaire, Rollinat, Jean Moréas, pe care i-am descoperit în colecția „Les hommes d'Aujourd'hui”.

GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU

Cu fiecare carte pe care o public am în primul rînd satisfacția de a fi dus cu bine, pînă la capăt, o muncă începută. Da, acesta-i adevărul: muncesc mult, fie că scriu un roman sau o piesă de teatru. Nu am ceea ce ne place să numim: ușurința scrisului. Mai mult, nu sînt niciodată mulțumit de ceea ce realizez. Găsesc întotdeauna, oricîte corectări aș face textului, ceva de schimbat, de adăugat, de suprimat mai ales.

Mi-ar fi fost foarte ușor, de pildă, avînd în vedere buna primire de care s-a bucurat *Maidanul cu dragoste* la apariție, să dau textul la tipar, pentru ediția a doua, așa cum apăruse în prima ediție.

Am muncit citeva luni numai refăcînd textul acestei prime ediții și am modificat în prima corectură în șpalt, în prima și a doua corectură în pagină, pînă cînd editura care mi-a editat a doua ediție a *Maidanului cu dragoste* s-a simțit datorare să-mi dea un avertisment.

Nu-i deloc simpatic să stai 18—20 de ore, încontinuu, aplecat pe un manuscris ori pe o corectură, dar ce să fac dacă nu pot altfel? Am refăcut mult. Cred că în forma actuală *Maidanul cu dragoste* se prezintă mult mai curat, mai limpezit, mai apropiat de ceea ce visam să fie perfecțiunea.

Numai migala mea a întirziat apariția ediției secunde. Nu-i nimic. Bine că am văzut, în sfîrșit, *Maidanul cu dragoste* într-o haină nouă. Mi-ar fi imposibil să lucrez încorsetat. Trebuie să fiu lăsat să respir în voie. Nici n-am cerut alt bun de la viață decît să fiu lăsat să respir în voie și să am libertatea să scriu. Un vis ca oricare altul.

I. AL. BRĂTESCU- VOINEȘTI

sînt un om lipsit cu totul de imaginație. Fiecare bucată a mea e plecată de la o întîmplare reală, care mi-a intrat în minte și-n jurul căreia subconștientul meu a grupat încetul cu încetul o serie de detalii ce se potriveau cu acea întîmplare. Ca-n jurul unui centru de cristalizare, impresii și fapte noi din jur înfloreau și creșteau întîmplarea inițială.

De pildă, „Călătorului îi șade bine cu drumul. Treceam într-o zi pe lingă o grădină de vară și-am zărit la o masă doi cheflii care ciocneau pahare de vin și plănuiau ceva împreună. Îndată m-am gîndit că acești oameni desigur pun ceva la cale, o excursie undeva. Mi-am închipuit cam cum ar decurge lucrurile și ce-ar ieși din procesul acesta. Nu m-am mai gîndit apoi un timp la asta. Dar incoștientul meu lucra. Încet, încet, o serie de amănunte veneau să îmbogățească ideea primă. Aflam cu uimire cu ce se ocupa unul din cei doi călători, ce necazuri a avut; că a avut proces, că are o moșie. Apoi găseam pe neașteptate că eroii mei au nume. Le descopeream trecutul, gusturile, obiceiurile, ticurile.

După ce a fost elaborată bucată, o scriu, apoi o reduc la jumătate.

Scriu și ziua și noaptea în căldura aceia a dorinței de descătușare. Trebuie numaidecît să sfîrșesc și să scap de teroarea conglomeratului acela care mă frămîntă. Un amănunt interesant, pe care de altfel îl recomand oricărui scriitor, e că nu pot să mă așez la scris pînă nu știu precis fraza sfîrșitului. „Călătorului îi șade bine cu drumul“ nu m-am ocupat s-o lucrez, pînă ce n-am auzit odată din întîmplare pe cineva zicînd „Călătorului îi șade bine cu drumul!“ „Asta-i!“ am exclamat. „Ăsta va fi sfîrșitul!“ Și așa am făcut; cu fraza asta se termină bucată sus pomenită.

ION MINULESCU

cum îmi vin. Apoi, mă gîndesc la ele în tramvai, pe drum, în tren, în pat, învîrtindu-le și combinîndu-le în tot felul. pe urmă le pun în formă definitivă.

Trei lacrimi reci de călătoare e una din poeziile pe care le-am scris ușor, repede. căci a fost pornită dintr-un sentiment puternic, trăit. Condusesem o americană, o prietenă, la Boulogne, de unde lua vaporul. Pe cînd vaporul se depărta de țărîm, ea își ștergea lacrimile și mie îmi venea să plîng. Întors la Paris, în trenul ce mă ducea, au început dintr-o dată să-mi sune versurile în minte: *Trei lacrimi reci de călătoare*

Îmi plac, dintre lucrurile pe care le-am scris, și *Soarele*, *Anotimpurile*, *Vagabonzii* și *Strofe pentru cel de Sus*.

Îmi place și proza și teatrul pe care îl consider una din cele mai complete formule de artă. Teatrul te face să intri în pielea nenumăratelor personaje pe care le manipulezi. Trebuie să fii la rînd servitor, amoret, profesor, femeie, copil, etc.

Și-apoi, de la o vîrstă, nu mai poți să tot scrii poezii, căci nu mai poți să scrii poezii de dragoste și poezia adevărată e poezia de dragoste.

Scriu foarte laborios. O bucată e purtată foarte multă vreme în cap; întii ca simplă idee, evocată de o întîmplare; apoi crescută și devenită complicată, cu fiecare detaliu ce i se adaugă. Căci trebuie să mărturisesc că

Cum compun? Cînd am o idee ori îmi trece ceva prin minte, mă încapăținez să cuget într-una la acel lucru. Scriu de obicei noaptea, pe care o consider prietena omului. Pun pe hîrtie prima formă a versurilor, așa

ION BIBERI

ASUPRA ELABORĂRII OPEREI LITERARE

Referințele biografice asupra psihologiei creatorilor, ca și asupra procesului intim de elaborare a operelor artistice, cuprind o vastă informație. Cercetătorul, care parcurge numeroasele analize, considerații, fișe documentare și mărturii destinate a amănunți tainele de atelier ale elaborării operelor artistice, va recunoaște că, alături de obscuritățile și impreciziunile inerente unui atare studiu, presupunând o încercare de a se surprinde cele mai delicate și mai subtile procese ale vieții interioare, se pot obține prețioase orientări datorite, cu deosebire, colaborării intime între psihologi, esteticieni și artiști înșiși, care s-au străduit să-și deslușească originea și etapele creației propriilor opere.

În ceea ce ne privește, vom mărturisi că am urmărit problema cu mulți ani în urmă, propunându-ne să consemnăm rezultatele obținute într-o lucrare în pregătire, *Personalitatea și actul artistic*, pe care împrejurările ne-au împiedicat de a o duce la îndeplinire. Au rămas, mărturie a acestei activități, câteva studii și articole, publicate în diferite reviste cu două decenii în urmă, și un material de observații, din care vom desprinde, în acest articol, câteva scurte orientări generale.

Opera artistică este o mărturie a unei personalități și nu a unei zone sufletești limitate: în operă nu se exprimă o facultate, sau un „element” sufletește bine circumscris, așa cum ar putea-o presupune o psihologie asociaționist-atomistă, ci o conștiință, cuprinsă în unitatea ei centrală de viață. Individualitate fizică, aptitudini corporale și sufletești, biografie, viață subconștientă și rațiune, fantezie și date de amintire, reverie și examen lucid de conștiință, ideal estetic și vis, grafic al emotivității, împlinire și neprevăzut, presentiment și evadare în activitate de joc, sentiment al libertății interioare și supunere la o tehnică artistică îndelung învățată și practică — ceea ce nu exclude prea adesea înmădierea, depășirea și chiar negarea acesteia — invenție și depășire de sine, integrare într-o disciplină tradițională și, totuși, crearea de discipline personale, și mai presus de toate corespondență directă între propria viață și lumea exterioară, cuprinsă în întregul octavelor sale structurale — fizice, sociale, spirituale — toată această realitate, definită în ființa artistului, în unicitatea ei, ireductibilă, se află la obârșia operei de artă.

Acest fapt, al unității, totale de viață a personalității artistice transpuse în operă, este pentru noi, oamenii secolului de față, atât de vădit, încât neagă cu hotărâre chiar mărturiile unora dintre artiști, în privința elaborării operelor lor. Vom putea afirma, așadar, că Edgar Poe s-a înșelat când, în *Geneza unui poem*, a redus elaborarea *Corbului* la o înghebare lucidă de raționamente și procese pur intelectuale, când Samuel Taylor Coleridge a redus la origine pur onirică, elaborarea poemului său *Kubla Khan*, sau când — pentru a da un exemplu de invenție științifică creatoare — se atribuie descoperirea funcțiilor fuchsiene de către H. Poincaré, unui proces exclusiv subconștient. În fapt, toate aceste opere reprezintă rodul ultim al structurii personalității integrale a autorilor lor, ca și a atmosferei culturale în care aceștia au trăit.

Opera artistică nu poate fi, astfel, despărțită de condiționările ei genetice. Raporturile legind opera de artă de personalitatea creatoare și mediul cultural nu sînt însă de amănunt și paralelism strict, în sensul că nu vom putea statornici dependența între o „facultate“ psihologică, sau condiție culturală a mediului, și o anume trăsătură particulară, definind opera sub raport estetic. Corespondența nu este „biunivocă“, în înțelegerea matematică a expresiei, de corelație „termen cu termen“, ci se face global, prin mijlocirea totalității structurii personalității și a mediului social.

Condiționările generale ale genezei operei de artă comportă o adîncire a elaborării intime a actului creator, socotit ca proces psihologic. În această privință, examenul a condus la numeroase amănunțiri, consemnate în vasta bibliografie a problemei. (A se vedea cu deosebire: J.Volkelt: *System der Ästhetik* II Aufl. 1925, München. Bekshe Verlagsbuchhandlung. Bd.III; Emil Utitz: *Grundlegung der allgemeinen Kunstwissenschaft* F.Enke. Stuttgart 1920. Bd. II; R. Müller — Freienfels. *Psychologie der Kunst*. Taubner. Leipzig Berlin 1923. Bd.II (bibliografie); cf. în limba română T.Vianu, *Estetica*). Am putea aminti, într-o revedere sumară, a acestor date, stabilirea cîtorva etape în înfăptuirea procesului creator, pe care le-am putea reduce împreună cu vechea observație (*L'Année psychologique*, 1894) a lui A.Binet și J.Passy, privitoare la mărturiile lui Alphonse Daudet și Edmond de Goncourt: la o perioadă de „acumulare“ a datelor componente ale viitoarei opere, și la o perioadă de „execuție“. Cuprins în fazele lui succesive, procesul ar prezenta un ritm de diastolă-sistolă, înfăptuirea operei, relativ scurtă, urmînd unei epoci de îndelungată incubație și pregătire.

Ritmul general al elaborării presupune numeroase procese sufletești creatoare, deopotrivă conștiente și subconștiente, în amănuntul cărora nu putem intra, cu atît mai mult cu cît, ființă singulară, fiecare artist va recunoaște o călăuzire și o înjghebare proprie a actului creator, deși prezentînd analogii cu mecanismele de elaborare a psihismului uman în general și mai cu deosebire a celorlalți artiști.

Elaborarea actului artistic comportă, în înțelegerea noastră, două procese sufletești esențiale: *schema* și *structura*.

Prin schematizare, personalitatea creatoare desprinde dintr-un complex faptic exterior, sau dintr-un proces de trăire individuală sau colectivă, o dată centrală, rezumativă și sintetică; *schema*, în concepția noastră (analogă noțiunii de *Gestalt* a psihologilor germani, a „schemei dinamice“ a lui Bergson, „a schematizării“ lui Revault d'Alonnes), reprezintă o decantare, o sublimare a unei realități într-un fel de epură mentală: un incident petrecut între doi oameni se reduce, de pildă, la o simplă impresiune de opoziție, în care nu mai există nici un element concret; un personaj se poate reprezenta mental printr-o singură trăsătură, fizică sau morală, o solicitare urmată de un refuz se va exprima printr-o tendință, reprimată brutal; evocarea a două realități de mărime diferită se va înfățișa schematic printr-un raport cantitativ sau printr-un număr. Asistăm la o *esențializare* a faptelor exterioare și a proceselor sufletești.

Am urmărit acest proces de schematizare în diferite stări mentale, cu deosebire în stările onirice. Schema, astfel decantată dintr-o realitate faptică exterioară sau lăuntrică joacă în viața sufletească rolul funcțional al unui *principiu formal* de organizare, explicînd puțința spiritului de a transpune, în elaborările sale, o realitate dată (o întîmplare, de pildă), într-o fabulație care nu mai conține nimic din elementele întîmplării de origine, dar care este explicată formal de aceasta.

Pentru a preciza natura procesului vom da un exemplu de atare transpunere, notată în elaborarea unui vis: dînd numărul vostru de telefon unei persoane străine (2.46.26), aceasta transpune în vis numărul în note muzicale: *re, fa, la, re, la*. Se poate observa în acest exemplu că între datele concrete ale celor două fapte, nu se află nici un element comun, dar că cele două fapte, din realitate și din vis, au o singură corespondență comună: aceleia a unui *raport*, a unei scheme. Acest proces de sublimare a unei *scheme formale* are o valoare generală, în viața sufletească umană; el explică, în concepția noastră, deopotrivă

formarea expresiei simbolice a conținuturilor sufletești și alcătuiește principiul de organizare al actului artistic.

Astfel, pentru a ne mărgini la operele literare, toate marile opere ale culturii universale vor avea semnificație simbolică, vor înfățișa anume *teme* generale, reprezentate prin scheme. Am dat, de altminteri, într-un studiu publicat cu peste două decenii în urmă în *Revista Fundațiilor (Note asupra esteticii romanului)*, câteva exemple de organizare a romanelor, în jurul câte unei scheme generale: tema singurătății (*Robinson Crusoe*), tema fidelității (*I promessi sposi*; *Manon Lescaut*); a caracterului absorbant al idealului (*Don Quichotte*); a pasiunii cunoașterii (*La recherche de l'absolu*); a peregrinării (*Cartea VI și V din Gargantua și Pantagruel*, *Sinbad Marinarul*, din *O mie și una de nopți*, *Omul multîmilor*, de Edgar Poe, *Le juif errant* de E.Sue etc.); triumful sincerității asupra ipocriziei (*Tom Jones* de Fielding); a milei (*Les Misérables*); a copilăriei nefericite (*David Copperfield*); lupta castității împotriva luxurei (*Clarissa Harlowe* de Richardson); tema ispășirii (*Raskolnikoff*); a destinului uman (*Jude the Obscure*; tema dublului (numeroase opere, începînd cu tragedia lui Calderon, *El Embozado*); tema abnegației și dragostei ne-realizate (*Eugénie Grandet*); a iubirii interzise (*La Princesse de Clèves*, *Wuthering Heights*) etc., etc.

Organizarea de amănunt a acestor teme generale în opere se săvîrșește, de asemeni, prin acțiunea unor scheme numite în operele dramatice *situații*. Dramaturgul Carlo Gozzi a arătat că aceste situații sînt în număr limitat (36 „situații“, împreună cu diferite variante). Teoreticienii contemporani (Georges Polti, de pildă, în lucrarea sa, *Les Trente-six situations dramatiques*, Paris, Mercure de France, 1912) a reluat problema, ilustrînd aceste „situații“, prin numeroase exemple.

În elaborarea operelor, schema joacă un rol esențial, dar nu exclusiv. Schema, principiu, dinamic, organizează, prin integrări succesive de date de amintire, de experiențe, de îmbinări creatoare și transpuneri simbolice, o construcție coerentă, avînd o compoziție, o unitate, un echilibru interior. Se înfăptuiește, într-un cuvînt, o *structură*, avînd în același timp o semnificație psihologică și artistică, așadar, o operă. În această elaborare, în amănuntul căreia nu putem intra, *schema* și *structura* participă într-un proces armonic permanent. Toate componentele operei de artă (desprinse, de altminteri, din unitatea centrală a operei, printr-un artificiu metodologic, din nevoile analitice ale spiritului uman) vor fi astfel rodul acestui îndoit proces.

Elaborarea operei artistice, reductibilă fiind, în convingerea noastră, la o *schemă structurală*, nu reprezintă un proces fără corelație cu alte procese „productive“ ale spiritului uman. Mecanismul schemei structurale este general psihismului uman, dar îmbracă după fiecare activitate sufletească o structură particulară. Identificarea elaborării artistice cu visul, reveria, invenția științifică sau tehnică, cu arta actorului sau cu elaborarea mitului, este abuzivă: fiecare din aceste activități productive are un specific propriu. Elaborarea artistică reprezintă un caz particular, bine diferențiat prin tonalitate sufletească, durată a procesului, ca și a semnificației psihologice și culturale, a unui mecanism sufletec, caracteristic speței umane. Mai mult, el prezintă un caracter de unicitate, nu numai după fiecare personalitate artistică, ci și după natura expresiei artistice în care opera se înfăptuiește. Tema unei tragedii de Eshil (reprezentată printr-un conflict pre-existent într-o temă mitologică) va fi deosebită de schema înfățișată printr-un model al unui portret de Rembrandt, sau de „intenția“ primă a poemului *Le cimetière marin* al lui Paul Valéry, consistînd, după mărturia poetului, într-o „figură ritmică pură sau formală prin silabe lipsite de sens“, de structură decasilabică.

Înțelegerea acestui proces genetic va contribui la o cuprindere a semnificației și valorii operelor artistice, în complexul vieții culturale.

AL. ROSETTI

Marine

Farmecul mării — mai bine spus, dominația ei asupra noastră — ar putea fi analizat și descompus în „actanții“ (sau agenți determinanți) următori: 1. atracția necunoscutului, 2. infinitul și abisurile ei, 3. muzica ei măreață și neîntreruptă, cu ritmul regulat al respirației, de ființă vie, 4. culorile schimbătoare, 5. mișcarea neîntreruptă, 6. mirosurile ei violente și caracteristice.

Saint-John Perse, în poemul dedicat întinsurilor marine — care, pe lângă alte scrieri, i-a adus premiul Nobel pentru literatură — a dat o descriere complexă a mării. Paul Valéry i-a dedicat un poem excepțional. Dar Victor Hugo, în scrierile sale, și în special în *L'homme qui rit* și în *Les travailleurs de la mer* a consacrat Oceanului pagini magistrale, pline de amănunte tehnice, care vădese o cunoaștere profundă și amănunțită a navigației și a terminologiei maritime.

Pe malul Mării Negre, călătorul poate evoca peisajul de ieri al Eforiei, în comparație cu actualul. Vegetația abundentă și prinosul de flori au transformat radical pustiurile de nisip, cu cimpii de ciulini și de scaieți. În locul stepei, grădini rizătoare. Totul datorit zăcămintelor de ape, aflate la mari adâncimi. Mina omului a făurit aici o altă stihie.

La Eforie, plopii sădiți mai ieri au acoperit fațadele vilelor. De sus, de pe faleză, marea domesticită de multiplele diguri, își schimbă coloritul, în focul soarelui. În albastrimea din larg, pină la întretărirea cu linia orizontului, în muzica valurilor, deslușim chemarea tainică a Sirenelor...

Mamaia, iulie 1968

Constanța: Intrări boltite la edificiul cu mozaic

FALEZA DE VEST A CONSTANȚEI ȘI ANTICHITĂȚILE EI

Farmecul urbanistic al municipiului Constanța se degajă nu numai din siluetele elegante ale noilor blocuri colorate apropiat fundalului marin sau din parcurile soale cu verde proaspăt și flori policrome, ci și din aceea suită de monumente antice, care apar pe zi ce trece, pe mai toată aria străvechiului oraș, vrind parcă să amintească generațiilor prezente că sub mersul lor trepidant, își odihnește zbuciumul o lume de mult îngropată laolaltă cu ruinele multi-secularului Tomis. Un trecut, care refuză să moară definitiv, năvălește din subteran în actualitate, alcătuind specificul local, sporindu-i farmecul inefabil. Într-adevăr, nică-

ieri pe întinsul patriei noastre nu se întâlnesc mai ambiant străvechiul cu modernul, iar din confruntarea celor doi termeni ai vremii, auzim parcă îndemnul de a folosi cât mai înțelept termenul median — prezentul. Ceea ce și facem, construind, învățând și înfruntând uzura vremii.

Înnoirile urbanistice din ultimii ani s-au întins pe vaste părți ale orașului, făcând să se ridice vâlul uitării de pe chipul apusei lui ființe și lăsând astfel vederii noastre apariția unor interesante edificii de utilitate publică. Ele suscită deopotrivă interesul cercetătorului, ca și curiozitatea vizitatorului — curiozitate grăbită, dar de fel

de luat în seamă, știut fiind că această însușire psihică îndrumă omul pe culoarul cunoașterii. Ei bine, în incinta anticului Tomis — și prin succesiune, pe raza modernului oraș Constanța, cercetătorul și vizitatorul au motive temeinice să se oprească o clipă în loc și să măsoare, cu ajutorul vestigiilor dezgropate, timpul scurs printre zecile de generații, ca și efectele acestei scurgeri produse asupra istoriei noastre.

E cunoscut, de exemplu, edificiul roman cu mozaic din sec. IV e.n., obiectiv de imens interes științific-istoric. Dezgroparea lui a stîrnit ecouri chiar și în rîndurile marelui public local și vizitator și au trecut alți ani de la descoperirea sa fără ca interesul inițial să-și fi slăbit intensitatea.

Descoperirii mozaicului, i se adaugă cea a basilicii paleocreștine — din sec. V—VI e.n. — situată în apropierea intrării principale a portului modern și, în sfîrșit, cea a unui al treilea mare edificiu, pe faleza de vest, între poarta nr.1 și Căminul de bătrîni.

Din marele edificiu de odinioară, sub raport arhitectonic asemnător edificiului cu mozaic, săpăturile efectuate neîntrerupt

din 1965 și pînă în prezent, au scos la lumină ziduri înalte de pînă la 7 m, aparținînd unei săli lungi de 30 m și late de 10 m. De observat că peretele din spate, care se sprijină pe malul proeminent al acropolei tomitane, este dublu și închide un spațiu de 0,50 m lățime. Pe partea interioară sînt prevăzute numeroase orificii — păstrate în secțiune transversală — permițînd o lesnicioasă aerisire și încălzire. În peretele dinspre nord, sînt tăiate două porți masive, avînd cadrele din calcar cioplit, iar în latura sudică, alte trei porți, dintre care una duce într-o încăpere prevăzută sub o scară cu suișul spre oraș. Atît sala mare, cît și antreul sînt pardosite cu plăci de marmură albă sub care funcționa un sistem de canale. S-au găsit chiar și suporturi de hypocaustum — sistem tehnic folosit în antichitate pentru asigurarea căldurii

Ansamblul arhitectonic, astfel schițat, poate fi considerat în mai multe chipuri și încă de la data descoperirii lui s-au formulat unele ipoteze cu privire la finalitatea stabilimentului, ele pîrînd verosimile tocmai fiindcă se bazau pe aceste elemente constitutive ce se pretează la o varietate de interpretări. S-a presupus mai întîi că s-a degajat din pămînt clădirea unui mare atelier tomitan, al cărui scop funcțional s-ar fi legat de viața meșteșugărească a portului antic. Mai mult chiar, împrejurarea a făcut ca deasupra porții ce făcea legătura între sala principală și încăperea de sub scări, să se găsească o inscripție în limba greacă, în conținutul ei aflîndu-se un cuvînt al cărui sens, luat superficial în considerare, ar fi confirmat ipoteza amintită. Analizată însă mai atent, inscripția ne îndrumă către cu totul alte concluzii. Prinsă în zid, în cîntea „sfintei adunări” — organ conducător al cetății în acea vreme — de către Ermippos, fiul lui Atta, pe la sfîrșitul sec. III și începutul sec. IV e.n. inscripția oferă elemente lingvistice care, interpretate cît mai corect, contribuie în mod hotărîtor la identificarea destinației funcționale a întregului edificiu.

Cuvîntul menționat în inscripție — τὸ λευτρίον — corespunde latinescului lintearium — deci loc în care se păstrează țesături de in. Tot acestui cuvînt îi mai corespund și alte forme latinești cu tot atîtea analogii în limba

Isis, zeitate din tezaurul de statui descoperite în 1962 la Constanța.

greacă. Potrivit unora dintre acestea, se poate formula o primă ipoteză, după care în noul edificiu tomitan, ar fi de văzut exact ceea ce spuneam mai sus: un depozit, un magazin sau poate chiar un atelier de prelucrat pinza de in. Dardupă alte cercetări, problema se complică prin găsirea unor noi elemente lexicale, echivalente termenului în discuție.

Inscripții descoperite în regiunile de limbă greacă ale imperiului roman pot constitui,

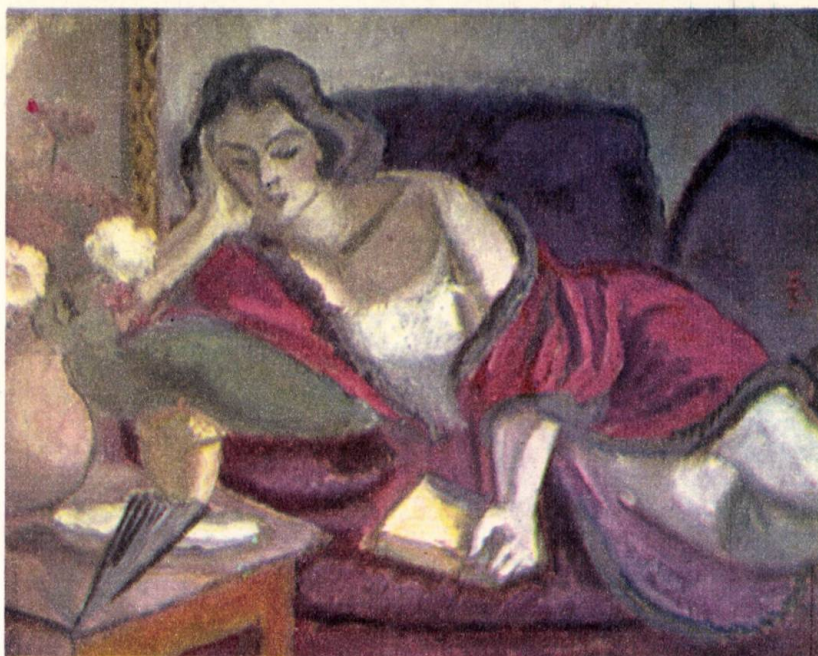
în cazul nostru, adevărate elemente de comparații edificatoare. S-au pus în lumină termeni sinonimi celui din inscripția tomitană, grație cărora putem acum conchide că, în încăperea din dosul plăcii cu dedicație, funcționa un serviciu sau un depozit de cearce-furi și pinze de in, acestea fiind așezate poate în nișe special construite — fapt pe care nu-l putem însă controla, deoarece săpăturile nu pot fi continuate în această parte a orașului modern, unde clădirile și străzile actuale se suprapun edificiului antic.

Asociind această ultimă constatare, izvo-rită din interpretarea corectă a inscripției în discuție, cu ansamblul arhitectonic al marelui edificiu, putem deduce și caracterul său funcțional: băi publice — *thermae*-le romane, care făceau parte din suita edificiilor de utilitate publică, ridicate în imediata vecinătate a portului antic. Existența spațiului liber, precum și a orificiilor tăiate în structura zidului dublu ce sprijinea faleză; canalele de sub paviment; elementele de hypocaustum, ca și întregul ansamblu arhitectural descris concură hotărâtor la formularea concluziei noastre. Rămîne să răspundem la întrebarea: la ce servea marea încăpere centrală pardosită cu plăci de marmură albă?

În ansamblul *thermae*-lor romane, frecvent întilnite între fruntariile fostului imperiu — deci și în *Scythia Minor*, la Histria, *Dinogeția* etc. — încăperi de felul celeia la care ne referim, serveau la băile de aburi. Admitem prin urmare că spațiul liber dintre pereții dubli și orificiile cu care aceștia erau prevăzuți, aveau menirea să aducă aerul cald și aburii într-o încăpere mai mare, cunoscută sub numele de *laconicum* încadrată la rindu-i de mai multe încăperi adiacente, toate la un loc alcătuind complexul *thermae*-lor.

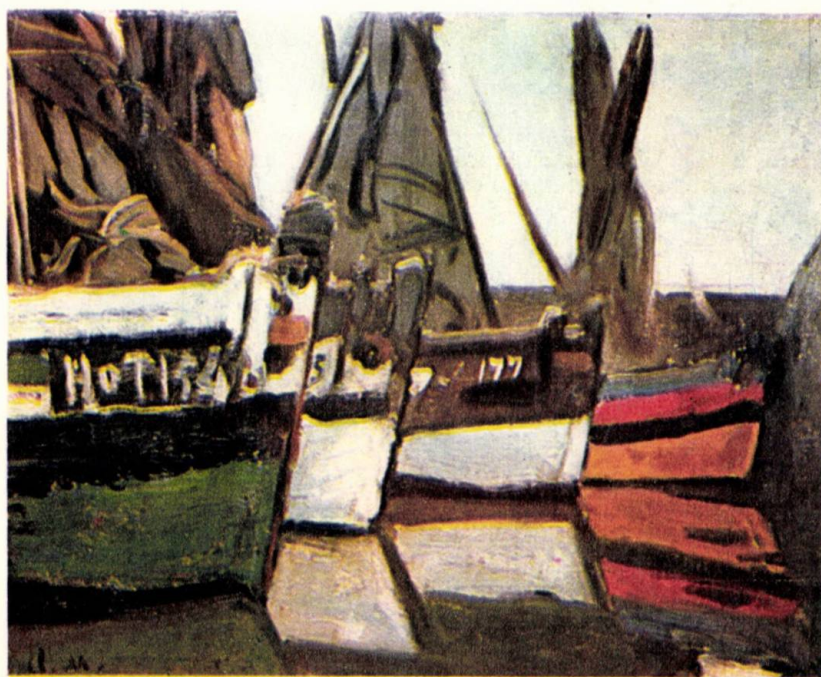
Monumentul astfel considerat aduce noutatea istorică după care pe faleză de vest a Tomisului, între alte edificii de mare importanță în viața social-economică a orașului, funcționau și băile publice — stabiliment indispensabil orașelor și satelor romane. Pe lângă termele urbane de la Histria, *Dinogeția* sau cele din vicus-ul Petra — azi *Camena* — atestate de o importantă inscripție în limba latină, cele recent descoperite la Constanța suscită un nemăsurat interes științific-arheologic, căruia specialiștii îi consacră eforturi sporite.

PALADY

FEMEIE ÎN ROȘU

MANET

BARCĂ

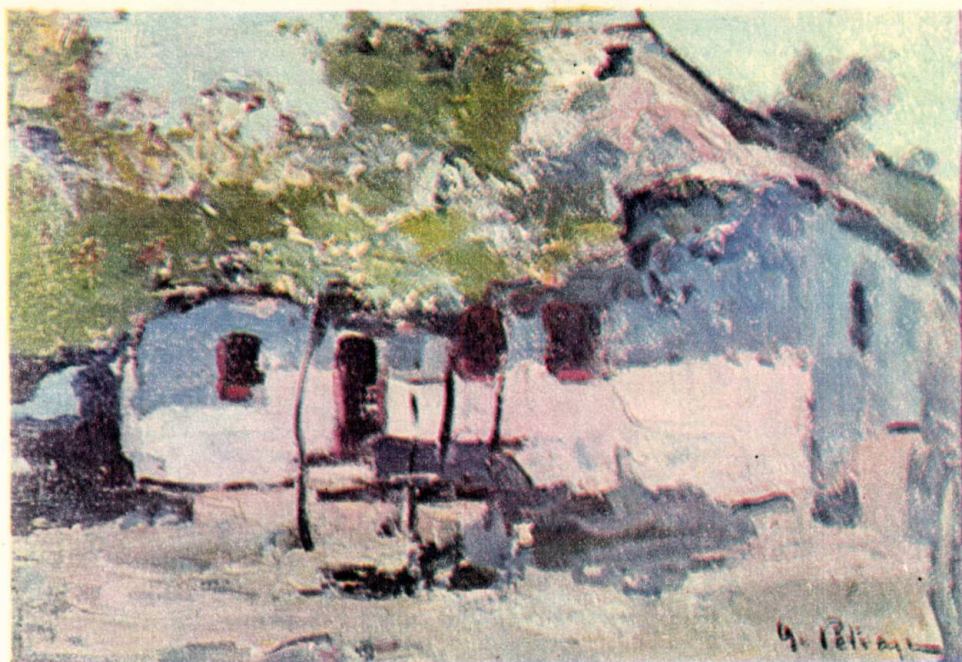
TONITZA

PĂPUȘA GALBENĂ

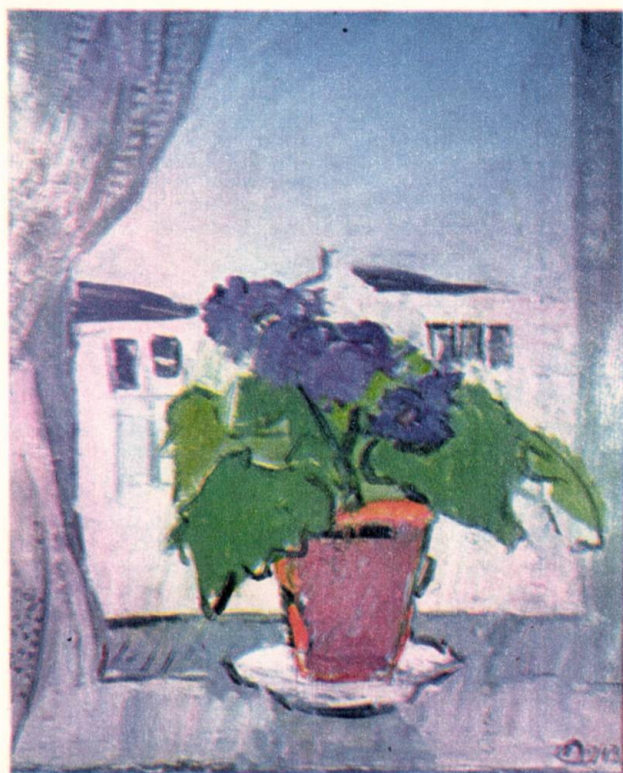
PISARRO

PERI ÎNFLORIȚI

G. PETRAȘCU

CASA

CIUCURENCU

NATURĂ MOARTĂ

MAGDALENA
RADULESCU

PORTRETUL
LUI
VICTOR EFTIMIU

MIHAI SANZIANU

CAII NEBUNI

CUM A FOST ALES

EMIL RACOVITĂ

MEMBRU AL

ACADEMIEI ROMÂNE

Sărbătorirea, cu mare cinste, pretutindeni în lume, unde personalitatea lui științifică se bucură de prețuire, a centenarului savantului român EMIL RACOVITĂ, sub flamura UNESCO, ne prilejuiește să arătăm un episod care se cuvine reținut: acela al alegerii marelui naturalist, părintele speologiei mondiale, explorator pe arie universală și profesor, om de catedră la cel mai înalt nivel al noțiunii, în Academia Română, astfel după cum e consemnat în Analele Academiei Române (Seria II-a, Vol. 27, 1904—1905, pagina 249—250. Ședința din 11 aprilie 1905).

„...Dl. dr. C. Istrati citește următoarea expunere asupra activității științifice a d-lui Emil Racoviță, propus la Secțiunea Științifică:

Apartine unei vechi familii din Moldova. Fiu al unor părinți avuți, acum în etate de 35 ani, se distinse din vîrstă fragedă la învățătură, specializindu-se în ramura zoologică. D-sa trecu în 1894 doctoratul în științele naturale la Universitatea din Paris și publică numeroase memorii și note.

Deși tânăr, Emil Racoviță a reușit prin lucrările și conduita sa să atragă în juru-i numeroase simpatii alese și să fie recunoscut ca un distins specialist în lumea științifică. Iată de ce fu ales a însoți expedițiunea științifică pe care a făcut-o „BELGICA” la Polul Sud, unde compatriotul nostru a putut aduna un material important, al cărui studiu e în curs și care a început deja a fi publicat.

Nu mult după întoarcerea în Europa, veni în țară, unde atît la Iași cît și la București, în fața Societății geografice, făcu cîte o admirabilă dare de seamă asupra călătoriei sale.

S-a putut admira cu această ocazie cuvîntarea sa clară și aleasă, forma perfectă a expunerii, icoanele ce făcea să se perindeze în mintea ascultătorilor și mai ales frumoasa limbă românească ce vorbea.

D-sa ocupă în prezent locul de subdirector al laboratorului maritim Arago din Banyulss/m. (Pirineii orientali) și scoate împreună cu Prof. G. Pruvot importanta publicație „Archives de zoologie expérimentale et générale” din Paris.

Cînd un compatriot al nostru ajunge prin muncă și pricepere în o astfel de fericită situațiune, sînt convinși că locul său este indicat a fi și în sinul Academiei Române.”

[...]

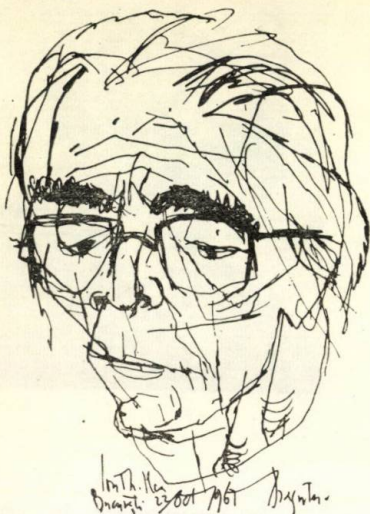
„Se procede la vot, al cărui rezultat este: votanți 26; voturi pentru 25; contra 1.

Dl. Președinte (I. Kalinderu) anunță că propunerea de alegere întrunind două treimi, Dl. Emil Racoviță a fost ales membru corespondent român în Secțiunea Științifică.”

[...]

Iată o relatare-document despre alegerea lui Racoviță sub cupola Academiei Române, care prin conținut, prin exprimare și prin personajele implicate, ne readuce în climatul vieții științifice și culturale de acum mai bine de șase decenii, în ambianța de prețuire și de respect pentru valorile care fac cinste neamului nostru și care fac ca în lume numele lor și al țării românești să fie pronunțat cu stimă, cu profundă prețuire.

Ca unul care am avut cîntea să-l cunosc de-aproape pe marele savant român și să lucrez, ca ucenic, sub îndrumarea lui măiastră, am socotit că în anul în care se sărbătorește jubileul lui centenar, publicarea episodului de mai sus spune mult, e un sincer omagiu și un mijloc nimerit pentru tinerele generații să cunoască unele amănunte folositoare dintr-o istorie rezumată la cîteva zeci de rînduri.

ION
TH. ILEA

despre

EUGEN
DRĂGUȚESCU

Prieteniiile adevărate oferă, ca și arta adevărată, posibilitatea exprimării celor mai sincere și mai frumoase idei sau imagini. Pentru că prietenia este la rîndu-i o mare artă. Din această cauză este și atît de rară. Cînd ea îți este însă ilustrată — cu impresionantă perseverență și peste zbuciumul unui timp ce-a spulberat atîtea convingeri sentimentale — de către un artist, ai tot dreptul să afirmi că nobilele caractere slujesc în templul artei și al prieteniei cu aceeași dăruire și cu același talent.

Eugen Drăguțescu mă cinstește cu o astfel de rară prietenie de multă vreme. Pictorul și desenatorul a cărui faimă mondială încă nu este destul de bine cunoscută la noi în țară, are vocația, nu lipsită de riscuri, a prieteniei în care crede cu o tinerețe care i-a rămas intactă.

Într-o zi, care nu poate fi uitată, Panait Istrati imi „împachetase tăcerile“, cum îi plăcea să spună, și mă transporta în redacția *Cuointului liber*. Aici aveam să-l cunosc, în 1934, pe Eugen Drăguțescu, proaspăt student pe atunci al Academiei de Belle Arte din București. Avea douăzeci de ani și la această vîrstă un artist își caută un stil. Drăguțescu îl avea. Căuta să-și formeze o personalitate. A lui era conturată. Tinerețea se lasă surprinsă sau furată de plăceri, de succese ușoare, de orientări greșite. Tinerețea lui se oprește însă grav asupra problemelor vieții și arta lui are de la început ce spune, pentru că, fiind originală în formă, își gădea profund subiectul. Într-un număr al revistei, îi apare pe prima pagină un desen intitulat „Copiii mizeriei“. Era pagina de onoare a lui Tonitza, Jiquidi, Perahim, Nicolae Cristea.

Tînărul debutant are o linie nouă și de o forță sugestivă neobișnuită. Artă lui milită pentru idei, fără zorzoane și fără complicații, cu o privire care merge direct la esență. E blond și slăbuț, cu un profil clasic și cu ochi neastîmpărați, sfredelitori, parcă mereu nedumeriți, apărați în această curiozitate indiscretă de lentilele ochelarilor mari. Au urmat zile și nopți de muncă și boemă bucureșteană. Elevul de la Belle Arte al Ceciliei Cuțescu-Stork provoacă admirația exigentei sale profesoare, iar sculptorul O. Han este entuziasmat de acest talent care se manifestă atît de matur și de prodigios la vîrsta dibuirilor.

La început, privindu-l cum lucrează, am crezut că mai tânărul meu prieten este într-o perioadă de inspirație pe care ține s-o exploateze până la epuizare. Stînd împreună, mîncînd împreună și formînd în majoritatea timpului un cuplu inseparabil, ne cunoaștem gîndurile, sentimentele, ticurile. Ce nu i-am cunoscut era modul de a munci. Aci am suferit un șoc. Drăguțescu nu era, cum se spune, în prada unei inspirații, — el lucra așa în mod obișnuit. Adică pe rupte. Citești — și te cutremuri! — cum a ajuns Enescu să fie Enescu sau cum un mare virtuoz sau creator își dăruie tot timpul liber numai artei sale. Ca Cézanne sau Michelangelo. Ca Goya sau Flaubert. Eu l-am văzut însă pe Drăguțescu, luni și ani, salahorînd din zori de zi și pînă-n miez de noapte. Era în această neîntre-ruptă activitate ceva de mistuire și de pedeapsă, o energie și o febră care te speria. Ignorînd duratele obișnuite ale muncii și odihnei, mă puneam pe gînduri asupra rezistenței organismului omenesc. Uneori eram tentat să-l opresc, dar privirea lui mereu vie și fericită, zîmbetul care nu-l părăsea nici o clipă îmi dădeau de veste că, la astfel de posedați ai artei, altele sînt legile și altele, puterile.

Ceea ce era însă mai curios și mai interesant era faptul că această trudă nu se făcea în izolare sau într-o orgolioasă însingurare. El venea în agoră cu toate uneltele sale, participînd la toate discuțiile, pătrunzînd, pe rînd, în privirile fiecăruia și sesizînd cum sosește o rază pe fereastră sau cum oboșește afară toamna. Nu-i scăpa nimic, și tocul sau creionul îi aleargă pe hîrtie fără oboseală, fără plictis, — într-o beție a muncii fără desfișit. Fiind îndrăgostit de natură și de oameni, nu-și lasă dragostea fără de revendicări, și aspectele vieții sociale și politice găsesc în el un participant la care linia și culoarea demască sau acuză fără șovăială.

Fugit irreparabile tempus... dar pe atunci avea de unde să fugă, și anul 1938 îi aduce lui Drăguțescu primul succes oficial al talentului și muncii sale nemaipomenite. Terminînd Academia de Belle Arte, reușește primul la concursul pentru premiul Romei, pe baza căruia este trimis la studii în Italia, țara care-i va deveni patrie adoptivă.

Pentru Drăguțescu, Italia este locul unor desfătări artistice cu totul deosebite. Sub cerul veșnic însoțit al țării care îl primea cu atîtea minunății de culoare, cu atîtea vestigii și atîtea opere de artă, pictorul român își sporește cumplita corvoadă. Fiind încă la studii, în 1942, deschide prima sa expoziție la Milano. A salutat atît de frumos cerul și apele, munții și orașele Italiei, încît recunoașterea valorii sale s-a făcut prin aprecieri care consacră o carieră și măgulesc o națiune.

În 1943, pentru o destul de scurtă perioadă, se întoarce în țară. Ne îmbrățișăm. Un prim mare succes nu-i tulbură modestia, naturalețea, firea lui deschisă și comunicativă. Nu i le vor tulbura nici celelalte, mai multe și mai mari, care vor veni. Lansat de prețioasele aprecieri ale lumii artistice italiene, Drăguțescu deschide cu acest prilej prima sa expoziție în țară, la Ateneu, în București.

Au fost multe comentarii atunci, care au salutat cu entuziasm unanim pinzele unui pictor ce nu creștea, sfios, la umbra sau sub protecția nici unui mare maestru. Reproduc citeva rînduri din cronica, pe care a scris-o Tudor Arghezi, cu ocazia acestei expoziții, în stilul său atît de plastic și de sintetizant: „... *Îmi place stilul jerpelit și de zdreanță în care lucrează Drăguțescu. Emoțiile sînt considerabile și atingerea gingașă a sensibilității cu firul rupt și funinginos al peniței, o face să vibreze toată, pînă în nu știu ce apogeu...*”

În toamna lui 1943, după ce colindasem din nou Bucureștiul de-a lungul și de-a latul, ne despărțeam, așa cum hotărîserăm, pentru un an. Războiul, împrejurările, într-un cuvînt istoria dramatică a acelor ani, au hotărît însă altfel. Ne-am revăzut abia în 1967, după 24 de ani! Ne despărțisem cînd eram tineri și ne revedeam unul la 53 și celălalt la 59 de ani.

L-a adus din nou în țară Colocviul Brîncuși din toamna anului trecut. Era aproape un sfert de secol, de cînd nu ne mai strînsesem mîinile. Între timp, Eugen Drăguțescu devenise *Eugen Drăguțescu*, pictorul și desenatorul de reputație universală.

Cariera și munca lui sălbatecă au fost întrerupte numai în 1944—1945, când 300 de români din Italia, acuzați că și-ar fi manifestat bucuria pentru actul eliberator de la 23 August, au fost arestați și deportați în Germania, într-un lagăr din Krummhubel. Când salvele de artilerie ale armatelor aliate zguduiau pereții sinistrului loc de detențiune, hitleriştii i-au strâns pe toți și i-au înghesuit în numai trei vagoane. Astfel, striviți au călătorit timp de opt zile până la Viena. De aci, tot așa, înghesuiți, au fost transportați la Mariapfarr, un lagăr în care foamea făcea ravagii. Acolo a rămas până în luna mai 1945, când o avangardă anglo-americană i-a eliberat pe toți, transportându-i la Roma.

Știam că Drăguțescu, venind la Colocviul Brâncuși, își indeplinea nu numai datoria de artist față de cel mai mare sculptor al țării și al lumii, dar, în același timp, își aducea și omagiul de prieten față de singuraticul oltean stabilit la Paris, pe care îl vizitase des și cu dragoste. Brâncuși, zgircit în prietenii și mai zgircit în aprecieri, avusese față de Drăguțescu o considerație declarată fățiș.

Cunoscând capacitatea de muncă a pictorului, nu putem fi surprinși că, din 1945 până în 1947, el deschide mai multe expoziții în Italia, care-l consacră definitiv. Recunoașterea cealaltă, a lumii întregi, îi vine după acest an, la începutul căruia se află cu o expoziție la Amsterdam. O casă de editură din Utrecht îi comandă ilustrarea operei lui Shakespeare. Bineînțeles, muncește așa cum numai el știe să muncească, făcând cite zece variante, pentru a ajunge la ceea ce dorea. A fost, după cum declară, un efort covârșitor, dar lucrarea l-a pasionat tot timpul.

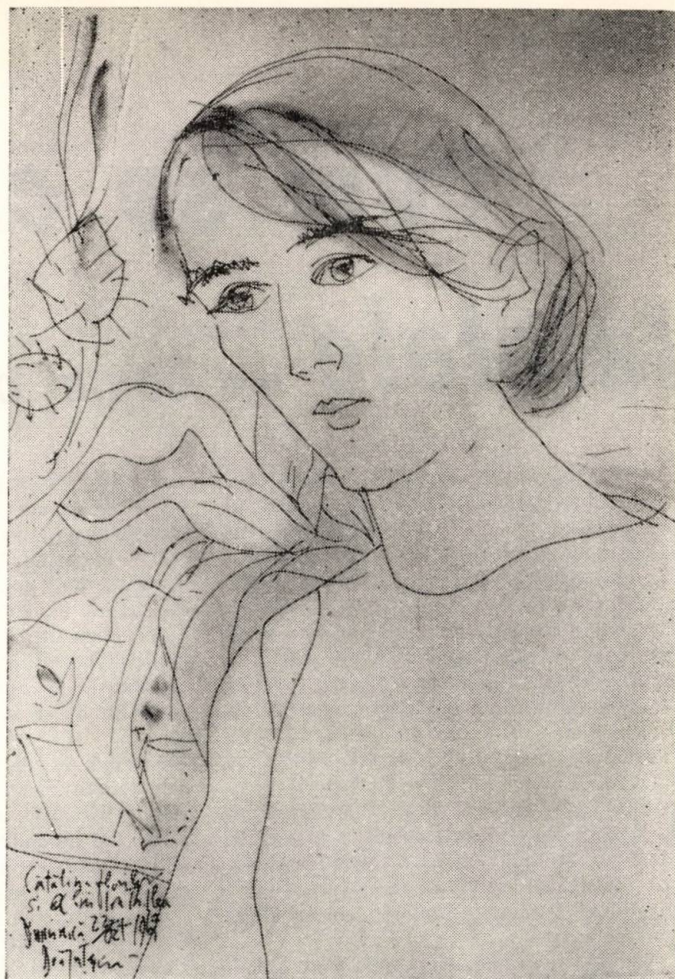
Succesul de prestigiu, pe care îl obține prin ilustrarea lui Shakespeare, nu s-a stins nici azi, iar Drăguțescu a fost chemat să ilustreze, nu de mult, și lumea poveștilor lui Andersen, care vor apărea într-un tiraj de 50 000 de exemplare, pentru Spania și America Latină.

În tot acest răstimp, pictorul muncește enorm și, în afară de Italia și Olanda, expune în Franța, Finlanda și Mexic. Operele sale se răspîndesc și sînt așezate la loc de cinste în muzeele din Roma, Amsterdam, în Biblioteca Vaticanului și la muzeul nostru, Zambaccian. Galerii celebre ca : Gian Farrari din Milano, Santo Stefano din Veneția, Anthea din Roma, îi adăpostesc pînzele, din ce în ce mai căutate, din ce în ce mai mult elogiate. Nu cu mult înainte de a veni în țară, anul trecut, expusese la Cheekwood (Nashville, Tennessee, SUA).

O altă operă a sa, care se bucură de un mare renume în Italia, este aceea care cuprinde mai multe volume, înfățișînd aspecte din viața Italiei, și, mai ales, din viața copiilor de pe toate meridianele pe care le-a străbătut în decursul anilor. Pasiunea pentru copii a fost, de altfel, una din caracteristicile artei sale.

Ultima lui vizită în România a fost scurtă și emoționantă. Revederea țării și a oamenilor ei, după atîta amar de vreme, îl copleșise. Avea un program zilnic încărcat, dar a găsit timpul să-și revadă prietenii și să-i îmbrățișeze. Mi s-a părut neschimbat. Chiar și fizic. Semnele dure ale maturității vin la el mai pe ocolite, cu o anumită discreție, care-i protejează chipul și ținuta tinerească. E tatăl a trei băieți. Când îți povestește despre ei, la un moment dat, totul pare atît de fantastic, încît ai impresia că intri în lumea de basm a marelui danez, căruia el i-a ilustrat poveștile.

Acum, cînd e iar departe de noi și de țară, îmi aduc aminte ce mi-a spus într-o seară din octombrie trecut: „Contactul cu țara nu trebuie să-l pierzi, chiar dacă trăiești în străinătate. Poți să lucrezi și să te desfășori în Occident, dar să nu pierzi niciodată din vedere dragostea față de țara în care te-ai născut“. Nu sînt cuvinte de paradă și nici de circumstanță. Avea ochii umezi, cînd mi le spunea. Așa cum i-a avut și atunci cînd, la cererea lui, cițiva prieteni l-am condus la mormîntul lui Panait Istrati, al lui George Bacovia, Tudor Vianu și Tudor Arghezi. Regreta că Lăncrămul lui Lucian Blaga e departe, și nu-i rămăsese timp să meargă și acolo.

Eugen Drăguțescu

Cătălina florilor

Într-una din scrisorile pe care le-am primit de la el, îmi scrie: „Dar ce-a fost această vizită ca un trăsnet? Ai să înțelegi poate acum de ce fiecare clipă pe care am trăit-o pe pământul patriei mă ducea cu gândul și îl aveam în fața ochilor pe Brâncuși, care ne-a dat citorva artiști români posibilitatea să respirăm în patrie. Să respirăm fericiți. În parcul de la Tg. Jiu, alături de *Masa Tăcerii* sau de *Coloana fără de sfârșit*, bătrînul meșter, care a murit acum zece ani, este acum mai viu ca oricînd. Și numai cînd vei afla mai bine cine a fost acest om, îți vei da seama de marea recunoștință pe care o datorăm cu toții acestei întrupări deosebite a geniului românesc“.

Avînd bunăvoința și dragostea de a-mi ilustra volumul de poezii care trebuie să-mi apară în curînd, îmi scria, tot de la Roma: „*Mă iau la trîntă cu poeziile tale. Încă nu vîd stilul ilustrațiilor, însă îmi bilbie ceva prin mînte. Aș vrea să amestec brazda răsturnată de plug cu mirosul de lemn românesc, cu acela al bojdeucii țăranului și să presar pe deasupra un pumn de stele. Iar la urmă, peste ce va fi ieșit, să las să curgă un butoi de răchie bănă-țeană. Să nu rămîi deziluzionat. Voi încerca să fac mai mult decît pot“.*

Apoi a trimis ilustrațiile. Cred că au fost făcute cu ochii din nou umezi, și a presărat peste ele tot dorul lui după stelele acestui cer și după țărîna acestui pămînt.

cum se cultivă

lalelele .. basm olandez ..

Olanda încetează să mai fie idilica țară a brinzeturilor și lalelelor, din momentul în care i-ai trecut frontiera. Ea devine instantaneu o țară gândită și ordonată ca o machetă — țara celei mai senzaționale tehnologii a naturii. Și, spunând „natură“, ești silit pentru a doua oară să-ți revizui-ești ceea ce știai mai de mult despre o noțiune clasică, pentru că, aici, această noțiune — definind îndeobște opulența și frumusețea — începuse prin a fi, fără îndoielă, negația ei. Tot ce-au făcut olandezii de-a lungul secolelor n-a fost decât o titanică încercare — dar nu lingvistică! — de a reda cuvântului sensul său fericit. Clasicul triumghi al istoriei a fost mereu răsturnat: nu omul și natura contra timpului, ci omul și timpul, crincen aliați contra naturii.

Natura înseamnă aici pământul gol și furiile sale. Lipsește pădurea, lipsește cernoziomul, lipsește paradoxal apa. Dar există nisip, există ceață, există vânturi și există marea. Oamenii și timpul au alungat marea și au făcut din ea terenuri fertile. Au observat că între iarbă și ceață se petrec ciudate raporturi de fertilitate și au transformat fosta mare în pășuni. Au observat că vântul e îndeajuns de puternic ca să nu aibă dreptul să se piardă și au construit în mijlocul pășunilor mori de vânt. Au mai observat că vântul depășește necesitățile morilor de vânt și l-au folosit atunci la irigații: pe malul nenumeratelor canale au construit moriști care să propulseze apa mării spre interior și apoi s-o împrăștie, cu forța vântului, pe imășuri.

Au mai observat că apa este șoseaua care necesită cele mai puține reparații și au împințit țara cu canale navigabile.

Au observat că tot ce fac ei atrage ca prin farmec pe turiști și din nisipul ine-puizabil au făcut alte și alte șosele, adevărate, inventind rețeta miraculoasă care permite unui compresor să facă un drum cu viteza cu care ar merge pe el.

Au observat, în sfârșit, că turiștilor le mai place să spună că se află în țara caș-cavalului, și au construit la marginea șoselelor un șir nesfârșit de fabrici de caș-caval.

Și când au observat că tot ce au făcut este fructul propriei lor modestii, au decretat bicicleta ca vehicul național.

Și când au îndrăgit mersul pe bicicletă, au constatat că e bine și frumos să sfideze moda, să se îmbrace simplu și sobru.

Și simplitatea îmbrăcăminteii le-a adus din nou aminte că sînt modești, și i-a învățat să devină, în plus, politicoși.

Și, fiind modești, nu s-au mai sfiit atunci să lase vacile să pască lângă zgîrie-nori, iar rațele să se amestece cu iahturile pe elegantele canale interioare; și, fiind politicoși, au făcut din acea necuviincioasă jignire a ochiului citadin o plăcută picanterie pentru turiști.

Totul, în Olanda, te îndeamnă să judeci lucrurile ca pe niște monumente, pentru că fiecare lucru celebrează victoria unui efort. Digurile, tunelurile de sub riuri, iahturile și cașcavalul, modestia și politețea, sînt — toate — monumente ridicate pe terenuri pustii, după ce omul și timpul au descoperit că e pasionant să lupte contra naturii.

Trecînd frontiera Olandei, nu faci decât să afli — tot timpul — lungul și nesfârșitul procedeu de creștere a lalelelor.

BRATISLAVA, iunie 1968: Un moment din timpul simpozionului internațional al traducătorilor din literatura cehă și slovacă.

IVAN KRÍŽ

PEȘTISORII CURCUBEU

— Trebuie să te hotărăști, spuse băiatul. Ori el, ori noi. Trebuie să te hotărăști imediat, nu mai vrem să așteptăm. Tot ce s-a petrecut e peste puterile unui om.

Stăteau în fața ei, gravi și solemni, ca o delegație. Helenka și Karel, copiii ei.

— Dar bine, copii, rosti repede, mirată ea însăși că-i poate numi astfel. De ce toate astea, copii? De ce vreți să plecați de-acasă?

Se făcea că nu înțelege și îi era rușine, căci înțelegea — înțelegea totul prea bine: și gravitatea lor și ceea ce spuneau. În afară de asta, era speriată, pentru că, într-adevăr, nu era sigură dacă nu-i este mai degrabă rușine decât teamă.

— Cu el sub același acoperiș nu mai rămîn, intră în vorbă fata. Depinde doar de tine dacă plec sau nu cu Kaja.

— E tatăl vostru...

Știa că spune acest lucru fără nici un rost. Că asta nu avea să însemne nimic. Tată. De atâtea ori folosise pînă atunci acest cuvînt. Odată trebuia să se tocească. Și acum sosise momentul.

— Ar trebui să mai așteptați, continuă ea, în speranța că va mai cîștiga pentru el un răgaz. S-a întors tîrziu și doarme. În definitiv, duminica omul are dreptul să se odihnească mai mult... Copii...

— Lasă, spuse băiatul. Povestea asta trebuie să se hotărască acum, imediat. Chiar acum, repetă el cu încăpăținare.

Nu fu în stare să-i împiedice. Sta în spatele ușii ce dădea spre odaia în care se aflau cei trei: copiii și bărbatul ei, și asculta.

— Banii aceia o să-i plătim noi pentru tine. E vorba de șase mii și ceva. Îi strîngem pentru motocicletă, dar ți-i dau, ca să nu ajungi la judecată. Cu o condiție, însă: după asta, pleci imediat de la noi.

Așa vorbea Karel, Kaja al ei. Se mira că vorbește atît de calm, aproape pe șoptite. Era un băiat repezit și niciodată n-ar fi putut spune despre el că e în stare să vorbească atît de încet și de grav, asemenea unui om matur.

— Scîrnăviel zbieară bărbatul. Mucosule! Tu să-mi pui mie condiții?!...

Țipa și ridea totodată cu voce tare, jignit, cu un aer de superioritate. Nu înțelege absolut nimic, își spuse femeia, întristată. Apoi auzi din nou vocea băiatului. Vorbea tăios, dar calm cu o neascunsă batjocură în glas.

— Bagă marșarierul și dă înapoi, să nu turtești bara din față. Nu mai sînt un școlar, și mai am și eu nițică putere în mine. Fac sport și nu plesc în neștire... Și nici nu-mi pierd nopțile, ca nu știu cine. Jos mîna!

— Cum îți permiți?

— Nu țipa! Pînă acum ți-ai permis numai tu. Cu mama, cu noi toți. Crezi c-o să uităm vreodată cum te-ai purtat cu mama?

Așa vorbea Helenka. Vorbea despre ea, dar nu lucrul ăsta era important. Important era cum vorbea. Ah, Doamne, își spuse mama, cît e de plăpîndă și de sfioasă și cum a știut să-i răspundă! Și nu se teme! se minună ea. Sînt copiii lui și uite că nu se tem deloc să-l înfrunte. Încearca față de ei un adînc respect pentru faptul că nu se temeau de omul de care ea s-a temut o viață întreagă.

Le purta de multă vreme un nemărginit respect, mai cu seamă de cînd aduseseră pentru prima oară bani în casă. Știa că băiatul călătorește, ca monteur de mașini, și că fata lucrează într-o fabrică mare, știa că într-un anume fel amîndoi sînt cineva, dar nu înțelegea munca lor, pe cît înțelegea banii pe care-i aduceau. Era o femeie din lumea veche cînd omul era prețuit după banii pe care reușea să-i cîștige. Și, din acest punct de vedere, dar și din multe altele, pe care numai o mamă le poate cîntări, se putea mîndri cu copiii ei. Le admira increderea de sine, pe care ea niciodată n-o avusese, dar îi admira și pentru faptul că erau atît de buni față de ea, o biată femeie bătrînă, dintr-o lume apusă.

— Mai bine te-ai uita cum arăți, zbieară bărbatul, care tot nu înțelegea nimic. Uite în ce hal ai ajuns! De unde ai mai scos și pantalonii ăștia! În viața mea n-aș pune pe mine așa ceva. Și mai ești și C.S.M.-ist!

— Pantalonii? vorbi fata. Ce-i drept, pantalonii tăi sînt destul de largi și, dacă ar fi să judecăm după ei, ar trebui să fii un om cumsecade. Dar se poate spune asta despre tine? Precum vezi, felul în care sînt cusuți pantalonii nu înseamnă absolut nimic. Ar trebui să-ți dai singur seama că omenia nu se judecă după lărgimea pantalonilor.

Auzi scîndurile gemînd. Bărbatul ei era greu, și întotdeauna scîndurile gemeau sub călcătura lui. I se făcu teamă pentru fată, o teamă nebună, dar nici acum nu cuteză să întreprindă ceva.

— Dă-i pace, vorbi băiatul și se vedea că începe să se supere. Dacă te atingi de ea...

— Îndrăznește numai, urlă bărbatul, dar în vocea lui se deslușea teama, pentru că acum începuse să înțeleagă despre ce e vorba. Îndrăznește numai, să pui mîna pe mine.

— Nu-ți fac nimic, dacă stai locului și încetezi să mai arunci din mîni, spuse băiatul. Vrem să stăm de vorbă cu binele. Am spus că-ți dau banii aceia, pe care i-ai delapidat. Dar pe urmă trebuie să-ți iei tălpășița. Nu vrem să mai stăm cu tine sub același acoperiș.

— Orice om se mai poticnește câteodată, spuse bărbatul cu o voce cu totul schimbată, după care adăugă: Nu-i treaba copiilor, să-și judece părinții. Ar trebui să fiți mai atenți...

Acum o să începă să bocească, își spuse femeia. Știa bine de tot acest lucru. Nu se dă în lături de la nimic, ah, Doamne! O să le joace acum tot teatrul pe care mie mi l-a jucat ani în șir: urlete, jigniri, bătaie, — după care urmează bocitul. Întotdeauna, bocitul, la urmă. Dar, pentru că îi este teamă de ei, de data aceasta o să sară peste bătaie și bocit.

— Dacă ai de gând să începi cu plinsul, lasă-te mai bine păgubaș, o auzi vorbind pe fată. Pe noi, cu de astea, nu ne impresionezi. E o plăcă de mult uzată. Nu e vorba de faptul că ai... Tresări și caută alt cuvânt decît „furat“. Nu-i vorba de ceea ce s-a întimplat cu banii aceia. E vorba de modul tău de viață în general. Ne faci de ris. Cu toții sintem nefericiți din pricina ta, și cel mai mult mama...

Glusul fetei slăbi de rușine, — e tăcută și sfioasă, își spuse mama, îmi seamănă totuși mie, și se bucura în sinea ei că e așa. Nu era, însă, sigură, dacă-i bucurioasă din pricina fetei sau din pricina celui om, care e bărbatul ei.

— Știm și de femeia aceea, reluă băiatul; și pentru că și lui îi era rușine, vorbea zgomotos, forțat, aproape țipînd. O cunoaștem, nu-i așa, Hela? Știm cum umblă de împototonată și cu ai cui bani. De ani de zile bagi totul în ea, numai în ea, iar pe noi ne storci!... Șezi, ți-o spun cu binele. Nu mă sili la ceva rău. Șezi și ascultă ce gîndesc despre tine, propriii tăi (de bună seamă, ar fi vrut să spună copii, *propriii copii*, dar i se păru cuvîntul nepotrivit, poate prea caraghios și nefiresc pentru ei doi, oameni mari; se uită la sora lui și spuse repede): fata și băiatul tău. De mult ne pregătim să-ți spunem toate astea și acum în sfîrșit a sosit momentul și nu vom înceta pînă nu-ți vom spune totul. Nu-ți ajută la nimic nici plinsul, nici aruncatul din mîini, cunoaștem toate trucurile la care te pricepi. Ești un comedian, și asta încă n-ar fi lucrul cel mai rău; pe deasupra, mai ești și mincinos și un egoist fără pereche. Mamei, nu-i dai un ban, în schimb să mîncîni și să te tolănești la noi în casă, asta îți convine! Ai fi în stare să-i duci totul aleia, pentru zdrențele și chefurile ei. Că ai împrumutat bani, fără să întrebi, din casa întreprinderii, nu ne-am mirat deloc. Era de așteptat s-o sfîrșești astfel!... Aș scuipa aici, în fața ta, dacă mama n-ar păstra atîta curățenie.

— Ajunge, spuse fata.

— De altfel, am și terminat, răspunse băiatul.

Se vedea că se rușinează, că se afla într-o situație grea, penibilă.

O clipă, în odaie se făcu tăcere, auzea doar plînsul cu sughițuri al bărbatului și scîrțîitul acurilor în fotoliul vechi. Înțelese că acum era momentul cînd putea să intre. Intră și găsi întocmai scena la care se aștepta: bărbatul, prăbușit în fotoliu, cu fața cufundată în palme; fata, palidă, gata s-o podidească plînsul; băiatul, lingă fereastră, încruntat, cu mîinile în buzunar.

— Așa, spuse băiatul, asta e!

Bărbatul din fotoliu își înălță capul și își întoarse fața spre ea, fără să-și îndepărteze palmele.

— Helenka — suspină el.

Helenka era ea. Uneori, rar de tot, îi spunea așa. Atît de rar, încît acum nu putea să treacă cu vederea și să nu prețuiască acest lucru. Știa că e rău ceea ce face, cu totul altceva decît așteptau copiii de la ea, dar nu putea altfel. Se apropie de fotoliu și, așa cum era obișnuită, îi puse mîna pe cap și o lăsă să alunece pe ceafa bărbatului. Îi venea greu, pentru că cei doi, băiatul și fata, o urmăreau cu încordare (și, pe cit se părea, acum, chiar și cu nemulțumire). Ar fi trebuit să-și biruie mila, dar nu fu în stare, întrucît nu era sigură dacă bărbatul ei, totuși, nu suferea.

— Trebuie să te hotărâști, îi spuse fata. Înainte de toate, trebuie tu singură să te hotărâști.

— El sau noi, cum vrei, spuse băiatul cu demnitate. Dar noi cu el nu mai rămînem.

Știa că dragostea copiilor față de părinți se transformă mai devreme sau mai tîrziu în respect. Nu putea să ia atitudinea lor în nume de rău. Cu dragostea femeii față de bărbat, lucrurile stăteau altfel. Ea poate fi scutită uneori de asemenea lucruri, cum e, de pildă, respectul. Cei doi, însă, erau prea tineri, ca să poată ști ceea ce ea nu era în stare să le explice. Știa destule, dar era atît de descumpănită ori de cîte ori trebuia să vorbească.

Pe deasupra, îi era și rușine, pentru că era cazul ei, cazul unei femei care iubește un om nedemn de respect. Așa era: îl iubea pe acest om. Nu încetase să-l iubească.

— Sînt cu tatăl vostru de aproape douăzeci de ani, spuse încet. Exact de cînd ești tu pe lume, Kaja.

— Asta nu trebuie să însemne nimic. Douăzeci de ani de viață amărită cu un mincinos și un egoist.

— Știu, se grăbi să încuviințeze, pentru ca băiatul să nu mai continue. Știu, dar... totuși...

Se surprinse mîngîind capul plecat în fața ei. Desigur, vedeau și copiii acest lucru, o priveau și, poate, în clipa aceasta o disprețuiau, dar nu se opri. Trecu o clipă îndelungată, o clipă foarte îndelungată și foarte grea pentru ea.

— Cum vrei, spuse băiatul. Nu voi încerca să te conving. Dar nici eu nu dau înapoi: cu el împreună nu putem trăi.

Fata se apropie de ea, o îmbrățișă și rămase mult timp cu nasul lipit de urechea ei, dar nu-i spuse ce așteaptă de la ea. Era totuși o fată matură și judeca cu capul ei. Poate că e bine așa, își spuse, chiar dacă aștepta ca măcar ea s-o înțeleagă: era totuși femeie, ca și ea, și ar fi putut să aibă puțină înțelegere.

— După lucruri venim mai tîrziu, să văd întii cum ne descurcăm în noua locuință. Mama dădu din cap:

— Vi le pregătesc.

Îl văzu pe băiat oprindu-se în fața micului acvariu. În semiobscuritatea verde a apei, stăteau doi peștișori de culoarea frumoasă a curcubeului, cu niște capete urite.

— Peștișorii ăștia, spuse băiatul, îngîndurat, i-aș lua bucuros cu mine.

— Poți lua orice, se grăbi mama. Tot ce vrei.

— Peștișorii, repetă băiatul. Altceva nimic.

Pe sală, se auzi țacănitul ușii, apoi un bocănit de picioare tinere pe scară. Cît e de trist! îi veni în minte. Numai cei doi peștișori i-au rămas în ochi din tot ce e aici. Dintre ființele vii, care i-au înconjurat în această casă copilăria, numai ei și-au păstrat valoarea amintirii, numai ei nu l-au dezamăgit. Cît e de trist! Ar trebui să-i spun asta omului de aici, care e tatăl lui, ar trebui să-i spun că nu el, nici eu, ci numai cei doi peștișori...

Bineînțeles, nu-i spuse nimic. Tot n-ar înțelege, era convinsă de asta; n-ar înțelege cît de jalnic îl condamnă atitudinea băiatului. Ar fi dorit să încerce dacă există ceva destul de zguduitoare, care să-l poată impresiona pe acest om dur... care era bărbatul ei. Tăcu, însă, ascultă pașii ce se îndepărtau pe scară în timp ce, cu un gest mecanic, mîngia capul sprijinit în speteaza fotoliului. Abia se stinse zgomotul provocat de cei doi unde, jos, în măruntaiele blocului, și capul de sub palma ei se mișcă.

— Puturoșii, spuse bărbatul și își șterse fața uscată. Asta-i opera ta! Educația ta! În loc să-i cerți!... Apoi își aduse aminte de altceva și întrebă grăbit: Cu banii aceia, vorbea serios? pot să cred că?...

— I-a lăsat aici, îl liniști femeia.

— Serios? sări în picioare, dintr-o dată schimbat la față. Să-i văd.

Îi aduse carnetul de economii al băiatului. Îl luă în mînă cu respect și cu emoție, și fața lui mare și cărnosă se lumină.

— Șase mii, spuse, într-adevăr, sînt aici. După care adăugă: Cine ar fi spus una ca asta despre acest băiat. M-a salvat, știi, m-a salvat. Fără să-și dea seama, o apucă pe după umăr. Mă duc imediat să-i arăt... Tresări. Șefului! strigă. Pregătește-mi o cămașă.

Stătea în fața șifonierului și alegea o cămașă. Îl auzea cum se spală, alături, în bucătărie, cum stropeste în jur, cum pufăie și icnește de plăcere. Și-l închipuia fără cămașă cu umerii lași, cu pieptul păros și voinic, îi plăcea să-l vadă așa cînd se spăla, despuiat pînă la brîu, frumos bărbat, și niciodată n-o deranja că-i stropeste atît de tare dușumeaua. Știa încotro se pregătește să meargă. Știa că se duce la cealaltă. Ar trebui să plîng, își spuse în gînd. Mi-aș ușura inima, dacă aș plînge. Dar nici putere să plîngă n-avea. Atît de grea era situația. Stătea în fața șifonierului, cu cămașa în mînă și, tristă, fără bucurie, zîmbea în întîmpinarea sunetelor din bucătărie.

Traducere din limba cehă
de JEAN GROSU

laureat al Premiului Internațional pentru traduceri al Uniunii Scriitorilor Cehoslovaci (1968).

IONEL PERLEA ȘI SERGIU CELIBIDACHE

de GEORGE SBÂRCEA

Între dirijorii contemporani, care au sporit fascinația muzicii prin concepția și ardoarea lor temperamentală, asigurând operelor cîntate o expresie inegalabilă, elevația graiului poetic transformat în sunete, se află românii Ionel Perlea și Sergiu Celibidache. Numele lor a figurat și continuă să figureze nu numai pe afișul marilor spectacole de operă și al concertelor simfonice sau în catalogul caselor de discuri occidentale, ci și în toate enciclopediile muzicale mai recente, de la Grove la Ricordi și de la *The Oxford Companion to Music* la *Zenei Lexikon*. Prezența lor la pupitru a stîrnit mereu adeviziuni pătimașe, stimulînd discuții și comentarii asupra opiniilor, metodelor, esteticii lor, de care au parte doar șefii de orchestră de talie mare. Împreună cu George Enescu, George Georgescu sau Constantin Silvestri, Ionel Perlea și Sergiu Celibidache au asigurat echivalența artei noastre dirijorale cu aceea a popoarelor de mai vechi cultură muzicală interpretativă.

— Emoția e un vehicul de conținuturi — declara Ionel Perlea acum aproape două decenii, după o reprezentație cu una din operele lui Richard Wagner, în Statele Unite ale Americii. — Dar emoția dirijorului trebuie să fie cauzată de facultățile rațiunii, fiindcă a dirija este un act

creator, în măsura în care te străduiești să dai viață unei lucrări respectînd-o în amănunt, în așa fel, încît să nu abdicî de la personalitatea ta, ci, dimpotrivă, să-i impui fiecărui ton amprenta ta proprie. O colaborare foarte apropiată cu toți interpreții face să triumfe personalitatea șefului de orchestră tocmai prin posibilitatea de expresie pe care i-o oferă și chiar i-o dictează. Muzica este, în ultimă instanță, un text exprimabil pe măsura capacității personalității interpreților...

În arta dirijorală a lui Ionel Perlea, intensitatea interpretării a izvorit totdeauna din travaliul artistic, din emoția și gîndirea sa muzicală. Am asistat la cîteva concerte și reprezentații de operă conduse de el la București, în anii 1940 și 1941, despre care am și scris cronici în presa de atunci. Ceea ce a captivat de fiecare dată ascultătorii, era faptul că muzica interpretată de Perlea exprima o anumită substanță sufletească răspîcată, un anume *stil* de gîndire. Dirijorul trăia simultan actul concepției și pe acela al expresiei, comunicîndu-le printr-o tehnică artistică desăvîrșită, cu toate că nu destul de apreciată pe vremea aceea la noi. Avea gesturile sigure și grave, care nu țineau seamă de ceea ce se numește „estetica baghetei“, fiindcă nu-l preocupa

frumusețea vizuală a dirijatului, ci numai frumusețea tonurilor, unitatea arhitecturii muzicii cîntate. Cu toată această nepăsare față de armonia mișcărilor, ele erau puternice și atât de sugestive, încît transmiteau parcă o rețea de electricitate prin văzduh. Cred că un cronicar italian a remarcat despre felul de a dirija al lui Perlea că el realizează, prin gestică sa, „adevărate metafore” și că mișcările lui nu sînt conștiente și deliberate, ci impuse parcă de conținutul muzicii, fiind succesiunea unor acte de idee și de trăiri emotive.

Pe unii, i-a deranjat lipsa unei grații „coregrafice” din modul cum dirija Ionel Perlea. Încă din 1927, cînd a debutat la pupitrul Operei Române din Cluj, al cărei corepetitor era în acea perioadă, într-un spectacol cu *Aida* de Verdi, arta extrem de concisă — datorită căreia frazele muzicii dobîndeau claritate deplină în atmosfera emoțională creată de tînărul șef de orchestră, pe atunci în vîrstă de douăzeci și șapte de ani — a întîmpinat rezistența cîtorva critici. Ei îi reproșau atitudinea prea analitică față de partitură, o prea mare claritate a discursului (*sic*) și timpii ce li se păreau mai rari, decît aceia cu care îi obișnuiseră alți dirijori, mai puțin exigenți cu indicațiile de metronom.

Toate acestea erau însă calități, nicidecum defecte ale tînărului muzician, care muncea cu multă meticulozitate la fiecare piesă sau operă ce o studia cu ansamblul. Nu se limita niciodată, în perioadele de pregătire, la indicații de ordin general, ci atrăgea atenția interpreților vocali și a instrumentiștilor asupra fiecărei trăsături în parte, asupra fiecărui detaliu, fără să uite vreodată imaginea artistică finală spre care aspira. A acumulat la Cluj, apoi ca director al Operei Române din București (1929—1930), mai tirziu ca director artistic al ei (1933) o bogată experiență. Își impunea mereu sarcini cantitative uriașe, studiînd un mare număr de compoziții și alcătuiindu-și în acest fel un vast repertoriu liric și simfonic.

Citeva apariții în fruntea orchestrelor simfonice, germane și austriece, ca și la Opera de stat din Viena, în al patrulea deceniu, i-au dobîndit curînd prețuirea unor mari artiști străini, între care Richard Strauss, Arturo Toscanini, Bruno Walter, Felix Weingartner. După ultimul război, avînd la activul său mai multe compoziții proprii — *Simfonia concertan-*

tă pentru vioară și orchestră, Variațiuni pentru orchestră, Cvartetul pentru coarde, lieduri, etc. —, ca și o activitate pedagogică de aproape un deceniu la Conservatorul din București, a fost invitat, în 1945, de către Toscanini, să dirijeze principalele orchestre italiene, la Florența, Milano și Napoli. Exemplu de concentrare și disciplină artistică, de respect față de indicațiile și spiritul lucrărilor, avînd darul de a stabili încă din primele momente petrecute la pupitrul un contact rapid cu ansamblul, toate acestea i-au adus artistului român aprecierile entuziaste ale publicului și ale criticii.

Chemat, în 1947, la Opera Metropolitan din New York, lui Ionel Perlea i-a fost acordată onoarea deosebită de a prelua bagheta lui Toscanini, în momentul retragerii acestuia din viața muzicală. Poate că prestigiul de care s-a bucurat, timp de peste un deceniu, în Statele Unite și mai cu seamă în Italia — între care și-a împărțit activitatea — se datorește faptului că ținea întotdeauna seama de posibilitățile muzicienilor cu care lucra, de nivelul dezvoltării lor artistice și de particularitățile lor psihice, obținînd astfel succese spectaculoase în domeniul liric și simfonic deopotrivă.

— L-am văzut repetînd pe Ionel Perlea — spunea, cu prilejul ultimei ediții a Festivalului Internațional „George Enescu”, dirijorul american Antal Dorati. — Știa să creeze în orchestră o atmosferă încărcată de emoție; intervențiile sale în cursul repetiției erau rare și se caracterizau prin franchețe, delicatețe, dar și prin îndrăzneală, deoarece le spunea greșelilor pe nume, oricine le-ar fi săvîrșit. O făcea însă în așa fel ca să nu trezească în nimeni vreun sentiment de inferioritate. Ceea ce îl preocupa în mod deosebit era reliefaarea cît mai puternică a liniei melodice principale, fără să-i scape nici vocele secundare pe care le punea într-o lumină clară, încît rezultatul final era întotdeauna că orchestra *cînta* cu o plenitudine impresionantă. Am aflat de la mai mulți instrumentiști, cu care colaborase, că sub bagheta lui toți participă entuziaști la repetiții, iar la concerte au impresia covîrșitoare a unor adevărate sărbători ale muzicii, impresie împărtășită de altfel și de public, asupra căruia muzica se revărsa înflăcărată și năvalnică. Ionel Perlea este, fără îndoială, unul dintre

Cei mai de seamă maștri ai baghetei din zilele noastre.

Din aceeași categorie a marilor șefi de orchestră face parte și Sergiu Celibidache, care îl urmează pe Ionel Perlea la distanță de aproape o generație. „*Trebuie să-l auzi dirijind pe acest tânăr maestru al baghetei spre a putea să înțelegi ce fenomen complex este arta muzicală și că fiecare tălmăcire a operelor ei este unică în felul său*“, scria un critic muzical german în 1945, anul când a debutat Celibidache în fruntea Filarmonicii berlineze.

Cu mai mulți ani încă înaintea acestui strălucit debut oficial al lui Sergiu Celibidache, pe vremea când urma studii cu K. Thomas, Gmeindl și Fr. Stein, el își vădise calitățile cu totul rare în mai multe concerte „de școală“, imprimând pieselor dirijate o poezie pregnantă și afirmind o fizionomie artistică pe care ascultătorii i-au recunoscut-o chiar din faza experimentării sale cu bagheta.

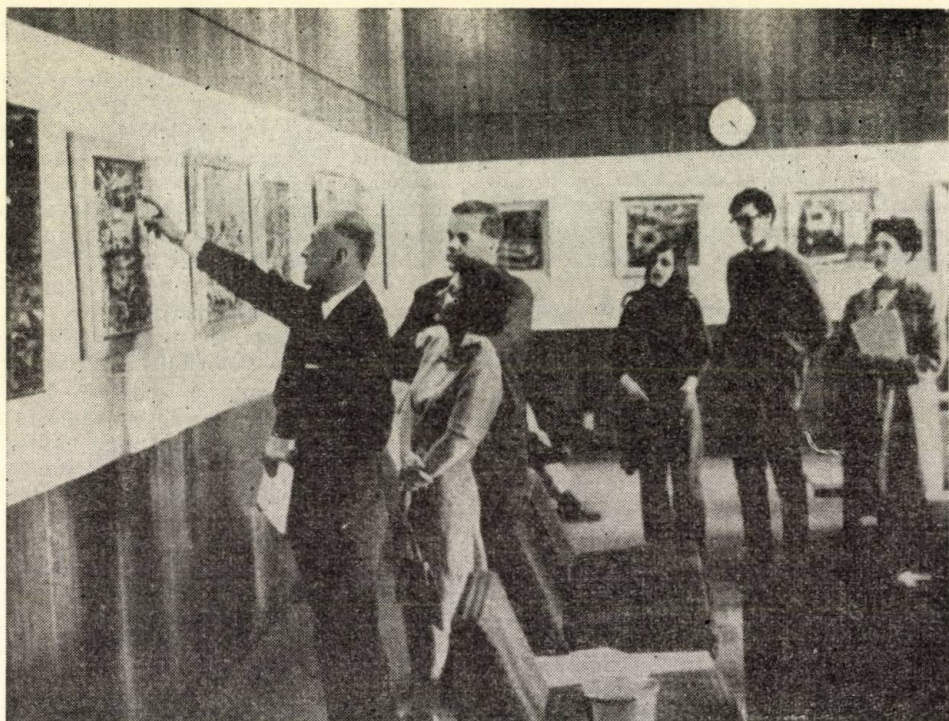
În trecere, deunăzi, prin București, dirijorul suedez K.J. Reeps, care îi fusese discipol la Berlin, unde Celibidache era prim-dirijorul Filarmonicii, vorbea de marile calități ale muzicianului român. Acesta cere de la toți instrumentiștii o măiestrie tehnică superioară, fiindcă numai în posesia ei poate să realizeze înțelegerea adincă și dezvăluirea imaginilor cuprinse în compoziții. Spre deosebire de mulți alți dirijori, care insistă întâi asupra liniei conducătoare a pieselor, trecând abia după aceea la fondul acompaniamentului, Celibidache lucrează în primul rând acompaniamentul, printr-un studiu amănunțit. Pe acest fond, el construiește apoi arhitectura propriu-zisă a lucrării, temele principale dezvoltându-se într-o ambianță armonioasă, bine studiată în care orchestra sesizează oarecum de la sine esențialul. Când totul a fost cizelat la maximum și când imaginea de ansamblu s-a cristallizat, își face apariția adevăratul Sergiu Celibidache, temperamentul său vibrant și colorat, care trece la îmbogățirea sonorității, la nuanțările extrem de fine, ce le obține prin mișcări mărunte și continue ale mâinii stingi. De altfel, fiecare mișcare este la el în concordanță perfectă cu efectele spre care tinde. Bagheta lui descrie curbe line și numai rareori mîna lui dreaptă se ridică foarte sus, de pildă la vreun *sforzando* brusc, ca să cadă în-

tr-o linie frîntă, care are asupra orchestrei efectul unui trăsnet.

Pe mulți critici i-a uimit felul în care Sergiu Celibidache creează un sincronism absolut, în orchestrele ce le conduce, între respirația instrumentelor de suflat și lungimea arcușului la instrumentele cu coarde. Lucrul acesta nu duce numai la o precizie absolută a atacului și emisiei, ci și la un deosebit nerv al interpretării expresive. Terminățiile frazelor și acordurile nu sînt astfel nicicînd mutilate, dînd, dimpotrivă, o senzație de mare finisare, de plenitudine a sonorității orchestrei.

Destinul și evoluția artistică a lui Sergiu Celibidache sînt foarte semnificative, ele reflectînd, pe lîngă forța și originalitatea talentului muzicienilor români, aspirația lor continuă spre universalitate. Pilda ei a instaurat-o George Enescu, care profund atașat de patria sa, a fost mereu pribeag prin marile săli de concert ale lumii, cunoscut, apreciat, admirat în egală măsură peste Ocean, ca și în Franța, Germania, Austria sau Uniunea Sovietică. Celibidache a ajuns, în două decenii de la debutul său, un personaj central al vieții muzicale din două-trei continente. Atingînd anumite zone ale sensibilității, care nu le sînt accesibile decît artiștilor cu adevărat mari, el se bucură de aceeași primire bună în cele două Americi, ca și pe continentul european, unde prezența lui în fruntea orchestrelor de prim rang constituie, de fiecare dată, o revelație fecundă atît pentru artiști, cît și pentru auditori. Din complexa lui alchimie spirituală, muzica izvorăște cu o putere de convingere rareori egalată, îmbogățită prin sugestii subtile, asociindu-și corespondențe aluzive, cristalizîndu-se într-o expresie ale cărei sensuri metaforice nu scapă nimănui.

Pentru marea sa sensibilitate manifestată față de raportul dintre intensitatea sunetelor, față de relația dintre dinamică și ritm, Sergiu Celibidache este un oasăz frecvent al studiourilor de radioteleviziune de pretutindeni. Colaborarea sa cu orchestra Radioteleviziunii Suedeze are un caracter deosebit de activ, oglîndind hotărît individualitatea unui mare artist al baghetei, născut la Roman, în Moldova românească, dar adoptat de întreaga lume contemporană iubitoare de muzică.

Aspecte de la vernisajul expoziției Ion Țuculescu: Ohio Union — Columbus Ohio

PETRU COMARNESCU

Răsunsetul artei lui Țuculescu în S.U.A.

În artele plastice, Ion Țuculescu este, peste ocean, cel mai cunoscut român după Brâncuși, și situația aceasta a rezumat-o în cronica sa criticul Frank Getlein. „Cu excepția lui Brâncuși, noi nu știm aproape nimic despre arta românească. Țuculescu constituie o excelență nouă introducere“ a scris numitul

critic de artă, care se bucură de un deosebit prestigiu în capitala S.U.A. În cronica sa, publicată în ziarul Washington Star (28 ianuarie 1968), Frank Getlein — care văzuse în 1965 și Expoziția de tapiserii românești, prezentată tot la Washington D.C. — a făcut legături între pictura lui Țucu-

Ilescu și aceste tapiserii, referindu-se la inspirația din motivele scoarțelor oltenesti și la stilistica noastră populară. În discuția pe care am avut-o cu criticul american, după ce a cercetat mai bine de o oră lucrările expuse, d-sa a accentuat forța inspiratoare a folclorului nostru în arta modernă, dindu-și foarte bine seama de „modernitatea” vechii noastre arte, datorită mai ales stilizării lirice, care corespunde astăzi tendinței spre forme sintetice, geometrizzante, din creația multor artiști.

Prezentarea din Statele Unite a operei lui Țuculescu a început la 16 ianuarie 1968 la Washington D.C., în localul faimoasei Smithsonian Institution, fundație cu numeroase ramuri de activitate de la cele științifice la cele artistice și cu felurite clădiri pentru expunere și studii. Expoziția a stîrnit un viu interes și s-a bucurat de elogiioase aprecieri. Le consemnă, printre altele, ziarul Washington Post (17 ianuarie 1968), arătînd că, după cuvîntările rostite de d-l S. Dillon Ripley, directorul Instituției Smithsonianene, de ambasadorul nostru Corneliu Bogdan și de semnatarul acestor rînduri, comisar al expoziției, numeroasa asistență a cercetat cu deosebită atenție cele 50 de tablouri expuse. Ziarul preciza că d-na Virginia Dean Rusk, soția și reprezentanta conducătorului Departamentului de Stat, s-a oprit cu viu interes în fața fiecărui tablou. În declarațiile solicitate de către posturile de radio, d-na Rusk a mărturisit că este „foarte entuziasmată de expoziția Țuculescu”, iar d-l Donald McLeland, conservatorul Colecției Naționale de Arte Plastice, a spus printre altele: „Am simțămîntul că operele lui Țuculescu sînt deosebit de interesante și reprezintă idei adînci ale poporului român, atitudini față de peisajistica țării... el redînd nu atît peisajul cît atmosfera și gîndurile ce trezesc priveliștele țării.”

În afară de zeci de mărturii de admirație față de creația pictorului, pe care le-am primit la vernisaj sau în zilele cînd mă aflam în expoziția de la Washington, ce a durat pînă la 5 februarie, semnificative sînt și multe din cele scrise în Cartea de Impresii. Nu avem spațiul de a menționa decît cîteva din sutele de aprecieri.

„Operele lui sînt pline de viață și pulsează de ritmurile simțirii umane, exemplificată prin prolifică folosire a ochilor. Sînt, pur

și simplu, captivante” (semnatari doi conducători ai unor galerii de artă). Un doctor în filozofie observă că „artistul trebuie să fi avut o neliniște subconștientă în privința propriilor săi ochi”. D.H.Kray, critic, scrie „foarte încîntător prin coloritul său și prin textura și ideile sale.” William P.McAureley notează: „folosirea culorilor, mai ales a tonalităților închise este fascinantă. Întreaga colecție este minunată”. Richard Clabeaux scrie: „Țuculescu este, în mod vădit, un pictor de mîna întia și un gînditor, cu deplin control al mijloacelor de comunicare și se caracterizează prin conștiența și profunzimea gîndirii”.

Elogiile din Cartea de Impresii vin nu numai de la americani, dar și de la persoane din diferite țări ale lumii, aflate în vizită la Washington. Unii semnatari își arătau preferințele pentru anumite tablouri, socotite mai reprezentative pentru artist, pentru izvoarele românești ale inspirației sale, pentru arta mondială contemporană. Cel mai des apreciate tablouri au fost Floarea soarelui, Ochi negri într-un ocean oranj, Interior țărănesc, Pasărea Furtunii, Poarta iadului, Clovn în galben, Păunii privirilor, Eternitate. Unii semnatari menționau și în ce fel de interioare s-ar potrivea mai bine tablourile lui Țuculescu, corelîndu-le cu decorația interioară.

Expoziția a fost transferată apoi la Columbus, Ohio, aici vernisajul avînd loc în ziua de 18 februarie și tînînd pînă la 10 martie. La vernisajul de la Ohio Union — centrul de întruniri și discuții al profesorilor și studenților Universității Ohio — au luat cuvîntul d-l Harold Graham, din partea Departamentului de Stat, care s-a îngrijit de expoziție din partea americană, Iosif Gheorghiu, consilier la Ambasada română de la Washington, și subsemnatul, care, ca și la Washington, am analizat formația și orizontul spiritual ale lui Țuculescu. Aici, fiind spațiul mai mare, au fost expuse 77 de pînze în cele două splendide săli de recepție, luminate de largi ferestre.

În cronică publicată de Columbus Dispatch (18 februarie), d-na Frances W.Piper, critic de artă, a făcut interesante aprecieri asupra lirismului trecut în dramatism al lui Țuculescu, a subliniat poezia interioară a operei (Frank Getlein vorbise și de vigoarea neoprimitivistă a operei, de misterul ei)

și a amintit fazele creației pictorului român. La radio și televiziunea din Columbus s-au dat mai multe emisiuni privitoare la expoziție. La postul de televiziune W.O.S.U. a avut loc un dialog între sculptorul William Krueger, profesor la Institutul de Arte Frumoase al Universității Ohio, și subsemnatul. În dialogul care a durat o jumătate de oră — precedat de imagini cu tablourile lui Țuculescu — am fost în măsură să prezint valoarea și semnificația operei acestuia, iar d-l Krueger a făcut unele considerații despre filozofia existențialistă din opera lui Țuculescu, despre aspectele suprarealiste din unele tablouri, despre formele sintetic-abstractizante ale altora, precum și despre metaforele poetic-picturale ale pictorului român, mai ales din faza-i simbolică, ce urmează celei „totemice” și celei „folclorice” — așa cum Țuculescu însuși și-a definit fazele creației.

Profesorii și studenții Universității Ohio au vizitat treptat expoziția, ca și publicul din oraș, cerându-se comisarului expoziției și o conferință în fața tablourilor. De asemenea, expoziția a fost vizitată de mulți americani de obârșie română, care au venit special din orașele învecinate și chiar din altele mai depărtate.

O serie de profesori americani, care au studiat la noi, în cadrul schimburilor culturale, mi-au solicitat o serie de conferințe despre Țuculescu — ca și despre Brâncuși, despre frescele din Nordul Moldovei sau despre arta noastră contemporană — la Universitățile din Illinois, Wichita și Emporia, Kansas, exprimând ei înșiși, cind prezidau sau introduceau în conferințele noastre, aprecieri despre arta lui Țuculescu și a altor artiști români. Ne referim la profesorii Dr. Keit Hitchins, Dr. Glenn Torrey și Dr. Richard Todd, ca și la Dr. Wendell Ellenwood, directorul lui Ohio Union. Un viu interes față de opera lui Țuculescu a manifestat filozoful și scriitorul Mircea Eliade, profesor la Universitatea din Chicago, ca și numeroși intelectuali de origine română, aflați la Washington, Chicago, New York. Răsunetul expozițiilor Țuculescu a ajuns și în ziarele și revistele tipărite în limba română în Israel, care își au corespondenți în S.U.A. Două lungi interviuri au cuprins, în largă măsură, referințe la excepționalul răsunet al expoziției Țuculescu în S.U.A. Posturile de radio americane au consacrat cel puțin opt emisiuni expoziției Țuculescu și problemelor artei românești de azi.

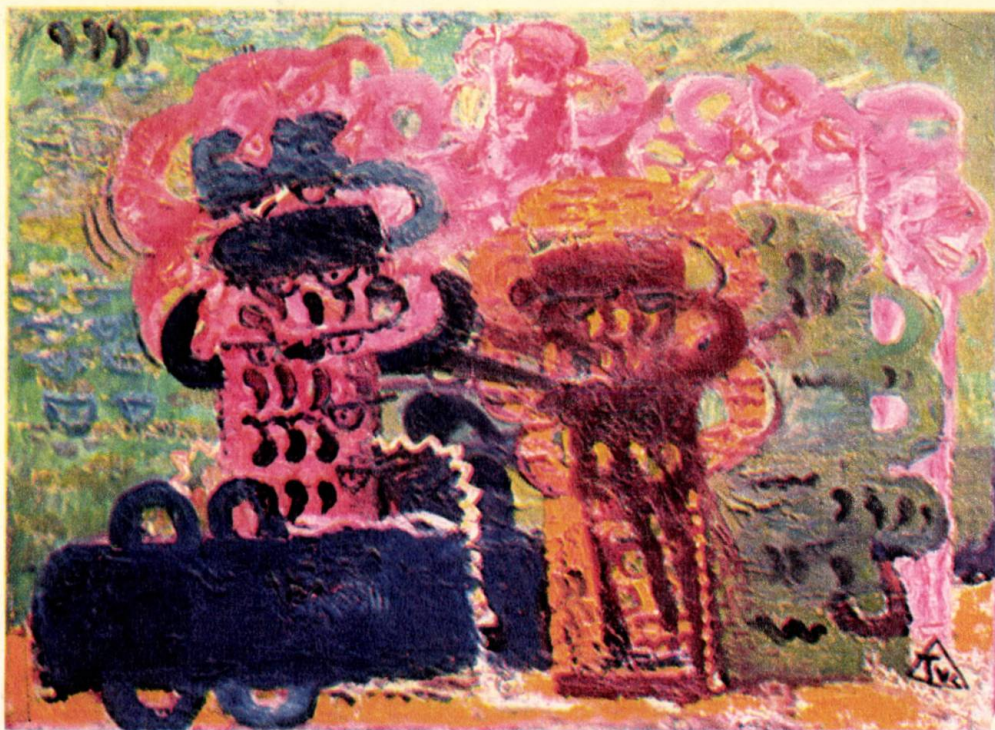
Prezentarea operelor lui Ion Țuculescu a continuat apoi la San Francisco, unde vernisajul a avut loc la sfârșitul lunii martie. Aci au luat cuvântul la vernisaj d-l Thomas Howe, directorul Palatului Legiunii de Onoare, unde s-au expus operele, un important așezămint cultural, și consilierul Iosif Gheorghiu de la ambasada noastră. Succesul expoziției la San Francisco a determinat pe organizatorii Primului Festival anual al artelor din localitatea San Bernardino, California, să ceară spre expunere operele lui Țuculescu și astfel — tot în cadrul schimburilor culturale dintre țara noastră și S.U.A. și cu prețiosul concurs al d-lui Harold Graham, neobosit organizator — expoziția Țuculescu a fost prezentată, suplimentar, la San Bernardino. În California, nu am mai însoțit expoziția Țuculescu, neputînd rămîne, din pricina ocupațiilor din țară, atîtea luni peste ocean. La San Bernardino, unde expoziția a avut loc timp de zece zile în luna mai, comisarul expoziției a fost pictorul Ion Pacea. Din relatările ziarului The Sun-Telegrams (28 aprilie și 3 mai) din San Bernardino, care a scos și un supliment special pentru Festivalul Artelor — reiese că dintre numeroasele expoziții de artă, aceea cu operele lui Țuculescu a constituit o mare senzație, fiind de altfel menționată în frunte și reproducîndu-se în numitul ziar — alături de comentarii critice — tabloul Umbra, cu acei numeroși ochi apărînd din pajiștele cimpului sau în vîlătucii norilor. Semnificația ochilor în opera lui Țuculescu a fost și aici mult comentată — ochii, simbol al cunoașterii și dragostei între oameni, ca și la Brâncuși sau în arta bizantin-românească și, totodată, răspîndiți ritmic și vitalizant, ca și frunzele în formă de ochi ale scoarțelor oltenești. Vernisajul expoziției, prezentată la Municipal Auditorium, a prilejuit, după vernisajul la care au luat cuvîntul d-l Harold Graham din partea Departamentului de Stat, iar consilierul cultural N. Atanasiu și pictorul Ion Pacea din partea țării noastre, a fost continuat cu o serie de prelegeri asupra operei artistului, ținute de d-na Gerald Scherba, în fața operelor contemplate de numeroși vizitatori.

Artă lui Ion Țuculescu și, odată cu ea, valorile culturii noastre de ieri și de azi se impun din ce în ce mai mult pe plan mondial, Țuculescu reprezintă o splendidă solie a forței creatoare a națiunii noastre, în continuă înflorire.

TUCULESCU
ODIHNA

Lucrare inedită
colecția Ana Tuculescu

TUCULESCU

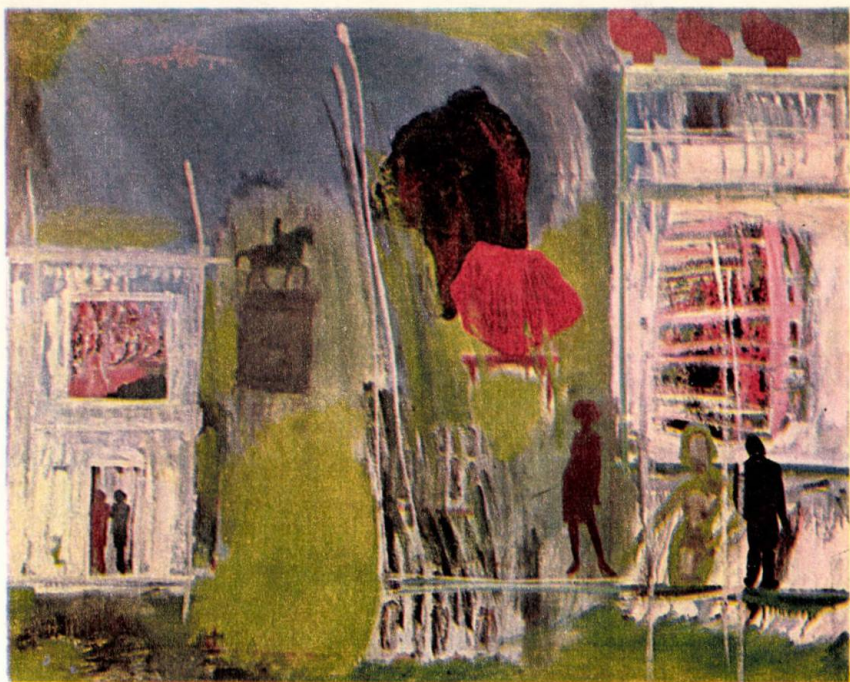
AMINTIRI DIN PATRIE
colecția Ana Tăculescu

HORIA BERNEA

FLORI

colecția Ben. Corlaci

ION BIȚAN

PEISAJ URBAN

ION PACEA

FLORI

COLIND ▲

CONSTANȚA CRIȘAN

FUGA ▼

JURNAL DE CĂLĂTORIE ÎN FRANȚA

16 iunie 1962. În sfârșit, după câteva zile de așteptare, iată-mă în fața lui Cocteau, ușor intimidat de privirea acestui bărbat noduros ca un arbore și ramificat în puzderia de obiecte de artă din jur, smulgându-se parcă din el. În conul de lumină a ochilor săi eram o pradă fragilă. Dar mi-a întins repede mâinile, uimitoarele sale mâini de vrăjitor. Îl privesc uluit: o față măslinie de zeitate mediteraniană cu ochii larg deschiși parcă pentru a nu scăpa nimic din imensul său domeniu și miinile, cu degete lungi și nervoase, fără îndoială elemente ordonatoare, menite să corijeze excesele demonice ale fanteziei. În jurul frunții înalte și strălucitoare penumbra vibrează ca un fluid magnetic. Cronicarii spun că Jean Cocteau are 73 de ani, dar e evident că acest personaj, intrat în legendă, curge în afara timpului. Are aceeași vervă și cheltuiește aceeași pasiune, ca și la începutul secolului, pentru a da strălucire artelor moderne, pentru a încuraja noile mijloace de expresie. Colegii săi de meșteșug sînt invariabil tineri.

Cocteau este artistul integral care a abordat toate artele și a lăsat fiecareia semnele sale proprii. Geniul său a fecundat poezia, dramaturgia, artele plastice, pamfletul, muzica, proza, baletul,

cinematografia. Fiindcă avea capacitatea excepțională de a preface lucrurile din jur cu toate simțurile deodată și de a le proiecta apoi în afară sub formă de obiecte de artă și n-a putut exista altfel decît înconjurat de ele.

A observat că mă pregătesc pentru dialog și m-a întrerupt. Știu. Ești român. Ei bine, a spus cu vocea lui melodioasă, omul care m-a făcut cunoscut a fost și el un român: actorul De Max. Era în 1908, la 4 aprilie. În calitate de director al teatrului Femina de pe Champs Elysées, a organizat conferința lui Laurent Tailhade despre poezia mea. Aveam atunci 18 ani.

Am încercat din nou să pun o întrebare, dar Cocteau m-a întrerupt înainte de a o rosti. Cum am reacționat față de moderni în perioada cînd arta oficială avea încă mulți adepți? Am fost de la început alături de cei mai moderni în artă, literatură, muzică. Temperamentul meu nu mi-ar fi îngăduit o altă orientare. Și de atunci n-am fost altceva decît un propagandist al limbajului modern în toate domeniile. Am susținut cu pasiune cubismul, fauvismul, muzica de jazz, pe Apollinaire, pe Stravinsky, pe Raymond Roussel, ca să nu numesc decît pe cei mai iluștri. Am fost totdeauna împotriva concepțiilor sclerotate. De asta am cochetat cu toate artele

și m-am consumat în fiecare cîte puțin. De fapt aceasta a fost drama și tristețea mea. Am suferit pentru faptul că nu m-am putut stabili într-un singur domeniu. Cînd scriam versuri mă bîntuia ca un morb nevoia de pictură, cînd scriam proză mă obseda teatrul, cînd modelam suprafețe eram furat de muzică și de balet, cînd făceam cinematografie mă tortura poezia. Poate de asta, cînd am fost întrebat ce aș lua cu mine dacă mi s-ar aprinde casa, am răspuns: aș lua focul!

16 august. Așadar lumea constată cu tot mai multă certitudine că trăiește într-o „societate de consum“.

Avansul de cultură și civilizație a diferitelor țări e exprimat tot mai des prin consumul diferitelor produse pe cap de locuitor. Presa franceză de ieri înregistra cu amărăciune faptul că în Anglia consumul de hîrtie pe cap de locuitor a întrecut Franța și insera cu titluri mari următoarea concluzie: „În Anglia se citește mai mult ca în Franța“. Nimeni n-a putut preciza însă ce anume citește englezul. Nivelul învățămîntului e apreciat prin numărul de kilograme de caiete, cărți școlare, de ore de curs, de metri cubi de săli de clasă consumate pe cap de școlar. Cine va putea spune însă cît a cîștigat educația și profilul moral al noii generații de pe urma acestui consum? Îndeosebi propaganda politică abuzează de astfel de cifre pentru a ilustra bunăstarea pe cap de locuitor. Un prieten lucid m-a avertizat: uriașa propagandă a consumului e baza depolitizării, cea mai mare carență a conștiinței cetățenești în occident. E bine să observi totodată cît de sărace sînt programele politice în soluții privind reformarea ideilor, a participării democratice la treburile societății, a repartiției echitabile a produsului social. E o politică de simplificare și infantilizare a concepțiilor despre societate. Cum poți aprecia această impresionantă acumulare și îngurgitare de bunuri de consum, dacă problemele fundamentale ale vieții sociale nu sînt rezolvate și, într-o societate tot mai bogată, omul e strivit de o sumbră singurătate? Deocam-

dată nu văd decît o obște paternalistă în care oamenii se înecă într-o gravă moliciune. Față de semenii săi și față de instituțiile societății, omul e tot mai străin.

11 octombrie. Asist la vernisajul unei retrospective suprarealiste, într-o galerie de pe malul stîng. Deodată, spunîndu-mi că în partea cealaltă a sălii l-a zărit pe Jacques Tati, corespondentul german se smulge din grup, dar se întoarce dezamăgit: era Jacques Prévert. Cu două săptămîni în urmă, un prieten, care m-a însoțit la o gală de film, l-a văzut în rîndul din față pe Jacques Prévert, dar cînd a vrut să-l abordeze a observat cu uimire că era Jacques Tati. Astfel am remarcat surprinzătoarea asemănare fizică dintre cei doi mari artiști, după ce mai înainte le descoperisem ciudate afinități în artă. Regizorul și autorul Jacques Tati, un mare comic al existenței imediate, se întâlnește undeva cu Jacques Prévert, poetul care explorează realitatea străzii, folosind, pentru a releva drama și absurdul vieții moderne, comicul și calamburul, curățînd neconținut cuvîntul și imaginea de sărurile retortelor. Amîndoi au cucerit publicul cel mai larg, amîndoi au dat limbajului popular și umorului duios o nouă dimensiune. Filmele lui Tati: „Mon oncle“ și „Les vacances de M. Hulot“ fac și astăzi săli pline, iar versurile lui Prévert, printre puținele publicate în „Livre de Poche“, se vînd în sute de mii de exemplare.

Prévert este acum aici, lîngă noi. Se vede că nu-i plac aglomerările de acest fel. Rareori poate fi văzut în cafenele, astfel că ziariștii și confrății prezenți îl asaltează cu întrebări. Răspunde cu cîte o glumă, un cuvînt de duh, un calambur. Ce scrieți acum? Nimic. Acum îmi place să hoinăresc, îmi plac femeile, îmi place noaptea spune Prévert. Uneori iau o cameră de hotel și dorm pînă la miezul nopții, ca apoi să-mi continui drumul prin Paris, acest Paris superb, miraculos. Cînd mă trezește, băiatul de hotel, care nu-i cunoaște pe poeți, îmi spune uneori cu compătimire: să nu fiți supărat că n-a venit, la o femeie pierdută vin întotdeauna alte zece! Vă scrieți cumva memoriile?

Nu. De câte ori am încercat mi-am dat seama că ar trebui să scriu despre alții. Un critic observă: nu prea frecvențați cercurile de scriitori. De ce? Nu vreau să știu nimic despre ceea ce se petrece în lumea literară, răspunde el. În afară de Michaux nu cunosc alți scriitori. De altfel am impresia că nu sînt decît niște funcționari ai intelectului, cărora nu li se întîmplă nimic dar care scriu mereu despre ceea ce cred ei că li se întîmplă! O doamnă în vîrstă îl interoghează sever: ce părere aveți despre amor? Să vă spun sincer, n-am văzut niciodată în viața mea un lucru mai frumos ca o femeie goală. Numai că atunci cînd o mărturisesc, lumea mă întrebă îndată: formidabil, și cine e? Unde? Cînd? Acest lucru, madame, mă deprimă îngrozitor. Vă place teatrul? Întrebă un gazetar. Da, îmi place foarte mult, răspunde Prévert, acesta e și motivul pentru care nu merg niciodată la teatru. Ați putea să ne spuneți cîteva versuri inedite? i se adresa un tînăr. Cu plăcere, se luminează Prévert, pretext pentru a se ridica din fotoliu și, trecînd în spatele scaunului doamnei în vîrstă, recită: „Mîncăți pe iarba/grăbiți-vă/într-o zi sau alta/iarba;vă va minca pe voi.“ Și, după ce se înclină, se pierdu printre invitați și apoi se strecură afară.

20 octombrie. O seară pariziană în societatea lui Mihail Ralea e întotdeauna o desfătare. Îndelungat consumator al rafinementelor, al spiritualității și al frumuseților acestui oraș incandescent, profesorul Ralea posedă capacitatea rară a îndrăgostitului care descoperă chiar și cea mai imperceptibilă modificare pe fața ușor aprinsă a iubitei. Astă seară nu se afla însă în apele lui. Am cinat la unul din restaurantele din Montparnasse, pe care știam că-l apreciază și i-am pregătit cîteva surprize culinare, care pentru scurtă vreme i-au descreșit fruntea. Apoi am aflat cauza indispoziției sale. Discutase cu niște

prieteni francezi și remarcase în limbajul lor o mutație pe cît de ciudată pe atît de străină spiritului francez. Și nu putea găsi fenomenului nici o explicație. Interlocutorii presărau fiecare frază cu cel puțin trei-patru cuvinte englezești. Nu mai înțelegeam nimic, spunea profesorul Ralea. Trebuia să-i întrerup mereu, pentru a observa pînă la urmă că barbarismele folosite de ei, într-o exprimare cu totul ridicolă, proveneau din americana cea mai comună. Imaginează-ți, limba franceză, această limbă atît de melodioasă și cultă prin structura ei, deodată invadată de accente barbare ca: packs, tan-sad, hog dog, duffle-coat, soft drink, black-aut, ketchup, sulfalong-acting, full-time, roadster, spider, roof, garden prives și alte sute de acestea. E de neimaginat! Și cum crezi că au încercat să se justifice? Că aceasta ar fi o nouă limbă la modă, care se numește frangleza!

Celebra actriță franceză Michelle Mercier

INEDIT

TUDOR ARGHEZI

ORA CONFUZĂ

Nu aş voi nici să mă plîng şi nici să gem,
N-aş mai voi acum nici să blestem,
Nici duşmănia fără-asemănare
Nu mă mai tulbură şi doare.
Nu mi-e minie, nu mi-e deznădejde.
Cu alte umbre ceasul se-nnădeşte,
Nelămurit; şoptit a rugăciune,
Şi nu pot şti nimic din ce-am a spune
Şi nu am cui, căci nu-nţelege nime
Cum nici eu nu-nţeleg ce e cu mine.
Te iau duhovnic suflete-n tăcere
Eşti tu măcar sau sufăr de-o părere?
Ca să te am eu, bobule de rouă,
M-am împărţit cu ziua, pe din două
Şi m-am gîndit că partea pămîntească
Celelalte poate să se spovedească
Dar ce să-ţi spui? că n-am nimic de spus,
O ceaţă mă pătrunde, pare că de sus,
Şi alta vine ştiu de unde a venit,
Pare-aş trăi şi pare-aş fi murit,
Parcă aş fi şi parcă aş fi fost,
Parcă-s pribeag şi fără adăpost,
Un pai, o pleavă, un scaiet,
O uşă fără de părete
Sau o fereastră-n gol.
Nu pot nici să mă cule nici să mă scol
Şi mă trezesc cu cineva umblind,
Şi zic că poate-ar fi un gînd,
Dar gîndul mi-e şi el nedesluşit,
De cine a intrat, de cine a ieşit
Din camerele mele, călcate pe furiş
Fără păreţi şi-acoperiş.
Mi-e frică de ceva. Pe-aici, pe undeva,
Se tot petrece, tot cite ceva,
Taine ursuze, chipuri de secunde.
Nimicul se-mpleteşte şi se-ascunde.
De cînd mă ştiu şi m-am simţit mă-mbie
O viaţă petrecută-n agonie
Un început fără sfîrşit ştiut
Şi un sfîrşit mereu fără-nceput.

EUGEN IONESCU

JURNAL

În anul 1934, apărea la Craiova primul caiet al revistei literare *meridian*, printre ai cărei colaboratori cu pană îndrăzneală și încărcată de idei avea să figureze și tinărul, pe atunci, *Eugen Ionescu*, autor al plachetei de versuri *Elegii pentru ființe mici* și al volumului de explozivă critică, intitulat *Nu*.

Sub titlul *Jurnal*, celebrul dramaturg de astăzi publică, în caietul III, câteva pagini, terifiante prin originalitatea și spiritul lor caustic, deopotrivă de interesante în prezent, ca și acum aproape patru decenii.

Trecerea unui timp atât de îndelungat, adăugată tirajului restrâns al revistei (fapt care, în condițiile epocii, claustra circulația ideilor), le redă integral caracterul inedit. Aducându-le azi la cunoștința tuturor, *Almanahul Literar* consideră că efectuează mult mai mult decât un act de restituție literară.

Înainte de a fi celebru, eram un ins mult mai simpatic și mai puțin grețos. Am devenit de o obraznicie formidabilă, de o impertinență și de un cabotinism fără pereche. De când m-au înjurat prin gazete domni ca Pompiliu Constantinescu și ca proasta aia de Ionel Jianu, mă simt săltat peste măsură și caut, avid, alte înjurături prin gazete.

Răul cel mare este că am devenit mult mai deștept decât pot fi și orice obiecție, orice critică, le iau drept elogi, invidie și neînțelegere a marelui meu geniu. Ar fi necesar să mă cred nițel mai prost și pe ceilalți nițel mai deștepți. (Dar nu pot! nu pot!)

Urmează, mai jos, unele fragmente excelente din *Nu*, pe care, dintr-un spirit autocritic exagerat, nu le-am publicat în volum:

Mă irită într-un mod anormal faptul că, în orice clipă, poate să izbucnească un război. Când va veni războiul, va fi foarte rău pentru mine, căci n-am să mai pot face pe șmecherul. Nu pot face pe șmecherul decât în timp de pace, de non-primejdie. Când va veni războiul — interesanta mea individualitate va fi copleșită în mod lamentabil de evenimente; din gîtul meu găurit de paie se vor scoate paie pentru hrana cailor; voi fi luat de călcii (călcîiul meu de Ahile) și aruncat într-un șanț cu picioarele mai în sus decât capul; ochii mei holbați, cu sprincene de lînă și cu gene dese din fire de perie, vor privi speriați o lume răsturnată, iar obuzele îmi vor turti ascuțita căciulă și-mi vor face cucuie în frunte.

Iar dacă nu va veni războiul, — să ne așteptăm la iminența unui cataclism cosmic: atunci, soarele se va întoarce cu curu-n sus, și nu va mai fi nici măcar șanț în care să stau, zvîrlit.

Aceste evenimente ar fi nedrepte, deoarece:

1. Nu au să mă mai intereseze preocupările mele literare și florile mele de stil, pe care vom fi nevoiți să le aruncăm în baltă, —

cu toate că:

2. Problema rimelor încrucișate este tot așa de importantă ca problema războiului, a morții, a națiunilor, a revoluțiilor sociale. Se pot cumpăra, și una și celelalte, cu aceeași monedă: două cepe de apă.

Adorați cititori! Trebuie să vă convingeți, odată, că explozia unui coș de fabrică nu este mai mult sau mai puțin catastrofală decât explozia unui coș de obraz. Nu e calam-bur. E o coincidență. Iar problema arzătoare a mîntuirii mele și a veșniciei mele spiri-tuale este tot așa de gravă ca problema preferinței lui *d* sau *i* în ortografia română.

De fapt, nu există probleme care să se întemeieze pe realități, căci toate realită-țile noastre sînt neîntemeiate. Necesitățile noastre fundamentale de speranță, disperare, apocalips, liniște, neliniște, armonie, echilibru, dezechilibru, sînt neconcludente, absurde, nesemnificative. Căci ele nu stau la temelie. Unde este temelia? Temelia?

(Aici se cuvine, intercalată, o rugăciune pentru descoperirea, nașterea sau apa-riția Temeliei.)

Adorați și atenți cititori, — nu știu prea bine ce vreau să spun. Dacă aș ști, ce ne-ar folosi? E suficient să vă mărturisesc aceste lucruri neclare cu forță lirică și pri-cepere literară. Tot am să găsesc eu pe cineva, căruia să-i placă al meu stil!

Pînă cînd am să mă tot îndrept către ceva pe care nu-l surprind, care mă respinge? Denumim cu nume greșite aspirațiile noastre, după cum greșim obiectele, obiec-tivele și direcțiile. E o alergare în toate părțile, fără sens, fără puncte cardinale. (Gata! mă mir că am spus așa de simplu, un lucru atît de subtil)

Onorat public!

Am nevoie de considerația dumneavoastră. Ca să mă considerați este foarte ușor. Trebuie, pe de o parte, să mă neînțelegeți, — și pe de altă parte, să mă înțelegeți.

Priviți: mecanismul sforilor care mă trag este foarte simplu, clasic prin simplitatea lui: spun *nu*, *nu*, *nu*, la tot ce mi se oferă; și *ba da*, la tot ce mi se refuză.

Da, de necaz procedez așa.

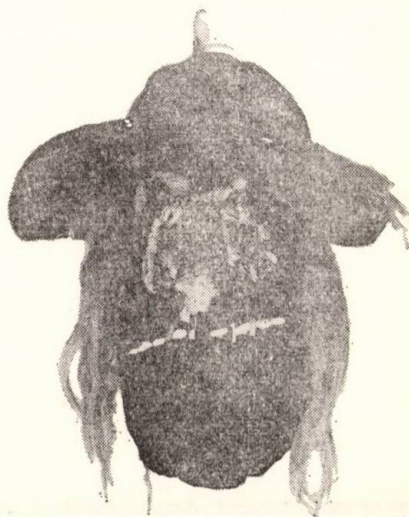
Onorat public,

apreciază-mă. N-o să-ți pară rău.

Căci, domnilor, eu nu mă laud că iubesc Apocalipsul, că nu pot trăi fără el, — scri-ind o carte (iată adevărul!) a unui spe-riat ce nu mărturisește că se zbate, că se vaietă numai ca să-l gîdilați dumnea-voastră!

Eu mărturisesc că doresc să mă gî-dilați. Fără sens, dar n-am ceface: cum îi place altuia să facă temple, scări, intrigi, automobile, agricultură, profeții, morală, revolvere.

Gîdilați-mă cu aprecierea dumnea-voastră injurioasă, gîdilați-mă că tot mor și mai bine mă duc dracului gîdilat, decât negîdilat.

TUDOR MUȘATESCU • JOACA VORBELOR

Cea mai adinecă melancolie este aceea care provine din
nici un fel de motiv.

Ori de câte ori moare un bătrîn, ceilalți sînt convinși
că a murit cu zile.

Cînd trecutul tău nu îți spune nimic, poate că vrea să
te menajeze.

Cînd ai prea multe în minte, îți rămîne capul vraiste.

Licărului agresiv al diamantului, îi prefer strălucirea
discretă a platinei.

În fiecare clipă știu exact numărul oamenilor de pe
glob. Sîntem: eu și ceilalți.

Dantela valurilor e lucrată la trident.

François Villon, marele rapsod al păcatelor lumești —
a ridicat tilhăria pînă la poem și spînzurătoarea, pînă la
baladă.

Toți pensionarii din provincie fură la tabinet și mută
greșit la table.

Vai de bradul care ajunge să-și serie pe cartea de vizită
„fost pom de crăciun“.

Numai cocoșul calcă cu adevărat amorul în picioare.

Peștele nu trebuie să fie gură-cască.

Buruienile: flori fugite de-acasă și ajunse pe drumuri.

Noaptea fără lună seamănă cu femeile îmbrăcate prost.

Primăvara, cînd vin rîndunelele, pesimistul fredonează:
„Vezi rîndunelele se duc“.

Pentru copii, zilele de iarnă nu trec. Alunecă.

„Fetele de zahăr“ o sfelesc întotdeauna.

Poeții au învățat pe bărbați să iubească și femeile,
să se însoare.

Nu cunosc nici un bărbat care să fi dat cu vitriol în
ochii rivalului.

Mai bine fără domiciliu, decît cu locuință de veci.

Nu există artă minoră. Există numai artiști mici.

Bărbații cu burtă sînt ca pantalonii cu genunchi.

Era destul de inteligent, ca să nu se observe că e prost.

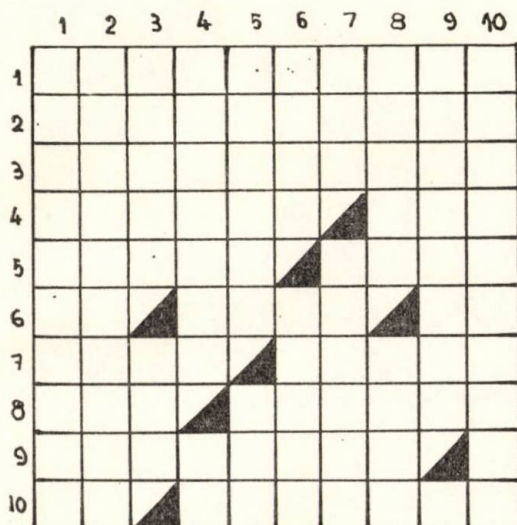
Prietenii se simt și dușmanii se presimt.

Nu striviți fluturii cu bolovani, dar nici nu împușcați
lupii cu ace de gălălie.

Mai bine iepure șchiop în pădure, decît vulpe argintie
în vitrină.

Cueul nu cîntă. Se recomandă.

CU ALTE CUVINTE

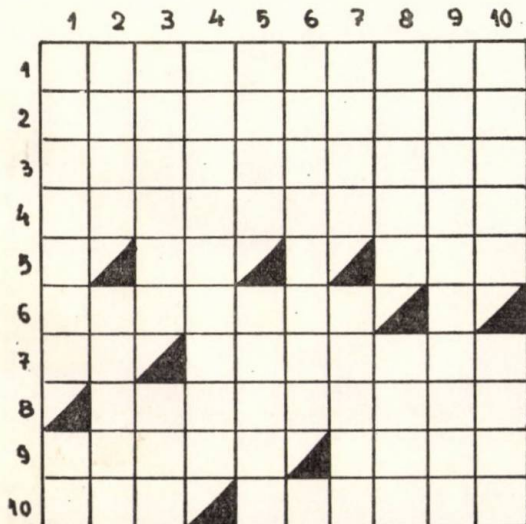
ORIZONTAL:

1. Vorba românului: „doxă la cap”. 2. Vocală mobilizată pe loc. 3. Ca dorul de iubită (plural). 4. Dat pe față... — După unui autori, lumea a început de la el. 5. Du-te vino. — Ca cerul când i se face a ploaie. 6. Nici măcar atît. — Le place să te forfee. — Am dacă zici dumneata. 7. Piele pe bețe (pl.) — Între antipatie și dezagreabil. 8. Un trident, o scară și o arenă de circ. — Țara care a inventat soldații de plumb. 9. Și-au dus crucea singuri pînă la... mormint. 10. Cînd „ea” se decide să se întoarcă după tine. — Slăbiciune pentru concediu.

VERTICAL

1. Osuarul vedetelor. 2. Ca prăpastia. 3. Duce-m-aș și aș mai sta. — Trage să... trăiască. 4. Decesul legilor. — Toarta capacului. 5. Spusă de alții pe contul tău. — Cînd nu mai poți să zici nimic. 6. Cînd pilotul își pierde capul. — Trufia diamantului. 7. Mai e încă pînă la tilincă. — Haine festive. 8. Își trage spuza pe turtă (pl.) — Ulei celebru pentru automobile de toată mina. 9. Stradă într-un vechi cartier al Iașilor. 10. Începe cînd omul sfîrșește.

DICTIONAR

ORIZONTAL

1. Parfumat cînd iese în lume. 2. O pierză căutînd-o. 3. Încă un vot și te alegeai cu unanimitate. 4. Mucoșii mărilor. 5. Pe dric. — Cu nasul tăiat. 6. Joacă într-un picior pînă îi vijlie capul. 7. Cu „p” în frunte, e pe munte. — Îți dă o mină de ajutor. 8. Ah! Ce le mai unge pe femei. 9. Cinci sînt în România și sînt toate la un loc. — Al vostru e, dar în Franța. 10. În zodia săgetătorului. — Bun la drum.

VERTICAL

1. Fără identitate precisă. — Semnul mîrării. 2. Singeroasă din fire. — Picat din cer. 3. Să-l tai nu iese singe. — Spațiu liber. 4. Venit de la oraș. 5. Inima marinei. — Cu temperatura scăzută. 6. Ridicare în slăvi. 7. Cetățean al istoriei antice. — Mult zgomot pentru nimic. 8. Comandant de coloană. — A luat calea bisericii. 9. Legături de toate felurile. 10. Zeiță intrată la apă. — Rută, în derută.

Dans din Transilvania, executat de ansamblul studențesc *Doina* din București

„SÎMBATA MATADORULUI, PE ASFINȚIT”

— FRAGMENT DIN ROMANUL „CRIZA DE TIMP”

Mi se dă virful Omul, să-l păzesc. Voi păzi lumina de aici, zăpada spulberată și încremenirea masivului muntos. Sint paznicul zăpezilor și Omul îmi aparține. Aerul tare e liliachiu, ca o lamă Gilette. În noaptea lunară arde zăpada argintiu. Crestele ninse, proiectate pe cer, împrăstie o lumină care îți taie respirația. Văd munții într-o lumină de miracol, reali și radiși, apoi alți munți argintii și palid-cenușii, munți de fildeș, perfect modelați din mineralele cerului. Brazii scunzi, poate jnepeni (nu-i deosebesc sub încărcătura de zăpadă) sint îmbrăcați la poale în prelungi lacrimi de gheață. Țurțurii sint alb-verzui și orizontali și supranaturali. „O, noapte, minunată ești!...”, irumpe un cor de rusalce, repede dizvolat în peisajul violaceu. Cît voi întârzia aici, pe Omul? Cîteva luni, o mulțime de luni, voi fi paznicul zăpezilor. Voi fi silit să le păzesc. Cum se păstoresc zăpezile? N-am mai păstorit zăpezi. Mă vor vizita spaime și halucinații. Într-o astfel de noapte lunară s-ar putea să aud cîntat de cocoș. Chiar aud. Ies în viscol și viscolul mă aruncă cît colo. Îmi pierd toporișca. Întru în adăpost și îmi leg mijlocul cu o frînghie de mătăasă ca să mă arunc în viscol să găsesc toporișca. Cum s-o găsești în zăpezile răscolate? În pătuceanul cabanei sint pulovere și hanoracuri împlănite, de alpinist. Mă vîr în ele, ațipesc. Cineva bate parcă în geam cu degetele, poc, poc. Îmi încordez auzul. Da, bate limpede cu degetele, poc, poc. Iau toporișca și stau la pîndă. De rama geamului se agață acum trei degete strîmbe, chircite. Sint îmbrăcate în chiciură. Descui fereastra cu un gest repede și bufl! slobod toporișca peste degete. Nu sint degete. Sint niște odgoane rupte de vînt care ating ritmic sticla ferestrei. Mă bag în pătuceanul cu pulovere și hanoracuri și ațipesc iar. Apare un cățel cu buline. „Ăsta-i diavol!”, zic. Cățelul intră în cabană, dă ocol și se urcă pe masa de meteorologie. Iau pușca din perete. Înarmat, mă postez în colțul opus al cabanei. Nu-i fac nimic, stau. Șade și el cu botul pe labe, sub cele două tuburi cilindrice, lingă cîntarul de măsurat vînt. Se uită la mine fix, cu foarte multă fosforescență în inelele ochilor. Ore întregi. Strig: „Mă, de ești drac, fă-te drac, să te împușc!” Nu apăs pe trăgaci; cățelul cu buline s-ar putea să fie chiar cățel. „O, noapte, minunată ești!”, cîntă rusalcele cu voce soprană, vîntul se ridică din gropile în care dormise, prinde să răsucească omătul în jurul arborilor scunzi și aplatizați.

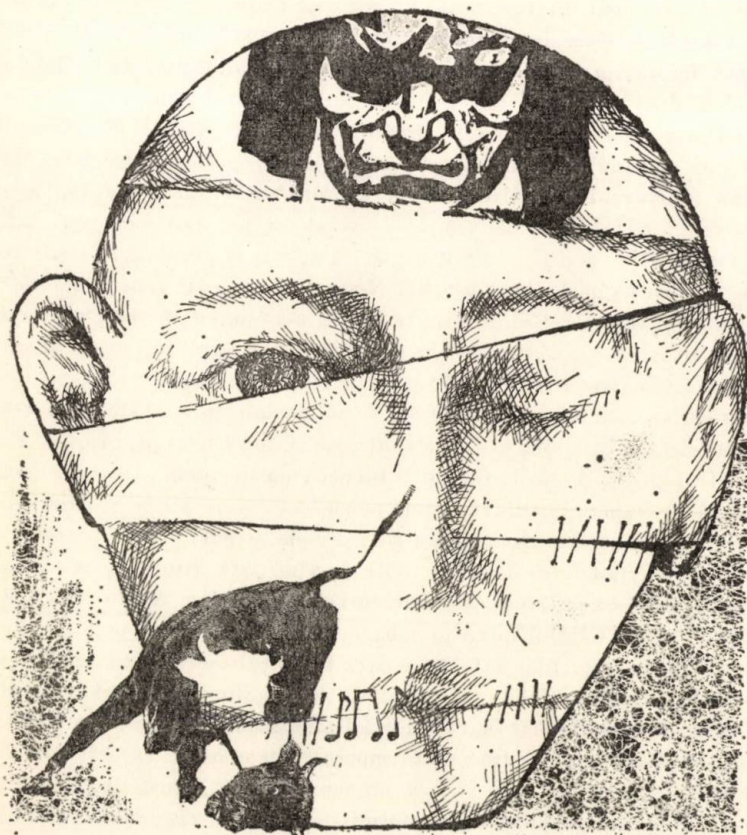
— O bag în paștele mă-si de sfoară! înjură medicul.

I s-a rupt firul din maț de oaie cu care îmi coase fața ruptă în multe locuri. Fug fetele de caritate să-i aducă altul. Miinile de gorilă tină rău stau fără întreținere. Așteaptă firul numit *catgut*.

— În cine voiai să împuști, monșer?

— În ciinele cu buline.

I se dă fibra și fibra e chircită, intră greu în acul îndoit, ca o unghie. A sutura vine de la franțuzescul verb *suturer*. Pe o mutră desfigurată complet e bine să nu lucrez cu chimicale. Serie, am citit mai deunăzi, într-o carte americană. Rănile se cos singur. Se prind mai bine așa. Rămân urme puține. Masca nu se modifică, rămâne cum a fost, sau aproape cum a fost. În casa lui Liszt, la Weimar, stă masca lui Beethoven. E nemodificată, e cum a fost. Șade în mulajul de piatră, pe un postament de velur scump. E un facies mic, buzele sînt subțiri și căzute, exprimă o stare dramatică. Osul frunții e oval. Pomeții sînt plini de orgoliu. Nasul cu arcuiri treptate trădează neconținutele căderi, firea prăpăstioasă a Magului. Bărbia se înalță semeț și linia orbitelor se desenează cu decizie. Dinspre urechile mici, în care sunetele au trebuit să moară, lumina alunecă repede spre nările cu lobi foarte vii. Masca asta se acordă de minune cu demonica mină dreaptă a lui Liszt, de asemenea încremenită în piatră. E prelungă, proaspătă, splendid de neliniștită în strania ei nemișcare. E foarte tină această mină a bătrînului Diavol cu plete. Tină și acum, cînd stă prăbușită în calmul acela bizar, care strigă

Ilustrația: Petre Vulcănescu

într-una: „ei, da, mai mult nu s-a putut“. Masca Magului și dreapta Diavolului cu plete sure. Exact cum au fost. Masca mea n-o să mai fie cum a fost. Nici dreapta. Masca și dreapta mea sînt sfărîmate acum. „O, noapte, minunată ești!“, se iscă iar corul sopran al rusalcelor. E orchestrația oboselii și a delirului. În odaia sterilă, în odaia cu linoleum pe jos, totul funcționează normal. Zeița Hygeea, a Sănătății, își despletește șarpele de pe caduceu și mi-l viră în nara stingă. Șarpele sîsle rău, îmi varsă oxigen în aparatul respirator. Un ac lung înfipt în vena antebrațului îmi aduce aminte de arborele metalic pe care îl am la căpătii. În arbore se lăfăie borcanul cu sînge, o clepsidră, în fond. O răstorni și începi jocul mereu de la început. Într-o clepsidră sînt zece mii de boabe de nisip roșcat. Într-o clepsidră de sînge cite mii de globule sînt? Cîte celule vii? Cîți noduli de viață? Clepsidra mea e frumoasă, sticla are transparență de cristal, e suplă, îngustă la mijloc, ca o viespe. Un glob sus și altul jos. Din cel de sus în cel de jos curg, ață, firele de nisip arămiu. Tot ce-i deasupra e timp neconsumat, viu, plin de neprevăzut și mister. Ceea ce a picat dedesubt e timp consumat, epuizat, inert, mort. Așa și clepsidra medicală: nisipul din globul de deasupra e plin de viață și plin de speranțe și plin de șanse. Simt cum coboară nisipul acesta în țesuturile mele, picătură cu picătură, fir cu fir, spre a mă readuce în circuitul vieții. Mulți nebuni ai timpului nostru fac totul, dar absolut totul, să *omoare* timpul. Eu mă zbat să-l reinviu; îmi trebuie nisipul viu din globul de deasupra. Ca să mi-l însușesc, trag de timp. Dar ce zi e azi? Azi e sîmbătă, 17 decembrie 1966, în faptul serii. Să fie oare o predestinare, un dat? (în caz că predestinarea și datul există). Am primit cîndva în dar un tablou. Tabloul e din Italia, o linogravură cu capă și spadă a lui Aligi Sassu. O istorioară cu un *matadore*, însă rostită pe dos. În tabloul acela nu luptătorul învinge; învinge *el torro*, învinge bestia, iar omul e căzut pe spate în nisipul înfierbîntat al arenei, taurul Fruntelată îl strivește, îl bușește puternic la vîntre, hărăzindu-i cel mai înspăimîntător sfîrșit. În timpul acesta purtătorii de lăncii sînt împietriți, devorați de o mirare roșie, în timp ce ocrul auriu al arenei se rumenește treptat, colorîndu-se în roșu cu sînge și cu asfințitul spaniol. Dar tribunele? Ele, tribunele, sînt convulsionate, zguduite de delirul poftelor de sînge. Tabloul se întitulează: „Simbăta matadorului, pe asfințit“ și e cel de-al 17-lea exemplar pe care îl semnează insinuantul și cinicul Aligi Sassu. Mi l-a trimis în dar și, plăcîndu-mi tare, l-am atîrnat pe perete, în biroul meu, să-l văd mereu în clipele de travaliu. O predestinare, un dat? Simbăta matadorului, pe asfințit. Exemplarul al 17-lea. Ce zi e azi? Ciudate sînt simetriile. Apusurile reeditează, în fond răsăriturile. Și invers. Cînd te uiți mai bine toate paralelele coincid. Cercul se închide. Poc!

— O bag în paștele mă-si de sfoară! Înjură iar medicul.

I se dă un alt maț de oaie. Simt unghia medicală alunecînd prin țesuturi. Miinile de gorilă tînăra sînt extrem de ușoare.

— De ce nu aveți tablouri?

— Stai cuminte. Vei avea și tablouri, mă asigură complice Sever Zenawsky.

Aș scoate ușor acul împlîntat din vena miinii și aș coborî fructa roșie din arborele metalic. Trebuie să arunc borcanul cu sînge în peretele odăii sterile. Ar înflori acolo un tablou în roșu. Azi se pietează oricum și cu orice. Picasso a pus pe pînză rahat omenesc. Eu voi picta cu sînge. Singele ăsta care scoboară în mine e un sînge ieftin, un sînge-neutru, *sîngezero*. Arieși un tablou explodat, mînjit, prelins redînd fidel atmosfera unei după amiezi cu caniculă, *simbăta matadorului pe asfințit*. Bestia Fruntelată îl strivește pe respectivul pe vîntre, îi toacă organele, îi strivește cele două celule vitale, totul se colorează în roșu și e caniculă și e Spania și e corul rusalcelor care insistă sopranic: „O, noapte, minunată ești!“ Sacra luptă are loc în spațiul meu, pe terenurile mele la,

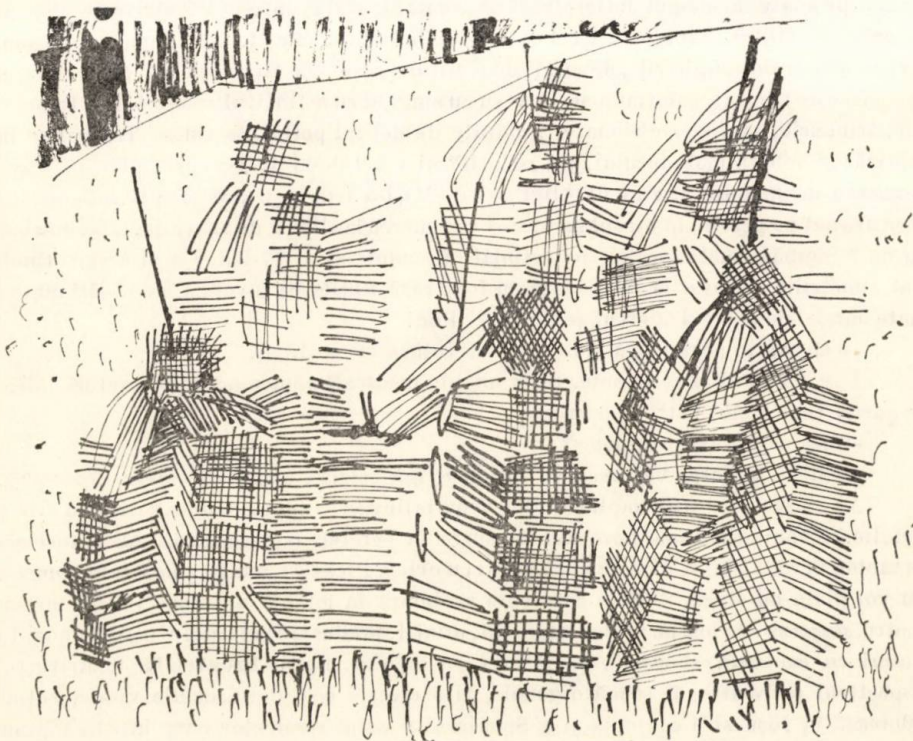
paralela 45. Va trebui să dureze o minăstire aici, sau un spital, sau o școală, sau un han. Poate o circiumă de noapte, un bar. Va trebui să fac așa ceva, deoarece matadorul mai fusese pe aci. Fusese și învinsese. Acum? Ei, da, este frig. Matadorul meditează în frigul lui. Pe Omul sint zăpezi spulberate, țurțurii sint alb-verzui, orizontali și supranaturali. Țurțurii nu sint lacrimi de gheață; țurțurii sint translucizi și aprinși de soarele înălțimilor și alunecători din buza streșinilor spre centul pământului. Țurțurii sint falusuri de taur, de bestie Fruntelată. Terențiu a scris o piesă cu titlul lung *Heautontimoroumenos*, cu alte cuvinte „Pedepsitul de sine“ sau „Cel ce se pedepsește singur“. Așa îmi intitulez tabloul din odaia sterilă, din odaia cu linoleum pe jos și rusalcele urlă sopran și apoteotic: „O, noapte, minunată ești!“ Nu mi-s-au pus chimicale pe mutră, exact cum scrie în cartea americană. E al dracului de frig. Am un frig facial, parcă aş avea o mască de gheață. Încep să gust acest frig, devenit tiranic. Ca și morfina, frigul acesta mă umple de o perversă beatitudine. Sint o bucurie bezmetică la ideea că voi fi purtătorul unei alte fețe; o față scrijelată, tatuată. Perfect. Frigul facial se simplifică, devine frig general. Mă zăresc într-un peisaj unde se leagănă lanuri de lumină și se ridică mari copaci de întuneric. Nu pot vedea limpede cei. Ceea ce știu e că-mi veghez trupul. Mi-l veghez singur, în tăcere, pe Omul, închis într-o catedrală de zăpadă. În jur e o lumină de care am uitat și se ridică vîntul din gropile în care dormise, răsucesce omătul în jurul arborilor scunzi și aplatizați.

— Gata

Medicul își spală cu săpun mîinile păroase, de gorilă tinăară. Ochii fi sint topiți, irișii dilatați mult. Îmi pipăi fața; mi-a crescut monstruos. E toată îmbrăcată în tifoane. Miroase puternic a eter și a tinctură de iod. Sint omul invizibil.

— Vei avea mutra unuia care a studiat la Cambridge și s-a bătut de citeva în duel.

— O.K.

Ion Donca

Clăi de griu

ADRIAN MANIU

INEDIT

DESPRE ARTA POETICĂ

Mă văzusem cu Adrian Maniu o singură dată, vreo oră, recomandat fiind de bunul său prieten, Tudor Mușatescu, și-mi notasem răspunsurile poetului la întrebările mele — doream un interviu.

A doua zi, a citit textul conversației și nu i-a plăcut, astfel că îmi ceru să revin, ca să iau ce-mi va scrie cu propria mină.

Am păstrat manuscrisul original, din care au fost publicate doar câteva pasaje (în *Luceafărul* din 8 iulie 1967) și pe care îl ofer, spre a fi reprodus integral, în *Almanahul Literar*.

GHEORGHE ANCA

Cîteva principii clasice rămîn încă vii pentru literatura de totdeauna, fie că le-au enunțat clasicii latini acum 2000 de ani — sau acum cîteva veacuri întemeietorii literaturii franceze.

Poate că fiecare gen poetic își are principii firești care tind spre desăvîrșire — nu știu însă în ce măsură cunoașterea lor izbuteste să fie o rețetă capabilă să producă opere de artă. Am putea prea bine să afirmăm că în căutarea desăvîrșitei exprimări de gînd — fiecare își caută să își găsească exprimarea lui personală și că adevărata poezie va fi întotdeauna unică fără de asemănare cu altă poezie, înnoindu-se și fiind totdeauna veșnică, întocmai sufletului omenesc.

Iată de ce generalitățile nu sînt folositoare nici cînd cataloghează genurile literare, nici cînd fără experiență trăită, principiile elementare sînt enumerate în manuale mai mult sau mai puțin pedante.

Uneori artistul se lasă condus de inspirație — și cîntă așa cum zicea Goethe — precum firește cîntă pasărea — alteori transa sau delirul gîndului cîntător apare dintr-o simțire covîrșitoare — sau muzicalitatea își găsește asemuiuri de frumusețe

în acele tainice făuriri de simetrii interioare ale gîndului ce se alcătuiește după legi armonioase al numărului de silabe și ale cadențelor ce aparțin creației universale — fie că e vorba de fațetele unui cristal, de valențele moleculare sau de jocul unui gînd.

Fiecare poet își creează un grai personal — pe linia însă a graiului poporului din care face parte. Și fiecare în același timp se străduiește să îmbogățească exprimarea cu frumuseți de gîndire ce reînnoiesc literatura universală.

Iată de pildă poezia noastră populară — cine ar crede că numeroase imagini din cîntecele de dragoste vin în graiul țărănesc de-a dreptul de la elinul Anacreon — poate chiar de pe timpul în care păstorii își călăuzeau turmele în fiecare an din Carpați pînă în munții Olimpului.

Întrezărim uneori cum fiecare poet a căutat să își descopere frumusețea trăinică a graiului — sau cum a izbutit să își însușească o exprimare temeinică. Dacă Eminescu nu ar fi pribegit prin Ardeal și Muntenia și nu ar fi simțit tragerea de inimă să culeagă poezie țărănească, sau dacă nu ar fi cercetat cu nesfîrșită dragoste frumusețea

graiului cronicăresc — el nu ar fi ajuns un ctitor al limbei noastre literare și nici ar fi izbutit să definitiveze acele forme de lapidară frumusețe clădite numai pe o desăvârșită cunoaștere a graiului folosit cu un uimitor bun simț.

Dacă am încerca să pătrundem în atelierul de creație al unui poet — am constata că începînd cu munca lui de traducător — Coșbuc apărut într-o vreme cînd *ardelenismele* amenințau să creeze un dialect imposibil — a știut să se orienteze spre forme vii și sănătoase care trăiesc și astăzi în cultura neamului. Munca literară pe care o înfăptuia acest poet se îndrepta pînă la izvoarele culturii indo-europene dar în aceeași înflăcărată patimă se străduia să descopere izvoare curate în versul latin ca și în italiana medievală a *Divinei Comedii*.

Cît de *erudit*, cît de priceput era în măiestria lucidă care farmecă și azi în firul de fuior al versului — o resimțim ca o luciditate în meșteșugul poetic atunci cînd căuta să redescopere un ev mediu românesc în *Moartea lui Gelu*, inspirația căutînd să închipuie întemeierea voievodatelor, străbătînd cale către izvoarele neamului.

Acum o jumătate de veac Coșbuc arăta într-un articol publicat în *Noua Revistă Română* că basmul nostru popular cu *înșir'le mărgărite* e o veche legendă egipteană păstrată într-un manuscris de papirus într-o piramidă ca un simbol al metempsihoziei.

Cum se va fi transmis migrînd de pe malurile Nilului pînă în Delta Dunărei povestea? Poate că asemeni păsărilor călătoare — a trecut purtată de corăbieri dacă ar fi să ne luăm după arheologul Densusianu care — amintind că galerele egiptene mergeau pînă în nordul insulelor britanice după cositor necesar în construcțiile blocurilor monumentale — socotea că nu e de mirare că piloții Egiptului preistoric au străbătut delta danubiană unde făceau comerț cu mărgelile de sticlă.

În altă ordine de idei — Octavian Goga a scris o frumoasă limbă literară pentru că tatăl lui ca preot era în slujba Scripturii — într-o vreme cînd Biblia a fost un traic model de limbă românească.

„Mult urgisita vremii slovă“ cuprinde un adevăr străvechi. Și astăzi încă pentru poezie Scriptura poartă o trăinicie de frumusețe din care tot ce e bun ca exprimare merită să fie folosit în păstrare lucidă. Izvoarele poeziei moderne le regăsim în folclor și în drumul prin care fiecare poet e

dator să îl trăiască în viața națională și socială a vremilor din care face parte.

Dacă pentru noi Vasile Alecsandri a cîștigat o nemuritoare glorie datorită faptului că a cules cucernic nestematele poeziei noastre populare — chiar cînd unii specialiști au cules cu mai puțin noroc dar cu mai mecanică precizie folclor — tot versiunea bardului de la Mircești rămîne întîia și cea mai pură baladă a Mioriței — pe care urmașii abia că deslușesc tot mai nemuritoare adîncime de gînd poetic.

Știm azi că Alecsandri în munca de întemeietor al teatrului moldovenesc a adaptat și cîteva vodeviluri — dar critica noastră cultă nici azi nu a explicat apariția pastelurilor în poezia românească. În cadrul acestor dezbateri poetice folosesc prilejul de a limpezi sursa de inspirație a pastelurilor cu subiect chinezesc din poezia celui mai moldovean poet.

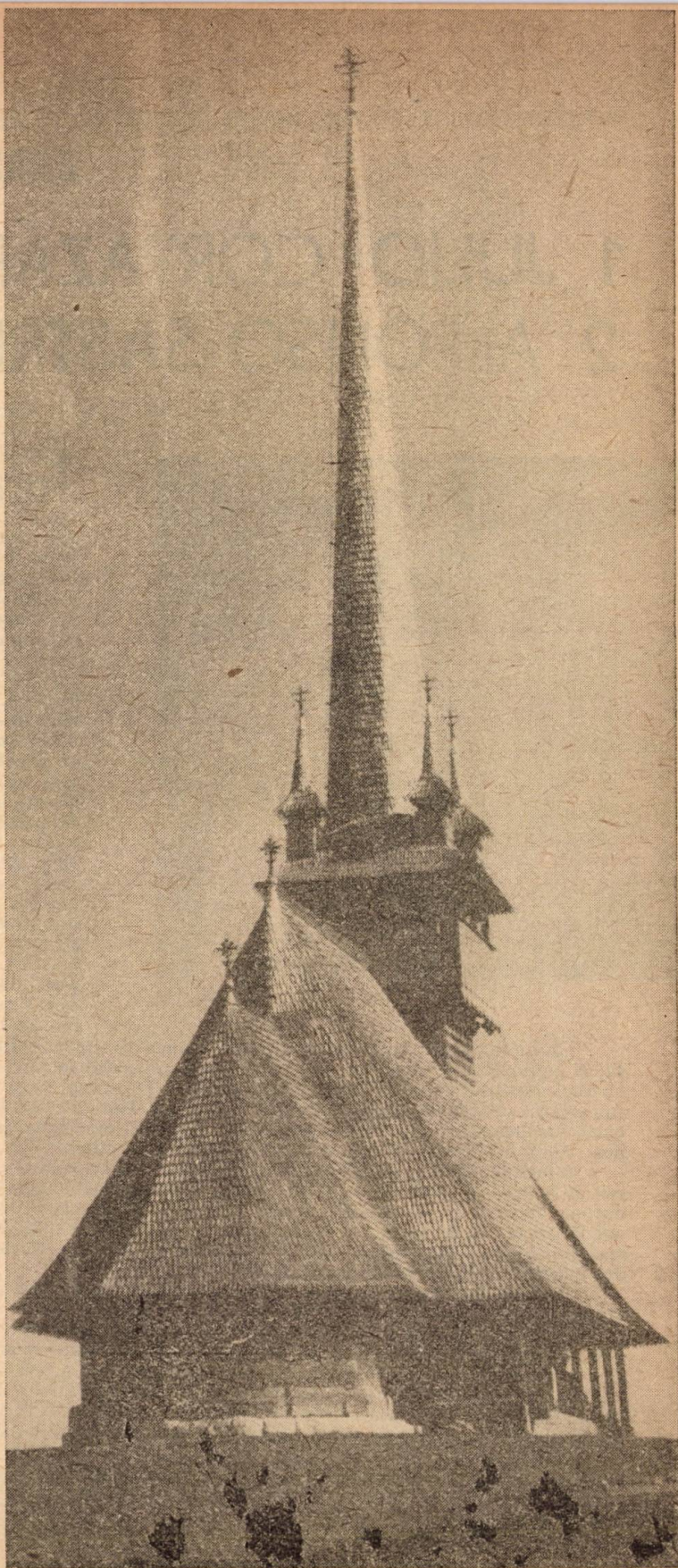
Vasile Alecsandri era după Unire ministru plenipotențiar la Paris — în epoca în care în prefața lui Théophile Gautier la apariția volumului lui Baudelaire pomenea de frumusețile poeziilor lui Li-Tai-Pe care tocmai atunci apăreau întîia oară tălmăcite în franțuzește. Or, frumusețea caracteristică a poetului pacifist chinez care în felul lui era un revoluționar pacifist acum o mie de ani, își avea farmec nou prin zugrăvirea de priveliști îmbinînd oglindirea naturii în sufletul dornic de înaltă reculegere. Și poetul român a simțit fiorul de inspirație pe care în urmă l-a îndrăgit ca un vis în lunca Mirceștilor.

Între drumurile de gînd ale poeziei — vom avea prilejul să mai întîlnim multe priveliști de neașteptată măreție.

O serie de balade, cîntece bătrîne din bălînele ruse au aceeași obîrșie ca și din baladele noastre vitejești, unde Novacii ajung la închisorile Tarigradului — și le străvedem originea din epoca slavonă care a odrăslit și frumusețile din eroica inspirație a vitejiilor din poezia iugoslavă.

Întrebările depășesc spațiul unui interviu — unele aparțin temelor poetice — altele curenților sociale și al mentalității ce evoluează neconținut — altele aparțin meșteșugului literar și disciplinei sau predispoziției sufletești adîncite în sinceră trăire — dar despre toate astea sau cîte ceva în parte — cu alt prilej, vom încerca să lămurim cîteva credințe de gînd.

Biserica din Perindul
Mare. (Secția în aer
liber a Muzeului Etno-
grafic al Transilvaniei
Cluj.)

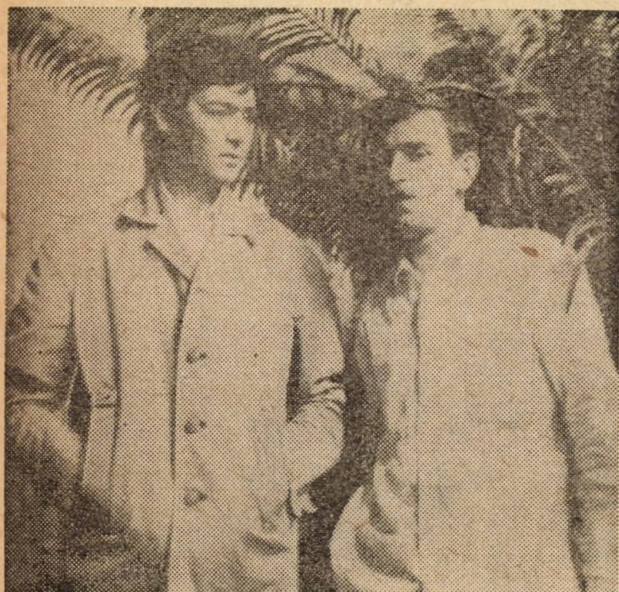

DOUĂ INTERVIURI ÎN EXCLUSIVITATE, OBTINUTE DE

DARIE NOVĂCEANU

1 JULIO CORTAZĂR la Havana ●

2 ALFONSO SASTRE la Madrid ●

1 Întotdeauna agitat, apărind și dispărind — în ciuda staturii sale înalte — în cele mai neașteptate momente, Julio Cortazăr, unul dintre cei mai originali și mai activi scriitori din literatura latino-americană contemporană, îmi trimite tocmai din New Delhi o scrisoare pe care o credeam pierdută: „Îți trimit câteva răspunsuri la multele tale întrebări. Ești un inchizitor teribil, dar cum mi-ai dat libertatea de a alege, m-am oprit la câteva probleme care mă interesează mai mult...” La Havana, unde l-am cunoscut, Cortazăr nu mi-ar fi putut acorda un interviu: a fost tot timpul asaltat de timp. Abia l-am putut surprinde lângă trunchiul firav al unui palmier decorativ, dar fotografia aceea a fost mișcată și singura clară, se datorește lui Gabriel Celaya, care m-a împins alături de el, încercînd, ca și subsemnatul, amatorismul fotografic.

Julio Cortazăr, cunoscut la noi, pînă acum din câteva traduceri publicate de *Secolul 20* (agita fericit numărul revistei) va intra, probabil anul acesta, în librăriile noastre cu o culegere tradusă de Irina Ionescu și Dumitru Țepeneag. Autor a numeroase volume de importanță aparte (*Bestiario* — cuvînt rar, care-l definește pe luptătorul cu fiarele în circurileromane —, *Armele secrete*, *Sfîrșit de joc*, *Istoria de cronopios și famas* — cuvinte care definesc, fiindte inventate — *Rayuela* — cuvînt care, cu terminația — o, ar însemna lișiță, iar cu — a, folosit foarte rar, ar defini un joc asemănător șotronului —, *Întoarcerea la zi în optzeci de luni* — această carte, abia apărută, răsucesce titlul romanului lui Jules Vernes, dar mai departe își propune alte lucruri —), Julio Cortazăr, de origine argentiniană, născut la Bruxelles, în 1914, a trăit la Buenos Aires pînă în 1952, an de cînd este locuitor statornic al Parisului. Între 1944—45, profesor universitar, Cortazăr a renunțat la catedră imediat după victoria peronistă.

Există azi foarte puține nume, care domină în literatura latino-americană: Mario Vargas Llosa, foarte tînăr (n. 1937), laureat a trei premii internaționale, Gabriel García Márquez, tradus la noi cu un text puțin concludent, Carlos Fuentes, Ernesto Sabato, Lezama Lima, Jorge Luis Borges. Cortazăr se află printre aceste nume. El s-a impus mai ales prin *Rayuela* — antiroman, cum a fost definită această carte de către critici — alcătuire complexă care refuză faciful narației și literatura de umplutură, încercînd să exprime viața omului în totalitatea sa, să miște formele românești și limbajul, încorporînd în roman, prin personaje și texte intercalate, comentariu asupra vieții

și artei. *Rayuela* e, altfel spus, un manifest filozofic, o revoltă împotriva limbajului și o extraordinară cronică a aventurii spiritului. Citind un critic, cartea aceasta este „o lume fără sens aparent, un absurd infinit în care omul occidental a încercat inutil să găsească soluții; o lume care ascunde, totuși, o speranță, poate un mister abia perceput de copilărie, dar pe care l-am uitat după aceea, înfrinți de straturile de convenții, de obișnuințe familiare, de muncă, de studiu, de limbaj, datorită implacabilelor mecanisme ale rutinei cotidiene”.

Am încercat, în timpul șederii comune la Havana, să-l interviiez pe Cortazar. Am vorbit mult, de multe ori, dar niciodată nu am făcut-o sistematic. Am aminat amindoi, pentru „altădată”. Cu o seară înaintea plecării lui spre India, unde se ducea atras de miraje, am încercat tonul oficial al publicistului. Fără succes. „Scriu mult, oriunde mă aflu — mi-a spus. Notează-mi cîteva întrebări și, în drum spre India sau după sosire, îți voi răspunde”. Din cele peste cincisprezece întrebări — din această pricină eram „inchizitor”, Cortazar și-a ales șase:

— Știu că nu-ți place cuvîntul „intelectual”. Aș dori, totuși, o definiție din partea ta.

— Cred că în vremea noastră cuvîntul „intelectual” nu exprimă ceea ce trebuie să fie un om care lucrează în acest domeniu. Spre deosebire de alte epoci, în care concep-tul acesta reflecta un ideal și un model. Intelectual trimite imediat la „intelect”, dar secolul XX a asistat la distrugerea unei valori care părea inatacabilă: inteligența pură, intelectul pe deasupra oricărei manifestări a umanului. Azi, în fața enormei responsa-bilități a omului pentru problemele societății omenesti, adevăratul intelectual este mai ales o ființă morală, etică; noțiunea de adevăr și dreptate a devenit inseparabilă de creația autentică literară, științifică sau artistică. Nimeni nu poate munci în gol, cu intelectul pur, decît dacă muncește doar pentru gol, pentru alți intelectuali, ca și el, în afara isto-riei. Mai de mult a existat un foarte frumos cuvînt, „umanist”, care, spre nefericire, s-a degradat, pierzîndu-și conținutul real. Poate că ar fi bine să începem să-l folosim cu un sens actual, cu o intenție actuală. În orice caz, referirea sa la uman ca o totalitate intelect, sentiment, sens moral) mi se pare mult mai bogată și mai adevărată decît termenul „intelectual”, care miroase a laborator și academie.

— În curînd or să apară povestirile tale în versiunea română. Între tinerii proza-tori din România există mulți admiratori și, prin versiuni franceze, te bucuri de pe acuma de un public. Ce ai putea să adaugi?

— Tinerilor scriitori români, le-aș putea spune ceea ce le-am spus tinerilor din America Latină: e datoria lor să apere și să sporească exercițiul imaginației creatoare, al poeziei în toate formele ei verbale, artistice sau vitale. Trăim într-o epocă în care se con-fundă foarte ușor imaginația creatoare cu tehnologia, floarea cu parfumul sintetic, muzica cu „juke-box”. În cele mai realiste lucruri pe care eu am reușit să le scriu, fantas-ticul își face întotdeauna loc, pentru că eu cred că realitatea este un prezent ce se trans-formă mereu în altceva sau capabil de a se transforma în momentul cînd asupra ei influen-țează creația umană. Mult timp s-a crezut că trebuie să descriem și să comentăm în mod pasiv o realitate considerată în mod fals ca bogată și mulțumitoare. În ce mă pri-vește personal, eu sînt convins că nimic nu poate înlocui invenția pentru că omul este mai ales invenție și imaginație, iar realitatea se află lîngă el pentru a i se supune fanteziei lui, îmbogățindu-se datorită lui și făcîndu-l, la rîndu-i, mai bogat, într-o dialectică infinită periculoasă și exaltantă.

— Borges trăiește la Buenos Aires și există critici care susțin că nu-i un scriitor argentinian. Tu trăiești de 16 ani în afara țării și ești, sută la sută, scriitor argentinian și latino-american. Cum reușești și cum te păstrezi la zi cu evenimentele ce se petrec în continentul sudic?

— Este nedrept să se spună că Borges nu este un scriitor argentinian, deși s-ar putea afirma că el menține cu țara sa mai mult o legătură intelectuală în afara eazu-rilor cînd cade în sentimental și atunci se pierde într-o tristă nostalgie dăunătoare și depășită. Chiar dacă pare un paradox iritant, cu mine se putea petrece același lucru dacă aș fi rămas în Argentina. În orice caz, viața mea în Europa mi-a oferit o altă înțele-gere, fără a celui care nu iese niciodată din țara sa. Am văzut întregul peisaj latino-american prin cărți, prietenii, experiențe diverse din Europa. Am descoperit din Paris revoluția cubană și i-am înțeles mai bine pe compatrioții mei, atît în defectele cit și în calitățile lor. În afară de asta, am fost paznic neabătut al limbii mele, am încercat să nu pierd forța sa expresivă, și am scris cit mai „argentinian” cu puțință, încorporînd în

asta experiența mea europeană. Pentru că o limbă oprită este o limbă moartă și cred că dacă a mea este vie, asta se datorește faptului că o confrunt mereu cu alte limbi pe care le cunosc și le vorbesc. În romanul meu *Rayuela* am pus ca motto această frază din Apollinaire: *Il faut voyager loin en aimant sa maison*. Și un scriitor iubește într-adevăr țara sa (în cazul meu, întreaga Americă Latină), dacă se străduiește s-o îmbogățească literarimente, dacă pune cele mai bune forțe ale sale pentru a exprima pământul și contemporanii săi. Aproape sau departe, nu-i vorba de patriotism sau naționalism, în sensul bun, ci de ceva mult mai profund, esențial, de un fel de *dovadă de om*, prin tot ceea ce are mai mult și mai bun: limbă, peisaj, sistem de valori, sentimente. Fără nici o supărare sau autolaudă, mă consider mai latino-american decât mulți scriitori latino-americani care dorm, nici mai mult nici mai puțin, decât înfășurați în drapelul țării lor și vorbesc de izolarea fizică spațială, ca despre o trădare de neiertat.

— Cum apreciezi rolul estetic al cinematografului?

— În zilele noastre, mi se pare că funcția cea mai importantă a cinematografiei este funcția aceasta estetică, inseparabil unită cu conținutul etic. Numai așa filmul are o formidabilă forță de penetrație. Filmul „pur“, cum s-a practicat și se mai practică de cîțiva, mă interesează foarte puțin. Ca să dau un exemplu concret, mă pasionează experiențele unui cineast ca Jean-Luc Godard din Franța. Godard nu face film pentru a distra, pentru a emoționa sau pentru a provoca impresii estetice. El adună toate acestea într-un fel de explozie care se produce în interiorul conștiinței spectatorului. Pentru a proba acest lucru, ajunge să observi fața unui burghez parizian, cînd iese de la cinematograf, furios pentru că a cheltuit zece franci pe un film care i-a răsucit măruntaiele, arătîndu-i propria imagine într-o oglindă grotescă și revelatorie. Mi se poate obiecta că asta nu schimbă mare lucru în atitudinea acestuia. Dacă ar fi așa, întreaga artă și întreaga literatură ar fi inutile. În plus, chiar dacă acuzații nu se schimbă, există tinerii, inocenții, cei care „nu știau“, iar acum știu, și nu mai au motive să continue fără a ști. Aceștia, da, profită de mesajul filmului. În Franța, tineretul știe să aleagă filmul de măturie, de dispută, de probleme. Puțini se mai distrează cu opiiul filmelor comerciale, mai nefast chiar decât LSD atît de urmărit de autorități.

— Ți-ar face plăcere să vizitezi România?

— Bineînțeles, mi-ar face o deosebită plăcere, dar nu în mod „cultural“, pentru că reuniunile, conferințele, colocviile cu scriitorii nu fac casă bună cu temperamentul meu. Îmi place să mă plimb singur sau cu un prieten, să mă întîlnesc cu scriitori după preferință sau din întîmplare, pentru că acest lucru este mult mai constructiv decât programele stabilite din vreme. Îmi place să mă simt anonim într-un oraș, să plec și să vin fără obligații, să vorbesc cu prietenii în cafenele, în stradă, în grădini și în piețe. Știu că astea nu lipsesc, ci dimpotrivă dau o culoare aparte Bucureștilor.

— Dacă te poți detașa, aș dori să știu părerea ta în legătură cu ultima carte pe care ai semnat-o: *Întorcerea la zi în optzeci de luni*.

— Cărticica aceasta este un joc, dar ca toate jocurile are partea sa serioasă, chiar foarte serioasă. Copiii se concentrează mult mai mult în jocurile lor decât în studiu și acest lucru nu se are în vedere de către pedagogi. Noțiunea însăși, de joc, m-a interesat întotdeauna, pentru că în spatele ei se ascund multe puncte-cheie, multe răspunsuri la întrebări care frămîntă societatea și oamenii. Întorcîndu-mă la carte, mărturisesc că s-a născut dintr-o dragoste veche pentru Jules Verne și din dorința de a-i aduce, în modul meu, cînstirea, aproape fără să vorbesc de el, dar avînd de fiecare dată în vedere calitățile sale cele mai bune: sentimentul planetar al vieții și al omului, aventura extraordinară, dar mai ales interioară (amîntește-ți *Călătorie spre centrul pămîntului* și imaginația fascinantă a adolescentului). Și atunci, am scris mai multe texte — povestiri, poeme, anecdote, reflexii, episoade umoristice sau satirice, mici eseuri — ca niște „călătorii extraordinare“ în sens jules-vernian. Am lăsat ca umorul, întîmplarea, imaginația și mai ales dragostea pentru realitate și pentru infinitele ei jocuri, să ordoneze cartea, așa cum un buchet de flori, aranjat prost într-o gîlstră; își găsește, treptat, spațiul meritat și relația armonioasă cu alte flori. Nu cred că e vorba de o carte importantă (noțiunea aceasta am cedat-o cu plăcere altor scriitori). Cartea îi va interesa pe cititorii, pentru care umorul, înțeles așa cum l-a înțeles literatura cea mai bună — să zicem Cervantes sau Shakespeare — este o cheie care deschide de multe ori porți în fața cărora sobrietatea se oprește neputincioasă.

2 Pentru mulți dintre cititorii de la noi, Alfonso Sastre nu are nevoie de prezentări: dramaturgul spaniol a devenit cunoscut, în Spania și în afara ei, chiar din anii debutului. Multe dintre piesele sale se joacă în Franța, Mexic, Italia, Argentina, Germania. Iar nenumăratele sale eseuri, risipite prin reviste sau adunate în cărți (se impun cu deosebire, pînă acum, două titluri: *Drama y sociedad* — 1956 și *Anatomia del realismo* — 1965), relevîndu-l drept unul dintre cei mai activi animatori ai teatrului contemporan, au avut ecou și la noi, pentru critici sau autori de teatru. Revista *Secolul 20* l-a onorat anul trecut cu o prezentare amplă și cu traducerea uneia dintre lucrările la care ține foarte mult, *La Cornada*.

Notez, totuși, cîteva date biobibliografice: Alfonso Sastre s-a născut, la Madrid, în 1926. Licențiat în filozofie și literatură. La douăzeci de ani pune în scenă una dintre primele sale piese experimentale *Hasonado la muerte* (A sunat moartea) și *Uranio 235*, în colaborare cu Medardo Fraile. Doi ani mai tîrziu, în 1948, apare cu *Cargamento de sueños* (Purtătorul de visuri, mai exact, poate, încălcătura. *Escuadra hacia la muerte* (Escadră spre moarte — 1953), *La Mordaza* (Călușul — 1954), *La sangre De dios* (Sîngele lui Dumnezeu — 1965), *El pan de todos* (Piinea tuturoră — 1957), *El Cuervo* (Corbul, același an), *Medeea*, *La Cornada*, *En la red*, *Guillermo Tell are ochi trîști* sînt doar cîteva dintre lucrările sale.

Îl cunoscteam pe Alfonso Sastre, datorită defectului meu mărturisit de hispanist, dar nu bănuiam că-mi va deveni foarte apropiat. Timpul petrecut împreună, mai întîi la Havana, apoi la Madrid, m-a obligat să mă mișc cu mai puțină jenă în fața unor nume care însemnau în primul rînd literatură și apoi persoană. M-a ajutat la aceasta o atitudine dedemitizare totală pe care nu am întîlnit-o pînă acum decît la scriitorii de expresie spaniolă sau portugheză. Ei nu-ți îngăduie să le adresezi pluralul majestic, nici reverența unui dumneavoastră, chiar dacă vîrsta te obligă s-o faci. Îți cer să le spui pe nume și nimic mai mult. Și, doresc să fiu crezut, nu mi-a fost ușor să-i spun acum doi ani marelui poet brazilian Murillo Mendes *tu* sau Mendes și nu mi-a fost ușor să mă port în același mod cu Gerardo Diego, Vicente Aleixandre, Luis Rosales — glorie ale poeziei spaniole din acest secol, prieteni nedespărțiți cu Antonio Machado, Juan Ramon Jimenez, Lorca, Miguel Hernandez — nici cu Alfonso Sastre, Caballero Bonald, Julio Cortazar, Garcia Marques, Carlos Barral sau Vargas Llosa, scriitori de mare prestigiu azi, în Spania sau America Latină.

Dar scriitorii din această parte a lumii sînt altfel, franchețea cu care obișnuiesc să discute merge pe drumurile cele mai scurte și schimbul de opinii se face rapid și eficace. Nu aș fi reușit, altfel, să audiez cursul de teatru contemporan pe care Alfonso Sastre mi l-a oferit și pe care numai din nevoi publicistice îl redau sub forma unui interviu prescurtat.

De la dreapta la stînga: Gabriel Celaya, José Manuel Caballero Bonald, Amparito Celaya, Alfonso Sastre, Dario Novaceanu și José Llanusa, ministrul educației din Cuba.

— Mi-ar face plăcere să începem acest dialog cu anii tăi de debut, cu aventura de la Arta Nouă, cu primele experimente, cu articolele polemice din *La Hora*, cu manifestul Teatrului de Agitație Socială, în sfârșit cu Teatrul Popular Universitar. Sint anii unei combativități tinere în fața multor obstacole. În ce măsură unele dintre posibilități ți-au fost limitate și în ce măsură aceste limite sînt tipice pentru o generație?

— Arta Nouă s-a născut în 1945, ca o formă — poate tumultuoasă și confuză — de a spune „nu“ față de tot ceea ce ne înconjură pe noi, cei care simțeam vocația teatrului. Dacă ne unea ceva, pe noi, cei care eram foarte deosebiți (José Gardon, Alfonso Paso, Medardo Fraile, Carlos José Costas, José Maria Palacio și eu), era greața pentru teatrul burghez din acea vreme: Benavente postum (în contradicție cu persoana vie a lui Benavente), melodramagalic-plîngătoare a lui Torrado, barbaritățile post-astrahan, spectacolele pseudofolclorice, ca să nu mai amintesc agonia teatrului versificat (Marquina) sau alte dureroase dovezi ale pustiuului.

Revista *La Hora* (1948—50) a fost pentru mine faza critică în care s-a produs, precipitat, formarea conștiinței pentru teatrul cu funcție social-politică, experimentat, în 1950, cu fundarea T.A.S. (Teatrul de Agitație Socială). *Escadră spre moarte* înseamnă, în sfârșit, întoarcerea la teatru și începutul definitiv al vieții mele de autor dramatic. Asta a fost în 1953.

Cît privește obstacolele, miile de obstacole — pe care, pe atunci, încercam măcar să le înțeleg — acestea au înăbușit, în adevăr, o parte a vieții noastre. Și spunînd „noastre“ mă gîndesc la semnificația și caracterul lor general. Eu nu sînt un „caz“, chiar dacă am fost unul dintre cei care, prin multe circumstanțe de interdicție a lucrărilor mele, le-am cunoscut mai bine. Cîndva, voi povesti această istorie, dacă pe cineva îl interesează.

— Vreau să înțeleg de aici, că era o criză de maeștri, în sensul bun al cuvîntului și scenele erau ocupate cu Benavente sau Torrado. Cum ați făcut față, toți cei din grup, acestei situații? Cum ați stabilit o continuitate cu teatrul spaniol, cu literatura spaniolă în general? Nu s-au preluat, oare, atunci, mecanic, în bloc, modele europene? De exemplu, adeziunea pentru Sartre reprezenta un fel de a fi „la zi“ sau o necesitate, un mod de a lărgi orizontul intelectual spaniol din acei ani?

— Pe scene nu aveam, e adevărat, maeștri spanioli. În cărți ne aștepta unul, Valle Inclán, dar nu am știut pe atunci să-l găsim. Într-o astfel de situație, agravată și de lipsa de cărți „în mină“, am optat pentru un fel de autodidacticism, nu în mod formal, ci ca un mod de a trăi și a reflecta fără un ajutor extern, deci fără o dependență didactică. Cel puțin la început. Eu, de exemplu, m-am gîndit la un teatru politic înainte de a citi cartea lui Piscator. Pentru mine, Piscator nu a fost un maestru, ci un om de teatru pe care nu-l cunoșteam, dar care, în unele cazuri, gîndea ca mine. Eu nu citisem pe atunci nici un cuvînt din Marx și cînd mi-am scris primele piese nu știam de existența lui Jean-Paul Sartre, deși unii critici regăsesc în aceste piese influența sa. Ei m-au influențat ulterior, fiind maeștrii pe care nu i-am întîlnit cînd m-am născut și pe care îi căutam, prin acest proces de autodidacticism. Nu există, deci, cel puțin pentru mine, nici un fel de împrumut mecanic, de servitute față de „literatura europeană a momentului“.

Dar asta a devenit, totuși, un reproș pe care criticii îl găsesc întotdeauna cînd în absența unui purism bănuiesc prezența unui cosmopolitism dezrădăcinat. Mă refer la criticiile cărora le mirosea totul „allfrancés“ dacă nu corespundea cu estetica pe care Perez de Ayala a numit-o „realism imitativ“.

— De la *Încercătura de vise*, pînă la *Razie* (La red), de la Arta Nouă pînă la Grupul de Teatru Realist, există, cred, o evoluție a ta, foarte clară, o evoluție pe care, dacă nu mă înșel, ai denumit-o „de la un spiritualism extremist și revoluționar la un spiritualism materialist și revoluționar“. Există, oare, niște, motivări, generale sau particulare care au obligat la schimbarea atitudinii față de realitate?

— În evoluția creștinismului meu moștenit, nu am fost influențat de motivări „particulare“. E o evoluție fără anecdote, produsă de contradicția dintre sistemul de convingeri moștenite și realitatea obiectivă. Procesul este, chiar dacă eu îl rezum cu atît de puține cuvinte, foarte complicat. Am încercat să-l explic în prefața cărții mele *Anatomia realismului* și mai încerc încă o dată într-o carte la care lucrez. *Estetica*, o carte care are la bază critica imaginației.

— Aceiași critici la care te-ai referit sau poate și alții îți obiectează caracterul contradictoriu al teatrului pe care îl scrii, pozițiile chiar, faptul că e un teatru de mărturie, un teatru - document care nu oferă soluții. Uneori merg și te confruntă chiar cu realitatea spaniolă. Cum îți explici asta?

— Contradicțiile din evoluția mea se reflectă în mod firesc, în teatrul meu. Dar asta nu înseamnă că teatrul meu este contradictoriu. E vorba doar de un proces al formării mele. Sint autori care au făcut teatru când aveau un mod determinat de a vedea lumea. Eu, nu; pot spune că lucrările mele nu se rezumă la a prezenta imagini, „reflexe“ ale acestui proces, ci că sint termeni activi ai acestui proces. Numai în acest fel, cred, se poate vorbi de artă și cognoscibilitate. Eu nu dau soluții, adun doar datele care pot să ofere soluții. Cred că printr-o concepție „utilitară“ — care nu-mi aparține — nu se pot cere de la artă soluții. Amintește-ți că pentru Engels (citez din memorie) „arta nu trebuie să indice soluții viitoare pentru conflictele pe care le prezintă“.

E adevărat că teatrul meu a fost acuzat că nu este înrădăcinat în realitatea spaniolă. La Paris, în schimb, când mi s-a jucat *Ana Kleiber*, mi s-a spus că este o lucrare foarte spaniolă, că iubirea personajelor mele era o iubire spaniolă, aproape andaluză. Același lucru mi s-a spus și în cazul *Escadrei spre moarte*, în sensul că era o lucrare inteligibilă în sensul ei adevărat numai prin înțelegerea spaniolă a vinovăției și morții. Cred că e un mod perfect de a judeca meditația estetică dată de optica proprie a artistului. Se pare că uneori nu a fost înțeleasă decît optica simplificată a naturalismului. Și asta e o greșeală în care erau să cadă mulți critici tineri: spre norocul său (adică și al nostru), Brecht a lămurit unele lucruri în acest sens. Dar există acum pericolul invers: de a supra-evalua o lucrare „distanțată“ de o anume realitate. În sfîrșit, mi se pare că ceea ce se evită cu grijă este discutarea directă a unor probleme de acest fel.

— Să vorbim puțin despre realism. Pentru tine este vorba de un stil formal, de o atitudine morală sau de o viziune a lumii? Urmind terminologia clasică, dacă vrei a lui Lukacs, ceea ce se cheamă realism critic reprezintă pentru scriitor atitudinea optimă, fecundă și pozitivă a conștiinței sale?

— Nu mă hotărîsc să intru într-o discuție pe tema realismului, acum, în acest interviu. Am discutat despre asta în cartea amintită — *Anatomia realismului* — și voi încerca să discut mai în profunzime în cartea pe care ți-am anunțat-o, cea care are la bază critica imaginației, diferitele ei nivele și forme; imaginația practică, imaginația pură, imaginația *oniriforme*, imaginația dialectică; nivelurile posibile în modalitățile literare studiate de Lukacs în cartea sa asupra „semnificației prezente a realismului critic“; naturalismul (care corespunde nivelului practic sau reproducător al imaginației), literatura de avangardă (nivel oniriform), realistă (nivel dialectic). Fără să amintesc — nu o face nici Lukacs — literatura fantastică, adică nivelul pur al imaginației.

— În sfîrșit, aș dori să-mi spui, în acest caz, ce importanță are pentru tine, în prezent, teatrul brechtian și cel de avangardă?

— Teatrul brechtian m-a eliberat de sub sechestrul criticilor. Teatrul occidental e un semn definitiv de eliberare a teatrului, care suferea încăl în ciuda altor eforturi notabile de aceeași natură, în luptă cu sechestrul decretat de neoclasicism (doctrina unităților) sau de naturalism. În prezent, teatrul epic se prezintă ca o negare (a teatrului dramatic), o negare dialectică, de către teatrul nou. În acest sens, teatrul de avangardă este tot o negare, dar de un alt nivel, o negare „pură“, adialectică, a teatrului neoclasico-naturalist pe care îl dizolvă. Acest fenomen, la nivel de suprastructură, corespunde crizei de bază a burgheziei.

— Cum ai aprecia, în foarte puține cuvinte, noua literatură spaniolă?

— Avem o poezie excelentă, un roman de mijloc și un teatru prost. Dar nici în acest ultim caz nefericit — cel al teatrului — nu lipsesc simptomele și experimentele interesante.

Am închis, aici, discuțiile lungi pe care le-am avut cu Alfonso Sastre, discuții pe care nu le-aș fi putut ordona, mai apoi, decît tot cu ajutorul său și al cărților sale, în casa sa din Madrid.

NICOLAE CRIȘAN

GREU ȘI ÎNSPĂIMÎNTĂTOR

Zăcea pe spate, mîinile nu i se vedeau, puteau fi pe piept sau în lungul trupului, iar picioarele, amîndouă încălțate numai în ciorapi, aveau labele lipite de marginea sicriului căptușit cu pînză albă-albă și rece. În jur, fără tristețe, se înșiruiseră vagi chipuri tulburi, între care ar fi trebuit să recunoască pe cel al Nevestei și Copilului, dar fumul luminărilor încețoșa vederea. Aerul mirosea, greu și înspăimîntător, a moarte, însă el nu-i simțea mirosul; simțea în schimb mirosul de cearșaf proaspăt călcat, mirosul așternutului curat și țeapăn, prea scrobit, — așternutul sicriului în care zăcea; perna de sub cap era și ea prea tare, vru să o îndrepte și atunci valul de groază, că e mort, îl înecă. Se smuci opunîndu-se gîndului cu toată ființa lui și sări, așa, în ciorapi, din sicriu. Simți rece și lipicios sub tălpi parchetul necurățat, pe urmă cimentul antreului și gîtit de spaimă alergă în neștire pe străzile pavate, apoi pe ulițe așternute cu bolovanii, cu pietriș, pe drumul de țară, pe haturi, pe poteci umede șerpuiind pe malul apelor — le cunoștea de la pescuit — pînă se trezi, sau crezu că se trezește lîngă verișoara lui pe care cu treizeci de ani înainte o iubise, cum iubesc copiii la cîineșprezece ani, și pe care de atunci n-o mai întîlnise decît în anii războiului: Sta și-atunci, ca și acum, pe scaun, lîngă godinul de tuci vopsit grosolan cu praf de argint, croșeta, meșa de păr alb (o asemuise, avînd altfel părul negru, cu o coșofană) îi atîrna pe frunte și el se mira cum de n-o împiedică să vadă: croșeta o dantelă fină, aceeași care-i împodobise cu cîteva clipe înainte sicriul. Era război atunci, și atunci lîngă godin, alături de ea, trăise spaima morții pentru prima oară — și plînsese. Îi picurau lacrimile pe patul automatului și îi era rușine și groază, dar nu putuse, de fapt nici nu voise să-și stăpînească plînsul. Și ea croșeta, meșa de păr alb îi juca pe frunte, peste ochi, și nu zicea nimic, doar își clătina capul și el atunci aflase cu tot trupul că va trebui să moară, că viața nu-i decît ceva de împrumut ca pistolul sau cartușul, că, folosită ori nu, va trebui restituită nimicului — aflase atunci și plînsese în hohote, în fața ei, și ea, care era mai mare, știa poate acest lucru, știa și tăcea și croșeta cu mîinile ei albe pe care lumina godinului juca și le făcea să pară delicate, de ceară...

Căzu ca într-o prăpastie, leșină, dar senzația de dispariție în ceva imens și negru nu-l părăsi nici în leșin; valul de groază ce-i inundase pieptul, ca și cum sîngele tot i s-ar fi revărsat brusc sub coaste, îi țîșni într-un urlet pe care-l și văzu o clipă ca pe un abur roșu: „Nuuu!!“...

Și se trezi.

Vedea acum limpede în jur, totul, de altfel totul era ca de obicei, dar lumina și obiectele îi rămăneau imprimate pe retină ca pe o ciudată placă fotografică în relief, fără să-i ajungă la conștiință. Conștiința lui rămăsese în spaima visului și nu mai voia să-i revină. Se mișcă oftînd din greu în așternut; deși în camera cu storiile lăsate era suficientă lumină, aprinse veioza.

Și abia atunci reuși să gîndească. „E îngrozitor, trebuie, va trebui să mor. Să dispar. Să nu mai fiu de loc. Dar e într-adevăr îngrozitor“. Se îndreptă spre cureaua storului pe care-l trase cu zgomot de sub jaluzele, ca de sub o cortină, soarele năvăli în odaie. „Atît — gîndi și o clipă își opri mișcarea — patruzeci și cinci de ani s-au dus, a mai rămas atît, doar atît“. Renunță să mai înalțe storul a cărui umbră tăia acum camera în două părți egale. El tremura în lumină și mai încolo dunga de umbră tăia recamieul, covorul uzat, soba de teracotă și, pe perete, fotografia nevastei făcută cu douăzeci de ani în urmă. Femeia ridea. Lîngă ea se afla fotografia copilului — n-o vedea, dar știa că e acolo. Copilul ridea și el — în poză. Iar el nu-și putea opri tremurul. Tremura ca pocaliticii, din tot trupul. „E într-adevăr înspăimîntător. Patruzeci și cinci de ani. Virsta plinei bărbății — unde am citit asta? E înspăimîntător, și pentru ce? De ce?“ Întrebarea îl străpunse; se zbătea în ea ca o insectă țintuită într-o bumbușcă; acum tremura fără nici un alt gînd decît întrebarea pe care începu s-o geamă cu voce tare. „De ce? De ce?“

Ceasul de pe radio — cumpărase cu nevasta ambele obiecte cu douăzeci de ani în urmă de la copilul unui transfug, nu se găsea atunci în comerț — îi arăta că totul se scursese măsurat și normal: unsprezece fără un sfert. Coșmarul ținea doar de un sfert de oră — fiindcă la zece și jumătate se trezise ca de obicei. Era redactor și lucra seara, se culca tîrziu, întotdeauna, după miezul nopții.

Pe bufetul lăcuit — tăiat și el de dunga de umbră, ca și obiectele de pe el — lîngă vaza cu trandafiri din plastic, era, ca de obicei, biletul nevastei.

Se împletici spre bufet și odată cu citirea biletului reuși să se smulgă din acul spaimei. Nevasta înșiruisese cu scrisul ei ascuțit, greu lizibil, diferite cumpărături ce trebuiau făcute pentru sărbători. Era simbătă, anul ăsta 1 Mai cădea într-o luni, aveau deci patru zile libere. Patru zile în care vor putea fi împreună tot timpul.

Ieșise dintr-un gol inert și roțile angrenajului ce-l măcina de patruzeci și cinci de ani se pusese în mișcare, odată cu citirea biletului.

Nevasta lucra dimineața, la o întreprindere care lui i se părea ciudată: „Decorul“. Cei de acolo aranjau aproximativ tot ce poate cuprinde noțiunea: expoziții, muzee, săli de spectacole, pavoazau piețele, făceau afișe. Nevasta terminase la Institutul de Artă pictura, și-acuma pleca la șase de acasă — întreprinderea își avea sediul dincolo de Obor — și se întorcea la cinci după masă, mirosind veșnic a vopsea, a tiner, a terebentină și alte substanțe neplăcute, el trebuia să fie la redacție la cinci, dar pleca la patru, așa că nu prea se vedeau decît noaptea — copilul era ziua la liceu — și de vorbit vorbeau rar și destul de puțin. „Ciudat, gîndi, în timp ce se spăla pe dinți, trăiesc mai mult împreună cu colegii decît cu familia. Noroc de nevastă, ea cel puțin după mesele stă cu copilul“.

Era un redactor bun: nu se băga unde nu se pricepea, știa puțin (în grija lui cădeau rubricile de ordin practic, dar secundar: răspunsuri la scrisori, ajustări de programe, mici cartușe sau manșete, de obicei festive: 23 August, 1 Mai, aniversări), dar ce știa, știa bine; politicos, nu supăra pe nimeni, muncea cu o plăcere mecanică fără să se întrebe cui îi folosește activitatea lui — adică fără să se fi întrebat pînă aseară. Fiindcă aseară, spre stupoarea lui și a colegilor, observase că șeful e un bătrîn ramolit — și o spusese. Lucra în redacția asta de unsprezece ani — pe atunci șeful avea abia șaiszeci — și se obișnuise să considere, oricît de absurde, semnele făcute de șef pe manuscrite (el trebuia să stilizeze sau să elimine pasajele respective) ca fiind rodul unor cunoștințe superioare. Scrisese un cartuș pentru 1 Mai, nici mai bun nici mai rău decît celelalte zece, și șeful, cu o grosolanție ce nu și-o putuse explica, îi risese în nas. „Fraze sînt astea?“ — și-i citase un fragment, ceva cu primăvara, anotimpul renașterii naturii. „Fraze, ce să fie? scrise românește“. „Sînt cuvînte ruginite care privesc nedumerite unele la altele, lustruiește-le!“ „Unde-am citit asta? se întrebă el în risul colegilor, moșul le ia de-a gata“. Și

apoi, la tipografie cînd îi comunicase șefului că mai trebuie să aștepte, că lucrătorii n-au regal, șeful spusese: „Să ia regal din celălalt, mai mic, de 8 sau aldine“. Atunci avusese revelația: cutia anonimă, scobită la tîmple, a șefului e goală. „Regalul nu-i literă, ci un fel de casetă în care se pune literă“, îi răspunsese cu ură. Și șeful intuise atunci că el, redactorul, îl disprețuiește, nu pentru ce spusese, ci pentru tot ce-i poruncise timp de unsprezece ani — totul nu fusese decît ceva găunos, gol, lipsit de miez și pricepere, cum era de fapt toată revista, înființată ca să acopere un sector „care, nu-i așa, se cere reprezentat în publicistica socialistă“ — exact astea au fost vorbele spuse de șef cînd l-au numit șef.

Și tot aseară, în tipografie, își dăduse seama că batjocura colegilor la adresa propriei lor reviste e întemeiată, ba chiar prea blindă. O mulțime de lucruri care ar fi trebuit scrise și publicate îi veniseră în minte aseară, și le înșiruisse, ordonat, ca și cum le-ar fi citit, iar colegii se uimiseră, nu pentru că le gîndise, ci pentru că le rostise, după cum se uimiseră de concluzia, pe care acum, cînd își pieptăna de la ceafă spre creștet smocul de păr ce-i acoperea chelia, îi părea și lui rău că o rostise. „Ar trebui, prin lege, să se interzică bătrînului dreptul de a ocupa orice funcție de conducere. Să-l salarizeze drept consilier, dar să nu i se dea puterea pe mîină. E uscat, stors, incapabil să-i priceapă pe tineri și vremea din jurul lor. Consilier — da. Sfatul lui să poată fi urmat sau nu, dar să nu aibă dreptul să hotărască, de la sine putere, nimic. Iată o măsură revoluționară, pe care am s-o propun în scris“.

Ar fi vrut să-i relateze nevestei izbucnirea lui, dar cînd sosise acasă ea dormea, ca de obicei, înghemuită, cu mîinile risipite undeva sub așternut, și el oftase, se culcase și ultimul gînd pe care și-l amintea fusese: „Nu știe ce să facă, în somn, cu mîinile; niciodată nu doarme cu ele în aceeași poziție“. Se apucase să calculeze cîte nopți sînt în douăzeci de ani și adormise umilit de senzația că n-o mai dorește și că ei, trecută de patruzeci de ani, nu-i pasă că el n-o mai dorește.

Și urmase visul ce-l răvășise și în urma căruia se îngrămădeau fără număr întrebările pe care nu și le pusese, și din care nici acum nu i se luminase decît una, cea mai teribilă: de ce?

„Va trebui să-mi cumpăr lame «Persona», să nu uit să le trec pe listă“. Se rădea și se privea în oglindă și, deși întotdeauna, chiar cînd nu-și dădea seama, vederea propriului său obraz îi făcea plăcere, de data asta arfi vrut să nu se vadă. „Sînt vechi lamele — ustură. Am să-mi cumpăr altele, noi“. Trecu în bucătărie. Urmele dejunului copilului erau împrăștiate peste tot: felii de piine abia mușcate, o felie de lămîie udă lepădată din ceașcă pe mușamaua roasă la margini, alături de ea o linguriță plină cu dulceață și cîteva pielîțe de salam. Ceașca lui de ceai, una ciobită și, în acel loc, cu porțelanul îngălbenit ca de nicotină, îl aștepta, ca de obicei, rece. O bău, reciti lista nevestei, luă automat servieta, dădu să iasă din antreu strîmt, se înapoie să-și lase servieta, luă în loc plasa și plecă lăsînd veioza aprinsă și în jurul ei, grele și înspăimîntătoare — întrebările.

Sfinx cu diamant — (Babele — munții
Bucegi)

POVESTEA VORBII DE DUH

Cu mulți ani în urmă, să fie vreo trei-zeci, l-am auzit pe Eugen Lovinescu, pe Victor Eftimiu, acești remarcabili evocatori, pe marele actor Iancu Brezeanu, cu scăpărătorul lui spirit, pe venerabilul pictor peisagist Iosif Steurer, pe Dumitru Sfetea, cumnatul lui Coșbuc, fratele editorului C. Sfetea din Calea Moșilor, care editase odinioară Vatra, povestind, fiecare în felul său, despre acele neuitate cafenele literare Kübler, Fialkovski, Academia Terasa, frecventate de cele mai strălucite figuri ale scrisului și artei românești. Celebra „Terasă”, am cunoscut-o și eu, în asfințitul ei, cînd începea să aparțină trecutului.

În 1928, anul debutului meu la Bilete de papagal, călcam întîia oară pragul vestitei cafenele literare „Capșa”, unde aveam să cunosc și să mă bucur de prietenia multor scriitori de frunte, printre care: Ion Minulescu, Ion Barbu, Al. Sahia, Camil Petrescu, Tudor Vianu, Gh. Brăescu, Al. T. Stamatiad, Mihail Sorbul, Ioachim Botez, George Mihail Zamfirescu, Victor Eftimiu, Zaharia Stancu, Eugen Ionescu, Tudor Mușatescu, I. Peltz.

Am fost astfel martorul atîtor scăpărătoare dueluri și dispute literare, am ascultat atîtea vorbe de spirit, întîmplări duhlii și cancanuri, încît mă gîndeam că, dacă toate acestea ar fi înregistrate, s-ar putea scrie o istorie pe cît de vie și de autentică, pe atît de savuroasă și, mai ales, originală.

Almanahul literar îmi propune să public, în paginile sale, cîteva dintre ele. O fac cu plăcere, căutînd să le redau cît mai fidel, așa cum le-am auzit eu însumi.

*

Cam prin anii 1932—1933, pe Alexandru Cazaban căzuse norocul să se aleagă, la scurte intervale, cu o casă în cartierul Vatra Luminoasă și cu un premiu literar, evenimente foarte rare, pe vremea aceea, pentru un scriitor.

— Ești un om foarte norocos, îi spuse Mihail Sorbul.

— De ce, dragă?

— Ce mai întrebî?! Pînă și numele ți-o spune.

Și Sorbul îi scrisese pe hîrtie: Ieri Casa, astăzi ban.

*

Într-o zi, scriitorul Mircea Damian, care nu-i da pace niciodată prietenului său mai vîrstnic, Al. Cazaban, vîzîndu-l că nu e în apele lui (se-ntorsese de la vînațoare fără nimic în tolbă), îl zădărește:

— Ce mai faci, moșule?

— Bine, mătușe, răspunde prompt scriitorul vînațor, nimerind de astă dată drept la țintă.

Se știe că numele adevărat al lui Mircea Damian era Constantin Mătușa.

*

Printre scriitorii, care veneau zilnic în perioada 1928—1935 la „Capșa“, era și Ion Minulescu. Într-o zi, antrenându-se la o șuetă cu Alexandru Cazaban și cu Corneliu Moldovanu, căruia voia să-i facă singe rău, spuse cu glas tare, ca să-l audă toată lumea:

— Mă, voi știți că eu m-am născut în anul în care a murit Eminescu?

Replica veni cu promptitudine:

— Două mări nenorociri în același an! Era a lui Cazaban.

*

Este cunoscut faptul că marele scriitor Camil Petrescu se întorsese de pe front (războiul din 1916—1918), cu o invaliditate: nu mai auzea prea bine. Din care pricină, purta un aparat la una din urechi.

— Aș! zise într-o zi Mircea Damian. Se prefăce. Vreți să vă dovedesc că aude, și încă foarte bine? Dar numai cind vrea el.

Se apropie de masa autorului Sufletelor tari care era cufundat în lectura unor reviste și ziare, și-i șopti, abia perceptibil:

— Camil, știi că ți-a aprobat cererea la „Arte“?

— Cînd? sări Camil Petrescu de pe canapea.

*

Autorul romanului Un om între oameni era adesea muștrat de către prietenii săi, deoarece se dovedea destul de nechibzuit în cheltuirea banilor.

— Și ce să fac? întrebă într-o zi Camil, plictisit de atâtea sfaturi și povești.

— Uite, îi propuse Mihail Sebastian. Ca să ne dăm mai întii seama pe ce risipești banii, să scrii zilnic într-un carnetel pe ce cheltuiești fiecare leu. Apoi, vom chibzui.

Camil Petrescu se învoi, desemnat. A doua zi, autorul Ultimei ore, întâlnindu-și prietenul la cafenea, pe la ora prinzului, îl întrebă dacă s-a ținut de făgăduială.

— Bineînțeles!

Camil Petrescu scoase din buzunar un carnetel în care erau însemnate mai multe cifre, iar Mihail Sebastian citi:

25 lei — reviste și ziare

48 lei — cărți

10 lei — cafea

20 lei — trăsură

1.200 lei — diverse

*

Poetul Al.T.Stamatiad, era și el un frecvent vizitator al „Capșei“. De cite ori îi apărea un volum de cersuri, avea obiceiul să vină cu exemplarele pentru presă în servietă. Îi era mai ușor să-i întâlnească pe recenzenți la cafenea, decît să-i caute la redacție. Cum dădea peste cite unul, scotea imediat, ca din întîmplare, o carte cu dedicația gata scrisă.

Într-o zi, a dat cu ochii de subsemnatul:

— Bine că te-ntilnesc, colega! Mi-a mai rămas un singur exemplar din Trimbișe de aur, ediția a cincia revăzută și adăugită, și țineam să ți-l ofer duminică, fiindcă mi ești simpatic.

După ce ne-am despărțit, am citit dedicația: „Tinărului scriitor și cronicar literar Paul Daniel, pentru admirația pe care o are pentru mine“.

*

Cu mai mulți ani în urmă. I.Peltz, Tudor Mușatescu, Tudor Măinescu, Al. Șahighian și alții, adunați la aceeași masă. Autorul comediei Titanic Vals era, ca de obicei, într-o vervă îndrăcită.

La o masă de alături, se așezaseră citeva doamne, artiste sau cam așa ceva, numai ochi și urechi. La un moment dat, una dintre ele, nemaiputîndu-și reține risul, izbucni admirativ

— Vai, maestre, teribil de spiritual mai ești! Nici nu știi cît ne-am distrat. Ce să-ți spun, lingă dumneata, parcă mai prindem și noi nișel duk!

— N-aveți nici o grijă, doamnă, zise Tudor Mușatescu. Nu se ia!

*

Într-o zi, Păstorel Teodoreanu ne povestea:

— Să vedeți peste ce rușine am dat. Mai anțărț, eram obligat să țin un regim sever: să nu beau, să nu mănînc, să...mă rog, măjale, regim de om bolnav. Cu asemenea tratament, se înțelege, mă simțeam ca un mort între vii. Auzi colo, te preumbli pe stradă, treci pe lingă ce ți-e mai drag, și să fii condam-

nat să închizi ochii și să treci mai departe, în loc să închizi și tu un păhărel de vin.

Dar, crină-nevrind, m-am resemnat. Într-o bună zi, mi-am găsit un prieten de suferință, bolnav ca și mine. Cătreieram împreună străzile, plictisiți și mohoriți. Trezind pe strada Belvedere, prin dreptul unei lăptării, amicul îmi propune să mîncăm cîte-un iaurt.

— Face bine la stomac.

Intrăm și cerem două iaurturi cu caimac.

— Foarte bun! exclamă el, la prima porție. Mai comandăm cîte unul?

Eu, ce să fac? Accept. Dar amicul se-nădîse rău, vrea să mai comande un rind, al treilea! Simțeam cum mi se urcă singele în cap. I-am tăiat-o scurt:

— Nu, că ne-ncurcăm!

*

Tot de la Păstorel citire:

— Într-un timp, îmi plăcea să intru mai des la bodega „Dragomir“, unde e acum magazinul „Romarta“, pe Calea Victoriei. Într-o zi, nu știu cam s-a întimplat să zăbovesc ceva mai mult. Adușese negustorul un vin strășnic și mă temeam c-o să-l termine repede. Pe la vreo șase seara, bătrînul Dragomir Niculescu, care mă cam avea pe conștiință, trimite după o birjă și mă conduce pînă în stradă, ca să mă ajute. Afară, aglomerație. Mai mult cucoane. Mă lovesc de o doamnă, care, vexată, îmi spune ceva.

— Scuzați-mă, doamnă, nu e vina mea.

— Ba, pardon! E vina dumitale.

Eu i-l arăt pe Dragomir:

— Nu, doamnă, nu e vina mea, vinul lui!

*

Am avut ocazia să aud trei scriitori, care se făceau foc, cînd li se spunea „maestre“: Tudor Arghezi, Adrian Maniu și Al. Cazaban.

— Atunci cum doriți să vă spună scriitorii mai tineri, în semn de admirație și respect?

— Simplu, ca la totă lumea: a „Domnule“, mi-au răspuns primii doi.

Însă cel de-al treilea, șugubăț:

— Mie poți să mi spui moșule, unchiașule sau chiar hodorigule numai maestre să nu mi te-aud. Maestre eu ti spun frizerului, lustragiului și pedichiuristului. Fiindcă „domnule“ nu se mai poartă, iar „tovarășe“ te cam jenezi.

*

Eră prin anul 1949 sau 1950. Cu prilejul unui banchet oficial la Casa Centrală a Armatei, printre alți scriitori, fusese invitat și Al. Cazaban. Către sfîrșitul mesei, se pomeneste cu o persoană, pe care nu o cunoștea (era de fapt un demnitar) și care, stringîndu-i călduros mina, îi spuse:

— Maestre, te rog, fii bun și notează-mi adresa dumitale. Miine vei primi în dar, din partea mea, o pușcă de vînătoare.

Fie dintr-o intimplare, fie bine informat, demnitarul atinsese un punct foarte sensibil pentru Cazaban, căruia tocmai îi fusese confiscată pușca, în urma unei erori de înregistrare. Cuprîns de o mare bucurie, pasionatul vînător se adresă direct, ceva mai tîrziu, unui vecin de masă:

— N-ai idee ce emoționat mă simt! Un lucru, însă, nu mi-e clar: cine e persoana asta, atît de generoasă, care împarte arme la oameni necunoscuți?

*

Pe vremea cînd de-abia îmi făcusem debutul literar, o duceam greu, ca mai toți scriitorii tineri. Într-o într-o zi la „Capsa“, cu gînd să întîlnesc vreun confrate mai cu stare, pe care să-l rog să-mi plătească un capușiner. Am tot așteptat, vreo cîteva ore, și „Rinocerul“, veteranul chelnerilor, îmi aducea al cincilea pahar cu apă de la gheață, cînd, iată, își face apariția Camil Petrescu. Îmi iau curajul în dinți și-i trimit, prin bătrînul chelner, un bilet cu următorul conținut: „Crăp“.

Primesc răspunsul, scris pe aceeași hîrtie: „Crăpă“. Însemna că pot comanda capușinerul rîvnit.

PAUL DANIEL

Ion Vlasu

„Poe-ia“ (Marmură)

USA

Avadic, în iarna anilor lui și a vremii — război, zoruri — își îndesă bagajul în două coșuri mari pe care, luându-le în mâini și cumpănindu-le, îi trăsni prin minte să le depună în gară la casa de bagaje: „Pentru rapidul de București? Îl luați de la Bacău?” „Da, dibunîsamă! Poate să las pentru trenul care vine după el”. Vorbea în pustiu, nu cercetase mersul trenurilor. — Plătiți cu ziua — i se spuse și era atît de neînsemnată plata, încît Avadic își spuse că treaba asta putea s-o facă și fără să-i moară Pelaghia. Dar la ce bun? De ce a făcut-o acum?

Se întoarse acasă. Odaia era aproape goală, neîncuiată.

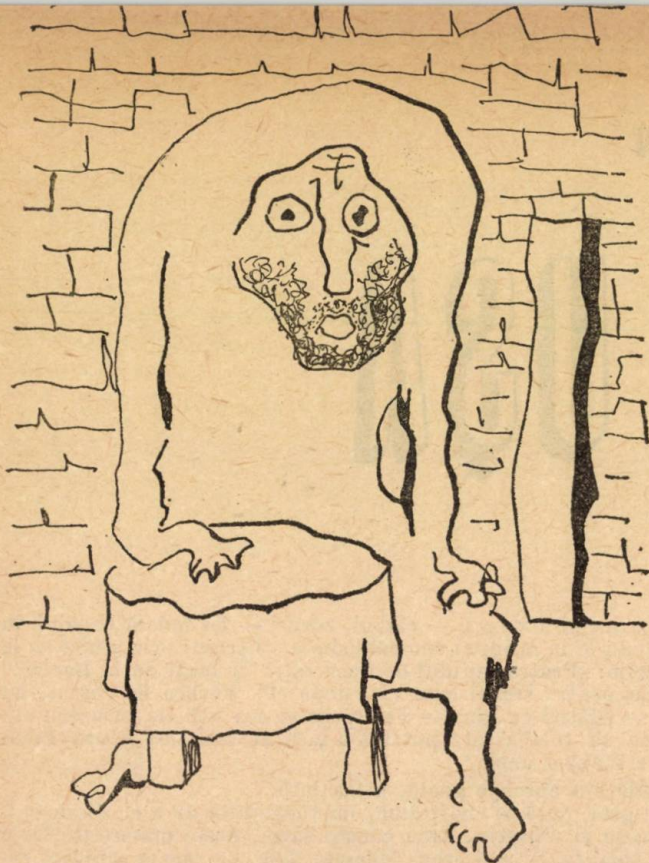
Intr-o cutie de pălării găsi, pusă la naftalină, îmbrăcăminte de a ei. Erau colțunii ei, de lînă, vopsiți în roșu și albastru. Erau cămăși largi, peste măsură de largi („tu, fimeie, și șezutili...”), patrate. Și mai erau, îndesate bine, cu aspect echivoc, rochiile. Pe acestea le luă în mînă. Le aruncă sub pat. Le ridică. Le întinse pe masă.

Aveau toate mîneci... și erau răscoite adînc lingă inimă, la piepți, să poată fi trase ușor peste cap. Îl făcură pe Avadic să-și închipuie o altă ființă care ar putea să încapă în ele întinzîndu-le pe corp cu alte mișcări decît ale Pelagiei. Rămase cu rochiile în mînă și nu știa ce să facă. Făcu asta. Le ținea în mînă.

Cînd bătu cineva în ușă, simți că-s bulendre, — ceva de tot scîrnav. Ceea ce simțea el, de cite ori intra de bună-dimineața prin casele oamenilor pe unde avea învățaței, mai des pe la vădane, și zărea ciorapi mototoliți pe un colț de scaun, o pereche de chiloți albaștri pe patul încă răvășit, răscolit; sau pieptenele cu scame înfipt în peria cu care acei oameni își periau capul. (Avadic deslușise odată că asta ar fi fost cauza pentru care el nu se mai spăla pe față dimineața, la sculare, doar că-și turna puțină apă pe mîini. Nimic să nu prisosească. Pentru că femeile acelea, în odăile cărora dimineața vedeai ghemotoace de ciorapi străvezii și combinezoane cu gumilastic încrețit de-ți încrețea fruntea și te făcea să-ți iei lumea-n cap, femeile acelea delăsate și deșelate se pomeneau seara în promenadă spilkuite și sulemenite, încît Avadic ar fi pofțit ca din fugă să secere uneia odată un picior cu ciorapul lui cu tot, cu ajur și cusătură și să-l ridice deasupra capului, ca să-l vadă oamenii, pe urmă să-l arunce în capul ei. Dar tot el scuipa ideea, căci era timp mult, era pentru de toate.)

Strinse în pumn rochiile.

Dar această bătaie în ușă, surprinzătoare, care-i grăbise o mișcare a minții ce se anunța foarte înceată, era totuși, prin chiar faptul că a auzit-o, un pretext de întrebare. Și Avadic își dete peste nas: Și dacă nu m-aș mai întreba cine e? Cine ar fi? Nu că ai să spui: tot acela. Asta e șiretlic. Sau e unu și cu unu — sau unu fără unu. Dar... Drace, dar mi-a scăpat. Și cu toate astea am vrut să urmăresc ceva. Mi-a scăpat un iepure. Ori că gonește prea repede, ori l-am închipuit numai. Poate că aștept unele sărbători pentru că aș vrea eu să fie (sau, să zic, le presimt într-un fel?). Dar nu pentru că sînt de așteptat. Dar orișicît! Iată, în această clipită zdravănă vreau să-mi știere prin creier ca un vînt care ar trece peste priviri și le învolbură, să-mi știere că oricine, de ar fi... ce-ar fi!? și dacă ar fi altcineva — nu cel care este — ce-ar fi!? Și dacă e tocmai acela care în adevăr se află dincolo de ușă și nu oricine: iată, ce-i? Scutură-te, scutură-te mai bine odată... Ai văzut ciinii cum își scutură capetele și le pocnesc urechile și-s zdraveni!

● Ilustrația:
N. I. Anestin

Și din ce în ce se înverșuna și se îndirjea împotriva oricui și a nimănui și a lui însuși, șuierind și pocnindu-și oasele... Să bat eu la ușa lui, nu el la ușa mea...

Dar să nu fac nimic. Să stau așa, ca și cum n-ar fi nimeni. Să văz: ce pățanie?... Ușa?... Păi, — ușa! (N-am înțințat-o eu, cu gindul) Și altceva nimic. „Dincolo de ușă“. „Dincoace de ușă“. Și vrașteea. Flaura prostii prăpădenie. Flaura paceaură. Jaap!

Avadic rupse bulendrele, smulgea cu o mină trăgind din cealaltă și așa, hlizindu-se, tot într-un timp i se părură două lucruri: că smulge penele și pigmenții de pe o găină căreia după un ritual complicat i s-a sucit gîtul și odată a horcăit și că scutură un pom cu frunziș bogat și plouă peste el cu proștețime.

Atunci cel de dincolo de ușă mai bătu o dată și Avadic se gîndi că este și acolo un om, ca și dinsul care e om, dar el e Avadic și în clipa asta rupe dintr-o rochie... dacă a mai fost vreodată, în toate rindurile de oameni care s-au perindat, un om în asemenea clipă; dacă această clipă nu e o clipă dintîi și nu începe cu el și se curmă tot așa! Omul crăpă ușa și în clipa cînd trebui să-i apară capul, Avadic, curentat, înfiorat de această confruntare cu alt om, se întrebă unde a pus recipisa primită de la casa de bagaje, căci se simți deodată devalizat, deposedat de bunuri. De parcă-și arăta și el colții, cînd se apropia altă fiară, cu colți. Și apoi omul scuzîndu-se că a intrat singur și lui Avadic lămurindu-i-se că era factorul, Avadic propuse: Spun că a mai fost un om, odată. Tot așa, era singur în odaie și aștepta să între cel de după ușă, dar buleandra era de altă culoare. Și apoi lui nu-i murise... Îi murise? dar nu Pelaghia. Dar tu scutură-te...

Factorul îi înmînă o scrisoare prin care era anunțat că i s-a mutat catedra de la Piatra la Bacău.

Și astfel, venit numai de puțină vreme la Piatra, oraș cu multă răcoare, care lui îi tîhnea, Avadic își încopci sandalele. Luă din sipet și o batistă și o puse în buzunar. Cîteva ciorapi și cîteva gulere le înfășură în hirtie și astfel se cărăbăni și dus a fost și an de an, drag cititorule, nici el nici nimeni nu s-a întrebat și-n vecii vecilor nimeni nu va mai afla cum de a știut Avadic, mai înainte de a se ivi poștașul, să-și ia tălpășița.

MIRCEA ELIADE

Personalitate creatoare de un dinamism excepțional, *Mircea Eliade* continuă să îmbogățească patrimoniul culturii românești și universale prin lucrări de adâncă originalitate și mare varietate. Odată cu proza literară, pe care a scris-o și o scrie totdeauna numai în românește și care continuă să apară în revistele noastre, editurile străine i-au tipărit noi volume cu studii de filozofie și de istorie a culturii sau a miturilor, scriitorul român fiind și unul dintre editorii revistei *History of religions* de la Chicago, unde deține catedra universitară cu același titlu.

Dar acest prezent, care-l solicită și-l impune pe Mircea Eliade în primele rânduri ale scriitorilor și savanților contemporani, se completează printr-o extrem de vie *retrospectivă* pe care ne-o dau *Amintirile**) lui, din care a apărut recent primul volum, cuprinzând descrierea vieții, a mediului cultural în care s-a dezvoltat personalitatea reputatului scriitor de azi, până la obținerea licenței și a primelor succese de răsunet în cultura noastră, până acum patru decenii (1928). Se mai completează prin *perspectiva* altor lucrări aflate pe șantier, acum, după ce a împlinit șaiszeci de ani. Despre proiectele sale, ne vorbește într-o scrisoare recentă, de mare interes, pe care o reproducem în facsimil.

GH. BULGĂR

* La rugămintea noastră, scriitorul Mircea Eliade a fost de acord să reproducem un fragment din cap. V al volumului citat.

HISTORY OF RELIGIONS

Mircea Eliade / Joseph M. Kitagawa / Charles H. Long
Alfred Hildbrandt

INTERNATIONAL JOURNAL FOR COMPARATIVE HISTORICAL STUDIES

Seyff Hall, University of Chicago, Chicago, Illinois 60637

University of Chicago Press

10 January 1968

Dragă Doamnă Bulgar,

Multe multumiri pentru scrisoare
și felicitări. Am primit, mai
de mult, cărțile pe care ați
amant amabilitate să mi le
trimități din Paris. Și, după
câte mi-a dădă amintire, v-am
scris, ^{tot} din Paris, câte vreo. Vă
și reamăscăți dacă mi veți
dăru și "cărțile vechi"

Văd că s-a aflat de ce.
60 de ani ~~am~~ am mai. Apoi
că nu-mi vine să cred! Am
vreo 50, 60, 70 cărți înepuș
- și câte altele în casă! Sper
să pot încheia măcar de
3 volume a Gengis Khan (Etude
comparative sur les religions
et les folklores de la Dacie)
o mare carte despre Religii
Primitivă (cu engleză și r

Jurnalul (dăse) și o opis
magnifică: O biografie.
Religii lui din preistoria la
Nietzsche (în marea marea
de boia de roșie).

Voi reveni la Paris în
luni. Sper să se vedea.
Cu cel mai bun sentiment,
al J. E.
Mircea Eliade

MIRCEA ELIADE

AMINTIRI

Începusem *Romanul adolescentului miop* mai de mult, dar de abia în iarna 1923-24 l-am „văzut” întreg, de la un capăt la altul. De data aceasta, eram sigur că voi izbuti să-l termin, sigur, mai ales, că va fi o carte excepțională, care va face mult zgomot și prin care mă voi putea răzbuna împotriva profesorilor, a premianților, a fetelor frumoase și superficiale, care nu știuseră să mă descopere. Mă socoteam pregătit să scriu un roman. Publicasem vreo cincizeci de articole și schițe literare în diferite reviste, colaboram regulat la revista liceului, *Vlăstarul* și devenisem chiar redactorul responsabil: adunam materialul, îl duceam la tipografie, rămâneam ceasuri întregi lângă culegător, ca să mă conving că descifrează corect anumite manuscrise. Și, apoi, dispuneam de un *Jurnal* voluminos; mi se părea că dacă voi ști cum să utilizez aceste materiale, romanul ar putea fi gata în câteva luni.

Era mai mult decât un roman autobiografic. Voiam să fie în același timp un document exemplar al adolescenței. Îmi propusesem să nu inventez, nici să nu înfrumusețez, — și cred că m-am ținut de cuvânt. Chiar scrisorile de dragoste ale fetelor erau autentice; transcrisesem pur și simplu câteva din scrisorile primite de Dinu Sighireanu. Capitole în care descriam Societatea noastră „Muza”, petrecerile la prieteni, dificultățile cu Papadopol și Banciu erau alcătuite urmînd îndeaproape *Jurnalul* și uneori transcriind pasaje întregi. Țineam cu orice preț ca dialogurile să fie „autentice”, ca fiecare personaj să folosească exclusiv vocabularul lui specific. Valoarea pe care o acordam eu *Romanului adolescentului miop* era, în primul rînd, documentară. Îmi spuneam că pentru înția oară un adolescent scria despre adolescență, și scria întemeiat pe „documente”. Cînd, cîțiva ani după aceea, au început să apară în *Viața românească* fragmente din al doilea volum din *La Medeleni*, am simțit că nu mă înșelasem. Adolescenței lui Ionel Teodoreanu nu erau cei pe care-i cunoscusem eu. Apartineau unei alte lumi, care mă fermeca și mă înduioșa totodată, dar

pe care o simțeam definitiv depășită. Adolescenții mei erau într-adevăr de-atunci și de-acolo, din Bucureștii primilor ani de după război, anii jazzului și ai lui *La Garçonne*. În afară de inevitabila auto-flatare (căci seriam și ca să mă răzbun), romanul era cît se poate de „realist“. Nu mă sfiam să închin un lung capitol descoperirilor erotice, și aproape tot ce credeam eu și colegii mei despre sex, dragoste, Dumnezeu, sensul existenței și toate celelalte probleme care ne frământau, se afla notat acolo, fără fard, aproape în stare brută.

Asta era, de altfel, marea mea ambiție: să arăt că noi, adolescenții de atunci, nu eram asemenea fantezelor pe care le întâlneam sporadic în literatură; eram treji spiritualește și trupește, dar lumea în care ne-ar fi plăcut să intrăm nu mai era lumea părinților noștri. Voiam altceva, visam la altceva, — deși singurul care părea a ști ceva precis despre acest „altceva“ era autorul romanului.

Subiectul era destul de simplu: un elev al Liceului Spiru Haret scria despre el și despre colegii, prietenii și profesorii lui. Cei care mă cunoșteau ghiceau de la început că liceanul eram eu, pentru că vorbeam despre mînsardă, despre insectar, despre cărțile care-mi plăceau, despre speranțele mele de a ajunge într-o zi savant, pianist sau scriitor. Erau capitole fără legătură între ele: despre melancoliile care mă copleșeau cîteodată în amurg (bunăoară, cînd priveam de la ferestruica mansardei strada pustie sau auzeam, duminicile, cîntecul depărtat al vreunei servitoare); despre orele de germană și tot ce-mi trecea prin minte ascultîndu-l pe Papadopol explicîndu-ne *Die Räuber*; despre Societatea noastră „Muza“ și atîtea fete care-mi plăceau și mă intimidau totodată. Dar mai ales pagini, nenumărate, de mărturisiri; ce-aș fi vrut să fiu, ce mi-ar fi plăcut să fac; analize nesfîrșite ale stărilor mele sufletești (de exaltare, de indiferență, de oboseală, de detașare, etc.), portretele prietenilor mei, subiecte de nuvele și romane pe care îmi propuneam să le scriu, și cu ale căror personaje îmi plăcea să stau de vorbă (cred că închinam un capitol întreg convorbirilor cu Nonora, personajul unei nuvele pe care nu izbuteam s-o termin, pentru că își schimba subiectul pe măsură ce-o scriam).

Și totuși, din capitolele acelea desperecheate și scrise în stiluri diferite (unele lirice și de o teribilă tristețe, altele aproape umoristice, altele aspre, vehemente) se deslușea repede „subiectul“: un adolescent care simte cum depășește adolescența, e sfîșiat de melancolie că epoca aceasta (care, i se părea, ar fi putut fi plină de beatitudine) se duce, și totodată e nerăbdător să se vadă cît mai repede eliberat de ea, ca să-și poată începe „adevărată viață“. Toată cartea e străbătută de o curioasă ambivalență; autorul insistă de cîte ori poate că adolescența e un moment esențial; că *această* adolescență — a lui, a prietenilor lui — constituie un fenomen spiritual nou, nemăitîlnit pînă atunci, și, ca atare, meritînd să fie prelungit, ca să poată fi corect analizat și interpretat; iar pe de altă parte, se arată exasperat de dificultățile adolescenței, în primul rînd de melancoliile, regretele și timiditățile care i se păreau că o alcătuiesc.

Dar, în afară de toate acestea, ce supapă de siguranță a fost pentru mine cel de atunci acest roman! Mai bine chiar decît în *Jurnal* (căci speram că voi putea publica romanul) mă descărcam, scriindu-l, de toate eșecurile și umilințele. De ani de zile, mă prezentam cu regularitate la Concursurile „Tinerimii române“, și nu dobîndeam nici măcar o mențiune. Îmi amintesc de Concursul din clasa VI-a. Nu mai știu ce subiect ni se dăduse, dar scrisesem atît de „inspirat“, și recitînd manuscrisul fusesem atît de entuziasmat, încît nu mă îndoiam că voi obține „premiul I cu cunună“. N-am vrut să cred cînd nu mi-am găsit numele pe lista premianților din liceul nostru. Eram sigur că la mijloc e o eroare. În duminica aceea m-am dus la Ateneu, ca să asist personal la distribuirea premiilor. Cînd s-a ajuns la clasa VI-a, inima a început să mi se bată. „Premiul I cu cunună“, îl cîștigase un alt Mircea: Mircea Ionescu, de la Liceul Matei Basarab. Știam asta mai de mult, căci numele premianților fuseseră publicate în „Universul“, dar pînă în ultima clipă crezusem că era o greșeală de tipar.

Furia mea nu mai cunoștea margini. Cred că l-am urît pe Mircea Ionescu (era și el miop, și-mi păruse chiar mai urît ca mine). Simțeam că nedreptatea asta nu trebuie

îngropată într-un Jurnal intim, ci merită să fie denunțată public. Am pornit îngândurat spre Șosea. Era într-o duminică de mai, către apusul soarelui, ceasul de care mă teamă mai mult căci atunci mă ispiteau melancoliile și tristețea. Dar de data aceasta nu mai mi-era frică. Sîngeram. Ce mă umilea mai mult, era nedreptatea — pentru că știam că Mircea Ionescu nu putuse scrie mai bine ca mine. Paginile acelea inspirate le consideram printre cele mai reușite din cîte scrisesem pînă atunci. Și credeam că nu mă pot înșela, pentru că atîtea alte schițe, nuvele, eseuri fuseseră găsite bune și publicate.

Am umblat așa, surpat în mine însumi, cîteva ceasuri. Cînd am ajuns acasă se întunecase de-a binelea. În noaptea aceea am început să scriu un nou capitol din roman. Cred că l-am intitulat: „Mircea Ionescu, Premiul I cu cunună“. Așa am izbutit să mă înse-ninez, și am adormit împăcat. Recitindu-l mai tîrziu, mi-s-a părut admirabil. Dar cîtva timp în urmă Ionel Teodoreanu a publicat în „Adevărul literar“ un fragment din *La Medeleni*, intitulat „Mircea Ionescu“ — și atunci am renunțat la acest capitol.

N-a fost, de altfel, singurul capitol sacrificat. În cursul acelor ani adăogam și eliminam neconținut pagini sau chiar capitole întregi. Romanul era aproape terminat, dar recitindu-l la răstimpuri, mise părea că n-am spus tot, sau n-am fost destul de „autentic“, și cercetînd din nou caietele din Jurnal, corectam sau introduceam alte noi pasaje. Mă trudeam mai ales să evoc voluptatea descoperirilor intelectuale; să arăt, bunăoară, că a înțelege imposibilitatea unui dumnezeu antropomorf era o experiență tot atît de excitantă ca și descoperirea dragostei fizice. Încercam să descriu, cît mai precis și mai amănunțit, procesul de gîndire; bunăoară, ce se întîmpla în mintea mea cînd am citit prima dată că „timpul și spațiul sînt percepții apriorice“; sau, ce se întîmplă cînd închid ochii și-mi astup urechile, și îmi spun: Sînt eu însumi, sînt eu, numai eu, dar cine e acest eu însumi, care din mine e cel pe care-l cred eu însumi?

Voiam, de asemenea, să arăt cît de *oii* sînt cărțile, ce extraordinară experiență descoperînd la anticari o carte pe care o căutam de ani de zile. Uneori, asemenea descoperiri deveneau și mai dramatice datorită împrejurărilor în care fuseseră făcute. Astfel, îmi amintesc cum, într-o după-amiază de vară, am găsit la anticar un volum răzleț din *Operele morale* ale lui Plutarh, și am descoperit acolo acel misterios tratat *De Pythiae oraculis*. N-am mai avut răbdare să ajung pînă acasă. M-am oprit în Cișmigiu, și pe o bancă, pe nerăsuflăte, l-am citit. Și apoi m-am trezit că apunea soarele, și deodată *De Pythiae oraculis* mi s-a părut depărtat și inutil, și toată opera lui Plutarh, ca și toate operele, de altfel, toate cărțile pe care le iubeam, toți autorii pe care-i admiram, și numai o singură întrebare revenea, obsedantă, în minte: La ce bun? La ce-ți folosește să știi de ce Pythia nu mai răspunde în versuri?

Parcă lumea întreagă se prefăcuse atunci în cenușe, și mă aflam într-un univers de umbre și deșertăciuni, fără sens și fără speranțe, un univers în care toate lucrurile se revelau, zadarnice și goale pe dinăuntru. În acele nesfîrșite clipe de deznădejde încercam să mă regăsesc și să găsesc un răspuns la întrebarea: La ce bun? La ce bun *De Pythiae oraculis*? Pe bancă, cu volumul lui Plutarh așezat pe genunchi, mă trudeam să zîmbesc, îmi ștergeam îndelung ochelarii cu batista, și căutam răspunsul. — Ca să-ți fac dumitale în necaz, șopteam. Dumitale, ăstuia care mă întrebil... Simțeam că nu era răspunsul care se cuvenea, dar mă încăpățînam. — Așa, tocmai pentru că tratatul lui Plutarh e inutil și absurd, de aceea merită să-l citesc. Și pentru că nimic nu are sens, îmi bat joc și de sens și de fără sens, și fac ceva care vreau eu, chiar dacă nu are nici un sens... Dar simțeam că toate acestea erau strigătele neputinței, simțeam cît sînt de false, pentru că, în acele clipe, nu mai voiam nimic; nu voiam, în nici un caz, să citesc pe Plutarh.

Pe nesimțite, Cișmigiul se adîncea în umbră și în răcoarea florilor proaspăt stropite. Oamenii nu mai erau aceiași. Plecaseră pensionarii, ordonanțele, guvernantele cu copii.

Nu se aprinseseră încă becurile, și cei care veneau acum se îndreptau spre teii în floare. Treceau mai ales perechi tinere, studenți, ofițeri. Se auzeau parcă tot mai apropiate trambulaie coborînd spre Bulevardul Elisabeta. Continuam să zîmbesc și ghiceam că mă înșelasem, că, deși nu știusem cum să răspund, lumea avea un sens, că Plutarh merita să fie citit, că *De Pythiae oraculis* era o adevărată descoperire.

În acea noapte am însemnat toate acestea, cît am putut mai amănunțit, cu speranța că mai târziu le voi integra unui capitol din roman. Mi se părea că asemenea „experiențe“ sînt importante. Nu mă simțeam un „cerebral“ (asemenea personajelor din *Sixtine*), dar voiam să arăt că, cel puțin pentru mine, cărțile sînt uneori mai vii decît oamenii, că pot fi de asemenea încărcate cu explozibile, că din întîlnirile cu anumite cărți poți ieși sfîrtecat sau de zece ori mai puternic decît te credeai pînă atunci.

O asemenea întîlnire — decisivă și pentru mine, și pentru soarta *Romanului adolescentului miop* — a fost *Un om sfîrșit* al lui Giovanni Papini. Citisem ca atîția din colegii mei, *L'Histoire du Christ*, dar nu mă cucerise. Dimpotrivă, *Un om sfîrșit* a căzut ca un trăsnet. Apăruse în traducere românească — la „Cultura națională“ și o descoperise Haig Acterian. A insistat s-o citesc. — Are să-ți placă, mi-a spus. Seamănă cu tine...

Nu-mi putusem închipui pînă atunci că pot semăna atît de mult cu altcineva. Mă regăseam aproape pe de-a-ntregul în copilăria și adolescența lui Papini. Ca și el, eram urît, foarte miop, devorat de o curiozitate precece și fără margini, voind să citesc tot, vînd să pot scrie despre toate. Ca și el, eram timid, iubeam singurătatea și mă înțelegeam numai cu prieteni inteligenți sau erudiți ca și el, uram școala și nu credeam decît în cele ce învățam singur, fără ajutorul profesorilor. Mai târziu, am înțeles că asemănarea nu era totuși atît de extraordinară pe cît mi se păruse atunci; bunăoară, Papini nu avusese o copilărie de derbedeu, ca mine, nu fusese atras de științele naturale și de chimie, nu era pasionat de muzică. Iar eu nu voisem să scriu, ca el, o Enciclopedie nici o Istorie a Literaturii universale. Dar nu era mai puțin adevărat că precocitatea, miopia, setea de lectură, enciclopedismul, și mai ales faptul că, întocmai ca și mine în roman, Papini vorbea de adolescență ca de o epocă de descoperiri intelectuale iar nu ca o criză fiziologică sau sentimentală, m-au impresionat profund. Recitind *Un om sfîrșit*, aveam uneori impresia că sînt doar replica lui Papini. Entuziasmului meu i-a urmat îndoiala, gelozia, furia la gîndul că atîtea capitole din *Romanul adolescentului miop* vor fi socotite copiate, sau cel puțin inspirate din *Un om sfîrșit*.

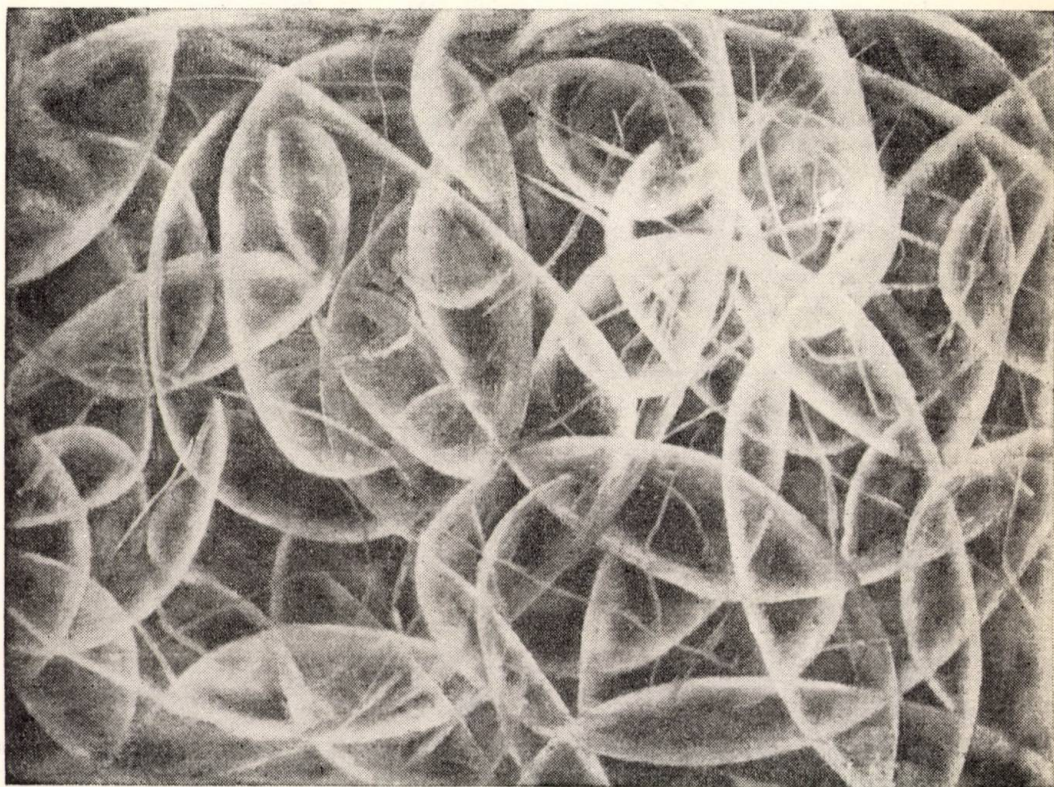
Evident, descoperirea aceasta era prea importantă pentru a nu fi povestită în roman. Cred că am scris de mai multe ori acel capitol, căci tot mi se părea că nu găsiseam încă „tonul just“. Trebuia să spun tot ce simțeam și tot ce-mi trecea prin minte citind *Un om sfîrșit*; bucuria de a fi găsit un prieten, un frate mai mare, un maestru, care a trăit ce trăiam și eu — dar și furia de a mă trezi deodată replica altcuiva, de a descoperi că toate „originalitățile“ mele le trăise și altul, că, deci, nu aduceam nimic nou în romanul meu, cel puțin în ceea ce privește problema esențială a personajului principal: sentimentul de singularizare și solitudine, din care izvorau atîtea din comportamentele mele insolite. Cîțiva ani în urmă, la Universitate, cînd am început să public fragmente din *Romanul adolescentului miop*, am tipărit în *Viața literară* versiunea definitivă a acestui capitol; îl intitulasem *Papini, Eu și Lumea*. Era pe de-a-ntregul papinian, scris într-un stil care amintea pamfletele din prima epocă a lui Papini. Vorbeam despre mine ca de un geniu necunoscut, un uriaș camuflat în elev de liceu, amenințînd să zdrobească pe toți cei care ar fi îndrăznit să-i stea în cale. Textul era atît de frenetic și absurd, încît a fost comentat cu încintare de toți colegii mei de gazetărie de pe atunci.

Pasiunea pentru Papini m-a făcut să învăț repede italienește, ca să-i pot citi și celelalte cărți. Nu voi uita emoția cu care am luat în mînă edițiile de la Valecchi, cu copertele colorate și titlurile scrise cu literele groase, parcă ar fi fost cioplite în lemn. Am citit exaltat paginile de critică și polemică din *stronature*, *Maschilista*, 24 *Cervelli* și celelalte. În cîteva luni izbutisem să-mi procur toate cărțile lui Papini, în afară de cele care nu se

mai retipăreau, și pe care nu aveam să le citesc decât în 1927, la Biblioteca Centrală din Roma. Cum am mai spus-o, proza frenetică, vijelioasă, și totuși aspră, caustică a lui Papini m-a ajutat mulți ani să lupt contra melancoliei. De abia mai târziu mi-am dat seama că Papini nu era un „mare scriitor“, de statura lui Leopardi, bunăoară, sau a lui Carducci. O bună parte din opera lui „datează“, și e probabil că generațiile viitoare se vor îndepărta și mai mult de el. Dar nu mă îndoiesc că *Un uomo finito* este și va rămâne un document spiritual excepțional, unic în toate literaturile moderne.

Îi mai sînt recunoscător lui Papini și pentru faptul că, prin el, m-am familiarizat încă din liceu cu literatura și cultura italiană, izbutind astfel să mă eliberez de tutela librăriei franceze; m-a ajutat, indirect, — revelîndu-mi alte preocupări, nutrindu-mă cu alte izvoare — să mă orientez altfel decât majoritatea intelectualilor generației mele, care citeau și discutau în primul rînd cărțile și autorii accesibili în limba franceză.

Am scris de atunci de multe ori despre Papini și i-am tradus cîteva schițe fantastice. Prin 1926-27 am publicat în *Cuvîntul* trei foiletoane despre el, pe care i le-am trimis, însoțite de o scrisoare în care, printre altele, îi spuneam că sînt student la Facultatea de Litere și Filozofie. Cîteva săptămîni în urmă am primit o scrisoare de trei pagini. Cher ami inconnu, îmi scria, cu scrisul lui mare, lăbărțat, și mă plîngea că studiez Filozofia, „cea mai zadarnică dintre științe“. Mă poftea să-l vizitez, dacă vin cumva la Florența. Și m-am dus să-l văd chiar în primăvara aceea, 1927, în prima mea călătorie în Italia.

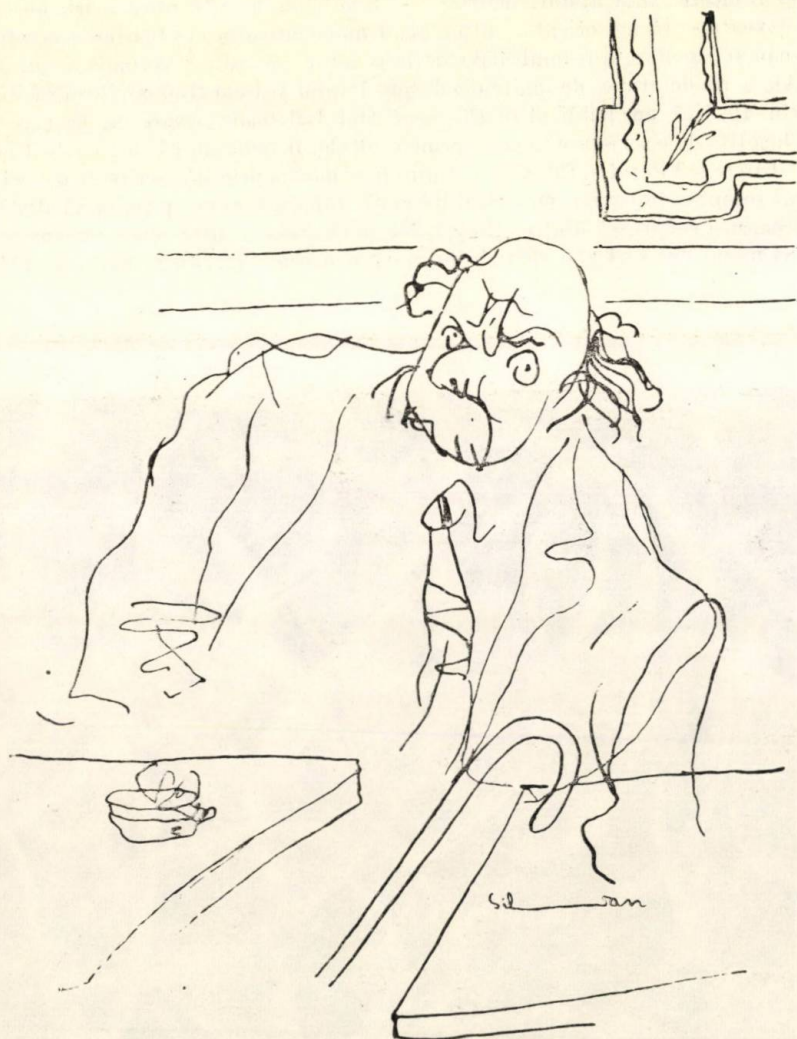
Mihai Horea

Compoziție figurată II

ION BARBU

DEDICAȚII INEDITE

Ion Barbu, văzut de Silvan

În structura sa scriitoricească, Ion Barbu cultiva pe poetul ermetic, dar avea o deosebită facultate de improvizare. Nu făcea, ca Mallarmé, din catrenele lui, texte complete de carte poștală, inclusiv adresa, cu epigramatic, dedicații care de care mai reușită. Tehnica lui consta din prealabila fixare a rimelor, după care în interval de câteva minute,

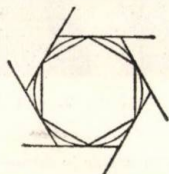
improviza catrenul dedicativ. Acesta, pe care mi l-a înscris pe un exemplar de lux din *Joc secund*, a fost făcut pe tema dată de mine: figura geometrică de pe frontispiciu. Am aflat din spiritualul catren (purta bătă pe atunci!) că figura se cheama *ciclu*, iar liniile tangențiale cercului, *domenii*.

ȘERBAN CIOCULESCU

ION BARBU

JOC SECUND

VERSURI

CU PORTEȚUL AUTORULUI
DESENAT ȘI GRAVAT ÎN LEMN
DE
MARCEL IANCU

Domnului Șerban Cioculescu

Un ciclu este schema oprițelor clauze;
În ordinea figurii, înmugurită astră;
Domenii le separă numindurile. Și în plase
Desface o notă — ca barba dumneavostre.

Ion Barbu

20 Decembrie 1929

Lui Șerban Cioculescu.

IAN

Ei, schimnicestii Fete și străvezi
pe care
Mi-o asociez în multe cărturorești
vigile
Bolnavului în friguri și fără
vindecare
De inimă albăstră și texte dificile

GRUPPEN

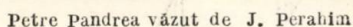
Autofonul și
Ion Barbu
15. 3. 1939

ALGEBREN

HANG:

ICHEN ALGEBRENLEHRE

Autografe pagina de gardă
a cărții Untersuchungen
über die Cliffordschen Kett-
en von D. Barbilian. Buka-
rest, 1932, tip. Göbl.

Personalitatea publicistică a lui Petre Pandrea e deosebit de greu de definit. Ceea ce surprinde în dimensiunile scrisului și preocupărilor sale e mai ales pluralitatea. Jurist de vaste posibilități, sociolog de concepții ample, comentator de evenimente, portretist de caractere, gânditor de înaltă ținută coteplativă, pamfletar acid și dureros doctrinar de curente socialiste, Petre Pandrea reprezintă în cultura românească un caz separat, în care erudiția laborioasă și creația intuitivă sînt subliniate de o concepție proprie.

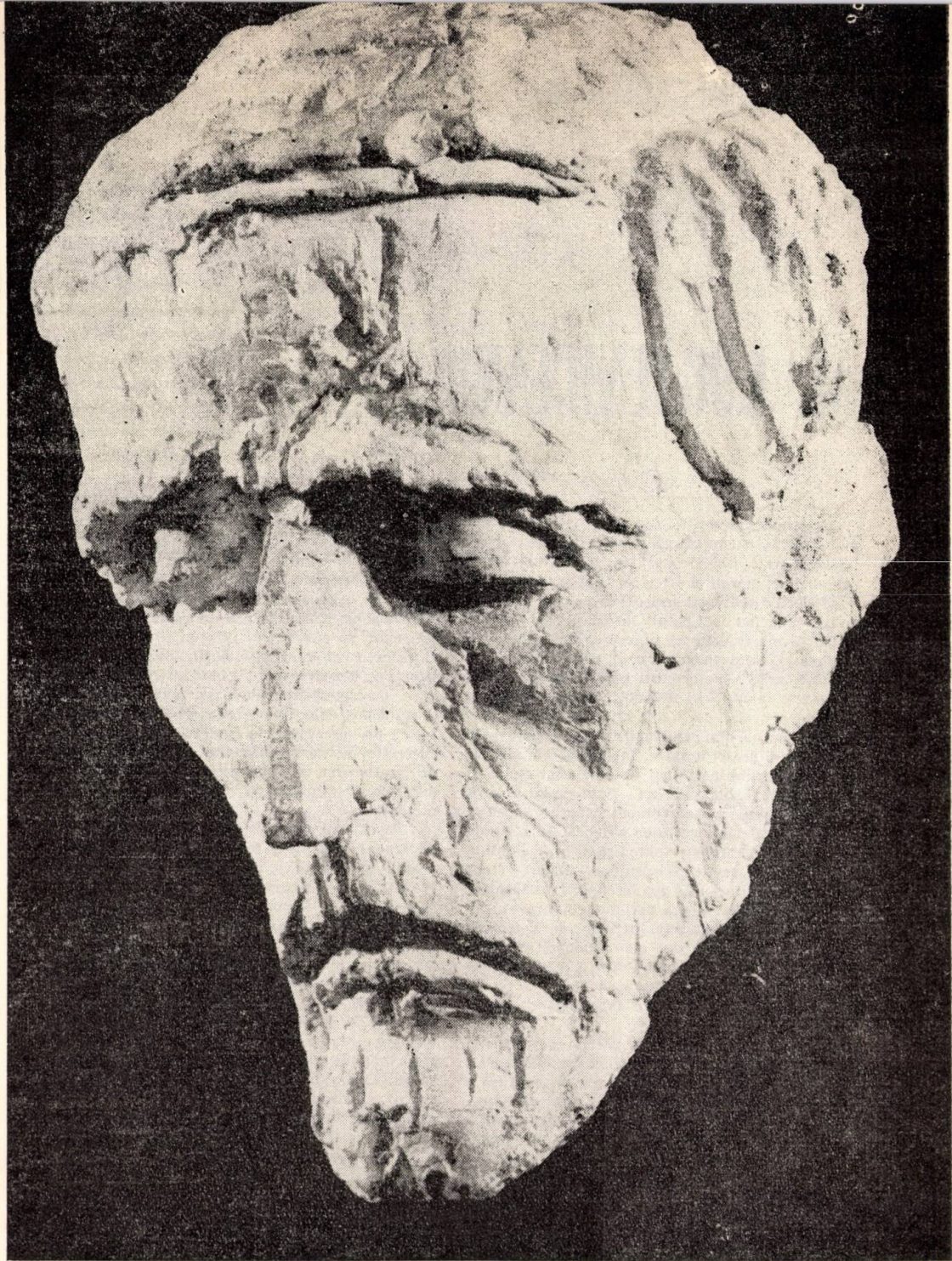
El a încercat să descrie toate variațiile gestului omenes, urmărind cu neliniște și extremă îngrijorare normele destinului, aplecându-se pe evenimentele sociale, denunțând falsitățile conveniențelor și erorile existenței, cu dură sinceritate, ca să evoce umil și singur mistica unei lumi mai bune, mai entuziaste, mai adevărate. Un chimist liric și un înțelegător, un generos și un mizantrop, un acuzator cu verdicte impietrite și un indulgent explicator de culpe și destine inexorabile. Toate aceste variațiuni se cuprind în construcția frământată a literaturii sale, din care se reține ca o vulcanică înfăptuire mai ales verbul inedit, direct, masiv, lapidar. S-ar părea că el a fost un frondeur de permanent actualitate, un mușchetar al generozității publice care dispare cu discreție și noblete după afirmarea bravadei, ca un crainic de vremuri noi care prevestește cu inspirații cursul destinului, și ceea ce cred că face autoritatea acestui „clerc” e mai ales greutatea erudiției. Utilizând cărțile ca o justificare pretinsă de ignoranță publică, Petre Pandrea păstrează bunul său simț țărănesc, care nu se înspăimintă de artificii metropolitane, fixînd conduita naturală legată de pămîntul înalt Bâi, unde echilibrul moral era bazat pe răspunderea meticuloasă a faptelor.

* Petre Pandrea a avut întotdeauna o linie democratică. Știința gândirii și a corectitudinii sale spirituale se poate urmări în *Germania hitleristă*, în *Simion Bărnuțiu*, în *Portrete și Controverse*, în *Criminologia dialectică*. Istoric erudit, filozof pascalian, revoluționar incendiar, cutezător apărător al cauzelor drepte, iluminist feeric al vremurilor viitoare, el a marcat o dată memorabilă în cultura și publicistica românească.

Moartea atonită a lui Radu Șepci

Papa Radu Șapcă s-a pregătit de înmormântare ca orice bătrân.
Sicriul se compune din vome. Se alege loc în pînțirim. Îndeslate, local
se curățează mai de dinainte. Dacă mor în satul țen ori păcăr și colțul păcii-floș, mureșor,
strămășchi șitoli din semănătore, prin os și singeșpan prin îndurarea la o mică mișcare sau
~~Semnate~~ den casa au izgit copii din simință ta.

Popa Șapcă n-a murit la Căluș, în satul natal clujește. Nici nu
mai era peochele bisericii. Fusese subscrit. După examinările de la 6 iunie pînă la 13 iunie.
1848; Conf. Stevan

George Bacovia văzut de Constantin Popovici

PORTRET EPISTOLAR

M. KOGÂLNICEANU

Correspondența scriitorilor a fost văzută la noi mai ales ca document de informație biografico-istorică și numai arareori în semnificațiile ei psihologice, morale și estetice. O anume orientare pozitivistă a echivalat scrisoarea cu actul de stare civilă, ignorând acel palpit interior, acea culoare stilistică, ce transformă uneori epistola în operă literară. O altă îndrumare, a unei critici mai comprehensive, și-a aruncat privirea peste corespondență cu un ochi deosebit de cel arhivistice (necesar și acela), dar n-a făcut-o nici ea sistematic. Și e curios, deși explicații există, că un aspect însemnat al prozei noastre, în special din secolul al XIX-lea, rămâne totuși de domeniul strict al cronologiei și bibliografiei. Publicarea masivă în ultima vreme a unor volume de scrisori inedite ce se adaugă mai vechilor ediții și colecții de documente literare, s-ar putea să modifice opinia și să convingă pe cît mai mulți că veacul trecut a dezvoltat pe lîngă alte genuri în mod excepțional și genul epistolar. Epoca învolburată a revoluției de la 1848, peregrinările exilului ce a urmat, călătoriile de studii sau cele diplomatice, fără a mai vorbi de stadiul mijloacelor de comunicație ale vremii, în care se circula cu diligență și poșta-lionul, iată condiții care au favorizat cultivarea epistolei.

Spre deosebire de Franța, patria genului, noi n-am avut un secol al prețioșilor și al saloanelor literare, unde cel puțin embrionar se contura o conștiință estetică și prezența unui public cititor. Înainte de necesitatea de a conversa, observabilă și ea la oameni de lume ca Alecsandri sau Duiliu Zamfirescu, a existat aceea de a se destăinui și a se confrunta cu o realitate nouă și deosebită, cum era occidentul, de a trăi la temperatura înaltă a patriotismului și a ideilor de libertate și dreptate socială, cum era aceea a revoluției și a epocii Unirii. De aici, sporul de prospețime a simțirii și a expresiei, frumusețea naturală necăutată și neșlefuită cu dinadinsul, ce fac tot farmecul unora dintre epistolierii români. Examinarea

correspondenței cu acest ochi ne pune citeodată în fața unui scriitor mai autentic decît în propria lui operă, în care fie că și-a supravegheat peste măsură elaborarea, fie că și-a subapreciat virtuțile. Este într-un fel și cazul lui Mihail Kogălniceanu, istoric și om politic în primul rînd, însă totodată promotor al curentului „Daciei literare”, editor și redactor al unor publicații cunoscute, critic literar cu idei avansate și timid nuvelist și roman-cier. Correspondența adresată mai ales tatălui și surorilor sale în vremea studiilor scoate la iveală un observator de locuri și oameni care ne cucerește cu narațiunea lui spontană, amestec de profunzime și pitorească naivitate, și cu dulceața păstrînd vechi miresme a graiului său moldovenesc.

Tînărul, care provenea dintr-o familie bolerească de rangul al doilea, fusese trimis la studii în Franța și Germania în tovarășia belzadelelor lui Mihail Vodă Sturza. Era foarte doritor să se instruiască „prin privirea tutulor descoperirilor și propășirilor ce au făcut duhul „ominesc” și „spre a nu rămînea în urma veacului său”. Cultura pentru el era egală cu libertatea și cu adevărata noblete și distincție și ea avea să-i permită „à mépriser les grands qui méprisent les hommes”. De aceea, se și așternu la lucru sîrguincios, luînd lecții de limbi străine (căpătase premiul I la germană), de vioară și de clavir, de „zugrăvit” și de dans, ajungînd să învîrtească mazurca, valsul și contradanțul; nu neglija sporturile, gimnastica, înotul și călăria și nici îndeletnicirile practice: „mătăsăria, răchieria, creșterea oilor spaniolești”. Avea gustul publicității, bucurîndu-se că gazetele franceze au anunțat sosirea belzadelor și a sa la studii în Lunéville. Era monden, interesîndu-se prin scrisori cum se desfășura viața la curtea domnească, ce lume venea pe acolo, cum era îmbrăcat tatăl său și pe ce cal a participat la prăznulrea Domnului. Cîrînd va frecventa societatea cea mai înaltă, fiind prezentat prințului de Cumberland, nepot al regelui Angliei, cu care

va lega prietenie, și reginei Spaniei. Istoricul pregătindu-și de pe acum prima sa operă însemnată „Histoire de la Valachie, de la Moldavie, et des Valaques transdanubiens”, cumpără cărți necentenit, nu numai de specialitate, răcolește pasionat bibliotecile și arhivele, unde află „multe hîrtii atingătoare de Moldova și Valahia”. Din țară, cere într-una letopisește și cronici (Ureche, D. Cantemir), mărturii de epocă, lista domnilor și mitropolitelor Moldovei, studii publicate în „Albina românească”. Însuflețit de o nobilă ambiție, se zbate să-și tipărească lucrarea, cerînd bani de la rude și încredințându-l pe tatăl său că n-a scris „o scîrnăvie și o carte ră”. Dificultățile publicării din cauza cenzurii lui Mihail Sturza, care se temea că o asemenea istorie, prin adevărurile ei, ar putea jena cumva marile puteri, Turcia și Rusia, ca și indiferența puținilor cititori din Moldova îl mîhniră pe autor, dar nu-l dezarmară.

Deși minunîndu-se mereu de ceea ce vede — scrisorile sînt uneori minuțioase note de drum — Kogălniceanu rămîne în străinătate un inadaplat, purtînd mereu în suflet dorul de țară: „Je ne changerai pas la pauvre Moldavie pour le premier trône du monde. Je suis né Moldave, je veux mourir Moldave”. În mijlocul societății austere și ceremonioase berlineze, el moare de urît. Atmosfera posacă și obtuzitatea spirituală sînt surprinse cu un ochi de observator care, din păcate, va părăsi prea lesne intenția de aserie roman: „Les demoiselles sont bêtes et laides, elles ne vous parlent que par oui et par non. Malgré cela, on ne permet à aucun jeune homme de leur parler. Aussitôt que vous leur parlez, elles fuient. Alors les vieilles mamans s'emparent de vous et vous êtes obligé de répondre à toute leur conversation, qui n'a pour sujet que les choux, les pommes de terre, les chats et les petits chiens”.

Kogălniceanu devenea în Franța și Germania învățat și om de lume, dar fondul său sufletește originar își păstra o candoare nealterată. Mentalitatea lui e încă patriarhală, iar vorbirea în scrisorile adresate „babacîi” e aproape țărănească. Crescut în grădinile gospodărești ale Moldovei, Kogălniceanu cere să i se trimeată de-acasă rețete de dulceată, și un „săculeț cu simburii de barbuz”. După porunca doftorului, el se „hultuise” contra vîrsatului și făcuse, spre a se vindeca de o boală, mai multe „ferechie de mare”. Feciorul agîi de la Iași cîntărește cu „ocaua”, măsoară cu „palma domnească” și bea cu „garafa”. Civilizația și arta occidentală sînt admirate de un nou Dinileu Goleșcu, la fel de uluit, dar cu o viziune de povestitor homeric: „Aceste ziduri (la Heidelberg) sînt acum stricate, dar tot încă minunează pe călători cu mărimea și frumusețea palatului. În chivnița curței este cea mai mare bute care să fie în lume: căci poate să intre în ea mai mult de 160 000 de garafe de vin, adică o sută șasezeci de mii de garafe.”

Moldoveanul deprins doar cu arhitectura miniaturală a vechilor mănăstiri, se uimește, în chip firesc, în fața construcțiilor gigantice ale Occidentului romanic și gotic pe care le comentează într-un limbaj de document istoric și de pisanie bisericească.

Educația morală și religioasă în respectul tradiției și al bătrîneții, în spiritul desăvîrșitei supunerii filiale, dă naștere unor formule tipice de reverență, unele aproape rituale, reluate automat de fiecare dată: „Cu filiască plecăciune, sărut mîinile d-tale, băbacă”, altele ceremonioase într-un stil de străveche statornicire, izvorit parcă din Psaltiri și Molitfelnice: „Totodată, mă grăbesc de a-ți pofti o bună pitrecire a sfințelor sărbători, rugînd pre milostivul Dumnezeu, ca să-ți verse tot felul de bunătați, o sănătate necurmată și ani îndelungați și fericite...”

Kogălniceanu, care venea dintr-o țară ce nu se descătușase încă de feudalitate și de stăpînire străină, era fericit să-i comunice părintelui său că în Franța „tot îi slobod, fieștecine îi crai și poate să vorbească și să scrie orice îi place fără să fie oprit”. „Slobozenia mi-i mai scumpă decît un rang mare și bogăția” declară tînărul democrat și patriot, care contesta dreptul ereditar, elogiînd meritul și virtutea.

În apărarea libertății și demnității sale, Kogălniceanu intră în dispută chiar cu părintele-i autoritar, ce se face la un moment dat vinovat, sau în orice caz complice în întreruperea unei călătorii a fiului la Paris și în trimiterea acestuia în surghiun la mănăstirea Rîșca. Scriitorul a ajuns acum la maturitatea mijloacelor sale și anumite epistole ca cea din 22 nov. 1844 sînt adevărate piese antologice, în care ni se relevă un povestitor dramatic ce amintește pe cronicari și-i anunță pe Creangă și Sadoveanu. Scene epice ca aceea a arestării, interogații de savuroasă și substanțială retorică, viul comentariu liric amestecînd răzvrătirea cu tînguiala, într-un ton cînd justițiar-sobru, cînd patetic de doină haiducească jălălnică, ne dau măsura valorii literare a corespondenței lui Kogălniceanu: „... nu-ți voi pomeni de scrisorile ce dumneata îmi trimetea la Viena în care îmi ziceai: „Vino, fătul meu, vino la Moldova, că vei fi îmbrățoșat și bine văzut”; și iată acum îmbrățoșarea ce mi s-au făcut. Dar îți voi zice să-ți aduci aminte cînd Pașcanul cel bătrîn se gătea să trimeată aprozi ca să te rădăce de la Iași, oare eu am făcut cum ai făcut dumneata, cînd au venit să mă rădăce fără judecată, fără vină, în contra tutulor praveților, chiar din casă, chiar subț ochii dumitale? Oare eu n-am alergat îndată la logofătul Costachi Sturza și în sfat i-am declarat că înainte ca aprozii să treacă la dumneata trebuie să calce pe trupul meu? Eu ți-am depărtat la bătrînețe o asemenea ocară. Și dumneata ce-ai făcut?...”

Ar fi nedrept să apreciem proza românească din veacul trecut, făcînd abstracție de corespondența acestui cititor al vieții noastre literare naționale, care cu o demnitate exemplară, a încorporat spiritul cel mai modern occidental în limba sa bătrînească, dar nu arhaică. Miresmele ei sînt de ceară pecetluită între scoarțe de cronică și pravile, avînd farmecul și prețul vechimii. Nu e o limbă vetustă, ci una care-și păstrează vigoarea și dulceata în miezul ei ascuns care trebuie doar căutat.

O MARE TRINITATE

URMUZ — CIPRIAN — IONESCU

În *Convorbirile...* cu Claude Bonnefoy, evitînd un răspuns franc, dar negînd, în fapt, influența literaturii române asupra teatrului său, Eugen Ionescu menționează totuși numele lui Caragiale și Urmuz; ultimul e prezentat drept „un scriitor al absurdului, un scriitor pre-suprarealist”. Pomenirea lui Urmuz nu a fost un capriciu de moment al autorului *Cîntăreșii chele*. Ionescu a tradus, în *Lettres nouvelles*, pagini din opera urmuziană și i-a consacrat, de asemenea, o emisiune radiofonică la France-Culture. Nu avem pretenția să stabilim dacă se poate vorbi într-adevăr de o influență a lui Urmuz asupra lui Ionescu; riscăm, de altfel, să intrăm în rîndul „sursologilor” și al „teatrolgilor” pulverizați de avalanșa ironiilor ionesciene. Dar vom întîlni și la Urmuz și la Ionescu aceleași obsesii, aceleași neliniști existențiale, aceeași derută în fața civilizației contemporane, ba, mai mult, aceleași idealuri estetice, materializate în structuri literare insolite, fascinante, contestabile, poate, însă de o indubitabilă originalitate. Între Urmuz și Ionescu, „ă mi-chemin”, îl vom plasa — cu anumite rezerve — pe G. Ciprian, autor interesant, dar care a împărțisit multă vreme (în ciuda succesei de public) destinul literar al marelui său prieten, Urmuz, destin al aproape tuturor creatorilor ce merg pe căi neîbătătorite: acela de a fi neînțeleși sau prost înțeleși de către contemporani.

A fost remarcant faptul că Urmuz anticipează ceea ce noi numim astăzi (cu vorbele lui Ionescu) „tragedia limbajului”, imposibilitatea comunicării, neputința limbajului de a ieși din tiparele unei gândiri osificate, încremenite în formule stereotipe, clișee, locuri comune. Proza urmuziană realizează, în puținele ei pagini, o sinteză a conformismului burghez, a automatismelor unei existențe larvare, al cărei mecanism ruginit odată dereglat, totul ia o formă dementială, halucinantă, onirică, „personajele” devorîndu-se reciproc, aneantizîndu-se. Semnificativă este prezența sufocantă a obiectelor; dacă la Ionescu e vorba de o acumulare progresivă, de o proliferare monstruoasă a lucrurilor care sugerează — prin contrast — vidul spiritual al personajelor (*Le Nouveau Locataire*, *Les chaises*), la Urmuz obiectele se substituie definitiv personalității umane: e o cădere totală în anorganic („Ismail este compus din ochi, favoriți și rochie”, „...Turnavitu ia o dată pe an formă de bîdon [...] umplut cu gaz pînă sus...”). Cotadi are înșurubat la spate un capac de pian, din părul lui Dragomir se scurge untdelemn franțuzesc, barba lui Algazy e așezată pe un grătar înșurubat sub bărbie, etc.). Din acest unghi de vedere, cea mai urmuziană dintre piesele lui Ionescu ar fi scheciul radiofonic *Le salon de l'automobile*, în care pîlniei ruginite a lui Stamate îi corespunde o femeie-automobil, ideal erotic încadrîndu-se între miturile „civilizației” contemporane...

În fanteziile sale narative, Urmuz creează o supra-realitate de o concreteță surprinzătoare; imaginația nu cunoaște limite, puterea asociativă e uluitoare, prozaicul e unit în chip miraculosu fantastic. Ca și Ionescu, Urmuz duce la paroxism grotescul și caricatura, tinde către un comic violent, către burlesc și parodie. Dar, tot ca la autorul lui *Le Roi se meurt*, nu știu unde se termină farsa și începe tragedia; comicul și tragicul se întrepătrund pînă la confundare, iar Urmuz ar fi aprobat cu siguranță definiția ionesciană: „Le comique etant intuition de l'absurde, il me semble plus désespérant que le tragique”.

Spunem că la început că operele lui Urmuz și Ionescu urmăresc aceeași finalitate estetică. În primul rînd, acestea izvorăsc dintr-o criză a conceptului de literatură, dintr-un refuz de a crea după canoanele clasice. Conștiința acestei crize se manifestă mai întîi prin *parodie*: Urmuz parodiază romanul senzational (*După furtună*), romanul ieftin sentimental (*Pîlnia și Sîmate*), etc. Chiar titlurile prozelor sale — remarcă G. Călinescu în *Principii de estetică* — amintesc „convenția titlurilor clasice *Paul și Virginia*, *La femme et le pantin*”. La rîndul său, Ionescu parodiază comedia tradițională, melodrama bulevardieră, epigonismul ibsenian (*Cîntăreșii chele*, *Jacques ou la soumission*, etc.). Întrebarea este dacă aceste opere (și altele de acest gen: nu e oare, pînă la un punct, *Ubu roi* a lui Jarry o parodie *Macbeth*?) rămîn simple parodii sau dacă ele trădează intenția autorilor de a încheia structuri artistice autonome. În cazul lui Urmuz și Ionescu, a doua alternativă ni se pare unica valabilă. *Cîntăreșii chele* e o piesă făcută din nimic, din vid; și totuși această „anti-piesă” are o acțiune, o intrigă, are personaje, se remarcă o creștere gradată a tensiunii dramatice — dar cit de diferite sint toate acestea de ceea ce eram

obișnuiți să vedem pe scenă! Ionescu a vrut, aici, să facă „teatru abstract“, „teatru pur“, să ajungă, la teatral prin non-teatral, să creeze „personaje fără caractere. Fantose ființe fără figură, [...] rame goale“, dialogând prin „cuvinte fără legătură și lipsite de sens“. Să ne amintim apoi fabula lui Urmuz și să nu uităm nici fabulele „experimentale“, din *Cindăreața cheală*. Despre fabula urmuziană, G. Călinescu spunea: „A avea aerul că povestesti fără să povestesti nimic poate duce la un epic pur“; observația se poate aplica întregii opere a lui Urmuz și unei bune părți a celei ionesciene. În fond, a avea aerul că faci teatru fără să-l faci realmente poate duce de asemenea (și Ionescu a reușit în această direcție la un teatru pur). Iată, prin urmare, în ce constă acea finalitate estetică superioară, comună amândurora: a crea o literatură „pură“, absurdă, arbitrară în conținut, dar respectând aparențele, forma exterioră, a distruge deci din interior literatura convențională. Tentativă care atestă, repetăm, conștiința acută a unei grave crize a conceptului de literatură, neîncrederea în posibilitățile acesteia de a mai supraviețui în formele ei tradiționale.

Ambițiile lui G. Ciprian nu merg atât de departe. Operă a unui desăvârșit cunoscător al regulilor genului, *Omul cu mîrloaga* a putut fi interpretată — grație „ambiguității ei artistice“ (Matei Călinescu) — și ca o scriere mistică, amintind de Calderon. Remarcabilă ni se pare, într-adevăr, ambiguitatea piesei: granița dintre tragic și comic e fragilă, grotescul alunecă pe nesimțite în sublim, și invers. Dar piesa, care apropie pe Ciprian de Urmuz și de Ionescu este *Capul de răfoi*, farsă spumoasă, de o construcție îndrăzneată, în care fantezia dezlanțuită și umorul funambulesc sfidează stereotipia și conformismul burghez. În *Ciriviș* (ca și în Jeannot din *Un lup mîncat de oaie*), a fost recunoscut cu ușurință, Urmuz, un Urmuz frondeur, gata întotdeauna să epateze pe burghezul venerabil, să joace feste oficiale, să scandalizeze prin teribilisme sale pe omul comun, sclav al conveniențelor, gîndind doar prin „idées reçues“. Dar, prin încercarea de a umaniza pe cei mai rigizi și conformiști oameni, de a sparge zidul incomunicabilității, de a sfărâma convențiile, nu prefigurează oare *Ciriviș* (și Jeannot pe Béranger (cel din *Ucișag fără simbrie* și din *Rinocerii*)? Inspectori administrativi (memorabilă e scena din pod din *Omul cu mîrloaga*), funcționari abrutizați de rutina unei munci stupide, patroni de cabaret, demnitari gomoși, inspectori de poliție, umile sau rizibile „victime ale datoriei“ sînt siliți să-și lepede — fie și pentru scurt timp — masca și să ajungă din nou — vorba lui Macferlan — să miroase a om. Experiențele lui *Ciriviș* sînt — „avant la lettre“ ionesciene: personajul are „voluptatea sondărilor în vid... setea de-a cădea în gol și de-a prinde iar pămîntul sub picioare“, e convins că „stilpii logicii trebuiesc mutați, iar bolta înțeleșurilor lărgită...“ că tentativele de „escaladare, de evadare, de rupere din linie sînt un izvor de bucurii, mereu proaspete și pline de aromă“. I-au lipsit lui Ciprian — ca să se încadreze perfect în literatura absurdului — viziunea iremediabil tragică asupra umanității, capacitatea de invenție verbală și, mai ales, ambiția de a renunța la canoanele clasice, la mijloacele tradiționale ale teatrului (excepțind — parțial — *Capul de răfoi*). Oricum, Ciprian este inconștientabil un autentic precursor, iar opera sa se situează la avangarda mișcării teatrale românești.

Prin Urmuz, Ciprian și Ionescu, literatura română înscrie trei nume în galeria marilor neliniștiți ai veacului, deschizători de orizonturi noi în universul artei.

AL. CĂLINESCU

— În țara mea de la Dunăre, sînt multe mii de voci, tot atîta de limpezi și de puternice, despre care nimeni nu știe nimic. În alte condiții de viață, ele ar face înconjurul lumii și ar aduce nenumărați lauri poporului meu.

Acesta, e răspunsul, pe care, în anul 1908, Haricleea Darclee l-a dat redactorului unui ziar sud-american, care-a întrebat-o de unde are „această voce cu totul excepțională“.

Cel dintîi spectacol de operă în limba română a avut loc, la București, în seara de 8 mai 1885, cînd prima trupă românească de operă, sub conducerea lui Grigore Stephaescu, a interpretat lucrarea lui Donizetti, *Liuda de Chamonix*.

Cimpoiul nu e de origine scoțiană, cum își închipuie cei mai mulți. El a fost adus în Scoția de către romani. Acest instrument muzical, foarte răspîndit la vechile popoare orientale, apare de asemenea în sculpturile elene, iar pe meștegurile noastre vine odată cu legiunile romane de ocupație.

ZIG-ZAG

Amel/Boranga

Patru fabule biblice.

- 1 -

Zise Dumnezeu către om:
"Te-am înălțat ca pe un porc
Ochi - sulfine,
Bonate viroase ca dona tulpine
Ti-am lăsat în barbă
Cea mai nădărmă iarbă,
Femeii tale i-am dat pierge două petale,
Ce nu puteau face patul multumire dăruită
- "Să nu fi lăsat, doamne, prinde vegetale
Aș fi fost pentit de atâtea
MORALE"

- 2 -

Zise Dumnezeu către greier:
"N-ai pic de creier.
Ești eroarea mea răstăgă,
Nu faci nimic pe părinte."
- "Cum nimica, doamne? Cînt"
Si Dumnezeu începu să plîngă

- 3 -

Cînd Eva i-a întins mîna lui Adam
Dumnezeu pîndea curios la geam
Si era pentru prima oară
Cea ce pîndea la cale o provocare
În paradiis, prinde lămuriri și harpe.
Atunci, deo mai dam una pe șarpe?

- 4 -

După ce Dumnezeu le făcu pe toate
Vădă pe ochiul său că, dar vîră ca un porc.
Uitase ceva. Dar ce a rume?
Ce-i lipsea omului pe lume
Ca să-și nemurască gloria?
Si, din dorul omului, memoria -
cea mai cumpănită - osînda,
Văzu că pîndea.

Si era zina a șaptea, si era noaptea
Se sfîrșea genera, începă preistoria
de piatră, de bronz și de fier

Ce ape, pe pîmînt și în cer
De parte spre parte albastre
Si pîna în zilele noastre
Nimic Dumnezeu o a cules cu mîntă
Și-aș fi fost pentit de atâtea
MORALE 54
Să ține mîntă ce poate și pîmînt ce vrea.

ARTHUR CLARKE

Arthur Clarke, scriitor și teoretician american al literaturii de știință și ficțiune. A publicat romane, nuvele, articole critice. Titluri mai importante: *Preludiul spațiului*, *Insule în cer*, *Sfârșitul copilăriei*, *Cealaltă parte a cerului*. În total, peste treizeci de titluri, care l-au adus faima și un imens prestigiu printre iubitorii de literatură de anticipație. Povestirea care urmează are în original titlul: *The Nine Billion Names of God* și a fost aleasă din volumul: *The Other Side of the Sky* by Arthur Clarke Science Fiction Book Club, 1962.

O POVESTIRE ȘTIINȚIFICO-FANTASTICĂ

DUMNEZEU ARE NOUĂ BILIOANE DE NUME

— E o cerere oarecum neobișnuită, spuse dr. Wagner, cu o voce care, spera el, era destul de reținută. După cite îmi dau seama, e pentru prima oară când ni se cere să înzestrăm o minăstire tibetană cu un computer de secvențe automate. Nu doresc să fiu indiscret, dar cu greu îmi vine să cred că... întreprinderea dumneavoastră poate trage mare folos de pe urma unei astfel de mașini. Ați vrea să-mi explicați ce destinație doriți să-i dați?

— Cu plăcere, răspunse lama, potrivit-și robele de mătase și punind de o parte manualul de conversație, utilizat pentru discuții curente. Computerul dumneavoastră Mark V, poate îndeplini orice operație obișnuită de matematică, cu zece cifre. Cu toate acestea, în opera noastră sîntem interesați de litere și nu de cifre. Am dori de aceea să modificați circuitul de elaborare, astfel ca mașina, în loc de coloane de cifre, să tipărească litere...

— Nu prea înțeleg...

— La mijloc e un proiect la care lucrăm de trei secole, de la înființarea lamaseriei, de fapt. E un proiect oarecum străin felului dumneavoastră de a vedea lucrurile, așa încît sper că veți asculta fără prejudecăți, în timp ce-am să vă explic.

— Firește.

— În fond, e foarte simplu. Noi completăm o listă care va conține toate numele posibile ale lui Dumnezeu.

— Ce-ați spus?

— Avem motive să credem, continuă imperturbabil lama, că toate numele lui Dumnezeu pot fi scrise în cuvinte cu maximum nouă litere într-un alfabet inventat de noi.

— Și vă ocupați cu asta de trei secole?

— Da. Ne așteptam să ne ia cam cincisprezece mii de ani, ca să realizăm țelul propus.

— Ah. Dr. Wagner păru puțin uimit. — Acum înțeleg de ce-ați voit să închiriați una din mașinile noastre. Dar care e exact scopul acestui proiect?

Lama ezită o fracțiune de secundă, și Wagner se întrebă dacă nu cumva l-a jignit. Așa fiind, în vocea preotului nu răzbătu nici o urmă de supărare.

— Numiți-l ritual, dacă doriți, dar e o parte fundamentală a credinței noastre. Toate numele Ființei Supreme — Dumnezeu, Jehova, Allah — nu sînt decît etichete făcute de oameni. Există o problemă filozofică oarecum dificilă aici, pe care nu intenționez s-o discut, dar undeva, în decursul tuturor combinațiilor posibile ale literelor, ce pot avea loc, se găsește ceea ce numim numele adevărat al lui Dumnezeu. Printr-o permutație permanentă a literelor, am încercat să le trecem pe toate pe o listă...

— Pricep. Ați început cu AAAAAAA... și mergeți pînă la ZZZZZZ...

— Exact, deși folosim un alfabet special, creat de noi. Modificarea unei mașini de scris electronice pentru a efectua această operație e un fleac, evident. O problemă oarecum mai interesantă e aceea de a găsi circuite potrivite pentru eliminarea combinațiilor ridice. De pildă, nici o literă nu trebuie să se repete de mai mult de trei ori succesiv.

— De trei ori? Vreți să spuneți de două ori?

— De trei ori e corect. Mă tem că-mi va cere prea mult timp ca să vă explic motivul, chiar dacă ați înțelege limba noastră.

— Sînt convins, se grăbi să răspundă Wagner. Continuați.

— Din fericire, va fi o problemă simplă să adaptăm computerul de secvențe automate la această operație, deoarece, odată pus la punct cum trebuie, va permuta fiecare literă pe rînd și va tipări rezultatul. Ceea ce ne-ar fi luat cincisprezece mii de ani se va efectua în o sută de zile.

Dr. Wagner nu era decît vag conștient de sunetele slabe ce veneau de jos, de pe străzile din Manhattan. Se afla într-o lume diferită, o lume de munți naturali, și nu făcui de mîna omului. Sus de tot, în cuiburile lor îndepărtate, acești călugări lucraseră cu răbdare, generație după generație, umplînd liste de cuvinte lipsite de sens. Există o limită a nebuniei de pe lume? Nu se cuvenea totuși să-și trădeze gîndurile. Clientul are întotdeauna dreptate...

— Nu există nici o îndoială, răspunse doctorul, că putem modifica Mark V ca să tipărească astfel de nume. Mă neliniștește mai tare problema instalării și a întreținerii mașinii. Ca să ajungi la Tibet nu-i prea ușor...

— Se poate aranja. Părțile componente ale mașinii sînt mici și pot veni cu avionul, acesta e și motivul pentru care am ales mașina dumneavoastră. Dacă le transportați pînă în India, de acolo mai departe ne ocupăm noi de transportul lor.

— Și doriți să angajați doi ingineri?

— Pentru cele trei luni cit va dura proiectul.

— Sînt sigur că serviciul de personal are să vă satisfacă dorința. Dr. Wagner mîzgăli cîteva cuvinte pe o bucată de hîrtie. Mai rămîn alte două probleme...

Înainte de-a termina fraza, lama scoase o bucățică de hîrtie.

— Iată un cec garantat de Banca Asiei.

— Vă mulțumesc. Suma mi se pare potrivită. A doua chestiune e atît de neînsemnată, încît ezit s-o pomenesc, deși e surprinzător ce deșeori e trecută cu vederea. Care e sursa dumneavoastră de energie electrică?

— Un generator Diesel, producînd cincizeci de kilowați la un voltaj de o sută zece. A fost instalat acum cinci ani și merge perfect. A îmbunătățit simțitor viața la lamaserie, deși, firește, a fost instalat pentru a produce curent la motoarele ce învîrtesc roțile de rugăciune.

— Firește, răspunse ca un ecou dr. Wagner. Ar fi trebuit să-mi închipui.

Vederea de pe parapet era vertiginoasă, dar cu vremea te obișnuiești cu orice. După trei luni, George Henley nu mai era impresionat de prăpastia adîncă de șapte sute de

metri sau de îndepărtatul eşichier al câmpiilor din Valea de dedesubt. Se aplecă pe pietrele lustruite de vînt şi se uită posac la munţii depărtaţi, ale căror nume nu-şi bătuse capul să le afle.

George se gîndi că acesta era cel mai demential lucru care i se întîmplase vreodată. „Proiectul Shangri-La”¹ cum îl botezase un deştept acasă, în laboratoare. De cîteva săptămîni, Mark V revărsa km de coli acoperite cu aiureli. Curăbdare, şi inexorabil, computerul dispusese literele în toate combinaţiile lor posibile, epuizînd fiecare grup, înainte de a trece la următorul. În vreme ce colile ieşeau din maşina de scris electronică, călugării le tăiau cu atenţie şi le lipeau în nişte cărţi enorme. Slavă Domnului că, într-o săptămînă, aveau să termine. George habar n-avea ce calcule obscure convinseseră pe călugări că era inutil să continue cu cuvinte de zece-douăzeci sau chiar o sută de litere. Unul din coşmarurile lui permanente era că va avea loc o schimbare a planului şi că conducătorul lamaseriei (pe care, evident, îl numeau „marele patron” o să anunţe brusc că proiectul se va extinde pînă aproximativ în anul 2060 d.J.C. Erau în stare.

George auzi uşile grele de lemn cum se închid cu o pocnitură, lovite de vînt, în timp ce Chuck ieşea pe parapet, alături de el. Ca de obicei Chuck fuma una din acele ţigări de foi, care-i cîştigaseră popularitatea printre călugării care, se părea, se dovedeau foarte amatori să guste din toate plăcerile minore şi, mai ales, din toate plăcerile majore ale vieţii. Un singur lucru îi făcea simpatici: era posibil să fi fost ţicniţi, dar nu te tratau de sus. De pildă, escapadele frecvente făcute în sat...

— Ascultă, George, spuse Chuck grăbit, am aflat ceva care-o să ne bage-n bucluc.

— Ce s-a întîmplat? Nu mai funcţionează maşina? Era cel mai grav accident pe care şi-l putea închipui George. Însemna să le întîrzie plecarea şi nimic nu i se părea mai îngrozitor. Ajunsese să creadă că pînă şi spectacolul unei emisiuni comerciale la televiziune ar fi fost o mană cerească. Ar fi reprezentat cel puţin o legătură cu cei de acasă.

— Nu... nimic de genul ăsta. Chuck se aşeză pe parapet, un lucru neobişnuit fiindcă în mod normal se temea de prăpastie. — Am descoperit doar ce sens are povestea asta.

— Ce vrei să spui? Am crezut că ştim.

— Fireşte că ştim ceea ce încearcă să obţină călugării. Dar nu ştim *de ce* o fac. E cea mai dementă istorie...

— Spune-mi ce-ai aflat.

— Mi-a mărturisit „marele patron”. Ştii că vine în fiecare după-amiază să urmărească felul cum ies colile din maşină. Ei, bine, de data asta părea cam nervos sau cel puţin cit poate fi el de nervos. Cînd i-am declarat că ne aflăm la ultimul ciclu, m-a întrebat, cu acel nostim accent englezesc al lui, dacă am avut vreodată curiozitatea să ştiu ce încearcă să obţină. I-am spus: „Fireşte”, iar el mi-a destăinuit.

— Zi mai departe, sînt gata să te ascult.

— Ei bine, îşi închipuie că atunci cînd au să termine cu trecerea pe liste a tuturor numelor lui Dumnezeu — bănuiesc c-au să fie vreo nouă bilioane — se va realiza scopul lui Dumnezeu. Rasa omenească şi-a îndeplinit ţinta propusă şi nu va mai avea nici un sens să o continue. De fapt, întreaga idee e o blestemăţie.

— Şi ce aşteaptă de la noi? Să ne sinucidem?

— Nu va fi nevoie. Cînd lista se va completa, va interveni Dumnezeu şi, bang! va rade totul de pe suprafaţa pămîntului.

— Aha, am priceput. Cînd vom termina treaba va avea loc sfîrşitul lumii.

Chuck rise nervos.

— Asta i-am spus şi eu. Şi ştii ce s-a întîmplat? S-a uitat la mine foarte straniu, ca şi cum aş fi fost un elev prost la şcoală, şi-a zis: „Nu se va petrece un lucru *atît* de comun”.

George reflectă o clipă.

1 Aluzie la ţara imaginară, descrisă de James Hilton în romanul său *Orizont pierdut*.

— Asta înseamnă să ai o vedere largă, răspunse el pe loc. Dar ce propui să facem? Nu cred că pentru noi are nici cea mai mică importanță. La urma urmei, știam că sint ticniți.

— E adevărat, dar nu-ți dai seama ce se poate întâmpla? Când se va încheia lista și nu va răsună trompeta zilei de apoi — sau ce-și închipuie ei, s-ar putea ca noi să fim cei vinovați. S-au folosit de mașina noastră. Nu-mi place deloc această situație.

— Înțeleg, răspunse George încet. Aici ai dreptate. Dar astfel de lucruri s-au mai întâmplat, știi doar. În Louisiana, când eram mic, am avut un predicator scrîntit, care a anunțat sfîrșitul lumii pentru săptămîna următoare. Sute de oameni l-au crezut... și-au vîndut pînă și casele. Și totuși, cînd nu s-a întâmplat nimic, nu s-au infuriat după cum te-ai aștepta. Au ajuns doar la concluzia că greșise calculele și-au continuat să creadă în el. Bănuiesc că unii mai cred și azi.

— Posibil, dar nici nu sîntem în Louisiana, în cazul cînd n-ai băgat de seamă. Noi sîntem doar doi, iar ei sînt sute. Sînt simpatici, și mi-ar părea rău de „marele patron“, cînd opera lui de-o viață are să se răzbune chiar pe el. Cu toate acestea, aș vrea să mă aflu în altă parte.

— Și eu doresc același lucru de săptămîni întregi. Dar nu putem întreprinde nimic pînă nu se termină contractul și nu vine avionul de transport să ne ia de aici.

— Te cred, răspunse Chuck gînditor, dar am putea să încercăm un mic sabotaj.

— Nici vorbă. Ar însemna să înrăutățim situația.

— N-ai înțeles la ce mă refer. Uite ce propun. În patru zile, mașina o să termine tipăritul, dacă lucrează, ca pînă azi, douăzeci și patru de ore pe zi. Avionul sosește peste o săptămîină. Perfect. Nu-i nevoie decît să găsim ceva care necesită o înlocuire în timpul uneia din perioadele de încărcare a mașinii, ceva care să întîrzie activitatea ei cîteva zile. Evident, o reparăm, dar nu prea repede. Dacă cronometrăm cum trebuie, cînd ultimul nume va ieși din mașină, noi vom fi la aeroport.

— Nu-mi place combinația, zise George. Ar fi pentru prima oară cînd dau bir cu fugiții. Pe deasupra, au să devină bănuitori. Nu, am să rămîn la fața locului și-am să suport riscurile.

— Încă nu-mi place, repetă el șapte zile mai tîrziu, în timp ce micuții și rezistenții cai de munte îi duceau pe drumul șerpuitor. Și să nu crezi c-am plecat fiindcă mi-a fost frică. Îmi pare pur și simplu rău de acești sărmani tipi de la minăstire și nu vreau să fiu de față cînd au să-și dea seama ce fraieri au fost. Mă întreb cum are să reacționeze „marele patron“.

— E ciudat, răspunse Chuck, dar cînd mi-am luat rămas bun, am avut impresia că-și dau seama că-i abandonăm, dar nu-i mai păsa fiindcă mașina funcționa ireproșabil, iar treaba urma să se încheie în curînd. După aceea... evident, pentru el nu mai există un „după aceea“...

George se întoarse în șa și se uită lung înapoi la drumul de munte. Era ultimul loc de unde mai putea avea o vedere clară a lamaseriei. Clădirile turtite și colțuroase se profilau în crepuscul. Ici și colo clipeau lumini, ca fereștriciile din flancul unui transatlantic. Lumini electrice, firește, alimentate de același circuit ca și Mark V. Cît timp au să-l mai folosească, se întrebă George. În furia și dezamăgirea lor au să distrugă oare computerul? Sau au să se așeze liniștiți și-au să-și reia calculele?

Cunoștea exact ce se petrecea în acel moment pe munte. Marele lama și ajutoarele lui stăteau, cu siguranță, îmbrăcați în robele lor de mătase, inspectînd colile, în vreme ce călugării mai tineri le aduceau de la mașinile de scris și le lipeau în marile volume. Nimeni nu scotea un cuvînt. Singurul sunet îl constituia răpăitul neîncetat, grindina fără sfîrșit a clapelor mașinii pe hîrtie, căci Mark V nu scotea nici un zgomot în timp ce efectua fulgerător mii de calcule pe secundă. Trei luni de viață ca asta, își spuse George, erau de ajuns să te ducă la balamuc.

— Uite-l! strigă Chuck, arătînd cu mîna în vale. Nu-i așa că-i frumos?

Era într-adevăr frumos, întări și George. Vechiul și rablagitul DC3 se afla la capătul pistei, ca o minusculă cruce argintie. În două ore avea să-i ducă de acolo, la libertate și rațiune. Gîndul îi ameți ca o băutură bună. George lăsă gîndul să-i umble prin minte, în vreme ce căluțul înainta din rășputeri în josul dealului.

Noaptea rapidă de pe înălțimile Himalaiei coborîse asupra lor. Din fericire, drumul era foarte bun, cît puteau fi de bune drumurile în acea regiune, și amîndoi aveau la ei lanterne. Nu exista nici cel mai mic pericol, doar o ușoară neplăcere pricinuită de frigul aspru. Cerul de deasupra se vedea perfect limpede, semănat cu stelele bine cunoscute și prietenești. Nu se punea problema unui risc, se gîndi George, ca pilotul să nu poată să decoleze din cauza condițiilor atmosferice. Asta fusese ultima lui grijă.

Începu să cînte, dar apoi renunță. Imensa arenă a munților, strălucind în toate părțile ca niște fantome cu capişoane albe, nu era de natură să încurajeze astfel de izbucniri de veselie. Deodată George se uită la ceas.

— Ajungem acolo într-o oră, îi strigă el peste umăr lui Chuck. Apoi adăugă, venindu-i o nouă idee: Mă întreb dacă mașina și-a terminat misiunea. A cam venit vremea.

Chuck nu-i răspunse, așa că George se întoarse brusc în șa. Văzu doar fața lui Chuck, un oval alb, ridicat spre cer.

— Privește, șopti Chuck și George își înălță și el privirea spre ceruri. (Există întotdeauna o ultimă clipă pentru orice).

Deasupra capetelor, fără nici un zgomot, stelele se stingeau pe rînd.

În românește de

CONST. POPESCU

FRANZ KAFKA

ERA PRIMA

*Era prima locitură de sapă,
era prima lovitură de sapă,
pămîntul zăcea în fărîme,
descompus la picioarele mele,
suna o clopot, tremura o ușă,
.....*

NOSTALGIA MEA

*Nostalgia mea erau vremurile de
altădată,
nostalgia mea era prezentul,
nostalgia mea era viitorul,
și cu toate împreună mă sting
în ghereta paznicului,
la marginea drumului,
un sicriu în picioare, de cînd
lumea
o proprietate a statului.
Așa mi-am petrecut eu viața,
retrăgîndu-mă din fața ei,
s-o pot zdrobi.
În românește de*

S. PETRE

URMUZ

CHRONIQUEURS

Fable

*Quelques chroniqueurs, dit-on,
Manquant tous de pantalon,
Supplîèrent Rapaport
De leur viser un passeport.
Rapaport, chic personnage,
Faisait un carambolage,
Ne sachant pas qu'Aristote
N'avait pas vu l'echalote.
„Galilée, o! Galilée!”
— Cria-t-il a la volée —
„Toi, ne tire plus l'oreille
De ta moch'godasse vieille...”
Celui-ci sort un'synthèse
De sa redingot française,
S'exclamant: „Sarafoff, frère,
Sers-toi cette pomm' de terre!”*

MORALE

Pèlican pour palmipède.

Version française:

ROMULUS VULPESCO

DUMITRU ȚEPENEAG

HEAUTONTIMORUMENOS

BOCET PE O ACEEAȘI TEMĂ

Aud vîntul lovind ferestrele izbindu-se de cercevele iar scîrîitul acestora mă chinuie și mă atrage deși mi-e frică să mă uit pe fereastră știu ce mă așteaptă același spectacol îngrozitor mereu aceleași scene înspăimîntătoare luminate de un singur felinar acolo în zăpadă tortura mereu reluată pentru că eu n-am curajul să privesc pînă la capăt și deci eu însumi sînt vinovatul focmai din cauza mea nu se poate sfîrși fiindcă sînt atît de slab de înger atît de laș Doamne și atunci trebuie să mă duc din nou să mă apropiu de fereastră să mă tirăsc de-a bușilea printre scîndurile sirmeleși zecile de cuie presărate pretutindeni să-mi rănesc genunchii și podul palmelor ah gustul singelui din ce în ce mai sărat am început să mă obișnuiesc cu el și mirosul de scînduri încinse mirosul de carii dar n-am încotro trebuie să ajung la fereastră am acum un mic scop în viață trebuie să ajung căci vinovatul sînt eu nimeni altul și trebuie o dată și o dată să am tăria să privesc totul pînă la capăt să rămîn cu privirea ațintită la toate scenele acelea înspăimîntătoare hidoase lingîndu-mi palmele înșingerate cocoțat pe pervazul ferestrei să stau neclintit să nu închid ochii să-mi înving slăbiciunea lașitatea mea dezgustătoare și să privesc totul pînă la capăt să nu încep să tremur cînd lumina felinarului se întetește ca un ochi înroșit de minie iar zăpada începe să scînteieze absorbînd cu nesaț sîngele primînd cu voluptate membrele retezate unul cite unul să-dite parcă în zăpadă îngropate acolo să crească să se dezvolte ca niște plante ciudate o mină de pildă mina aceea cu degete lungi și puternice încremenite într-o răs-firare deznădăjduită într-un spasm de durere atît de asemănător cu efortul violonistului pe gîtul viorii sau piciorul tăiat de deasupra genunchiului urma tă-

ieturii atît de perfecte sîngele țîsnînd în formă de raze și bineînțeles după un timp se va coagula și atunci și piciorul și mîna și toate membrele tăiate cu atîta precizie vor începe să fie altceva simple obiecte forme ale unei naturi create de mîna omului de ce să mă înspăimînt și să închid ochii de ce senzația asta de greață golul din stomac și ceața care mi se anină de pleoape atîta lașitate slăbiciune dezgustătoare mai ales că de atîta timp m-am convins pe deplin că numai eu sînt de vină

totul e reluat de la capăt victimele sînt tirite din nou pe zăpada din ce în ce mai albă mai strălucitoare acolo în dreptul felinarului a cărui lumină devine tot mai puternică pe măsură ce măcelul înaintează și totul cu atîta precizie nenumăratele repetări desigur au făcut să sporească măiestria executanților ființele acelea mărunte în tricouri roșii cu mineci scurte care lasă dezgolite brațele puternice vînoase împingîndu-și victimele spre lumina felinarului în fața ferestrei mele zgîlțite de vînt gemînd scîrîind din toate cercevelele iar eu nu pot rezista știu că nici atît nu-mi stă în putere să înving tentația chemarea asta perversă care știu ce ascunde îmi e imposibil să nu încep încă o dată să mă tirăsc să-mi jupoi coatele și podurile palmelor să-mi zdrelesc genunchii neroadă curiozitate cînd știu foarte bine niciodată nu s-a întîmplat altfel cînd știu cu precizie că voi vedea aceleași scene îngrozitoare de nesuportat și atunci a cui este vina cine e adevăratul vinovat autorul acestui masacru care nu se termină niciodată dacă nu chiar eu

eu eu care mă tirăsc în patru labe prin încăperea unde m-am trezit închis printre sirme și cuie e oare o magazie? în bezna apăsătoare atît de apăsătoare încît trebuie din cînd în cînd să mă duc pînă la

fereastră să văd zăpada din nefericire luminată doar în locul acela spre stînga unde se desfășoară mereu același spectacol a cărui vedere n-o pot îndura pînă la capăt și închid ochii sau mă întorc de la fereastră printre aceleași grămezi de scinduri de role de sîrmă și ciuele împrăștiate în toată încăperea îmi intră în carne sînt atît de multe că durerile se anulează una pe alta și aproape nu mai simt nimic altceva decît o silă imensă, o greață fizică permanentă nevoia de a vărsa într-una deși oricît aș vărsa nu mă simt mai ușurat mi-e scirbă la fel de tare și atunci trebuie să mă mișc adică să mă tirăsc să-mi croiesc drum pînă la fereastră sperînd măcar dar n-am reușit niciodată că am să mă pot stăpîni că voi avea atîta putere dar adevărul e că această curiozitate nenorocită mai precis speranța că cine știe poate s-a schimbat ceva și chiar s-a sfîrșit și am să văd doar zăpada albă și curată scinteind în lumina felinarului sau cel mult urme de pași semn că s-au dus m-au iertat barem pentru o bucată de vreme speranța asta stupidă alungă citeva clipe greața și mă simt ce va mai bine și număr în gînd sau chiar cu voce tare pînă la douăzeci pînă la o sută și pe urmă mă ridic așez piciorul pe o scindură proptită de citeva role de sîrmă mă cațăr pe pervazul ferestrei la început cu ochii tot închiși apoi număr mai departe o sută unu o sută doi o sută trei o sută patru Doamne tot va trebui să deschid ochii și atunci iarăși cortegiul de victime și călăi aceiași mereu cu aceleași gesturi

cu aceleași gesturi încît de multe ori mă întreb dacă nu cumva se întîmplă cu mine ceva și mai îngrozitor și atunci desigur că nu mai e nici o scăpare absolut nici o scăpare dacă nu cumva văzînd de atîtea și atîtea ori scenele acelea oribile nu mai e nevoie ca ele să se desfășoare aievea căci pe retina ochilor mei au rămas probabil întipărite pentru totdeauna și e de-ajuns să văd felinarul cu lumina lui gălbui-roșiatică pentru ca dedesubt să se înfiripe îndată totul absolut totul ca în realitate deși coșmarul poate s-a sfîrșit au plecat călăii zăpada a acoperit victimele doar brațele cu degetele răsfire se mai văd așteptînd dimineața care nu vine

dimineața care nu vine niciodată
ianuarie, 1967

DUMITRU
SOLOMON

DAMASTES

PARTEA I

Damastes șade pe marginea patului, cu palmele sprijinite de coada unui topor.

DAMASTES (*clătînd capul cu amărăciune*): Nici azi n-a trecut nimeni. Am stat degeaba toată ziua... Nici ieri... Nici alaltăieri... Și zeii m-au părăsit... Și oamenii... (*se ridică, reazămă toporul de marginea patului*) Și doar... n-am greșit cu nimic... Am întins sute de trupuri. Am scuturat alte sute de trupuri... Ca să se potrivească patului ăsta... De nu știu cînd n-a mai călcat picior de om în casa mea... Toporul a început să prindă rugină. Și patul. Scîrțîie din toate încheieturile... Toate au să ruginească... Și eu... Afurisită viață!... (*Își pune toporul la căpătîi și se întinde în pat*) S-a isprăvit... S-a isprăvit cu tine, Damastes!... Deșertăciune, deșertăciune... (*Citeva clipe e liniște. Apoi se aud ciocănituri în ușă. Damastes se înalță în capul oaselor și ciulește urechile. Ciocăniturile se repetă. Damastes se ridică. Nu-i vine să creadă. Ciocăniturile se repetă. Se uită uluit spre ușă, apoi înaintează... O bucurie sălbatică i se citește pe figură. Rosește cu o voce teribilă*) Intră! Intră „muri-torul“! (*Intră Hermes, îmbrăcat ca un om de rînd*)

HERMES: — Bună ziua, Damastes.

DAMASTES: — Ai să vezi tu ce bună e ziua asta a tă. O, de cînd te aștept! (*Rî-jește*) Ia întinde-te pe pat, să te măso-ri!

HERMES (*pentru sine*): — Au dreptate zeii: e necioplit, bădăran. (*Lui Damastes*) Așa te porți tu cu oaspeții, Damastes?

DAMASTES: — Cu oaspeții! Cu oaspe-ții! (*Ride în hohote*) Poate vei fi vrînd să te cinstesc cu vin și bucate... Să te îmbră-țișez... Dar, lasă, am să te-mbrățișez eu, dacă ții cu tot dinadinsul, de-au să-ți tros-nească ciolanele. Culcă-te în pat, tinere, și după aia stăm noi de vorbă!

HERMES (*cu dispreț*): — Trebuie să-ți spun deschis, Damastes: ești prost crescut.

DAMASTES (*fără să se supere*): — Știu. Mi-au spus-o și alții, întinde-te mai iute, că pierdem vremea. (*Îl măsoară, expert*) După cîte văd, ești cam lunguț și o să fie

DAMASTES

PIESĂ
ÎNTR-UN ACT

nevoie de unealta aceea. (*Arată spre topor*)

HERMES: — Te porți ca un mitocan. Nu mă miră că nu-ți mai trece nimeni pragul.

DAMASTES: — Iată că și-a-ntors norocul iar fața către mine. Pentru treaba pe care-o fac eu, nu-i nevoie de maniere elegante. Mișcă mai repede la dormitor! Îmi pierd răbdarea! (*Se apropie de Hermes, amenințător*)

HERMES: — Nu te apropia, că te plesnesc!

DAMASTES (*aprig*): — Mă înfrunți tu pe mine? Mai bine privește-ți pentru ultima oară picioarele, cât mai sînt întregi și la locul lor.

HERMES (*ridicînd ochii la cer*): — O, Zeus, pe ce miini a încăput instrumentul dreptății!

DAMASTES (*zîmbește*): — Aiurezi, tinere... Am mai văzut eu oameni care înainte de a se urca în patul ăsta, vorbeau vrute și nevrute, de parcă s-ar fi aflat în Areopag. Sau făceau conversație cu zeli, ca tine... Hai mai repede, că n-am mai lucrat de mult! (*Îl apucă de braț. Hermes îl lovește peste mină*)

HERMES: — Ia laba de pe mine! Nici nu-ți dai seama cu cine vorbești, brută.

DAMASTES (*iritat de atitudinea celui-lalt*): — Mai slăbește-mă cu ifosele tale! Mă scoți din sărite!

HERMES (*plictisit*): — Să terminăm odată cirul ăsta! Știi tu, Damastes, cine se află în fața ta? (*Ridică din umeri*) De unde să știi, cînd prin capul tău nu trec mai multe gînduri decît prin coada aia de topor, pe care o ții la căpătii? Sînt Hermes. Mesagerul Olimpului.

DAMASTES (*ochi mari și timpți*): — Hermes? (*Pentru sine*) Și eu credeam că am pus în sfîrșit mîna pe o pradă adevărată!

HERMES: — Ar fi fost cazul să mă recunoști, Damastes, că doar sînt și patronul vostru, al tilharilor...

DAMASTES: — Iartă-mă, patroane, dar nu te-am văzut pînă acum niciodată.

HERMES: — Dacă erai mai isteț la minte, mă recunoșteai.

DAMASTES (*zîbind gros*): — Eu, stă-

pîne... cu patul și cu toporul... Ce să fac cu mintea?

HERMES (*gest de renunțare*): — Șezi Damastes. (*Damastes se așază în genunchi*) Nu în genunchi, omule! Șezi colo, pe pat. (*Damastes se ridică și se îndreaptă șovăitor spre pat*)

DAMASTES: — Mi-a venit și mie rîndul? HERMES (*ride*): — Te apasă remușcă-rile?

DAMASTES (*nedumerit*): — Ce-s alea? HERMES: — Nu știi tu... Așază-te fără grijă. Eu sînt zeu. Zeii nu-și pătează nicio-dată mîinile cu singele muritorilor. (*Damastes se așază pe pat. Hermes se plimbă în jurul patului, în timp ce vorbește, silindu-l pe Damastes să efectueze o mișcare de rotație în jurul axului propriu, pentru a-l putea urmări*). Iată ce-i, Damastes. Zeii sînt profund nemulțumiți de activitatea pe care o desfășori.

DAMASTES (*umil*): — Dar n-am făcut nici un rău.

HERMES: — Așa se poartă un om civilizat, Damastes? „Mișcă mai repede la dormitor“, da?

DAMASTES (*sincer*): — Păi cum alt-fel?

HERMES: — Cu procedeele astea barbare i-ai îndepărtat pe oameni. Te ocolesc.

DAMASTES (*ride*): — Pesemne că nu prea au încredere în mine...

HERMES: — Rizi ca prostul! Oamenii nu mai sînt cum au fost. Au devenit mai înțelepți. Iar tu îi dai înainte cu „mișcă la dormitor“...

DAMASTES (*mirat*): — Dacă mă ocolesc oamenii, de ce tot pe mine mă ceartă zeii? Să-i certe pe ei.

HERMES: — O, Zeus, grea sarcină mi-am luat! Cum să luminez o minte în care e mai întuneric decît în împărăția lui Hades? Ascultă, Damastes. Pe tine, dacă te-ar pofti careva să te culci în patul ăsta pentru ca apoi să-ți întindă oasele sau să-ți rezeze prisosul, te-ai culca bucuros?

DAMASTES: — Cum o să mă poftescă el pe mine, dacă-l poftesc eu pe el?

HERMES: — Închipuie-ți că nu tu ești Damastes, ci celălalt.

DAMASTES: — Cum o să fie celălalt, dacă sînt eu?

HERMES: — Imaginează-ți că ar fi in-vers.

DAMASTES: — Nu pot să-mi imaginez.

HERMES: — Nu poate să-și imagineze! Ce să fac eu cu un individ care nu poate să-și imagineze?!... Am să-ți spun eu, Damastes. Nimănu-i nu-i convine să fie lungit sau scurtat după cum ai tu chef.

DAMASTES: — Dar ce, de cheful meu e vorba? Eu nu fac decît ce spune patul ăsta de fier. Dacă patul zice că omul e prea scurt, îl lungesc. Dacă zice că-i prea lung, îl scurttez.

HERMES: — Dar oamenii nu vor să fie nici lungiți, nici scurtați.

DAMASTES (*nedumerit*): — De ce?

HERMES: — Probabil fiindcă vor să rămînă așa cum sînt.

DAMASTES (*idem*): — De ce?

HERMES (*agasant*) — Nu știi. Pesemne că nu-și dau seama că e în folosul lor.

DAMASTES (*uimit*): — În folosul lor?

HERMES: — Nici măcar tu nu ești conștient... (*cu milă*) Ai scurtat și ai lungit vreme de ani de zile fără să știi de ce...

DAMASTES: — Ba știu. Pentru ca oamenii să nu fie nici mai mici, nici mai mari decît patul.

HERMES: — De ce?

DAMASTES: — Dăru nu era să lungesc sau să scurttez patul după ei... Ei, fir-ar să fie!

HERMES: — Logica ta mă indispo-ne teribil.

DAMASTES (*se uită în jur, îngrijorat*): Care logică, patroane? N-am nici o logică.

HERMES: — Unde o cauți? Pe pereți? Logica e o abstracțiune.

DAMASTES: — Atunci nu-i a mea. Pre-cis nu-i a mea. (*Mai verifică o dată, privind în jur*) N-am eu lucrul ăsta.

HERMES: — N-ai. Liniștește-te. Tre-buie să facem ceva...

DAMASTES: — Să facem, că mi-au în-țepenit încheieturile de cînd nu mai fac nimic.

HERMES (*apreciază din ochi*): — Patul nu e rău.

DAMASTES: — Ba e foarte bun. Fier curat. Nici Hefaistos n-ar fi făcut unul mai acătării.

HERMES: — Toporul e și el bun.

DAMASTES (*îi mîngie ascuțișul*): — Bun. Numai că a ruginit nițel. Dar se ia. Cu singe.

HERMES: — Voinic văd că ești...

DAMASTES (*ride*): — Oho! Mă pot lua la trîntă și cu zeii... (*se sperie*) Iartă-mă, stăpîne. A fost numai așa... o... o idee.

HERMES (*tresare*): — Asta e, Damastes! Acum știu ce-ți lipsește.

DAMASTES: — Mușteriii.

HERMES: — Nu. Ideea! Îți lipsește ideea!

DAMASTES: — Nu pricep. (*arată to-porul*) Să mă tai, că nu pricep.

HERMES: — Tot ceea ce faci tu tre-buie să aibă la bază o idee. (*Damastes îl privește năuc*) Numai așa oamenii te vor accepta.

DAMASTES: — Ce să fac eu cu ideea?

HERMES: — S-o servești.

DAMASTES (*însăpămîntat*): — Vai, pa-troane, îmi dai o stăpînă!

HERMES: — O stăpînă. Dar abstractă Care nu se vede.

DAMASTES: — Dar nici să n-o aud, că nu suport femeile.

HERMES: — Nici n-ai s-o auzi.

DAMASTES: — Așa... mai merge...

HERMES: — Ideea va fi aceea care va da un sens activității tale, care îi va convinge pe oameni să nu te mai ocolească, să se prosternă în fața acestui pat ca în fața unui altar, ideea îi va subjugă, îi va doborî, îi va face miei, jucării. Ai înțeles, nu?

DAMASTES: — Nimic.

HERMES: — Deșteptăciune nu pot să-ți dau. Dar am să-ți dau învățătură, am să mă ocup personal de tine, am să-ți aduc cărți, ai să citești...

DAMASTES (*ride*): — Sînt analfabet.

HERMES: — Am să-ți fiu dascăl.

DAMASTES (*scîncește*): — Dar eu nu vreau să-nvăț. Eu așa sînt, așa vreau să rămîn.

HERMES: — Nu te văicări, că nu mănduiozezi. Și oamenii pe care-i schilodești tu vor să rămînă așa. Trebuie să-nveți, Damastes!

DAMASTES (*îngrozit*): — Nu mă schilodi, patroane!

HERMES: — Gata! (*Își aduce aminte*) Și să nu mai aud că-ți jefuiești victimele.

DAMASTES: — Păi... ce să fac? Dacă tot îi culc în pat... mai iau și eu cite ceva.

HERMES (*cu dispreț*): — Nu mai iei nimic, s-a-nțeles?!

DAMASTES: — Dar...

HERMES: — Nici un dar! Doar nu vrei să compromiți ideea!

DAMASTES: — Of, patroane, ideea asta, stăpîna asta pe care mi-o dai pe cap, o să mă ucidă... Sînt eu că o să mă ucidă...

HERMES: — Dimpotrivă, Damastes, are să te-nalțe!

PARTEA II-A

Damastes, avînd acum o înfățișare schimbată, un aer distins, părul alb la temple, ținută impecabilă, șade pe patul său de fier, același pat, dar acoperit de data aceasta cu o învelitoare fină, de mătase. A dispărut toporul. A apărut, în schimb, o bibliotecă tixită de cărți. Alte elemente noi: statuete, amfore, cîteva obiecte ornamentale.

DAMASTES (*reflexiv*): — Înainte, toate erau simple... Harș... și gata! Acum, filozofia asta mă amețește, ca un vin tare... Mă-mbăt cu idei... cu vorbe... Și se-ntunecă... se-ntunecă... (*Se aud ciocănituri în ușă*): Dacă urechile mele împăienjenite de vreme nu mă mint, a venit cineva... (*Ciocăniturile se repetă*) Nu, nu, am auzit bine... Intră, străine! (*Intră Hermes, deghizat, cu o pelerină neagră, cu o pălărie cu boruri largi care-i ascund trăsăturile feței*)

HERMES: — Bună seara. Treceam pe aici și am zărit lumină.

DAMASTES: — Fii binevenit, călătorule. În casa mea poți găsi oricînd adăpost.

HERMES: M-a prins seara pe drumul acesta necunoscut mie.

DAMASTES: — Sînt bucuros să pot oferi călătorului singuratic un adăpost modest, un ulcior cu vin și un pat sărac pentru o noapte.

HERMES (*pentru sine*): Vorbește frumos bătrînul (*lui Damastes*). Îți mulțumesc pentru ospitalitate. O casă primitoare ca a ta este un minunat refugiu pentru călătorul obosit.

DAMASTES: — Dacă ești obosit, străine, iată, acest pat e al tău.

HERMES (*pentru sine*): — Prea o spune pe gleau! (*lui Damastes*) Sînt obișnuit cu drumurile, prietene, și oboseala mă ajunge greu.

DAMASTES: — Ești cumva negustor?

HERMES: — Cam așa ceva.

DAMASTES: — Așază-te acolo, pe pat, și am să-ți dau să bei un vin de smochine parfumat și înțepător la limbă, cum vor fi bînd doar zeii cei mari din Olimp.

HERMES (*pentru sine*): — Mă uluiește bătrînul tilhar! Parcă nici n-ar fi el! (*lui Damastes*) Firește că n-am să pot rezista ispitei la care mă supui.

DAMASTES (*îi aduce un ulcior de vin și i-l întinde*): — Bea, negustorule, și vei avea numai cuvinte de laudă pentru vinul acesta nepămîntesc. Dar mai întii așază-te.

HERMES (*pentru sine*): — Ce viclean! (*lui Damastes*) Nu cred că am să pot zăbovi... Voi gusta însă din vinul acesta pe care-l lauzi cu atita meșteșug. (*Bea*) Într-adevăr, prietene, e un vin cum nu mi-a mai fost dat să beau vreodată. Nu știu cui să mulțumesc. Ție, sau de-a dreptul zeilor care te-au luat sub ocrotirea lor.

DAMASTES: — Zeilor. Întotdeauna e bine să mulțumești de-a dreptul zeilor! Și acum așază-te, negustorule.

HERMES (*pentru sine*) — Insistă hoțomanul! (*lui Damastes*) Mă așteaptă un drum lung. Nu am de gînd să rămîn prea mult în casa ta.

DAMASTES: — O, călătorule, nu te-ai sfătui să mergi noaptea pe acest drum. E primejdios. Mișună tilharii și ucigașii.

HERMES (*pentru sine*): Isteț! (*lui Damastes*) Asta îmi dă într-adevăr de gîndit. Se vorbește de un tilhar fioros, care-i schilodește pe trecători. Damastes îl cheamă. Oamenii îi spun Procrustes.

DAMASTES (*cu afabilitate*): — Știi, străine, ce se vorbește. Cu atît mai mult, cu cît prea hulitul Damastes, pe care oamenii l-au poreclit Procrustes... sînt chiar eu.

HERMES (*se prefăce îngrozit*): — O, zei, fie-vă milă de mine! Am nimerit chiar în birlogul celui mai feroce dintre tilhari! Salvează-mă, Hermes, patron al negustorilor și drumetilor!

DAMASTES: — Zadarnic îl invocî pe Hermes. El este deopotrivă și patronul

tilharilor. Și unii și ceilalți trebuie să trăiască. Unii adună avuții, iar ceilalți le fură. Un filozof, Heraclit, spune că totul provine din discordie, că războiul e tatăl tuturor lucrurilor.

HERMES (*mimînd panica*): — Puțin îmi pasă ce zice Heraclit al tău!

DAMASTES: — Nu-i disprețui pe filozofi! Ei singuri cunosc adevărul acestei lumi. Hermes e deștept.

HERMES (*incet*): — Mulțumesc.

DAMASTES: — El știe că trebuie să-i ajute și pe unii și pe ceilalți, căci numai din lupta contrariilor se naște viață și progres.

HERMES: — Tu să nu mă-mbeți cu filozofia, Procrustes! Nu mai rămîn o clipă în casa ta.

DAMASTES (*cu amărăciune*): — Nu te pot sili să rămii, așa cum nu te pot sili să pleci. Dar te previn: drumul dintre Atena și Megara e plin de tilhari. Și dacă te încapățînezi să mergi noaptea, ai să nimeresti fără-ndoială în ghearele vreunuia din ei.

HERMES: — Știi că ești bine, bătrîne? Parcă m-aș afla acum în brațele Afroditei, nu în ghearele unuia dintre cei de care vorbești! (*Se retrage încet spre ușă*) Și să nu cuțezi să te apropii de mine că-ți bag cuțitul ăsta în... în... *manevrează un cuțit lung, de luptă*)

DAMASTES (*zîmbește blajin*): — Lasă cuțitul, negustorule, pune-l înapoi la cingătoare. Damastes nu-ți va face nici un rău...

HERMES: — Știu eu... (*face cîteva mișcări de apărare cu cuțitul*)

DAMASTES: — Degeaba te-ai speriat. Damastes nu mai e tilhar. Damastes nu mai jefuiește pe nimeni.

HERMES: — Basmel!

DAMASTES: — Zeus mi-e martor că de douăzeci și opt de ani n-am mai pus mîna pe averea nimănui.

HERMES: — Ai fi avut parte, pesemne, numai de sărăcime și n-ai găsit un sfaț. Dar cu mine nu-ți merge! Eu sînt negustor și știu să mă apăr. (*Răsuște cuțitul în aer*)

DAMASTES: — N-ai de ce să te aperi. Iată, toate cărțile astea m-au învățat să nu ridic mîna împotriva semenilor mei, să nu săvîrșesc nedreptăți.

HERMES (*pentru sine*): — O, cît de șiret te-ai făcut, banditul! (*lui Damastes*) Cărțile, te învață ele, dar tu tragi foloase din fărădelegile tale.

DAMASTES: Filozoful Socrates spune că niciodată nedreptatea nu e mai folositoare decît dreptatea... Eu, drumețele, am înțeles acest lucru. Îi omenesc pe călători, iar ei îmi dau singuri... Nu trebuie să-i jefuiesc.

HERMES (*pentru sine*): — Damastes, ăsta, ori e cel mai mare șmecher de pe pămînt ori s-a scrîntit de-a binelea din pricina învățaturii! (*Lui Damastes*) Și vrei să spui că ți-ai lepădat năravul?

DAMASTES: — O, nu numai că l-am lepădat, dar sînt măcinat de remușcări amare, căci nici oamenii nu pot uita, nici eu, toate crimele pe care le-am făcut din neștiință și prostie.

HERMES (*mirat sincer*): — Ia te uită! Va să zică ai remușcări... (*Pentru sine*) E limpede. Bătrînul s-a ținut de prea multă învățătură.

DAMASTES: — Ei, străine, acum, după ce mi-am întors sufletul pe dos în fața ta, hotărăște singur ce vei face.

HERMES (*după un moment de gîndire*): — Mi-e teamă să rămîn, dar mi-e și mai teamă să plec.

DAMASTES: — Ai chibzuit bine. Așază-te dar, și mai bea o gură de vin.

HERMES: — Bine, Damastes, rămîn. Dar pe patul acela nu mă așez pentru nimic în lume.

DAMASTES (*mirat*): De ce?

HERMES: — Nu mă întreba. Se povestesc niște lucruri îngrozitoare despre el.

DAMASTES (*trist*): — Știu. Din trecut.

HERMES: — Eu nu știu unde se termină trecutul și unde începe prezentul. Eu pe patul tău nu mă așez, că are faimă rea.

DAMASTES: — Doar n-o să stai toată noaptea în picioare.

HERMES: — Cine ți-a spus că vreau să rămîn toată noaptea la tine?

DAMASTES: — Am crezut că ți-e frică de tilhari.

HERMES: — Mi-e frică, dar...

DAMASTES: — Dacă vrei, putem discuta. Putem sta de vorbă toată noaptea.

HERMES: — De dormit, nici să nu te gîndești că am să dorm.

DAMASTES: — Bine. Șezi.

HERMES: — Mă așez, dar să nu te apropii.

DAMASTES: — Îți făgăduiesc să nu comit nici o violență asupra ta. Sînt parolist.

HERMES (*aparte*): — Și-a îmbogățit vocabularul, individul! Folosește neologisme! (*lui Damastes*) Uite, mă așez (*se așază*)

Pe patul ăsta îi schilodeai pe călători?

DAMASTES: — Da.

HERMES: — Brrr! E îngrozitor! E adevărat că pe cei scunzi îi lungeai, iar pe cei înalți îi scurta, ca să se potrivească patului tău?

DAMASTES: O, da, e adevărat, străine! Dar te-ai întrebat vreodată de ce există oameni înalți și oameni scunzi?

HERMES: — Pesemne că așa au fost făcuți.

DAMASTES: — Aici sălășluiește răul fundamental! (*Damastes se plimbă în jurul patului, obligându-l pe Hermes să se rotească în jurul azei proprii*)

HERMES: — Ce vezi rău în asta?

DAMASTES: — Totul. Iată, de pildă, la ce poate duce inegalitatea. Un om înalt tinde să se remarce, să privească de sus pe ceilalți oameni, să-i disprețuiască. Devin încrezuți, umblă cu nasul pe sus.

HERMES: — Așa e.

DAMASTES: — În schimb, cel scund simte că a fost vitregit de soartă și se străduiește să compenseze. Se strecoară prin viață, caută să nu fie observat, învață să se folosească de mijloace necinstite, casă parvină și el.

HERMES: — Dacă stai să te gîndești...

DAMASTES: — Și în dauna cui?

HERMES: — A cui?

DAMASTES: — A omului normal, potrivit, care e sortit să ducă o viață searbădă, nebăgat în seamă, dat deoparte de ceilalți.

HERMES: — E drept ce spui tu, dar...

DAMASTES: — De ce unii să se bucure de plăcerile vieții, de bunurile acestei lumi, numai fiindcă sînt mai înalți sau mai mici?

HERMES: — Chiar. De ce?

DAMASTES: — Fiindcă nu există dreptate. Nu e drept ca unii să fie buni și alții răi, căci și unii și ceilalți vor cîștiga pe nemerit.

HERMES: — Cum asta?

DAMASTES: — E simplu, negustorule. Cel bun va fi în cîștig, fiindcă oamenii îl prețuiesc pentru bunătatea lui și-i acordă stima cuvenită. Iar cel rău va ști să cîștige de pe urma răutății sale, nedreptățindu-și semenii, profitînd de cinstea sau de încrederea lor. Își va face loc în viață cu coatele și cu pumnii, ba chiar cu sabia și cuțitul... (*Hermes ascunde rușinat cuțitul la brîu*) N-ai văzut oare oameni răi, care s-au cocoțat în pomul vieții prin viclesug și fără-delegi, tînd craca de sub picioarele semenilor lor?

HERMES (*atras de demonstrație*): — Ba bine că nu. Am văzut nenumărați.

DAMASTES: — Și cine pierde atunci?

HERMES: — Ceilalți.

DAMASTES: — Care ceilalți?

HERMES: — Cei care nu sînt răi.

DAMASTES: — Adică cei buni?

HERMES: — Da. Cei buni.

DAMASTES: — Te-nșeli, prietene. Amarnic te-nșeli. Doar ți-am explicat că și cei buni cîștigă, deopotrivă cu cei răi.

HERMES (*incurecat*): — Păi... da...

DAMASTES: — Cei care pierd, vor fi întotdeauna mijlocii, cei care nu sînt nici buni, nici răi, nor-ma-lii!

HERMES: — Nu te-apropia, că fug!

DAMASTES: — Nu mă apropii, deși nu pricep de ce ți-e frică. Doar nu ești și tu vreun laș. Adineaori mînuiai bine cuțitul.

HERMES: — Eu, laș?

DAMASTES: — Chiar dacă ești curajos, tot una e. La fel de cîștigat.

HERMES: — Eu?

DAMASTES: — Voi, lașii, fricoșii, curajoșii, bravi! La fel!

HERMES: — Fugi de-aci!

DAMASTES: — Fricoșii, lașii dau înăpoi în toate împrejurările grele, se pun la adăpost de vitregii, își caută un loc călduț, în afara tuturor primejdiilor. Și nu suferă vicisitudinile. Se-ntîmplă așa în viață?

HERMES: — Se-ntîmplă, ba chiar foarte des.

DAMASTES: — Dar curajoșii, vitejii?

HERMES: — Păi...

DAMASTES: — Ei merg acolo unde e mai greu, înfruntă pericolele, dar sînt și răsplătiți pentru asta. Li se dau onoruri, li se aduc elogii, li se înalță monumente. Unde-i, atunci, suferința?

HERMES: — Nu-i.

DAMASTES: — Suferința este, dar e a celorlalți, care sînt și fricoși, și curajoși, și lași, și viteji.

HERMES: — Adică nici fricoși, nici curajoși, nici viteji, nici lași.

DAMASTES: — O, dar judeci ca un adevărat filozof. Ai înțeles de îndată cele ce ți-am spus.

HERMES (*se bucură ca un elev lăudat*): — M-am străduit...

DAMASTES: — Atunci vei pricepe și concluziile mele. Întotdeauna oamenii normali suferă din pricina celor anormali, de aici vine marea nedreptate a lumii noastre bicisnice, inegalitatea care sapă temelia umanității.

HERMES: — Și ce-i de făcut?

DAMASTES: — Trebuie să se facă dreptate. Trebuie curmat răul de la rădăcină, înainte de a fi prea târziu, înainte ca anormalii să se-nmulțească și să-i înghită pe normali, înainte ca nedreptatea și inegalitatea să se-ntindă ca o lepră... O, și încă n-am vorbit de felul cum se îmbracă oamenii, cum merg, cum mănâncă, cum dorm, cum gândesc! Închipuie-ți numai în câte feluri se poate scrie poezia!

HERMES (*iși închipuie și se ia cu mîinile de cap*): — E îngrozitor!

DAMASTES: — Dar în câte feluri se poate face critica acestei poezii!

HERMES (*oroare*): — Taci, Damastes, m-ai convins! Ce-i de făcut?

DAMASTES: — Trebuie să-i readucem pe oameni la egalitatea lor primordială, la Normalitate. Numai astfel vor fi fericiți. Imaginează-ți o lume ideală, în care oamenii vor fi toți la fel, de aceeași înălțime, îmbrăcați la fel, locuind în case la fel, dormind la fel, iubind la fel. Gîndind la fel. Toți filozofii să vadă lumea în același fel, poeții s-o cînte la fel, actorii să joace la fel, criticii să scrie la fel.

HERMES: — O, ce frumos!

DAMASTES: — Dacă nu vor exista diferențe, nu vor exista nici conflicte, nici războaie, nici nenorociri.

HERMES: — Va fi o mare fericire pe pămînt.

DAMASTES: — Va fi, abia atunci cînd fiecare om va avea în casa proprie cite un pat ca ăsta.

HERMES (*tresare*): — Ce-i cu patul?

DAMASTES: — Ziceam că abia atunci omenirea va ajunge la desăvîrșire, cînd în fiecare casă va fi cite un pat ca acesta, pe care șezi.

HERMES (*bănuitor*): — La ce bun?

DAMASTES: — Ca să se autoperfecționeze.

HERMES (*siderat*): — Mda...

DAMASTES (*dramatic*): — Sufăr, prietene, sufăr cîmplit!

HERMES: — Ce ai?

DAMASTES: — Sufăr pentru biata umanitate, pentru că e atîta vraiste în sinul ei!

HERMES (*cu tristețe*): — Ai dreptate. Trebuie făcut ceva.

DAMASTES: — Dar nu putem face totul. Iar eu vreau Absolutul. Ca Prometeu.

HERMES (*tresare*): — Nu-mi vorbi de el.

DAMASTES: — Sau ca Icar.

HERMES: — Ești un înțelept.

DAMASTES: — Sînt un înțelept nepuținicios. Nu pot face decît foarte puțin pentru biata omenire în suferință. (*Pe măsură ce vorbește, se apropie în cercuri concentrice de patul pe care se află Hermes*) Dar trebuie să fiu ajutat. Tu însuși, prietene, trebuie să mă ajuți... (*e acum foarte aproape de celălalt, în fața lui*) A venit timpul să izbăvim omenirea de sumbrul ei destin.

HERMES (*fascinat*): — O, da!

DAMASTES: — Atunci, ajută-mă!

HERMES: — Ce pot să fac pentru sărmana omenire?

DAMASTES (*cu blîndețe*): — Să te-ntinzi în acest pat... (*Hermes, ca hipnotizat, se întinde*) Așa... prietene... Cei care vor veni după mine au să-mi desăvîrșească opera. O, dar de ce ești atît de lung? (*scoate încet, de sub pat, toporul și-l ridică asupra lui Hermes. Brusc, se face întuneric*)

VOCEA LUI HERMES (*mai curînd mirată decît revoltată*): — Ce-ai făcut, Damastes? Eu am venit numai să-ți încerc măiestria. Eu sînt Hermes, patronul tău.

VOCEA LUI DAMASTES (*surpriză*): — Hermes? N-am știut, patroane. Ei, cum mă găsești?

VOCEA LUI HERMES: — Excelent. Ești un adevărat maestru. Un gînditor.

VOCEA LUI DAMASTES: — Îți mulțumesc, patroane.

TRAGICUL SÎMBURE AL SENZAȚIONALULUI

de dr. ALEXANDRU LUNGU

membru al Academiei de Științe din New York

Întii au fost telegramele de presă, încărcate, dincolo de scheletul lor laconic, de o doză suficientă de senzațional, pentru ca numele doctorului Barnard să circule în jurul globului cu o intensitate mai mare decît numele vedetelor politice, al campionilor sportivi sau al stelelor de cinema.

Apoi, foarte curînd, au apărut comentariile, reportajele și eseurile, mai mult sau mai puțin adecvate: broderii scilipitoare sau divagații diluate în ceea ce rămîne după senzaționalul imediat și pur.

Și apoi, tot foarte curînd, au apărut replicile. Cele concrete și celelalte. Fapte și mai ales idei, care lasă să se străvadă acel simbure tragic al „cazului” Barnard, reflex particular al neliniștilor esențiale preexistente, prin firea lucrurilor, în orice act de eroism științific. Primul om, care a îndrăznit să smulgă inimi aflate la limita — atît de imprecisă, ca un hotar de nisip — dintre viață și moarte și să încerce o virtuală prelungire a unor existențe umane amenințate, se află acum în ipostaza învingătorului hărțuit de consecințele tulburătoare ale propriului său triumf.

O similitudine stranie se profilează, cu tot conținutul diferit al îndrăzelii lor, între drama doctorului Barnard și dramele altor oameni de știință. Ne gîndim la Nobel, care a descoperit forța dinamitei, teribilă la vremea cînd praful de pușcă, devenit astăzi aproape nevinovat, era explozivul cel mai temut. Și la extraordinara personalitate a fizicianului Oppenheimer, care a pornit gîndind secretele materiei ca pe o pasionantă abstracție și a ajuns „părintele bombei atomice”. Pentru că, dacă nu toți, oricum foarte mulți dintre pașii cu adevărat epocali ai științei sînt însoțiți de umbra unor imense abisuri.

Că doctorul Barnard este, cum spuneam, un învingător cel puțin neliniștit devine din ce în ce mai mult de domeniu public. El va rămîne un învingător, oricare va fi viteza de consolidare definitivă a transplantelor de inimă. Replicile concrete la realizarea lui, care o vor perfecta repetînd-o, vor dovedi neîndoielnic că savantul a avut dreptate nu numai din punct de vedere chirurgical și tehnic, ci și din acela al unor probleme generale ale biologiei umane. Dar mai sînt replicile celelalte. Voci de o competență prestigioasă întrebă în ce măsură și cine are dreptul de a hotărî că inima de transplantat aparține *cu certitudine* unui organism mort și că urmează să prelungească *într-adevăr* viața unui bolnav. La asemenea întrebări, doctorul Barnard pare a răspunde, cel puțin public, cu o siguranță aproape tăioasă, cum stă bine unui chirurg. Dar răspunsurile sale nu pot ascunde, totuși, o anumită încordare, iar organizarea de turnee de lămurire, în cadrul cărora doctorul Bar-

nard se apără nu numai în fața unor cercuri de specialiști, ci și a sute de mii de telespectatori, arată că transplantele de inimă nu sînt un nod gordian pur tehnic și medical, ci ridică deopotrivă cortina unei zguduitoare drame umane.

Am fi naivi dacă am crede că doctorul Barnard nu și-a pus el însuși întrebările de mai sus înainte de a efectua operația istorică de la sfîrșitul anului trecut. Moartea biologică este un fenomen complex, mult mai puțin cunoscut decît viața iar „moartea aparentă” nu este o metaforă sau o invenție a autorilor unor romane de groază. Rîfuzăm să credem că atunci cînd chirurgul stă de vorbă, în singurătate, cu propria sa conștiință, are curajul de a reduce aceste adevăruri la niște etichete ușor de dezlipit și de înlocuit cu tonul aproape cinic al declarațiilor sale publice. Mai mult decît atît, nu ne îndoim că doctorul Barnard a întrevăzut, într-o formă sau alta, posibilitatea apariției, după o relativă rutinizare a operațiilor sale, a unei „burse a inimilor omenеști”. Faptul că un număr, fieși extrem de redus, de miliardari, care pot astăzi să plătească „orice” (inclusiv fericirea sau moartea unor semenі), vor fi tentați mîne, la primul spasm coronarian, să-și procure, pe căi mai mult sau mai puțin curate, o inimă tînă și sănătoasă, recoltată eventual în cadrul unui „accident” bine regizat, nu reprezintă, din nefericire, o simplă fantezie în maniera Dürrenmat.

Și atunci? Să ne alăturăm pledoariilor împotriva transplantelor de inimă? Să închidem ochii la aspectele tragice ale problemei, îngropîndu-ne capul în nisipul comodei lozinci după care „orice progres cere sacrificii”?

Dilema, pe care au omis-o majoritatea comentariilor „profane”, oscilînd între aerul de istorioară-reportaj pentru grădinița de copii și gravitatea contrafăcută a unui patetic dialog cu nemurirea, această dilemă rămîne adînc deschisă, depășind posibilitățile de răspuns ale științei. Este dilema care, înainte de a se fi profilat în coloanele presei, a răzbătut în gîndurile lui Geo Bogza. Dacă nu ne înșelăm, el este primul poet al căruispirit, dincolo de emoția admirativă, a intuit și fața cealaltă a momentului epocal pe care-l reprezintă transplantarea inimii omenеști, mărturisind că acest triumf al științei îi generează o imensă și tulburătoare frică. O mărturie care dovedește că poeții pot înțelege mult mai bine decît alții dramele oamenilor de știință și sugerează că, în cazul dilemei fundamentale deschise de transplantele de inimă, tocmai ei, poeții, sînt poate chemați, în primele rînduri, să ajute la rezolvarea ei. Pentru că ne aflăm în fața unor probleme în care alții — de pildă membrii „comisiei de morală”, creată ad-hoc de Asociația Americană de Cardiologie — nu pot oferi decît soluții tehniciste și limitate.

MUZEE ORIGINALE

Toate umbrelele, de toate formele și din toate epocile, de la cele ale regilor asirieni pînă la stilul 1968, și-au dat întîlnire în sălile muzeului, unic în lume, din orașul francez Aulnay.

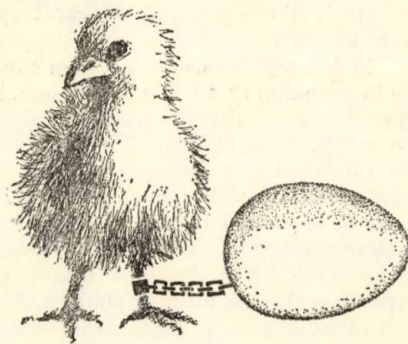
La Mantua, în Italia, există muzeul tabacherelor. Grosolane, artistice, bizare, comune, istorice și fără istorie, cu gravuri, cu dedicații și așa mai departe.

Muzeul acelor cu gămălie a ființat la Pittsburgh, în U.S.A., pînă în 1935, cînd a ars.

La Vancouver (Canada), se găsește muzeul „mîinilor celebre”. În acest muzeu, pot fi văzute mulaje după mîinile unor mari celebrități, cum ar fi: Voltaire, Balzac, Dumas, V. Hugo, Sarah Bernard, etc.

La Edinburg (Scoția) muzeul paharelor cuprinde în colecțiile sale piese unice, atît în ceea ce privește vechimea, cît și personalitățile care le-au întrebuițat de-a lungul timpului.

La Milano, ca anexă a muzeului municipal de istorie naturală, ființează muzeul „ouălor”, cu peste 7000 de exponate dintre cele mai variate ca vechime, formă și origină, în timp ce la muzeul Granet de la Aix en Provence (Franța), nu sînt expuse decît ouă de dinozaur.

NEAGU RĂDULESCU

DIN „ISTORIA LITERATURII ROMÂNE ÎN CARICATURĂ“

MIHAIL SORBUL
— Să trăiești coane
Mihai, fiecare cu „patima“
lui...

LIVIU REBREANU
Pământul se închina în
fața lui
pământul... și tot era al
lui, numai al lui acum...

MIHAIL DRAGOMIRESCU
Capodoperele sînt singurele
cunoștințe integrale

ION MINULESCU
Nu sînt ce par a fi.

N. IORGA
Caut vremea, nu e vreme
Deschid cartea, cartea geme,
Aș cînta, nu cînt și sînt,
Parc' aș fi și nu mai sînt
(Tudor Arghezi)

ION BARBU
— Hai dați din bețe
Spargeți doage.

GALA GALACTION

Cuviosul Vărsănușie poate
să aibă vreo șaiszeci de ani,
poate și mai mult...

TUDOR ARGHEZI

Bilete de papagal.

DOUĂ

Rugăciunea unui redactor

„Directorul nostru, care ești în redacție, ilustreze-se numele tău, răspîndească-se revista ta, precum în capitală așa și pînă provincie. Leafa noastră cea de toate chenzinele dă-ne-o nouă regulat astăzi, și ne iartă avansurile luate, precum și noi iertăm celor care umblă după noi pentru datorii, și nu ne duce mult cu vorba, ci ne izbăvește de administrator. Amin“.

(Această parodie a apărut în nr. 7 (anul II) din 26 martie 1895 al revistei săptămînale „Vieța“, director A. Vlahuță.)

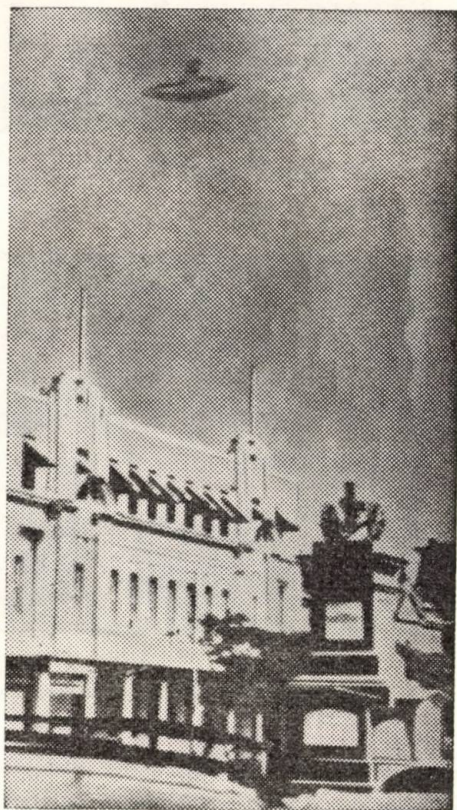
E de rîs?

În ziarul „Românul“ din 23 iunie 1868, G. Sion semnează un necrolog consacrat lui Costache Negruzzi.

Scriitorul însă nu murise. Era doar bolnav de mai mult timp. Același ziar, după două săptămîni (numărul din 5 iulie 1868), rectifică, în următorii termeni: „Suntem prea fericiți să desmințim fatala eroare în care s-ar putea afla publicul. D. Costachi Negruzzi trăiește din fericire și, de cînd s-a strămutat la Repede unde întrebuințează cura de apă rece, un progres mare spre îndreptarea sa este evident“.

Peste o lună și jumătate, la 25 august 1868, îndreptarea prin cura de apă rece se termina însă. Scriitorul înceta din viață. De astă dată, cu ade-vărat.

Și-a apărut, atunci, al doilea necrolog.

O
A TÎT
DE
LUNGĂ
AȘTEPTARE...

de ION HOBANA

Cei mai receptivi dintre prietenii mei: poetul, pentru care obiectele zburătoare neidentificate sînt o metaforă într-un univers metaforic, romancierul, ascultîndu-mă cu politicoasă circumspecție, actorul, candid și entuziast ca un adolescent perpetuu ce se află—nu înțeleg de ce durează atît preliminarile contactului inevitabil. Reflectînd asupra problemei, voi încredința hirtiei cîteva explicații posibile, pornind de la premisa că avem de-a face cu un fenomen obiectiv, material de origină extraterestră (deocamdată, o simplă ipoteză de lucru...)

Răspunsul cel mai la îndemînă ar fi că O.Z.N.-urile sînt obiecte inapte să stabilească vreun contact, sonde automate asemănătoare, în principiu, celor trimise de noi spre Marte și Venus. Dotate cu aparatură de înregistrare și de transmitere a informațiilor, ele ar putea fi teleghidate de pe lună, unde astronomi de prestigiu au observat în mai multe rinduri semnele unei activități insolite, sau de pe stații orbitale circumterestre (la începutul anului 1967, NASA a anunțat reperarea a trei sateliți artificiali necunoscuți). Desigur, aceste presupuneri nu schimbă esențial datele problemei. Dar nimic nu ne împiedică să ne imaginăm O.Z.N.-

uri înzestrate cu creieri electronici ultraperfecționați, capabili să reacționeze la un număr imens de situații și să se adapteze la situațiile neprevăzute.

Numeroasele mărturii despre existența unor echipaje umanoide par să infirme explicația de mai sus, sau să-i limiteze sfera la un număr redus de manifestări, implicând discurile de mici dimensiuni semnalate mai ales în Statele Unite. Am căutat, deci, să construiesc o schemă logică a comportării ipoteticeilor extraterestri. Și am inversat rolurile, presupunând că solii Pământului descoperă pe, să zicem, Marte, urmele de netăgăduit ale unei civilizații. Vor proceda ei ca într-o „space-opera“ de duzină, coborînd maiestuos în piața centrală a metropolei, îmbrăcîndu-și costumele spațiale și luînd imediat legătura cu reprezentării locali? Să vedem ce recomandă instrucțiunile elaborate de NASA pentru cosmonauții americani: „Cel mai mic indiciu că o planetă e locuită de făpturi inteligente trebuie să fie un semnal de alarmă. Înainte de a se trece la aterizare, planeta va trebui să fie observată cu grijă, întreaga perioadă de timp necesară. Vor trebui luate probe de atmosferă

și vor fi lansate instrumente de măsură pe suprafața planetei. Contactele cu inteligența străină vor fi stabilite cu extremă circumspecție, nu numai pentru a ne apăra împotriva Necunoscutului, dar și pentru a feri populația autohtonă de efectele traumatizante ale șocului întâlnirii cu un sistem cultural diferit“.

Grija acestui organism oficial american pentru „populația autohtonă“ este de-a dreptul înduioșătoare, dar, înaintea șocului cultural, primejdii mult mai palpabile pîdesc pe eroii primului contact. Ipoteza lui Wells din Războiul lumilor nu e o simplă speculație ingenioasă: bacteriile sînt arme potențiale de o eficacitate superioară bombeii cu hidrogen. Autorii de science-fiction și-au imaginat explozia în care ar dispărea cosmonauții, întîlnind în spațiu ființe alcătuite din anti-materie. O stringere de mină, prilejuind contaminarea cu bacterii străine, poate declanșa o catastrofă tăcută cu repercusiuni asupra unor planete întregi.

Această justificare a expectativei este valabilă, desigur, numai în cazul unei perioade de studiu relativ limitate. Așa cum pare să indice arhiva istorică a fenomenului în discuție, O.Z.N.-urile și-au făcut însă apariția cu secole, sau chiar cu milenii în urmă. Problemele profilaxiei contactului ar fi putut deci să fie rezolvate demult. Dacă nu cumva deosebirea esențială dintre noi și extraterestri trebuie căutată pe un alt plan decît cel morfologic.

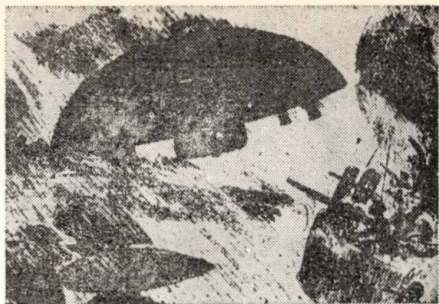
Literatura științifico-fantastică a jonglat nu o dată cu ipoteza ritmurilor diferite ale timpului. Nu e vorba aici de decalajul creat prin mijloace artificiale, de genul „noului ac-

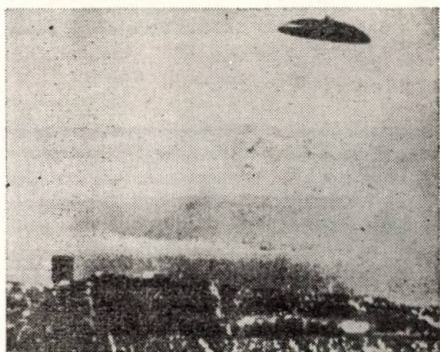
1. O imagine din romanul *Invozia neagră* de Capitaine Daurit, apărut în anul 1896.

1. bis. Una dintre fotografiile făcute de Almiro Barauna, la 16 ianuarie 1958, lângă insula Trinidad, din sudul oceanului Atlantic.

2. O ilustrație de Robida pentru romanul *Războiul infernal* (1905)

2 bis. În O.Z.N. fotografiat la 10 octombrie 1956 de Joe Kerska, deasupra orașului San Francisco.

celerator“ al lui Wells, al hibernării sau al călătoriei cu viteze apropiate de aceea a luminii. Să ne închipuim că există făpturi cu un alt ritm biologic, a căror viață durează, în raport cu a noastră, atât cît durează viața noastră, în raport cu a efemerelor. Anii, deceniile, veacurile, nu sînt pentru ele decît secunde, minute, ceasuri... Cercetarea Pămîntului se află abia la început...

Explicația poate fi și mult mai prozaică. La sfîrșitul lunii iulie a acestui an, ziarele au relatat aventura militarilor argentinieni care au tras o rafală de automat asupra unor făpturi descinse dintr-un O.Z.N. Mi-am amintit atunci acțiunile la fel de stupide ale militarilor și civililor de pe alte meridiane. La Milano, trecătorii atrași de spectacolul insolit al unui disc care aterizase pe un teren de sport pustiu, au năvălit spre el și i-au însoțit decolarea precipitată cu o ploaie de portocale stricate. În Statele Unite, s-a tras asupra O.Z.N.-urilor și asupra echipajelor lor cu pistoale, carabine și puști de vînătoare; avioanele le-au atacat cu rafale de mitralieră; avem motive serioase să credem că au fost utilizate și rachete aer-aer... Să ne mai mire,

aturci, expectativa prudentă a acestor ființe, care au avut neșansa de a întîlni specimene a căror cultură se rezumă, probabil, la comicsurile și filmele cu invadatori extraterestri?

Există și posibilitatea ca toate aceste considerații să fie minate de un viciu fundamental: rezistența înverșunată a antropomorfismului nostru latent. Chiar dacă facem eforturi de a născoci alte structuri biologice, în ceea ce privește structurile psihice am rămas la reprezentările naive ale trecutului. Fred Hoyle, care e nu numai un astronom eminent, ci și un eminent autor de science-fiction, notează undeva că, evocînd creaturile extraterestre, literatura le înfățișează, de regulă, animate de sentimente ostile la adresa oamenilor; în lipsa oricărui temei obiectiv, acest procedeu ar traduce tendința foarte omenească de a proiecta asupra altora propriile noastre tare. Dar chiar cînd extraterestrii apar într-o lumină favorabilă, gîndurile și sentimentele lor rămîn eminamente pămîntești. Oare, nu sîntem în stare de mai mult?

Respingînd teoria mutației accidentale, specialiștii în problemele evoluției consideră că ființa rațională este incununaarea unui proces biologic ineluctabil. Pe Pămînt, acest proces a durat patru miliarde de ani. Există însă planete pe care viața s-a născut cu mult înainte a vieții terestre. Pe ce culmi a ajuns ea și cum să nădăjduim că vom arunca o punte peste abisul care ne separă de produsul ei cel mai înalt?

„Dacă există în univers specii inteligente al căror psihism îl atinge sau îl depășește pe cel uman — scrie Pierre Guérin, șef de lucrări la Institutul de astrofizică din Franța — putem

să ne închipuim, în primul rînd, că ele gîdesc altfel decît noi, cel puțin în anumite privințe, căci morfologia lor are, fără îndoială, foarte puține șanse de a fi identică cu a noastră. Pe de altă parte, acele specii ne sînt superioare din punct de vedere psihic nu prin multiplicarea sau extrapolarea facultăților noastre intelectuale, ci prin aportul a ceva deosebit, situat la un nivel care ne scapă prin definiție și pe care nu vom putea niciodată să-l explicăm sau să-l analizăm, creierul nostru nefiind conceput pentru asta“. E un punct de vedere în fața căruia trufia noastră se revoltă dar pe care nu-l putem ignora. În lumina lui, capricioasele evoluții ale O.Z.N.-urilor ar trebui să rămînă veșnic nu numai nedescifrate, dar și de nedescifrat. Să sperăm că aceste aeriene semne de întrebare, multiforme și multicolore, vin totuși dintr-o lume care nu s-a vindecat încă de morbul insașiabilei curiozități.

(Viena, 14—27 august 1968.)
Reprezentanții presei internaționale, printre care și colaboratorul nostru, scriitorul Ion Hobana, asistînd la o demonstrație cu un scafandru spațial, în cadrul Conferinței Națiunilor Unite pentru explorarea și utilizarea pașnică a spațiului extraatmosferic.

3. O ilustrație a romanului *Sfîrșitul orașului Illa*, de José Moselli, apărută în numărul din 30 aprilie 1925 al revistei „Sciences et Voyages“.

3. bis. O fotografie din seria celor făcute de George Stock la Passaic (New Jersey).

HARALAMB ZINCĂ

PE URMELE UNEI DRAME PASIONALE

I. DE LA FICȚIUNE LA REALITATE

Crima a fost săvârșită în condiții misterioase. Asasinul a lucrat „curat“, după care a dispărut fără urmă. Sosit la fața locului, anchetatorul își va pune, aproape automat, clasică întrebare: „Cine-i ucigașul?“ Și, cu voia sau fără voia sa, îl vor trece nădușelile. Căci, așa cum se va vedea, nu-i de loc ușor să dezlegi enigma unei crime „ireproșabile“. Desigur, îmi veți putea replica: „Dar Sherlock Holmes, dar comisarul Maigret, dumnealor de ce nu nădușesc? Priviți-i ce frumos știu să se descurce!“ Nu vă voi contrazice. Așa e! Și așa mai adăuga: „Dați-i lui Sherlock Holmes un fotoliu comod, o pipă îndesată cu un tutun bun, două ceasuri de meditație și veți afla foarte curînd, prin mijlocirea bunului și răbdătorului doctor Watson, răspunsul la întrebarea „Cine-i ucigașul?“

Dați-i lui Hercule Poirot, un alt detectiv celebru, prilejul să converseze cu toți cei implicați, să-și întreprindă analizele psihologice și veți avea, sînt sigur, plăcuta surpriză ca la pagina 200 sau 250, să aflați, bineînțeles prin bunăvoința stăpînei sale, Agatha Christie, cine a ucis.

Lăsați-l pe molcomul comisar Maigret să străbată cu un aer blazat universul social și spiritual al victimei, să bea, ori de cîte ori va simți nevoia, un pahar de calvados sau de vin, și vă asigur că, în cele din urmă, va izbuti să-l trimită pe asasin în fața judecății“.

Sherlock Holmes... Hercule Poirot! Comisarul Maigret! Ah, acești detectivi și polițiști născuți din imaginația bogată a unor scriitori! Ne-au cucerit încă din anii adolescenței, continuăm și în prezent să le admirăm necondiționat perspicacitatea. Le urmărim evoluția de la o carte la alta și ne place să confundăm, pînă la o totală identificare, ficțiunea artistică cu realitatea. În felul acesta, gloria unor fictivi eroi literari ajunge să umbrească, pe nedrept, gloria adevăraților criminaliști și detectivi. Aceștia din urmă, dar și din umbră, le consacru secvențele publicistice de față.

II. O DESCOPERIRE LUGUBRĂ

Brădet. O stație în cîmp. Zi și noapte, în bătaia sfidătoare a trenurilor rapide și accelerate. Onorată, cînd și cînd, conform graficului orar, de către un personal sau un mărfar. Brădet, stație pașnică, fără probleme. Pînă într-o zi — 30 octombrie 196..., ora

14, cînd Brădetul, pe neașteptate, a fost tulburat de o descoperire lugubră. Cîțiva muncitori de la terasamentele căilor ferate, avînd nevoie de apă, s-au gîndit s-o scoată din fîntina părăsită ce se afla la vreo 30 de metri de stație. Dar, în loc de apă, au scos din adîncuri, la lumina zilei, un ciot omenesc... un cadavru de sex feminin, decapitat, ciopîrțit de brațe și de picioare, și complet calcificat. S-a dat alarma. Telefoanele au început să zburîie — la miliție, la procuratură. Un grup de criminaliști din Brașov, condus de căpitanul de miliție Bogdan Andrei, s-a deplasat urgent la fața locului.

Nu de mult, am studiat dosarul anchetei, am stat apoi de vorbă cu cei care timp de un an au muncit fără conținere pentru a da de urma asasinului. În mod firesc, mi-am format și o părere. De aceea, îmi pot permite să afirm, că, dacă Hercule Poirot și comisarul Maigret, prin nu știu ce minune, ar fi putut să fie solicitați să dezlege misterul „Crimei de la Brădet“, cu siguranță că, în preajma celui ciot pietrificat, și-ar fi declinat orice competență.

III. O ÎNTREBARE-CHEIE

„Ciotul“ zăcea în apropierea fîntinii. Fotograful judiciar se străduia să prindă cadavru din unghiurile cele mai potrivite. Anchetatorul principal îi urmărea gînditor mișcărilor. De-a lungul anilor, îi fusese dat să cerceteze multe crime bestiale, cea de la Brădet însă i se părea că întrece, prin ferocitate, orice închipuire. „Autorul trebuie să fie un dement, a fost primul său gînd. Și dementul ăsta cu siguranță că e liber, circulă printre oameni, le zîmbește, le strînge mîna...“ Apoi, l-au năpădit întrebările: „Cine-i victima? Cum s-o identificăm, cum să identifici un ciot, un cadavru fără cap, fără brațe și picioare, complet pietrificat? Ce vîrstă să aibă? Cine, cine și de ce a asasinat-o în chip atît de bestial?“ Din toate întrebările, una i se părea hotărîtoare: „Cine-i victima?“ Îi era clar că stabilirea identității ar fi explicat dintr-o dată o mulțime de lucruri. Cum să determini însă identitatea unui trup decapitat?

La început, a crezut că asasinul a aruncat în fîntină și celelalte membre ale victimei. A cerut atunci să se aducă o pompă acționată de un agregat, fîntina a fost golită de apă, apoi unul din anchetatori a coborît în adîncuri cu ajutorul unei frînghii. Căutările însă n-au dat nici un rezultat.

IV. EXPERTIZĂ MEDICO-JUDICIARĂ

Va fi considerat norocos anchetatorul care, cercetînd victima, găsește asupra-i un act, o hirtiuță sau măcar un ac de păr. Va fi considerat norocos și acel anchetat care, negăsind asupra victimei nici un act, va avea totuși de rezolvat cazul unui cadavru întreg. Într-o asemenea împrejurare, se va recurge la publicarea fotografiei victimei în coloanele ziarelor, iar această măsură se va solda, fără îndoială, cu un răspuns prompt.

Dar cînd ai de a face cu un ciot, și acela pietrificat, cum se va proceda? Se poate oare „smulge“ cîteva indicii care să te pună cît de cît pe niște urme? Desigur. Căci, în zilele noastre, criminalistica a devenit o știință. În ajutorul anchetatorilor de la Brădet au venit de îndată expertizele medico-legale, analizele de laborator. Iată cîteva din ele:

- Cadavru de sex feminin. Vîrsta între 18-20 de ani.
- Talia: 1,46—1,50 m.
- Fire de păr pubian de culoare castaniu roșcat.
- Data aproximativă a morții: cu 4 sau 6 ani în urmă. Se presupune că, mai întîi, cadavru a fost ținut în lapte de var, iar apoi aruncat în fîntină.
- Secționarea membrilor de trup s-a făcut cu un topor.
- Pe coapse, datorită umezelii, iar apoi calcificării, se observă urmele jartierelor, imprimarea unor desene ale unor țesături.

— Fragmente de îmbrăcăminte: materiale din lână și bumbac. Culoarele: negru, bleumarin, bleu, gri, roșu, roz.

Dintr-o dată, criminalistul a devenit „bogat“, a aflat despre victimă nesperat de „multe“ date: Femeia ucisă acum 4—6 ani a avut 18 sau 20 de ani, părul castaniu-roșcat, și purta în ziua aceea lucruri groase (Foarte important: crima fusese comisă într-un anotimp friguros). Acum însă alta va fi întrebarea; oare toate aceste date, luate la un loc, reprezintă și ele o urmă?

V. MĂCELARUL

Comuna Brădet se află așezată la o distanță de câțiva kilometri de stație. Prin urmare era și firesc ca investigațiile anchetatorilor să se îndrepte către acest punct. Analizele de laborator depistaseră un amănunt deosebit important—*înainte de a fi aruncat în fântină, cadavrul fusese ținut o vreme în lapte de var*. În consecință, s-a presupus că asasinul avusese la îndemină o groapă de var. „Existau oare varnițe în comună?“ De fapt, cu această întrebare au pornit la drum. Curînd, spre surpriza lor, au descoperit una, în curtea casei unui măcelar T. R. „Perfect, au tresărit anchetatorii. Oare măcelarul o avea și acum patru sau șase ani?“ Răspunsul a fost afirmativ. Ne va fi lesne să ne imaginăm bucuria criminaliștilor: se închipuiau la un pa de asasin. Nu aveau însă voie să-l facă și pe celălalt, fără o cercetare minuțioasă. Și-au propus, în continuare, să culeagă cît mai multe informații despre modul de viață al măcelarului. Spicuiesc din respectivele însemnări doar citeva:

„T.R. 52 de ani. Măcelar. De câțiva ani, și-a abandonat profesiunea și s-a angajat pe unul din șantierele C F R-ului. (În fiecare zi, în drum spre șantier, trecea prin dreptul fântinii). Casa — proprietate personală — e împrejmuită de un zid înalt. Necăsătorit. Tip ursuz și violent. Bea, bate. Întreține legături cu tot felul de femei necunoscute. A avut cîteva concubine: Cu una, Rozica M., a trăit mai multă vreme. O bătea. Acum șase ani l-a părăsit și a dispărut brusc din comună. În curte, o varniță. Lingă groapă, un butuc de spintecat lemne și un topor.“

„Un cadru ideal, pentru săvîrșirea unei crime, veți spune, problema e ca și rezolvată“. Da, într-adevăr, la prima vedere, așa s-ar părea. Totuși, legea te împiedică să acuzi un om—fie el chiar și măcelar, și cu varniță în curte—dacă în sprijinul ipotezelor nu aduci și probe concludente. În acest sens anchetatorii erau obligați să se convingă dacă Rozica M. este una și aceeași persoană cu victima. Semnalmentele o indicau. Dar Rozica M. nu era originară din Brădet. Așadar, pentru a se atribui aceluiașor identitatea fostei concubine a măcelarului T.R., anchetatorii li s-a cerut să întreprindă o „mică operație“ de căutare a Rozicăi M. S-au cercetat mai întîi toate reclamațiile care semnalau dispariția unor femei (Rozica M. o fi avînd familie? Cineva trebuie să fi sesizat dispariția). Nu, nimeni nu-i reclamase dispariția. S-au răscolit evidențele unor șantiere, apoi s-a apelat la ajutorul serviciilor de cadre ale Regionalelor CFR, dar fără succes. A fost căutată pînă și pe tabelele penitenciarelor. (Poate săvîrșise vreo infracțiune și suferise o condamnare!). Au fost luate la rînd și spitalele, mai cu seamă cele de boli nervoase. S-au reluat în studiu buletinele MAI-ului pe ultimii șase ani, care semnalau dispariții, cadavre neidentificate. Nici un indiciu despre existența Rozicăi M. După cîteva, luni, „mică operațiune“ s-a încheiat cu concluzia care confirma dispariția fără urmă a Rozicăi M. Așadar, toate datele indicau că victima ar fi una și aceeași persoană cu fosta concubină a măcelarului. Procurorul semnase ordinul de arestare, cînd pe neașteptate, Rozica M. și-a făcut apariția în Brădet, surizătoare și dornică de a relua legăturile cu fostul ei concubin.

Se prăbușea, astfel, un eșafodaj pe care anchetatorii îl înălțaseră ziși noapte. În fond, ce se întîmplase? Cum se explica faptul că, atîta amar de vreme, înaintaseră pe o pistă falsă? Dar poate exista, în acest sens, vreo explicație? Au căutat-o și eroii noștri, bineînțeles, după încheierea dosarului. Pista falsă s-a datorat unei concluzii de laborator — „cadavrul a fost ținut în lapte de var, indica analiza. Nu

mai astfel ne explicăm procesul calcifierii sale“. Drept urmare, s-a pornit la depistarea varnîțelor. În realitate, însă, așa cum au demonstrat-o mai tirziu analizele, apa din fîntina părăsită conținea o concentrație mare de calciu și jucase rolul laptelui de var.

VI. CERCETĂRILE CONTINUĂ

Investigațiile au fost reluate din același punct, adică din comuna Brădet. Pe agenda anchetatorilor apăruse numele unei alte tinere dispărute din comună — Silvia R. Semnalmente? Aceleași, ca ale victimei. Data dispariției? În urmă cu patru sau cinci ani. Alte căutări. Aceeași întrebare: „Trăia sau nu?“ De astă dată, i-au dat mult mai curînd de urmă. Silvia R. își găsisse moartea într-un accident de tren și fusese îngropată nu departe de locul nenorocirii.

„De fapt, ce a îngreuiat cercetările?“ I-am întrebat pe anchetatorul principal. „Femeia fusese asasinată acum șase ani. În acest răstimp, nimeni nu-i reclamasese dispariția. Totuși, cine era? Trebuia să-i aflăm identitatea. Doar trăise în mijlocul unor oameni. Numai stabilirea identității ne putea pune cu adevărat pe urmele asasinului, mi-a răspuns căpitanul Bogdan Andrei. De aceea am și răscolit toate evidențele posibile. Să rezolvi o crimă săvîrșită acum cîțiva ani, nu-i chiar atît de ușor. Poate în literatură“.

Instinctul nu avea să-l înșele pe criminalist. Dar să urmărim mai departe, secvențele principale ale cercetărilor.

Un alt nume apăruse acum pe agenda anchetatorilor. Un oarecare A.C. ducea în cadrul familiei sale o viață degradantă: se îmbăta, își bătea fiicele, le supunea umilintelor incestuoase. Faptul poate ar fi trecut neobservat, dacă anchetatorii nu ar fi aflat că una din fiice — cea mare — ar fi dispărut din casa părintelui. S-au inițiat alte cercetări. Fiica dispărută a fost găsită, trăia. Însă cercetările în jurul familiei A.C. s-au soldat cu rezultate revelatoare. „Știi, tatăl meu a vrut acu' șase ani să mă mărite“, s-a lăudat anchetatorului una din fiicele lui A.C. „Bine, da' cîți ani aveai pe atunci?“ s-a mirat omul. „Treisprezece“. „Păi erai un copil! Și după cine voia să te dea?“ „După fostul nostru vecin, Ion C.“ „Nu zău! Și era tînăr vecinul?“ „Aș! Cum să zic, cred că avea cincizeci de ani...“ Anchetatorul a devenit curios. Mai poți să știi de unde sare iepurele? A continuat: „Bătrînul mai fusese căsătorit? Nu, da' trăise cu una — Niculina T., care l-a părăsit — era mai tînără decît el... a plecat la niște cursuri la Brașov și nu s-a mai întors...“ „Zici că nu s-a mai întors? Nici măcar să-și ia lucrurile?“ „Nu“. „De unde știi?“ „Cînd Ion C. m-a cerut de nevastă, mi le-a dăruit mie. Ia-le tu, că Niculina nu se mai întoarce“. „Și cînd zici că a plecat Ion C. din comună?“ „Acu' oreo cinci ani, la două luni după ce-l părăsise femeia“.

Și iepurele a sărit. Dintr-o dată, două nume: Niculina T și Ion C. Ancheta intra, în sfîrșit, pe o pistă nouă — cine știe, poate cea adevărată.

Din fișa Niculinei T.: „Originară din Birlad. Părinții i-au murit într-o ciocnire de trenuri. Are o soră și un frate. Sora: „Din 1956 nu mai știu nimic de soarta Niculinei“. Fratele: „Am trăit departe... Nu ne-am interesat niciodată unul de celălalt ... Știam că trăiește cu unu', din Brădet, muncitor ca și mine, la CFR“. A trăit în concubinaj cu Ion C. pe care l-am cunoscut la Brașov. În decembrie 1956, a plecat din Brădet, părăsindu-și concubinul.“

Din fișa lui Ion C.: „Născut în 1906. Pină în februarie 1957, a domiciliat în Brădet. Acar la CFR. S-a angajat apoi muncitor pe un șantier. S-a căsătorit. A făcut doi copii. A divorțat. S-a angajat muncitor la fabrica de sticle din Mediaș. Trăiește în concubinaj — mai are doi copii...“

VII. DILEMA

Au intrat din nou în mișcare toate sistemele de informare și semnalizare. Rapoartele erau laconice. „Niculina T. nu figurează în evidența noastră“. Curînd, datele culese din țară aveau s-o indice pe Niculina T. drept victima crimei de la Brădet. Se putea oare

trage de aici concluzia că asasinul ei ar fi Ion C.? Da, însă ar fi fost riscant. O vreme, anchetatorul l-a urmărit pe Ion C. de la distanță: era un bărbat de statură potrivită, slab, dar voinic în brațe. Mersul și mișcările sale trădau o fire calmă, așezată. „Asta să fie asasinul? Pare un om de treabă, a început anchetatorul să se frăminte. Ciudat... Admițând că el ar fi ucigașul, cu atât mai stranie mi se pare comportarea sa. A ucis... și încă într-un asemenea mod feroce, ca apoi să plece. Și-a întemeiat o familie, a făcut copii... A divorțat... În fabrică e privit ca un om așezat. N-aș putea crede...” Totuși dilema se cerea rezolvată. N.C. era singurul în măsură să dea informații precise despre soarta fostei sale concubine. Pentru că probele acuzatoare erau ca și inexistente (Niculina T. ar fi putut să fie ucisă și de către o altă persoană), anchetatorii s-au gândit să apeleze la fratele Niculinei T. Acesta a acceptat ca, însoțit de un anchetator deghizat în căferist, să-l „caute” pe Ion C. la Mediaș. Întâlnirea a fost simplă. Uimirea lui Ion C. s-a transformat curînd în bucurie. Cei trei au intrat într-o bodegă. Se știe că vinul dezleagă limbile. Liniștit, ștergîndu-și într-una chelia transpirată, Ion C. a suportat destul de firesc convorbirea. „Ce mai știi de sora mea?” Ion C. a zîmbit cu tristețe. „M-a părăsit... acum șapte ani...” în ce lună? „În decembrie...” (*Anchetatorul și-a amintit de îmbrăcămintea de iarnă a victimei.*) „Și nu știi pe unde o mai fi?” „Nu știu... Zicea că sînt bătrîn... și-a luat lucrurile și a plecat... Am mai văzut-o după două săptămîni pe o motocicletă, cu un tip”. („Cine minte? s-a întrebat anchetatorul. *Fata lui A.C. care mi-a declarat că Ion C. i-a dăruit toate lucrurile Niculinei sau Ion C.? Totuși, a reținut și ideea „pe motocicletă cu un tip”.*) Au continuat să bea, lui Ion C. i s-a dezlegat limba și mai mult. A prins să vorbească despre firea drăgăstoasă a concubinei. Anchetatorul urmărea atent desfășurarea discuției, pîndind momentul unei întrebări. „Cum era îmbrăcată în ziua cînd a plecat de acasă?” Întrebarea fusese pusă cu un scop precis. Testele psihologilor demonstrează că asasinii, în momentul de vîrf al crimei, izbutesc să rețină tot felul de amănunte. Și Ion C. a picat în plasa întrebării. A prins să descrie cu lux de amănunte nu numai îmbrăcămintea, ci și culorile rochiei, ale bluzei... Din clipa aceea, anchetatorul nu s-a mai îndoit că are în față pe autorul monstruoasei crime de la Brădet.

VIII. MĂRTURISIREA

Nu, nu s-a gândit să se apere. A cedat ușor, de parcă ar fi așteptat ani în șir să i se ofere prilejul.

„Eram gelos... Mă chinuia... pleca de acasă, revenea. Într-o zi de iarnă, a revenit după o asemenea fugă. Eu mă găseam în cabina mea de acar. Mi-a cerut cheia. N-am vrut să i-o dau. A plecat. Seara, cînd m-am întors de la lucru, am găsit-o acasă. Forțase ușa, dereticase prin casă. Ne-am luat din nou la ceartă. Pe urmă, am coborît în pivniță să luăm lemne. Acolo, cearta a izbucnit iarăși. Într-un moment de furie, am apucat toporul și-am lovit-o de moarte”. „Pe urmă ce-ai făcut?” „Am urcat sus în cameră. Am mîncat, am băut. Mi-era tare foame”. „Nu te-a auzit nimeni?” „Nu, m-am dus pe urmă prin vecini... Nici nu aflaseră că Niculina se întorsese acasă.” „Cînd ai scos cadavrul din casă?” „În noaptea următoare, l-am vîrit într-un sac. Nu intra prea bine... atunci i-am tăiat capul, brațele, picioarele. Așa au intrat mai bine. Am pus sacul pe sanie și am pornit spre cabină. Fîntîna mi-era în drum. M-am oprit, am aruncat povara și m-am dus să-mi iau serviciul în primire. Mai tirziu, m-am dus să văd dacă sacul s-a dat la fund. Nu se dăduse. L-am scos, l-am pus pe sanie și l-am dus din nou acasă în pivniță”. „De ce?” „Am scos din sac brațele, picioarele, capul... Pe urmă, cînd l-am aruncat din nou, sacul s-a dat repede la fund...”

Mă opresc aici. Comentariile sînt de prisos. Mă simt obligat să fac o precizare — timp de un an de zile, criminaliștii noștri au lucrat intens să descopere pe autorul unei crime săvîrșite cu șapte ani în urmă. Da, în viață, lucrurile se petrec altfel decît în literatură.

REDACTAT DE ION CORVIN SÂNGIORZAN

7 ianuarie 1610: Din Piațeta Veneției, ochiul ager al lui Galileo-Galilei (1564—1642) a privit, prima oară în istorie, corpurile cerești cu ajutorul unei lunete („țeava cu ochiul de sticlă”), care mărea de 30 de ori.

18 ianuarie 1878: La Sorbona, Spiru Haret își susține celebra teză de doctorat, intitulată „Sur l'invariabilité des grandes axes des orbites planétaires” și care-l consacră ca astronom teoretician român de renume mondial.

27 ianuarie 1908: La București, prima Adunare generală a Societății Astronomice Române „Flammarion”, sub prezidenția contra-amiralului Vasile Urseanu, cel ce avea să clădească mai târziu, pentru această societate, observatorul care poartă azi numele Observatorului Astronomic Popular.

15 februarie 1961: Eclipsă totală de Soare, a cărei Centralitate a trecut și prin sudul României.

17 februarie 1600: În Piața Florilor din Roma, e ars pe rug filozoful italian Giordano Bruno, adept înflăcărat al ideilor heliocentriste ale lui Copernic. Ideile sale cosmologice înaintate, susținând infinitatea Universului în timp și spațiu, precum și viața rațională pe alte corpuri cerești, sînt confirmate de către știință abia în zilele noastre.

20 martie 1969: La ora 21^h 08^m timp legal român are loc echinoxul de primăvară. Ziua este egală cu noaptea, iar acest moment marchează începutul primăverii astronomice.

1 aprilie 1908: Ia ființă, sub direcțiunea profesorului Nicolae Coculescu, Observatorul Astronomic și Meteorologic din București.

2 aprilie 1969: Eclipsă parțială de Lună (începutul, 18^h 39^m t.l.r.); mărirea fazei maxime, 0,729 din discul Lunii.

1 mai 1950: A luat ființă Observatorul Astronomic Popular din București. Construcția clădirii a

început în 1909, iar cupola care adăpostește lunața principală a fost montată în 1910. În prezent, pe lângă Observatorul Astronomic Popular funcționează Astroclubul Central București, care reunește peste o sută de membri.

21 iunie 1969: Ora 15^h 55^m, solstițiul de vară.

26 iunie 1949: Walter Baade, astronom american de la marele observator de pe muntele Palomar, a descoperit asteroidul Icarus — 1,5 km. diametru — care, la 14 iunie 1968, a trecut la numai 6,3 milioane kilometri de Pământ.

5 iulie 1969: Ora 21^h 49^m t.l.r. Pământul, în mișcarea lui anuală de revoluție în jurul Soarelui, se află la afeliu, adică la cea mai mare distanță de Soare.

August 1907: Apare, sub direcțiunea lui Victor Anestin, primul număr al Revistei Orion, cel dintîi periodic de astronomie în limba română. Printre colaboratorii foarte frecvenți ai acestei reviste se numără și distinșii iubitori ai Uraniei și ai științelor în general: W. Pauly, Ion Corbu (Bistrița-Năsăud), Gabriel Donna, Gavril Todica (Sibiu), C. Pirvulescu, B.B. Delamare.

11 august 1999: Va avea loc cea mai apropiată eclipsă totală de Soare, a cărei linie de centralitate va trece prin nord-vestul României.

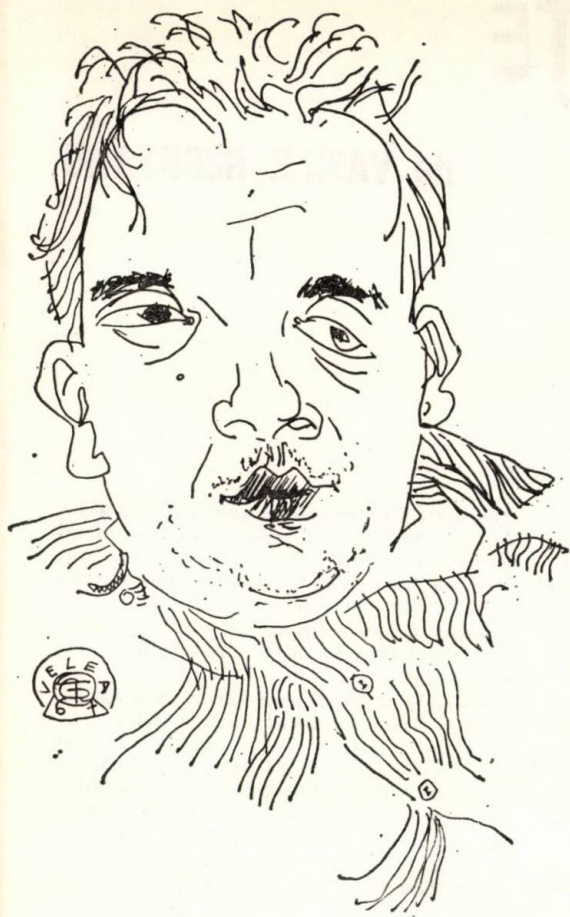
3 septembrie 1943: Profesorul Victor Daimaca din Tîrgu-Jiu a descoperit cometa ce-l poartă numele. Recunoscută de Biroul Central de Telegramme Astronomice a Uniunii Astronomice Internaționale de la Copenhaga, știrea a fost retransmisă în toată lumea, astfel că prima cometă descoperită de un român a devenit în scurt timp cunoscută și apreciată pretutindeni ca o remarcabilă realizare a științei românești. În același an, simultan cu doi astronomi de peste hotare, Victor Daimaca a mai descoperit o cometă, care a primit numele oficial de Cometa Van-Gent, Peltier, Daimaca.

9 octombrie 1969: Maximul de activitate al curențului meteoric al Giacobinidelor, datorat descompunerii cometei Giacobini-Zinner. La 9 octombrie 1933, acest curent meteoric a provocat o ploaie de stele căzătoare cu frecvența medie de 20.000 meteori pe oră.

16 noiembrie 1969: Vor fi active Leonidele, curent meteoric asociat cometei Tempel din 1866. La 16 noiembrie 1883, acest curent a produs o ploaie de meteori cu frecvența de 10.000 de stele căzătoare pe oră.

13 decembrie 1969: Maximul de activitate al Geminidelor, un curent meteoric căruia încă nu i se cunoaște cometa asociată. Frecvența în perioada de maxim este de circa 50 meteori pe oră.

TUDOR GEORGE

Portretul
scriitorului
Nicolae Velea

Fetită
(*Reccourcie*)

DOUĂ SCHIȚE

de VASILE REBREANU

dimineață cu tineri

În dimineața aceea cerul era spălat, plouase și un curcubeu, lat cât un drum de care, îl traversa de la un orizont la altul. Satul dormea încă, iar deasupra caselor joase se vedeau cumpenele de lângă fântini, păreau niște femei cu taleri la gît, cu minile ridicate spre cer, rugîndu-se mute, în picioare.

În lungul uliței pustii nu se văzu mult timp nimic; apoi, nu se știe din care bătătură, ieși un ciine alb cu pete negre, care porni într-o fugă măsurată, ferind băltoacele, scuturîndu-și în mers părul lăptos și ud; trecu podul de lemn și ieși din sat pierzîndu-se singuratic în cîmp, adulmecînd mirosuri numai de el știute.

Se auzea riul în liniștea umedă a cîmpului, răzbătu apoi un țipăt de femeie, ca o mușcătură de dragoste, apoi iar revărsarea riului prelungă peste cîmpul pustiu.

Și deodată, printre răchiți, se văzură alergînd, goi, un bărbat în urma femeii.

La marginea riului se opriră auzînd parcă abia acum rostogolirea apei, uimindu-se de ea. Stăteau așa, fără să se privească, foarte

apropiati, încălzindu-se unul cu trupul celuilalt, amîndoi cu pielea încă tatuată de ierburi, cu fire de fin pe umeri. Flămînzi, respirau fiecare trupul celuilalt, mirosuri de ierburi uscate și sudoare.

Bărbatul ieșise din apă și se întorcea acum spre riu ținînd în mînă o coasă; femeia se scăldă încă.

După ce îi scoase coada de lemn și rămase doar cu fierul lucitor al coasei în mînă, bărbatul intră iar în apă și așteptă. Femeia sosi lângă el. Atunci bărbatul se aplecă, luă în pumn apă, înălță apoi cu cealaltă mînă coasa deasupra capului ei. Vărsă prelins din palmă apa prin inelul coasei. Aplecată, cu vîrfurile coasei atingîndu-i fruntea, ca într-o amenințare de moarte, ori ca într-un jurămint, femeia bău, tremurînd, cu buze arse, apa prelinsă prin inelul coasei.

Ajunseră tăcuți, istoviți, la căpița de fin în care făcuseră dragoste o noapte. Văzură două păsări dormind, păsări necunoscute, rătăcite poate. Ei își luară hainele și porniră, lăsîndu-le să doarmă acolo, ca într-un cuib încălzit.

umbra fierbinte

Tatăl intră în casă și își aruncă, din mers pălăria albă pe pat. Se așază foarte încet, pe scaun. Ridică de pe scîndura mesei o lingură de lemn și bătu de cîteva ori la rînd, sec lemn în lemn. Bătea cu o măsură egală, gîndindu-se foarte intens la ceva. Prieterea îi era aprinsă și apăsată. Se uita tot timpul la femeia lui, pe băiat nu-l luase în seamă, nu

se uitase la el nici cînd intrase, și nici acum nu se uita la el, ca și cum acesta nici nu ar fi fost acolo, în încăpere. Numai pe femeie o urmărea cu o flacără neagră și cleioasă în priviri, poate cu ură, de parcă ar fi vrut ceva cu ea și, dintr-o clipă în alta, avea să se ridice și să o izbească în moalele capului, s-o inghenunche și să o răpună. Femeia îi simți

privirea fără să se fi uitat preodată deschis la bărbatul ei; iar privirea lui o făcea parcă mai sfioasă, mișcările ei deveniră încete și nesigure, scăpa mereu câte ceva din mână. Era o umbră în mișcările ei. O umbră de ape fierbinți se unduia și în ochii ei. Treptat fața i se înroșise.

Ușa era deschisă, era vară, iar prin ferești și prin ușa larg deschisă lucrurile le apărură deodată de o nerușinată goliciune. Se părea că ele își aruncaseră hainele: umbra zăcea în dezordine, aruncată la picioarele lor, iar ele, obiectele, stăteau acum goale și provocatoare, unul în fața celuilalt, privindu-se fără sfială, cu o poftă mărită, fără să se rușineze, rîvnindu-se.

— Gîndești că mă cuprinde somnul, spuse tatăl cu o voce grea învăluită de flăcări moi și statornice. — Fă patul, mai spuse el. Trage perdelele, să fie umbră... Mi-e cald. Vocea aceasta n-o mai auzise băiatul. Aștepta să audă glasul mamei lui. Dar ea, fără să ridice privirea, pași, așa desculță, spre fereastră, înălță încet mina de pe care minca largă fugi, descoperindu-i brațul alb și plin. Trase perdelele. Se duse apoi la ușă și o închise încet, fără zgomot, apoi, trecind pe lângă băiat, îl privi repede, cu o teamă sfioasă și rușinată; trase și perdeaua celuilalt geam.

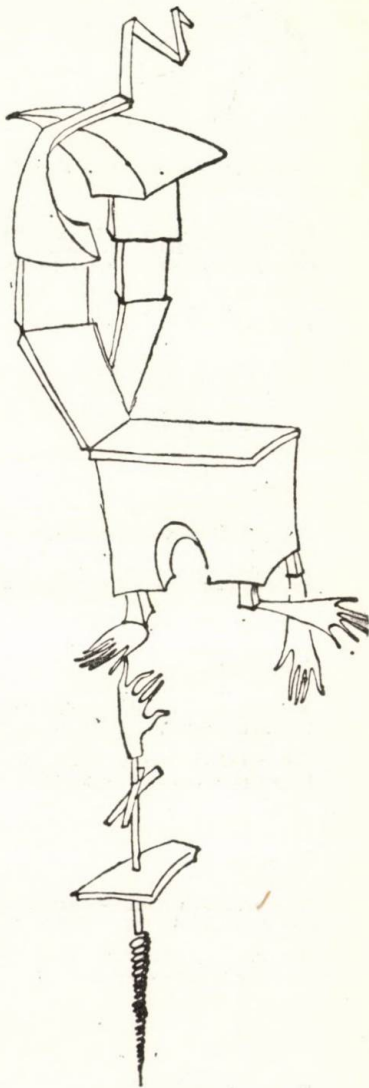
Casa părea că se scufundase acum într-o liniște răcoroasă și fără fund. Lucrurile își băură insetate zgomotele și, goale cum erau, se priveau, așteptîndu-se să pornească unul spre celălalt, să se caute și, prin întineric, să se întâlnească fierbinți încă de lumina adunată în ele. Se vedea, prin umbra întunecată, fața roșie a femeii.

Se îndrepta acum spre pat.

— Și dă copilul afară, auzi iar vocea tatălui, vocea lui de grohotiș negru încîrs, care începea să se topească și era acum mai mult roșu, grohotișul care cădea de pe stîlca aceea, se înroșea mereu din cauza flăcărilor statornice și învăluitoare.

— Tu, du-te afară și te joacă..., spuse mama fără să-l privească, stînd mereu cu spatele spre el și continuînd să desfacă rufăria răcoroasă a patului. Patul mirosea încă a paie sănătoase, a grîu și a soare, mirosea a buruieni de cîmp. Treieraseră cu trei zile în urmă și umpluseră saltelele cu paie noi.

Femeia nu se întoarse și nu-l privi pe omul ce stătea nemișcat pe scaun numai după ce auzi ușa închizîndu-se în urma băiatului. Atunci ea se răsuci, înălță sfioasă privirea care se întîlni cu a bărbatului ei. Se întîlniră în mijlocul casei, acolo unde grînda — care acum devenise parcă și mai dreaptă, încordată și puternică, parcă zicînd ca o bătaie de inimă — despica în două casa lor. Și o susținea.

Marcela Cordescu: Spirala.

TUDOR MĂINESCU

15 EPIGRAME

*Unui tânăr care nu dă locul celor
mai în vîrstă*

De-aș fi eu tinăr, obosit, chiar frînt,
Eu n-aș sta jos, ci numai în picioare,
Căci locul rădăcinii e n pămînt,
Cum drept și sus e locul pentru floare.

Pudoare

Mi-a îngăduit să-i string eu o brătară
Frumoasa mină (negreșit cea stîngă)
Dar, pudică, n a vrut a doua oară
Ca mina-mi, goală, mina să i o stringă.

Prietenie

Pe Ygrec totdeauna l-ai elogiat,
Dar Ygrec, dimpotrivă, mereu te a contestat.
Dreptate cine are, acuma, dintre voi.
Eu cred că ne nșelărăm, amice, amîndoi

Demnitate

Aud că spui de mine cuvinte foarte rele,
Dar mă saluți pe stradă și-mi faci și
temenele.
Dintre aceste două urite-apucături,
Prefer pe cea mai demnă—adică să
mă-njuri.

Nu s-a schimbat

Prietenul meu Radu—ocupă un post mare,
Dar zice că-l același, mă rog, nici o
schimbare.
Dar dacă e și astăzi tot cum a fost, păcat
Că a rămas același și nu s-a mai schimbat.

Lașitate

Moare bunul meu amic
Și necazul meu nu-i mie.
Dar în gînd îmi spun mereu:
Totuși, bine că nu-s eu.

Unui traducător

În versurile lui ai să-nfîlnești
Pe mulți poeți de care ți-amîntești,
Dar, cînd traduce, faptul e opus:
Apare numai el, nu cel tradus.

Orgoliu

Într-un fotoliu, la Academie,
Am stat sărbătorînd pe cineva,
— Mă bucur, îmi șopti fotoliul mie,
Că mai stă unul care-ar merița.

Unui medic automobilist

La orișicare mie deranjament,
Cu cînci mecanici faci în jur consult,
Dar în viteză vezi pe pacient,
Căci el nu costă ca mașina — mult.

Incoruptibil

Deși pe vremuri i-am dat mese bune,
Azi despre mine un cuvînt nu spune,
Dar știu, cînd serie despre un volum
Cine anume îi dă mese-acum.

*Lui M. Beniuc, traducătorul lui
Guillaume Apollinaire*

Tradus de M. Beniuc, nișel,
Apollinaire în românește
Eu cred că e perfect la fel
Cu M. Beniuc în franțuzește.

Nu e rolul meu

Maestre, cînd te-am ascultat,
Cu veselie-am constatat:
În rolul care nu-ți convine
Ești—mult mai bine.

Unui fals proletar

Două lanțuri avea doar
Și, pîrîndu-i-se grele,
Astăzi bietul proletar
Are-n mîini zeece inele.

Suflerul

Actorul știe rolul bine:
Suflerul nu e necesar
Nu-i necesar atunci cînd vine
Dar cînd nu vine e-un calvar.

După Pribrar

De prieteni ce să-ți spun?
Sînt ca pepenii — și deci
Trebuie să-necezi cîncizeci,
Ca să dai de unul bun.

CALAMBURURI LITERARE

Pentru că Ion Barbu se numea în realitate Dan Barbilian, unii confrăți îl credeau armean.

Cînd i-a apărut volumul *Joc secund*, cu versuri ermetice, poetul român a fost asemuit cu ermeticul francez Stéphan Mallarmé.

Prilej pentru criticul literar Șerban Cioculescu să afirme — în mod elogios — că poezia barbiană e o poezie mall-armeană.

Horia Furtună, întîlnindu-l prin 1940—1941, într-o zi de iarnă, pe Ion Barbu, îmbrăcat, pe un mare ger, doar cu o subțire cămașă colorată, l-a întrebat, îngrijorat, dacă nu-i e frig.

Poetul *Joc-ului secund* a răspuns că nu, deoarece (mărturisindu-i confidențial) are, pe sub cămașă, un cojoc.

La care Horia Furtună, tot confidențial, a replicat: Am înțeles, ai pe sub cămașă un co-joc secund.

Șerban Cioculescu era odată (prin 1962) la „Capsa”, în duel glumeț cu bătrînul Alexandru Cazaban.

Una din glume, Cazaban și-o sfîrși cu vorbele: „Eu însă nu scriu, ca unii, numai pentru șer-bani”.

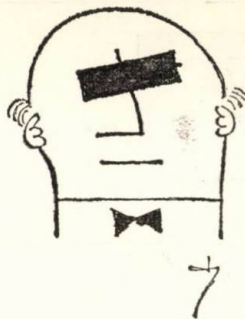
Iar Șerban Cioculescu a replicat prompt: „În schimb, eu nu scriu, ca alții, numai cazabanali-tăți”.

Cu mulți ani în urmă, cred că prin 1930, cînd tînarul savant român Mircea Eliade se manifesta ca un doct indianist, Șerban Cioculescu se ținut să afirme la un moment dat, și anume în sens laudativ, că Mircea Eliade e un valoros indiot.

Venea la „Capsa”, pînă mai acum doi-trei ani, și un simpatic bătrîn, „domnul Eschenazi”, cu care pușinii scriitori ce mai poposeau pe-atunci în acea cafenea, se împrieteniră repede. În special, Șerban Cioculescu îl arăta o deosebită afecțiune și ținea mai totdeauna să stea la aceeași masă cu el.

Într-o zi, cînd Mihail Sorbul și Adrian Maniu l-au pofțit pe Șerban Cioculescu să treacă la masa lor, acesta a refuzat. Atunci, Mihail Sorbul a riscat un calambur: „Va să zică nu vrei să stai la masă cu Adrian Maniu! Ești anti-manist!”

Șerban Cioculescu a răspuns: „Nu! Prefer să stau cu domnul Eschenazi. Sint eschenazist!”

Mihail Sorbul și Alexandru Cazaban erau buni prieteni: deci se certau des și din mai nimic, dar se împăcau repede. Văzîndu-l cineva într-o zi, la cafenea, din nou împreună, s-a bucurat:

— Îmi pare bine că v-ați împăcat. Așadar, s-a terminat Războiul Celor două Roze.

— Războiul celor două proze! a rectificat Mihail Sorbul, rîzînd încîntat de gluma sa.

— E prima glumă inteligentă, a zis atunci Alexandru Cazaban, pe care-o auzii, în cincizeci de ani, de la Mihail Sorbul.

Și s-au supărat iar.

Oscar Lemnaru luera, acum vreo 35 de ani, la Facia lui Ion Vineu, unde colabora și un talentat poet, mai tîrziu muzicolog, care trecuse la catolicism, publicînd chiar și o carte dedicată unui Papă: Nu-știu-cum Al-nu-știu-citelea.

Și, întrebat de autor ce părere are despre cartea sa, Oscar Lemnaru a răspuns pe un ton înțelegător: El, ce nu face omul pentru papă!

Într-un an (1934 sau 1935), printre tinerii scriitori trimiși de Societatea Scriitorilor Români la odihnă, pe cîte o lună, la Buzeni, se afla și Oscar Lemnaru. Și participa într-o zi la o plimbare pe drumul care duce spre Dîham, împreună cu bătrînul V. Demetrius, cu soția acestuia d-na Antiona, și cu fiica lor, Lucica, actuala scriitoare.

Dar d-na Demetrius, persoană corpolentă, nu putea să meargă tot atît de repede ca tinerii, care aproape goneau.

Ceea ce l-a făcut pe Oscar Lemnaru să exclame: — D-nei Antiona, i se spune impropriu Antiona, ar trebui să i se spună anti-goana.

C. CRISTOBALD

DIN PRODUCȚIA
DE CARTE A

EDITURII MERIDIANE

1969

ALBUME. ARTA ROMÂNEASCĂ

Arbore

Voroneț

Broderia medievală românească

COLECȚIA „MAESTRII ARTEI ROMÂNEȘTI”

Lucian Grigorescu de N. Argintescu-Amza

SERIA „ARTIȘTI ROMÂNI”

C. Lecca — de Barbu Teodorescu

P. Iorgulescu-Yor — de C. R. Constantinescu

R. Schweitzer-Cumpănă de Gheorghe Poenaru

Catul Bogdan — de Alex. Căprariu

Cecilia Cuțescu-Storck — de Marin Mihalache

Gheorghe Vinătoru — de D. Dancu

ALBUME SERIA „ARTĂ UNIVERSALĂ”

Van Eyck

Bruegel

Titian

Gauguin

Chagall

TEORIE, CRITICĂ ȘI ISTORIA ARTEI

Renașterea italiană — de Fred Bérence

Frontalele despre peisaj și figură — de Andrei Lothe

Arta peisajului — de Kenneth Clark

Expresionismul — de Dan Grigorescu

Pirou Mutu de Theodora Voiculescu

SERIA “SCRIERI DESPRE ARTĂ”

Scrisori vol. I și vol. II — de Van Gogh

Scriseri despre artă — de Lucian Blaga

SERIA “BIBLIOTECA DE ARTĂ”

Viața lui Renoir de Henry Ferruchot

Maestri de odinioară de Eugene Fromentin

Amințirile unui negustor de tablouri de Ambroise Vollard

Viața pasionată a lui Modigliani de Salmon André

ARHITECTURĂ ȘI MONUMENTE ISTORICE

COLECȚIA „MONUMENTELE PATRIEI NOASTRE”

Cetăți dacice din Moldova de N. Gustav

Monumente de lemn din Maramureș — de Victor Boitulescu

Monumente medievale din Turnu Severin — de M. Davidescu

Moneda antică în România — de R. Preda

COLECȚIA „MICI INDREPTARE DE MONUMENTE ISTORICE”

Mănăstirea Snagov — de Mircea Deac

Biserica Sf. Dumitru din Suceava — de D. Vitcu

Mănăstirea Strehăia — de I. Burtea

Curtea domnească din Piatra Neamț — de L. Șimanschi

Domul din Timișoara — de S. Iulman

SERIA „MARI ARHITECTI”

Le Corbusier — de Ascanio Damian

Vitruviu — de Grigore Ionescu

Filippe Brunelleschi — de N. Gh. Lupu

Ion Mincu — de M. Caffè

TEATRU — CINEMA

Artiști români peste hotare — de G. Cuibuș

Regia în teatrul modern — de Andrei Băleanu

Gérard Philipe — trad. din limba franceză

Filmul indian — de Eugen Atanasiu

Alain Resnais — de Dinu Kivu

Teatrul medieval — de Ileana Berlogea

Maestrii filmului francez — de Pierre Leprohon

FILMUL ROMÂNESC

Cînd veți auzi pe cineva zicînd că „filmele noastre sînt proaste“, să știți că spune un neadevăr. Pentru ca fraza să fie corectă, ar trebui să scoatem din ea un cuvînt, unul singur, cuvîntul: „noastre“. Căci nu cinematografia română, ci arta filmului în genere, pe plan mondial, este azi de proastă calitate, cu circumstanța agravantă că unele țări posedă o mult mai veche experiență cinematografică. Dar iată și, invers, o circumstanță agravantă pentru noi. România are norocul de a fi țară socialistă: de a putea, deci, printr-un singur H. C.M., deveni una din primele creatoare de filme bune. Căci talentul, care există pretutindeni, este, în țările capitaliste, lăsat să se dezvolte (sau să moară) la voia întîmplării. Pe cînd într-o societate socialistă talentul, cînd există (și la noi există sigur), poate fi mai lesne descoperit, mai sistematic ajutat, mai sigur organizat, adunat, îmbogățit. Aceasta s-a tradus, în anul 1968, printr-un eveniment impresionant. Forurile cele mai înalte au hotărît ca, deocamdată, să suspende, să suprima la Institut cursurile de regie (adică, în fond, de creație). Efect al îngrijorării acelorași foruri în fața excesului de mediocritate al unora din filmele anului 1968 (Corigența profesorului, Împușcături pe portativ, De trei ori București și altele), a fost și fixarea unui proxîm Congres al Cineaștilor cu sarcina trasată de a găsi mijloacele să ieșim odată din actualul impas.

Impasul, în fond, e mai mic decît s-ar crede, căci bilanțul general al anului e mai degrabă pozitiv. Punctele negative le-am arătat: este mai întîi, apariția cîtorva filme inadmisibil de proaste. Este, în al doilea rînd, abandonarea eforturilor lăudabile din anul precedent. (Diminețile unui băiat cuminte de Stoiciu-Blaier sau Cine va deschide ușa de Naghi) cînd se încercase (și se reușise) portretul tineretului de azi, portretul tînrului cel bun. Dimpotrivă, în 1968, Sasel Stiopul compune Ultima noapte a copilăriei, film ratat (ce-i drept, ratat la un înalt nivel estetic, dar nu mai puțin ratat), unde, poate fără voia autorului, ni se descrie nu tînrul cel bun, ci lamentabilul beatnic de pe malul Dimboviței prefăcut în răscolat inimos, onest, patetic și nu mai știu ce, cînd acest neisprăvit nu este, în realitate, decît un stupid imitator al „rebelului fără cauză“ occidental.

Mă gîndesc, fără voie, la Blow-up, al lui Antonioni, unde tineretul beatnic ne este arătat ca un criminal, vinovat de crimă de lez-realitate, condamnat la plictiseală perpetuă, prefăcătorie obligatorie și moarte prin sinucidere (cu marihoana sau altceva). Filmul lui Antonioni este un rechizitoriu al lui Stiopul, o odă.

Din fericire, tinărul cel bun este în chip magnific zugrăvit de Geo Saizescu în filmul său fără cusur: Balul de simbătă seară. Eroul (Papaiani) se numește Papă, de la papă-lapte, tocmai pentru că nu e papă-lapte deloc, ci un cu totul altfel de naiv, un naiv activ, întreprinzător și în fond foarte înțelept. Nu admite amor fără căsătorie. Dar nici căsătorie fără amor. Este atras de două fete: una blondă și nimfă (Ana Szeles), alta brună și vampă (Mariella Petrescu). Faptul că amândouă îi plac este pentru el dovadă că, de iubit, nu iubește pe nici una. Nu are regretul că, angajându-se cu una, va trebui să-și puie pofta în cui cu cealaltă, ci, mult mai serios, că o trădează pe una cu cealaltă. Și actorul, admirabilul actor Sebastian Papaiani zugrăvește nuanțat și variază acest caracter chinuit și jovial, reprezentant al adevăratului tinăr de azi, al unui azi de omenie, seriozitate și optimism, deosebit de noul ieri pe care ni-l oferă lamentabila generație de „rebeli fără cauză” făcuți din lene, fumuri și grabă, asemenea personajului Lucian din Ultima noapte a copilăriei, căreia îi dorim să fie cât mai ultim posibil.

Alături de aceste părți de umbră, există și părți de soare în recolta anului 1968. Mai întâi, eflorescența filmului istoric. Adevărat istoric, deosebit de banalul și ieftinul film „de aventuri”. Am avut pe de o parte serialul cu haiduci, pe de alta serialul cu daci. În filmul lui Sergiu Nicolaescu, după scenariul lui Titus Popovici, ar fi, poate, inadvertențe care au supărat pe dacologii și dacografii noștri. Totuși, filmul prezintă câteva adevăruri istorice importante și generale, pe care publicul, mai ales cel din alte țări, le ignorează. Astfel este situația unică a dacilor înainte de cucerirea lor de către Traian. Ei erau, în tot cuprinsul antichității, singurii neromani nebarbari. Erau, cum zice Iorga, veriga între romanitate și „adevărata barbarie”. Dacii nu erau „barbari” decât în sensul că nu erau romani. Încolo, cum tot Iorga spune, la ei „totul purta sigiliul Romei”. Această egalitate de nivel în civilizație explică relațiile de colaborare și elimină teoriile laudăroase din cărțile de școală de altă dată, ca de pildă teoria tributului rușinos plătit de romani regelui dac. Acei bani romani nu erau tribut, ci investiții.

Cînd am auzit că se va turna o continuare cu dacii de după cucerirea lui Traian, am scris (în Viața românească) că sînt foarte îngrijorat în privința acestui film și spuneam că lupta Traian-Decebal e prezentată de obicei melodramatic și că nu este partea cea mai interesantă a fenomenului. Această luptă, inclusiv sinuciderea regelui, nu poate alimenta mai mult decît o singură scurtă secvență. Interesantă — și unică în toată istoria antichității — este reperițiunea fulgerătoare a romanizării. Dacii cei îndrîjiți emigraseră. Cei rămași erau totuși mult mai mulți decît cei plecați. Gîndul lor era: văzînd și făcînd. Dacă romanii — ziceau ei — ne tratează în egali, ne vom învoi, singura noastră condiție fiind aceea a demnității în vorbă și putere. Comitagism, partizanat, machiu n-au existat în Dacia traiană. Cei cu suflet de rebeli pleaseră. Iute și pe nesimțite, această țară devine Dacia felix. Acest nume n-a fost dat nici de agenții propagandei imperiale, nici de istoriografii ulterioari. Dacii s-au botezat singuri așa. Nașul a fost unanim și anonim. Iată de ce m-am îngrozit citînd în Luceafărul scenariul în extenso al Columnei, unde comandantul castelului, Tiberius, spune că dorința împăratului este ca Dacia să devină... Dacia felix! Dar scenariul mai cuprindea și alte inconcordanțe. Mai întâi, în Dacia cucerită, toți erau machizarzi, toți trăiau din vinat, parcă n-ar fi fost în țara cu cea mai înaintată agricultură, viticultură, creștere a vitelor. Apărea, ce-i drept, un bătrîn (Ciubotărașu) care, împreună cu satul său, îl ajută pe Tiberius. Dar țara nu era el, ci Gerula (Ciobanu), un fel de bestie dezlănțuită, care n-avea decît un gînd: să se răzbune contra lui Tiberius care, conform protocolului militar de pe atunci, tăiașe capul și mina dreaptă a regelui dac mort. Această nebunie personală a lui Gerula devenea, în scenariu, baza istoriei dace post traiane, istorie pe care scenariul o întindea pe o lungime de 16 ani! Văzînd filmul, am constatat că toate neverosimilitățile de

psihologie și imposibilitățile istorice au fost eliminate. S-au scos toate scenele proaste, iar multe altele, admirabile, au fost introduse. Tema principală a fost remarcabil tratată. O temă grea, care este lupta subtilă cu un adversar de la început convins, dar care cerea ca preț o demnitate neștirbită. E drept că s-a conservat personajul fioros și mărginit al șefului de rebeli, dar el a fost arătat în adevărata lui lumină, adică a fost redus la un caz de paranoic, desigur spectaculos, dar istoricește secundar și episodic. Gerula e un om simplu la minte, victimă a unui traumatism psihic, înnebunit de amintirea scenei când Tiberius tăia mina dreaptă și capul lui Decebal, scenă care devine o obsesie de psihopat. Minat de nebunia lui, Gerula crește, timp de 16 ani, cîțiva copii daci din care face un fel de haiduci. Fapt cu totul minoritar (dacă o fi existat vreodată), întreprindere de nevropat bestial condus de o idee fixă.

Populația cea majoritară era aceea reprezentată de demnul și înțeleptul Ciung (Ciubotărașu). Raportul de forțe și de sentimente din scenariul primitiv se inversează acum în sensul realității. Asta s-a făcut pe loc, pe platou. Lucru pentru care trebuie să felicităm pe autori. Nu numai pentru că au reușit, ci și pentru că s-au silit s-o facă. Aportul lor a fost cinematograficește remarcabil în felul cum au zugrăvit evoluția sentimentelor dintre Tiberius și nobila dacă, Andreada, trecerea ei pe nesimțite de la ură la iubire, proces subtil și magistral interpretat de marele actor Richard Johnson. Nici Antonella Lualdi nu joacă rău, dar interpretarea lui Johnson este o performanță unică. Și toată această parte nu figura în scenariu. Este opera realizatorilor de pe platou. (Cît privește bizara readucere a dacilor la epoca vînătorii ea este corectată prin cîteva planuri unde dacii ni-s arătați arînd cu plugul sau mîinînd bogate turme și cirezi).

Același îmbucurător simptom de progres artistic, de progres regizoral, îl putem semna și în celălalt serial istoric: Haiducii. După prima serie, care avea multe imperfecții, revista Gazeta literară a organizat o masă rotundă cu autorii și cu mai mulți critici cinematografici. Unul din ei a amintit că haiducia este un fenomen original și rar, un fenomen tipic țărilor sub jug turcesc. În acest scop, el a dat citire pasajului din marele dicționar al Academiei (de Hasdeu, Philippide și Pușcariu) unde seria așa: și a dat sugestia să se țină pe viitor seama de multiplele fețe ale originalului fenomen.

Și care-mi fu plăcerea cînd putui, cîteva zile după asta, citi în Contemporanul declarațiile autorului Dina Cocea. Ea își exprima atît mulțumirea pentru acele sugestii, cît și intenția de a le pune în aplicare. Ceea ce și făcu în cele două episoade ulterioare.

Zodia fecioarei, de Mihnea Gheorghiu și Manole Marcus, a fost și el un film interesant. Tema era: vina altora, acea vină care în faimoasa dramă a lui Shakespeare duce la sinuciderea nevinovaților amănți. În filmul acesta, cele două familii sînt vinovate nu de a se urî, ca ramurile Montague și Capulet, ci tocmai de a se iubi, de a se fi iubit în chip vinovat.

Tot la rubrica progresului trebuie înscrise două filme care au avut o soartă inegală, dar care, amîndouă, au fost interesante și promițătoare: Meandre de Săucan și Gioconda fără surîs de Malvina Urseanu. Acesta din urmă are o temă foarte veche și în același timp foarte nouă. Cum e și natural, căci numai temele importante își pot permite luxul de a deveni vechi fără a deveni învechite. Și asta, tocmai pentru că problemele importante capătă aspecte noi la fiecare cotitură de istorie, la fiecare schimbare de conjunctură morală. În filmul nostru, eroul e fiu de boieri bogați, iar eroina e fată de muncitor. Dar asta nu seamănă deloc cu povestea vreunui marchiz, extras din vremea Regelui Soare, îndrăgostit de o tărăncuță de pe moștile lui taică-său. Conflictul, azi, în 1968, diferă chiar de cel care s-ar fi produs acum douăzeci de ani. Căci, grație profundelor schimbări de structură ale lumii noastre, cuvintele „origina socială” și-au schimbat nișel aspectul, iar adjectivele sănătoasă și nesănătoasă par adesea niște

figuri de stil cam hiperbolice. Iată de ce este așa de interesant să ne întrebăm dacă, totuși, chiar azi, aceste epitete sînt nu niște simple metafore, ci indică dramatice realități. Oare deosebirea de clasă, așa, atenuate cum sînt acum, mai pot ele oare cauza tragedii? Mai pot ele „îmbolnăvi” fericirea unuia, „vicia” destinul altuia? Filmul *Malvinei Urseanu* ne pictează tocmai un asemenea caz de tulburare și de fericire.

Ca să-i rezumăm meritele și frumusețea, îl voi compara cu celălalt film interesant al anului: *Meandre*, de Mircea Săucan. Acel film inaugura, înainte de *Lelouch*, tratarea care-l va face pe *Lelouch* celebru (*Un bărbat și o femeie*). Greșala lui Săucan fusese de a fi aplicat metoda *Lelouch* unei teme Vasile Alecsandri. Păcat. Acest cusur a fost totuși un frumos cusur, așa cum perla stridiei este o maladie frumoasă... Cit despre filmul *Malvinei Urseanu*, vom spune că acea disparitate între tema *Lelouch* și tratarea Alecsandri nu există.

- Închei cu o remarcă. Rezultatele pozitive înregistrate în recolta cinematografică a anului 1968 nu ne autoriză cituși de puțin să sperăm că răul de bază al cinematografiei noastre se va îndrepta. Peste asta, trebuie altceva. Ceva perfect posibil. Ceva care are doi dușmani: prejudecățile ruginite și mulțimea de mici interese personale. Dar asta, cum spunea Kipling, este o altă poveste.

Cadru din filmul „Lupta pentru Roma”, turnat în România în 1968 de către regizorul american Robert Siodmak.

În distribuție, alături de marii actori Sylva Koscina, Orson Welles, Laurence Harvey, Robert Hoffman, vor apărea și actorii români Ion Dichiseanu, Florin Piersic, Fory Etterle, Emanoil Petrut, Adela Mărculescu și alții.

FILMUL STRĂIN ÎN ROMÂNIA

Nu cred că mai există cineva (mă refer la cei care-și asumă riscul de a se numi — cit de cit — cultivați) căruiu să-i fie indiferent ce filme se pot vedea pe ecranele noastre. Oricare ar fi preferințele — film polițist, psihologic, comedie, avangardă, orice — există niște pretenții, există o scară valorică ce înregistrează automat calitatea cutărui sau cutărui film; consecință firească e acel „posibil și mai bun“, care apare ca un leitmotiv al vieții noastre cea de toate zilele.

Da, dar dacă „se poate și mai bine“ e o stare — în principiu — reconfortantă, situația reală, care e „cît se poate de rea“ se numește nu *tristă*, ci chiar *jignitoare*.

Să fim loiali și să spunem lucrurilor pe nume: este jignitor să ne considerăm culți, să-i citim (chiar și în traducere) pe Joyce, Kafka, Capote, Robbe-Grillet, etc., și — în același timp — în materie de cinematograf să fim tratați ca niște oameni aflați pe primele trepte ale civilizației. Nu, nu mă refer la filmul românesc — asta-i o altă poveste — e vorba de filmele străine care ni se „oferă“ în fiecare an, în fiecare lună, cite 3—4 pe săptămână. Aceste filme care sînt — în majoritatea lor covârșitoare — *super* sau co-producții penibile, care ne umilesc cele patru clase elementare pe care le avem mai toți: mongoli, cartaginezi sau romani culeși din cine știe ce cărțuții de popularitate dubioasă; filme care ne fac să roșim amintindu-ne că, fiind copii, îi iubeam pe Winetou și Old Shaterland. Aceste filme care sînt niște comedioane jalnice, de bilci falimentar, nici măcar făcut cu știința de a-ți da în petic. Aceste filme care sînt reînsăilări pe Eastman-color a melodramelor dezavuate de toate literaturile lumii. Acestea sînt filmele pe care sîntem invitați să le vedem cînd ieșim din casă, după ce i-am lăsat din mînă pe Shakespeare, Proust, Jules Verne sau Agatha Christie.

Știu, „sînt exagerări răuvoitoare“ — vor sări în corpore să spună amicii noștri de la Direcția difuzării filmelor. Și ni se vor cita, din lista ultimilor zece ani, un film de Antonioni, altul de Truffaut, altul de Orson Welles și încă alte 2—3 titluri mai mult sau mai puțin răsunătoare. Dar ce înseamnă aceste „rara avis“ față de avalanșa de mediocrități și prost gust care inundă ecranele noastre? Nu se produc destule filme cu mult mai bune în toată lumea? Sau sîntem obligați de cineva sau de ceva să importăm tocmai *aceste* filme, rebuturile declarate ca atare ale cinematografiilor de pretutindeni (care, pe deasupra, date fiind montările lor de anvergură cartonată, costă și foarte scump)?

Ni se va mai răspunde că gustul publicului, și deci valoarea comercială a acestor așa-zise filme, îndreptățește selecția respectivă. Dar de unde știm noi care este gustul publicului, din moment ce acest public — care ar trebui să fie în primul rînd educat și format — nu a avut de unde să știe, ani de zile, că există și filme care justifică denumirea de *artă* dată cinematografului? Nu-i poți pretinde unui om care a mîncat o viață întreagă doar cartofi și fasole, să ceară dintr-o dată caviar sau șalău „à la bonne femme“!

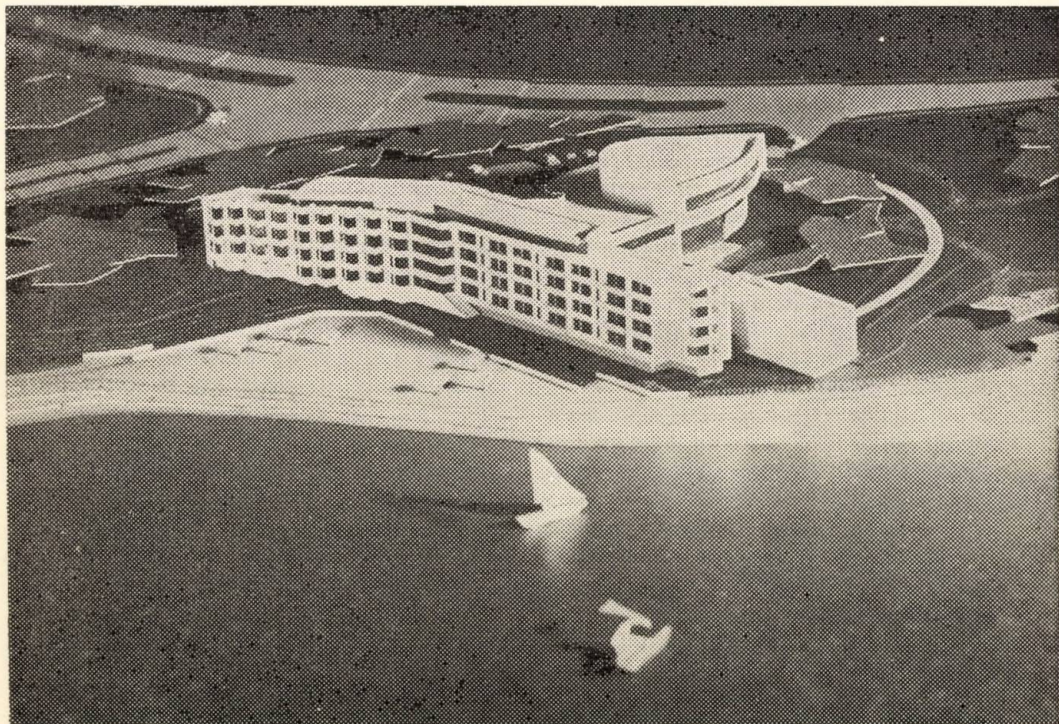
Și apoi, și această listă de filme adevărate care au rulat pe ecranele noastre, ascunde pînă la urmă tot o gogoriță umflată. Căci toate aceste titluri au ajuns la noi cu întîrzieri de neînțeles (cazul *Cenușă și diamant*, *Hiroshima*, *Mon amour*, *Cei șapte samurai*, *Strigătul*, etc., etc.); or, nu este același lucru dacă accesul la o operă de artă îți este deschis în momentul rezonanței ei cu întreaga cultură mondială, sau

cu niște ani mai târziu, când tot ce era nou și valoros în ea ți-a parvenit între timp sub formă de clișeu denaturat.

Și, încă, aceasta este situația fericită a filmelor care *au ajuns* pînă la noi. Dar lista celor care nu au ajuns sau au ajuns numai pentru un cerc foarte restrîns de favorizați ai soartei este cu mult mai lungă și mai împovărătoare. Greutatea unei culturi este indicată mai exact de golurile din ea, decît din incidentalele umpluturi. În cazul nostru, imensele, nesfîrșitele goluri îi coboară nivelul pînă aproape de zero.

Ca să ne referim doar la cinematografia contemporană, unde au rulat filmele lui Godard sau capodoperele lui Antonioni, Bresson, Polanski, Resnais, Truffaut, Chytilova, Skolimovski și a altor alți autori celebri și cunoscuți în amănunțime de o lume întreagă, în afară de noi. Dacă ar fi să ne luăm după ce a rulat la noi din fimografiile lor, ar însemna să recunoaștem că habar n-avem de cinematograful sau că îl descifrăm ciugulind din resturi, „în absența stăpînilor”. Sîntem obligați să știm pe de rost seriile infernale după Karl May, fabricate de un regizor obscur, dar n-am văzut *nici un film* de Godard, a cărui operă împarte în două (nu o spun eu!) istoria cinematografului: înainte și după Godard!

Da, realitatea este atît de gravă, încît nu argumentele, dar nici scuzele nu mai pot fi acceptate. La capitolul cinematograful, cultura noastră este repetentă. Și nu pentru că nu ar exista profesori, dar nu avem caiete, și creioane, și abecedare. Le-au rechiziționat, spre delectare personală, cei de la D.D.F

Macheta viitoarei vile dela Mamaia a scriitorilor, prevăzută a fi dată în folosință la sfîrșitul anului 1969

MARGINALII LA FILMUL DE ANIMAȚIE

Persistă o prejudecată comodă, asupra filmului de animație, stabilindu-i o egalitate cu spectacolul de amuzament, adresat, într-o aproximativă exclusivitate, copiilor. Clasificarea aceasta desinformată nu vrea să țină seama nici de filmele cu nuanță filozofică, poetică sau escistică și nici, cel puțin, de concluziile festivalurilor internaționale. Se trece ușor peste anumite caracteristici: Filmul adresat copiilor respinge infantilismul, nu se ascunde în spatele lui, sub pretextul lipsei de exigență a respectivilor spectatori. El e dificil în execuție, prin complexitatea fabulosului în care trebuie să viculeze — cu mijloace, obligatoriu, artistice — stabilind relația emoție-educație (în subtext). A pretinde că se pot face, fără probitate profesională, filme animate pentru copii, înseamnă a te alătura (poate, înconștient) grupului care minimalizează delicata evoluție intelectuală a copilului. A dispărut de mult, în literatură, ca și în plastică, ideea că lucrările pentru copii beneficiază de o licență asupra calității. Ar fi total anacronic să păstrăm o astfel de idee pentru filmul de animație.

Așadar, o parte a filmelor animate se adresează micului spectator, iar procentul masiv îl ocupă cele adresate adulților (deși la noi sînt aproape necunoscute, datorită unei defectuoase proceduri de organizare comercială).

Explicația este simplă, dacă analizăm, obiectiv, fenomenul: Folosind simboluri, metafore, analogii, făcînd trimiteri la elemente de cultură asimilate, filmul animat devine o sinteză, un succint eseu de aspect universal, ce poate găsi aderență la spectatorul adult (înglobînd, bineînțeles, aici, și tineretul).

Este evidentă legătura sa cu poezia, prin factura concentrată a genului. Nu rareori unele filme tind să devină poeme vizuale, folosind în acest scop o grafie și o coloană sonoră cu vibrații lirice. Totuși încercările de a transpune, în filmul animat, poezia scrisă, a dat rareori rezultate convingătoare, insuficiența pornind mai mult de la sărăcia inventivității regizorale, ce ar fi trebuit să contrapunete textul și nu doar să-l ilustreze.

Filmele pentru copii derulează un fir roșu, narativ — fabulația fiind aici un „sine qua-non” — dar și celelalte preferă să aibă un „story”. Dacă acest story nu este plin de semnificații — nu hrănește, adică, un subiect consistent — atunci lucrarea finită e șubredă și se adaugă la numărul filelor mediocre, căldute, șterse.

Există curente și școli de animație ce urmăresc să scoată filmul animat din pericolul șablonului, spre care ar putea aluneca vertiginos atunci cînd spiritul auto critic se colorează cu infatuare. Cerințele mari ale televiziunii, în străinătate, au transformat negativ lucrările unor experimenți, cinești, determinîndu-i, prin supraofertă, la facilități.

Gagul — o modalitate și nu un scop în sine, cum e la caricatură — nu trebuie să devină dominant, pentru a nu dizolva filmul prin autoînghițire.

Se întîmplă ca, la un film satiric sau umoristic, poantele să concureze între ele, să creeze un fel de selecție naturală și atunci mecanismul declanșării lor să treacă în locul „concert-maestrului”, estompînd restul. Filmul devine un serial de comics în care orice idee existentă „à priori” este umbrită de opulența gagurilor. E nevoie de mult meșteșug pentru a determina gagul să-și execute numărul pasager (și nu parazit) în slujba ideii dominante.

Ideea — majoră, în orice caz — rămîne nucleul celei deosebit de metaforică, numită film. Indiferent de mișcarea plasmă, ideea-nucleu nu are dreptul la divizibilitate. Astfel apar ideile de film (unele studiouri dețin portofolii întregi, de unde realizatorii aleg) pe fundația cărora se construiesc scenariile. La noi, scenariul este încă tributary compoziției literare inutilă în procesul de producție, cînd este înlocuită de compoziția decupajului regizoral. Aici se află „misterul” scenariilor ratate de unii stilisți. Scenariul poate fi o bună povestire fără corespondent plastic-vizual. Legile filmului cer, cu severitate, conceptul video-audio. Cel de a doilea poate fi secundar, în nici un caz absent; primul rămîne hotărîtor. Filmul cu forța plastică slabă se naște infirm.

S-a scris mult despre scenarii, despre dramaturgia lor, conflict, schemă grafică a acțiunii, fazele secvențelor, deznodământ, forță epică, lirism; fiecare, element important în participare. E vorba însă de o interdependență ce caracterizează în general filmul, în toate aspectele sale de lucru.

Un scenariu literar bun, alături de o grafică meritorie dar fără corespondente, între ele, dezvoltă pelicule sezonate, la vizionarea cărora se spune, de obicei: „Lipsește ceva...” Omogenitatea! Și iată cum ajungem, treptat, la filmul de autor, unde regizorul scrie scenariul, îl desenează în faze mari, le defalcă în detalii pentru scenariul regizoral — uneori face și animația — grafica eroilor și a decorului, ducând aproape singur multiplele operații pînă la capăt. Cazurile încep să fie din ce în ce mai dese. Se credea că multitudinea aspectelor operațiilor ar dauna calității integrale, însă practica a demonstrat contrariul și viitorul animației suride artistului polyvalent. Școlile vechi — mai ales cele care făceau „mamuti” de lung metraj — resping ideea autorului unic, deși iarba nu poate fi permanent oprită să crească.

Mulți teoreticieni se întreabă dacă filmul de animație n-a ajuns la un punct mort, dacă nu cumva a terminat ceea ce avea de spus (cîntecul său de lebedă constînd în varietatea genului: desen animat, cartoane decupate, colaje cu fotografii, semirelief, altorelief, cinepictură, păpuși, marionete, obiecte, desen direct pe peliculă, microscopii, etc.) și o undă perfidă în pronostihul ei panicard a pornit să se rostogolească printre cinești. Pronosticurile nu pot fi rubedenii ale științei. Un fapt rămîne cert: dragostea — ca să luăm un exemplu — în literatură a fost tratată în atîtea feluri, încît s-ar putea crede (conform pronosticurilor de mai sus) că s-a ajuns la un punct mort al acestei teme. Și totuși...

Filmul de animație are înaintea lui, probabil, o epocă — la proporții modeste — de renaștere și multe altele prin care se va diversifica, va câștiga adepți, cunosători și realizatori deosebiți.

Până atunci, ar fi nevoie să-i facem cunoștință cu propriii convivi: să rugăm pe scriitorii să-i vadă, să scrie despre și pentru el, să-i impulsionăm pe plasticieni să transpire la execuția unui film (nu să se amuze, ca până acum), să-i convingem pe compozitori să depună la coloana sonoră muncă de galeră (nu de registratură), să cerem cronicarilor să nu lase fără supraveghere stilourile, cînd scriu rarismile lor. Note, și publicării, să ne judece fără menajamente. Însă, nu fără pașune pentru problemele animaticiei.

Atunci, probabil, cîteva „marginalii la filmul de animație“ ar prezenta cu totul alte aspecte.

Desene din caietul de regie al filmului *Domnișoara vrăjitoare*. Scenariul, animația și regia,
Stefan Munteanu

muzica românească astăzi

de SEVER TIPEI

Presupun că nu mai avem nevoie să demonstrăm ceea ce nenumărate articole și eseuri au explicat, și anume că apartenența la cultura națională nu se dovedește în muzică prin citate folclorice (adică prin încadrarea unor perle ale rafinamentului popular, perfecte prin ele însele, într-un sistem de gândire venetic și impropriu) și că ignorarea celor ce se petrec în arta universală contemporană este o atitudine proprie diletanților. În acest caz, vom recunoaște în Enescu pe primul compozitor român, care, înțelegând aceste lucruri, a depășit sfera interesului provincial; prin exemplul său personal, prin soluția pe care a dat-o preocupării, existente și pînă atunci, de a integra unei logici artistice unanim acceptate o sensibilitate și condiționări particulare, specifice, prin valoarea absolută a lucrărilor sale, el este întemeietorul școlii noastre de compoziție. Din păcate, consecințele activității lui au putut fi valorificate doar de generația ce s-a afirmat în timpul deceniului trecut — în primul rînd datorită necunoașterii lucrărilor de maturitate pînă după moartea sa — generație care a asimilat în același timp ideile și tehnicile de lucru puse în circulație de creatorii muzicii contemporane. În acest fel, arta românească a ajuns să poată propune, de pe poziții de egalitate, soluții proprii frământărilor de azi și în același timp s-au creat premisele edificării unei structuri complet originale. Acesta este momentul actual, al unui salt calitativ de o amploare necunoscută pînă acum, al unei arte care a înțeles, în sfîrșit, că nu se poate baza pe vreun sprijin din afară, că singurele criterii după care poate fi apreciată sînt legile ei specifice și viabilitatea construcției pe care o propune.

Semn al unei deosebite vitalități, transformările calitative sînt însoțite de o neobișnuită abundență cantitativă. Niciind muzica românească n-a cunoscut o asemenea diversitate de preocupări, atîtea lucrări interesante. Urmărind tendințele a căror importanță depășește faza căutărilor, a tălăntirilor

sau a nesemnificativului, vom constata că toți autorii pe care-i putem cita se încadrează în limitele unei concepții care s-ar putea denumi structuralistă. Nu înțelegem prin acest termen vreo dogmă la modă, ci conștiința necesității de a gândi muzica drept un complex de raporturi și elemente aflate în continuă interdependență, ai căror parametri sînt cu rigurozitate deduși. De aici, pînă la controlul matematic al construcției și al desfășurării ei în timp, nu mai este decît un pas. Utilizînd logica matematicilor moderne și posibilitățile ei de abstractizare, muzica, la fel cu alte domenii ale investigației umane, are la îndemînă un instrument precis, maleabil, cu o putere de generalizare nemaîntîlnită, care-i oferă posibilitatea de a stăpîni cu strictețe ceea ce pînă acum erau doar încercări timide și intuitive. Printre compozitorii români, Aurel Stroe și Ștefan Niculescu, avînd și o formație de matematicieni, au întreprins mai de mult cercetări în această direcție sau în domeniul teoriei informației. Alex. Hrisanide, Octavian Nemescu, Anatol Vieru se preocupă de structurarea blocurilor sonore, iar Costin Miereanu folosește un sistem dedus din cercetări lingvistice. Îndrăzneală și încununată de succes este încercarea lui Stroe de a elabora prin metode matematice un sistem de reguli care la rîndul lor își găsesc aplicația în ordonarea evenimentelor sonore concrete. Aceste cercetări se îmbină armonios cu tendința tot mai frecventă de a găsi noi soluții pentru desfășurarea temporală a muzicii, fie speculînd potențele expresive ale pauzelor mult prelungite (Miereanu), fie adoptînd o optică temporală apropiată de cea extrem orientală (Vieru), fie abordînd cu curaj concepția unei arte declarat monotone, lipsită de contraste (Meșianu), fie calculînd cu ajutorul mașinilor electronice frecvența și ordinea apariției diferitelor elemente (Stroe).

Tradiția apuseană muzicală concretizată în sistemul tonal nu are contingență nici cu modul nostru de a privi lumea, nici cu muzica noastră populară,

Care este modală. Încercările de a o aclimatiza aici nu au dat roade. Între timp, occidentul a depășit marginile care timp de trei veacuri au fost destul de încăpătoare, pentru cercetări cu mult mai ambicioase și, pînă acum, mai rodnice. Crescuți în afara acestei tradiții, autorii noștri sînt mai liberi față de condiționările ei, le este mai ușor să se plaseze în zone mai abstracte de gîndire. Deosebit de receptivi în toate domeniile la transformările pe care le-a adus secolul 20, creatorii și gînditorii români au multe șanse de reușită în țelurile pe care și le propun. Este, însă, necesar să li se acorde încredere și sprijin material nu numai în organizarea concertelor și a tipăriturilor, ci și prin dotări care devin absolut necesare pentru evoluția gîndirii muzicale: studiourile electronice. Atunci cînd avem la dispoziție imensitatea posibilităților și rigurozitatea metodei matematice de organizare, este firesc să utilizăm domeniul invers și arzător al acelei „tape muzic”, muzica realizată pe bandă, unde, cel puțin teoretic, orice este realizabil. Precizia, pe care aparatele de măsură o pot asigura tuturor dimensiunilor sunetu-

lui, varietatea metodelor de a le combina și prelucra, putința de a realiza cele mai complicate formulare și suprapuneri ritmice sînt mijloacele tehnice cele mai potrivite care pot permite concretizarea concepțiilor descrise mai sus. Mai mult, rolul compozitorului se transformă cu această ocazie, el devenind, asemeni pictorului, cel care finisează pînă în ultimele amănunte lucrarea pe care o poate prezenta fără mijlocitor, exact așa cum a gîndit-o, publicului. La noi, s-au făcut cîteva încercări, încă timide, din lipsa utilajului necesar: există la Conservatorul din București un embrion de studio, ai cărui animatori sînt Dinu Petrescu și ing. Ionescu. A. Hrisanide și Costin Miereanu au realizat cîteva benzi, conlucrînd cu diferite instituții. S-a făcut ilustrație muzicală la filme sau piese de teatru, etc. S-ar cuveni ca aceste începuturi să fie încurajate și cei care dispun de un minim de dotare (Radioul, Cinematografia, Electrecordul), să pună la dispoziția compozitorilor aparatura pe care o au, pînă cînd vor lua ființă studiouri autonome.

PREMII ȘI COMPOZITORI

Școala componistică românească cunoaște în ultimii ani o afirmare din ce în ce mai pregnantă pe meridianele lumii. Astfel, alături de interpreți, compozitorii cîștigă tot mai multe premii la cele mai diferite concursuri de creație.

În 1962, ANATOL VIERU cîștiga *Premier prix de composition* Reine Elisabeth de Belgique cu „Concertul pentru violoncel și orchestră”.

În 1963, WILHELM BERGER continuă șirul succesorilor, obținînd *Prix de composition Monaco* cu „Sonata pentru vioară solo”. De asemenea, cucerește două premii I Reine Elisabeth de Belgique cu quartetul de coarde „Epos” și cu „Concertul pentru vioară și orchestră”.

ALEXANDRU HRISANIDE, cu „Volume — invențiuni pentru violoncel și pian”, a cucerit la Paris, în 1966, premiul *Lili Boulanger*.

DIETER ACKER obține premiul I la concursul de quartete de coarde din cadrul festivalului *Primăvara la Praga*, în timp ce COSTIN MIEREANU întrunea sufragiile unanime și ucerea premiul I *essequo* al Fundației *Gaudeamus* de la Utrecht, cu „Finis coronat opus” — muzică pentru un pianist și șase grupe orchestrale.

Concursul *Vercelli* 1967 îi aduce lui LUCIAN GRIGOROVICI prima sa medalie de aur, pentru lucrarea „Trei variațiuni pentru vioară și pian”.

În fine, *Bienala de Artă de la Paris* prilejuiește afirmarea tinărului compozitor MIHAI MITEA CELARIANU, cîștigătorul premiului pentru cantata de cameră „Cîntecele stelelor”.

Sperăm că în paginile viitorului Almanah literar lista distincțiilor obținute de către compozitorii noștri în străinătate va ocupa un spațiu și mai mare.

CRISTIAN MIHĂILESCU

● PEISAJ COMPONISTIC AUTOHTON

În urma raidului întreprins pe „șantierul de creație” ale unor compozitori români, am putut constata, ca o trăsătură generală, multitudinea preocupărilor acestora, multitudinea mijloacelor de expresie și a genurilor muzicale abordate.

Astfel, compozitorul AUREL STROE ne-a mărturisit intenția continuării viziunilor sonore din Laude II, pentru orchestră mare (bănuim, în același stil ascetic, bine conturat în toate creațiile sale) și, ceea ce e inedit, atacarea domeniului artei sincretice: muzică cu acțiune scenică, pe versuri de poezi ai secolului al XIX-lea.

TIBERIU OLAH își încheie ciclul brâncușian, început prin Coloana infinită și continuat cu Poarta Sărutului, prin Masa tăcerii.

O tentativă îndrăznească, aparținând lui LIVIU GLODEANU: Opera-balet, Zamolxes, după Lucian Blaga.

DORU POPOVICI își continuă activitatea în domeniul redescoperirii muzicii bizantine. Astfel: Omagiu, minăstirii Arnota, Simfonia a III-a bizantină și Două arii bizantine pentru bas și orchestră de cameră, având la bază poeziile Legenda și Eva, de Lucian Blaga.

ALEXANDRU HRISANIDE, inspirându-se din lumea florilor, compune Victoria reggia, lucrare pentru orchestră mare.

COSTIN MIEREANU lucrează la al doilea concert pentru pian, dedicat, ca și primul, excelentului pianist, Al. Hrisanide. De asemenea, își continuă preocupările în domeniul muzicii electronice, în colaborare cu inginerul Ben Bernfeld. Preocupat și de critica muzicală, el lucrează totodată, împreună cu Doru Popovici, la un volum cu titlul Panoramicul muzicii românești contemporane.

DINU PETRESCU are un plan de perspectivă pe o durată de doi ani, propunându-și să realizeze un ciclu de cinci piese pentru diverse formații de orchestră, voci și muzică electronică. Ciclu, pe versuri proprii, se va numi Lauda trecerii. În domeniul muzicii electronice, el speră să termine pînă la finele anului 1968 ciclul Structuri. Are, de asemenea, în schiță, o lucrare dedicată formației „Musica Nova”.

Tinărul compozitor IANCU DUMITRESCU își continuă ciclul pentru pian, Diacronii (piesele I și II vor fi publicate și înregistrate la Radiodifuziunile „Suddeutscher Rundfunk” și „Radio Bremen”), cu încă trei lucrări de factură înrudită. În perspectiva creației electronice, noi „mixturi sonore” și anume Ehoes I și II și Madrigal pentru patru timbre.

DAN MERCUREANU preiaște o lucrare pentru patru formații orchestrale clasate în patru puncte distincte ale sălii. „Mă preocupă posibilitatea obținerii unor efecte de continuu și discontinuu sonor, avînd la bază spațializarea surselor sonore. Doresc să creez certitudinea că muzica ne înconjoară în permanență, că sintem în mijlocul ei. În cadrul Studioului Electronic al Conservatorului, voi continua să lucrez la cîteva piese de muzică electronică pură, cît și unele mixturi în lucrări cu surse sonore clasice și electronice”.

LUCIAN GRIGOROVICI compune două piese: una pentru orgă, Passacaglia și alla, Movimento ostinato, destinată unei formații orchestrale de mari proporții.

În fine, MIHAI MOLDOVAN definitivează un coartet de coarde, la solicitarea unei formații de cameră din Cluj. De asemenea, a început să compună muzica pentru baletul Rinocerita. Ca un proiect mai îndepărtat, un ciclu de cîntece pe versuri de Lucian Blaga.

ȘI MUZICA UȘOARĂ

Ionel FERNIC — de la a cărui tragică moarte într-un accident de aviație, s-au împlinit recent treizeci de ani — a fost una dintre cele mai pitorești și mai originale personalități artistice și muzicale din perioada dintre cele două războaie mondiale.

Istoriografil muzicali vor socoti — dacă vor putea! — numărul exact al melodiilor compuse de Ionel FERNIC — evaluate la peste 1 000 — dar cele mai multe, nefiind editate, sînt atribuite creației populare, deși cei inițiați (unii dintre ei știu că ele sînt opera lui FERNIC).

Autentic trubadur, risipitor nu numai cu rodul fecundei sale inspirații, Ionel FERNIC era un boem în adevărata accepție a cuvîntului. Își petrecea zilele și — mai ales nopțile — în compania artiștilor, poeților, pictorilor, în interminabilele șuete în care vădea o scilipitoare vervă. Îi plăceau chefurile și seducătoarea tovarășie feminină, scriind pe un colț de masă pe filele ce le rupea dintr-un caiet de muzică, de care nu se despărțea niciodată, încîntătoare melodii pe care le dedica reprezentanților sexului frumos.

N-aș jura că toate, dar cele mai multe, din nepieritoarele sale melodii: *Cruce albă de meșteacăn*, *Beau, Îți mai aduci aminte, doamnă?*, *Iubesc femeia*, *Minciuna ș.a.*, unele cu texte datorate poeților Arthur Enășescu sau Cincinat Pavelescu, au fost compuse la un pahar sau poate la mai multe.

De unde și morala că și libațiile bahice nu trebuiesc chiar cu totul desconsiderate. Fidel zicalei (de pe vremuri): „Asta-i viața de artist, noaptea vesel, ziua trist!“ Ionel FERNIC era un incorigibil noctambul. Melodiile sale erau pe buzele tuturor, dar compozitorul era în permanentă pană de gologani.

Într-o zi, îl întîlnesc pe Ionel FERNIC pe Calea Victoriei. Purta un splendid costum „gris-perle“, avînd o „cupă“ impecabilă. Era de o veselie contagioasă. Mă invită la o cafea și în timp ce-și sorbea „marghilomanul“ mi se destăinuiește:

— Am dat lovitură! Sînt și eu o dată în bani.

Am scris cel mai mare „șlagăr“ al zilei, care-mi aduce, ăsta singur, cit tot ce-am compus eu pînă acum. Uite-l, e cald, de la foc! și-mi întinde o partitură „pentru piano și voce“, proaspăt scoasă de sub teascurile tiparniței. Citește și mă lămuresc de îndată. Pe copertă sta scris: *Madrigal*, muzica de Ionel FERNIC, versurile de Gr. Trancu-Iași.

Simbioza artistică FERNIC-Trancu-Iași îi prilejuise compozitorului contactul cu ministrul muncii, Gr. Trancu-Iași, care, generos, — doar nu dădea de la el! — i-a facilitat încasarea unor subsidii substanțiale.

Dar banii, deși era vorba de o sumă frumușică, nu s-au lipit de Ionel FERNIC, care, peste puțin, umbla toată ziua pe la editorii săi în speranța că va pune mina pe vreun „acout“. Editorii: Blumenfeld — *Armonia* și Țicu Eșanu nu-l refuzau, dar îi reduceau mereu acout-ul pînă la sume derizorii. Ionel FERNIC nu le refuza, bucuros că-și asigura „cheltuiala“.

Odată, în camera „cu pian“ a editurii Eșanu, de pe strada Mihai Vodă, patronul care primise spre editare un „tango“ al unei persoane influente, față de care era obligat, îl roagă pe FERNIC să-i „descifreze“ partitura primită.

FERNIC se așază la pian și după primele acorduri observînd că melodia prezintă mari asemănări cu alta, cunoscută, se uită pieziș la editor. Acesta, vrînd probabil să parăze atacul lui FERNIC, care se enervase, îi spune tacticos:

— Mi se pare o bucată *inspirată!*

— Ai dreptate — îi răspunde FERNIC — compozitorul e un *inspirat*. Sau mai bine zis un *însăpirat*. A furat ca-n codru melodia altuia.

Acestea s-au petrecut aieva, cu 35 de ani în urmă, cînd radio-ul era la primele sale începuturi, iar magnetofonul și televiziunea nu existau.

Mă-ntreb deci: ce s-ar face bietul FERNIC, dacă ar fi pus astăzi să descifreze o partitură „originală“ de muzică ușoară?

S. Massler

Anton Holban
văzut de Tache Soroceanu

ANTON HOLBAN

Pasionat cercetător al vieții sufletești, Anton Holban aparține acelei familii de spirite care a îmbogățit — în perioada dintre cele două războaie — proza românească de analiză. A debutat în 1924, la revista Mișcarea literară, condusă de Liviu Rebreanu, cu articole și recenzii dedicate fenomenului cultural și artistic.

Moartea a curmat brusc o activitate rodnică, desfășurată cu febrilitate în domenii variate. În 12 ani, Holban a scris patru romane (Romanul lui Mirel, O moarte care nu dovedește nimic, Ioana și Jocurile Daniei, rămas în manuscris), două piese de teatru (Oameni feluriți și Rătăcirii), o suită de portrete din mediul școlar, Parada dascălilor, schișe, nuvele de inspirație psihologică, note de călătorii, studii, eseuri, cronici plastice, muzicale, literare.*

Anton Holban nu consideră arta un divertisment, ci „expresia vieții celei mai intime”, o obligație morală de a-și prelungi existența și un mijloc de comuniune cu oamenii, „un fișă către oameni ca să mă consoleze și să mă vindece”. Literatura sa poartă amprenta unui temperament romantic și a unei sensibilități feminine, reprimată de o neistovită sete de cunoaștere. Entuziast și neliniștit, iubind viața și fiindu-i teamă de moarte, Holban a împărtășit prin opera sa toate sinuozitățile unui om cultivat, modern, deschis noilor teorii estetice, și în același timp aducând prinos marilor genii care au înnobilit umanitatea.

* Din care reproducem un episod inedit.

ELENA SAVU

Oamenii nu rămân aceiași, nu se poate conta pe ei. În primele zile Mady mi-a scris de multe ori, factorul îmi aducea mereu scrisori de la dînsa. Și acum primesc tot mai rar. Îmi spune că e foarte necăjită, dar nu-mi dă nici o explicație. Despre Dania, numai cîteva cuvinte. A plecat de la Sinaia. Acum e la Constanța. Cînd și-a schimbat locul? A trecut prin București? Cît a stat la București? N- a avut timp să-mi trimită

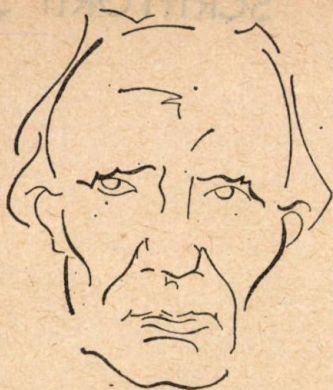
un semn cît a stat în București? În orice caz, atunci a găsit ea scrisorile mele, căci la început îi scriam. (Nu s-a priceput să-i spuie lui Mady să-i trimită scrisorile mele la Sinaia, iar pe mine nu m-a anunțat că și-a schimbat adresa). Scrisori în care eram prietenos, îi spuneam mici evenimente din viața mea de aici, ca unei surori, ca unei iubite, și îi puneam întrebări pentru lucruri mici, fără s-o las să bănuiască măcar că nu sînt sigur că voi primi vreun răspuns.

În ce zi exact s-a făcut schimbarea Daniei? Și Mady, care nu s-a priceput să mă ție în curent... Dar îmi aduc aminte de o simbătă după-amiază foarte rea, cînd am suferit mai mult ca de obicei, m-am torturat plimbîndu-mă la nesfîrșit prin grădină. În ziua aceea trebuie să fi hotărît Dania să ne despărțim. Și acum, alt peisaj. Alți cavaleri împrejurul Daniei. Odată munți, acum marea. Haine de munte, acum costum de plajă. Sporturi de munte, acum sporturi de mare. Gelozia poate construi toate amănuntele lor. Zilele la casa bunicii au devenit tot mai greu de trecut. Voi pleca, nu se poate admite ca Dania să se distreze, iar eu să număr minutele într-un loc neînsemnat. Bineînțeles, nu unde este Dania, ca să nu fac impresia că o urmăresc.

Și, în sfîrșit, în ziua hotărîtă la întîmplare, dar pe care n-am vrut s-o schimb, ca să mă asigur că sînt încă stăpîn pe faptele mele, am venit la București. Am sosit seara, a doua zi era întregă înaintea mea. Dar pînă atunci aveam să aștept o noapte. Cînd plecasem, renunțasem la camera mea, acum n-aveam unde să stau. La rudele mele n-am parvenit să am atîta îndrăzneală, să spun: „Dorm la voi în noaptea asta“. Am tras la hotel, cum nu mi s-a mai întîmplat la București, și mi-am simțit singurătatea și mai d plină. Mobile străine și fără stăpîn, o mie de oameni s-au perindat înaintea mea pe aici. Nu voi găsi cea mai mică amintire din viața mea de odinioară. De la 7 seara la 8 dimineața. Adică pînă la șapte și jumătate dimineața, căci ultima jumătate de oră trece mai ușor, trebuie să mă îmbrac. Ultimele automobile care trec seara... mai multe, trei, două, unu. (Zgomotul unuia care încă se aude cînd trece altul). Apoi, o bucată de tăcere. Și apoi iarăși automobilele care pornesc odată cu zorile, unul, două, trei, mai multe. Am auzit fiecare pas care a trecut. S-au deșteptat păsările (există păsări în București!), s-au deschis vitrinele, au venit lucrătorii (pentru o casă care se construia peste drum. Am asistat la construirea ei) și o mulțime de zgomote mici pe care le-am identificat, cu toate că nu știam mare lucru despre ele pînă acum.

Viața în provincie îmi dase un oarecare calm, care credeam că va continua. Și, în-tors la București, m-am regăsit chinuit, incapabil să mă stăpînesc. Mă îmbrac și încerc să încetinez gesturile. Ies în stradă la o oră la care nu-mi aduc aminte să mai fi fost. Cumpăr un ziar, apoi altul. Sînt primul client într-o cofetărie. Privesc fotografiile din fața cinematografelor. Mă duc la vechea mea adresă și întreb emoționat dacă m-a căutat cineva la telefon sau dacă am vreo scrisoare. Căci Dania nu știe că nu voi mai sta în casa aceea, și trebuie să-și închipuie că e timpul să sosesc. Nici o scrisoare, nu m-a căutat nimeni!...

DIMITRIE STELARU

Pentru volumul de versuri
Mare incognitum.

GRIGORE HAGIU

Pentru volumele de versuri Sfera
gînditoare și De dragoste de țară.

Vă prezentăm, în a-
ceastă pagină, pe cei
mai recentți laureați
ai Uniunii Scriitorilor,
văzuți de N. I. Anes-
tin.

AL NASIUC

Pentru romanul Vestibul.

PAUL SCHUSTER

Pentru romanul
Cinci litri de țuică.

PAUL EVERAC

Pentru volumul selectiv
Cinci piese de teatru.

LUCIAN RAICU

Pentru volumul Liviu Rebreanu.

AL. MITRU

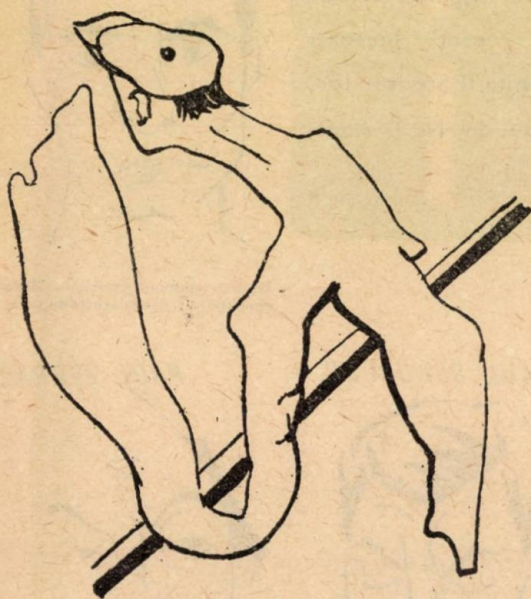
Pentru volumul
Săgeata căpitanului Ioan.

PETRU MANOLIU

Pentru versiunea românească a roma-
nului Muntele vrăjit de Thomas Mann.

SCRIITORII ȘI

TAȘCU GHEORGHIU
desenator ●

RADU BOUREANU
actor ●

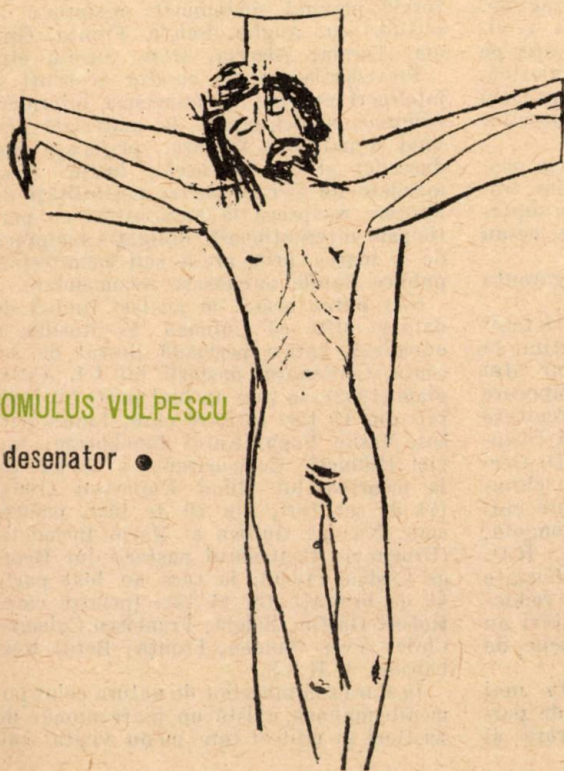
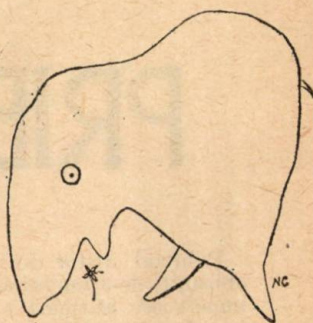
Radu Boureanu și N.
Băltășanu în Don Carlos
București 1946

CELELALTE ARTE

NINA CASSIAN

pianistă și desenatoare ●

ROMULUS VULPESCU

desenator ●

NICOLAE CRIȘAN ● sculptor

VIZITE, CĂRȚI, PRIETENII

Publicul cititor din țara noastră a fost obișnuit, de-a lungul anilor, cu ideea unei impetuoase afirmări a literaturii noastre în afara granițelor. S-au consemnat și se consemnează cu regularitate prezențe culturale românești pe diverse meridiane ale lumii. Dărie colindă lumea încălțat în sandale de aur. Teatre din multe țări ale lumii l-au jucat și îl joacă pe Caragiale. Piese ale lui Aurel Baranga, Horia Lovinescu, Al. Mirodan sînt capete de afiș pe scenele teatrelor din Uniunea Sovietică, Bulgaria, Polonia, Ungaria. În aceleași țări și în alte cîteva, operele scriitorilor noștri cunosc tiraje însemnate.

E un tablou care revine în diverse ocazii, mai cu seamă festive, din care lipsesc doar declarațiile entuziaste, la superlativ, ale oamenilor de litere care ne-au vizitat țara.

Date și cifre elocvente par a garanta autenticitatea acestui tablou.

Ne cunoaștem bine vecinii și prietenii și sîntem cunoscuți de ei. Amintim în acest sens că Uniunea Scriitorilor din R.S. România are înțelegeri de colaborare directe, anuale, pe bază de reciprocitate privind schimburile de scriitori cu Uniunea Sovietică, Ungaria, Polonia, R.D. Germană, Cehoslovacia, Bulgaria; schimburile în baza planurilor de colaborare culturală cu R.P. Chineză, R.P. Mongolă, Cuba, Iugoslavia, R.D. Vietnam, R.P. Coreeană. La acestea, trebuie adăugate schimburile de traducători și cele redacționale, iar cu unele dintre aceste țări au loc schimburile de bursieri pe termene de la 3 la 6 luni.

Acordurile în vigoare, pomenite mai sus, prevăd, în afara schimburilor de persoane, schimburile de reviste literare și

materiale informative. Ritmicitatea acestor schimburile a înlesnit, de-a lungul anilor, o bună cunoaștere reciprocă, o intensă operă de traduceri.

Pe lângă acestea, în anii din urmă a avut loc o lărgire a schimburilor cu țări din afara lagărului socialist. În momentul de față, există acorduri de colaborare culturală privind schimburile reciproce de scriitori cu: Anglia, Belgia, Franța, Grecia, Turcia, Algeria, Iran, Suedia etc.

Prevederile tuturor acestor acorduri și înțelegeri cuprind de asemenea informări reciproce și schimburile de materiale privind actualitatea literară, sprijinirea traducerilor și editării acelor lucrări recomandate de fiecare parte, posibilități de invitare reciprocă la manifestări cu participare internațională, obligația reciprocă de a marca prin presă sau manifestări publice datele aniversare recomandate.

S-ar putea arăta, în același limbaj de date și cifre că Uniunea Scriitorilor a organizat, într-o perioadă destul de recentă, Centenarul nașterii lui I.L. Caragiale (1962), la care au luat parte 26 invitați din 15 țări (printre care, Iannis Ritsos, Vasko Popa, Karel Jonckheere, Nazim Hikmet); Comemorarea a 75 ani de la moartea lui Mihai Eminescu (1964) (41 de scriitori, din 20 de țări, printre care: Nicolas Guillen și Mario Benedetti (Uruguay); Centenarul nașterii lui George Coșbuc (1966), la care au luat parte 49 de invitați din 14 țări (printre care: Robert Goffin, Belgia; Francisco Coloane, Chile; Yves Gandon, Franța; Berdi Kerbabaev, U.R.S.S.).

În afara schimburilor de natura celor pomenite mai sus, există un mare număr de scriitori și editori care ne-au vizitat sau

ne vizitează țara, ca invitați ai Uniunii Scriitorilor. Amintim pe Graham Greene, Giancarlo Vigorelli, Salvatore Quasimodo, Frank Hardy, John Updike, Claude Gellimard, Flammariion, Pierre Seghers, Dominique de Roux, Alain Robbe-Grillet, Jean-Marie Domenach ș.a. Scriitorii noștri participă la congrese și la conferințe internaționale cu caracter periodic, sint membri ai unor organisme internaționale, cum ar fi: CISAC, FIT, COMES, PEN etc. Astfel, numărul țărilor cu care întreținem schimburi culturale e în permanentă creștere. Mergind pe aceeași linie, iată cum se prezintă, de pildă, per total, un an, 1966: un număr de 96 de oaspeți sosiți din străinătate au petrecut în țara noastră 1200 zile; cifra scriitorilor români plecați în diverse țări ale lumii se ridică și ea tot la 96, iar numărul de zile petrecute de acești scriitori în străinătate se apropie de cifra 1750.

Există, prin urmare, elemente suficiente pentru a garanta o eficacitate a prezenței noastre în alte arii culturale, a unui dialog real cu alte cluburi.

Din păcate, după cum s-a putut constata, aceste elemente, care nu sint altceva decit o premisă, au rămas adeseori o simplă premisă. Eforturile depuse nu au fost întotdeauna încununate de materializări semnificative. Sint foarte puține cărțile scriitorilor noștri (cu mici excepții, ca de pildă: *Poezii*, de T. Arghezi, în editura Mondadori — Italia; *Jocul cu moartea și Pădurea nebulă*, de Zaharia Stancu, la Albin Michel — Franța; *Groapa*, de Eugen Barbu, la Buchet-Chastel) care să fi apărut la edituri de prestigiu, capabile să impună un autor. Lipsind un asemenea gir, atenția criticii a fost ca și inexistentă, iar audiența la public, redusă.

Pe de altă parte, s-a acordat, după părerea mea, o atenție exagerată antologiilor:

exagerată, pentru că o antologie, prin însăși natura ei, nu poate să impună și apoi prin faptul că în cea mai mare parte a antologiilor s-a căutat o reprezentare cit se poate de largă, ca să fie toată lumea mulțumită (în unele antologii poetice s-a mers, de pildă, de la 50 la 80 de poeți). Din aparițiile ultimilor 2—3 ani, ar putea fi totuși citate ca reușite antologiile: *Vară și viscol*, antologie de proză românească contemporană (URSS); numărul românesc al revistei *Journal des poètes* (Belgia), închinat poeziei tinerilor; numărul românesc al revistei *Literary Review* și antologia de proză *Introducere în literatura română* (SUA), numărul românesc al revistei *Marginales* (Belgia). Interesante se anunță unele dintre antologiile în curs de apariție: *Antologia poeziei române moderne* (Anglia), o antologie de proză (R.F. a Germaniei), *9 tineri poeți români* (Italia), numărul românesc al revistei *Union* (Cuba), o antologie de proză și una de poezie (Israel).

Se pare că editorii străini n-au găsit pînă acum scriitorul român sau operele literare românești în măsură să străpungă zidul indiferenței și să permită unei literaturi interesante și plină de vitalitate accesul firesc la circuitul permanent, și în același timp de moment, al valorilor.

Pașii care se fac în ultimul timp spre o politică culturală mai judicioasă și mai realistă, diversificarea peisajului literar actual prin luarea în considerație a unei game variate a mijloacelor formale, atenția mereu crescîndă de care se bucură România în lume, ne îndreptătesc să sperăm într-o conectare firească și apropiată la valorile unei culturi capabile să-i apropie pe oameni, dincolo de bariere artificiale create.

CONSTANTIN IONCICĂ

LE JOURNAL ROUMAIN DES POETES

LUCIAN

9 mai 1895

le prestige,
de la poésie

BLAGA

6 mai 1961

presque le miracle
roumain

Prima pagină a numărului special, pe care *Le journal roumain des poètes* (Bruxelles) l-a consacrat lui Lucian Blaga.

Marin Preda și Ov. S. Crohmălniceanu, la „masa rotundă” cu privire la românii organizați la Viena în luna octombrie 1965.

Ohrid, Macedonia (Iugoslavia), vineri, 27 august 1965. Cezar Baltag citește din versurile sale în cadrul unei șezători literare internaționale.

Al. Săndulescu — Paris, 1967, într-un anticariat din Montparnasse.

La monumentul lui Verhaeren:
Karel Jonckheere, Gelu Naum,
Geo Dumitrescu, Fetre Solom-
on, Radu Bourcanu, Victor
Felea

Șerban și Maria Cioculescu la Frank-
fort pe Main, în vara anului 1968

De la stînga la dreapta: Teofil Bălaj, Al. Oprea, Al. Andrișoiu,
Vasile Nicolescu și Nichita Stănescu, la Paris, în Champs-Élysées

Nicolae Breban, Climent Lăcov, Cezar Baltag în Finlanda

Ilie Constantin, în fața Bisericii San Pietro-Vatican, în ziua de 9 octombrie 1965

Vara anului 1968, în satul Zdiar, din Cehoslovacia. Ana Blandiana și Romulus Rusan, în costum național slovac.

Riccalumero, Sicilia, 1964. De la dreapta la stînga: Dragoș Vrinceanu, Salvatore Quasimodo; apoi: sora și cumnatul marelui poet italian.

VOX MUNDI

A VIII-a Bienală Internațională a Poeziei de la Knokke — Le Zoute

Se poate spune, în adevăr, că în cele cinci zile (5—9 septembrie 1968), timp în care s-a desfășurat această—de mult—prestigioasă manifestare, s-a auzit în sălile splendidului Cazinou din Knokke (aparținând unui adevărat Mecena, el însuși distins poet, Gustav J. Nellens), vocea amplă a lumii poetice, a poezilor, a poeziei.

Animatori și directori de reviste, poeți, editori, iubitori ai poeziei din peste treizeci de țări și-au dat aici întâlnire în plin peisaj divers artistic (la Cazinou, o întreagă expoziție — Magritte, Picasso, Dali, ș.a. — adăpostește „Tezaurul Suprarealismului“), pentru a discuta încă o dată problema pătrunderii largi a poeziei în public, în inima și mintea cititorului. Programul bogat, poate chiar încărcat, așa zice, manifestările organizate cu acest prilej, generoase și — evident — fructuoase, a fost în fond un arc voltaic a cărui scântee s-a văzut limpede pe loc și s-a întrevăzut tot atît de limpede prelungirea ei viitoare.

Personalități distinse ale culturii, ale poeziei belgiene (Pierre Bourgeois, Arthur Haulot, directori ai cunoscutei publicații *Le Journal des Poètes*, Fernand Verhesen, director al Casei Internaționale a Poeziei și al Centrului Internațional de studii Poetice, Edmond Vandercamen, Karel Jonckheere ș.a.) au condus, rînd pe rînd, (ședințele deschise au lansat în atenția participanților „sămînța“ unor importante discuții. În adevăr, ședințele de lucru, „Poezie și Cinema“, „Poezie și Pictură“, „Poezie și Muzică“ „Difuzarea Poeziei“ au intrunit, în foarte multe cazuri, opinii convergente în pofida unor contradicții spontane, uneori „furioase“ dar binevenite. Aș remarca în acest sens intervenția poetului Jean Mogin care a „atacat“ pe drept un confrate, de asemenea, belgian, dispus să transforme poezia în pilulă publicitară și, deci, puțin în *sub-poezie*.

Enorm de utile mi s-au părut însă discuțiile în jurul difuzării poeziei, a legăturilor intime — atît de necesare unei reviste — cu publicul cititor, discuții conduse competent de poetul Arthur Haulot, secretarul general al Bienalei, ca și de editorul și poetul englez Nathaniel Tarn. Reluate cu prilejul unei excursii organizate în frumosul Bruges („... la morte“, cum zicea poetul), oraș plin totuși de viață, ticsit de muzee și capodopere la aceste discuții au participat intens, printre alții, poeții Robert Goffin, Președintele P.E.N.-Clubului belgian, Karel Jonckheere (care a condus, de altfel, ședința), Maurice Carême, care a propus concret ameliorarea *aproprierii* poeziei prin intermediul școlii, al învățămîntului.

Piedînd pentru studiul mai larg al psiho-sociologiei literaturii, al poeziei, subsemnatarul a prezentat într-o primă ședință deschisă, de lucru, diagrama principală a unei reviste „totale“ a cărei descriere integrală constituie, de altfel, subiectul cronicii stilistice sau psiho-critice din *Ateneu* septembrie, 1968. Ideea a fost reluată și susținută de poetul olandez Eldert Willems care a pledat pentru o statistică neîntreruptă a cititorilor de poezie, pentru interviuri spontane cu aceștia etc. „Critica — a spus el — această băutură digestivă, pierde mereu terenul și, din această nedorită caducitate, pierde — nu ne dăm seama — foarte mult poezia“.

Cu ocazia următoarelor ședințe dedicate difuzării poeziei, am luat din nou cuvîntul, subliniind serviciile pe care Radioul și Televiziunea le pot aduce literaturii, poeziei. Binevenită, dubla intervenție

a poetului Mihail Steriade (al cărui *Journal Roumain des Poètes* nr. 4 a circulat în sălile Cazinoului) mi-a permis o nouă luare de cuvânt susținută de distinsul poet și academician Albert Ayguesparse, cu privire la critica orală și vizuală — radiofonică și televizată — foarte dezvoltată în România. Pornind de la aceste aspecte, editorul Jean Breton (director al Librăriei Saint-Germain-des-Prés dar și poet, și distins estetician), ca și poetul elvețian Vahé Godel și-au exprimat regretul că, în ceea ce îi privește, ei se bazează pe propria lor publicitate și, de acord cu belgianul Ayguesparse, au recunoscut puținătatea emisiunilor literare radio-televizate în occident.

La discuțiile pe această temă a intervenit, de asemenea, poetul Radu Boureanu, care a vorbit despre prezența amplă a poezilor străini traduși în revistele românești, ca și despre eforturile *Vieții românești* și ale altor reviste de a întreține interesul cititorilor prin crearea unor noi rubrici etc.

Marchez cu un semn deosebit portretul evocativ, foarte apreciat, pe care Radu Boureanu l-a „țesut” în cadrul serii omagiale *Pierre Louis Flouquet* în prezența oficialităților și a participanților la Bienală.

În sfârșit, n-aș ști să închei aceste rânduri, fără a aminti că, primită cu mult interes de către poetul Paul Fèvrier, secretarul Comitetului de organizare a Bienalei, propunerea subsemnatului de a organiza o expoziție de reviste românești, a fost — ierte mi-se persoana I — de foarte bun augur.

Ținând seama de tema Bienalei — „Horoscopul Poeziei: Poezia de mîine în revistele de azi”, expoziția a cuprins exemplare numeroase din mai toate publicațiile românești care adăpostesc poezia. Este ceea ce am spus, de altfel, în alocuțiunea rostită cu prilejul vernisajului ca și în articolul-fulger al Jurnalului Bienalei, *Les Nouvelles à la main*, că nu există practic publicație românească în care poezia, fie direct, fie indirect — prin cronici literare, recenzii, mese, rotunde, anchete — să nu pătrundă și, deci, să nu se ofere unor straturi largi de cititori. Este ceea ce a adăugat, sub formă de impresii proaspete, și poetul Mihail Steriade, căruia i-am dat cuvîntul la vernisaj.

Trebuie să spun că expoziția noastră, presărată cu numeroase cărți, în diverse limbi, pledînd pentru difuziunea literaturii române în străinătate, a fost singura de acest gen organizată în cadrul celei de-a VIII-a Bienale Internaționale de Poezie.

La închiderea lucrărilor Bienalei, întregul material a fost donat Casei Internaționale a Poeziei, al cărei director, poetul și esteticianul Fernand Verhesen, a exprimat mulțumiri călduroase Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România și delegației românești prezente la Bienală, pentru darul făcut.

În sfârșit, fără nici o exagerare, foarte mulți participanți, care au luat cuvîntul, s-au referit la dinamica extraordinară a poeziei în țara noastră, la diversitatea stilistică a poeziei tinere, la rolul poeziei în genere în viața noastră literară și artistică. Numele României, referințele

la literatura română, la tirajele mari ale volumelor de poezie, au putut fi auzite pe buzele foarte multor participanți. Robert Goffin, cel puțin, și-a axat o bună parte din cuvîntul său pe situația literaturii, a difuzării cărții literare în țara noastră.

Aceasta explică și interesul manifestat față de expoziția noastră — care a purtat titlul: „La Poésie? Partout ...” — vizitată cu mult interes de-a lungul celor cinci zile cît a durat Bienala, ca și faptul că, în încheierea lucrărilor, am fost solicitat să acord două interviuri Radioteleviziunii belgiene: unul pentru emisiunile mondiale, altul pentru emisiunile belgiene interne.

O emoționantă manifestare inclusă în programul Bienalei, „Poezie și libertate” (recital poetic și muzical în care aș remarcă participarea lui Marc Haulot), s-a bucurat de sufragiile unanime ale participanților care au subliniat în cuvîntul lor necesitatea imperioasă ca literatura, poezia, să se desfășoare neconținut într-o lume a păcii și a libertății.

Bruxelles, 13 septembrie 1968

CONSTANTIN CRIȘAN

Poeți și critici străini prezenți la Bienală în fața standului Expoziției de reviste românești organizată de criticul literar Constantin Crișan

Constantin Piliuță

Pasărea norocului

① PAGINI DINTR-UN JURNAL VEST-GERMAN

② RÎNDURI DESPRE CAFENELELE LITERARE VIENEZE

6 decembrie 1967

1 Marbach e un orășel romantic, îmbibat de atmosferă veche tipic germană ferit — prin ce miracol? — de zgomotele și ispitele civilizației moderne. Pentru străinul sosit din Frankfurt, *city* evasi-american, agitat și isteric, această așezare de pe melancolicul Neckar, te întâmpină cu oaza de liniște pentru care omul din epoca tehnocrației pare să aibă o tot mai accentuată nostalgie. E începutul lui decembrie și ninge cu o abundență coplesitoare. Privesc pe fereastra micului hotel unde am tras, și în fața ochilor mi se înfățișează priveliștea unei ilustrate de Crăciun: brazi, artificii scinteietoare, ingeri mecanici, lumini proiectate blind spre acoperișe somnolente. Peisaj relativ anacronic și sentimental. Mă întreb, cine poate fi regizorul acestui spectacol care la urma urmei, nu-mi displace; îmi redă sentimentul copilului de odinioară, visînd deasupra unei cărți cu poze desenate strîmb și duios.

Am sosit odată cu seara și iată că oboseala începe să se insinueze tiranic. Alergasem toată ziua prin anticariatele din Stuttgart, pus pe „vinătoare subtilă” cum ar spune Ernst Jünger. O ezitare între veghe și somn, apoi răsucesc comutatorul. În jurul meu plutește un nu știu ce aer intim și străniu, conturile mobilierului vechi se estompează pînă la dizolvare, și în cele din urmă mă scufund într-un calm străin hotelurilor moderne, excelente în privința confortului, dar parcă din ce în ce mai văduvite de personalitate.

7 decembrie

Spre deosebire de ziua precedentă, acum e o dimineață cu lumină pleneră. Zăpada înghețată lucește ca nichelul. Mă întreb dacă în Germania de vest există multe așezări mai potrivite studiului și reculegerii ca Marbachul, urbea natală a lui Schiller. Cercetez trecătorii, destul de rari la această oră, casele cu farmec de vechime greu de aproximat; sînt primele tentații pe care le simte omul ajuns în locuri vizitate pentru prima dată. Totul, cel puțin pentru moment, îndeamnă la meditație și colocvii cu umbrele recutului. Clipe identice trăisem doar în urmă cu un an, cînd niște prieteni m-au dus cu mașina la Goslar, superb oraș medieval, în care întîlnirea cu istoria, sublimată în piatra clădirilor, tonifică, eliberîndu-te de angoasele și complexele civilizației neonului. Liniștea străzii sporește pe măsură ce mă apropiu de „Schiller-Nationalmuseum”, care e adăpostit într-un alb palat îndreptat cu fața spre Neckar. Platanii și aleile largi vara, de bună seamă, transformă împrejurimile în paradisul îndrăgostiților și al păsărilor.

„Inter Naciones” din Stuttgart mi-a anunțat vizita, așa că sînt așteptat. Intenția mea e să stau de vorbă cu Dr. Paul Raabe, prestigiosul istoric literar, căruia i se datorează cele mai de seamă editări

de documente ale expresionismului. Numeroasele sale lucrări, exemplare, constituie pentru germaniști autohtoni și de aiurea inestimabile instrumente de lucru. Decorul în care îl găsesc e clasic, de nedesprins din existența cotidiană a intelectualului de anvergură; volume debordând din rafturi, reviste, maldăre de plicuri, fotografii. Respiri un aer care îți priește. Discuția noastră începe profesional, fără prea multe formalități protocolare, de altfel de un anume folos doar pe meleaguri mai apropiate de orient. Îți surprinde încă de la începutul conversației interesul manifestat la noi în țară, nu numai pentru literatura germană modernă, ci și pentru fenomenul cultural străin în general. După ce îți arăt că pasiunea noastră e firească și înscrisă pe linia unor preocupări devenite tradiționale, îi pun pe masă câteva numere din „Secolul 20“, la care adaug antologia de lirică germană și recentul meu volum de traduceri din Trakl. Le frunzărește cu un interes punctat mereu prin semne de exclamație. Sint convins că omul din fața mea e foarte sincer — chipul lui de copil îmbătrinit între cărți, atât de timid, ar trăda orice disimulare. Preț de două ore conversăm pe tema expresionismului, și în cele din urmă despre ciudatul nostru Urmuz, al cărui nume, personal, l-aș scrie cu majuscule în istoria curentelor de avangardă din Europa. Mă întrebă dacă nu sînt dispus să colaborez la o carte, în fază de proiect, în care izvoarele subterane ale expresionismului vor fi urmărite dincolo de granițele germane. Ea își propune să demonstreze înrîndiri apropiate și stări de spirit identice în numeroase țări europene, în anumite raporturi cu istoria. Dacă mă gîndesc la clasicii avangardei române, unii dintre ei prezenți activ la nașterea lui Dada, fără doar și poate primul copil nebun al expresionismului, propunerea care mi se face ar da o rațiune colaborării. Unul din punctele de sprijin în stabilirea eventualelor apropieri l-ar putea constitui revista lui Herwarth Walden, „Der Sturm“. Ea avusese printre primii colaboratori de peste hotare cîțiva români în frunte cu Brăncuși, Tristan Tzara, Brauner și M.H.Maxy. Nu-mi amintesc să se fi vorbit vreodată la noi despre relațiile acestor artiști cu „Der Sturm“, una dintre faimoasele publicații ale expresionismului.

Înainte de a mă conduce în sala bibliotecii, Paul Raabe mă poartă să prelungim discuția diseară la „Schillerhaus“ unde vinul regiunii, cu o reputație consfințită de oenologi, ne poate apropia și mai mult...

La ora prînzului mă îndrept spre restaurantul din vecinătatea imediată a muzeului. După cum remarc, aici se adună aceiași care stau cîteva ore laolaltă în sala bibliotecii. Străinul proaspăt venit e asimilat repede și, din tact sau instinct, interlocutorul exclude prostestiile întrebări de felul: „De unde sînteți?“ sau: „Vă place Marbach-ul?“ ș.a.m.d.

Cu mici excepții, cei reținuți pentru studii în orașelul șvab alcătuiesc o familie compusă din reprezentanții celor mai diverse naționalități, germana fiind însă limba de comunicare generală. Aș spune că e vorba mai degrabă de o sectă care face din cercetarea expresionismului o religie. Pentru ea, și pentru mine (de ce s-o tănuiesc)? Marbach-ul este o Meccă. În Biblioteca anexată muzeului se află concentrată cea mai bogată colecție germană de literatură ieșită de sub penițele reprezentanților noului „Sturm-und-Drang“. Faptul e remarcabil, dacă mă gîndesc că după 1933 în Germania tipăriturile acestei furtunoase mișcări spirituale s-au rărit simțitor, ele fiind destinate rugurilor care iluminau pandalii de sabat modern! Golurile sînt acum umplute cu exemplare elegante fotocopyate după originale împrumutate de la diferite biblioteci ale lumii. Privită în ansamblu, biblioteca e departe de a fi cea mai bogată din R.F.G. — profilul ei e specializat pe acumularea de manuscrise, din care și posedă pînă în prezent peste o jumătate de milion de exemplare! De aceea i se și spune „Arhiva literară germană“. Avînd la dispoziție un material de asemenea bogăție, incalculabilă ca valoare, Paul Raabe și colaboratorii săi organizează în cadrul muzeului expoziții speciale dedicate scriitorilor de seamă, curentelor literare sau unui capitol anumit din istoria literaturii germane. În anul 1960 a fost alcătuită o expoziție exhaustivă a expresionismului. Ea se bucurase de un succes remarcabil, ecourile importanței sale fiind înregistrate prompt în străinătate. Uriașul catalog, operă exclusivă a lui Paul Raabe, reeditat de cîteva ori, mi se pare cea mai completă istorie literară a generației de la 1910. Rîvnisem mult acest „catalog“, dar prietenii puși pe urmele sale primeau invariabilul răspuns: epuizat! Poate că autorul prețioaselor lucrări bănuise avaturile mele în această direcție, intrucît la despărțire mi-a întins un exemplar pe care scrisese „Din inimă“.

Seara cobor în restaurantul hotelului, care de fapt e un „Weinstube“ foarte agreabil. Habitualii localului se așază la mesele lor de stejar și la lumina luminărilor, dublată discret de cea a becurilor, încep să joace cărți. Oamenii se cunosc de cînd lumea, atmosfera e caldă, aproape provincială. Rămîn destule mese libere, ca să nu te consideri intrus în mijlocul unei reuniuni atât de familiare. Îmi vin în

mintе scene asemănătoare, pe care copil le văzusem prin restaurantele din reședințele noastre de plasă. Tocmai încerc gustul „Apfelwein“-ului (care îmi fusese recomandat cu căldură la Frankfurt), când în fața mea se oprește un tânăr cu înfățișare de beatle. Se prezintă foarte civilizât, după care îmi spune că m-a văzut în sala bibliotecii. Mă invită să luăm cina împreună, precizând că ni se va alătura și colegul său de la Universitatea din Tübingen, un japonez. Insolitul gestului mă impresionează, dar sînt pus în neplăcuta situație de a-l refuza. Îi citesc pe fața cu trăsături adolescente o oarecare tristețe, pe care nu și-o poate disimula. Aflînd că sînt un consumator de moment, nevoit să plec dintr-o clipă în alta, înțelege și se retrage. Paul Raabe tocmai intră pe ușă, căutîndu-mă cu privirile sale mioape.

Localul în care am fost poftit să-mi petrec seara e instalat în casa natală a Dorotheei, mama lui Friedrich Schiller, poetul pe care din păcate ne-am obișnuit mai mult să-l sărbătorim, decît să-l citim, neglijîndu-i îndeosebi eseurile. Mi se spune că prea puține s-au schimbat în înfățișarea clădirii în care ne aflăm acum, și chiar a străzii, ceea ce mi se pare foarte verosimil, întrucît în Marbach inventivitatea edililor moderni n-a stricat încă nimic! Interiorul, ușor adaptat unui local de oarecare lux, poartă patina vremii. Ambianța îmi evocă restaurantul Capșa, prin prezența plușului roșu și mai ales prin atmosfera intimă și gravă în același timp.

La masa noastră se găsește și exegetul lui Oskar Loerke, marele cîntăreț al naturii magice, inițiatorul unei școli poetice de nebanuită vitalitate. Apucase să-mi frunzărească antologia și era vădit încîntat de alegerea pe care o făcusem din opera acestui liric, profund înrudit prin viziune cu Lucian Blaga. Îmi spune că în urmă cu doi ani se întreținuse aici cu Oskar Walter Cisek. Mă bîntuie emoția și tristețea pentru că l-am iubit mult pe acest elevat scriitor și om de cultură, prieten sfînt al literelor noastre, un inegalabil ambasador al spiritualității românești. Același îmi mărturisește că primise de la Cisek o scrisoare, expediată cu puțin înainte ca acesta să fi trecut pragul spre lumea umbrelor neclintite.

Un orologiu, nevăzut, și poate tocmai de aceea atît de tiranic, vestește miezul nopții. Dar discuția noastră continuă netulburată, deschizînd noi albii pe teritorii dintre cele mai imprevizibile. Vinul roșu, de foc, „bucură inima“, cum spune Trakl, mare iubitor de băutură și curată prietenie. Timpul închiderii localului desigur a trecut, dar aici există înțelegere pentru colocviile nocturne, astfel că chelnerul în loc să se învîrte neliniștit în jurul nostru ori să facă ordine trîntind ostentativ scaunele pe mesele învecinate, preferă somnolența discretă într-un ungher întunecat. Și totuși, trebuie să plecăm, nu înainte de a-l trezi pe chelner cerîndu-i încă un rînd...

Revenînd spre casă mă încearcă o vagă neliniște: pînă la camera mea trebuie să treci printr-un labirint de coridoare, să manevrezi chei și butoane și perspectiva de a trezi pe cineva mă îngrozește. Dar surpriza mea e de altă natură: studentul, care mă abordase cu cîteva ore mai înainte, își prelungise șederea angajîndu-se într-o cozerie aprinsă cu colegul său din țara samurailor. Iată, îmi zice, posibilitatea unei revanșe: le propun să dialogăm în jurul vinului, pe care îl și comand imediat și din abundență. Primul studiază aspectele politice ale expresionismului (ogîndite îndeosebi în paginile revistei „Die Aktion“), pregătindu-se pentru o dizertație, cel de al doilea, japonezul, se specializează în filozofia lui Nietzsche, dar îl interesează la gradul cel mai înalt și proza expresionistă, venerîndu-l pe Döblin, ceea ce mi se pare întru totul firesc. La o vreme auzim discrete bătăi în ușa intrării principale. Este polițistul de rond, surprins de nerespectarea programului. Deloc impacientat, proprietarul localului lămurește totul cu discreție: are un oaspete din România. Omul ordinei mormăie un „bine-bine“ și pleacă dîndu-i noapte-bună...

8 decembrie

Mi s-a facilitat o întîlnire cu profesorul Kurt Pinthus, și cum ora vizitei se apropie, mă stăpînește nerăbdarea conjugată cu emoția. Pentru germaniști, numele său e o noțiune. Antologia lui Pinthus, „Menschheitsdämmerung“, dedicată poezilor expresioniști, cucerise notorietatea în urmă cu cinci decenii. Succesul ei din anul 1919 se perpetuase la reeditarea din 1959! Între aceste date istoria întregistrează evenimente cumplite, care au traumatizat lumea într-o asemenea măsură, încît fața i se schimbase pînă la a nu mai semăna cu ea însăși. Cîțiva din pleiada celor antologați (Heym, Stadler, Trakl) muriseră foarte de timpuriu, fără a avea certitudinea omologării marelui lor talent. Unii s-au prăpădit pe sălbăticele fronturi ale primului război mondial, alții s-au stins ceva mai tîrziu, exilați pe meridiane

depărtate, unde aveau să cunoască umilința și foamea, iar bietul, inofensivul van Hoddis, înnoptat ca și Hölderlin, fusese ucis de naziști. Supraviețuitorilor nu le-a mai rămas decât să-și aleagă drumuri noi, întrucât furtuna care îi purtase cîndva în albia aceluiași fluviu, numit după o convenție expresionism, se risipise de mult prin văzduhul nemărginit ca și propria lor fantezie, inflăcărată, și sfîntă. Și în cele din urmă, a rămas doar unul singur, cel care îi unise într-o carte, eternizîndu-i și sub această formă,

Dus cu gîndul la toate acestea, mă îndrept spre locuința lui Pinthus de pe strada botezată cu numele poetului Gustav Schwab. La poartă sînt așteptat de sora profesorului, care mă conduce amabilă în „studio”. Interiorul e compus din mobilier foarte modern, confortabil, solid. Sînt poftit să iau loc într-un fotoliu adînc, care te poate răsuci în orice direcție ai pofti. Mă așteptam la o ambianță mai anacronică. Dar prezența noului de aici își are explicația în înseși avatarurile trăite de stăpînul lor! Kurt Pinthus a avut o existență zbuciumată, care nu i-a permis statornicirea într-un loc anume: După 1933 părăsește Germania stabilîndu-se în cîteva orașe ale Statelor Unite, apoi, asemenea unui erou din romanele lui Remarque, cu acte false revine în țară, nu în aventură romantică, ci ca să-și salveze uriașa bibliotecă. Cele cincizeci și cinci de lăzi cu cărți îl urmează pe drumuri lungi și ciudate, încheiate pînă la urmă într-un port american. Acum e stabilit definitiv în țara sa de baștină. Motivele pentru care și-a ales drept reședință Marbach-ul, sînt lesne de înțeles. Profesorul Pinthus a trecut prin multe, viața lui, pe care mi-o povestește cu un haz mărginind adeseori amărăciunea, este o biografie de dimensiunea fabulosului. Deși octogenar, muncește și azi cu o secretă energie, demnă de invidiat pînă și de cei mai tineri! Printre altele, editează opere ale expresioniștilor, și în același timp își definitivează monumentală istorie a teatrului, domeniu în care a adus interpretări dintre cele mai originale.

Venisem pentru o vizită extrem de scurtă (avertizat că profesorul este ușor bolnav din pricina unei răceli), și iată-mă plecînd din această lume a umbrelor reînviat, după o ședere a cărei lungime de peste trei ore o dorise gazda înșăși...

9 decembrie

Un prieten din Frankfurt ține neapărat să-i cunosc familia, care locuiește la Ludwigsburg. La ora convenită prin telefon, tatăl său vine să mă ia cu mașina. Situația mi se pare puțin neobișnuită: pînă adineaori nu-l văzusem niciodată pe acest om și iată-mă acum abandonat lui, pe un drum absolut necunoscut. În discuția noastră, intimă încă de la început, apare și o firească muțenie: trecem Neckarul, și orașelul, care mă încîntase cîteva zile, rămîne în urmă, încoronat cu nori elegant caligrafiați. Și nu mai am în fața ochilor decât șoseaua curgînd lin printr-o pădure cu imperceptibile sunete de cristal.

2 În capitala fostei împărății chezaro-crăiești, prima cafenea e chemată la viață în urmă cu aproape trei sute de ani. Cronicarul menționează momentul, fără a ignora numele inspiratului întemeietor, un oarecare Kolschitzky. Ea proliferază într-o asemenea măsură, încît la începutul secolului al XVIII-lea un voiajor francez se minunează scriînd că „Viena e un oraș plin de cafenele”. Desigur, nu Austria e descoperitoarea cafenelei, unde se servește cea diavolească băutură neagră și amară, multă vreme afurisită de sfînta biserică. Dacă austrieșilor nu le rămîne satisfacția acestei priorități, se pot consola în schimb cu faima unică de a fi știut să ridice cafeneaua la rang de instituție („Für den Wiener ist das Kaffeehaus eine Institution”, spune cineva) și să facă din frecventatul ei o religie cu canoane și rituri dintre cele mai insolite. În vremurile mai apropiate, mai cu seamă la începutul secolului nostru, scriitorii, artiștii și foiletoniștii îi sporesc prestigiul pînă la a-i conferi o aură foarte strălucitoare. Ea devine cu timpul martora mută a zămislirii unei glorioase epoci a spiritualității austriece. Și, paralel, ia o fabuloasă amploare cel mai modern folclor orășenesc din lumea modernă: cel al cafenelei literare. Cine vrea să-și completeze în acest sens imaginea, citească neapărat antologia bucată „Teoria cafenelei Central”, caligrafiată cu multă vervă de către Alfred Polgar.

Omul de cultură care aduce vorba despre cafeneaua vieneză, se gîndește întîi și întîi la Peter Altenberg, scriitorul și hoinarul nopților, care nu numai că nu-și concepea existența în afara „Kaffeehaus-ului“, dar a și creat un stil literar specific, „de cafenea“, schița minusculă cu observații spontane, redată telegrafic. Altenberg își indică o singură adresă, trecută și pe cartea de vizită: *Café Central, Wien I*, unde pînă și croitorul venea să-i ia măsura pentru haine. Eseiul Dr. Wolfgang Kraus povestește undeva că prin anul 1964, vizitîndu-ne țara, un bătrîn chelner de la Capșa îl întrebese dacă a auzit de Peter Altenberg. Dar el pierise de mult, odată cu Imperium Austriacorum... L-am evocat pe acest boem dintre cei mai bizari, intrucît viața lui sintetizează viața tuturor cafenelelor vieneze din prima decadă a secolului nostru: frumoasă, melancolică și nebună. Și Altenberg mai ilustrează un caz: pe cel al artistului cu talent mijlociu, devenind totuși nemuritor, dacă se pricepe sau are norocul să intre în literatură prin ușa acelei cafenele care determină bursa valorilor.

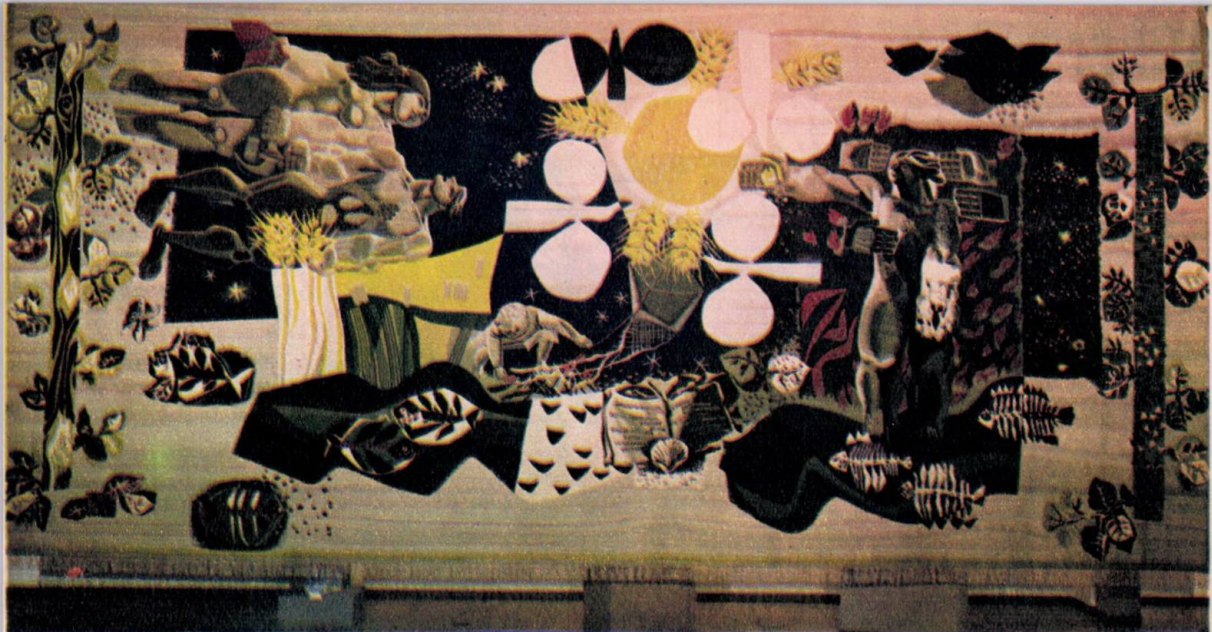
Rar artist al capitalei, care să nu fi sfințit, cu umbra sa încăperile vreuneia din faimoasele loca-luri de odinioară, precum „Café Central“ sau „Griensteidel“ (sediul lui Hofmannsthal și al lui Hermann Bahr, teologul tuturor înnoirilor artistice pe plan german). La dărîmarea celei de a doua, intrată în nemilosul plan de sistematizare al edililor, Karl Kraus vorbise despre „demolarea literaturii“, o expresie simbolică, perpetuată în timp și cu aplicație generalizată. Printre cei cîțiva străini de viața cafenelei, se numără și Georg Trakl, care prefera circumumile umile, obscure, de ambianță bacoviană.

Specifică atmosferă spirituală a cafenelei literare e risipită de uraganul evenimentelor de după 1938. Speriată sau pur și simplu gonită de ciuma brună, o mare parte a scriitorimii austriece ia calea pribegiei. Cine îl mai poate întîlni pe Musil la „Museum Café“, localul pe care voi veni să-l văd peste decenii, nu pentru interiorul său acum ponosit, ci doar să inspir aerul, odinioară al celui ce scrisese *Omul fără însușiri*? Dar pe marcele eseiști și filozof Egon Friedell, care se aruncă pe fereastră odată cu intrarea trupelor germane în Viena? Și atîtea și atîtea scaune rămîn goale: al celor mulți plecați în exil, ca și al celor ezitînd încă între a rămîne sau a-și urma confracții.

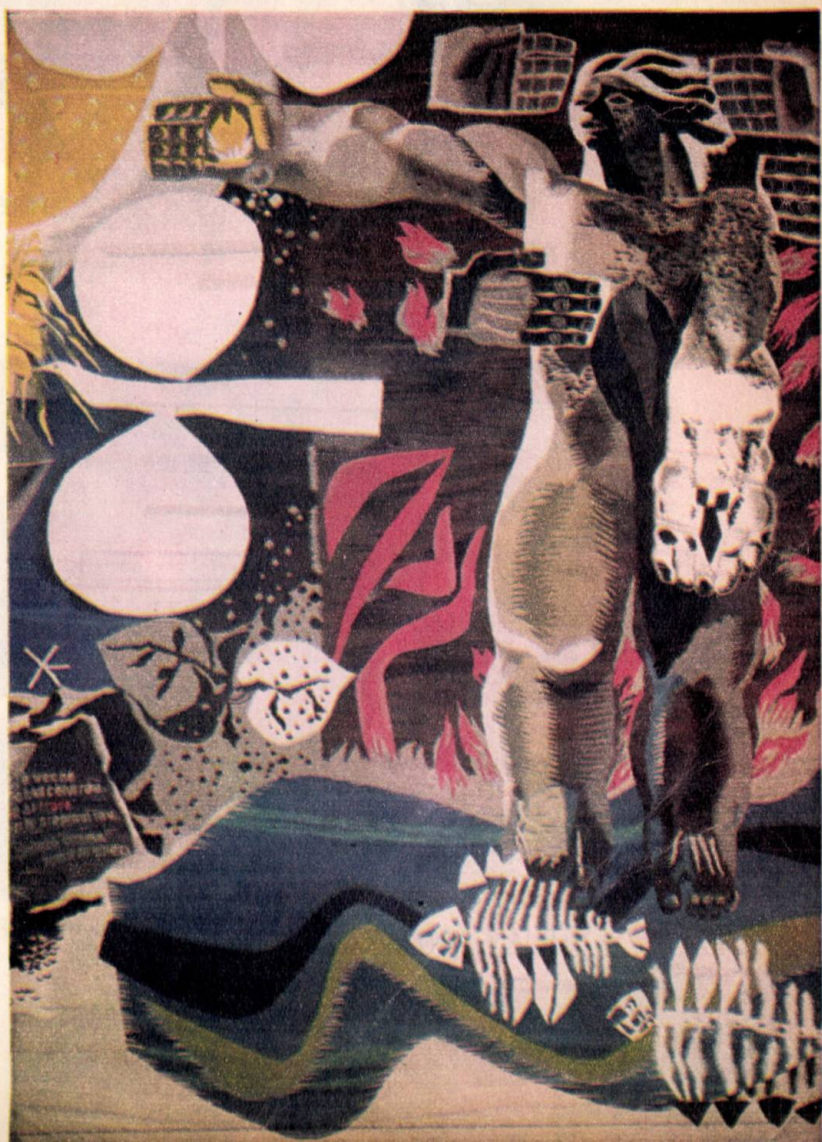
Cafeneaua, locul unde se caută artiștii iubindu-se și urîndu-se cumplit, unde se nase și se prăbușesc gloriile, unde vorbe de duh se încrucișează ca păsările iuți în văzduh, în sfîrșit, unde atîtea și atîtea fapte și întîmplări imprevizibile creează un climat spiritual autentic, intră treptat în agonie și aproape că nu-i supraviețuiește războiului. Se pierde pînă și recuzita specifică a interioarelor: mesele de marmură și scaunele plușate, tapetul și cristalul, muntele de tipărituri (la „Café Central“ se aflau în permanență aproape 300 de ziare, reviste, magazine și ilustrate...). Boemei de azi, rătăcită printr-o lume a tehnocraților, îi este sortită circumumă cu odioasele sale scaune de plastic, barul de falsă strălucire sau clubul impersonal.

Și totuși, pe harta Vienei mai există și azi o cafenea literară, clasică, așa cum a creat-o sfînta tradiție... Despre „Hawelka“ aflasem în urmă cu ani, fie din relatările pitorești ale unor cunoscuți, fie din aluziile presei, nu o dată insinuante. Sinuciderea tinărului „furios“ Konrad Bayer îi sporise faima: nefericitul poet și prozator era un obișnuit al localului, în care de altfel pusese și bazele unei mișcări artistice, cunoscută sub denumirea de „Wiener Gruppe“. Cafeneaua „Hawelka“ își are sediul în centrul capitalei, așa cum îi șade bine unei adevărate Mecca, spre care pelerinii se îndreaptă atît ziua cît și noaptea, căci porțile ei se închid rareori... Legenda spune că proprietarul localului dădea consumație pe credit artiștilor tineri, fără o lețcaie în buzunar, iar aceștia, în semn de recunoștință, îi atîrnau pe pereți cite un tablou. Anonimii și pîrlîții de ieri, Lehmden, Fuchs și alții, azi sînt *cineva*, așa că „Hawelka“ e și un fel de pinacotecă! Am văzut atîrnînd pe pereții cafenelei și două desene de Salvador Dalí, care trecuse și el pe aici (desigur, nu ca un artist sărac...), la fel cum vor fi trecut alții și alții artiști cunoscuți și necunoscuți de pe alte meridiane.

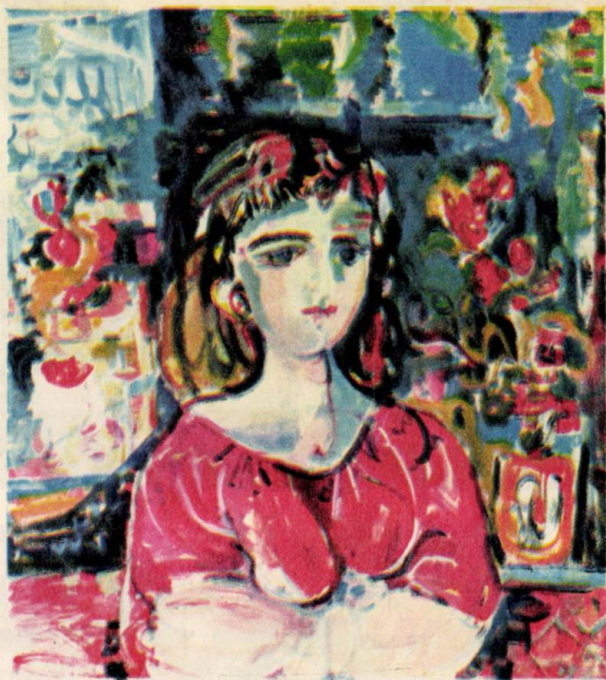
Prietenul meu Max Demeter Peyfuss îmi scrie deunăzi că scriitorii de la „Hawelka“ au început să migreze spre „Sport“, un local tot atît destupîd pe cît îi este și numele. Capricii de moment dictate de cine știe ce tactici ale Claussewitz-ilor literari. Dar ei vor reveni cu toții: din nostalgie pentru gloria „Hawelkăi“ și de dragul atmosferei ei de „alt Wien“, unică pînă și la Viena...

▲
ION NICODIM
CINTARE OMULUI

DETALIU ►

LIGIA MACOVEI

FEREASTRA

CAMILIAN DEMETRESCU

DISTRUGERE

CUMA

episod din romanul inedit

— PRINCEPELE —

de EUGEN BARBU

Într-o sfințită duminică, în timpul slujbei celei mari, în biserica de-i zicea Caimata, intră un bărbat înalt, dugos, lat, numai zdrențe, strigînd:

— Scăpați-mă, oameni buni!

Necunoscutul se prăbuși în fața porților împărătești și își arătă subsoriile. O fîntînea purulentă lăsa să curgă de-a lungul brațelor o scursură albicioasă.

— Ciuma! strigă careva și numele blestemei goli într-o clipă lăcașul de rugăciuni.

Vestea fugi pe ulițe cu picioare repezi. Sărbătoarea zilei a șaptea fu tulburată. Oamenii se închiseră în case așteptînd ceva, cu spaimă. O tăcere de moarte se înstăpîni asupra Bucureștilor. Seara se ivi luna îmbrăcată în singe și în jur era un senin sticlă. Pe la miezul nopții se arătară vircolacii căutînd capul lui Iuda și locul lui Căin. Cîinii lui Dumnezeu mușcau cu sete din lumină și oglinzile ce se știe că sînt răuvoitoare la boală fură acoperite cu marama albe. Se întunecaseră și ele și femeile spuneau mai tirziu că le pieriseră apele, încenușîndu-se și arătînd semnul morții. Coccoanele boierilor își scoaseră înspăimîntate inelele cu pietre prețioase și le ascuseră. Argintul și talgerele fură îngropate, podoabele despuiară perind chipurile frumoase și îngrijorate. Tăcerea creștea nemiloasă și noaptea asta parcă rece în miez de vară nu se mai sfîrșea. La casele de pe podul Mogoșoaiei se trăgeau grelele perdele și se aprindeau luminările de Paști. Porțile se închideau cu lanțuri și dacă ai fi ascultat bine ai fi auzit cheile ruginite mișcînd în broaște de fier. Vircolacii pieriseră, lumina rea a lunii pierise, acum totul scînteia. Era o noapte înspăimîntătoare cînd în frumosul ei furnicile lucrează mai mult și crește sarea în mări. Oamenii simțeau cum le sporește singele în vine ca să se apere de amenințarea care venea de undeva din văzduh.

Încă nu făcea nimeni nimic, toți se uitau spre palatul Princepelui de la Curtea Nouă. În toate ferestrele ardeau lumini mari, împărătești ca la sărbători. Poate era numai un zvon, poate nimic nu era adevărat, poate se speriaseră popii de la biserică de-i zicea Caimata, cine mai știa ce să creadă, dar cînd totul părea că se liniștește și lumea se pregătea să adoarmă, deasupra orașului se auzi un zgomot îndepărtat și ciudat. Dinspre Balta Icoanei, numită și lacul Bulindroaiei venea un nor ciudat, ca soda, în acea stranie lumină. Să fie lilieci de la mănăstirea Mărcuța? Să fie giștele Mitropoliei? Nu erau. Ceva amenințător se apropia cu

o egală bătaie de aripi. Aerul era stătut, nu se isca nici un vînt, praful sta neclintit în ulițe. Un miros greu, rînced, însoțea acel nor încet, sticlos, ca o lină, acum albă, nu murdară.

O nuntire de fluturi, parcă nemișcați, duși de o secretă mișcare spre fîntinile Princepelui acoperi lumina lunii. Întîi veniră cei cu aripile ca pucioasa, galbeni și ușori, iradiind în noapte, tăind aerul în miliarde de felii, erau fluturi amiral, lămîișă, albilișă, fluturii cerului și fluturii de sidef, vestind zorii ce nu se mai arătau. Păreau frumoși, mulți cum erau, plutind ușor deasupra caselor, apoi învăluiră pomii și coroanele lor odată se prăbușiră într-o decorare lacomă și rămaseră pustii și iar înfloriră în strălucirea mirată cînd norul cel galben se ridică deasupra palatului. Aripile galbene erau străvezii, ai fi putut vedea înșepătura albastrea a stelelor prin ele, dar din această frumusețe totul se duse, la fel de încet, cu aceeași mișcare secretă, cum ai muta vag lumina. Dinspre jîtnița domnească se auzi atunci un fel de chișăit de șoarece, unanim, mult, stîns, amenințător și mai amenințător. Soseau strigile, fluturii cap de mort, aduși de molimă. Erau mulți, roșii ca amurgul, arătîndu-și amenințător găvanele negre. Nunteau și ei tăcut, gros, umplînd aerul de un miros greu. Abia mișcau aripile ca și cînd ar fi fost înecați în apă. Nu se grăbeau, acoperiseră cerul cu un vâl negru. Nălbarii și fluturii cu coadă de rîndunică, fluturi de zi cine știe cum treziți și porniți în această ciudată migrație, lăsaseră un polen galben, ușor în văzduh. Prin acest perete subțire și trans-lucid treceau ceilalți, greoi, amorfi, puturoși, voluptoși cîtînd parcă un punct cardinal. Rămaseră în aer, lipiți sub lună, ascunzînd-o, oamenii îi văzură bine, buha ciumei dăduse semn fără milă Bucurescilor.

Din cloaca de la Curtea Arsă se auzi strigătul lui Malamos Bozagiul:

— Fraților, a sosit!

Cerșetorii, șandalii, orbii și șontorogii se iviră de sub bolnițe și priviră fluturii. Îi primiră cu urlete de bucurie și de sub cărămizile prăbușite se iviră sticle de vin și rachiu din care se bău cu sete pe nerăsuflăte.

— A sosit ciuma, fraților, mai spuse Malamos și se arătă deasupra fostelor grajduri ale seimenilor.

Era înalt, țeapăn ca un proroc și le vesti răsucindu-se în gluga lui de călugăr, legată pe mijloc cu funia unui spînzurat:

— Al nostru o să fie orașul!

Ridică brațul drept și cerșetorii îi văzură inelele făcute din cuie de cosciug, vindecătoare cu care le lua durerile de cap și-i lecuia de spînz.

— Să trăiască regele nostru! strigară milogii, care din cărucioare, care de pe grămezile de gunoaie în care mișunau șobolani cit oțetei de lapte. Duhoarea pîmînișelor fu răscolită de acea mișcare.

— Aud ciinele pămîntului! vesti Bozagiul, a trimis fluturii să aducă apă copiilor morți!

Un fior străbătu ființele acelea fără frică. Pe urmă tăcu și el și se așeză așteptînd să treacă norul nefast. Strigile stăteau nemișcate asupra orașului, ca și cînd l-ar fi pîndit. Aerul devenise năbușitor. În case copiii țipau de spaimă și muierile cărau găleți cu apă că boleșnița venea cu sete mare și arșiță. Călugărul nebun de la fîntinile neconținut cîntătoare ale Princepelui opri duruitoarele și în bazine stătura artezienele. Fu și mai tăcere. Fluturii nu se mișcau, torceau parcă aerul cu aripile lor leneșe. Totul era bolnav în această cumplită noapte a începutului ciumii.

Ilustrații de Mihai Sânzianu

Și-atunci bătău primul clopot vestit, de o toacă dementă și după ea se luară altele și oamenii scoaseră afară frigăruiele de carne și luară tălângile de la capetele vitelor și începură să le lovească în disperare. Copiii izbeau aerul cu ciomege și prăjini și totul era un vaer de fier și de strigăte împotriva molimii.

Fluturii cap de mort ascultară dangătele triste de la biserica Stavropoleos, încrucișându-se deasupra acoperișurilor, dar nu se clintiră. Veneau zorile și arătau și mai amenințător, chițâind ca șoarecii în aerul zăcut. La Mitropolie se scoteau moaștele și icoanele cele mari. Șapte preoți în odăjdiile de baibafir slujeau cu glasuri mari în altare. Lumea căzu în genunchi prin curți și se rugă spre cerul în care stăteau cei mai buni vinători ai vieții.

După ce bătură aerul, mahalagiii din capul Dimbovicioarei se aruncară asupra ciinilor, să-i schilodească, nu alta. Animalele urlau gonite prin curți să sperie ciuma. Venea moartea cu tot tacimul său: cu coase, cu gresia și ciocanul. Întii te atingea la cap sau la rărunchi și te bolnăvea, pe urmă îți lua viața în cumplite chinuri. Soldații albanezi ai Prințepelui alergau spre bariere să le închidă și să le vegheze. Puțurile fură acoperite cu scinduri și pe porți se însemnară cruci de smoală. Se astupau de zor găurile, pe unde erau, să nu încapă molima.

În curți se aprinseseră focuri.

*Pe loggia palatului de la Curtea Nouă pima rază de soare făcu să sclipească marmura:
Sol non occidat! seria acolo cu litere săpate în piatră.*

Ce pustie zi urmă!

Unde erau gătitetele ploi să stingă setea neașteptată ce se ivise în gitlejuri? Unde erau sclipirile fintinilor artizicești? În șanșuri se și ridicaseră garduri de nuiete să se oprească ce se mai scurgea, o apă plină de lintiță. Oamenii agiei stringeau cu sacalele proviantul pentru trebuințele spitalicești.

La șase dimineața se bătură a doua oară clopotele cu disperare și după ele toate fiarele sunară. Fluturii nici atunci nu se mișcă de deasupra orașului. Urcaseră mai sus și întunecau lumina nădușită a zilei de vară. Arnăuții domnești traseră cu puscile și-i împrăștiară și când totul se luminează simțiră nemiloasa căldură. Pînă seara și a doua zi nu se întimplă nimic. Boierii își chemaseră doftorii să-i păzească și pe ulițe nu se ivi nici un echipaj. În grădina lui Scuffa năvăliră nebunii de la mănăstirea Mărcuța ce nu mai puteau fi ținuti din pricina clopotelor ce îi asurzise și mai rău îi stricase la cap.

Ceasurile treceau greu și nimic încă nu se iveau. Parcă toți ar fi vrut să mai audă ceva, să știe, că dacă moartea își făcuse sălaș undeva măcar dintr-acolo, să se ferească, pe cînd așa? Nu avea nimeni somn, nimeni liniște. Geaba slujbele popilor ce nu se mai odihneau, numai la marea icoană a Maicii Domnului mai era speranță, pentru că Isus pe nici unul de ciumă nu vindecase. La prînz o scoaseră într-adevăr și-o duseră pînă la Dimbovița cu mare poșfală. Treizeci de copii îmbrăcați în alb o purtau și în urmă veneau sute de părinți ai bisericii, neînfricați, călcînd în praful uliței. Icoana era împodobită cu flori grele de vară, încinse giur-împrejur ca o coroană. Miini dibace ascunseseră în această frumoasă arătare a podoabelor naturii și urzici și bucăți de usturoi. Soarele sclipea nemilos în aurăria nimbului Născătoareii. Muierile bătrîne se închinau și își ascundeau ochii. Nu era bine să chemi boleşnița cu astfel de podoabe ce trebuiau iute ascunse, să nu le vadă lumina. Dar cine mai ținea seama de asta? Văzduhul cînta cu vocile groase ale sfinților părinți ce aruncau cu fum de tămîie în dreapta și-n stînga să schimbe aerul.

După icoană fură plimbate moaștele sfîntului Pantelimon, lăsate descoperite să vadă lumea de unde o să vină minunea și izbăvirea. Erau citeva oase galbene învăluite în borangic și mereu stropite cu aghiasmă, ca să nu miroasă, la care cu toți priveau, făcînd cele cruci mari. După ce și aceste sfînte daruri ale bisericii fură întoarse la locul lor, Vodă trimise sacalele sale să stropească ulițele cu apă parfumată ca la marile sărbători. Era o risipă dar și o dovadă de frică.

Pînă într-a patra zi nu mai muri nimeni. În casele boierești ardeau noapte și zi luminări mari de ceară de Smirna și mirodeniile și camforul parfumau aerul. Fuseseră întinse mese de care nu se atîngea nimeni pentru îmbunarea morților, după obicei. Printre tacimurile acoperite cu șervețele de Olanda, ca nimic să nu lucească, așteptau farfurii cu pastramă și icre tescuite, erau cirnați de zahana și ghiudem cu mirodenii, nisetrul zăcea în porcelan cu ochi sticloși, alături de cegă și păstrugă. În casa marelui ban Radu Golescu, Iofarii de mare și scrumbița împușeau aerul de două zile dar morților nu le cereai să se grăbească. Sfințiseră preoții masa și așteptau semn mintuitor, el cu ai lui, să nu le putrezească piersicile și prunele oferite răposaiților de dincolo. Vel Logofătul Manolachi Grădișteanu nu se mai ridica de la icoane, dînd spate îmbeșugatului prînz așternut pe un damasc albastru ca marea,

unde zăceau brinzeturi de Olanda, gadalupi, atunci aduși de la țară și poligale amare pentru slugi, trandafiri, păstrăvi, țipari, luchii și știuci, precum și minunea merelor domnești de Fürstenapfel, mere dungate, mere Paradis, merele sunătoare de la moșia sa de la Dunga, pergamute de Isember, tămioase și moi, după care-i lăsa gura apă chiar în rugăciunile sale inflăcărâte. Tot ce era mai bun pe lume se aruncase, morții pe mesele întinse și ochi osteniți vegheau la putrezirea fructelor. Pentru că moartea și morții ei nu veneau la praznicul cel silnic și pustiu. Piersicile galbene la început se învinețeau sau se făceau roșii ca bubele, anghinarele impietreau și mai tare. Boier Belivacă pînă să guste morții mai gusta din cantaride ținute într-un sipet numai pentru suflul său să-l întărească. Pepenii godini și cantalupii se descompuneau în căldura necruțătoare, strugurii cei brumați, atunci aduși cu grijă din viile apropiate pentru vremuri de petrecere nu de spaimă, păreau a patra zi o coptură galbenă pe mesele cele strălucite. Smochinele nu mai arătau ca de la început deși începeau și ele să miroasă greu. Casele se umpleau de un aer gros de la luminări, se ardeau măturile cu care se mătura ca nu cumva cine știe de unde să aducă ele boala, în ulițe băteau fără încetare clopotele și toaca de la Sfântul Gheorghe Nou, cu sunetul ei de lemn de cireș umplea bogatele urechi de o chemare a credinței ce nu se mai isprăvea. Toți ochii erau pe palat. Cîtă vreme Principele nu părăsea Bucurescii ei nu puteau să fugă pe la moșii pentru că atîta le-ar fi trebuit. Vodă ședea netulburat în încăperile sale și citea din Cărțile de învățătură într-o smerită resemnare. Seara prin ferestrele deschise seimenii de pază îi auzeau glasul monoton slovenind cu voce tare:

„Spune-mi acum, ticăloase suflete unde este Domnia noastră? Unde este muma noastră? Unde sînt feciorii și fetele noastre? Unde este slava cea deșartă a lumii acesteia și bucuria ei? Unde sînt băile cele calde și umplerea voii trupului nostru? unde sînt grădinile noastre cele frumoase, cu mesele întinse cu cărnuri cu miros bun și frumos? Unde este vinul care totdeauna înveselea inimile noastre? Unde sînt vioarele, și tobele și surlele? Unde sînt caii noștri cei frumoși și podobiți cu rafturi poleite și cu șale ferecate? Unde sînt inelele noastre cele cu pietre scumpe? Unde diamantele cele împărătești împodobite cu mărgăritar și cu pietre de mult preț? Unde podoabele hainelor împărătești? Unde este aurul și argintul dintr-această ume, ticăloase, suflete? Că pentru lăcomia aurului și argintului tău și a altora ce nu iubesc pe Dumnezeu tu te-ai despărțit de fața cea dulce a Dumnezeului tău...”

Princepele sta îngenușiat în fața altarului de taină și se ruga pentru sufletele cele păcătoase ale supușilor săi, și lumea cea nemernicească știindu-l acolo, cu smerenia pe buze, dulce spera în mintuire. Numai într-aceste la Curtea Veche, năimiții și scurșii, blestemul lumii și nefericiții pîneau în petrecere distrugerea celorlalți. Asta așteptau ei ca acei vii și bogați să fugă dinaintea morții și ei să iasă din vizuinile lor și să tilhărească. Acuș se fereau de puscile albanezilor și de grelele pedepse ce le-ar fi cîpătat dacă nu și-ar fi ținut firea pentru că Domnul nu glumea. Stăteau în gunoaiele lor, roși de șobolani și de podagră, mîndrindu-se cu rănile lor de care pînă și ciurma avea să se sperie. Avea să mai treacă ce mai avea să treacă și pe ei îi vor chema să le îngroape morții de care nimeni nu se va mai atinge. Răbdătorii, cu ochii mijiți de pohte multe așteptau cheful, dînd strigăte de sfidare și oamenii de pe ulițe și de prin curți știau ce-i așteaptă. Focuri, cutremure și războaie făcuseră din vechile grădini și palate cu scări de mermer, cloaca pierzaniei, locul tiriturilor și al certărilor cu legea. Unde se scăldau Domnitorii în băi de Țaringrad, acum se pișau caii pribegi și creștea bozul. Unde fuseseră iatacurile beizadelelor și a cuconilor pe unde trecuseră minuni

de fete cu părul ca griulcopt, acum se usurau Malamos Bozagiul cu ai lui, lăsînd în urmele baligii întregi, spurcate și impuțite. Zidurile trebuiesc a știre să îmbătrînescă, nu să se ruineze, zicea Vitruviu cel bătrîn, dar cine mai ținea minte aceste vorbe într-un loc unde totul se clădea pe nisip, mic și în grabă, fără măreția altor lăcașuri. Calicii își scormoneau plăgile cu unghii negre și se căutau de purici. Aici se înălțaseră cîntări nemaiauzite și spaima domnise cu tot cortegiul ei sumbru. Aici lucise aurul cel ce cursese ca un rîu printre mîinile lacome, aici în bășicile seimenilor se luaseră vieți, dar ce le spunea acestor năimiți ruina și prăbușirea? Dacă ai fi scormonit mai bine gunoiul ai mai fi scos de sub resturi vreun capitel corintic sau delicate frunze de acant din marmură. Sub bucățile de pepene putrezit luceau la vreo lumină neașteptată crejurile de caulicoli, cîte opt, cîte opt. Pe toate acestea treceau cu nepăsare tălpile desculțe ale uitaților de Dumnezeu cei fără de noroc, cioclii orașului ce sta sub semnul morții.

Din această amorfire, cum se întîmplă oriunde, femeile se deșteaptă primele. Întîi își puseră cîte una, cîte una podoabele: lăntugurile și cerceii, salbele și cercei, inelele matostat și sculele, ascunse cu grijă în locuri secrete. Nu mai puteau răbda să stea cu degetele neîmpodobite, nesulemenite și fără să stîrnească pohtă bărbaților. Numai briliantele cu duhul lor înflăcărat nu fură arătate pentru că prea chemau moartea. Doamna Neașa Pîrșcoveanca, nevasta Marelui Vornic începu a umbla prin iatace punîndu-și rochiile cele roșii, că spunea ea, speriau boala. Își căuta sarvanele de canavă, ghiulghiulii cu blană de samur și guler cu ciaprazuri, felegelele turungii cu pîntece de ris, contesele de postav, cu limie de samur, pancealele și iile cu lese de mîrgăritar, cu șireturi de fir, mătăsăriile, dula-

mele de lastră și pe toate le potrivea în fața oglinzilor despuiate de pinzele doliului celui alb al ciumii. Și iară sclipeau oglinzile venețiane cu apele lor albastre, clare și aurul îi făcu cu ochiul nebunei. Își pusese pe rind rochiile de terțanie cu flori de fir, în ghiordii, zăbunelele de sandal, în zăvase cu șapte foi, de lastră, căptușite cu taftă leșească și își mai potrivea nasturii cu jilal, cu lești și leștișori în chip de gripsor, șirurile de mărgăritare, sălbile de zloți și paftalele. Până și pervazurile de argint ale oglinzilor o arătară minunată atunci, cum era. Și după ea se luară și celelalte, din plictis, din neavînd ce face, stolniceasa Haretia, Sofica a hatmanului Costachi Caragea, Catrina Greceanu, Sanda Done, ca să nu mai vorbim despre Păunița Cantacuzen care uitînd de boalea sa își chemase croitoresele și le jughinea în legea ei că se apropiiau sărbătorile de toamnă și zicea că nu mai avea ce îmbrăca.

Și dacă femeile îndrăzniseră de ce să nu se apuce și cinstitele fețe bărbătești de rele? Încet, încet se iviră și fețele de măsură pentru cei vii, că pe cei morți îi săturaseră, chit că ei nu veniseră și unde se așezară peșchirele și mărămile de mîini și fură poștiți caspeții și deschise ferestrele. Locul clopotelor de spaimă îl luară lăutarii, lihnii de atita odihnă, și lăvițele fură iar acoperite cu covoare și pe mese luciră lingurile și cuțitele de argint. În casele dumnealui Ianachi Moruzi petrecură den a patra zi pînă-ntr-a șaptea mulți prieteni și neprieteni, înfrățiți la gust, gustînd cu mare osteneală testemelurile făcute la Colentina, stafidele negre, zise chiutuzise, stafide roșii și razachii, măslinile negre triglenes, măslinile cerzi și cîte altele. În timpul ospățului musafirii aruncau sub mese bucăți mari de carne de vită și din cupe scurseră vinul cel dogoritor pentru morți. Printre picioare amușinau cîinii de casă și saxonii de vînătoare ai gazdei, mare zăveră făcînd. Se întonară și cîntece eclesiastice, dar mai mult de lume ziseră țiganii înveseliți den frică, în ulițe se văzură și trăsurile elciilor și se spunea că Vodă luase o gustare ușoară cu Mitropolitul, dar nimeni nu putea pune mîna în foc pentru asta. Și cînd s-auzea că se vor deschide și apele cu glasul lor adormitor den fîntîni, căzu vestea ca un trăsnet: în mahalaua Scaunelor muriseră trei pe neașteptate, ascunși se vede de rude.

Li se arseră hainele în piață și cîinii ce se atinseseră de rufe fură împușcați. Iar bătură clopotele a amenințare, un stol de clopote cu mereu alte glasuri, apăsate, dulci, rugătoare, triste, melancolice, vesele, săltărețe, groase în glas ca doaga, piuînd parcă, subțiri și înălțătoare, mîngîind sufletele, ori sperîindu-le și mai rău pentru că vorbeau despre apropiata moarte. Piețele se închiseră și fiarele strălucitoare din prăvălii fură băgate în pămînt: sape, lanțuri, lampele de noapte ale lui Karoll Knappe duse într-o pivniță, gughionurile vînzătorilor de bragă ascunse pren magazii și iar fură purtate moaștele sfîntului Pantelimon pînă la Dimbovița.

De pretutindeni se auzeau ciocanele bătînd ușile în cuie și Malamos Bozagiul strigă celor din oraș că l-a auzit pe cîinele Cerber cerînd cap de om. Vocea lui răzbi în nouă hotare, pînă în bariere, parcă mai departe decît băteau clopotele izbăvirii. În porțile unse cu citran fură înfipte capete de cal ca să sperie ciuma. Noptile erau și mai albe că era lună plină și varul din ziduri făcea și mai mare setea celor atinși de fierbințeală. Nu mai era unul, nu mai erau trei, boala se așezase pe oraș cu temeinicie. Mirosul de oțet nu reușea să acopere duhoarea cadavrelor lăsate în fața porților. În fiecare fereastră ardeau luminări. Flăcările soavitoare aprindeau noaptea cu mii de lumini. Se iviră cioclii de la Curtea Veche, cu fulare roșii și cu dinți de mort la git. Aveau pe cap cagule negre ca acei faimoși becca-

morti de la Napoli și erau la fel de nelegiuși. Băteau în porți după ce furau banii puși pe ochii răposaților și cereau ce li se cuvenea cu glas mare:

— Aruncați colacii de pomană și olcuțele cu vin așezați-le în praguri!

Miini șovăitoare se arătau pe după uși și ei tirindu-și picioarele rupte luau prinosul și-l dădeau pe git. Se îmbătau repede, nemîncați cum erau cu lunile și cînd aveau treabă mai multă, aruncau în furgoane și cîțiva vii, abia picniți de boală. Aceia strigau de sub cadavrele țepene ale altora, dar lor nu le păsa, păseau măreț pe lingă caii răpânoși loviți cu bice cu plumbi și cîntau „veșnica pomenire“, rîzîndu-și de victime. Dincolo de riul Colentina și el secat acum de arșiță era o groapă în care stinseseră var. Acolo îi aruncau, presărînd țărînă deasupra și privind cum mai mișcă careva sub stratul ușor, scoțînd cite o mină și pe urmă prăbușindu-se în arsura ce clocotea încet devorîndu-le trupurile.

Princepele își amintea Parentalia romană și se întreba cînd vor năvăli morții pe ulițe urlînd, nemaiîncăpăînd în gropile comune? Frica adusese în oraș munți de flori cine știe de unde culese. Zăceau mormane, mormane, pe treptele bisericilor și în fața porților. Căldura le istovea iute și putrezeau și ele nemiaușînd să acopere greaua duhoare a morților. În pomi nimfele fluturilor lăsate în urmă cu o săptămînă se deșteptau la căldura focurilor neistovite și cerul iar se umplu de polenul aripelor proaspete ca de o pucioasă strălucitoare. Se auzeau de pretutindeni strigăte:

— Apă! Apă!

Dar nimeni n-ar fi adus vreun ulcior pentru buzele insetate. Se părăsea frate pe frate și soț pe nevastă, toți își căutau locuri singurate, sperînd să nu ia de la celălalt boala. Din odăile puturoase ale pușcării se auzeau țipete disperate. Nimeni nu le mai dădea de mîncare nenorociților de hoți și noaptea cei înnebuniți se loveau cu capetele de pereți, de parcă ar fi spart cineva nucile cu sacul. Se spunea că la hanul Toptangiilor, Malamos nu vrea să primească pe negustorii din mahalaua Scaunelor care-l implorau să le ridice morții. Regele Bozangiilor n-avea vreme pentru că era în petrecere cu niște căzături de kiramele culese de prin șanțuri, bolnave, pe moarte, dar încă bune pentru asemenea ființe ce nu mai cunoscuseră femeia de luni de zile. Erau lucruri și mai grozave. În porți începuseră să apară leșuri fără cap. Rudele retezau căpățînile răposaților cu toporul ca să sperie ciurma și le așezau tigvele între picioare. Pe direle de singe scurs se adunau roiuri de muște și ele bintuînd aerul ca apucatele. Noaptea hoții de la Curtea Veche tăiau dreapta morților ca s-o afume și s-adoarmă pe cei ce aveau de gînd să-i jefuiască. Cu brațele retezate sau numai cu degetul mic alergau beți și besmetici pe sub garduri nu înainte de a vîri în gura morților cite un bolovan rotund pentru ca aceia la vămile văzduhului să nu mai apuce să spună cine făcuse ticăloșia. Așa că dacă ai fi trecut pe la miezul nopții ai fi zărit în porți niște ciungi rinjînd la lună, cu lumînări în stînga ce mai rău îi lumina și-i făcea și mai înspăimîntători. Muierile spuneau că din lipsă de carne, la Zahana se vindea trup de copil și nu se mai minca decît ștevie. Orașul se pustia, dar boierii nu se mișcau de dincolo de perdelele lorgrele, pîndindu-l pe Princepe. Acesta tot între cărțile sfinte ședea, rugîndu-se. Era tare de suflet și asta dacă mai ținea, pe toți avea să-i prăpădească. Răsunau glasuri de preuți jelînd morții printre fumurile verzi:

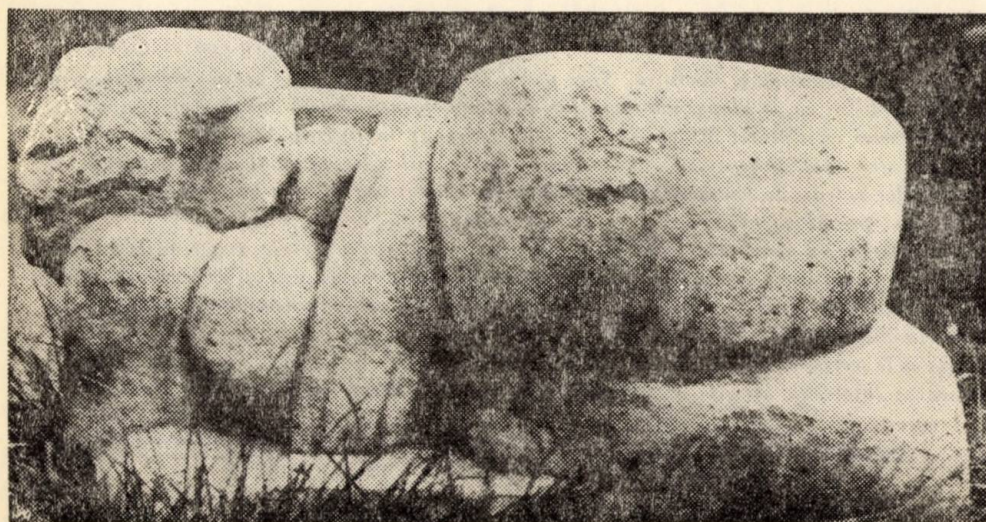
Mergi la mama ta, pămîntul, moale ca lîna pentru cel drept! Deschide-te, pămînt, să nu-l apeși! Acoperă-l cu haina ta!

Și nu mai ploua, nice măcar puțină rouă pe pământ nu se lăsa. Bolnavii se stingeau de sete după ce aveau deliruri sticloase în care visau că se scaldă în mare sau în riuri clocotitoare, după ce beau din apa morților, roșie ca jeraticul. Le ardeau pintecele și din bube le curgea o zeamă albă puturoasă. Aveau dureri înspăimântătoare de cap și usturoiul de la gât și oțetul nu mai foloseau la nimic. În nebunia lor vopseau pereții cu catran să nu mai vadă izbitura lunii în pereți. Locul bintuit nu era scormonit de sapele milogilor nici ziua, nici noaptea, pentru că plinge și pământul, spuneau ei și trebuia să-l lase să se odihnească, așa că pe care-i apucau înainte de asfințit, îi aruncau în biserici, unul peste altul, pină ce și aceste lăcașuri se umplură de cadavre și de mirosul lor de nu te mai puteai apropia. La sfârșitul lui Gustar luă foc Sfântul Gheorghe Nou și arse pină în temelii, peste două zile se aprinse și în mahalaua Tabacilor o biserică. Ardeau ca rugurile îndopate de morți. Aerul se făcea atunci dulce și deasupra Bucureștilor iar se iviră fluturii cap de mort, filșiind leneș, din aripile lor negre. Îi atrăgea moartea și luau foc din scintei, se prefăceau în ceva miraculos, de aur, în fionguri metalice incandescente. Ceilalți chițăiau ca soarecii în văzduh și cădeau la rindul lor în flăcări. Lumea căta în Zodiac, în Cartea Semnelor dar cărțile de noroc nu spuneau cind se va potoli urgia. Fură îngropate clopotele și cind icoanele făcătoare de minuni se dovediră neputincioase ca și moaștele sfântului Pantelimon, răufăcători și speriați se duseră și le batjocoriră de groază. Puțea și Bezestemul de-ți muta nările pentru că se opriseră fîntinile și lumea murmura că nu mai are apă decît cea puturoasă den Dimbovița în care zăceau cu zgaibaracele în sus caii ciocilor, dărîmați de nemîncare.

O agonie lungă stăpînea orașul. Se îmbolnăviseră și cîteva cucoane, cu toate doftoriile luate. Bel boier Rudărcanu o plîngea pe-a lui și-o inmormîntă într-o luni. Cămărașul Cosandachi se duse și el după nevastă la o săptămînă numai. Pocise lumea cîuma asta. Ce, ce scăpaseră se apucară de petreceri ca să uite amenințarea. Femeile își pierduseră pudoarea și deveniseră cățele. Bărbații lor nu le mai ajungeau. Erau bete toată ziua și cîntau a spaimă, înghesuiau slugile mai tinere pe sub scări și făceau toate scîrnăviile știute. Lăutarii nu mai plecau din odăile lor, vinul curgea gîrlă, orașul trăia din miile lui de luminări, din singele celor cu gîtul retezat și din strigătele muierilor răsturnate sub bărbați. Atunci și-au pierdut se spune fecioria multe copile neîncercate și nu le-a părut rău. Voiau să guste înainte de moarte din plăcerile necunoscute al trupului și amarnici copii au născut după aceea, fără tați știuți într-atîta înghesuială. Umbra unui neam ticălos spurcase totul.

Și pentru că nu era semn de mintuire niște țigani de lingă fîntina Boului dezgropară cu mare haraiman călușul și învăluitîndu-l în pelin îl jeliră și-l descintară pină ce ieșiră cu el în uliță. Avea cap de berbec și însemința pămîntul de cîte ori îl vîrau în țărînă. Phalusul de lemn fu plimbat păgînește ulițe pe și scoaseră la urmă și nește paparude, goale, numai cu răchite verzi în jurul pîntecelor, puindu-le să joace. Oamenii le udară cu apă stătută și aia cine știe unde găsită și le huiduiră. Spre podul Beilicului sună pină seara berbecule prin ostrețele gardului ca să alunge molima, dar nu plouă. Și-ntr-această lungă veghe împotriva morții se zvoni că a murit Malamos și că l-au îngropat la Curtea Arsă cu mare pompă, minciună sfruntată pentru că din pimnițe ochii milogilor, șandaliilor, ciungilor și deșuchiaților ardeau de nerăbdare de a jefui toate aceste case în care bogații pindeau fuga Princepelui spre Mogoșoaia, fugă ce nu se mai întîmpla.

„Moartea e o necesitate, trebuie s-o privim în față!” scriau slovele, rugăciunile nu mai ajutau, poate mintuirea venea din altă parte. Riul morții, Cocytos, umflat de lacrimile răposăților se revărsa în jurul Infernului. În toate ferestrele Bucureștilor ardeau luminări mici, bătut un vînt în miez de noapte și mută miazma mai spre sud, dar nimeni nu o știa. Decapitații fără dreapta ce le servise să mînce și să mîngie, priveau cu ochi orbi noaptea plină de fantasme în care se întorceau strigile în cohorte leneșe spurcînd aerul cu strania lor frumusețe...

George Apostu ● Sculpturi în piatră

BARUȚU T. ARGHEZI

ÎNSEMĂNĂRI PE HARTA ELVEȚIEI

Orice călătorie își are ritmurile ei, iscate de peisaj, durată și temperament. La fel, valori, riscuri și emoții, atîrnînd de sensul dat călătoriei chiar de către călător. Notele de față sînt cîteva simple creionări de popas, rupte din carnetul însoțitor al hărții deschise uneori pe genunchi, alteori pe botul automobilului sau pe cîte o masă cu luciul de cristal.

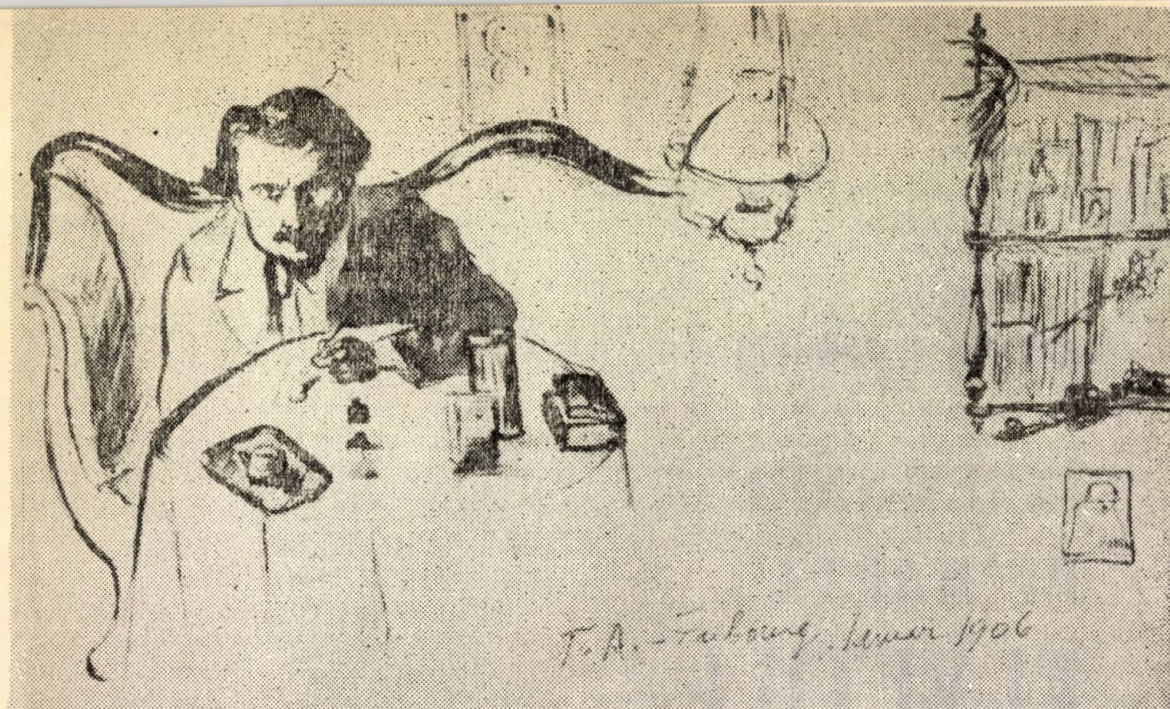
Definiții — Pentru noi, Elveția a fost multă vreme numai legenda mărului doborît de pe creștetul unui copil de săgeata slobozită din arbaleta lui Wilhelm Tell: frumoasă povestire, care ne înflăcăra copilăria, alături de Prislea cel voinic, de Cosinzeana și Făt-Frumos.

Evident, Elveția este și altceva decît un basm național, prezent însă și azi în turnuri, cetăți, crenele, drapele și statui. E o țară de o întindere mică, bucurîndu-se însă de spațiul geografic cel mai avîntat din Europa, sub toate aspectele, cu toate că aproape întreg teritoriul ei este numai piatră și ape. Pămîntul e pușin

și scump: este, într-un fel, valuta cea mai puternică, întrucît un petec de verdeață în munte sau pe malul unui lac, echivalează cu o întreagă avere.

Elveția e o unitate, „Confederation Helvetique“, concepută politic și istoric din trei naționalități. Țară de frumuseți naturale și estetică stabilită cu mult gust și respect pentru sensibilitățile oamenilor. Țară de cîntec țîșnit dintre stînci, de funiculare, de cabane cu flori, legende și tradiții, de ritmuri și trepidații. Țară de liniști și poezie căutată în piscurile albe, în adîncurile albastre, în inimile și viața calmă a oamenilor ei.

Caracter și aspect — Țară industrială cu ramuri ale tehnicii celei mai deosebite, de la mecanismul de ceas pînă la complicatele elemente ale energiei nucleare. Turismul, averea inteligenței elevate. Artă și cultura: prezențele cele mai diferite în expoziții, muzeele perfect întreținute, edituri de înaltă exigență, o presă de opinie, de investigație permanentă, de reflectare a

Tudor Arghezi (autoportret) Fri'ourg 1906

spiritualității naționale și mondiale. Arhitectura, un armonios balans între civilizație la zi, cerințe, necesități și adaptări în funcție de spațiu. Tradiția: o istorie vivanță, pornită din respect și considerație pentru formele de trecut național, cu strădania cotidiană de a valorifica la maximum, moral, toate vestigiile posibile. Transporturile: exactitatea ceasornicului elvețian. Modul de viață: egalitate în drepturi și îndatoriri față de municipalitate, de patrie, de progres social. Orașele: sinteză a nivelului curent de viață în Confederația helvetică. Satele: orașe în miniatură. O localitate cu rezonanțe și spirit internațional, Geneva: Palatul O.N.U., Institutul Internațional al Educației, Biroul Internațional al Muncii, Sediul General al Crucii roșii, Palatul Ariana unde funcționează un original organism de artă, Academia Internațională de Ceramică.

Turism — Călătorul, coborînd din Tirolul austriac prin Pasul Arlberg, are de ales una din panglicile albe ale șoselelor care-l vor duce în Elveția. Mai pitoresc,

drumul prin Lichtenstein, miniaturalul stat dintre graniți, principat cu capitala Vaduz, cu peisajul deschis peste lacurile albastre: Walen-See, Zürich și Thun. E un drum de neprevăzute frumuseți naturale, în care satisfacția ochiului și a sufletului alunecă inevitabil spre cîntec și poezie. Localitățile sînt niște verigi ale salbei minunate de străluciri, nuanțe, tonuri și armonii brodate în peisajul de grădini, munți și ape.

Orice popas, indiferent dacă e făcut pe malul lacurilor, în refugiul cu brazi al autostrăzilor, în parcul cu umbrile multicolore ale localurilor din răsăpintii ori prin orașele ornate cu drapele, e o descindere într-o lume atentă, și prietenoasă.

Cuvîntul „turist” ori „turism” are în Elveția semnificații multiple, dintre care *sistemul* de călătorie reprezintă elementul principal: turist auto, cu trenul, cu avionul, pe bicicletă, pe jos și multpracticatul „auto-stop”. Nu lipsesc nici extravaganțele: vehicule-carting, automobile de tip vechi cu motoare noi și puternice, helicopterul și scuterul cu ataș. Dar siste-

mul preferat de tineret și familii este și cel mai răspândit actualmente, așa-numitul „caravaning”: remorca la automobil, de la dimensiunile unui cuțar, pînă la „apartamentul” pe roate cu tot ceea ce e necesar unei vacanțe independente, deși „independența” turistică pe teritoriul elvețian nu este posibilă datorită măsurilor riguroase de păstrare intactă a tuturor terenurilor cu flori sau verdeață. Pentru caravanele-auto există așa-numitul „camping”, niște țarcuri cu toate instalațiile necesare, unde, plătindu-se o taxă, turistul are dreptul să-și alinieze automobilul cu remorca lui alături de alte cîteva zeci sau sute de vehicule așezate în cerc, în paralel sau fie cum. Dialogul cotidian, clasic în campinguri, se rezumă în general la expresiile „oh! pardon...” și „excusez-moi!” În aceste cîmpuri de automobile și corturi, priveliștea multicoloră lasă, din fuga mașinii, senzația picturilor ultra-moderne.

„Turist” în Elveția mai înseamnă și sentimentul de gentilețe al elvețienilor care nu se lasă șocați de fanteziile mondene ale diverșilor oaspeți din lumea întreagă. Hotelierul, ca și restauratorul, primește cu aceeași politețe atât pe doamna coborîtă din automobil în pijamaua de mătasă cu cățelul frizat sub braț, cît și pe tinărul plin de praf cu rucsacul aruncat pe-un umăr.

Noțiunea „turist” cuprinde, apoi, atât drumurile în munți, pe lacuri, la ghețari și în celelalte locuri pitorești, cît și vizitele cu subiect de artă și cultură pe care le organizează societățile respective: le organizează expoziții de tapisrie, de artă indiană, de bijuterii vechi, festivaluri folclorice, conferințe, inaugurări, concerte, „les fêtes de Genève”, reuniuni spectaculoase. Se fac și curse de automobile vechi, excursii cu batiscaful sub apele Lemanului, plimbări lacustre, aviatice, cu autocarul, noaptea...

Notă suplimentară: Vameșii, la punctele de graniță, primesc oaspeții turiști ca majordomul la marile ceremonii.

Chillon — Castel-cetate, în extremitatea răsăriteană a lacului Lemán. Puntea lăsată permite accesul în atmosfera de piatră și reconstituiri istorice, iscînd emoții și curiozități. Ghidul explică în patru limbi cu o voce metalică, împrumutată, desigur, dintre spade, scuturi și armuri. Evocări pe toate dimensiunile literaturii orale, incursiuni prin sălile, camerele, firidele, balcoanele cu ochiuri în zid, pe unde trăgeau arcașii. Beciurile umede: pivnițe de alimente și temnițele de arest, tortură și spînzurătoare. Pe o coloană purtînd urme de lanțuri, o inscripție lapidară: semnătura, scrijelită, a lordului

Byron, întemnițat cîndva aici. În dreptul firidei de la temeliiile cetății, pe unde se aruncau leșurile celor uciși, în lac, unda albastră leagănă liniștea albă a unui cîrd de lebede: subiect „pitoresc” pentru amatorii de fotografii.

Gruière — Un sătuc de munte, ascuns între pășuni, cirezi și peisaje de carte poștală. Paznici ai cirezilor îmbrăcați în costume tradiționale, cu bărbii, gata să pozeze în orice chip. Floarea regiunii, gențiana — pictată pe fiecare obiect de amintire, pe cutiile rotunde de brinză, pe blazoane, pe clopotele miniaturale păstrătoare ale vibrațiilor talangelor montane.

Fribourg — Castel medieval. Mănăstiri și catedrale celebre prin ordinele monastice și concertele de orgă. Străzi înguste cu case centenare. Vechimea orașului, atestată documentar, 811 ani. Intrarea în oraș, pe un pod suspendat în cabluri negre, trepidînd la fiecare pas. O piață cu fîntîna de piatră și drugi răsuciți de fier. Stil medieval prezent în arhitectură, în spirite, în atmosferă. Porumbei și vrăbii

care se amestecă printre pașii vizitatorilor. Aici poposise, la umbra unor arbori seculari, acum mai bine de 60 de ani, tînărul plecat din cler, ex-ierodiaconul Iosif Teodorescu, mai tirziu Tudor Arghezi. Bătuse la ușa mănăstirii Cordelierilor, pe care o privesc emoționat. O poartă severă, care l-a primit. O clădire austeră, care l-a adăpostit. Un aer nepătruns, de mistere, probabil ca și atunci, cînd vocea trebuia scăzută la șoaptă și gîndul restrîns la canoanele ordinului. Nici acum nu se aude măcar un pas îndărătul zidurilor și al ferestrelor înalte. La capătul pieței, un copac încins cu brîie de fier: „Le Tieul de Morat”. Un tei crescut în piața orașului acum cîteva sute de ani, sub care se făceau judecățile și unde osîndiții erau spînzurați: punct turistic de legende, nu prea gustat de spiritul nostru, dar de interes documentar. Circulație restrînsă în acest oraș medieval. Magazine mici. În turle, clopote care vestesc momentele de rugăciune și ceasornicul care bate, rar, în atmosfera de piatră, orele vieții. Peisaj auster, cu toate că la ferestre și în balcoane înflorește mușcate roșii.

Ligia Macovei

Fata și visul

Jos: Steriadi (pictorul), Șt. O. Iosif, D.N. Ciotori. În picioare: N. Dunăreanu, Emil Gîrleanu, Dimitrie Tîmescu.

N. DUNĂREANU DESPRE ȘT. O. IOSIF

Cu cît vremea trece și amurgul își coboară tristețea lui peste gîndurile mele, cu atît mai clară mi se desenează înaintea ochilor icoana lui Iosif.

Îl văd și astăzi, potrivit de statură, cu ochii mari și blînzi, cu vorba caldă mai mult șoptită, cu gesturile line, veșnic meditativ, singuratic și fugind de lume.

L-am cunoscut într-o zi de vară, în grădina cafenelei Bulevard, acum o jumătate de veac și mai bine. Poetul purta o pălărie moale, gri, și era întovărit de Sadoveanu, care nu de mult venise și el din Fălticeni depărtați, aducînd la *Semănătorul* vigoarea unui deosebit talent.

A fost o clipă de mare bucurie, întîlnirea mea cu el.

Iosif, care era atît de scump la vorbă, în intimitatea prietenilor, devenea comunicativ, spunea glume fără să depășească vreodată fondul moral al povestirii.

Întotdeauna vorbea cu infocare de neamul lui și niciodată rău de prieten.

Cu cît îl cunoșteai, sau mai bine zis cu cît se lăsa să fie cunoscut, admirația creștea și-n locul prieteniei, se interpunea între tine și el o nuanță de respect... de adorație neprihănită.

Cu Iosif alături te simțeai mai bun, mai blind, și după ce te despărțeai de el, ecoul glasului lui îți rămînea multă vreme în ureche, ca o muzică plină de duioșie și semnare.

Nu știu cine ar fi fost omul care să-l cunoască și să nu-l iubească pe acest poet delicat și subtil, pe acest copil nevinovat, care nu era făcut pentru lumea noastră.

Îmi aduc aminte de vremea cînd era funcționar la Fundație, și parcă îl revăd și astăzi, cum sta liniștit cu o carte în mînă, la masă, în mijlocul studenților, ori pășind încet prin sala cu covoare moi, să nu supere și să nu tulbure cu nimic liniștea de vis...

De cite ori aveam ceva de vorbă cu el, trecea într-o cameră alăturată ca să nu supere măcar cu șoapta pe acei ce citeau.

În toată viața lui, Iosif a suferit de lipsa banilor și numai o singură dată, atunci cînd a scris poemul „Din zile mari” în 1904, atunci l-am văzut cu bani mulți la el.

Mergeam spre casa lui Sadoveanu și țin minte că pe drum îmi repeta: „Acesta e cel mai mare poet epic al nostru”.

Seara, după o zi de petrecere în grădinița mică, la Sadoveanu și după ce am băut cite un pahar de vin din clasicele ulcele la tata Pascale în strada Romană, m-a petrecut la gară.

Pe drum Iosif îmi vorbea: în locul acestei poeme... — poema îi fusese comandată pentru 2 000 de lei de Haret, — mai bine scriam poezii lirice.

De-acolo, de cite ori ne întîlneam, mereu îl vedeam zîmbind.

„Ai venit iar din stuful tău, Nicolae?”

În 1906, în vremea expoziției, aproape o săptămână am fost împreună. Iosif stătea în Calea Plevnei. Era singur acasă și mă invitase la el. Dormeam împreună și Iosif îmi citea seara, tirziu, din poeziile lui Heine traduse de O. Carp.

Îmi povestea din viața lui Păun Pincio, pentru care avea o mare adorație și se înduioșa până la lacrimi când istorisea moartea și îngroparea acestui nefericit poet.

În zilele expoziției, Iosif era în culmea fericirii.

Toată ziua stam la expoziție și ascultam corurile transilvăneste. Iosif beat de bucurie, cu lacrimi în ochi, privea la frații lui cari veneau din Transilvania, din Transilvania îndepărtată, de unde se rupsese, ca să rățăcească pe meleagurile bucureștene și să sufere atita mizerie.

N-aveam parale și într-o dimineață, ne-am pomenit și fără tutun.

Iosif a făcut ce a făcut și a luat pe datorie un pachet de 50 de bani de la regia de alături, am mers apoi pe la „Minerva“, s-a sucit, s-a învîrtit și a căpătat din vinzarea *Semănătorului* 7 lei.

Dejunul era asigurat. Am mers la expoziție, iar seara la piesa *Moș Ciocirlan*.

Din galerie, marele poet își bășicase palmele aplaudind și strigînd de bucurie.

După serbare, la „Carul cu bere“ și tirziu de tot acasă, ca să reîncepem a doua zi același vagabondaj, în beția entuziasmului pe care ni-l dădeau tinerețea și prezența celor din Transilvania.

Au trecut ani, Iosif devenea din zi în zi mai trist, mai singuratic.

La o șezătoare la Tulcea, după reprezentație, am stat, pînă la plecarea vaporului, în casa unui prieten, vorbind de toate.

Apoi ne-am revăzut din nou la București... Iosif era tot mai mîhnit, căci vijelii mari se abătuseră peste viața lui trudită. O singură dată l-am auzit ocărînd. Era vorba de oarecare dureri intime, pe care nu e locul și nici vremea să le povestesc acum.

Se plîngea de ochi, și purta ochelari...

Mereu repeta aceleași vorbe.

„Of, odaia asta îmi face impresia unui vagon gata să plece...“.

Seara am mers la restaurantul „Maiorul Mura“. Stam deoparte, la o masă și Iosif îmi spunea o poezie la ureche.

Eu i-am recitat încet, tot una de-a lui.

„Din culmea virfului cu dor“.

El m-a ascultat tăcut și clătina cu tristețe din cap... Se uita în ochii mei cu o melancolie care mă făcea să-mi curgă lacrimi.

După două zile am fost din nou la el.

La despărțire, m-a privit lung, mi-a vorbit de literatură și mi-a dat sfaturi, care pentru mine constituie un adevărat crez literar. Nu știu de ce privindu-l atunci, o tristețe amară îmi sfîșia inima.

Seara, cînd să plec la gară, l-am rugat să ne fotografiem... Am mers împreună cu Girleanu, Tomescu și Ciotori, iar peste o lună, cînd m-am reîntors la București, Iosif zăcea în sala de autopsie la Spitalul Colțea, pe un pat de tablă, dormind somnul de veci.

L-au îngropat în ziua mobilizării, pe acest mare poet, și nefericit copil, care s-a strecurat în viață ca un fluture, o floare, după cum singur spune într-una din poeziile sale.

N-am avut posibilitatea să-l pot întovărăși la mormînt, dar de atunci cu cit vremea trece și peste zilele mele coboară amurgul unei seri tirzii... întotdeauna, de cite ori mă gîndesc la el, îmi vine să plîng.

EPIGRAME

Lui Tiberiu Iliescu,
care a apărut cu volumul *La cocoșul*
spînzurat în anul în care s-a
deschis restaurantul „La doi cocoși“

Văd că-ți merge bine treaba,
Chiar librării-s bucurioși:
Spînzuri un cocoș în piață
Și faci bani de „Doi cocoși“.

Unui poet care vrea să ajungă în Olimp.

Domnul Y cu volumul
Vrea s-ajungă în Olimp:
Editura i-a dat spațiu,
Însă cine-i va da timp?

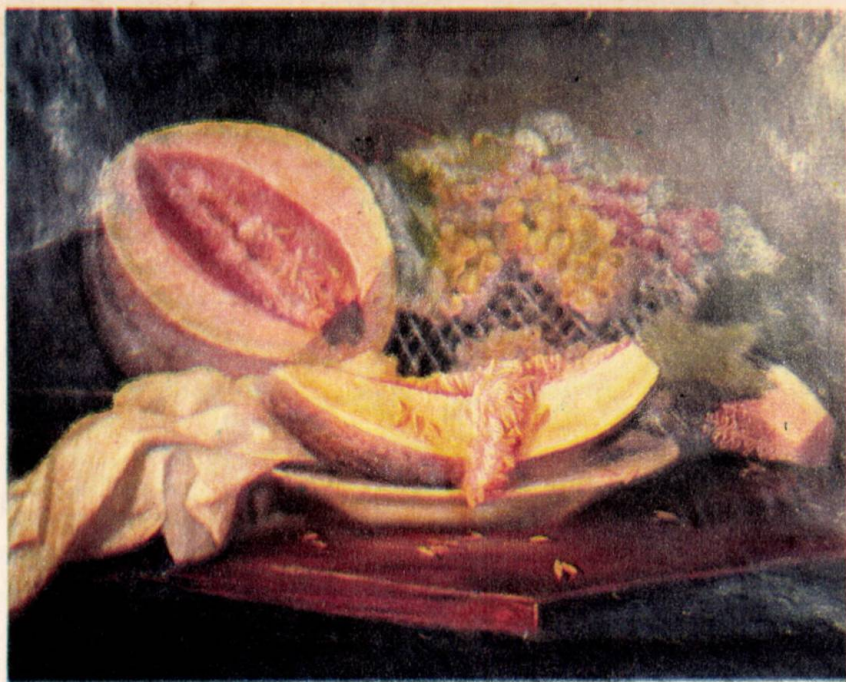
Epilaf unui casier

Aici zace-un casier,
Șters recent din protocoale,
Ce-a urcat grăbit la cer,
Lăsînd două case goale.

Curiozități contemporane

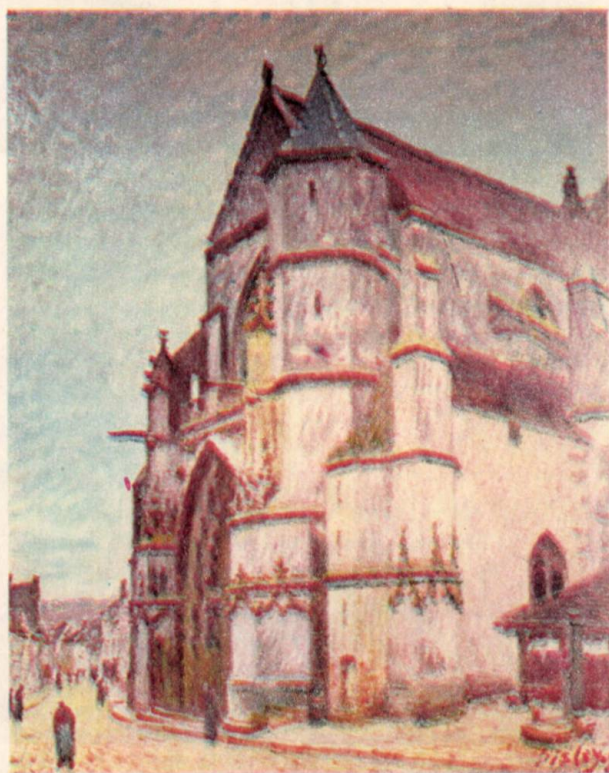
Prozator, om de ispravă,
Abia și-a luat o Javă,
Pe cînd X, poet minor,
Și-a luat Renault-major.

GH. ZARAFU

TH. AMAN

NATURA MOARTA

SISLEY

CASTEL

DARASCU

MINARET

G. TALAZ

FLOAREA SOARELUI

CINCINAT PAVELESCU

10 epigrame inedite

Cincinat Pavelescu văzut de Iser

Inepuizabila vervă a lui Cincinat Pavelescu, ca și spontaneitatea și prezența sa activă în epocă, a dus, pe plan artistic, la mult mai multe creații decât cele adunate pînă azi în paginile volumelor. Unele au rămas în publicații, altele în numeroase foi volante, albume, fotografii, împrăștiate cu dăruire pe la prieteni și cunoscuți. Bogata și interesanta arhivă Cincinat Pavelescu este, de aceea, plină de surprize pentru istoricul literar contemporan.

O imagine cu totul nouă apare astfel din cele cîteva zeci de epigrame inedite, ca și din paginile memorialistice, din conferințele, din recenziile și din scrisorile acestui distins creator de romane și de madrigale ce vor fi incluse în cele două volume aflate în pregătire la Editura pentru Literatură, colecția Scriitori Români.

Din manuscrisele sale, am ales zece epigrame, necunoscute, pe care le publicăm în Almanahul literar.

**VICTOR CRĂCIUN
Gh. ZARAFU**

*Unei domnișoare
ce mi-a furnizat aceste rime
pentru o epigramă*

Pescar în mare undița arunc
Și pescuiesc un vis ce se destramă,
Dar eu, decît să-ți fac o epigramă,
Duduie, -aș prefera să-ți fac un prunc,

*Lui N. Iorga
După ce s-a jucat piesa Mihai Viteazul*

La Turda te ucise Basta!
— O, prea slăvitul erou! —
Dar, mort, te-a urmărit năpasta,
Căci Iorga te-a răpus din nou.

[E consul portughez...]

E consul portughez și n-are
Nici un supus, pe cît se pare.
În schimb, ca să se consoleze,
Supus e unei portugheze.

Lui C. Dissescu

Roțațiunea cea mai bună
Ce ieri de rege s-a semnat
E că ministrul C. Dissescu
A fost numit iar avocat.

Unui deputat

Acasă, tipă cît o mie,
Dar în statuie poți să-l schimbi
La Cameră; fiindcă el știe
Să tacă-n paisprezece limbi.

Lui Anastasie Simu

O viață-ntreagă-ai simulat
Ca inocența să-ți maschezi,
Dar azi, spre Bellu îndrumat,
Ești sincer, nu mai Simu-lezi.

Lui T. Arghezi

Ca să se mire toți burghezii,
Azi premiați-l pe Arghezi.
Necontestat că al lui geniu
Ar merita oricare premiu,
Însă comisia ezită,
Sedusă, dar nedumerită.
Ar fi ușor să se convie
Ca premiul de poezie
Să i se dea ca prozator
Acestui mare scriitor,
Iar cel de proză să-i revie
Tot lui — dar pentru poezie.

*Unei scriitoare fecunde și fără
discernămint în dragosie*

Doamna Rica n-o să poată
Proză multă să mai scrie,
Fiindcă prea și-a pus-o toată
În amor și-n poezie.

[Maestrul Stoenescu...]

Maestrul Stoenescu întrece chiar natura
Și ți-a făcut portretul așa de-necîntător,
Că ți-aș ura, privindu-l, să ai un singur dor:
Să-ți semene oleacă și capul cu pictura.

*Mie însumi
la sărbătoarea de 60 de ani*

Cu-a ironiei tale gamă
Ai încercat să urci Olimpul,
Dar cea mai bună epigramă
Ți-a închinat-o astăzi timpul!

ROBERT DESNOS ●●

VEDENIE

Născut din noroi, țîșnit din cer, mai plutitor
decît un nor, mai dur decît marmura,
Născut din bucurie, țîșnit din somn, mai plu-
titor decît o epavă, mai dur decît o inimă,
Născut din inima lui, țîșnit din cer, mai plu-
titor decît somnul, mai dur decît cerul,
Născut, țîșnit, plutitor mai dur și mai cer, și
mai inimă și mai marmură,
Și nici somn și nici nor și nici epavă, și-atît și
mai mult,
Dar somn plutitor în inima marmurelor risipite ca
niște epave,
De-a lungul cerului unei biete priveliști țîșnind
și plutind ca o inimă...
Și sîngerînd, o, sîngerînd, sîngerînd în așa măsură
încît atitea marmure, părăsite, aliniate, înăltate
ca țîșnite,
Vor sfîrși prin a pluti ca niște epave.
Dar nu e vorba de a pluti, nici de a țîșni, nici de a
întări,
Ci, din orice noroi,
De a face un ciment, o marmură, un cer, un nor și
o bucurie și o epavă,
Și o inimă, se-nțelege, și tot ce e zis mai sus
Și un somn, un somn minunat, un somn bun,
Un bun somn de noroi
Născut din cafea și din noapte și din cărbune și
din cerneală și vâlul văduvelor
Și din o sută de milioane de negri
Și din îmbrățișarea a doi negri într-o umbră de brazi
Și din abanos și din mulțimile de corbi năpustiți
asupra carnațiilor...
Astfel încît să se deschidă, în sfîrșit, acoperînd
universul,
Un buchet, un imens buchet de trandafiri roșii.
(Fortunes — Les Sans Cou, 1942)

În românește de
TAȘCU GHEORGHIU

GEORG TRAKL ●●

APROPIEREA MORTII

O, seara ce umblă prin întunecoasele sate ale copi-
lăriei.
Eleșteul sub sălcii
se umple de ciumatele suspine ale melancoliei.
O, pădurea ce ochii bruni și-i pogoară domol,
cînd din osoasele mîini ale solitarului
se prăbușește purpura zilelor sale de extaz.
O, apropierea morții. Să ne rugăm.
În această noapte, pe calde perne, îngălbenite de
tămîie,
se topesc subțiraticile brațe ale îndrăgostiților.

În românește de
PETRE STOICA

EVGHENII EVTUȘENKO ●●

BLÎNDEȚE

Nu știu de cînd, de ce,
dar e la modă
cu duioșie să ne credităm doar morții:
„Indiferență, celor vii.

Cinstirea-i pentru morți!“
Și oamenii înalți se gîrbovesc,
încep să bea,
se duc cu toții unul după altul.
Și palidă

istoria aude
discursuri blinde-n cîntecul lor
la crematoriu

Ce
i-a furat lui Maiakovski
viața?

Anume ce
i-a strecurat
în palma lată revolverul?

Cu vocea,
cu statura
lui

De-ar fi simțit
un dram măcar
de gingașă blîndețe...

Cît pulsul le simțim ne stînjenesc.
Obrazul blind le dezmiardăm doar
celor duși.

În românește de
ECATERINA COGAN

SAMUEL FEIJOO ●●

MORMÎNT ÎN MUNȚI

Aici,
vreau să arunce pămînt
peste mine:
există aer
pur și uitare
de aer.

Jos:
fumul căsuțelor,
animalele
limpezi. Și ciudații
palmieri înalți.

O să fie bine. Aer,
povirnișuri verzi.

În românește de
DARIE NOVĂCEANU

IORDAN IANKOV ●●

QUASIMODO

Oare e grea, cît e de grea
povara urîteniei?
Poate-nțelegi, dar înduioșat
uiți totul și te prinzi
de legănarea clopotelor de aramă
care răsună ca o conștiință:
— Oameni buni, e-nșelătoare fru-
musețea

și nici nu e în chipul vostru,
ci în singe

pe mii de strune răsunînd!
În singele care vă arde
și, agățate pînă-n ceruri,
înebunit clopotele cîntă.
Pentru o fată cîntă,
și-n cîntecul acesta
Parisu-ntreg se zbate...

Omul cel mai urît din lume
compune imnul frumuseții!

În românește de
Valentin Deșliu

TIBERIU POPOVICIU

prof. univ. dr. docent

MATEMATICĂ, CIBERNETICĂ, OM

De cînd matematica a oferit posibilitatea fundamentării teoretice a ciberneticii — trebuie recunoscut acest rol al matematicii — dezvoltarea omului a luat noi forme. Poate nici nu e suficient să spunem că dezvoltarea omului a luat noi forme. În realitate, însuși fondul acestei dezvoltări a suferit modificări însemnate, pe măsură ce coexistența om — mașină a devenit trainică. Prin mașină, aici, se înțelege mașina cibernetică, mașina rapidă de calcul, mașina inteligentă, sub toate aspectele sub care ea se prezintă. Dacă am zis *mașină inteligentă* nu am făcut-o pentru a comite o figură de stil, ci pentru că odată cu evoluția spre culmile abstracțiunii, cibernetica, această tinăramură a științei, a pătruns în toate ascunzișurile existenței umane, împrumutînd pentru sine odată cu problematica gîndirii și terminologia adecvată. În felul acesta omul a dat ciberneticii *dreptul* de a investiga toate intimitățile gîndirii sale — în primul rînd pe cele ale gîndirii, pentru că aici, în acest domeniu, omul de pregătire în vederea unui mare salt. Iată-ne deci în mijlocul unei mulțimi de mașini care *gîndesc*, care *învăț*, care uneori *ne învătă*, mașini care demonstrează teo-

reme, mașini care fac poezie și muzică. La început unele aspecte ale *activității* acestor mașini ne deranjau, ne dădeau probleme grele, în special în ceea ce privește superioritatea noastră față de un sărman calculator electronic, care în comparație cu omul, îl întrecea în tot *ceea ce știa el*, calculatorul. Teama s-a evaporat. Era firesc să se întîmple așa pentru că ea nu era justificată, era prost plasată. Ne temeam de un obiect pe care îl defineam altfel de cum era și ne puneam probleme în formularea căroră ambiguitatea termenilor avea ca o primă și primejdioasă consecință, confuzia. A compara omul cu mașina nu înseamnă a pune la întrecere un individ-om cu o complicată rețea de contacte realizate la nivelul tehnicii actuale. Omul nu este o existență care stă pe loc și veghează pasiv într-un laborator de calcul. Omul se dezvoltă, crește, adică gîndirea lui crește, ca volum, ca amploare, ca valoare. Această dezvoltare cauzează și necesitatea de mașini din ce în ce mai înzestrate, mai capabile. De aceea este foarte greu să se formuleze cu toată precizia problema comparării omului cu mașina.

Cînd rostim cuvîntul cibernetică nu ne gîndim numai la anumite mașini de cal-

cul sau alte feluri de mașini utile. Cibernetica a permis omului, în primul rând, modelarea unor părți sau a unor aspecte ale gândirii sale. Desigur, modelul nu se identifică cu obiectul modelat. În anumite împrejurări modelul poate înlocui și chiar depăși obiectul modelat. Știu și copiii azi, că există mașini care efectuează sute de mii de operații pe secundă. Din clipa în care prima mașină rapidă de calcul a fost utilizată de om, omul nu mai este numai un om, este un om care dispune de o astfel de mașină, este un om nou, este o ființă eliberată de o seamă de activități, pe care mașina le execută și în locul cărora puterea sa de a gândi, de a elabora a crescut neașteptat de mult. Cum a fost posibilă această revoluție? Descoperirea unui ceva, care în cibernetică se numește *informație*, care, descris și studiat cu ajutorul matematicii, a devenit obiectul unei importante cuceriri a gândirii: teoria informației. Acest triumf al minții omenești a făcut ca circulația unui mesaj, oricum ar fi el codificat și prin orice mediu s-ar propaga el, să se poată interpreta matematic. Abstracțiunea matematică a jucat aici un rol deosebit. Pe neașteptate, gândirea omului a realizat un nou tablou al lumii înconjurătoare, tablou în care un număr sporit de obiecte, de fenomene, apar ca avînd un element comun: recepționarea, prelucrarea și transmiterea informației. Cînd se semnalizează de la un vîrf de munte la altul, cu un obiect colorat sau luminos, se transmite o informație. Cînd un poet scrie o poezie despre toamnă, cititorului i se transmite o informație, chiar dacă poetul a utilizat codul complicat al nuanțelor frunzei desprinse de ramură, cod care uneori modifică adevăratul înțeles al cuvintelor. Se pot naște și erori, cînd se transmite o informație: la telefon nu auzi bine, semnalul luminos poți să nu-l distingi cu ochiul liber, o carte științifică poți să n-o înțelegi, o poezie poți să n-o trăiești. Tot matematica este cea care elaborează și mijloacele de a corecta erorile în transmiterea unor mesaje. Studiul codurilor corectoare de erori este azi un important domeniu al cercetării, în care matematica și cibernetica se întîlnesc. Desigur nu poate fi

vorba încă de a corecta impresiile false produse de citirea unei poezii. Dar identificarea autorului unei compoziții muzicale, datorită caracterului matematic al regulilor de armonie, reușește în general, cînd este vorba de un compozitor foarte bine cunoscut.

Nu ne poate învinui nimeni deprozaism, dacă în timp ce se citește „Trecut-au anii“ de Eminescu, ne gîndim la un laborator cosmic, care, dirijat de un complex de calculatoare foarte rapide, cercetează spațiile cele mai îndepărtate. Nu sîntem susceptibili de o asemenea învinuire nici chiar dacă, ascultînd „Eroica“ lui Beethoven, rezolvăm cu mașina în laboratorul Institutului de calcul din Cluj, o complicată problemă de programare liniară, a cărei soluție va permite construcția în condiții optime a unui nou complex industrial. Undeva, în adîncul tuturor acestor lucruri, este ceva comun în căutarea căruia omul face eforturi nebănuite, trăiește, simte, vede, se bucură, învinge.

ȘTIAȚI CUM AU MAI SEMNAT?

Un dicționar de pseudonime, completat cu anagramele, criptonimele, asteronimele și alonimele literaților, publiciștilor și ziaristilor români, e prima oară în elaborare la noi. Realizarea aceasta, cuprinzând peste 7 000 de mențiuni, aparține scriitorului și cercetătorului literar Mihail Straje.

Spicuim aici cîte două-trei, maximum patru exemple de la fiecare literă. Vă veți rememora astfel cîteva dintre pseudonimele unor scriitori români, în ordine alfabetică.

Menționăm de asemenea că Mihail Straje, este autorul notelor istoriografice cuprinse în subsolul Calendarului de la paginile 7-31, iar notele care, în cadrul aceluiași rubrici, privesc momentele cele mai importante din activitatea Uniunii Scriitorilor, au fost redactate de către scriitorul Liviu Bratoloveanu.

Agărbiceanu, Ion (1882-1963): Agarbi, Alfius, Potcoavă.

Alecsandri, Vasile (1821-1890): V. Mircescu, Vlad Moraru, Ștefan Molna, Un abonat din Moldova, Un român.

Anghel, Dimitrie (1872-1914): Ola Canta (în colaborare cu Leon Feraru); Ion Fulga, V. Ieronim, Mitif, A. Mirea (în colaborare cu Șt.O. Iosif), Gabriel Sutz (în colaborare cu Ion Minulescu).

Arghezi, Tudor (1880-1967; născut: Ion N. Theodorescu): T. Argeș, Ar-Ghe-Zi, Augustin, Ex-Iero, I. Gabriol, Senar, Ion Theo, Ion Tudor.

Bacalbașa, Anton C. (1865-1899): Abayados de Calatrava y Rigolo Năbădayos, BAC-ALB-așa, Batony, Bran, Cazon, Anton Ciobănescu, Don Tony, Răcan, A. Vagabondu, Vice Rigolo, Vuuder-kind.

Bacovia, George (1881-1957; născut: Gheorghe D. Vasiliu): G. Ardoni, George Arin, Bob, Emus, V. George, Geovas.

Barbu, Ion (1895-1961; născut: Dan Barbilian): B. Iova.

Blaga, Lucian (1895-1916): Ion Albu, L.B. Brașov.

Caragiale, I.L. (1852-1912): Allegro, Caracudi, Dracu, Falstaff, Farsor, Hans, L. Van Tyn, Macabronsky, Mizilic, A. Museus, Nastratin, Oblivius, Rac, Un mare anonim, C. Valentin, Zoil.

Cazaban, Alex. (1872-1966): Alban, Alcazar, Ciupăr-Vodă, Figaro, Moș Alecu, Sandu Vinătoru, C.A. Zaban.

Călinescu, George (1899-1965): Aristarc, G. Călin, Menalque, Nostradamus.

Cocei, N.D. (1880-1949): Anatema, Habakuk, Justus, Nelly, Nicoară al Lumii, Niki-Percea, Un făclier.

Dragomir, Mihu (1919-1964; născut: Mihail C. Dragomirescu): Miguel y Caramba, A. Cerbu, Mihail Brăilițeanu, Jules Limach, Mihai Mihai, Rym.

Dragomirescu, Mihail (1868-1942): Radu Bucov, A.I. Castor, Chealău & Rindea, Gheorghe Pleasna.

Eminescu, Mihai (1850-1889): Censor, M.E.-scu, Fantasio, Gayus, Harțag, Nemesis, Sodescu, Varro.

Enășescu, Artur (1888-1942): Art.E., Art.En. Artur Nézé.

Feraru, Leon (1887-1961; născut: E. Enzelberg): Ola Canta (în colaborare cu D. Anghel), L. Feru, H. Libanon, F. Raru.

Fortunescu, C.D. (1874-1965): C.D. Fort, Fortuna-to, Santa Fée.

Galaction, Gala (1879-1961; născut: Grigore Pișculescu): Duhovnicul Grigorie, Grigorie Pisc, Yang.

Gârleanu, Emil (1878-1914): Emilgar, Em. Maril.

Goga, Octavian (1881-1938): Aegrotus, Agog, Alfa, N. Ardeleanu, Ion [Bratu, Ion Codru, Ionă Fărătară, Nicu, Octavian, Othmar, Sanberib, Senex, Sirius, Sfinx, Styx, Syles, Yorik.

Herz, A. de (1887-1936): A. de Coeur, Puck, Dinu Ramură.

Hogaș, Calistrat (1847-1917): Agadu Frige Linte, Plautius, Leiba Samsarul, Cuccoana Zarifa.

Ibrăileanu, Garabet (1871-1936): Cezar, Al. Dan, Theodor D. Petrescu, Realist, Ricavio, Cezar Vraja.

Iorga, N. (1871-1940): M. Vlad (piesa *Mihai Viteazul* în „Neamul Românesc literar”, 1911).

Iosif, Șt.O. (1875-1913): Abel, Anonim, I. Darie, Delabîrsa, A. Mirea (în colaborare cu D. Anghel), I. Neamțu, M. Pătru.

Istrati, Panait (1884-1935): I. de la Brăila, P. Istr, Istriian, Andrei Scutaru.

Karnabatt, D. (1877-1949): Dekar, Diodr, D. Karr, Pierrot, Don Ramiro, Tristan.

Locusteanu, Petre (1883-1919): Cronicarul Dimboviței, Const. Paul (în colaborare cu C. Sp. Hasnaș la „Flacăra” (1911-16), Sfredeluș, Spurcocea.

Lovinescu, E. (1881-1943): Delmonte, Anonymus Notarius.

Macedonsky, Alex. (1854-1920): Academus, Alb-Astru, Paul din Alep, Almo, Radu Amăreanu, d'Amon Seicha, Argus, Aristare, Bilan, Catilina, Catalus, Censor, Juvenal, G. Lais, Al. Laitescu, Luciliu, Mac, Principele Rogala, A. Vatar, Zenone.

Maiorescu, Titu (1840-1917): Lico, Licodamosios, Un Craiovean.

Micle, Veronica (1850-1889): Corina, Tolla.

Minulescu, Ion (1881-1944): născut: Ion Minculescu) Caran d'Ache, Hardmuth Nr. 2, Koh-Y-Noor, I. Mincu, Nirvan, Gabriel Sutz (în colaborare cu D. Anghel).

Nanu, Dimitrie (1873-1941): Alesy, De la Brașiștea, E. Lys, Mariu, Nagedum.

Negruzzi, Costache (1808-1868): Carlu Nervil, Costachi N..., Un apretuitor sincer al Brambilei.

Nemțeanu, Barbu (1887-1919): născut: Benjamin Deutsch); B. Askenazi, Cireșeanu, Ion Corbu, Vasile Crângu, Barbu Exoticu, Germanicus Galentiensis, Tedesco, Luca Zimbru.

Odobescu, Alexandru (1834-1895): Alo, Aliod, L'archimandrite Agathon Otménédec.

Orășanu, Nicolae I. (1833-1890): N.T. Cetățenescu, Ioana lui Vișan Văduvă, Netto, Nicor, Odobașă, Orășenescu, G. Palicariopolu.

Pandrea, Petre (1904-1968): născut: Petre I Marcu); Petre Diaacu, Gaius, Petre Marcu-Balș, Peter Marku, G. Bacovia (anonim).

Petică, Ștefan (1877-1904): Caton, Erics, Fonta=Gella, Iwann, Ș.Mușat Narcis, M. Pall, Sapho, St.P. Senez, Trubadur.

Petrescu, Camil (1894-1957): Arcadius, Bai, I. Ciaslov, N. Grămătic, Ion, K. Mill, Ion Obiditu, C. Pietraru, Radical, D. Raul, Ion Râscoală.

Petrescu, Cezar (1892-1960): D. Arie, Akeron & Comp, Ackeron Kezarie & Comp. (colectiv la „Gândirea”, Cezar, Iapo, Ion Darie, Ivan, Ivan al II-lea, Melchior. C. Robul, Serapion, C. Zar.

Rădulescu, Eliade, Ion (1892-1872): I.C. Cumpănașu, I. Eliad, I. Heliade R., Nicolae Locusteanu, Ioann Prosdociu, Evghenie Urziceanu.

Ranetti, George (1875-1927): născut: George Ranete); George Biciușcă, Cyrano, Gheorghe Delacoperativă, Jorj Delamizil, Iriac n'a pas d'argent, Nagor, Dom Paladu, Spiriduș, Șander, Tarascon, Conte de Tekirghiol.

Rosetti, Radu.D. (1874-1964): Ivan, Max Junior, Laura, Vladimir, Vladimir.

Russo, Alecu (1819-1859): Terenție Hora, A. Rusu, Un călugăr.

Sadoveanu, Mihail (1880-1961): Valeriu Arsenescu, Ion Cernat, M.S. Cobuz, Anton Constantinescu, Silviu Deleanu, Misado, Mihai din Pașcani, S. Prisăcaru, Ilie Pușcașu, M. Tufan.

Sebastian, Mihail (1907-1945): născut: Iosef M. Hechter); Amintas, Flaminus, Victor Mincu, Eraclie Pralea

Slavici, Ioan (1848-1925): născut: Ioan Sârbu); Borlescu, Ioani Lenei Savului lui Mihai Boggi, Tanda.

Stere, Const. (1865-1936): Bârză, S. Cerepcoveanu, Codreanu, M. Costea, Hermes, Nistoreanu, C. Nistrul, C. Șercăleanu, C. Școrțescu, Stupu.

Teodoreanu, Al. O. (1894-1964): Don Quichotte, Lares, Măscăriciul Vălătuc, Păstorel.

Teodorian, Caton (1877-1939): Olymp, Alexandru Răzvan, Zaveră.

Topîrceanu, George (1886-1939): G. Dăianu, Gerilă, M. Piscobomba, G. Struma, Y. Stop.

Ulieru, George (1884-1943): Dr. Ion Cicoare, Alma Teodor, N. Dimitriu, Eriantus, Ion Pravăț, Ion Retevei.

Urechia, V.A. (1834-1901): Cozmuță, Popovici, Ouis, Doamna L. (în colaborare cu Marie Boucher), Maria Movilă (idem).

Ventura, Gr. (1840-1919): Arutnev, Dunăreanul, Un Danubian, Gălățeanul, Un Galatziote.

Vinea, Ion (1895-1964): născut: Ion Iovanache - Iovanaki -); Ajax (cu N. Carandino la „Flacăra”, Dr. Caligari, Evin, I. Iova, Ion Eug. Vinea.

Vlahuță, Alex. (1858-1919): Ada, Alecu, L.Ascar, I. Baltă, Lupan, Mamilis, Mirmidon, Plivitor, Radu, Selișteanu.

Voronca, Ilarie (1903-1946): născut: Eduard Marcus); Roneiro Valcia.

Xenopol, A.D. (1847-1920): I. Laur, Rama.

Zamfirescu, Duiliu (1858-1922): Don Asturio, Don Padil, Duna (atribuit), Micul Felice, Placido, Rienzi.

Zamfirescu, George Mihail (1898-1939): născut: Gheorghe Mihail); Const. Bonea, Bucur Dimboviță, Mircea Lacrimă, Iosif Mihai, Sam, Mircea Someș, Iacob Trudă.

Mestrovich

Maternitate

CE SE VA SCRIE ȘI CE SE VA CITI ÎN ANUL 2000

Dacă privim literatura ca un model al vieții (model, în sens de machetă confecționată din plastelină sau din cînte), nu putem împărtăși ideea declinului ei în viitor. Sir Herbert Read, profesor la Edinburg, e categoric. Cărțile se vor împușina, poezia va dispărea, după opinia lui. Putem admite că alte modele ale vieții vor câștiga în pondere, cele științifice de pildă. Dar societatea nu se poate dispensa de operele literare, nici ca formă de cunoaștere și de transmitere a ideilor, nici ca mijloc de destindere și recreare. Dimpotrivă participarea crescîndă a oamenilor la procesul de elaborare a culturii (majoritatea populației va fi formată din autori în una sau alta din ramurile ei), ridicarea nivelului de viață și reducerea timpului de activitate profesională oficializată vor determina un aflus considerabil de producție literară.

În interiorul categoriilor și genurilor literare, balanța se va modifica odată cu deplasările produse în sensibilitatea și gusturile generale. Astfel, rețeaua informațională vizuală, ce va dobîndi o densitate fără precedent, prin dotarea caselor și indivizilor mobili cu ecrane mari sau mici, va produce o înflorire a genului dramatic, ilustrat de scenariile pentru televiziune. Față de această concurență, unii autori afirmă că teatrul va avea de suferit, el constituind în

raport cu cinematograful, ceea ce este obiectul de artizanat față de producția mașinilor, în serie. Ar trebui să adoptăm alt criteriu pentru raționamentul asupra viitorului. Esența teatrului este convenția. Societatea anului 2000 va iubi convențiile, una din axiomele ei fiind respectul regulilor jocului social (joc, în sens de competiție loială, guvernată de reguli fixe). În consecință, ea va prețui teatrul. Iată silogismul pe care îl propun. Cum societatea anului 2000 va avea o mare slăbiciune pentru improvizațiile pe teme fixe, de genul performanțelor de jazz și ale muzicii indiene, este posibil ca în locurile de amuzament, în cluburi de cultură și chiar în parcuri, să existe scene deschise, pe care persoane din public se vor urca spontan, încercînd să construiască situații dramatice, să le dea sens și deznădămintă, sub inspirație momentană. Vor fi prețuiți autorii care vor oferi teme de bază sau versiuni principale, susceptibile de a suferi variații numeroase și creatoare.

Cum se vor reflecta alte trăsături ale vieții din anul 2000 în literatură? (Tonul apodictic ține de stilul celor ce vorbesc despre viitor; cum va fi, trebuie citit: cum ar putea fi în eventuala întrunire a unor condiții ce ni se par probabile.)

Nevoia uriașă de comunicare se va oglindi în reabilitarea genului epistolar. Oamenii își vor scrie mult, găsind în corespondență

unul din debușeele curente, utile și agreabile ale preocupărilor lor, precum și o formă de manifestare a dinamismului intelectual. Omul anului 2000 va semăna mai mult cu Leibnitz și Voltaire, decît cu personajele grăbite și tăcute ale secolului nostru.

Respectul faptelor și gustul autenticului vor da impuls stilului documentar. Un subiect povestit în acest gen va fi construit din extrase din publicații, date verificabile, mărturii de persoane, măiestria autorului constînd în doză și succesiune. Ziariștii sînt mai aproape de nuvela anului 2000 decît romancierii.

La celălalt capăt al spectrului, ritmul accelerat al inovației și recunoașterea ideii ca motor principal al progresului vor determina o adevărată cursă a imaginației, reflectată în proliferarea genului fantastic.

Romanul, imbinare hibridă de analiză realistă și inaripare fictivă, va suferi în fața acestei polarizări duble și a ascensiunii genurilor curate de documentare palpabilă pe de o parte și imaginație nestinjenită, de altă parte.

Pentru o omenire care va învăța în școli stilistica, ca un capitol de matematici, și modalitățile de expresie, ca aplicații ale teoriei informației, optimizarea mijloacelor de a comunica, transmiterea mesajului cu sens maximal, printr-un număr minimal de cuvinte, vor fi o lege de aur. Tot ce se va scrie va fi scurt, dens, compact în genul rubaiatelor persane și al miniaturilor din Rajasthan. Boileau și-ar reveni în fire, după secole de romane-fluviu. Genurile, care și în trecut au stat sub semnul conciziunii, epigrame, maxime, schițe, vor ocupa rîndurile din față.

În raport cu compartimentarea și specializarea tuturor activităților omenești, nevoia de sinteză va asigura preeminența eseului, un instrument eficient de a arunca punți peste prăpastiile ce vor despărți domeniile,

și de a menține integritatea și unitatea culturii.

Civilizația stînd sub semnul imaginii, cu calitățile ei de transmisie globală, organică și nediferențiată, textul își va căuta alianțe. Ilustrația va trece în carte, din fila separată și rară de astăzi, drept între fraze. Textul se va împleti deseori cu muzica. Schițe, eseuri și poeme vor fi însoțite cu indicația de a fi citite pe fondul unei anumite muzici, ca niște adevărate librete. G. Călinescu a anticipat cînd, în Șun, a acompaniat meditația înțeleptului senin și netulburat cu o melodie, avînd note în text. Alte producții literare vor fi citite pe proiecții de pictură, desene sau fotografii. De ce am vedea în acest fenomen, o literatură devenită auxiliar al imaginii și nu o simbioză onorabilă, între parteneri egali?

Temele literaturii anului 2000 vor fi dictate de interesele unei omeniri curioase și expansive. Ca întotdeauna, refractare la prescripție și doctrină literară, ele vor izvorî din necesitățile reale și urgente, fie oricît de ciudate și neînțelese momentan. Faptul că societatea va fi cu fața spre viitor, ideea că cei fericiți n-au istorie și că în orice caz, aceasta oferă puține teme incurajatoare, fac pe unii autori să se pronunțe în sensul declinului genului istoric. Nu cred că au dreptate. Fenomenul istoric, sub tratamentul benefic al metodelor științifice (arhive citite și clarificate de ordinatoare, scheme probabilistice de reconstruire și altele), va cunoaște o imensă improspătare și completare, față de moștenirea restructurată a trecutului, spre marea delectare a contemporanilor. Omenirea se va purta ca un ins prosper ce-și pune la punct genealogia. Istoria va oferi un element de exotism, pe care regiunile neexplorate nu îl vor mai putea da, nemaexistînd.

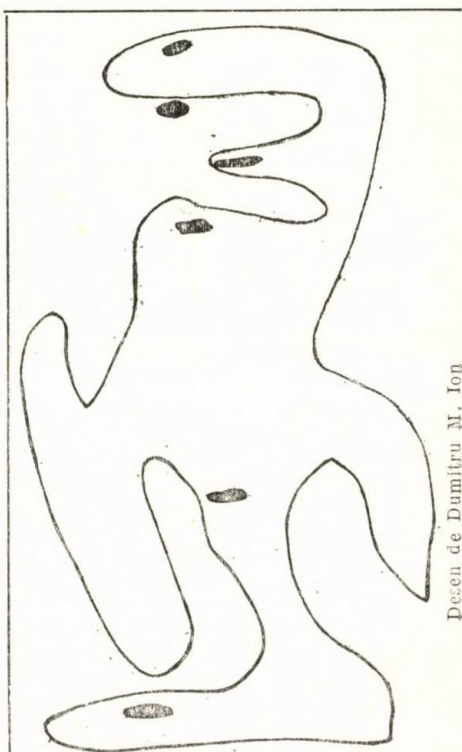
Literatura va fi bun general, nu numai ca obiect consumat, ci și ca lucru produs.

Distincția între consumator și creator, de acum estompată la omul de cultură autentică, va fi din ce în ce mai ștearsă. Nu este practicarea artelor cea mai trainică garanție a înțelegerii și gustării lor?

Și acum poezia. Destinul ei e dezbătut zgomotos. Mă înscriu împotriva curentului majoritar care-i presimte criza. Încă un raționament simplu: 1. Până în anul 2000 se va dezvolta mult limbajul matematic, al măsurii precise și al descrierilor cantitative, de ordine și de structură. El va exercita o influență uriașă asupra modului în care oamenii vor comunica în toate treburile societății, în organizare, producție și știință. Nu există nici o îndoială că rezultatele cercetărilor științifice vor fi transmise în limbaje convenționale, sărace în termeni, bogate în precizie, universal inteligibile. 2. În cealaltă categorie esențială stă limbajul metaforic al poeziei. Conceptele lui n-au delimitare strictă, dar posedă armonie, induc asociații, provoacă ecouri și stări. Pe cât se dezvoltă limbajul științific, în ritm forțat, pe atât se resimte nevoia explorării universului poetic. Cu cât evoluează primul în direcția rigorii, pe atât modelele și jocurile verbale cu melodiile lor intrinseci vor constitui o îndeletnicire largă. (Ceea ce ne spunem în vorbirea curentă e, față de puritatea celor două limbaje, un *mixtum compositum*.)

Tot astfel cum poezia va fi compensația obligatorie a simplificării și formalizării limbajului științei, literatura scrisă, în generalitatea ei, își va cîștiga noi rosturi, în

fașa fenomenului de scurgere a informației, de peferință, pe canalele imaginii și sunetului. Pe măsură ce aceste căi vor absorbi majoritatea comunicărilor, îi vor reveni literaturii meniri funcționale compensatorii. Căci benzile, ecranele, fișele perforate vor servi documentarea, informarea, menținerea omului în conexiunea unei societăți cu date numeroase. Literatura va fi, cu o vocație sporită, ghid al reflecțiunii critice, resort mobil al gândirii active și prietenă fidelă a meditației.

Desen de Dumitru M. Ion

S.O.S.

**BISERICA
DIN
LARGA!**

MARAMUREȘ

Îndeobște, e cunoscut faptul că din peisajul vechilor sate maramureșene nu lipsesc bisericile din lemn, mărturii ale unei îndelungate tradiții arhitectonice locale și a măiestriei meșterilor populari. Dintre acestea, ne vom opri asupra uneia mai puțin cunoscută, situată în satul Larga, comuna Suciu, în sudul județului Maramureș (zona etnografică a Țării Lăpușului).

Satul Larga a luat ființă în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, prin așezarea a 14 familii de țărani români pe moșia lui Macrai, grof de Săplac. Într-o scurtă perioadă, numărul locuitorilor a crescut prin venirea altor familii. În anul 1676, s-a construit biserica ortodoxă, din lemn, care în secolul al XVIII-lea devine lăcaș de cult pentru uniți, fiind pictată la 1840

de meşterul zugrav Opreş Gheorghe. Reparată în anii 1922—1923, i s-au adus unele modificări care nu afectează decât în mică măsură planul iniţial al bisericii.

Planul se compune din pronaos, naos şi altar. Intrarea se face în pronaos prin latura sudică. Nava, dreptunghiulară, are tavanul în boltă cilindrică. Altarul, pentagonal, este mai îngust şi mai scund decât nava şi, de aceea, cu acoperişul, face un corp aparte. Deasupra pronaosului se ridică turla.

Aşezaţi pe un fundament din piatră, pereţii bisericii sînt formaţi din 7 birne late din lemn de brad, cioplite cu barda, armonios îmbinate. Pentru toată construcţia nu s-au utilizat decât cuie şi încheietori din lemn.

Ancadramentul uşii, frumos sculptat, are motivele ornamentale dispuse în 3 registre verticale dintre care unul e împodobit cu inimi dispuse simetric şi terminate cu triunghiuri sau cruci; celelalte două au motive în zigzag şi al funiei răsucite. Partea de sus a chenarului uşii, realizată în arc frînt, cuprinde două inscripţii neîndeminatic cioplite, din care rezultă că biserica a fost construită în anul 1676.

Acoperişurile (al corpului bisericii şi al altarului) sînt în pante repezi.

Turla, ridicată pe partea vestică a pronaosului, este patrulateră şi, deasupra balconului, a cărui balustradă e ornamentată cu motivul funiei şi cu frumoşi stilpi maramureşeni, se înalţă coiful zvelt, ca o săgeată, al turlei. Tradiţia locală aminteşte de 3 clopote aflate în turlă, dintre care se mai păstrează unul, celelalte două fiind topite în timpul primului război mondial. Acest clopot e împodobit cu dungi orizontale şi grupuri ornamentale compuse din frunze de stejar şi săgeţi întrerupte cu puncte.

Dintre picturile executate de zugravul Opreş Gheorghe, menţionăm în pronaos

„Roata Lumii” şi „Judecata de apoi”. În pictură, apar multe din uneltele şi obiectele utilizate de ţărani în secolul trecut: doniţa, joagărul, cleştele, roata morii, etc. Plafonul drept al pronaosului cuprinde obişnuitul program iconografic.

Nava primeşte lumina prin 3 ferestre (două spre sud şi alta spre nord). Pictura pereţilor ilustrează portretele mucenicilor şi sfinţilor, iar bolta cilindrică cuprinde „Drumul Crucii” şi scene biblice. Dintre acestea, remarcăm talentul cu care au fost prezentate momentele din viaţa lui Adam şi Eva („Facerea”, „Luarea Fructului Oprit”, „Alungarea din Rai”, etc.)

Între naos şi pronaos se afla un perete despărţitor pictat, întrerupt de o uşă. Cu prilejul restaurărilor din 1922—1923, peretele a fost înlocuit cu un gard mic din şipci. Tot cu acest prilej s-a construit un cor, ce utilizează la balcoane o parte a picturii peretelui despărţitor şi suprapune o parte a picturii pereţilor navei.

Pictura naivă a altarului ca şi a întregului lăcaş prezintă scene comune tuturor bisericilor maramureşene.

Timpla bisericii este împodobită cu icoane de lemn înfăţişînd scene din viaţa lui Isus şi a sfinţilor, iar porţile împărăteşti sînt ornamentate cu motivul funiei răsucite.

Din inventarul bisericii, menţionăm ca fiind mai valoroase cîteva icoane pe sticlă lucrate în vechiul centru de iconari din Nicula, 3 şfeşnice din lemn vopsit, lucrate la strung şi ornamentate cu motivul frînghiei răsucite. Cu o deosebită măiestrie este realizată o cruce din lemn pictat (reprezentînd pe Isus răstignit), suspendată în faţa iconostasului şi împodobită pe margini cu motive vegetale traforate.

Din păcate, o parte a picturii de la baza pereţilor laterali s-a deteriorat în decursul vremii, iar pe colţul peretelui nordic cu iconostasul se văd urmele unui

Triumviratul Senectuții din Larga-Maramureș

început de incendiu. Totuși, aceste deficiențe nu scad valoarea istorică, arhitecturală și artistică a acestui vechi monument al autenticității artei maramureșene.

În ultimii 20 de ani biserica a fost părăsită, nemaifiind utilizată pentru oficierea cultului religios. A reușit să se păstreze numai prin strădania locuitorilor satelor Larga și Molișet. Cu toate acestea, dacă nu vor fi luate urgente și competente măsuri, se va pierde iremediabil și acest monument al artei române din nordul țării, cum s-a întâmplat cu frumoasa biserică din Cupșeni (Țara Lăpușului) sau din Lechința (Oaș).

De aceea, propunem înregistrarea acestei biserici în lista monumentelor istorice și începerea imediată a unor lucrări de salvare, cu participarea organelor centrale și locale de resort.

MIRCEA VIOREL SFÂRLEA

DESPRE CĂRȚI

Iată profesorii, care ne instruiesc fără nuia, fără cuvinte, fără minie și care nu pretind bani sau cadouri.

Dacă te apropii de ele, nu dorm, dacă le întrebi ceva, îți răspund. Dacă nu le înțelegi, nu-ți sînt nerecunoscătoare și nici nu se răzbună pe tine.

R.D. BURY

O carte are nevoie de timp. Toate cărțile scrise repede, în puține săptămîni, îmi trezesc o anumită animozitate împotriva autorului.

H. HEINE

Cartea, pe care ne-o alegem, trebuie să fie un tovarăș, un prieten, un adversar; să stăm cu el de vorbă, să judecăm împreună, numai astfel lectura ne poate fi utilă.

DIDEROT

Cartea îndeplinește nu numai mîna de a te pune în contact cu semenii noștri depărtați... în aceste urne sacre găsim acea putere care mișcă umanitatea înainte în progresul ei necontenit.

MIHAIL SADOVEANU

O COMOARĂ ETNOGRAFICĂ

Afirmația peremptorie a faptului că un Muzeu nu este un simplu depozit de colecții și o expoziție, ci, mai presus de orice, o instituție științifică avînd și multiple și complexe funcții cultural-educative, constituie un truism care însă nu și-a făcut încă un loc bine ancorat în conștiința marelui public și care se cere demonstrat și convingător impus. Inventarul material al colecțiilor, cu valoarea lor intrinsecă pe multiple planuri (documentar, artistic, etnic, etc.) își multiplică la nesfîrșit potențialul calitativ prin multiplele posibilități de valorificare pe coordonate foarte variate.

Astfel, bogata — dar încă insuficienta — colecție de peste 40.000 de obiecte a Muzeului de artă populară al Republicii Socialiste România, mărturii prețioase ale culturii și etniei poporului nostru, cu valoare de document istoric, etnografic și artistic, reprezintă desigur un tezaur de neprețuit pentru viitorime, care trebuie cu grijă studiat, clasificat și păstrat, dar este și un material viu care se cere și acum din plin valorificat, catalizînd întreaga activitate a Muzeului.

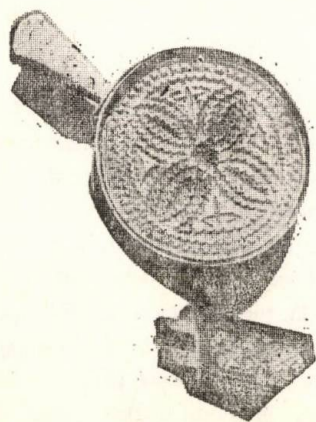
Valențele științifice, didactice și cultural-educative ale colecțiilor sale primesc

măsura forței lor creatoare prin expoziții, studii, lecții, colaborări, prin care se concretizează viabilitatea și actualitatea patrimoniului artei populare, alcătuit și organizat pe baza cercetărilor, studiilor și experienței colectivului științific și tehnic al Muzeului.

Concepția expozițională, scenariul tematic al expozițiilor organizate de către Muzeu, în țară și în străinătate, reflectînd esența ultimelor rezultate de specialitate, se caracterizează prin mobilitatea, varietatea și complexitatea mijloacelor de exprimare necesare reprezentării și explicitării interpretării științifice ale diverselor teme abordate.

Dacă pentru multe expoziții, cu un răsunător succes, organizate pe toate meridianele globului, tematica se cere a fi o sinteză complexă a artei populare românești pe coordonatele teritoriale (zone și regiuni etnografice), istorice, funcționale și estetice, expozițiile interne se axează îndeosebi pe variate teme speciale, singularizate, menite a adînci cite o fațetă a bogatei problematice etnografice românești. Ilustrăm afirmația prin temele cîtorva din expozițiile organizate de Muzeu: „Găteala capului“, „Aspecte ale cul-

turii populare din regiunea Maramureș“, „Arta populară în lemn“, „Valorificarea artei noastre populare“, „Portul popular românesc“, „Arta populară din regiunea Hunedoara“ etc., sau, pentru copii: „Po-vestea unei oale“, „Jucării populare“ etc. sau, pentru centre industriale, în uzine: „O nuntă la țară“ etc. Tot teme speciale vor fi organizate la secțiile Muzeului ce se vor deschide în palatele brincovenesti de la Herești și Stoenesti: „Mobilier și feronerie“, „Ornamentica populară“. La aceste secții, ca și la Expoziția de artă populară organizată în Hanul Domnesc de la Suceava, concepția expozițională trebuie să rezolve și greaua problemă a

unificării tematicii și exponatelor de artă populară cu exponatul însuși constituit de monumentul în care se adăpostește expoziția, simbioză care însă să permită și viața individuală, diferențiată a celor două exponate.

Dar colecțiile Muzeului — care, la modul ideal condiționat de existența unui spațiu adecvat și suficient trebuie să fie organizate în depozite după cele mai riguroase criterii științifice pe toate coordonatele — împreună cu fișele, schițele, fotografiile, filmele care întregesc contextul de viață al obiectului, în urma unor aprofundate cercetări la teren, constituie și o inepuizabilă sursă de documentare pentru

elaborarea studiilor științifice ale cercetătorilor din sistemul institutelor academice și al muzeelor. Colecția Muzeului de artă populară a stat la baza majorității lucrărilor editate de specialiștii noștri în ultimii ani, la baza ilustrării albumelor de artă populară, a realizării filmelor și seturilor de diapozitive destinate popularizării comorilor artei noastre populare.

Procesul nu se oprește însă aici. Tradiția culturală deosebit de valoroasă pe care o reprezintă acest tezaur este menită să stea la baza formelor noi de manifestare a concepției artistice decorative actuale, în cadrul noului proces de creație artistică. Aceasta duce, în mod inevitabil, la adîncă analiză și cunoaștere, înțelegere a fenomenului artistic popular, ale cărei capodopere, componente ale colecției Muzeului, sînt atent cercetate de artiștii noștri, care duc astfel, în forme noi, pe planuri superioare, tradiția milenară a culturii și artei poporului nostru.

Paralel cu aceasta, colecțiile sînt și modele pentru replicile artisanale, pentru recuzita și costumația ansamblurilor artistice și laborator de studiu, seminar pentru ramuri diferite ale învățămîntului universitar.

Dar cea mai adevărată formă a valorificării colecțiilor de artă populară constituind patrimoniul Muzeului de artă populară al Republicii Socialiste România, formă care să ducă valorificarea la cea mai înaltă tensiune, este sentimentul de adîncă dragoste și profundă înțelegere și respect pentru aceste inegalabile opere de artă populară, care nu trebuie considerate doar după criterii funcționale, tipologice și morfologice, cu valoare științifică, muzeografică, ci cu ochii minții și ai inimii drept sumum al sentimentelor umane, drept documente ale vieții și culturii românilor, pentru care — de-a lungul veacurilor — aceste creații au avut o cu totul altă valoare, o valoare majoră, generată de însăși viața și ființa noastră etnică.

ION VINEA

— larba-i —

Abis amar sub tufa de ntunerie
sărutul meu hotărnicit te-a prins
ca pe o scoică, în setea-i fără saț
dezlănțuind captivela pe fântini
din pinda ta de teamă și de freamăt
trezite-n așteptarea-i somnoroasă
de lungi fiori premergători de cînt,
să-nceagă solul pogorît la fund
cu hore de vâpaie și de freamăt.

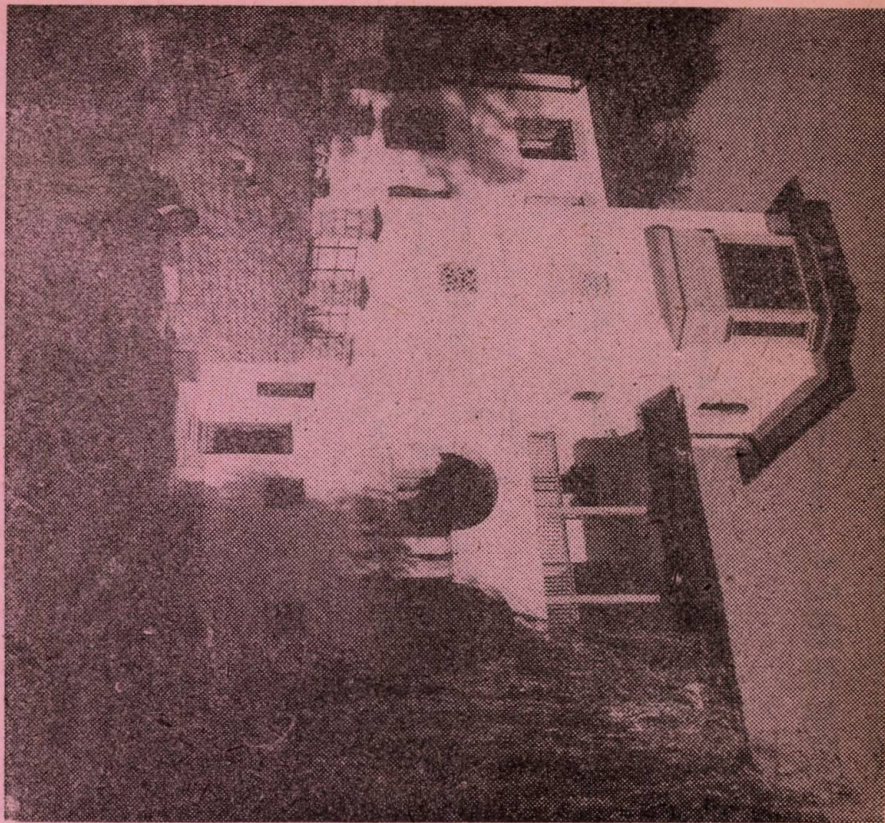
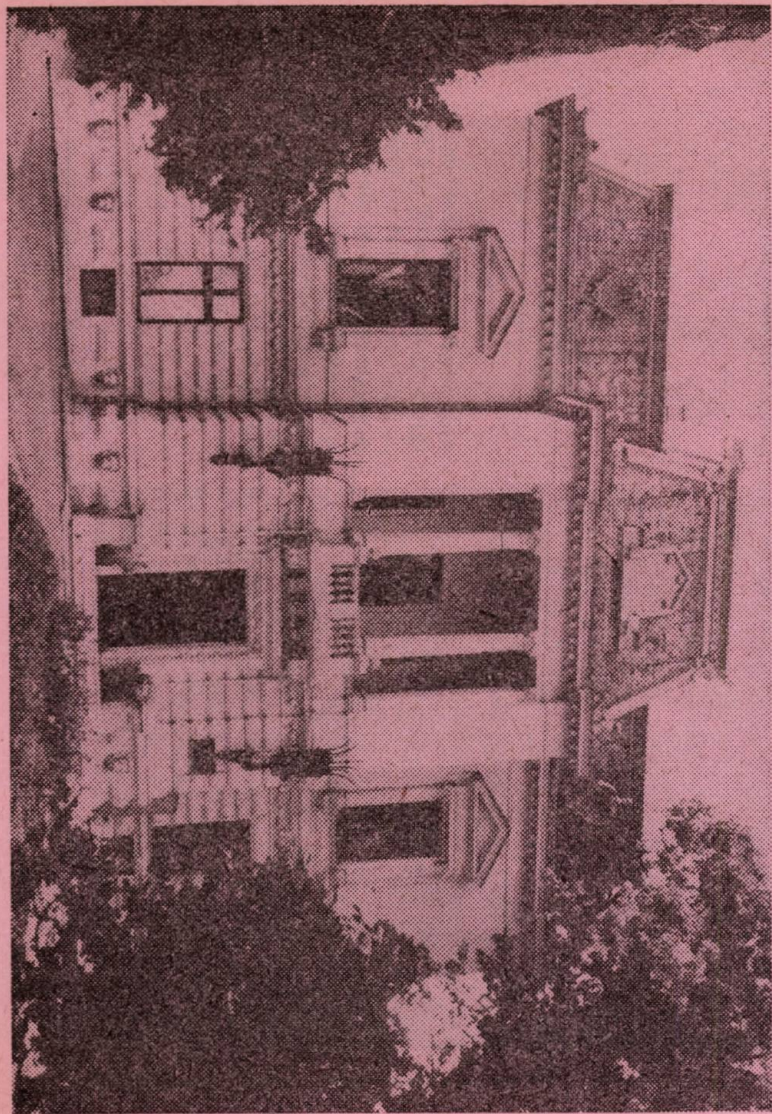
NOTA REDACȚIEI: Unul dintre caietele rămase de la Ion Vinea (și la care redacția a ajuns prin amabilitatea d-nei Elena Vinea) conține, în două variante, și poezia de față, al cărei titlu, *larba-i*, în original e traversat de o linie simplă, ceea ce ar atesta intenția poetului de a-l schimba. Publicînd poezia, pînă astăzi necunoscută, ne-am gîndit, pe de o parte, să împrumutăm, pentru titlu, începutul primului vers, iar pe de alta, să prezentăm facsimilul ambelor variante, nu numai al celei definitive, pe care o reproducem și prin intermediul literei de plumb. Astfel, prin lectură comparată, cititorul va avea o dublă satisfacție estetică.

Obsesiv:

~~Abis amar~~ *larba-i*
Abis amar sub tufa de ntunerie
sărutul meu hotărnicit te-a prins
ca pe o scoică în setea-i fără saț
dezlănțuind captivela pe fântini
din pinda ta de teamă și de freamăt
trezite-n așteptarea-i somnoroasă
de lungi fiori premergători de cînt,
să-nceagă solul pogorît la fund
cu hore de vâpaie și de freamăt.

ABIS AMAR

Abis amar sub tufa de ntunerie
sărutul meu hotărnicit te-a prins
ca pe o scoică, în setea-i fără saț
dezlănțuind captivela pe fântini
din pinda ta de teamă și de freamăt
trezite-n așteptarea-i somnoroasă
de lungi fiori premergători de cînt,
să-nceagă solul pogorît la fund
cu hore de vâpaie și de freamăt.

Călimănești-Vilcea, pe malul Oltului: Clădirea Așezământului Scriitorilor
„Gala Galaction”, inaugurat în luna iulie 1968

București, Calea Victoriei 115. Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu”

SIMION STOLNICU

Simion Stolnicu semnează la început cu numele său adevărat: Al. Botez. Pseudonimul literar i-l alege Eugen Lovinescu, al cărui cenachu începe să-l frecventeze din anul 1926 și care-i tipărește în Sburătorul două poezii însoțite de o prezentare a Hortensiei Papadat-Bengescu. Apoi publică în revistele Rapsodul (revistă proprie, apărută la Ploiești, în 1927). Bilete de papagal, Kalende, Vremea, Cucu Prahovei, Strada, Urmuz, Ulise, Abecedar, Azi, Litere, Universul literar, Revista Fundațiilor, etc.

În 1933, își face debutul editorial, cu volumul Punct vernal, bine primit de către critica vremii și încununat cu premiul Socec. În 1935, îi apare cel de al doilea volum, Pod eleat, distins cu Premiul Scriitorilor Tineri.

Critica dintre cele două războaie a subliniat în poezia lui Simion Stolnicu fie nota straniuului, a somptuoasăității și a luxului, fie coloritul sumbru de culori nocturne, sau răceala cerebrală, fie romantismul de contraste, impresionismul obscur, dar și articularea periodică, arta peisajului spiritualizat, nota de triumfal cu lumini metalice — încadrându-l între ro-manticii întârziști, parnasieni sau hermetici.

În lirica sa din ultimii ani, din care comunicăm aici poezia inedită Calm, el abandonase atitudinea de libertinaj poetic, cultivată în cercul lovinescian, făcând eforturi spre clarificare și îndepărtându-se de voluptățile aritmiilor fariseice. Este evidentă strădania sa de a realiza o poezie omenească, de straniu dramatism interior, de solidaritate duioasă, cu tot ce coexistă, după modelul clasicii. Pe lângă întoarcerea la ritmuri, constatăm întoarcerea spre descrierea obiectelor sensibile, efemere, fără a pierde contactul cu permanențele, fără a trăda aspirația spre torțele de aur.

Născut la 6 noiembrie 1905, Simion Stolnicu se stinge din viață la 29 noiembrie 1966 și e înmormântat alături de mama sa, la cimitirul din Bănești, lângă Cimpina.

SIMION BĂRBULESCU

CALM

Te iau în barca mea, prieten,
Mediterranele frumoase
Pe unda cea mai de mătase
Ne-au scos din Crivăț de sub ceteni!

Azurul de Iconostas
E sărutat de visle-ncete-n
Amurgul calm, orice-ai să depeni!
Ieri, val pe alții legănase!

Chiar pe Orfeu! (S-a spus prea mult
Cît vru el pe Eurydice
Să și-o revadă!) Nu tumult

Va fi-n plutirea noastră-aice!
Și poate, valuri, ce le-ascult,
Cîndva de noi la alții vor zice!

O VIAȚĂ ÎN EXAMEN

De cînd mă știu mai bine, și atît timp cît mă voi mai ști, o viață în examen, lungă, disciplinată, sigură, (obositoare, plicticoasă, tristă). Ca o cursă lungă de tot, cu multe obstacole, îmi adun toată energia și sar peste un examen, cad pe drumul drept care-i urmează, scurtă pauză în care fug mîncînd pămîntul ca să am suflu suficient pentru saltul următor, acum iar, nu sînt prea multe schimbări, (de loc), unde-i finalul, dar unde poate fi sfîrșitul unui cerc? Intru în clasa în care ieri am mîncat ultima bătaie din anul școlar, de la patru băieți (fiecare mai puțin decît mine, capabil să mă snopească el singur); azi e pavoazăată cu lozinci educative și portrete de conducători, profesorii stau la masa comisiei (catedra ascunsă în roșu), și-au pus cravatele de duminică și rochiile de concediu, mă privesc ca și cum m-ar vedea prima oară, cu scîrboase surîsuri pîrintești, mă întrebă de ce m-am emoționat, nu se așteptau să-mi fie atît de frică, tocmai mie care știu materia pe de rost. Mă așez în banca pe care mi-a curs singe din nas ieri, mă uit în fereastră, mă speriu de capul meu rotund, de cărarea aleasă, de toată mutra mea de copil al mămichi, Doamne, cum se pot înșela atît de rău acești oameni totuși așa de rutinați, ei cred că eu știu totul, dar eu nu știu, nu știu, NU ȘTIU NIMIC! Nu știu nimic fiindcă nu pot ști nimic, ce-aș putea ști, nu e nimic de știut, e o altă lume, care nu e. Caut sfios pînă în fundul inimii vreo amintire, și îmi tremură sub bancă genunchii, roz de atîta spălat azi dimineață, din pantalonii scurți. Întorc capul, în spate în ultima bancă („SĂ NU SE AȘEZE ÎMPREUNĂ! SĂ NU COMUNICE ÎNTRE EI!“) fratele meu geamăn, la fel de speriat, mă văd întreg în oglinda lui. Azi se termină examenul, tot azi de ziua noastră, cînd ne-am născut, zi cu nume de doi sfinți apostoli, ce-o să ne facem amîndoi dacă nu luăm nota zece

cum o să ne întoarcem în casa în care de azi de dimineață plutește parfum de tort, cum poate fi mama atît de sigură de noi, ea de unde știe, de ce nu ne lasă, nemiloasă, nici măcar o șansă, de ce se apucă încă din zori să facă acest tort pe care-l dorim atît de mult și care ne obligă, excluzînd eventualitatea unui accident. Cineva în fața mea greșeste, mă rog lui Dumnezeu să-i astupe profesoarei urechile, dar ți-ai găsit, cumpliți sînt profesorii ăștia care spun totul la perfecție, nu fiindcă au învățat, las-că știm noi, ci fiindcă inghit în fiecare seară în ceai o pilulă cu toată lecția de a doua zi. Răspund și ies cu ochii în pămînt din clasă, peste cîteva ore directoarea citește mediile, o pronunță și pe a mea, dar mi-e imposibil s-o înțeleg, s-ar părea că am trecut totuși, acasă mîنینe vinovat din tortul sărbătorec, și am un sentiment de fraudă de cîte ori mă laudă unchii și mătușile.

Mi-am admirat întotdeauna colegii siguri pe ei, care aveau curajul suflatului și copiatului, liniștiți pînă în ultima clipă, calculînd calm distanța dintre cunoștințele lor și nota minimă necesară, fără vanități, fără să ceară reexaminări pentru vreo notă zgîrcită. N-am furat niciodată un examen, dar nu din motive morale ci din frica surprinderii, a rușinii, a scandalului. Dacă l-aș fi putut fura în deplină securitate aș fi făcut-o cu mare satisfacție. Bacalaureat cu discursuri, pentru care mi-am ras barba care nu creștea, uitele pe colegele noastre, fete pe care ieri le sărutam la gajuri, azi sînt palide de nesomn și corpurile le-au tăcut sub rochii de frica examenului. Toată școala e rezumabilă la o examinare de o jumătate de oră, în minutele căreia comisia bea cafea, uneori răsfoiește gazete, șeful comisiei, un domn frumos de vreo șalzeeci de ani, cu glasul sec și mîini îngrijite, intră și iese, se așază o clipă la masă și

întreabă ceva fără legătură pe candidat, apoi se apleacă la urechea frumoasei profesoare de economie politică, face gura puică și îi șoptește ceva, ea ride perfect cu dinți orbitori, șeful comisiei ride și el, mîndru de gluma pe care a făcut-o, aruncă o privire distrată prin sală și iese iar pe ușă, foarte mulțumit de sine. Citesc cu voce tare primul subiect, dactilografiat cu greșeli, urmărind disperat ștergerea risului și revenirea atenției pe obrazul fraged și frumos fardat al profesoarei de economie politică. Crizele capitalismului. Încep să vorbesc fără să spun nimic, ea ascultă un moment apoi își deschide poșeta și caută ceva în ea, profit de ocazie și trag cu ochiul la colegii din spate, le explic mimic că nu știu nimic, ei sînt înțiti consternați apoi revoltați. („Un subiect atît de frumos! E, dacă mi-ar fi căzut mie...”.) Caut să calculez mental cît timp a trecut de cînd am început să vorbesc, cît mai trebuie să treacă, examinarea la un obiect e scurtă, unsprezece ani de școală trec în ceva mai mult de o jumătate de oră, se adună în cite cuvinte, se pot pronunța, depinde de debitul candidaților, într-un spațiu de timp atît de restrîns. E în zadar. Nu mai știu ce să mai spun, nu mai știu ce vorbesc, blîgii, mă blîbli, tac. Și (de ce nu, în fond?) profesoara îmi mulțumește pentru răspuns și face semn următorului.

Acestea sînt lungile coridoare ale Institutului. Ele se pierd lungi și tăcute în fața ochiului, cu repetiții de lămpi suspendate, centre de forță ale luminii galbene care s-a depus în straturi pe pereți și pe cimentul podelei. Luminase rupe de unghiurile drepte ale coridoarelor, se amplifică întîlnindu-se cu ea însăși, într-o desfășurare nefirească, stilizată, în care nu încapă nici o umbră. Coridoarele se continuă în scări lungi cu lungi balustrade. Becurile plutesc distribuite egal în atmosfera Institutului, dorm în propria lor strălucire, ca niște vietăți rotunde care, în loc de aer, ar expira unde luminoase. Distribuite egal ca și becurile, perechi de uși se pîndesc față-n față pe coridoare, închise, centre de forță ale vocilor percepute vag de dincolo de ele, din săli. De afară, vocile seamănă cu un făcănit neregulat, ca al unor mitraliere care trimit gloanțe spre creierii goi și liberi din fața lor. Profesorii trimit cantități de formă cu și fără conținut, în valuri concentrice, primind în valuri concentrice înapoi atenția, indiferența, neatenția studenților. Vocile lovesc evident, primesc înapoi niște lovituri mai subtile, ale tăcerii.

Stau pe palierul scării care încolăcește ca un șarpe Institutul. Sînt la același nivel cu o fereastră îngustă de deasupra ușii amfiteatrului, așa că pot vedea înăuntru fără să fiu văzut. Astfel întreg amfiteatrul cu examenul din el devine în afară un spectacol, fie și numai pentru mine. Văd băncile care coboară în semicerc, bănuiesc sub trupuri locurile care au fost și vor redeveni goale. Pe scaunul meu mă înlocuiește o fată frumoasă pe care nu o cunosc (e din altă grupă, probabil), simt trupul ei pe locul cunoscut cum aș simți o mingiere îndepărtată, dar ea nu știe nimic despre asta, ea își pregătește biletul, carnea ei trăiește în cupa scaunului, astfel locul gol nu există, lipsa lui nu se realizează, iar eu, nefiind necesar, nu exist nici eu pentru scaunul care a fost al meu. Studenta necunoscută stă pe locul meu și mă neagă, dar eu nu simt nici o nevoie să-mi reclam drepturile uzurpate. Jos, în valea pe care o fac rîndurile coboritoare, se înalță la catedră un profesor fără cap. Între ochiul meu și capul lui cade din tavan o lampă, și nu pot vedea dacă el vorbește acolo în dosul ei. Corpul drept și gras, împlîntat în haine, nu mișcă. Mîinile răspîndite pe oglinda catedrei par niște pietre albe și plate.

Plăcut lucru să stau aici, liber pe scara largă. Razele trec prin geam și mă ocolesc fără să mă vadă, și nici eu însumi nu mă pot vedea, poate de aceea bucuria mea nu e completă. Desprinzînd mîna de pe balustradă, urc spre celălalt etaj, traversez zonele sonore din jurul ușilor (dacă le-aș deschide, vocile ar ieși afară). De cinci ani dau examene în acest Institut, sesiune de iarnă, restanță, sesiune de vară, reexaminare, mă așez în bănci, mă ridic și ies pe coridoare în pauze, m-am înconjurat cu o haină groasă și verde, adaptată total vieții mele universitare, cutele ei previn orice surpriză, în buzunare găsesc tot ce-mi trebuie, chiar și un roman cît un buzunar, cu coperti violente (nu-mi plac decît cărțile noi, neîndoite, care nu cedează încă în pagini, apărîndu-și forma dată de presă; și dacă nu ar fi deschise, ele ar rămîne la fel de grele, ba poate ar crește puțin în greutate, pentru că toate semnele interioare ar rămîne necunoscute și infinite). Cu o asemenea carte în buzunar, cu stiloul încolțind metalic pe piept, cu cravata atîrnîndu-mi de gît și haina de umeri, iată-mă din nou aici. Reîncep examenele, paloarea mea obișnuită se accentuează, coborînd spre un galben brun, ochii trimit cearcăne în jur și ard mai tare, ca un foc înconjurat de mlaștini. Camerele, bibliotecile, mal-

dărele de cărți, rezumatele scrise în grabă de mîna neciteată a vreunei colege mîloase, noaptea scade la numai o oră de somn, după care vin aici, trezit cu ceasul strident, intru la șapte și jumătate transformîndu-mă prin dreptunghiul ușii ca printr-un filtru magic. Prin semîntunericul aerului, spre oamenii colegi, spre oamenii profesori, ochii lor așezați perechi la niveluri inegale se îndreaptă spre mine iar eu mă îndrept spre ei cu ai nîei, și, pe măsură ce mă apropii, ochii lor își schimbă culoarea, arătînd interioarele.

O ușă pe lingă care trec se deschide (un examen s-a terminat). Iese, ca o mitralieră golită de gloanțe, un profesor, după el studențele. Ies conducîndu-și rotund corpurile, tăindu-mi ochii cu foarfece picioarelor. Corpurile lor se opresc la haine, hainele le continuă și iau ceva din ele, căldura? forma? Tot și nimic, hainele purtate, posodate de fetele astea sînt o minune a lui Dumnezeu. Fetele trec ca niște picături alungite ale aerului, ochii lor ascunși privesc înăuntru, mersul lor, gesturile lor sînt independente, ele singure știu ce vor și ce fac, nu e treaba mea. Și toată neatenția lor la restul lumii, în care și eu sînt cuprins, e un farmec puternic și amar, un gust de invidie și de regret, ca gustul unei lumi colorate, care niciodată nu ne va aparține. Ultima rochie se topește la capătul coridorului, gata, acestea au fost, acestea au trecut.

Viața noastră, susține unul din prietenii mei, e un examen pe care-l dai mereu, pentru care înveți totul, la care nu știi nimic, și pe care îl treci întotdeauna. Sînt clipe cînd pentru mine banalitatea asta se acoperă de sens, uite, de pildă chiar acum, cînd trag, făcîndu-mi cruce cu limba în gura închisă strîns, un bilet de pe masa comisiei. Pun degetul pe colțul unuia, îl trag de sub celelalte, scoțîndu-l aproape cu totul afară, președintele comisiei se întinde ca să-i vadă numărul în clipa cînd îl voi întoarce dar, biletul a antrenat cu el un altul, care a ieșit pe sfert din grămadă, mut degetul de pe primul pe al doilea și președintele tresare indignat, îl trag totuși pe al doilea afară, îl întorc, comunic numărul comisiei, președintele notează, îmbufnat ca un copil căruia i s-a furat jucăria preferată (de ce s-o fi enervat, zău că nu-mi închipui!) Firește, nimic din ceea ce aș fi putut ști. Și doar am învățat cum am putut mai bine, lada de gunoi din dosul blocului am umplut-o cu fiole de cofeină, periclitînd existența șoarecilor și pisicilor din cartier. Da, acum îmi amintesc că lăsasem la urmă su-

biectul ăsta, la recapitulare, dar n-am mai avut timp. Pe o foaie albă șampilată de comisie notez titlul, încep să adun din memorie date disperate, tot ce s-ar putea lega cît de cît de subiectul meu, trag cu urechea la colegii care răspund, doar-dar voi afla ceva sau îmi va veni vreo idee. Esențiale sînt prezentarea și exprimarea. Mă scol vioi din bancă, mă închei scrupulos la toți nasturii, ajung în fața mesei, dau biletul, mă așez la răspuns și îmi scot ceasul de pe mîină și îl pun pe pupitru în fața mea (chipurile, am atîtea de spus, și trebuie să fiu atent, să nu care cumva să mă întind prea mult, să risipesc timpul comisiei). Și cînd mă gîndesc la ce am repetat ieri! Nici o legătură cu problema la care răspund azi, cum de nu mi-am putut închipui, cum de nu ghicesc niciodată? În sfîrșit. Încep tare de tot și repede, citez titlul integral, nu fac nicăieri nici o abreviere, doar-dar se vor plictisi și va trece timpul. Vorbesc sigur pe mine, dar cam confuz și prolix, ba uneori fac și greșeli de dicție, asta în punctele unde nu sînt prea sigur de ce spun, acolo îmi trebuie zgomot de fond care să estompeze precizia trădătoare a datelor. Reușesc să las în urmă cîteva părți ale subiectului care îmi sînt cu totul străine. Acum alunec pe firul asociației către o chestiune pe care o cunosc, încep chiar s-o expun, dar președintele îmi atrage atenția, politicos de altfel, că nu mai sînt în subiect. Îl înjur în gînd și îi mulțumesc tare pnetru că mi-a atras atenția, ba chiar schitez o atitudine de scuza către comisie, mă uit la ceasul din fața mea, da, timpul a trecut, m-am cam întins, pretext ca să scurtez cele ce urmează, ocolind detaliile periculoase. Către sfîrșit greșesc zdrăvăn de vreo două ori, dar comisia nu mă mai ascultă, se ceartă ce notă să-mi dea, anunț că am terminat, îmi pun ceasul la loc pe încheietură și aștept cu modestie verdictul. După un minut de parlamentări, președintele îmi pune (asta-mi mai trebuia!) o întrebare suplimentară. Ca să vadă dacă merit nota maximă. Evident, cu ocazia asta își dă repede seama că n-o merit, ba chiar că merit cu greu minimă. Doamne, ce ghinion. În fine, s-au plictisit și ei, președintele îmi laudă unele cunoștințe, menționînd totodată (e încîntat că m-a intuit așa de bine că sînt oarecum superficial (vîrsta, desigur) și nu mi-am format încă deprinderile sintetizatoare), să fiu atent deci, asta poate să mă coste în viață, e o deficiență pe care trebuie să o remediez cît mai repede. Dacă spuneți dumneavoastră... Plec ca bătut din sala de examen, afară voi de colegi notînd subiectele care au căzut și pe care nu tre-

buie să le mai repete. Cît ai luat? N-am nici o idee, probabil însă că nota limită. Eh, n-are nici o importanță, principalul e să-l iei, uite cîți au căzut azi! Și îmi aduc aminte că, în timp ce președintele îmi pune întrebarea suplimentară, la care eu trebuia să-mi adun toate forțele și cunoștințele, să fac apel la toată inteligența, la toată capacitatea logică și deductivă, eu întorseam capul spre fereastra deschisă și simțeam nevoia imperioasă să mă ridic, să mă îndrept spre ea, să ies și să zbor afară. Afară se vedea vară bucurăsteană, anotimp de aur pe grădinile verzi cu femei pîrguite și grele, căzînd ca un rod în brațele culegătorilor, da, așa e vara aici la noi, așa e ea, caldă, caldă și dulce, repetam eu fără noimă, golit de atenție, de preocupare, sub nasul comisiei care habar n-avea ce e în gîndul meu. Și acum am terminat încă un examen, ies în vara de afară, și totul e atît de ciudat, pînă acum un sfert de oră examenul se ridica în fața mea ca un zid, toate eforturile se adunau pentru trecerea lui, în cap musteau săptămîni și luni, seminarii și cursuri, care s-au strîns nu știu cum în cîteva minute vorbite rapid și nerelevante, cuprinzînd atît de puțin din cele învățate, și zidul s-a dat deoparte ca și cum n-ar fi fost, de fapt nici n-a fost, sigur că n-a fost, iar în față departe încă nu văd nimic, încă nu e nimic, deci nu e nimic.

Tot într-o vară africană, examenul de grad pe terenul de instrucție al școlii de ofițeri de rezervă în jur, pe linia orizontului, cîmpuri cam arse, e un an de secetă, înaintea mea răspunde elevul sergent Marai, de-aici îl văd cum explică arătînd cu brațul întins, ascultă în poziția de drepti întrebările ofițerilor, răspunde iar, colonelul spune ceva, elevul-sergent Marai salută, face stînga împrejur impecabil, pleacă bătînd trei pași de front, apoi vine de voie spre noi. Elevul-sergent Marai e acum sublocotenent de rezervă, ne înghesuim toți în jurul lui ca să-l ciupim și să-i tragem ghionturi, mă aud striga, îmi pun boneta trăgînd-o puțin spre sprinceana dreaptă, îmi aranjez ținuta, trag în centură cutele cămășii uniformă, iau pas alergător spre masa comisiei, la zece pași vin în pas de defilare, cu mina dreaptă fixînd în unghi cureaua armei care saltă odată cu spatele, cu mina stîngă tăind regulat arșița pînă la nivelul pieptului, cu piciorul întins din șold cît mai aproape de unghiul drept, cu epoletul verde cu semnul

roșu de elev ofițer rîzînd cîmpul galben și fierbinte. Mă opresc zguduind pămîntul, lipesc palma cu degetul întins de verticala piciorului, mă prezint tunător, colonelul îmi spune să trag un bilet și eu răspund regulamentar și plin „Am înțeles!“ Ofițerii stau în comisie cu stelele de maior, de locotenent-colonel, de colonel pe umeri, cu figura abstractizată de seriozitate, cu fruntea, sprincenele, ochii, nasul, buzele și bărbia rasă sever, toate montate strîns sub chipiile cu cozoroc de apă neagră și semnele de armă negre, roșii, verzi și stema mare înconjurată cu frunze de aur. În fața lor stilourile, hîrțile, un pahar cu apă orbitor sub soarele ăsta care amenință culturile. La școala de ofițeri de rezervă regula e să nu se comunice notele individuale, ci numai mediile subunităților, aici totul e și mai concret și mai abstract decît în viața civilă, o barză mare dă un ocol deasupra mesei comisiei, țara ne face ofițerii ei, mine în capitală vor spori consumațiile în locuri, se vor concepe copii, termin, salut, faclinga împrejur și plec spre colegii care așteaptă în repaos, sub barza cea mare care își pune cîte o clipă umbră pe noi.

M-am certat violent cu nevasta mea, pentru că ea vrea să-mi dau doctoratul iar eu nu. Cum pot femeile să fie seduse altfel de niște hîrtii? Dar eu nu mai suport un nou examen pur și simplu nu-l mai suport, doar n-am făcut nici un rău nimănui, doar nu pentru asta m-am născut. Am plecat furios și cu uși trîntite de-acasă, m-am oprit în colț la bodegă, am dezbătut chestiunea cu un prieten vechi, ai cărui copii mine-poimîne vor fi înscrși în clasa întâia. Am băut un timp acolo, apoi ne-am sculat de la masă, ne-am urcat într-un taxi, ne-am dus acasă la el (nevasta și copiii plecați în vacanță la mare) am găsit niște mastică excelentă („de Hio!“ zicea el) și am băut-o pînă la fundul sticlei. Mă întorceam însă mereu, cu încăpățînarea alcoolului poate, asupra aceleiași teme. Și atunci, plictisit, prietenul meu m-a asigurat că toate astea nu vor merge totuși așa la infinit, că va veni o zi, o zi deosebită, în care zi deosebită va veni moartea însăși, și că, orice ar spune unii, după moarte nu-ți mai cere nimeni cunoștințe suplimentare, ba chiar după moarte nimeni nu te mai întreabă nimic. Atunci toată oboseala va lua sfîrșit, iar eu i-am răspuns că dorește din tot sufletul să fie așa.

DRUM BĂTUT

Ilustrație de Keleti

Șapte băieți aveau pădurarul. Băieții crescuseră mari, unul după altul, și apoi plecaseră rînd pe rînd de la casa părintească. Murindu-i însă nerasta, omul fusese nevoit să-și crească singur ultimul copil, pe care îl finuse pe lângă el, zicîndu-și: Las-să fie cine să mă urmeze în meseria asta a mea.

— Aș vrea să mă fac cerb, taică, zicea băiatul.

Cerb?... întreba bătrînul, și de ce tocmai cerb?

— Ca să pot alerga peste dealuri fără ca sălbătăciunile mai mărunte să se înspăimînte. Iar eu aș putea vedea dobitoacele codrului, așa cum sînt ele de-adevărat. Așa, oricît aș umbla de puțin, tot mă simt și se ascund prin tufișuri.

— Chiar cerb de-ai fi, mă băiete, și tot s-ar găsi vîelăfi care să se teamă de tine.

— Da' mi-ar fi drumul slobod!

— Să nu crezi tu una ca asta. Coarnele te-așii să fii poteca. Numai pe potecă ai fi ferit de primejdie, căci dacă s-ar întîmpla să fii urmărit, ai scăpa cu fuga.

Simțea băiatul că, dacă mai rămîne la casa tălîne-său, îmbătrînește și el: începuse să cugete prea cu temei. Ca învîlășii. Sau ca păstorii. Ca oricare om care petrece multă vreme în singurătate. Pri cepu că nu mai avea de ce să rămînă. Gîndurile

ce-l frîmîtau nu erau din cele care i-ar fi putut fi bătrînului spre ajutorință. Vedea bine că taică-său nu făcea așa cum ar fi făcut el în locul lui, dar nu era în stare să-și explice pricina...

Bătrînul simțea că fiu-său se schimbaseră. Căuta fiecare să-i umbre celuilalt în voie, își pîndeau reciproc fiece vorbuliță, și totuși...

Băiatul înțea potecile vinatului și se oprea din cînd în cînd sub cîte un brad mai voinic. Bătrînul înțelegea. Știa că fiu său se pregătește de ducă. Totuși, cînd flăcăul i se înfățișă și-i spusese că pleacă, nu-i veni la-ndemînă. Dar luînd act de vorba pe care de altcun, o așteptase, încușînță din cap. Era vorba pe care, cîndva, o rostise și el. Și tot atît de simplu...

— Și... încotro?... îl întrebă mai apoi pe băiat, deși nici nu era curios să afle încotro s-o apuce flăcăul. De fapt, își dădea seama că băiatul nici nu i-ar putea da un răspuns definitiv.

— Mă duc de-al șaptelea, după ai șase frați ai mei, mai mari.

Era în prag de toamnă. Frunzele, ca mii de oglinjoare, sugeau în ele soarele. De pe copaci, picurau milioane de minuscule sfîșituri.

— Securea o iei?

— La ce s-o iau?!

Bătrînul ședea sub fereastră și trîdnea din pipă.

— Da' pe-aiți mai dai din cînd în cînd?

— Așa... vreedată...

— Fluierica de chemat căprioru' n-o iei?

Băiatul a-nodat băierile raniței. Mergeau pe drum alături. Nici unul nu zicea nimic. Pînă la urmă, bătrînul prinse a-și lua bun-rămas.

— Tot drumu' ăsta să-l fii. Mai încolo dai în Septeni, după care vine Tomnești. Cînd se gîtă valea, o iei la stînga. Într-acolo-i orașu'.

— Eu alt drum aș ține, grăi băiatul.

— Toate drumurile-s la fel, măi băiete. Numai ăia de-și au hogașul la drum nu-s la fel. Cum îți sp iese: fii drumul ăsta, iar cînd să lași valea, faci la stînga.

Merse băiatul, fără să privească înapoi. Colbul toamnei i se învoldura sub picioare.

Înainte de-a se opri, privi înapoi. Taică-său nu se mai vedea. Băiatul lăsă drumul mare și colți spre munte. O luă pe poteca îngustă, neumbilată. Avea soarele în față. Peste creștet îi strălucea curcubeul. Era așa de frumos, cum nici primăvara nu îl văzuse. Se dădu peste cap și se prefăcu în cerb.

Cînd cerbul năzdrăban trecu, în galop nebun, purtîndu-și cu cu mîndrie enormele-i coarne cu douăzeci de raze, pe lângă el, bătrînul nu-și mai recunoscu băiatul.

În românește de Nic. A. Străcoiu

Esențe vietnameze

AVENTURĂ PE FLUVIU

Mașina plonjează în noapte, pe drumul strategic nr.1, spre sud.

Gonim pe drumul pustiu, prin cimpia imensă, printre dungi incerte de munți și păduri, sculptate pe zare sub luna scinteietoare. Nici o mișcare, nici un zgomot, nimic decît pustietatea fierbinte, care ne soarbe.

Pe șoselele din Vietnamul de nord, circulația este permisă la ora de față doar noaptea, sub camuflajul cel mai desăvîrșit. Nici o lumină de-a lungul drumului, nimic decît luna și stelele, violența albastră a nopții de tropice, grea, senzuală, învăluind coroanele nemîscate ale platanilor în aburi grași, ca o transpirație. Ici-colo, prin sate, sclipiri firave, făcînd umbra din jur și mai densă, creînd senzații lugubre de cimitir. La lumina de-o clipă a farurilor descoperim la răsîntii, sub umbra arborilor, grupuri de tineri țărani înarmați, paznici voluntari ai șoselelor. Ochi care clipește orbii de lumină, fețe crispate de atenție, cite un braț ridicat (un avertisment? un simplu salut?), apoi noaptea și drumul, adînci, monotone, fierbinți, nesfîrșite. Arterele de comunicație, șosele, poduri sau căi ferate, constituie obiectivul strategic nr.1 al aviației S.U.A. Atacuri repetate, concentrate asupra acestor obiective, urmăresc paralizarea oricărei mișcări, întreruperea fluxului viu al producției și al pregătirilor pentru luptă, întreruperea vieții.

Prima noapte de drum pe drumul strategic nr 1. Hanoi-Saigon. Primul spectacol, de neuitat, al războiului văzut de aproape.

Mergeam prin noapte de cîteva ore, cu scurte popasuri de două-trei clipe, ca să tragem un fum de țigară în cite o tranșee din marginea drumului. Mereu aceeași cîmpie, întunericul greu, uleios, lasciv, saturat de seve, aceleași pileuri de luminite în vîgăunile satelor, acciși arbori deșirați fantomatic sub stele, fremîtînd cite o clipă în curentul de aer stîrnit de trecerea noastră. Brusc, mașina încremenește în mijlocul drumului. În aceeași fracțiune de secundă, noaptea își schimbă deodată înfățișarea. Ne înconjură o nebuloasă, o sferă de abur luminiscent, care se rotește în jurul nostru încet, lent, dulce, ametîndu-ne, făcîndu-ne să clipim des, ca sculați dintr-un somn. În acest cerc de lumină a pătruns o umbră, un om. E un soldat. Vine spre noi, ne luminează orbitor cu lanterna, schimbă cîteva vorbe repezi cu șoferul. Sîntem pe malul unui fluviu, mi se spune, lumina care ne scaldă sînt reflexele apei. Podul pe care trebuia să trecem este avariât, a fost bombardat acum cîteva ore de o escadrilă de „Twenderschaft”. Vom trece cu bacul, dar bacul se află acum pe celălalt țarm. Trebuie să mai așteptăm. Coborim. Se aude clipocitul surd al valurilor, iar undeva, pe aproape, o rumoare ca o mișcare de oameni, freamît de șoapte și ecouri de pași, sute de pași scîrîtînd pe pietrișul țarmului, printre arborii care foșnise molcom în întuneric. La lumina lanternei aprinse pentru cîteva clipe, descopăr o mulțime de oameni, cîteva sute, bărbați, femei, copii, care coboară ca și noi spre țarm, venind de undeva din noaptea cîmpiei. Au coborît dintr-un tren, îmi spune Sau; acum așteaptă transbordarea spre celălalt țarm, de unde o altă garnitură urmează să-i ducă spre drumul lor. Ochi mi s-au obișnuit cu obscuritatea; îi văd acum bine. Bărbați încărcăți cu poveri, femei purtîndu-și copiii în spate. Așteaptă tăcuți, scrutînd apele fluviului. Rar cite o șoaptă, și mai rar cite o luminică, repede stinsă. O pru-

dență care-mi pare, sub acest cer pustiu, excesivă. Dar nu-s decât câteva săptămîni, îmi povestește Sau, de cînd în regiunea Nam Ha, spre nord, deasupra fluviului Ma, piloții americani au mitraliat câteva bacuri care transportau populația.

Timpul trece. Brusc, un copil a început să plîngă. Într-un tirziu se aude și clipocitul lopeților bacului. Urc cu convoiul de oameni și, rezemat de o balustradă, privesc, împreună cu ceilalți, apele negre, în care stelele se minjesc, devin de lut. Lopețile bat ritmic, o briză ușoară răcorește frunțile asudate. Iată și podul avariat: trecem pe lîngă el. În locul în care podul s-a frînt, printre păienjenisuri de fiare rupte și răsucite haotic, se văd lumini, se agită oameni.

— E o brigadă de șoc — îmi spune Sau. — Pînă-n zori, podul cel nou va fi gata.

(Siguranța cu care rostise aceste cuvinte m-a făcut să zimbesc, în ciuda acelei clipe dramatice. N-am spus nimic, păstrîndu-mi îndoielile pentru mine. Dar după câteva nopți, întorcîndu-mă pe același drum, bacul nu mai era. Am traversat fluviul pe podul cel nou, construit din tronșoane de bambus. Un grup de tineri, una dintre celebre „brigăzi de șoc” ale Vietnamului, înfăptuise această lucrare de necrezut într-un timp record. Un pod peste un fluviu construit într-o noapte! Un pod pe care se putea circula la fel de nestîmjenit ca și înainte... Dar pentru cît timp oare?)

PAGODA DIN CÎMPIE

Nu putem intra în orașul Than Hoa, capitala provinciei cu același nume, aflat la 165 km la sud de Hanoi, în hotarul „zonei de foc”.

Seara, la barieră, un cordon de polițiști. Căștile albe lucesc în întuneric. „Nu se poate pătrunde, străzile sînt nesigure. Azi a fost un atac; sînt multe bombe cu explozie întîrziată”. Un aer acru, cu fum și zgurături invizibile de tencuială sau de piatră, care înțepă obrazii, vine în valuri dinspre oraș. „Nici n-aveți unde dormi, hotelul a fost distrus”. Sîntem îndrumați pe un drum lateral, nepietruit care se pierde prin păpușoase și ierburi mirositoare, spre o pagodă aflată la vreo 20 de kilometri. Acolo mi se spune, este acum hotelul.

E o pagodă străveche, are mai bine de patru secole. O mică cetate de formă ovală, cu ziduri gri, luminate de luna galbenă. Cîmpia mută, cu ceairuri aromitoare, o înconjură ca un ocean. Împingem portalul de fier, care scîlțîie ruginit. Înăuntru, în aerul de cavou, ard câteva sfeșnice, luminînd o parte din boltă. Cina e așezată pe o misuță de aramă bătută, sub statuia enormă a unui „Buda care plînge”, înecată într-o profuziune de flori. Pe soclu, batonete de parfum exală fumuri albastre.

Un bătrîn cu pantaloni suflecați aprinde o torță, o înfîge pe masă, schițează salutul tradițional și dispăre, lunecînd fără zgomot pe dalele fumurii. Observ abia acum desenul dalelor. Într-un loc e rupt în două: acolo se caseă, aducîndu-ne brutal la realitate, o tranșee lungă de cîțiva metri.

În patul de campanie amenajat într-un colț al pagodei mă răsucesc multă vreme între somn și trezie, torturat, prin vis, de excesul de culoare din jur, de toată această întîmplare neașteptată. Un murmur surd, prelung, urcă de nu știu unde, flacăra torței freamătă iute, ca sub un vînt, bolta se umple încet de reverberații melodice. Nu e o melodie, e numai un murmur, o înginare confuză de sunete, o melopee ca o șoaptă de ape, printre statuile care dorm. Aș vrea să dorm... Cu un efort, deschid ochii.

La picioarele lui „Buda care plînge”, o umbră. O văd bine, e o bătrînă. O femeie bonz, cu capul ras, care cîntă încet, cu ochii închiși. Flacăra torței freamătă, melopeea e preluată suav de pietrele boltei. O robă vișinie înfășoară bogat, somptuos, cu falduri grele, trupul slab și chireit, fără nici o formă lipit de dalele reci. E ceasul de rugăciune. Bătrîna bonzesă își cîntă litania în hindusă, insensibilă la cei care dorm în această pagodă, la tranșeea din colț, la bombele care cad undeva pe aproape.

Nu mai știu ce e real și ce nu.

Bătrîna bonzesă cîntă de patru secole în pagoda cu ziduri gri din cîmpia pustie.

A doua zi îi sînt „prezentat”. Sau îmi spune, punîndu-i o mină pe umăr, că e un „om de nădejde”: în anii rezistenței a adăpostit partizani... Bătrîna cu capul ras are ochi vii și ride vesel, cu un obraz de fetiță, pe care zbîrciturile par un machiaj.

E soare. Ușa templului e deschisă. Înăuntru se mișcă bătrînul cu pantaloni suflecați, stringînd ultimul sfeșnic. Fumul albastru al parfumurilor se topește în aerul zilei.

SATUL DE SUB „PISCUL DE JAD“

Din nou amurguri dulci, mătăsoase, lumini suave, pacea grea a cimpilor. Canonadele au intrat în firesc, nu le mai aud. Azi plecăm spre satul Yen-Vuc — de pe același țărm al fluviului Ma.

Călătorim printr-un relief lunar, în care roci uriașe țîșnesc de-a dreptul din cîmp, înconjurată de lacuri albastre. În apertură — săbii de flăcări verzi — pinii umbroși și dantelați de pe margini. Cerul e limpede, fără taine, sculptat la orizont cu șiruri de munți. În acest decor de vacanță și reverie, nici o localitate, nici un cătun de pe drumul național nr. 1 n-au scăpat tefere. Satul Yen-Vuc, spre care ne îndreptăm și care se află la poalele unei roci roșietice care se cheamă „Piscul de Jad“, număra, mi se spune, pînă la 21 septembrie a.e. 134 de case. În prezent n-a mai rămas în picioare decît o singură casă.

Trei zile și trei nopți, între 21 și 23 septembrie, satul a fost bombardat salbatic, înecat sub averse de foc. Cînd intrăm pe ulițele goale, de-a lungul cărora se văd doar ruine, primii oameni pe care îi întîlnim sînt un grup de experți militari sosiți aici de cîteva zile. S-au angajat, mi se spune, într-o întreprindere ce se anunță foarte dificilă: să calculeze numărul de bombe lansate în zilele tragice ale atacului. La ora cînd scriu aceste rînduri, rezultatul calculului încă nu-i cunoscut. Nu știu dacă bombele lansate la Yen-Vuc (bombe de cîte 500 kg fiecare, înmănușate pânășuri de cîte 8—10 bucăți) sînt din ordinul sutelor sau numai al zecilor. Privesc însă satul printre umbrele serii. Ruine, grămezi de moloz și de birne arse, cratere inundate, copaci smulși, răsturnați, cu rădăcinile întoarse spre cer. Pașii sună lugubru în tăcerea uliței. Nici o mișcare, doar cîte o birnă care încă mai fumegă. Și scheletul unui acoperiș carbonizat care se năruie deodată, fără veste, în urma noastră... Patru țărani, mi se povestește, au fost uciși din primele clipe; altele zeci de oameni au fost răniți. Aproape 8 hectare de orez, jumătate din orezăria cooperativei agricole, pirjolițe. Cei 300 de cocotieri, principala avere a satului, pirjoliți. Spectacolul acestor arbori asasinați mă va urmări multă vreme, ca un coșmar: spectrul foamei agitat pe cerul uneia dintre cele mai bogate regiuni ale globului.

Ne îndreptăm spre marginea satului, spre singura casă care a rămas în picioare: casa familiei Fung, unde, mi se spune, populația din Yen-Vuc ține la ora asta o adunare. Curtea e plină de tineri, băieți și fete (bătrînii și copiii au fost evacuați de cîteva luni, trimiși în munți). Stau jos pe pămîntul lîngă gol, lîngă piramide de puști. Cînd intrăm în curte, tocmii vorbea, din cerdacul casei o fată a cărei voce răgușită, puternică, de bărbat, o auzisem din capul uliței. Toți se ridică, ne înconjură, fețe atente, prietenești, cite un suris fugar, frunți bandajate prin care străbate sîngele. Fata care vorbea e comandanta miliției populare din sat. O cheamă Nguyen Thi Hien. Interviuul s-a desfășurat exact, așa cum îl notez aici. „Despre ce discutați?“, o întreb. „Despre sarcinile de viitor“. „Ce fel de viitor?“ „Pregătim lupta pe două fronturi: unii dintre noi ne vom ocupa de orezărie, de plantarea cocotierilor, alții de paza armatului“. Explică, văzîndu-mă nedumerit (ce fel de pază?): „Dușmanul se poate întoarce oricînd, satul nostru a mai fost bombardat. „Unde erăți în zilele ultimului atac?“ „În dimineața de 21 septembrie eram cu toții la cîmp. Săpam niște șanțuri de irigație,

Afiș prezentat în cadrul Festivalului Mondial al tineretului și Studenților — Sofia 1968

Autor Mihail Sinzianu

Primele bombe au explodat chiar lângă noi, ne-au îngropat în țărână. „Și după aceea?” „După aceea ne-am tîrît spre pozițiile de luptă; avem două poziții de luptă ale miliției populare în sat; am luptat acolo pînă-n noaptea de 23, alături de bateriile de artileriști de pe fluviu”. Ce vești aveți de la părinți, de la bătrînii evacuați?” „Sînt bine, au ce mîncă, lucrează la deștelenirea unor pămînturi, spre munți”. „N-ar fi bine să-i urmați, să scăpați de primejdii?” „Cît o să mai avem o picătură de sînge, n-o să ne clintim niciodată de aici”.

E toamnă acum, cînd închei acest jurnal. Septembrie 1967, un an de la primele însemnări. Ce imagini păstrez din această călătorie?

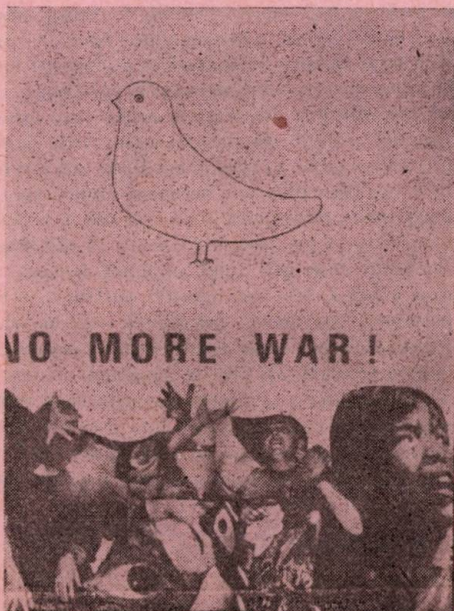
Esențe vietnameze... Obsesia lutului, obsesia pădurii de bambus, obsesia cerului. Și oamenii. Ziarele din Hanoi mi-au adus în aceste zile vestea doborîrii celui de-al 2.300-lea avion agresor. Evenimentul s-a petrecut la Hanoi, la 17 septembrie 1967—consemnează laconic comunicatul Agenției vietnameze de informații. Va fi acest avion expus la muzeul de lângă Nam Dinh? Într-una din zilele vizitei mele acolo, am văzut, lângă orașul Nam Dinh, un muzeu-cimitir al avioanelor doborîte. S-a întîmplat într-o zi de septembrie, într-un amurg, cînd, aflîndu-ne în „jeep”-ul nostru militar, pe același drum strategic nr.1, de-a lungul căruia am trăit atîtea momente dramatice, lui Sau i-a venit ideea să vizităm acest muzeu-cimitir. Am mers vreo cîțiva kilometri cu viteză scăzută, căutînd drumul—trebuia să fie un drum lăturalnic, spunea șoferul—care ducea într-acolo. Nici un panou indicator, niciăieri. La o rîspintie l-am întrebât pe un soldat, un tînăr care păzea locul acela și care, din scurtă discuție pe care am angajat-o atunci, mi-a spus că păzea locul acela de vreu an, chiar de cînd s-a înființat muzeul, și că mii, multe mii de oameni l-au întrebât în timpul acesta unde se află muzeul-cimitir al avioanelor agresoare. De mii, de multe mii de ori, acest tînăr soldat le-a explicat trecătorilor că drumul de care întrebă se află mai încolo, la dreapta, că muzeul e ceva mai departe, sub zare, și că drumul e prost, nepietruit, trebuie atenție mare, mai ales la turnante. Apoi le spune trecătorilor o părere, cam ce-ar trebui, după el, să vadă acolo, ce este mai interesant și mai demn de văzut în acest muzeu-cimitir care reflectă eroismul poporului său. Spune toate acestea cu o voce neutră, fără orgoliu, fără patetism, cu tonul omului care nu cere nimic, nu impune nimic nimănui.

Care e visul acestor oameni? Visul lor este simplu, precis, limitat, profund omenesc: să obțină ca forțele agresoare să le părăsească țara, să obțină ca țara lor să-și poată decide singură, liberă, propria-i soartă.

Cimitirul de avioane de lângă Nam Dinh n-are nimic din organizarea unui muzeu. Resturi de avioane, epave carbonizate, zac de-a valma printre ierburi și flori, printre poteci cu pietriș mărunt. Jungla înaintează și le cuprinde din toate părțile, încet, implacabil. Trebuie oare conservat—pentru generațiile viitoare—acest muzeu-cimitir, ca o mărturie a violenței și crimei? Sau trebuie lăsată jungla în voie, să înecă totul cu pacea exuberantă a florilor? Alternativa o vor alege oamenii acestor pămînturi.

Oamenii Vietnamului...

Îi văd, în seri încărcate de răsufierea masonului, pe bulevardele și străzile din Hanoi, din Haifong, din Thanh Hoa, din Nam Dinh sau Viet-Tri, pe străzi care poate nu mai există, în care cerul se răsfrînge adînc și gol, iar luminile rare se confundă cu stelele. Printre platanii marilor bulevarde, lumini livide fac să sticlească o clipă aripa metalică a unui „jeep” camuflat cu frunze și crengi. Străzile mici sînt regatul tăcerii; doar undeva o femeie cîntă încet un cîntec de leagăn. Uzinele subterane vibrează surd la rădăcinile plantelor. Între fluvii și munții albaștri, jungla tace. Luna e înaltă și eternă printre arborii mango. Undeva frunzișul se dă la o parte și apare o față-milițian, o față cu ochi negri și gravi, cu pușca pe umăr, care-mi spune simplu: „Cît timp ne va rămîne o picătură de sînge, nu ne vom clinti niciodată de-aici”. Mi-o spune fără nici un orgoliu, fără nimic patetic, cu un ton care e al poporului său, al unui popor care nu vrea nimic altceva decît să trăiască și să muncească în libertate. Dar care știe—viața l-a învățat—că trebuie să lupte pentru asta pînă la capăt.

Afiș împotriva războiului din Vietnam „Să nu mai fie război”

Dorin Dimitriu-Iormeanu

V. VOICULESCU

INEDIT

În anul 1910, la 12 mai, Vasile Voiculescu obține diploma Facultății de Medicină din București. Numit imediat medic de circumscripție, avea să-și îndeplinească datoria, nu numai din obligațiile impuse de o diplomă, ci și dintr-un cald și desăvârșit umanitarism, care l-a caracterizat întotdeauna.

Curînd, însă, tîndrul Voiculescu se trezește mereu aruncat în locurile cu cele mai dificile probleme administrative și medicale, pe care proaspătul medic le rezolvă cu pricepere și devotament.

Din numeroasele documente — adrese și ordine — existente la Muzeul Literaturii Române, se constată, în acest început de carieră medicală, o serie de transferări și detașări, surprinzător de dese. Nici nu reușea să descurce bine treburile unei circumscripții, să-și cunoască și să-și trateze pacienții, că un nou ordin îl trimetea în altă parte. Nu era vorba, evident, despre mulări disciplinare, mărțurii indiscutabile existînd prin documente. Vasile Voiculescu încearcă, prin cereri repetate, să obțină un post stabil și cît mai propice preocupărilor sale, dar nenumăratele petiții rămîn fără ecou.

În cele din urmă, tîndrul medic, care, din fericire pentru literatura românească, avea și harul poeziei, recurge la o desperată și originală formulă. La data de 20 octombrie 1910, el trimite Directorului General al Serviciului Sanitar o petiție cu totul neobișnuită, o petiție în versuri.

Acest document, inedit pînă astăzi, se află la Muzeul Literaturii Române, sub. nr. inv. 8.926. Publicîndu-l integral în Almanahul Scriitorilor, o facem cu sentimentul că el aparține direct bibliografiei lirice a lui Vasile Voiculescu.

L. MUȘĂTESCU

PETIȚIE

DIRECTORULUI GENERAL AL SERV. SANITAR

Stimate Domnule Director... uitam s'adaog, general,
Vă rog ertați-mi îndrăsneala, dar ca să nu mai fiu banal
Și să vă cruț puțin de sila oficialei noastre proze,
Înlocuiesc spanacul veșted printr-un buchet plăpînd de roze
Și vă trimesc aceste versuri în locul oricărei petiții...
Citiți vă rog fără de teamă, bobocii fragezi miroșiți-i
Deși sălbatici, nu începă: sunt fără spini, vă'ncredințez...
(Nu fac satiră, caut numai citirea să vă ușurez)
... Da, știu ce greu se scrie proza meșteșugită și bogată

Un singur rind din Delavrancea vă jur că nu l'ași da vreodată
 Pe mii de versuri de-ale Smarei ori Carol Scrob et cetera.
 Dar versul splendid fără seamăn de'ngăduiși, l'ași compara
 Cu-aeroplanul ce dă minței și sufletului nostru sbor
 Cînd proza-i căru' greu, molatec, iar Scrob un smeu sbărniitor.
 „J'aime surtout les vers, cette langue immortelle“
 A zis de mult Musset vestitul, și-o zic și eu — deși nu's el...
 Dar să revin la chestiune: nu ca să fiu mai... sculptural
 Ci ca să scap de stilul sarbăd cu platitudini la plural
 Și să v'alung cu totul teama c'ași scri pe calapodul prozii
 Oficiale'n ministere, ca toți copiii și aprozii —
 Într-un cuvînt ca să fiu sigur că pin' la capăt mi-ți citi
 Cu drag, cu gust și coe bună am scris astfel ... Voi isbuti?!
 S'apoi, ce vreți, îmi place verba scintectoare și sglobie
 S-o'mbin cu-a ritmului măsură s-o împletesc cu fantezie
 Și s-o lucrez ca pe-o dantelă, neprețuit de scumpă fină
 Prin care joacă cugetarea capricios ca o lumină
 Dar ale cărei fire totuși mai trainice-s ca de asbest...
 Sunt în sfîrșit un diletant — și cînd zic astfel sînt modest.
 Dar bine că veni și vorba de mine, cum și cine sînt,
 Dupe-un atît de lung preambul, cred, se cuvine un cuvînt:
 Cînd în exilu-i dela Tomis scria plîngînd a sale Tristii
 (Știți „ille ego“) bietul Ovidiu, victima negrelor zapistii
 Avea dreptate mai puțină ca mine ce glumesc acum!
 El sta pe plajă lingă mare nu rătăcea mereu pe drum
 Ca mine pururea prin plasă bravînd epidemii infecții
 Și nu scria, ce chin, procese-verbale'n condici de inspecții
 Bătîndu-și capul să aducă „metamorfoze“n primării...
 Ci pașnic îi băteau cadența ritmate valuri azurii —
 Cînd tacticos eșa la cură de aer proaspăt, băi de mare...
 Și totuși a umplut o lume cu tînguiri-le amare...
 Nu zic acestea să-i iau locul, nu cer să transferați statuia
 Și să mă treceți la Constanța, căci nu vreau răul nimănui
 — Și nici n'am dreptul, fie vorba, căci nu sînt medic de oraș
 Deși mi-ar conveni Constanța, nu sap statuia, nu's pizmaș...
 Conchid doar numai a mea soartă e mult mai tristă, vreau o altă:
 Pe mine, Domnule Director, m'ați exilat lingă o baltă,
 De-mi trec viața cu brotacii, cu rațele și anofelii
 Sînt desperat și mă tentează sfîrșitul tragicei Ofelii.
 Vai, cărei soarte 'nverșunate, căru' blestem și cărei urî
 Am meritat exilul Doamne, tocma'n Petreștii-Vărsături!...
 Acuma toamna tot mai merge, dar vine iarna dușmănoasă
 Cu cor de lupi, concert de vîfor, să te'nspăimîni chiar stînd în casa
 Dar să mai umbli peste câmpuri cu drumuri șterse, fără zare!
 Deși-s wagnerian de-a 'ntregul, din cap și pină la picioare,
 Dar ăstor strașnice concerte urlînd vîjelios și greu
 Prefer concertele Dinicu duminica la Ateneu....
 Cînd mă gîndesc că-n iarna asta Simfonicele n'am s'aud
 (Om zdravăn bre, pe nesurzite) blestem destinul surd și crud
 Și mă revolt pe lumea'ntreagă, mă jur să dimisionez...
 Mă'năbuș, mor de nostalgie, mă ofilesc și vegetez!...

Vreau viață, muzică, lumină, vitrinile de librării
 Cu cărți ce rid, ca flori la geamuri, albastre, roșii, aurii...
 Am și eu cărți de medicină, dar stau grămadă, par că zac
 Am poezii, poezii, romane, de la Omer pin'la Balzac,
 Dar Sand, Flaubert, Hugo și alții dorm muceziți ca facle stinse...
 Vreau miros proaspăt de hirtie, cărți noi cu foile ne-atinse,
 Vreau, și dorința mă sugrumă, clocotitoare, grea ca lava
 Să mă mutați acolo'n Ilfov, e locul liber la Jilava
 Și din Jilava să-mi dați voie să viu mai des la București...
 Am și eu Domnule Director, adînci cerințe sufletești.
 V'am scris de mult acestea toate, (ce-i drept în proză nesărată)
 Dar jalba'mi văd că pin'acuma rămase tot nerezolvată...

[.....]

Am alergat la fețe'nalte, prefect de Ilfov, Prim-ministru.
 Dar vai, zadarnic, nu se poate! În van îmi strădui mintea, trupu
 Căci mi s-a spus că se opune din răspuțeri doctorul Lupu...
 Îmi serie toți că-i inflexibil în hotărîre, nu se-ndoaie
 Dar cum, nu știe Domnul Lupu că sînt mai blînd decît o oae,
 Ori grea din nou să dovedească, modernizîndu-o'n acest fel,
 Străvechea fabulă cu lupul nedreptățînd pe bietul miel!...
 De-ași fi dulău ași înțelege antipatia-i naturală
 Dar nu mă gudur, nici nu latru, ci sînt tăcut, plin de sfială,
 N'am ca Ovidiu, spre norocu'mi, atîta geniu importun
 Încît să stingheresc pe... August și-astfel să merit un surghiun!...
 Ci-mă fac și eu ca toți de-a rîndul, umila'mi slujbă ce mi-am luat
 Căci toți sîntem făcuți bieți oameni, doar din același vechiu aluat!
 De ce atunci atîta ură pe capul meu? Cu ce-am greșit?!
 Nu sînt destul de mic pe lume și'ndeajuns de umilit
 Că nu pot să'ntrupez în faptă atîtea visuri și idei?!...
 Oh, dac'ați ști cum mă muncеște shakespeareianicul „to by“!...
 Ași fi putuț, de indignare mai furios ca Juvenal,
 Să-mi moi în fiere cruda'mi pană și să mi-o cărs în or-un jurnal
 Știți doar dictonul care spune că «indignatia facit versus»...
 Qi, blind am îndurat acestea mai iertător ca un Isus!
 De-aceea Domnule Director ori cite piedici stau în cale
 Eu respectos îmi cer mutarea din pricini... intelectuale
 Și sper că veți întinde mina (sînt doar speranțe-așa firești)
 Și veți muta pe bietul doctor de la Ocol la București...

Post-Scriptum. Îm permît s'adaog că pin'acum la zi intii
 Aș orea să luați o hotărîre să mi știu și eu de căpătii...
 Și'n'găduiți ca lungă-mi jalbă ce-atîtea pagini a umplut
 S'o'nchei rural, fără formule, cu'n scurt și simplu „că salut“.

O mie nouă sute zece, anul creștin dupe scripturi
 Astăzi în 20 Octombrie — Din Gorj, Petreștii — Vărsături.

Nota Redacției

Iată, citat de asemeni cu fidelitate, un fragment din răspunsul Direcției
 Generale a Serviciului Sanitar: „...sunteți transferat pe ziua de 1 Noiembrie
 1910 în postul de medic la Circ. vacantă Cîmpu din Jud. Buzău“

●
●
POPA NICOLAE, sculptor țăran din com. Târpești-Tg. Neamț. Născut în 1919. Dascăl de biserică. Preocupări artistice: sculptură în piatră și lemn; confecționarea de măști cu caractere deosebite, din cirpe, blană și metal; inspirat animator de teatru popular; organizatorul spectacolului *Haiducii*, scris și conceput de el, cu folosirea unor legende, balade și cîntece vechi haiducești. Cîteva din lucrările lui în piatră sînt propuse să participe la expoziția internațională de artă naivă ce se va desfășura în 1969 la Bratislava.

PUBERTATE

Iui Nichita Stănescu

— Uite — îi spuse el — biserica de lemn, parcă plutește!

— Plutește? rise ea, privindu-și unghiile — de ce plutește? Nu mă uit — recunosc
ea — parcă mă amețește! Se mută nesimțit mereu peste pădurice.

— Asta e din cauza strălucirii — recunosc el blajin — când mă uit la tine în ochi,
sclipesc atât de puternic încît se apropie de urechi!

— Și urechile de ceafă! — rise ea și el o privi, deodată, tulburat — nasul mi se tur-
tește, se umflă și iar se turtește și asta deodată pare foarte frumos!

— Da — așa e! Într-adevăr, e chiar așa! — spuse el deosebit de serios, încruntat
chiar — ai ghicit asta, nu mă așteptam!

— Am ghicit mai de mult acest lucru: cînd te privești de aproape capul tău ia forma
unui taur sau a unui pește, citeodată a unei ființe încă nedescoperite și ciudate...

— Nu te tulbura — spuse el și-i trecu mîna în jurul umerilor ei care tremurau ușor
— lasă-ți picioarele în apă! Te rog, te rog foarte mult, moaie-ți tălpile în apă, va fi destul
de rece!

Ea îl ascultă, lovind brusc apa cu picioarele. Lacul într-adevăr era rece, întunecat,
și apa, sau o oarecare forță a ei sui repede prin șolduri și umeri și ea se aplecă, de plăcere.
El îi zări, pentru o secundă, gîtul sclipind și, nesocotit, mușcă cu lăcomie, simțind mișcă-
toarele și mătăsoasele, lungile fire de păr zvîrcolindu-se leneș sub buzele sale.

— Orice om ar fi făcut asta — rise ea din nou, parcă gînditoare, sînt bucuroasă că
ai făcut-o și tu!

— Așteptam să te întorci și să mă săruți — se miră el caraghios de tare — chiar și
acum aștept, dar tu stai aici, încremenită și cocoșată!

— E adevărat — spuse ea, într-un tîrziu — n-ai mințit! M-am întors și te-am prins
de gît, chiar și acum fac în fiecare secundă asta: mă răsucesc repede, mă răsucesc de cîteva
ori, atât de repede încît mă vezi nemișcată! Ochiul tău vede, limpede, cînd una, cînd alta
și nu minte niciodată!

— E aproape copilăresc de simplu — remarcă el și zîmbi încîntat — dacă privesc,
cu mare atenție mișcarea unui corp, ea se încetinește! Sîntem foarte aproape de pămînt și
de aceea, citeodată, mie îmi pare că stă pe loc!

— N-am mîncat de azi dimineață! spuse ea tare, aproape strigînd.

— Eu sint sătul — o înfruntă el — sint mult mai sătul decit crezi. Înainte de a veni aici am mincat o farfurie cu supă, foarte grasă!

— Mi-ar place niște supă, cu un ou bătut în ea! Și ea mișcă cu furie picioarele în apă — mi-aș lua de două ori!

— Ești un prost! — spuse ea cu satisfacție — eu nu doresc să-mi schimb starea mea cu a ta! Sint foarte mîndră de ce simt acum, chiar și foamea, aceasta e egalitatea mea, de care sint mîndră! Ar fi înjositor acum să mănînc, tot așa cum ar fi destul de josnic să spui că ai dori să-ți fie și ție foame!

— Nu doresc, într-adevăr, sint mai liber decit credeam, rîse el deodată și o luă de umeri dar ea îl respinse fără motiv.

Apoi, deodată, simțiră amîndoi cum în corpurile lor slabe, tinere, de o sensibilitate haotică pînă atunci, se ridică o puternică armonie și li se făcu deodată frică. Albiră amîndoi la față și inimile le bătura atît de puternic în coșul pieptului încît umerii lor încă colțuroși se scuturau vehement. O ușoară panică îl prinse și pe el, înghiți de cîteva ori, speriat, în sec, întoarse capul la stînga și la dreapta fără să vadă nimic, și se pierdu într-atît încît simți că alunecă în apă. Ii veni să ridă, deși aluneca mereu, apoi fericirea aceea grozavă îi sui mai sus de gît, încercîndu-l aproape și el se întoarse speriat spre ea. Ea îl privea cu ochii strînși, cu fața de var și, de frică, începu să alunece și ea. Ea nu știa să înoate, dar nu se gîndiră decît fulgerător la acest lucru căci, în clipa aceea, atinseră fundul cu picioarele. În locul acela, fundul era milos, tălpile se afundară încet și, instinctiv, de scîrbă, el făcu cîteva pași spre larg. Apa le ajungea doar pînă la genunchi și ea, ca un copil, se luă după el. Apa creștea dar ei se îndreptau necontenit spre inima întunecată a lacului, spre insula cu plop ce se aplecau șovăitori spre ei. El simțea încă acea strînsoare ușoară a milului în jurul gleznelor, ca o sugrumare neputincioasă și, dintr-o mișcare, se avîntă în apa cea adîncă. Ea i se agăță, țipînd ușor, de gît și plutiră liniștit pe apă. El făcea rar cîte o mișcare, ea era înțepenită de frig și el îi simțea părul ud pe față, în șuvițe grele, cleioase, sclipitoare. Hainele lise zbirciseră pe corp, toată această plută ce înainta ușor părea foarte caraghioasă; deasupra lor, cerul se lumina încet.

— La dracu cu această frică! — începu el să strige, gîfîind — la mama dracului cu această frică!

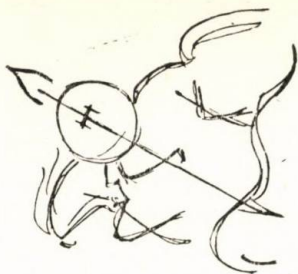
— La dracu cu această frică! țipă și ea, imitîndu-l, deși în vocea ei frica mai tresărea încă.

— Ticăloasă... — încercă ea să strige dar un val mic îi umplu gura. El începu să ridă și se înecă și el și atunci tăcură. Doar gîndurile lor strigară mai departe, atît de puternic, încît nu mai avea rost să strige ei înșiși. Ajunseră aproape de insulă, pietrișul de pe fund urca în pantă lină și picioarele lor căutau încet ca niște pești orbi, noul reazem. Armonia aceea grozavă creștea mereu acum, trecuse de arcu buzelor, apoi de sprîncene și apoi le umplu frunțile. Dar nu se mai temeau de ea ci priveau curajos în fața acestei noi și neașteptate fericiri, ieșind cu greu, obosiți din apă. Un vînt neînsemnat, ce trăi o scurtă viață, îi încercui de cîteva ori, cu grabă. Pe sub cerul înnorat, lumina se mișca cu repeziciune.

— Ne vom dezbrăca și ne vom usca hainele. Trebuie să treacă o barcă pe aici. Ai să răcești! — îi spuse el ferm și o privi cu griją.

— Ești un prost! — rîse ea cu satisfacție, am același drept să răcesc ca și tine. Dacă nu mă crezi... și ea îl îmbrînci deodată în apă. El se împiedică și căzu într-adevăr, lovindu-se. Apoi se ridică și ascultă, vinovat, hohotele ei de rîs.

C.N. NEGOIȚĂ

O PRIETENIE LITERARĂ

GEORGE CĂLINESCU

RAMIRO ORTIZ

Cel care a scris monumentală carte, *Viața lui Mihai Eminescu*, apărută prima oară în 1932, a fost elevul lui Ramiro Ortiz, profesor de limba și literatura italiană la Universitatea din București. Între magistru și discipol se stabiliseră de la început legături de prietenie spirituală, ceea ce nu trebuie să surprindă, când afinitățile electivă există. Însuși G. Călinescu recunoștea aceasta, în amintirile consemnate ceva mai târziu:

„Sînt vreo treisprezece ani de cînd, student fiind și bibliotecar al Facultății de litere, am fost surprins în sălița care servea drept sală de lectură, dezbrăcat de haină și cu mințile suflecate, în actul de a pune rînduială în volumele prăfuite, de către un domn scund, rumen la față și mai ales jovial. Mă repezii să-mi pun haina, deoarece și atunci, ca și acum, detestam moda americană, dar domnul îmi făcu semn să nu-mi modific acea toaletă atît de potrivită lucrului pe care îl făceam. Recomandîndu-se apoi „Profesor Ramiro Ortiz“ îmi întinse mîna amical și, alături de mine, începu dereticatul prin dulapuri. Nu-mi aduc

aminte dacă biblioteca funcționa sau nu. Războiul (cel dintîi) o făcuse uitată și o acoperise de praf și păianjeni de sus pînă jos. Custozii ei, studenți, plecaseră pe cîmpul de luptă și, întorși, nu mai găsiseră cu cale să-și reia posturile, în acele tranșee de cărți...

„În asemenea împrejurări mă găsise domnul Ortiz, și de atunci am rămas prieteni. Prieteni, căci oricît de ciudat ar suna acest cuvînt, cînd e vorba de raporturi între inși de vîrsta și de calități așa de deosebite, există o mare înclinație sufletească ce face ca cineva să intuiască în altul un suflet apropiat...

„Cu el m-am deprins a scrie cărți, cu el am prins meșteșugul informației literare și al construcției critice pe substrat istoric, de la el știu tot ce știu. Și aceasta nu din cursuri sau din lucrări de seminar, ci din relațiile personale, din convorbiri, din colaborarea pe care mi-a cerut-o înainte de a mă întreba pe față dacă pot“.

Această istorie a unei prietenii rodnice, publicată în *Roma*, revistă de cultură italo-română, poartă data de iulie-septem-

brie 1933, la un an deci după apariția volumului *Viața lui Mihai Eminescu*.

Ortiz îi propusese fostului său student să-și pregătească doctoratul cu o teză despre poezia lui Carducci. De altfel, G. Călinescu, prin anii 1928—1930, strinsese suficient material bibliografic, fără să fi fost însă satisfăcut. Împrumuta mereu cărți și colecții de periodice de la biblioteca seminarului de italiană, cu aviditatea sa intelectuală cunoscută, dar mai ales cu puterea de asimilare creatoare ce îl va caracteriza și mai târziu.

Dacă teza despre Giosuè Carducci nu a fost realizată, în schimb, discuțiile la care uneori asistam au fost îndeajuns de fructuoase. Lui Ortiz îi plăcea să amintească mereu ceea ce spunea destul de des la cursuri, precum și în multe din lucrările sale de literatură comparată: „Cine are tendința spre critica estetică, s-o urmeze, neuitând totuși că astăzi critica estetică nu se poate face serios, fără un solid temei filozofic; ea presupune și critică istorică, adică adevărarea datelor de fapt, fără de care se ia imitatorul drept imitator, se construiesc întregi romane de dragoste asupra unor poezii aflate ulterior că sînt traduceri, se judecă arta scriitorilor antici cu criteriile și prejudecățile timpului nostru, expunându-ne risului publicului și compromițînd însăși acea critică estetică, pe care pretindem s-o apărăm de asalturile istoricismului. Cine are tendința către critica istorică, s-o urmeze, dar să nu-și mortifice spiritul pînă la confundarea mijlocului cu scopul, ajungînd să socotească a fi făcută critică prin reproducerea mecanică a unui document sau a unui inventar, fără să știe să mai deosebească frumosul de urît, capodopera de mediocritate“.

Discuțiile de acest fel nu se purtau însă numai pe tărîmurile literaturii universale. Desori, ca un splendid laitmotiv, revenea experiența liricii eminesciene, — „fenomenul“ Eminescu, — de care interlocutorii se simțeau strîns atașați.

Dar mai exista încă un tîlc al reîntoarcerii, destul de des, la aceeași temă a conversației. Nu de mult, Ramiro Ortiz publicase o copioasă versiune italiană a poeziilor

lui Eminescu (cea dintîi culegere masivă tradusă în limba lui Dante), în marea editură *Sansoni* din Florența. Cele 78 de poezii, tălmăcite în versuri albe, însoțite de un apendice cuprinzînd de data asta 13 poezii în traducere metrică, erau precedate de o amplă introducere, îndrăzneată prin păreri autorului ei despre tot ceea ce se făcuse pînă atunci pentru Eminescu. Iată un pasaj:

„Eminescu, poet al codrului și al izvo-
rului, își găsește corespondent numai în
pictura lui Grigorescu. Care, la rîndul ei,
este greu de înțeles pentru cine, în acele
tonuri potolite, aeriene, discrete, în acel
peisaj melancolic de dulce, văzut ca prin-
tr-o ceață sau un vîl de lacrimi, nu știe să
zărească reflectîndu-se licărirea dulce de
melancolie discretă, de resemnare, de ui-
tare de sine, pe care un străin o vede de
îndată în ochii atîtor românce și ai atîtor
bătrîni țărani, și care-și află perechea cea
mai semnificativă în notele triste, domoale
și resemnate ale doinei populare, dulce
cînt de iubire, de depărtare și de moarte,
pe care nimeni nu-l poate uita cînd l-a
auzit o dată, în nopțe, la o stîină, pe cre-
stele împădurite ce par că ating cerul, pe
cînd în înalțuri stelele scînteiază, iar iz-
voarele murmură suav în foșnetul brazi-
lor“.

G. Călinescu, cu acuitatea sa apersepti-
vă, a apreciat studiul, apărut în veșmînt
italian, la justa lui valoare și, fără să ur-
meze întru totul opiniile lui Ortiz, care de
altfel opta pentru poezia de iubire a lui
Eminescu, pe care o așeza înaintea celei
de concepție filozofică sau „istorică“, in-
troducerea așezată în fruntea primei tra-
duceri a liricii eminesciene în limba ita-
liană îi va fi fost o sugestie, un punct de
plecare pe căile cercetării și ale mării sale
creații: *Viața și Opera Lucaefărului poe-
ziei românești*. De aici putem descifra
sensul cuvintelor din *Post-fața* la prima
ediție a *Vieții lui Mihai Eminescu*: „Nu
putem să nu exprimăm aci sentimentul
nostru de îndatorire d-lui Ramiro Ortiz,
în scurta dar excelenta biografie a că-
ruia am întrevăzut întîia oară cartea de
față“.

Notă.

Alături de cîteva amintiri personale, consemnate mai sus, citatele folosite aparțin următoarelor lucrări:

Ramiro Ortiz, *Către studenți*. București, 1922; *Mihai Eminescu, Poezie*. Prima versiune italiană dal testo romeno. Com introduzione e note a cura di Ramiro Ortiz. Firenze, Sansoni, 1927; *G. Călinescu, Viața lui Mihai Eminescu*, ediția I, Cultura Națională, 1932; *G. Călinescu, La o despărțire*. Roma, anul XIII, nr. 3, iulie-septembrie 1933.

**O
proză
inedită**

B. FUNDOIANU

La 14 noiembrie 1968, s-au împlinit 70 de ani de la nașterea poetului B.Fundoianu, iar la 2 octombrie 1969 se vor împlini 25 de ani de la asasinarea sa, la Auschwitz.

Printre numeroasele manuscrise rămase de la poet și aflate azi în păstrarea familiei, se găsește și un text, intitulat Loreley și datat 15 iulie 1914 (când B.Fundoianu era în vîrstă de 16 ani).

Nu se poate preciza dacă e vorba despre o scrisoare adresată unei persoane, numită Loreley sau căreia poetul îi spunea astfel, ori este o bucată literară în care el se adresa, simbolic, legendarei Loreley. Oricum, lucrarea, pe care o reproducem integral, credem că prezintă o importanță deosebită, nu numai prin caracterul ei inedit și documentar, ci și prin valoarea sa literară.

P. D.

Lore'ey,

Vezi tu, aș vrea să-ți cer iertare pentru că-ți scriu.

Știu că e o satisfacere a orgoliului și o trebuință a sufletului meu și de aceea-ți cer iertare, ca să pot în urmă scrie cu gîndul limpede și cugetul potolît.

Citeam paginile unui prozator de frunte, pagini suave și sentimentale: Crinii. Și cutreierînd cu ochii negrele slove mă simțeam și eu un chemat pe calea ceea pe care ești ursit să împrăștii toată viața flori din buchetul vieții și să-ți durezi lumi măiestre din flori de crizanteme ori de crini.

Apoi privii portretul tău fără culoare, uzat și umed, și căutam să-mi închipui fiecare trăsătură aieve.

Admiram icoana ta de madonă cu ochii catifelati și umbriți de gene fine și dese, cu surisul tău misteric de Giocondă, cu trupul tău strîns în haina strîmtă de culoare neagră și tivită de spuma dantelelor albe și bogate

Iar în mîini, în mîna ta de paloarea crinului, flori se răs fătau sfioase de multa lor apropiere de sîinii tăi. Nu știu de-or fi roze ori liane, dar în clipa ceea îmi păru că floarea pe care mîna-ți delicată o strînge la piept, nu poate fi decît un crin.

Și cum priveam portretul tău, pornii fără voie să cînt o melodie gingașă și discretă pe care ai fost cîntat-o odinioară.

Și de ce cîntam, ca deșteptate de-o simfonie sălbatică ce-ar avea în ea tristețea nopților polare și care-ar izbucni din adîncurile unui pian ce-ar revărsa valuri de-armonie, amintirile mă năpădeau, mă cotopeau, cucerindu-mi crinul și sufletul...

Părea că te văd în lumina roșie, spălăcită a lămpii din odaie, cîntînd armoniosul imn de slavă frumoasei Loreley. Aveai înmăldieri în voce și glasul tău urca c-o grație divină și cobora apoi cu ritmice legănări de undă, cu triluri înflo rite de april. Iar tu stătea dreaptă cu toată maiestatea înnăscută cu trupul zvult de căprioară, cu părul val de griu lăsat pe spate, și cu ochii închiși pe jumătate, acoperiți de genele ce se lăsau mătăsoase ca un puf de trestii pe țărîmul unui lac de-azur. Și pleoapele tale ca două rîndunici tremurau reflectînd parcă toate abisurile cîntului. Și-ți tremurau mîinile și tremurau pleoapele și glasul tău sonor și limpede...

În clipele acele uitam că sînt și alții în jur; furat de prăpastia cîntului și de farmecul vocii tale, mă transpuneam în sufletul eroilor lui Heine. Îmi părea că-n asfințitul ce-mpurpura crestele dealurilor, spintecam în răcoarea serii valurile Rinului ce odrăslea sirene, satiri, nimfe și diade și pe ale cărui țărîmuri zăceau în ruină străvechile castele, mărturie a unor vremuri de vitejie și glorii.

Și părea că furat de adîncul viitorii îți vedeam chipul cu cosița bălaie în apele de opal iar glasul tău vrăjit îmi fermeca auzul și simțirea, pe cînd tu luai în minte-mi contururi fantastice, forme și armonii nebănuite, proporții de basm...

Am fost atît de impresionat în seara ceea că te-am rugat de multe ori în urmă să mi-l cînți.

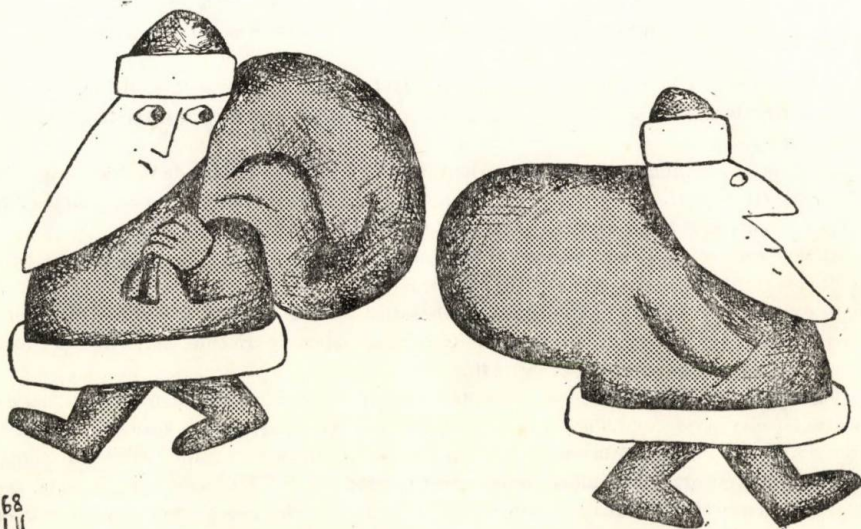
Și tu mi-l cîntai iar cu ochii închiși pe jumătate, acoperiți de genele ce se lăsau mătăsoase ca un puf de trestii pe țărmul unui lac de-azur.

Dar a trecut și cîntecul cînd i-a trecut moda cum s-a liniștit și jeraticul ce ardea în sufletul meu.

Dar cîntecul mi-a plutit încă multă vreme pe clapele neatînse ale sufletului meu cu povestea lui plină de melancolie și de orizonturi vagi, cu icoana ta adorată, cu trupul tău de floare...

Iată de ce, aici la țară, cînd ploaia bate monotonă în ferestre, asta a fost cea dintîia.

Și dacă stau aici și cîntînd Loreley îmi amintesc atîtea lucruri moarte și caut să revăd aieve sufletul meu împătîmat și aprins de odinioară, îmi zic fără să vreau privindu-ți portretul de madonă: «Das hat mit ihren Singen — die Loreley gethan».

LULU

MOMENTE DIN VIAȚA SOCIETĂȚII SCRITORILOR ROMÂNI

După răzcoalele din 1907, s-a produs un reviriment în opinia publică și, cu toate că starea socială precară și-a continuat existența, în sufletul românesc a apărut o nouă viziune a condițiilor umane. În mod firesc, eoul înnoirilor s-a resimțit și în republica literelor. Scriitorii, pe atunci, nu prea se bucurau de considerație în masele populare, — trăiau dezbinați prin diferite școli literare. Din pricina acestor stări de lucruri, suferea mai ales tinerețul publicist, așa că un grup de scriitori a luat inițiativa unei organizări de breaslă. Astfel de încercări se mai făcuseră și înainte, fără însă a avea vreun rezultat concret.

La 28 aprilie 1908, s-a întemeiat provizoriu Societatea Scriitorilor Români, alegându-se un comitet: Cincinat Pavelescu, președinte; G. Ranetti și D. Anghel, vicepreședinți; C. Sandu-Aldea și Mihail Sadoveanu, cenזורi; I. Adam și G. Murnu, chestori; Em. Gârleanu și Ludovic Dauș, secretari; Șt. O. Iosif, bibliotecar, și V. Caraivan, casier.

Abia peste un an, în 1909, organizația ia o formă definitivă, prin votarea statutelor și a regulamentului la prima adunare generală ținută în amfiteatrul Liceului Gheorghe Lazăr din București. Comitetul este astfel alcătuit: președinte, Mihail Sadoveanu; vicepreședinte, D. Anghel; secretar-bibliotecar, Em. Gârleanu; cenזורi, Eug. Lovinescu și Cincinat Pave-

lescu; membri în comitet: Artur Stavri, Octavian Goga, Șt. O. Iosif, Ilarie Chendi, I. Minulescu și Zaharia Bârsan. În afară de cei de mai sus, mai făceau parte: Ion Scurtu, P. Cerna, Al. Davila, V. Demetrius, C. Stere, I. A. Bassarabescu, C. Sandu-Aldea, D. Nanu, I. Agârbiceanu, I. Adam, M. Codreanu, Sextil Pușcariu, Caton Theodorian, Al. Cazaban, Haralamb Lecca, G. Orleanu, Al. G. Florescu, Jean Bart, Al. G. Doinaru, G. Ibrăileanu, Artur Gorovei, Radu Rosetti, A. de Hertz, N.N. Beldiceanu, I. Dragoslav, Vasile Pop, Corneliu Moldovanu, C. Berariu, G. Tutoveanu, G. Silvan Becescu, N. Dunăreanu, I. Ciocîrlan, Isabela Sadoveanu, Natalia Iosif, Elena Farago și Maria Cunțan.

Astfel, dorința scriitorilor, de a se uni într-o asociație care să le ridice prestigiul în lume, să le apere interesele de breaslă, s-a prefăcut în realitate. Înainte de a se definitiva titulatura societății, s-au produs dezbateri. Unii susțineau să se numească Societatea Literaților, pentru că pînă atunci la noi cuvîntul „scriitor“ era hărăzit numai copiștilor de la autorități. Alții făceau analogie cu Societatea oamenilor de litere francezi din statutele căreia ai noștri au luat unele sugestii. Pînă la urmă, s-a hotărît să se numească tot Societatea Scriitorilor Români.

Din statutele votate la înființarea S.S.R., reținem cîteva paragrafe a căror impor-

tanță s-a aflat pe primul plan în desfășurarea muncii acestei societăți: 1) apărarea drepturilor și intereselor morale și materiale ale membrilor; 2) ajutorarea prin împrumut; 3) ajutorarea văduvelor și copiilor orfani; 4) ajutorarea scriitorilor tineri și de talent. Mijloace: cotizațiile membrilor, conferințe, șezători literare, serbări populare, redactarea unui buletin al Societății etc.

Membrii se obligă la dezvoltarea unei activități literare intense; la ținerea lecturilor publice în folosul fondurilor; la apărarea interesului și prestigiului organizației. Membrii care vor rămâne în urmă cu plata cotizațiilor pe trei luni se vor considera retrași din Societate. Până când ar fi să se poată construi un local propriu, se va lua cu chirie un imobil pentru instalarea birourilor, bibliotecii și sălii de lectură. În scop de difuzare a scrisului românesc în toate straturile sociale, s-a urmat veche tradiție a Almanahurilor. Astfel, în 1912, S.S.R. a alcătuit cel dintâi „Calendar al scriitorilor români” (edit. revistei Flacăra).

Comitetul de conducere urmărea ca Societatea să fie recunoscută „persoană morală”, iar în acțiunea sa de animare a conștiinței naționale, el a organizat, între altele, șezători literare și în Transilvania cu ajutorul lui M. Sadoveanu, Caton Theodorian, Cincinat Pavelescu, Corneliu Moldovanu, I. Minulescu. D. Nanu, Al. T. Stamatiad, Em. Gârleanu, Șt. O. Iosif și D. Anghel.

Logic ar fi fost ca toți membrii să se arate mulțumiți de prestigiul pe care-l căpăta tot mai mult societatea lor, dar în tagma irascibilă a purtătorilor de condei apăreau destule incidente care frinau bunul mers al S.S.R.

În prima Dare de seamă din 1911, președintele M. Sadoveanu spunea printre

altele: „Constat cu mare părere de rău că modestele începuturi ale Societății cu modestele ei străduinți s-au schimbat în vremea din urmă într-o luptă stearpă de cuvinte în sinul adunărilor, luptă pe care n-o înțeleg. Astăzi, când Societatea noastră își are asigurată existența ei legală, umilele noastre începuturi ar trebui să se prefacă într-o activitate solidară, în interesul comun al breslei noastre”.

Pe deasupra hărțuielilor ce tulburau noua înjghebare scriitoricească, o problemă se impunea în mod imperios: localul Societății. La început, ședințele comitetului se țineau prin berării sau în locuințele colegilor. În sfârșit, se găsi un apartament la etajul 3 al casei Luvru din strada Sărindar, colț cu Calea Victoriei. Ca să înlesnească plata chiriei, poetul D. Anghel, care dispunea de o bună stare materială, se mută în două camere. Comitetul făcu rost de mobilier, iar prietenii pictori: Steriade, Iser, Stoica și alții aduseră tablouri, astfel că sediul S.S.R. căpătase o înfățișare onorabilă. Dar într-o seară de iarnă izbucni un mare incendiu și clădirea Luvru arse pînă în temelie, mistuind agoniseala scriitorilor, precum și cărțile rare ale lui D. Anghel. A fost o lovitură grea, ce va fi întrecută doar de războiul ce avea să înceapă peste puțini ani, când și comitetul S.S.R. va lua drumul de bejenie spre Moldova.

În decursul anilor au urmat la președinție: Emil Gârleanu (1911—1912); Mihail Dragomirescu (1912—1914); G. Diamandy (1914—1916) și Duiliu Zamfirescu (1916—1917). În perioada refugiului la Iași, scriitorii au apelat din nou la Mihail Sadoveanu. Acesta a primit președinția (1917—1919) pînă ce cotropitorii au fost alungați din țară, iar Societatea și-a reluat reședința la București.

Apoi au fost aleși următorii președinți: Mihail Dragomirescu (1919—1921), Corneliu Moldovanu (1921—1923), Mihail Sadoveanu (1923—1924), Octavian Goga (1924—1925), Liviu Rebreanu (1925—1932), Corneliu Moldovanu (1932—1935), N.M. Condiescu (1935—1939), N. I. Hirescu (1939—1944).

Adunările generale ale S.S.R. s-au ținut la început în amfiteatrul liceului Lazăr, foaierul Teatrului Național și aula Fundației Universitare, apoi la sediul S.S.R. din strada Karagheorghevici 2, Bulevardul Elisabeta 6 și strada general Berthelot 18.

În problema construirii sediului S.S.R., Mihail Sadoveanu și Emil Gârleanu au cerut de la Primăria Capitalei un loc de casă. S-au primit asigurări, dar mai cădea și guvernul, și promisiunea se îndepărta prin ani, până când în fine, în 1935 s-a primit terenul din strada Caimatei (pe bulevard, lângă statuia Rosetti). Intervenind însă evenimentele premergătoare celui de al doilea război mondial nu s-a mai făcut nimic.

Un alt punct ce exista în programul Societății era continuarea șezătorilor literare în țară, dar lipsau fondurile necesare unor asemenea deplasări. În acest scop, comitetul S.S.R. a cerut de la ministerul de resort permise gratuite pe C.F.R., dar abia în 1921, după multe insistențe, s-a acordat un număr de 12 permise, care, mai tirziu, n-au putut trece de 50. În această acțiune de culturalizare prin șezători, scriitorii au pus multă inimă.

O problemă de mare însemnătate pentru munca scriitorului era scumpirea hîrtiei de tipar. Cartea literară întîmpina greutăți, în vreme ce tipăriturile pornografice și de senzație aveau căutare pe piață, oferind câștig editorilor. Apoi, în afară de împrumuturi și ajutoare pentru caz de boală, o problemă grea era și chestiunea pensiilor. La început, Socie-

tatea avînd capital mic, a dat pensii numai văduvelor Macedonski, Gârleanu și Chendi. Iar pentru a stăvili abuzul editurilor, care tipăreau cărți fără a plăti nimic urmașilor de scriitori, S.S.R. a intervenit pentru prelungirea termenului proprietății literare la 30 de ani, după care opera avea să intre în patrimoniul Societății.

În 28 de ani, din 47 de membri înscriși la înființare s-a ajuns la 250.

În 1924, s-a întocmit un regulament și de atunci operele bune au fost premiate anual de către Societate. Din comisii au făcut parte: E. Lovinescu, Perpessicius, Tudor Arghezi, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Cezar Petrescu, Ion Pilat, etc.

Pe de altă parte, s-a procedat la strîngerea legăturilor cu scriitorii din străinătate. În 1919, S.S.R. a proclamat ca membru de onoare pe scriitorul francez Robert de Flers, un apărător al cauzei românești pe se hotare. S-a luat contact cu societățile oamenilor de litere din Paris și Roma, stabilindu-se un schimb de vizite pentru cunoașterea literaturilor respective prin conferințe, articole în presă, etc. În adunarea S.S.R. din 1926, Claudia Millian-Minulescu aducea salutul scriitorilor români din Paris, constituiți în „Société des écrivains roumain en France“, sub președinția de onoare a Elenei Văcărescu. Această organizație făcea legătura cu scriitorii din țară. Claudia Millian, în numele S.S.R., participase la sărbătorirea lui Ronsard. Cu acest prilej, S.S.R. a subscris 5000 de franci la monumentul Ronsard.

S-a păstrat de-a lungul anilor amintirea vie a confracților dispăruți. Au fost luate în îngrijire mormintele aflate în parcela de la Bellu, urmînd să se ridice un mausoleu al scriitorilor. La Predeal, unde a căzut

În primul război poetul Mihai Săulescu, Societatea i-a ridicat un monument; de asemenea, și la mormintele lui Șt.O. Iosif și Emil Gârleanu, de la cimitirul Bellu.

Membrii din comitetul de conducere, în frunte cu președintele, prestau serviciul în mod benevol (erau salariați numai contabilul-casier, o dactilografă și omul de serviciu care făcea și pe custodele sediului), dar nu toți colegii înțelegeau să sprijine Societatea. Nu exista Dare de seamă anuală, fără ca președintele să nu facă un călduros apel pentru achitarea cotizațiilor și restituirea împrumuturilor.

Se întâmpla uneori să apară prin presă și atacuri nedrepte asupra comitetului, ceea ce l-a determinat pe președintele Liviu Rebreanu, în 1925, să declare: „Noi ne iubim breasla mai presus de orice și vom face cu hotărâre tot ce credem că poate servi prestigiul breslei scriitoricești și al Societății noastre. Noi stăm sau cădem cu Statutele adoptate de dumneavoastră [...] Prin activitatea noastră de până acum am pus tot devotamentul și entuziasmul în slujba Societății“.

Aceste cuvinte rostite cu însuflețire de marele nostru romancier ar înfățișa spiritul de abnegație al confrăților care s-au perindat la conducerea Societății Scriitorilor Români, timp de mai bine de trei decenii și jumătate.

Peatru breasla scriitoricească din România, pe agenda 1969 figurează două importante aniversări: 60 de ani de la înființarea statutară a Societății Scriitorilor Români și 20 de ani de existență a Uniunii Scriitorilor. Ambele evenimente țin de domeniul istoriei literare, marcând o tradiție organizatorică și totodată o evoluție ascendentă, cu deosebire în condițiunile socialismului, care au permis ca vechile aspirații să se transforme în bunuri concrete.

Gala Galaction, Mihail Sorbul și Ion Minulescu văzuți de Silvan

VĂ INVITĂM SĂ RĂSPUNDEȚI

VĂ INVITĂM SĂ VĂ DISTRAȚI

Colaboratoarea noastră, *Liana Anghel*, a întocmit pentru cititorii *Almanahului Literar 1969* un test pe cit de amuzant, pe atîta de instructiv.

Citiți cele 40 de întrebări și, mai întîi, căutați să vă răspundeți singuri. Apoi, dacă, eventual, ceva vă scapă, aveți la dispoziție, în partea a doua a testului, pe care o găsiți la pagina 321, răspunsurile exacte, numerotate în aceeași ordine.

1. Cine e Morfeu?
2. Cine a inventat plicul?
3. Cine a spus: „De la măreție la ridicul nu-i decît un pas“?
4. Care sînt cele trei Grații?
5. Care e primul animal pe care l-a domesticit omul?
6. Ale cui sînt vestitele cuvinte: „Cogito, ergo sum“?
7. Care e numele celor patru feluri de nori?
8. Care e cea mai mică mare europeană?
9. Care a fost prima fabrică de automobile din lume?
10. Care e mijlocul cel mai vechi de a produce electricitate?
11. Cum se numea insula lui Robinson Crusoe?
12. Cine a fost primul președinte al Republicii Poloneze?
13. Care este, cronologic, primul roman românesc?
14. Care e opera cu patru uverturi?
15. Ce meserie a avut Spinoza?
16. Cărei persoane îi sînt dedicate sonetele lui Petrarca?
17. De unde vine cuvîntul mansardă?
18. La curtea cărui rege se petrece acțiunea operei Rigoletto?
19. Cunoașteți un mamifer care face ouă?
20. Care e numele celei dintîi femei ce a trecut înnot canalul Minecii?
21. Cine a fondat prima grădiniță de copii?
22. Ce e chihlimbarul?
23. Care a fost adevăratul nume al lui Gutenberg, inventatorul tiparului?
24. Care compozitor celebru își scria el însuși libretul operelor sale?
25. De unde e originar spanacul?
26. Dar trifoiul?
27. Cine a inventat ciocolata?
28. Cum se numea soția lui Dante?
29. În anul 1833, un vulcan a trecut printr-o erupție atît de puternică, încît cenușa lui a înconjurat de trei ori Pămîntul. Vă amintiți numele acelui vulcan?
30. Cînd a fost prima oară folosit caloriferul?
31. Care a fost cel mai bătrîn om și cît a trăit el?
32. Care armată mai poartă și astăzi uniformă medievală?
33. Unde a exprimat Galileo Galilei legile gravitației?
34. Care sînt cele nouă Muze?
35. Care e scriitorul, de asemeni celebru, care, după cum se spune, a murit în aceeași zi cu Shakespeare?
36. De unde vine denumirea de divă pentru o actriță?
37. Ce țară a donat Americii Statuia Libertății din portul New-York?
38. Cine au fost și ce meserie aveau cei trei englezi, care au perfecționat mașina cu vaporii a lui Denis Papin?
39. Cine a tradus prima oară poemele lui Edgar Poe?
40. Din cine era format grupul celor cinci muzicieni autodidacți din Rusia secolului al XIX-lea?

PREȚUL UNUI LEAGĂN

Sașii, la fel ca și românii, au ulițele lor proprii — ca nu cumva să se amestece! La fel și toate celelalte: biserica, școala circiuma, toate-s strict separate. De când lumea.

Și, totuși, nu se poate să nu te întâlnești cândva, oricât ar fi satul de mare, oricât de îndepărtate s-ar afla ogrăzile, una de cealaltă — de pildă ograda lui Thummes din capătul uliții Ciobanilor, de cea a lui Albu Ion, ultima din ulița românilor, din celălalt capăt al satului.

Albu Ion s-a scoborit de pe alte meleaguri, e neam din mărginime, din regiunea aceea vestită pentru oile cu lână moale, pentru burduful cel mai gras și pentru cea mai strașnică țuică, neam din acele văi bogate-n legende strămoșești, dar și pline de sărăcie.

Unul dintre săracii aceștia a fost și tatăl lui Albu Ion, poate unul dintre cei maisăraci. Așezată într-unul dintre cele mai îndepărtate cătune de munte, unde nici prunul nu mai prinde rădăcini, toată gospodăria sa nu cuprindea decît o căsuță de lemn, acoperită cu șindrilă, un petic de grădină în dosul casei, șapte oi, șapte stinjeni de pășune plină de pietre, o nevastă și cinci copii.

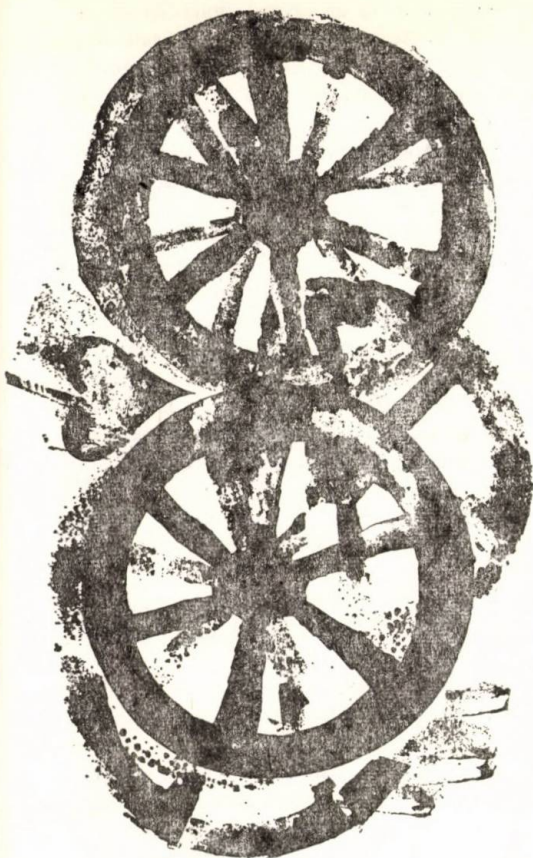
Asemenea bunăstare atrage necazurile, precum sarea apa; oricît ar fi ea de umedă, tot mai soarbe o picătură. De două ori damblaua i-a nimicit oile, apoi un văr, după lungi și costisitoare procese,

i-a smuls partea sa dintr-o moștenire, în care-și pusese toată speranța, iar cînd un incendiu, într-o noapte de iarnă, i-a preschimbat casa în cenușă, nu-i mai rămase decît jalea nevastei și foamea copiilor.

Putea să ajungă cioban în slujba unuia dintre oierii bogați din satele așezate mai la vale, or, asta nu-i era pe plac — om liber s-a născut, om liber voia să și moară. De aceea și-a vîndut pășunea, locul de ogradă și peticul de grădină, cum-părindu-și în cea mai apropiată comună de la șes, adică la Roșia Mică, un loc de casă și un jugăr și jumătate de pămînt, apoi a luat-o la vale, cu nevastă, cu plozi, cu un berbec zdravăn și cu toate catrafusele scăpate de foc.

Acolo traiul va fi mai ușor — nu-ncape îndojală!

Și, într-adevăr, așa s-a și întîmplat, căci nimerise tocmai în anul acelei cumplite epidemii de scarlatină, astfel încît bunul Dumnezeu i-a luat de îndată în grijă pe trei din cei cinci copii, transformîndu-i în îngerași. Ce-i drept, spre consolarea mămicii, i-a dăruit alte două fete, dar curînd după a doua lăuzie a apucat-o un dor atît de puternic după copilașii cei morți, încît le-a făcut o vizită-n cer — de unde nici n-a mai vrut să se-ntoarcă, și cum primul război le-a deschis calea în lumea cealaltă și tatălui și ultimului frățior, iată cam toată familia adunată acolo sus.

Desen de Ion Dogar Marinescu

Pe pământ, au rămas doar trei frați: cele două surori născute după molimă și fratele cel mai în vîrstă, Albu Ion, fire mai îndărătnică, nelăsîndu-se doborît de scarlatină. Trebuia doar să rămînă măcar unul în viață, pentru a purta de grijă surorilor.

Fetele nu-s încă pentru măriș, Ion, în schimb, s-a și făcut tată; încă dintr-al doilea an al războiului. Are deci datorii îndoite. Or, cu pămîntul moștenit de la tatăl său, nu prea o scoate la capăt. De aceea, s-a folosit în felul său de război, învățînd o bună meserie. După o ușoară rănire în Herțegovina, a fost mutat la arsenalul din Bratislava, iar aici s-a făcut rotar și, fiind priceput și harnic, nici nu l-au mai trimis înapoi pe front. Astfel, după prăbușirea monarhiei, s-a întors ca un adevărat meșter, nu numai în rotărie, dar și în timplărie, avînd de la bun început o droaie de mușterii, căci rotarul sașilor, unul

Fackesch Willi, nu mai trăiește decît în chip de erou, eternizat cu litere negre pe placă de marmură albă în biserica săsească. Și toți români și sași deopotrivă, sînt foarte mulțumiți de serviciile sale: Albu Ion lucrează iute ca pentru împărat, bine ca pentru el însuși, și ieftin, ca pentru săraci.

Prețurile nu-l interesează. Dacă-l întrebi cît costă, te cîntărește doar dintr-o privire scurtă și zice:

Cît te lasă inima.

Trebuie să mai adăugăm că Albu Ion, la armată, n-a învățat numai rotăria, s-a specializat și nițel în politică, și seară de seară, după ce-și termină lucrul, vecinii se adună-n ogradă, stau pe stivele de scînduri, pe oiștile și pe osiile începute, ascultîndu-i părerile.

Legea reformei, votată iarna trecută și promițînd pămînt săracilor — trăiască regele Ferdinand! — cîcă se va aplica și aicea în Roșia Mică, iar Albu Ion are multă dreptate, sfătuindu-i pe toți să fie cu ochii în patru, altfel escrocul ăsta de Coman, noul primar, o să te ducă de nas. Circula tot felul de zvonuri despre practicile din alte sate, mai ales dincolo de munți, în Bărăgan.

Dacă ai săpat din zori pînă la amiază și după ce ți-ai mîncat mămăliga, n-ar strica o mică discuție, căci prea te plictisești, tot tăcînd. Bătrînul Misch însă, tatăl lui Thummes, n-are chef de vorbă, și Dinu Dancu, țiganul cu ziua doarme dus, să-și umple oasele cu căldura zilei de vară, pentru zilele friguroase ale iernii — iar Maio, nevasta lui Thummes, e în a șaptea lună, deci a rămas acasă.

Dar iată că-n august, Thummes are un nou vecin de cîmp. Tocmai în prima zi a arăturilor de toamnă, iese la cîmp și Albu Ion, cu nevestă-sa, Veta. Iar la amiază, umbra zarzărului îi adună pe toți la un loc — firește, și la un mic taifas, ca-ntr-o creștină. Bătrînul Misch nu prea știe românește, Thummes, în schimb, o rupe, de bine de rău, iar Ion și Veta nu știu o boabă săsește. Totuși, cu un pic de răbdare și bunăvoință, se înțeleg. Albu Ion, va să zică, a beneficiat de reformă, a primit ogorul învecinat din rezervele comunale. Dar nu prea pare mulțumit. Pămîntul e prost, plin de pietre. Și-l mai rădă ceva pe Albu Ion — Thummes nu prea poate ghici, ce anume îl rădă, cum nu înțelege nici de ce Veta îl tot pomeneste pe Coman, noul primar, încruntîndu-se. La fel, se pare că nici despre Badiu Andrei nu au gînduri prea bune, despre grădina ăsta, stăpîn peste trei mii de oi.

Vecinii cei noi au venit dimineața pe jos, la curățitul ogorului, dar când ziua de lucru s-a isprăvit, bătrînul Misch îi invită, mai mult prin gesturi decît prin vorbe, să se urce și ei în căruță. Apoi se așează pe scîndura din față și dă bice cailor. Cîte o rîndunică mai caută să prindă din zbor o muscă, țîrîitul greierilor, la marginea drumului, se amestecă cu scîrîitul roșilor, iar din păpurîșul de lingă calea ferată, stareții brotacilor — lipsiți de naționalitate — cheamă toată brotăcimea la soborul de noapte.

Acuși sosim acasă, se gîndește Thummes, și-n gînd o și-ntreabă pe Maio, cum se mai simte. Și, iată, gîndul acesta îi aduce o fericită idee, o idee foarte importantă: leagănul de care are urgență nevoie pentru băiețaș. De fapt, voia să cumpere unul de la oraș, dar cum totul s-a nimerit așa de bine—încercarea moarte n-are — îl întrebă pe Albu Ion dacă știe să facă și leagăne.

Asta-i bună! De ce să nu știe? Noul vecin de cîmp zîmbește larg. Are un chip tînăr, cu dinții sănătoși, cu bărbia osoasă, iar ochii săi negri, străluciți de sprîncene drepte, severe, prind să lucească, arătînd bucuria pentru vestea, pe care Thummes i-a împărtășit-o. Nimic nu-i face o plăcere mai mare decît să facă leagăne!

Și cam cît poate să coste un leagăn? socotind circa aproximativ?

Știu eu? Mai întîi materialul. Apoi...

Dar un leagăn solid!

Se-ntelege! zice Albu Ion, dînd din cap. Din stejar, ca să-l apuce și nepoțelii, nu-i așa?

Prin urmare cît?

Albu Ion dă din umăr.

Apoi, cît te lasă inima!

Într-adevăr, prețul acesta pare convenabil. Thummes e de acord.

Cam încurcată situație. Thummes nu prea se simte în largul său, dar, neavînd încotro, chiar a doua zi după arestarea lui Ion, se duce să-ntrebe de leagăn. Și, ca să fie pregătit, mai viră și ceva bani în buzunar.

Albu Veta îl primește cu ochii secătuiți de lacrimi. Pe Thummes îl cuprinde mila. Ba, reușește chiar să îndruga cîteva vorbe de consolare, clătînd din cap a compătimire — dar se și sperie puțin, văzînd cum femeia își varsă necazul, cu glasul tare și atît de furios, încît o aud toți trecătorii! Thummes, ce-i drept, nu prea pricepe ce vrea să spună, că nu prea-ntelege românește, dar prea des îl pomeneste pe acest Coman — și Thummes, oricum, e obișnuit să-și rezume acti-

vitătea politică la un pașnic schimb de păreri între vecini, seara, după cină, pe băncuța din fața casei. Căci cel ce-ntrece măsura, o pătește! Trista păfanie a lui Albu Ion o dovedește cu prisosință!

Prin urmare, Thummes mai dă o dată înfricoșat din cap, apoi cu o mutră de parastas, o-ntreabă pe Veta de leagăn.

Leagănul este gata. Iată-l, sub streășina șopronului părăsit. Picioare solide, fundul și pereții la fel — și toate-s încheiate din scîndură — e stejar, netedă, sănătoasă. Doar baițului îi mai lipsește, iar dintre florile cu șase petale, tăiate la amîndouă capetele, una, și anume cea din față, a rămas neterminată. Încolo, totul e impecabil. Thummes îi dă un brînci cu piciorul — leagănul se mișcă ușor, echilibrul este perfect!

Va să zică, mîine poate să-l ia?

Poate.

Iar prețul? Căci Thummes vrea să și plătească, pe loc.

Femeia nu știe ce să răspundă. De aceea spune și ea, după cum, fără îndoială, ar fi spus și soțul ei:

Cît te lasă inima.

Asta îl incurcă pe Thummes al nostru. Dacă-dă pușin, o să-l creadă calic. Dacă-i dă mult, ai fi poate o risipă. Și, la urma urmelor, ce socoteală mai e și asta? Lucru-i lucru, banu-i ban — iar inima, altă poveste! Desigur, dacă s-ar putea lua după inimă, Thummes i-ar da cu plăcere recolta de pe un jugăr întreg, căci mila sa este neprefăcută, bunul Dumnezeu, cel care vede inima omului, poate să-i fie martor. Dar unde-am ajunge, frate, dacă mereu ne-am lua după inimă? Hotărît lucru, Thummes nu poate să-și permită una ca asta. Thummes plătește cu judecată! Oare nu știe și el să mînuiască un ferăstrău sau o dalță? Oare nu ține seama, corect, de faptul, că stejarul se prelucrează mai greu decît bradul?

Așa-i! Thummes știe să prețuiască orice muncă după adevărata ei valoare. Prin urmare își scoate bănușii, și-și lasă judecata să numere. Și-i întinde suma nenorocitei femei.

Femeia însă nici nu se uită la bani, ci-i viră sub mîneacă, fără să-i mai numere.

Mulțam.

Thummes îi întinde mîna. Își pune pălăria. Dă să iasă. Coborîndu-și însă mîna pe clanța porțiței, îl cuprinde deodată o rușine, pe care o simte pînă-n adîncul bojocilor. Și Thummes se-ntoarce, și-i mai dă femeii încă două hîrtii.

Ca să contribuie totuși și inima.

P.E.N.

● În englezește, cuvântul Pen înseamnă pană de scris, condei, peniță și este compus din inițialele cuvintelor poet, eseist, novelist (romancier). Pen-Clubul este cea mai importantă asociație mondială de scriitori și a fost întemeiat după încheierea primului război mondial, cînd oamenii condeiului, măsurînd grozăvia mării încăierări abia încheiate, și-au dat seama că au și ei un rost în conducerea popoarelor, că deasupra fronturilor și a regionalismelor naționale trebuie să prezideze un spirit de democrație și de pace universală, că scriitorii sînt cei mai indicați să propovăduiască ideile de prietenie între noroade, să vegheze, să împiedice un nou cataclism. Prin nobila armă a gândului și a cuvîntului tipărit, ei vor căuta să stăvilească valul de animozitate și de ură între națiuni, avînd ca prim scop apărarea operei de artă și libertatea omului de litere.

În fiecare an, în fiecare parte a globului, s-au deschis centre noi, încadrate în marea asociație internațională. La noi, P.E.N.-Clubul a fost întemeiat și condus o vreme, printre alții, de profesorul Vasile Pârvan și de scriitorul Emanuel Bucuța. S-au format cadre, s-au elaborat statute. Centrul de la București a fost recunoscut de conducerea mondială, scriitorii români au început să participe la congresele anuale, care se țineau în diferite capitale cu un fast tot mai bogat, de obicei sub președinția șefului statului.

Ultimele congrese, la care am luat parte, s-au ținut în Norvegia, la Oslo, cu participarea regelui Olaf, iar în anul următor în Iugoslavia, la Bled, sub oblăduirea marelui Tito.

Printre punctele programului lucrărilor de la Bled, cel mai important a fost alegerea pe trei ani a președintelui și a secretarului general internațional.

Pentru președinție, hotărîndu-se, în principiu, ca noul ales să nu fie un scriitor european, englezii au susținut, în urma propunerilor centrului iugoslav, pe celebrul dramaturg american Arthur Miller, ale cărui piese s-au jucat cu mult succes și la noi, iar francezii au propus pe scriitorul de limbă spaniolă din America Latină, romancierul guatemalez Asturias, care a fost și în România.

Exilat din propria-i țară de către regimul dictatorial de atunci al Guatemalei, Asturias este un scriitor unanim admirat și respectat. La noi are mulți prieteni, iar conducerea P.E.N. - Clubului Român ar fi văzut cu bucurie alegerea lui în fruntea acestei importante instituții internaționale.

Cum în sinul marelui asociații mondiale de literatură nu pot, nu trebuie să existe neînțelegeri, nemulțumiri, s-a căutat o formulă intermediară, desemnîndu-se un singur candidat care să fie propus votului adunării generale.

Amindoi acești scriitori, Asturias — astăzi ambasador al Guatemalei la Paris — și Arthur Miller, sint unanim apreciați și ar urma ca unul dintre ei să fie desemnat a succeda celui alt la alegerile de peste trei sau doi ani. Deocamdată, lui Asturias i s-a decernat premiul Nobel, o satisfacție rîvnită de toți scriitorii notorii ai planetei.

*

O delegație românească, condusă de unul dintre cei mai vechi președinți de centru național, scriitorul care semnează aceste rînduri, a fost invitată să participe, reprezentînd Republica Socialistă România, la congresul anual al P.E.N.-Clubului. Printre delegați au făcut parte poezii Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, criticii Radu Popescu și Al. Oprea.

Delegații români au participat la numeroase congrese anuale ale acestei asociații de scriitori din toate continentele, al cărei președinte pentru România sint, de peste treizeci de ani, eu însumi. La Budapesta, la Praga, la Edinburg, la Paris, la Dubrovnic (vechea Raguză dalmatină) apoi la Oslo, în Provența, la Bled, la New York, pe coasta de fildes a Africei, au avut prilejul să se întâlnească cu scriitorii proeminenți, de toate limbile, cu care am schimbat gînduri de cunoaștere și de prietenie.

Ne amintim cu emoție de congresele unde a luat parte, ca președinte al P.E.N.-Clubului Francez, academicianul Jules Romains, autorul celebrei comedii *Dr. Knock* octogenarul viguros care a fost și acum în mijlocul nostru, la recepția pe care ambasada Republicii Socialiste România a oferit-o la Paris, în cinstea delegației scriitorilor bucureșteni. Ne-am amintit cu emoție îndurerată de primul colaborator al lui Jules Romains la conducerea P.E.N.-Clubului Francez, criticul Benjamin Crémieux, asasinat de naziști în timpul celui de al doilea război mondial. Jules Romains și Benjamin Crémieux au dat o mare viață și prestigiu centrului francez, așa cum astăzi președintele Yves Gandon și secretarul general Jean de Beer, conduc cu însuflețire și tact importantul centru parizian. Membrii P.E.N.-Clubului Român, care se duc la Paris, sint găzduiți cu toată dragostea la sediul P.E.N.-Clubului Francez, în rue Pierre Charon, pe Champs-Élysées.

Yves Gandon și Jean de Beer, care, însoțiți de romancierii Paul Vialar și Solange Fasquelle, au fost nu de mult la București, ca oaspeți ai P.E.N.-Clubului nostru, ne-au invitat la rîndul lor în metropolă și ne-au găzduit vreme de zece zile într-un spirit cu adevărat franțuzesc, de ospitalitate și grație.

Eram patru scriitori români: Alexandru Balaci, Eugen Jebeleanu, romancierul Marin Preda și cu mine. Ne-am întîlnit la diferitele recepții cu scriitori de frunte, care și-au arătat cu entuziasm prețuirea și simpatia pe care le poartă poporului român. Mulți dintre ei au vizitat de curînd țara noastră, al cărei progres se vede de la primii pași făcuți între hotarele ei.

Întreruptă pe timp de trei zile, printr-o călătorie făcută în sudul Franței, la Avignon, Nisa și Marsilia, șederea noastră la Paris a fost bogată în evenimente. Primiți la sediul scriitorilor francezi, apoi la sediul autorilor dramatici, apoi la ambasada noastră, apoi reușiți la un banchet de bun rămas oferit în ajunul plecării noastre de către Centrul parizian al P.E.N.-Clubului, am mai fost invitați și acasă la diferiți scriitori, printre care romanciera Solange Fasquelle, fiica ducesei de la Rochefoucauld, ea însăși scriitoare, premiată, deunăzi, de Academia Franceză, prietena lui Paul Valéry, și care mi-a dat o veste ce m-a consternat: de la castelul din Montmirail al ducilor de la Rochefoucauld, unde am fost găzduit și eu acum douăzeci și cinci de ani, a dispărut de curînd tezaurul pe care-l adăpostea acest castel, manuscrisul maximelor ilustrului străbun... Cine știe în posesia cărui snob miliardar se va fi afind prețiosul manuscris! Poate în locuința aceluiași miliardar unde sint ascunse tablourile furate de la noi, din muzeul Bruckenthal din Sibiu!

Sediul Societății scriitorilor francezi se află instalat într-un vechi palat, înconjurat de o grădină superbă într-un cartier periferic al Parisului. Acest palat se afla odinioară pe importanta alee a Champs-Élyséeselor. Cum trebuia aliniată șoseaua, castelul familiei Massa a fost dislocat cărămidă cu cărămidă, apoi transportat și reclădit în apropierea Observatorului. O minune de artă, de trecut și de prezent.

În acest palat au fost primiți, cu un ceremonial impresionant, delegații scrisului românesc. Lis-au ridicat toasturi. Au trebuit să răspundă și ei. Marin Preda a rostit o scurtă cuvîntare de mulțumire, Eugen Jebeleanu și-a încheiat vorbirea recitînd un sonet de Gérard de Nerval, iar profesorul Alexandru Balaci, într-o franțuzească impecabilă, a vorbit, ascultat cu mare interes, despre progresul învățămîntului în Republica Socialistă România, despre mulțimea școlilor, a profesoriilor, a elevilor de toate categoriile.

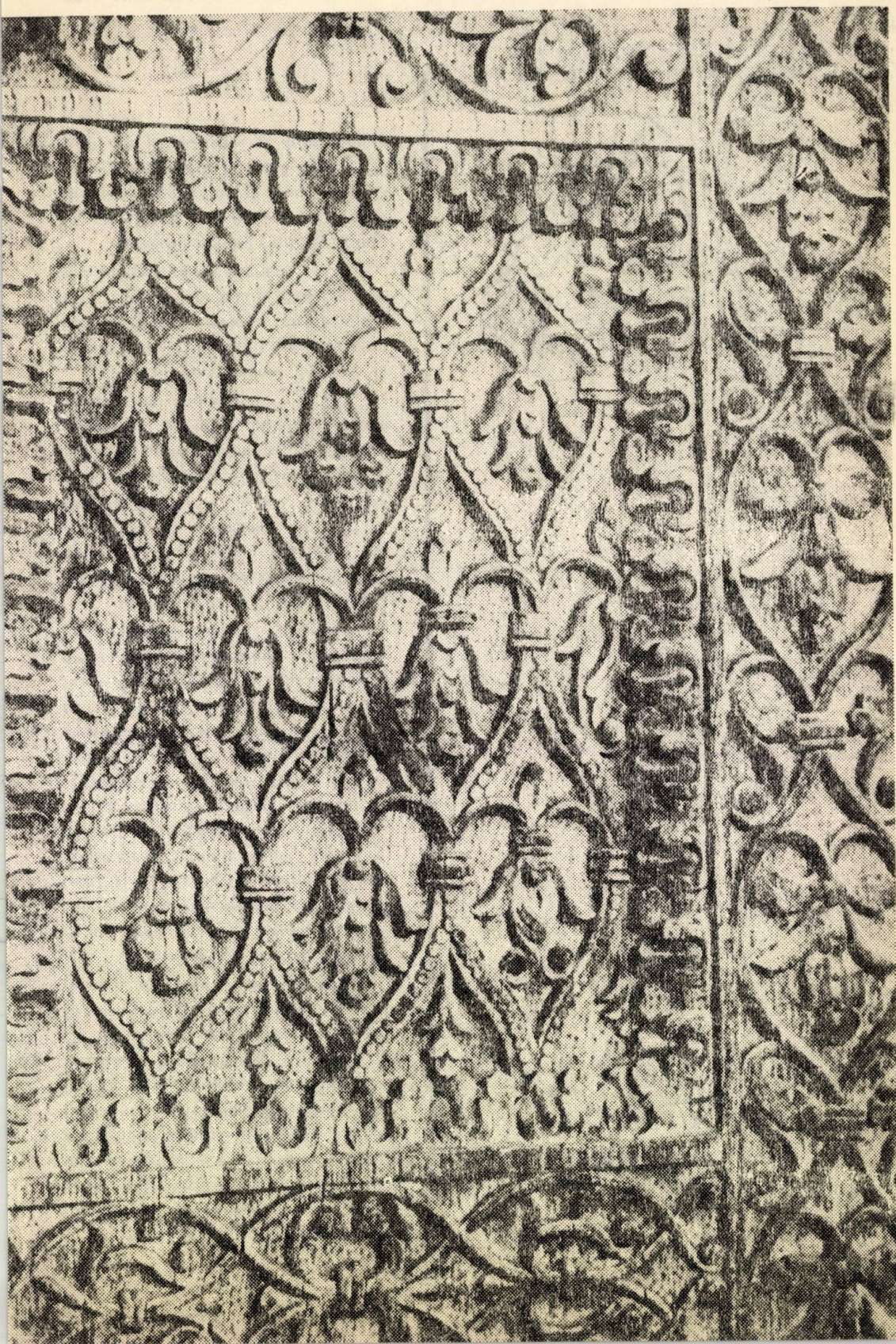
La autorii dramatici, am întîlnit scriitori de veche reputație, ca Charles Vildrac, autorul piesei *Paquebot Tenacity*, și Jean Sarment, autor al comediei *Mamouret* jucate, amîndouă aceste comedii, cu mult succes la noi. Lucia Sturdza-Bulandra și Tantzy Cutava au fost interpretele admirabile ale bătrînei Mamouret.

Ne-au impresionat plăcut, la aceste întîlniri literare, prezența a numeroase femei, unele în vîrstă înaintată, care-și continuă neobosite, veșnic tinere, munca literară.

Recenta noastră vizită în Franța ne-a sporit și mai mult admirația și dragostea pentru acest popor în plină renaștere, a cărui întreagă istorie e o serie de permanente și miraculoase renașteri.

Geo Bogza, Horia Lovinescu, Paul Anghel
văzuți de Silvan.

Medalia de aur, bătută de Mihai Viteazul la anul 1600, ca Domnitor al Transilvaniei și al Țării Românești

Prof. dr. **HORIA I. URSU**

ALBA-IULIA

Pe pământul României, extrem de mult călcat în picioarele migrațiilor de popoare și în antichitate și în evul mediu, ca și mai târziu de armatele unor imperii ale vremii, soarta așezărilor autohtone a fost în funcție de alțiia și alțiia factori, deveniți istorici.

Cele mai multe din aceste așezări și-au frânt brusc viețuirea, vestigiile lor păstrate de memoria pământului românesc constituind obiectul cercetărilor arheologice, bineînțeles, atunci când cercetarea științifică sau întâmplarea, deseori, prinde urmele existenței lor trecute.

Au existat însă și așezări, care după fiecare sinistru au renăscut din propria lor cenușă, înfruntând apoi cu strășnicie încercările viitoare, la care de repetate ori au fost supuse. Este cazul Albei-Iulii.

Poziția de azi a orașului și cetății, ca și aceea de acum două mii de ani, indică forța viabilității sale. Aici culuarul natural al văii Murășului — în această depresiune — confluențează mare parte din rețeaua hidrografică a Transilvaniei. Este gura Leicii formată din Văile Tirnavelor, Ampoiului, Sebeșului, cu directă legătură cu vechile mari centre citadine: Cluj, Tg. Mureș, Brașov, Sibiu, Deva, Arad. De fapt, Alba-Iulia este situată la cea mai mare răspintie de drumuri din Transilvania: *Drumul Murășului*, care intră în Transilvania propriu-zisă, prin defileurile dintre Munții Apuseni și Poiana Ruscăi; *Drumul Turnului Roșu*, care, trecind Carpații Meridionali, pe Valea Oltului, se întretaie cu drumul Murășului chiar la Alba-Iulia; *Drumul Tirnavelor*, care

taie Transilvania prin mijlocul ei, venind dinspre Moldova, apoi *Drumul Crișurilor*, care, pe Valea Crișului Alb, urcă din Cimpia Tisei, străbate munții Mehădiei și coboară apoi pe una dintre cele mai frumoase văi din Țara noastră: Valea Ampoiului, ce sfârșește tot la Alba-Iulia.

Legată direct de milenii de pământurile locuite de daci și apoi de romanii de dincolo de Carpații Meridionali și Răsăriteni, nu-i decît firesc faptul că Alba-Iulia, din însăși inima Daciei antice, a celei daco-romane și a celor trei Țări Românești feudale, unite de Mihai Viteazul, a rămas un simbol al unității etnice, culturale și naționale românești.

Alba-Iulia de azi, ca și Apulum-ul de acum două mii de ani, are în preajmă bogățiile solului date de dealurile, luncile și cimpiele Murășului, bogate în culturi cerealiere și vestite podgorii, rodite neîncetat de munca populației autohtone: traco-dacă, daco-romană și română; ca și bogățiile subsolului, date de Munții Apuseni, Ocele de sare, care au fost mereu scormonite de munca țăranilor români, exploatați, de năvălitori vremelnici sau de stăpînitri străini de cele mai multe ori, dornici cu toții de aur și minereuri.

Așa cum este rostuită în cadrul geografic, economic și social, Alba-Iulia pare o uriașă pecete istorică, aplicată de legi naturale, din care fluidele — uneori tenebroase — ale legendelor și faptelor reale, trecute peste distanțe de timp, lasă loc viguroasei viziuni a realizărilor socialiste prezente, cheazășie temeinică a perspectivelor viitorului.

Prin strădaniile arheologiei românești — mai cu seamă în ultimii 15 ani — au ieșit la iveală numeroase dovezi peremptorii pentru continuitatea vieții omenеști — în diferitele ei forme de civilizație — — din străfundurile epocii de piatră și pînă la zorile istoriei poporului român, marcate de străbunii acestui popor: traco-dacii. Atît epoca bronzului (descrisă atît de plastic de V. Pirvan, tocmai pentru aceste meleaguri), cît și epocile fierului sînt pe larg reprezentate la Alba-Iulia.

De altfel, orașul are doi vrednici strămoși, care sînt un fel de bunic și străbu-

nic. Este vorba de *Apulon*-ul Daciei și *Apulum*-ul roman. De abia în 1960, a fost descoperită antica așezare fortificată. Capitala tribului dac al Apulilor, despre care pomenesc izvoarele literare din secolele V, începînd. (Herodot — Iustinus, Pompeius, Trogius, ca și marele geograf al antichității, Ptolomeu, sau Strabon). *Apulon*, situat pe o terasă a muntelui Piatra Craivii la cîtiva km de Alba-Iulia de azi, a fost desigur capitală a unei uniuni de triburi dacice. Este apoi distrus în timpul rezistenței epopeice a dacilor de sub conducerea lui Decebal, — care după legendă ar fi pierit chiar acolo, — azi găsindu-se doar resturi calcinate.

Romanii biruitori au ridicat vastul Castru al Legiunii a XIII, Gemina, mai la vale, pe pîntenul unei terase a Mureșului, într-o poziție dominantă. Aici romanii vor clădi împreună cu dacii supuși un nou oraș, cu denumirea veche, latinizată: *Apulum*.

În secolele I-III, Apulum-ul va cunoaște o prosperitate deosebită, devenind cel mai mare oraș al Daciei Romane, înzestrat cu tot ceea ce civilizația și cultura romană au produs la apogeul lor. Apeducte, terme, palate de marmură (desigur alături de colibele sărace ale autohtonilor!), arene, temple, statui de tot felul, ca și multe alte vestigii, păstrate în sălile sau lapidarele muzeului de la Alba-Iulia, ne indică opulenta viață dusă de Apulum-ul din ce în ce mai rîvnit, ca și restul Daciei-Romane, de către popoarele migratoare, geții cît și de către dacii liberi, — în special — aliați cu Goții și Sarmații, cărora împăratul Aurelianus le va ceda Dacia romană, în schimbul asigurării de pază a liniei Dunării, acceptată de acum de imperiul roman. Se vor succeda apoi hunii, gepizii, avarii; va veni amprenta slavă, peste pecetea Romei, peste populația autohtonă, Apulum-ul va decade, pînă la a ajunge o așezare rustică, înjghebată din vestigiile albe ale palatelor de odinioară, dar *viază*, pînă ce și slavii îl vor denumi orașul alb, *Bălgradul*, și împreună cu daco-romanii vor face un centru întărit. Cetatea pre-feudală și feudală a *Bălgradului*.

Aci, ungurii, în năvala lor, vor găsi o formațiune politico-administrativă pe bază etnică românească. Vor afla un voievod, un „duce“ — pe care-l vor învinge, dar, ca și în vestul Transilvaniei, vor păstra vechile instituții ale populației băștinașe. Aci, repede de tot vor face un cuib al asupririi iobăgimii transilvane; o dublă asuprire clericală și laică, pentru că aci vor face o episcopie dominantă a bisericii catolice și tot aci va fi capitala voievodatului și apoi a Principatului Transilvaniei.

În plin ev mediu, Alba-Iulia deveni un centru parazitar, foarte puțin productiv pe planul intereselor economice ale țării. Cu excepția meșteșugarilor — servili intereselor celor două Curți feudale și a citorva negustori, cu rosturi de băcani și zarafi, nimic din ceea ce ar fi putut însemna elemente de progres economic. Mai tirziu — în secolele XVI-XVII (în special), câteva companii de comerț — cu elemente eterogene — prea puțin însă față de celelalte mari orașe ale Transilvaniei, Sibiu, Brașovul, Sighișoara, Oradea, Bistrița și Clujul, care se dezvoltaseră din plin în directă legătură cu posibilitățile de desfacere oferite de piața Țării Românești și a Moldovei și care dezvoltaseră o industrie diversificată pe multe sectoare și un comerț activ. Alba Iulia nu avea nici măcar privilegiile acordate orașelor săsești.

După căderea Ungariei sub stăpânirea efectivă, turcească, în timp ce Transilvania este — ca și celelalte Țări Românești — doar vasală, Alba-Iulia, timp de 15 decenii — capitală statornică a Principatului Transilvaniei — nu înseamnă decât o Curte princiară, cu vechea cetate vulnerabilă, socotind că punctele puternic fortificate din preajma-i — Vințul de Jos, Piatra Craivii, Tăuți și Aiud — ca și posibilitățile naturale de apărare ce le ofereau Munții Apuseni și Mureșul, — a^r fi ferit-o de vreun pericol militar exteⁿ sau de deseale răskoale iobăgești.

Alba-Iulia va fi, ce-i drept, un strălucit oraș, pentru strălucirii principi autonomi din secolul XVII, va atinge o culme de feerie europeană și bogăție, de esență

parazitară, dar în același timp — ca și Apulum-ul de odinioară — va rămânea doar expresia poleită a unei stăpîniri străine, artificiale, căzînd repede, la prima mare lovitură.

Este drept, însă, faptul că, interesați în a face prozelism calvin, principii calvini ai Transilvaniei vor îngădui marelui mase românești să învețe și să citească în limba sa. De aci vor primi razele crescînde ale culturii românești, după ce aci, la Alba-Iulia, își rostise o clipă de istorie capitala reunificatei țări românești, Mihai Viteazul.

De atunci, din acei ani 1599—1601, Alba-Iulia devine un *simbol* al trezirii conștiinței naționale românești și totdeauna îndemnul legendar al luptei pentru unitatea politică-teritorială românească. Aci, la Alba-Iulia, către sfîrșitul secolului XVIII, suferă supliciul final Horia, Cloșca și Crișan, conferind prin jertfa lor de luptă socială, acestui cuib de opresori, simbolul luptei sociale al iobăgimei transilvane.

De la începutul secolului XVIII, Alba-Iulia, intrată și ea, ca și întreaga Transilvanie, în stăpînirea habsburgică, devine o gazdă săracă a unei puternice cetăți de tip Vauban. Căutînd să dezvolte manufacturile, statul austriac înființează, în mai toate centrele urbane, ateliere pentru o multitudine de ramuri economice. Alba-Iulia nu va avea nimic. Nici măcar o industrie organizată de prelucrare a bogătelor zăcămintе metalifere din preajma sa, a căror extracție, totuși, se intensifică, prin metode vechi, în care *noul* însemna doar pătrunderea muncii salariate, formă nouă, capitalistă, de exploatare a țăranilor mineri, a moșilor, din ce în ce mai subjugăți.

Alba-Iulia ia parte și la revoluția de la 1848, din plin, iar după aceea este martoră supliciului la care a fost supus conducătorul acestei revoluții: Avram Iancu.

După efectuarea dualismului austro-ungar, crește și în Alba-Iulia valul de denaționalizare, odată cu creșterea exploatarei de tip capitalist în rîndurile muncitorimii miniere. Încep primele organizații socialiste, care se vor remarca în lupta

dusă de secțiunea română a partidului social-democrat din Budapesta. Viața economică a orașului rămâne strins legată, și înainte și în timpul primului război mondial, tot de centrul minier al Munților Apuseni, unde masa țăranilor se îndoaia tot mai mult sub exploatarea regimului feudal-absolutist asociat cu burghezia capitalistă. Pretutindeni pîlîia o intensă viață românească, manifestînd în fel și chipuri o rezistență socială și națională care contribuia la măcinarea cătușelor seculare ale opresiunii; cu forță sporită de speranța iminentei prăbușiri a regimului anacronic ce-l reprezenta imperiul austro-ungar. Odată prăbușită monarhia vulturului bicefal, Marea Adunare popular-națională din 1 Decembrie 1918 decide, prin reprezentanții poporului român din Transilvania — acei peste 100 000 de delegați — Unirea Transilvaniei cu România, acolo pe *Cîmpul lui Horea*.

Legăturile atît de vechi, etnice, de limbă, economice, politice — în fel de fel de forme — care au odrăslit și o cultură populară, națională și spirituală comună, proprie și specifică ariei de formare a poporului român, au constituit temeiul de netăgăduit, care a decis realizarea definitivă a unității politice.

Sigiliul lui Mihai Viteazul, la anul 1600 cu stelele celor trei Țări Românești reunite. Domnul și soția sa, Doamna Stanca, în costum bizantin

MĂRTURII

Vechea stemă a orașului Abrud

**ÎN ACEASTĂ CASĂ
S'A PUS LA CALE
TRĂDAREA ȘI
PRINDEREA LUI
HORIA ȘI CLOSCA
ÎN DECEMBRIE 1784**

**ÎN SUBSOLUL ACESTEI CASE
AU FOST ȚINUȚI ÎN LANTURI
HORIA ȘI CLOSCA,
ÎN NOAPTEA DE ANUL NOU
1784-85 ȘI APOI EXCORTAȚI
ÎN ZORII ZILEI LA ALBA-IULIA.**

**ACI A FOST CASA TRIBUNULUI
IOAN ȘULUȚIU FĂURITORUL
ARTILERIEI MOTILOR, AZIL ÎN
1848-49 AL LUI AL. GOLESCU
ȘI BISCOVESCU.**

Plăci comemorative de pe casele din Abrud

circulația monetară în Moldova pînă la 1504

— fragment din lucrarea inedită —

ISTORIA ECONOMICĂ A MOLDOVEI PÎNĂ LA 1504

de prof. dr. MIHAI SÂNZIANU

Din cercetarea documentelor interne și externe de pînă la 1504, constatăm că, încă de la începutul vieții de stat suveran al Moldovei, sîntem în fața unei adevărate economii monetare, după cum, din cercetările făcute asupra tezaurilor preromane aflate în Dacia, s-a stabilit că au existat strînse relații economice între lumea dacică și cea grecească și helenistică, fără să lipsească și cele cu lumea romană¹.

Încă din secolul I î.e.n., monetele romane aveau mare căutare în viitoarea provincie romană² și daco-geții începuseră chiar să imite monetele Republicii, așa cum făcuseră înainte cu cele grecești³. Despre circulația monetară din timpul stăpînirii romane în Dacia, este de prisos să mai stăruim, de vreme ce au existat chiar monetării provinciale aici⁴. După părăsirea Daciei, au urmat legăturile continui între locuitorii celor două maluri ale Dunării, fie direct, prin influența Imperiului care nu se putea obișnui cu pierderea ținuturilor de la nord, fie prin acțiunile barbarilor, ostili sau federați ai aceluiași Imperiu. Mai tirziu, după pierderea grînelor din Egipt și Siria, aprovizionările Constantinopolului se făceau cu grîne din regiunile pontice⁵. Cînd Imperiul Bizantin n-a mai fost în stare să facă singur aceste aprovizionări, ele au fost concesionate negustorilor italieni așezați în Pera. De pe urma acestor relații continui între lumea bizantină sau italiană și teritoriile dacice au venit în părțile noastre monetele de aur și argint.

În timpul acestei expansiuni economice a coloniilor italiene, s-au înființat și Statele Românești feudale și era firesc să se găsească, încă de la începutul vieții lor, într-o adevărată înflorire economică în care economia naturală fusese înlocuită cu cea monetară de schimb chiar sub dominația tătarească.

Prin așezarea sa geografică, Moldova se afla nu numai în „calea tuturor răutăților“, dar se afla și la încrucișarea tuturor drumurilor comerciale ce legau Vestul de Est și Nordul de Sud. Această situație a permis dezvoltarea unei active vieți economice a țării, atît în ce privește comerțul din interior cît și prin cel de tranzit.

Existența unui „cîntar“ în vechiul Siret, la 1384, este un indiciu că acolo se vămuiau și se cîntăreau mărfurile negustorilor străini și ale localnicilor⁶, dar mai ales ale negustorilor străini în tranzit care urmau să plătească taxele potrivit greutateii mărfurilor. Taxele vamale erau plătite în *groși*, în *ruble* și în *zloți*. Nu putem ști precis dacă aceste taxe erau plătite numai în moneda națională sau și în valori străine. Este aproape sigur că se foloseau plățile mixte și, de bună seamă, în moneda care era mai bună ca titlu. Este drept că Iliș Voievod spune, în privilegiul pe care îl dă la 9 aprilie 1433 sibienilor și altor negustori din Transilvania, că: „... de fiecare marcă, să dea, ca dare, patru groși în moneta țării“⁷. Este singura mențiune în acest sens. Privilegiile vamale, începînd cu al lui Alexandru cel Bun acordat negustorilor din Lemberg în 1408, nu fac nici o restricție în ceea ce privește moneda în care urmau să fie plătite numeroasele vămi din țară, deși Moldova avea monetărie încă din timpul lui Petru Mușat⁸.

Baterea unei monete naționale era pentru domnii Moldovei un titlu de mândrie, dar și o dovadă a deplinei suveranități a țării. Necesarul de „argint ars“, adică topit, se procura, în cea mai mare parte, din Transilvania unde acest metal se extrăgea din timpuri străvechi. Un indiciu în acest sens îl prezintă privilegiile comerciale acordate Lembergului. Aceste acte solemne specificau obligația negustorilor, care ar fi adus de peste hotare „argint ars“, ca acesta să fie înfățișat domnului, pentru ca el să poată cumpăra atîta cît avea nevoie. O făcea, sigur, pentru monetăria sau „hereghia“ statului și, bineînțeles, pentru lucrul podoabelor. Cum însă monetizarea nu era cantitativ suficientă și nici nu prezenta întotdeauna calitățile de titlu convenabile, alături de aceste monete au circulat intens și bani străini.

Banii moldovenști de pînă la 1504 au fost bătuti din argint, billon și aramă. Purtau numele de *groși*, după moda poloneză. Erau de altfel o imitație a sistemului monetar polonez, folosit la Lemberg. Bani de aur nu s-au bătut, deși am putea spune că aproape toate vinzările de moșii s-au făcut în „*Zloți tătarești*“, adică italienști, în „*zloți ungurești*“ și foarte rar în „*Zloți turcești*“.

Exemplele de monete rămase de la Petru Mușat sînt foarte numeroase, dar nu seamănă între ele, nici ca dimensiuni, nici prin greutate și nici prin titlu. Acest fapt dovedește repetatele demonetizări petrecute în timpul aceleiași domnii. După Petru Mușat, au bătut monetă toți domnii pînă la Petru Rareș, cu a cărui domnie încetează emisiunile regulate. N-au bătut monetă doar Roman I și Iuga Voevod. Emisiunile de „groși moldovenști“ n-au putut susține concurența cu monetele similare străine, mai numeroase și mai bune⁹.

Groșul moldovenesc, atestat documentar pentru prima dată în privilegiul acordat negustorilor din Lemberg la 6 octombrie 1408, și-a împrumutat numele de la moneta similară poloneză. Aceasta, la rîndul ei, își luase numele de la cea germană, imitată și aceasta după cea franceză numită „*grosso*“ sau „*soldo*“ bătută pentru prima oară la 1266, la Tours, de către Ludovic al IX-lea. De aici a trecut în Anglia, Germania, Spania, Polonia și chiar în Scandinavia.

Luați după greutate, „groșii moldovenști“ reprezintă abia a patra parte dintr-un groș dintre aceia care trebuiau 48 pentru o marcă de 218 grame. Valoarea intrinsecă a acestei monete este greu de stabilit, deoarece variază și ca greutate și ca titlu. Exemplele cunoscute pînă acum, și sînt foarte multe, nu seamănă unul cu altul nici două din aceeași emisiune, ceea ce dovedește imperfecțiunea mijloacelor de batere. Fiecare exemplar este singular în felul său. Bucățile erau într-adevăr „bătute“. Nu seamănă nici legende de între ele, chiar cînd monetele provin din emisiunile aceluiași domn. Legende sînt în limba latină. Cele de dimensiuni mici sînt anepigrafe, purtînd doar capul de bour pe avers și un scut heraldic variabil pe revers. Unele au cercuri perlate în jurul capului de bour, altele au cercuri simple, toate, însă, au marginea neregulată. Acestea sînt „jumătățile de groși“.

Desele emisiuni de monetă națională presupun și monetării. În documentele timpului, aceste așezăminte poartă numele de hereghii. S-ar mai putea admite că unele emisiuni să se fi bătut la Caffa, unde se băteau uneori „asprii“ Țării Românești.

Documentele de pînă la 1504 ne-au păstrat doar două nume de bănari domnești cu toate că pînă la acea dată monetăria Moldovei avea o vechime de mai bine de o sută de ani.

Cel dintîi bănar din Moldova, atestat documentar, este „*Laurențiu turnătorul banilor noștri*“ (Laurencius fusor monetarum nostrarum) despre care Iliăș Voevod scrie brașovenilor, la 15 martie 1433, rugîndu-i să facă pe „*Iohan, fiul judei lui Valentin*“, și pe un anume „*Snih Elos*“ să-i „*plătească lui Laurențiu datoria*“ de 51 de „*florini uigurești*“¹⁰, altfel, trecîndu-se la represalii. Cei doi dătornici este posibil să fi primit „ughii“ pentru a-i procura banarului Moldovei „argint ars“ pentru hereghie. Este posibil ca Laurențiu, care nu era moldovean, să fi fost bănar și în timpul lui Alexandru cel Bun, intrucît datoria celor doi brașoveni pare să fie destul de veche.

Un al doilea bănar sau heregar al Moldovei este pomenit în documentul de la 5 iunie 1449. Este vorba de Gherghe heregarul care împrumutase 800 de zloți de la Costea pircălabul pentru a cumpăra de la Petru al II-lea vama și hereghia și care, la data de mai sus, face o foarte interesantă depoziție în fața divanului domnesc. Astfel, Gherghe spune: „... drept, ai dat în mîinile mele zloții tăi cu împrumut, însă eu am voit să-mi fac cîștig cu banii tăi am cumpărat de la Petru Voevod vama și hereghia și în aceasta m-am înșelat și banii tăi i-am mîncat și acum sînt vinovat cătră tine. Și pan Costea a spus neîind vinovat față cu alții, dă-mi banii mei. Iar Gherghe stînd a spus nu am alta la sufletul meu decît satul ce mi l-a dat Ștefan Voevod, lîngă Vaslui, cu moară și casele mele, ce eu singur am dobîndit în Corn, în Suceava, ia, pan Costea, căci alta nimic nu am, și ce va fi mai mult, tu, pentru Dumnezeu, iartă-mi”¹¹.

Din acest dramatic dialog, pe lîngă multe altele, aflăm precis că monetăria Moldovei se vindea, la fel cu vămile. Cumpărătorii sau arendașii erau de obicei străini. Gherghe era armean, lucru ce se vede și din prezența, la judecata sa cu Costea pircălabul, a doi voii armeni din Suceava, anume Nichil și Serchiz. Se știe că armenii, fie cei din Polonia, fie cei din Moldova, erau judecați după dreptul armenesc, așa cum și românii din Polonia se bucurau de prevederile dreptului românesc.

Arendășii sau cumpărătorii monetăriei statului erau îndemnați la adjudecarea dreptului de a bate moneda Țării, de dorința cîștigului. O spune limpede Gherghe bănarul chemat în judecată de pan Costea. Heregarul spune clar: „eu am voit să-mi fac cîștig cu banii tăi”. Așa stînd lucrurile, este explicabil de ce monetele bătute de ei erau mai mult „bilon” decît argint și variau foarte mult ca dimensiuni și greutate. Setea de cîștig dublată de teama schimbării domnilor care, în acest domeniu, nu mai recunoșteau angajamentele predecesorilor, a făcut ca emisiunile moldovenesti să nu aibă trecere peste hotar și nici în circulația internă.

A existat o monetărie și la Cetatea Albă, probabil pe timpul lui Ștefan Voevod, fiul lui Alexandru cel Bun, sau al lui Alexandrel Voevod. Se cunosc o serie de monete care au pe avers capul de bour al Moldovei, cu steaua între coarne, iar pe revers, crucea geneveză cu brațele egale, înconjurată de o legendă în care este arătat numele orașului. Aceste monete par să fi fost bătute pe timpul cînd colonia geneveză de aici se bucura de oarecare autonomie¹².

BIBLIOGRAFIE

1. Moisl C., *Sur les monnaies byzantines trouvées en Roumanie*, Bul. Sect. Hist. XI, p. 207. Cf. Soutzo M.C., *Contributions B.S.H.* III, p. 263, 264.
2. Mitrea B., *Notiță asupra unor tezaure romane descoperite în Dacia*, în *Rev. Ist. Rom.* V—VI, p. 285—293.
3. Daicovicu C., *Problema continuității*, p. 18. Cf. Moisl C., *Numismatica Dobrogei* p. 32.
4. Macrea M., *Monetele și părăsirea Daciei*, în *An. Inst. -St. Cl.* III p. 286.
5. Brătianu Gh. I., *Études byzantines d'histoire économique et sociale*.
6. Costăchescu M., *Doc. mold. dinainte de Ștefan cel Mare*, I, p. 5.
7. *Idem*, vol. II, p. 646, 647.
8. Giurescu O. c. p. 555. Cf. Sturdza D.A., *Banii în Et. Mag. Rom.*, III, col. 2428.
9. Iorga, *Istoria românilor în chipuri și icoane* p. 289.
10. Costăchescu. O. c. II. pag. 644—645.
11. *Idem*, p. 385—386.
12. Nicorescu Paul, *Monete moldovenesti bătute la Cetatea Albă*, în *Cercet. ist.* XVII, 78—79.

OCTAVIAN ILIESCU

Rarități din tezaurul Cabinetului numismatic al Academiei

Vechi de aproape un veac — au fost întemeiate la 12 august 1871 —, colecțiile Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România păstrează astăzi un adevărat tezaur, numărând peste 200 000 piese. Ele oglindesc în primul rînd și sub multiple aspecte istoria societății care s-a dezvoltat pe teritoriul României, începînd din epoca bronzului timpuriu și pînă în zilele noastre.

Mergînd pe firul istoriei țării noastre, timp de aproape două milenii și jumătate, am ales din acest neprețuit tezaur cuprins în opt colecții diferite, după natura pieselor componente, cîteva monete mai rare și mai interesante, spre a vi le prezenta prin *Almanahul Literar*.

Cea dintîi (fig.1: diametru real 17 mm) este dragma arhaică de argint a orașului Histria, așezat în vechime pe malul lacului Sinoe (azi în jud.Constanța). Foarte rară — nu se cunosc decît numai cîteva exemplare —, e cea mai veche monedă bătută pe teritoriul țării noastre, fiind emisă la începutul secolului al V-lea î.e.n. Pe avers, dragma histriană înfățișează două capete de tineri, alăturate și așezate în sens invers, unul față de altul. Această reprezentare este unică în iconografia

lumii grecești antice, iar interpretarea ei nu a întrunit pînă astăzi acordul tuturor cercetătorilor. Pe revers, sub numele prescurtat al orașului, e figurată o acvilă de mare, cu ghiarele înfipite într-un delfin, pe care îl lovește cu ciocul în cap. Imaginea de pe revers reprezintă în fapt stema Histriei; ea apare și pe un decret al adunării poporului, săpat în marmură în secolul I î.e.n. și dedicat lui Aristagoras, pentru serviciile aduse orașului. Moneta arhaică histriană din colecția Cabinetului numismatic a fost găsită în 1933 la Pecineaga (jud.Constanța), nu departe de Mangalia.

Următoarea monedă (fig.2; diametru real 24 mm) este o tetradrahmă de argint geto-dacică provenind din marele tezaur descoperit în 1954—1955 la Jiblea-Călimănești (jud.Vâlcea). Acest tezaur cuprindea aproximativ 400 monete geto-dacice de diferite emisiuni din care peste 300 piese au intrat succesiv în colecțiile Cabinetului numismatic, și a fost găsit la prașila porumbului, pe vîrfurile dealurilor, în apropiere de malul Oltului. Moneta prezentată aici nu este rară; ea are însă particularitatea de a face parte dintr-o emisiune care s-a răspîndit pe o largă arie din teritoriul Daciei, exemplare similare fiind descoperite în județele Bistrița-Năsăud,

CONSTANT TONEGARU

Cînd, în cursul anului 1969, întreaga operă poetică a lui Constant Tonegaru va vedea lumina tiparului, la aproape un sfert de veac de la apariția *Plantații-ilor*, puțin vor fi aceia care să știe că ea reprezintă rodul a mai puțin de un deceniu de activitate creatoare, perioadă scurtă în care poetul s-a format, și-a creat maniera și și-a depășit-o, asemeni tuturor artiștilor autentici.

Primele versuri ale lui Tonegaru datează din timpul războiului; noțiunea de „univers concentraționar” nu se răspindise încă, pe cînd scriitorul fi afla dimensiunile lirice. Ceea ce a caracterizat, apoi, întreaga sa producție poetică a fost aceea viziune, de pînză cu suprafețe uriașe și rame sfărîmate, în care omenescul friabil și gingaș, imuabil în carnalitatea sa, luptă cu primejdia obscură, cu mari pierderi și splendide schimburi de idealitate, într-o prefacere de regnuri amintind ecourile primordiale, în care omul învinsese. Titani enigmatice intră și ies prin poezia sa, ironică și tragică, paradoxală, profetică. Și profund progresistă, prin generozitatea cu care dăruiește adevărul că omul, biruind nu moartea, ci anchiloza, este destinat cuceririlor imposibile, întru eterna sa noblețe. La vîrsta cînd Alexandru al Macedoniei cucerise lumea, poetul spusese tot ceea ce avea de spus și părăsea, ca și acela, lumea, fără a-și fi dezvăluit ființa, spre a o testa legendei.

BARBU CIOCULESCU ●

INSCRIȚIE

Colorate

curgeau apele din oglinzi.

Duși de spectru

oameni fără cap întîlneam,

aveau pe gît o floare

și mergeau să se planteze în alt semestru

Veneau dintr-o veche planetă prin
prisme,

purtau pe spinare o lungă cracă

cu păsări cu inima din mecanisme

în cîntec aducînd somn mineral.

Și acest astronomic alai

noaptea dezleagă pe observator,

vînturi stău pe drum, hidre ciclopi —

mult mai e pînă la imperiile lor

numai pe fluviul indigo

inoată în contra sens

spre tremurări ciudate de catarge

păstrăvul Zozo.

Lîngă apă straje a fost,

straje a fost lîngă pămînt,

între una și altul

a adormit pe vînt.

Informare fără resurrecție

Toată viața a citit la Biblioteca Academiei.
Intra dimineața, pleca seara — au bufet acolo.
De la o vîrstă, locul lui — locul 14 în sala
manuscrise și cărți rare — a rămas liber.

Nimeni nu îndrăznea să i-l ocupe.

I se aduceau cărți, acasă, de către un fost asis-
tent al său, în fiecare dimineață.

N-a mai ieșit din casă — decît o singură dată.

Înainte de aceasta, a trăit o stranie senzație —
se făcea că el citise totul înainte de-a se naște.

Acum locul 14 este ocupat de un om matur —
venit din alt oraș; intră dimineața, pleacă seara —
au bufet acolo.

Dăruire

Al meu.

Îl iubeam mult.

Era prea fericit și nu voiam să-l pierd.

Pentru asta îl copleseam — nu-i lăsam timp să
se ferească de sărutările mele.

Într-o noapte mi-a șoptit că s-a îmbolnăvit și
el.

Am plîns cu hohote — m-am bucurat.

Acum, nimic nu ne mai desparte: ori murim
ori ne vindecăm — împreună.

Femeia și marea

Pe malul Mării, ruinele unui zid. (Zidul nu
era elen, zidul nu era roman, zidul nu era nici
bizantin, zidul nu era nici măcar otoman, era un
zid oarecare.)

Pe zid stătea o femeie. (Femeia era doar o femeie
tină, altă.)

Femeia citea o carte. (Cartea era o carte oarecare.)

Apoi femeia se uita la mare. (Marea era doar
mare.)

Apoi femeia se uita înspre stradă, să vadă dacă
n-o vede cineva. (Pe stradă nu era nici măcar o
piscă oarecare.)

Apoi femeia își viri mîna în sîn. (Sinii erau
doar sinii ei.)

Apoi femeia scoase de la sîn un sandviș și un ou.
(Sinii erau doi, sandvișul o fi fost cu ceva, dar
oul nu era cosmic, era alb.)

Apoi femeia se uita la Mare, mereu. (Marea
era doar mare, așa cum de altfel mi se pare că am
mai scris.)

Nici nu pot măcar să scriu că Marea era înfuria-
tă — nu era nici măcar înfuriată;

că femeia citea o carte mare — nu era nici
măcar Magna Charta Libertatum!

că femeia mîncă un sandviș cu stricnină —
femeia nu s-a sinucis;

că femeia, în loc de ou, își mîncă un sîn —
femeia a rămas tot cu doi sinii;

că femeia avea doi sinii venusieri — avea doar
doi sinii obișnuți;

că Marea era înfuriată — mi se pare, așa cum
de altfel am mai scris, că Marea era doar mare,
altă.

Atunci ce mai vreți? ce mă obligați să vă mai
scriu? Clar:

Pe malul Mării, ruinele unui zid. Pe zid sta
o femeie. Femeia citea o carte. Apoi femeia se uita
la Mare. Apoi femeia se uita înspre stradă, să vadă
dacă n-o vede cineva. Apoi femeia își viri mîna în
sîn. Apoi femeia scoase de la sîn un sandviș și
un ou. Apoi femeia se uita la Mare, mereu. Apoi,
asta da! că femeia credea că n-o vede nimeni, nici
măcar eu!

ÎNTÎLNIRE LA ROMA

Caféurile italiene cu faimă literară sînt numeroase, dar în fruntea lor, ca o adevărată venerabilă instituție, stă renumitul café Greco din Piața Spaniei, lanț de săli mici cu mese rotunde de marmură și scaune acoperite cu pluș roșu, cu pereții plini de tablouri dăruite de artiștii care l-au frecventat, cu manuscrise puse în ramă purtînd semnături de mari scriitori și muzicieni celebri, pe care chelnerii le semnalează cu lux de amănunte, ca niște adevărați custozi ori bibliotecari, încă înainte de a aduce băuturile răcoritoare sau ceștile cu capuccinul sacramental care pe aici se bea din două în două ore, în toate barurile care-ți ies în cale. Imediat după colțul unei străzi înguste, elegante și drepte, lingă scara enormă din Piața Spaniei împodobită în toată luna mai cu mari arbuși de azalee roșii, dai de intrarea aproape camuflată printre luxoasele vitrine alăturate, a acestui local, pe frontispiciul căruia stă scris: „Vechiul Café Greco fondat în 1760“. N-ai crede că intri în niște încăperi care numără peste două sute de ani de cînd sînt deschise permanent clienților veniți din toate părțile lumii să cutureiere Roma, făcînd un mic popas restaurator sub acest acoperămint și plecînd mai departe.

O veche carte de după 1760 pomeneste de primul proprietar al caféului, în termenii următori: „Cel care a trecut prin Roma cunoaste fără îndoială pe Giorgio în prăvălia lui: stă turcește, cu un aer de pisică moartă și pentru el adevărata muzică e numai sunetul banilor“. E vorba, fără îndoială, de vreun grec pripășit în cetatea eternă și pus pe agoniseală. Dar faima caféului Greco începe din 1806, pe timpul Blocului continental introdus de Napoleon împotriva englezilor, care ridicase enorm prețul tuturor coloniilelor importate de peste mări și prin urmare și pe al cafelei. Urmașii acelui Zorba Grecul primordial avuseseră ideea de a nu spori costul cafelelor, ci numai de a le micșora conținutul, ceea ce adusese o mare afluență de clienți, printre care în primul rînd boema artistică a epocii. După sfîrșitul războaielor napoleonice, Café Greco devine un cuib al intelectualității liberale pribege din toată Europa, astfel începe marea lui carieră. Încă înainte de asta, el fusese localul preferat al lui Casanova, care își menționează în memoriile aventurilor sale amoroase, ca pe un colț de retragere strategică, unde sosea înconjurat de șleahă unor numeroși prieteni foarte pestriți ca moralitate, lăudîndu-se că „Minerva îi interzicea celelalte caféuri ale Romei“.

Multe lovituri ale revoluționarilor italieni, de tipul „carbonarilor“, porniseră din sălile caféului Greco. Pe urmă el devine brusc locul de întîlnire al tuturor scriitorilor și artiștilor romantici din Germania, Anglia și Franța, care își făceau pelerinajul de rigoare la Roma. La aceste mese mici și rotunde de marmură, pe aceleași scaune de astăzi, s-a așezat Goethe care venea în fiecare dimineață, spre a-și termina într-una din sălile de mai în fund, pe *Ifigenia în Taurida*. Marele Mickievici, poetul național al Poloniei, și-a scris aici sonetele sale pline de avînt. Frumos la figură, solemn și grav, în ciuda faptului că schiopăta, sosea la întîlniri cu prietenii, în fosta prăvălie a lui Giorgio, lordul Byron. Melancolicul Leopardi nu disprețuia să se abată printre pictorii timpului adunați aici. Cu siguranță la acest café, al cărui client asiduu era, se gindea Stendhal, punînd în gura eroului său din *Certosa din Parma*

tinărul Fabrizio del Dongo, cunoscutele vorbe: „Dacă aceasta este viața de café, pe care o socotim nedemnă de un om de oarecare valoare, am fost în adevăr un mare prost că am refuzat-o pînă acum“.

Cu precădere însă se adunau aici, la discuții tumultuoase sau lungi lîncezeli preliminare creației, artiști coboriți din toate micile state ale Germaniei, pe urmele lui Goethe, înclt poetul Wilhelm Hinze, propunea în glumă, la un moment dat, să se schimbe numele localului în acela de „Café tedesco“, cafélul german. Regele Ludovic al Bavariei, ca prinț moștenitor, Richard Wagner, Mendelssohn erau obișnuiții acestei cafenele, pe care mai tirziu însuși misoginul și mizantropul Schopenhauer, cu figura lui de bulldog morocănos, îl frecventa, plătind tribut micilor slăbiciuni omenești ale clevetirii și nimicurilor ce dau un sens de eliberare interioară popasului în fața aburilor aromitoriei unei mici cafele pregătite bine. Un obscur versificator german lansase lozincă următoare pe seama calității cafelei din acest local: „Der Kaffee in dem Kaffe grec/Den Katzenjammer jaget weg“ (Cafeaua de la cafélul Greco îți spulberă orice mahmureală).

Dar atmosfera acestor săli încărcate de amintiri și chipuri glorioase continuă să fie — în varietatea și reculegerea colțurilor retrase pe care le posedă — extrem de propice acelei misterioase disponibilități sufletești, care te duce la inventivitate și creație. Nu degeaba aici Gogol a scris trei sferturi din *Suflete moarte*.

De cite ori mă aflu la Roma, îmi este cu neputință să nu săvîrșesc cît de în treacăt acest mic rit poruncit de vraja unei aperccepții literare de tir lung, legate de „predecesorii“ noștri europeni: acela de a mă așeza la un colț de masă, ca într-un bar oarecare, și de a comanda ceva. Ca în urma unei conectări secrete, încep remușcările pentru cite n-am scris și le-aș fi putut scrie, pentru cite n-am citit și n-am văzut, pentru risipirea unor lucruri legate așa de strîns de „marea aventură“, cum spune André Malraux, a literaturii. Această roaderie intimă are farmecul ei, și nicăieri ea nu devine mai incisivă și totodată mai consolatoare, ca aici. Răspunderea propriului destin se atenuază parcă, lăsată pe seama umbrelor trecutului, ca în sarcina unor sfinți, care trebuie să ne ocrotească și să ne ajute, deajuns fiind să intri în contact cu ei prin cuminecătura ceștii fumegînde, pe care, la vremea lor, au catadicsit s-o onoreze cu plăcere și ei, în timp ce schimbau impresii asupra noutăților zilei, cu conștiința, poate, de a fi gata proiectați la locul lor în vasta incognită ieratică a posterității.

*

Trebuie să mă văd astăzi, aici, cu Thor Vilhjalmsen, tinăr romancier islandez cu barbișon, deschis la privire ca o mare caldă și limpede, și înamorat de Roma — pupilul lui Laxness și o adevărată slăbiciune a lui Arthur Lundkvist, care i-a dedicat un elogios atricol în „L'Europa letteraria“. Sosește grăbit, cu toate hirtile, pe care le poartă la el, încurcate și le depune pe plușul roșu al băncii, începînd să suridă, cu un suris declanșat fratern de satisfacția extraordinară a punctualității. Stăm un moment, ne uităm în jur, și Vilhjalmsen ride de-a binelea, gustînd încă mulțumirea de a fi evitat la timp un embouteillage de mașini, de a se fi strecurat neatîns prin vacarmul meridian al Romei, de a fi intrat sub acest acoperiș. Pune minile pe genunchi, eu arunc picior peste picior — și ne comandăm consumația, după un joc de nuanțe și preferințe. Cîteva cucoane britanice bătrîne ne deranjează printr-o vecinătate prea mare, vag ridicolă. Ne mutăm la o masă mai în fund. Cu Vilhjalmsen m-am întors acum doi ani de la Taormina din Sicilia privind-amîndoi „marea lui Ulisse“, în timp ce soarele uriaș al aurorei se ridica printre aburi la orizont. Îmi vorbește de ce-a mai făcut și ce-a mai scris de atunci și mitul lui Ulisse, aventurierul fără voie, se contopește cu zig-zagul sorții acestui café, cutreierat de ațiția pelerinii ciudați și inofensivi. Vilhjalmsen a fost multă vreme pescar voluntar în mările reci, timp în care, probabil a căpătat acest aer de călugăr bizantin, din cei pe care mi-i inchipui veniți odată în stol să arunce plasele în eleșteiele noastre. Numai că îi lipsește aerul pișcher al acestora. Un val de candoare sinceră, căruia nu-i rezistă nimic, însoțește fiecare gest al său...

Ne-am încrucișat aici, la această răsăpintie de drumuri dintre toate punctele cardinale, adăugînd aluviunile curente ale imaginației noastre, la cele invizibile ale veacurilor. Căci în acest café în adevăr, mai mult decît pe străzile Cartierului latin din Paris în această lună mai, „imaginația este la putere“ și rămîne în continuare, domnînd netulburată peste generații.

Roma, 1968

PE URMELE LUI BUNIN, TURGHENIEV, CEHOV...

De la început călătoria a fost proiectată sub semnul lui Bunin, cu intenția de a întreprinde o documentare mai amplă asupra creației sale și cu perspectiva de a scrie cindva o monografie, care să evoce destinul dramatic al acestui ultim reprezentant al literaturii ruse-clasice, devenit contemporanul nostru. Cum era și firesc, itinerariul trebuia să prevadă opriri îndelungate în bibliotecile din Moscova și Leningrad, la Arhivele Centrale de Stat pentru Literatură din capitala Uniunii Sovietice, la Institutul de Literatură Mondială... Aici puteam face cunoștință cu o parte din manuscrisele scriitorului, puteam confrunta diferitele variante ale operelor, modificările aduse de autor de la o ediție la alta. Aici puteam descifra numeroasele scrisori trimise de Bunin sau primite de el, mai ales pînă la 1917, — o corespondență bogată purtată cu mulți dintre cei mai de seamă contemporani: Gorki, Cehov, Andreev, Kuprin, Șaliapin, Teleșov, etc. Și tot aici îmi stăteau la îndemînă periodicele la care el a colaborat de-a lungul anilor și care puteau oferi, în ansamblul lor, o imagine captivantă și inedită asupra relațiilor literare ale scriitorului, a drumului parcurs de-a lungul anilor, mărturisind afinități și antipatii, preocupări și convingeri. Dar, oricît de interesante pot fi și sint asemenea investigații, care tînuiesc adesea surprize, care pot dezvălui ipostaze nebănuite, neașteptate, nu mai puțin promițătoare și totodată atrăgătoare mi se părea ideea de a merge „pe urmele” lui Bunin, de a încerca să descopăr unele fire mai vii, mai directe de legătură cu opera și cu omul. În cazul lui Bunin, această a doua cale prezintă unele greutăți particulare, decurgînd din destinul aparte al scriitorului. În Uniunea Sovietică, asemenea urme s-ar putea depista numai pînă la revoluție, întrucît după această dată Bunin a plecat în Franța. Desigur că greu se mai pot găsi oameni, care să-l fi cunoscut în acei ani, care să-și aducă aminte de el, ținînd seama de vîrsta înaintată pe care el ar trebui s-o aibă (să nu uităm că Bunin s-a născut la 1870!). Aceeași problemă și o serie de alte impedimente se pun și cînd este vorba de anii petrecuți în Franța. Unul din cei ce l-au cunoscut bine pe Bunin a fost Lev Miculin, dar el nu mai este printre cei vii. Alții doi: Constantin Simonov și Valentin Kataev și-au publicat amintirile și impresiile. Îndeosebi eseuul lui Kataev „Iarba uitării” se înscrie printre cele mai frumoase opere de memorialistică ce au apărut în ultimii ani în literatura sovietică.

Și totuși norocul mi-a suris chiar din prima zi după sosirea la Moscova.

Se vede că dimineața aceea, de la sfîrșitul lui aprilie, luminoasă, însorită, cu cer siniliu, a fost de bun augur. De altfel, revărsarea ei primăvărată ne-a îndemnat, pe Alexandru Andrițoiu și pe mine, să ascultăm desfatul tovarășei noastre Lilia Dolgușeva — traducătoare din literatura română — și să pornim fără întîrziere și fără cuvenitul repaus, după drum, spre Arhanghelscoe, splendidul conac al conților Iusupov, situat la o depărtare de mai puțin de o oră cu mașina de Moscova. Palatul, construit la începutul secolului XIX, pe ruinele altuia, mai vechi, ce aparținuse în secolul XVIII familiei Golișin, te cucerește prin eleganța și bunul gust ce-i disting arhitectura și decorația interioară, înscriindu-se cu perfectă armonie în peisajul înconjurător, cu parcul bătrîn, cu depărtările line, unduitoare, care se deschid în fața ochilor de pe întinsele terase ce

naintează pînă aproape de malul riului Moscova. Un tablou de o mare puritate a liniilor și a culorilor, de o finețe și grație cu adevărat ca „de vrajă“, cum spusese Pușkin.

Norocul, la care m-am referit, a fost întîlnirea în aceeași seară cu Iuri Kazakov, care venise numai pentru cîteva ceasuri la Moscova, urmînd ca a doua zi să se reîntoarcă la Abramțevo, unde își stabilise reședința pentru lunile de primăvară și vară. Întîlnirea și discuția cu un scriitor, pe care-l prețuiești, nu poate fi decît o plăcere. Dar de astă dată, Iuri Kazakov prezenta pentru mine un interes special. Nu mă pregăteam să-l întreb ce nuvelă scrie sau cum vede dezvoltarea tinerei generații de prozatori, printre care sînt și „finii“ lui literari (cazul lui V. Lihonosov, de pildă). Știam că Iuri Kazakov este un mare admirator al lui Bunin (de altfel, critica literară sovietică îl încadrează constant printre scriitorii ce cultivă tradiția lui Bunin în zilele noastre, iar A. Tvardovski, în interesantul studiu pe care l-a consacrat scriitorului rus și care a fost publicat ca prefață la seria de „opere alese“ în nouă volume, a demonstrat cu competență și în mod convingător ce anume este „buninist“ în nuvelele lui Kazakov. Nici Kazakov, trebuie spus, nu neagă filiația sa cu creația lui Bunin). Știam de asemenea că Iuri Pavlovici ar intenționa să scrie o carte despre Bunin și că fusese cu un an înainte la Paris. Era ceea ce mă interesa cel mai mult: să aud impresii recente, și încă de la un om pentru care Bunin nu erau nicistrăin, nici indiferent. Nu-mi făceam iluzii că Iuri Kazakov ar fi avut posibilitatea să ia contact cu cineva din familia lui Bunin, căci soția scriitorului a murit și ea acum cîțiva ani, iar copiii n-au avut. Poate totuși a discutat cu vreun prieten, cu vecinii, cu cineva care l-a cunoscut pe Bunin în viață?

Într-adevăr, în timpul șederii sale la Paris, Kazakov a reușit să pătrundă într-o jumătate de secol nemijlocit legată de Bunin. L-a cunoscut pe Zurov, ani de-a rîndul secretarul scriitorului, care păstrează arhiva sau mai bine zis tot ce a rămas de la Bunin. O parte din manuscrise și scrisori au fost donate statului sovietic, de către Vera Nicolaevna Muromțeva-Bunina, văduva scriitorului. Restul, ca și o serie de obiecte mobile, lucruri de uz personal se află la Paris.

Deși Iuri Kazakov nu este ceea ce se cheamă un povestitor, cuvintele, vibrînd de emoție, în care mi-a descris vizita sa în casa unde a locuit altădată Bunin, m-au impresionat puternic. Din păcate, apartamentul nu mai păstrează aproape de loc ambianța din timpul vieții scriitorului, nici amprenta personalității sale. Mobilele, lucrurile sînt strînse claie peste grămadă în mare strîmtoare. Colbul și paragina s-au așternut peste toate. Nici în timpul vieții lui Bunin luxul și bogăția nu au fost apanajul existenței sale, dar acum sărăcia și uitarea domnesc nestingherite. Zurov e departe de a fi tînăr și dacă va dispărea și acest custode devotat, pe mîna cui vor încăpea ultimele vestigii legate de viața lui Bunin? În glasul lui Kazakov, se simțea părere de rău și îngrijorare... Era nu numai o sinceră afectare a unui iubitor de literatură, a unui coleg mai tînăr, era o durere mai adîncă, durerea pe care o lasă dispariția unei ființe dragi, a unui suflet apropiat de care ai fost și ai rămas legat. Și chiar dacă Iuri Kazakov nu și-ar fi exprimat iubirea, profunda venerație pentru scriitorul Bunin, pentru arta lui Bunin în cuvinte — puține și simple căci nu e vorbăreț din fire și nici înclinat spre efuziuni sentimentale — numai intonația, emoția glasului său ar fi rostit tot atît de mult.

Amintirea copilăriei și adolescenței lui Bunin nu o păstrează conacul părintesc, așa cum se întîmplă în cazul altor scriitori ruși. Deși descendent al unei vechi familii aristocrate, Bunin nu a mai prins epoca de poezie și înflorire a „cuiburilor de nobili“. În jurul său și în propria sa familie el a văzut destrămare, ruinare treptată. Sărăcia și-a făcut loc de timpuriu în existența lui Bunin și l-a gonit de-acasă, de pe moșioara în paragină Butirki, de lângă Elețk, la oraș, la Oriol, capitala guberniei, în căutarea unei slujbe, iar de aici mai departe, la Poltava, Harkov, Moscova, Odesa, etc. Existența care l-a modelat pe Bunin a fost a unui „raznocineț“, a unui om deprins să muncească, să-și cîștige din greu viața, să înfrunte necazuri, să lupte zilnic.

Cea dintîi etapă din această existență se fixează la Oriol, unde Bunin a locuit între 1889 și 1892 și a lucrat la redacția ziarului *Orlovski Vestnik*. La Oriol a început mai intens activitatea literară a lui Bunin și tot aici a trăit tînărul scriitor puternicul sentiment de iubire pentru Varvara Pascenko, poate unica și eu adevărat marea lui dragoste despre care vorbesc atîtea scrisori, atîtea pagini emoționante din romanul *Viața lui Arsenie*.

Nu-mi făceam iluzia că o vizită în acest oraș îmi va îngădui să reconstitui în toată autenticitatea sa — ca atmosferă, spirit, mediu — acest capitol din biografia scriitorului. A trecut de atunci mai bine de o jumătate de veac, și apoi Oriolul a cunoscut din plin distrugerile războiului. Și, totuși, nici numeroasele întreprinderi industriale, nici și-rurile monotone de clădiri noi, făcute mai ales pentru confortul omului modern și mai puțin pentru delectarea sa estetică, nu au putut izgoni cu totul amintirile vremurilor bătrine. Una din ele este vechiul teatru, datînd încă din prima jumătate a secolului XIX, pe atunci teatru cu trupă de iobagi, renumită prin talentele sale. Pe fosta Bolhovskaia, astăzi strada Lenin, în plin centrul orașului, în clădirea acum ocupată de un elegant restaurant, se întrunea pe vremea lui Bunin cercul literar local, la ședințele căruia lua parte și tînărul scriitor. În piața ce poartă numele generalului Gurtiev, apărătorul Oriolului în timpul celui de la doilea război mondial, se mai păstrează casa unde a ost pe vremuri redacția ziarului *Orlofski Vestnik*.

Dar orice locuitor este mai ales mîndru să te îndrepte spre o ulicioară patriarhală, lăturalnică, ce duce în direcția riului Oka; tradiția o leagă de numele uneia din cele mai celebre opere ale literaturii ruse. Ca și în romanul lui Turgheniev, „*Era o zi frumoasă de primăvară în amurg*“, cînd am descoperit căsuța cu un cat și terasă mare, înconjurată de o grădină, pe care orașul modern a cruțat-o (din întîmplare sau dintr-un patriotism local?), străjuind de pe malul înalt, acoperit de tufișuri de arbuști — un adevărat parc — apele liniștite ale Okăi. Coborîrea serii, estompînd peisajul urban înconjurător, îngăduia fanteziei să opereze cu mai multă îndrăzneală, trecînd peste ani și eliminînd obstacole, pentru a reînvia imaginea „cuibului de nobili“ cîntat cu atîta suavă poezie de Turgheniev în binecunoscutul său roman.

De altfel, Oriol este patria lui Ivan Turgheniev. Iar Spasskoe-Lutovinovo, moșia părintească, puternic integrată în biografia scriitorului, aproape ca și Mihailovskoe pentru Pușkin sau Iasnaia Poliana pentru Tolstoi, se află la o distanță de aproximativ 70 km de oraș. Un drum ce nu-l poți uita! Nicăieri ca aici, în unduirile vilcelor, în bogăția dumbrăvilor, în coloritul vesel al cîmpiilor întinse, pierzîndu-se în depărtări, strălucind de cele mai variate nuanțe de verde, de la cele mai deschise vecine cu galben, pînă la cele mai închise, aproape vineții, nu se simte mai bine tot farmecul peisajului specific rusesc, cu liniile sale domoale și grațioase, cu sobrietatea sa și o anumită modestie. Mulți scriitori, de la Pușkin la Turgheniev, Cehov și Bunin, au cîntat frumusețea acestor pămînturi socotite leagănul limbii literare ruse, leagănul atîtor talente ale artei și literaturii ruse. Și mulți pictori, dacă n-ar fi să-l amintim decît pe Levitan sau Polenov, s-au întrecut în a le reda pe pînzele lor.

Spre deosebire de Iasnaia Poliana lui Tolstoi, la Spasskoe-Lutovinovo, astăzi, nu mai găsești decît puține vestigii legate de viața lui Turgheniev. Conacul boieresc, cel în care stăpînise autoritara Varvara Petrovna, — casă impozantă cu parter și etaj, cu multe odăi, cu o bibliotecă bogată care a format deprinderea și gustul pentru literatură al viitorului scriitor — a ars de mult, încă la începutul veacului nostru. Despre viața de altădată, vorbesc doar căsuța mică, „pavilionul exilatului“, unde a locuit Turgheniev în timpul surghiunului din 1852—1853 și biserica de la intrarea în parc, unde se celebrase nunta părinților săi. Și totuși ambianța generală e cea turghenieviană. Tăcut, trist, încă golaș în această zi de primăvară timpurie, parcul e tot numai melancolie, acea melancolie suavă pe care o emană toate scrierile lui Turgheniev. În mijlocul lui se înalță falnic stejarul sădit cîndva de către scriitor. Înainte de moarte, din îndepărtata Franță, gîndurile lui Turgheniev s-au îndreptat spre țara sa, spre casa părintească, spre meleagurile copilăriei și ale tinereții. „De ai să te duci la Spasskoe — scria el prietenului său, Polonski — salută din partea mea casa, parcul, tînărul meu stejar, patria pe care probabil nu-mi mai este dat s-o revăd...“

Aleile coboară domol spre o salbă de iazuri. E oare iazul unde s-au întîlnit ultima oară Rudin și Natalia? Sau cel pe malul căruia au pescuit alături, pentru o scurtă clipă fericîți, Lavrekți și Liza? Sau cel descris în *Jurnalul unui om de prisos*? Scri-

itorul care a iubit atât de mult, atât de puternic natura, care a descris-o toată viața sa cu atita gingășie, aproape cu evlavie, trăiește aici la Spasskoe, în natură și prin natură.

La Oriol, numele lui Bunin și al lui Turgheniev se împletesc anume, parcă, pentru a întări opiniile istoricilor literari care vorbesc (și nu fără justificare) de tradiția turgheneviană în opera lui Bunin și care întreprind cercetări paralele între cei doi scriitori în plan tematic (mai ales tema „cuiburilor de nobili“) sau stilistic. Muzeul Turgheniev din Oriol adăpostește o foarte interesantă arhivă Bunin: manuscrise ale unor poezii din tinerețe, numeroase scrisori, tăieturi din ziarele vremii, cuprinzând recenzii despre cărțile lui Bunin, cu însemnări, adnotări și sublinieri făcute de mîna scriitorului. Casa, în care se află muzeul a aparținut unei nepoate a lui Turgheniev, care a transportat la Oriol mobila din vechiul conac de la Spasskoe-Lutovinovo, cu puțin timp înainte de izbucnirea incendiului ce l-a mistuit. După o zi de muncă, de descifrarea manuscriselor, a scrisorilor (Bunin are un scris frumos, fin, dar destul de ilizibil), vizitarea muzeului a însemnat o răsplată dintre cele mai plăcute. Chiar dacă așezate într-un alt interior decât cel din timpul vieții lui Turgheniev, mobilele se asociază cu personalitatea, cu existența scriitorului: masa cu jocul de șah, dormitorul, salonașul unde se purtau discuțiile între prieteni.

Speranța, de a afla și alte documente privind viața și opera lui Bunin, ca și dorința de a discuta cu una dintre cercetătoarele creației sale, T.A. Bonami, m-a adus în bătrînul oraș Vladimir, întemeiat la anul 1108 de către cneazul Vladimir Monomah, străveche cetate de scaun și centru politic de mare însemnătate în perioada de lichidare a răzmerițelor feudale și de întemeiere a statului centralizat rus. Prezentul și trecutul se împletesc aici la fiecare pas.

Uzina de tractoare și fabrica de cristal conviețuiesc în bună înțelegere cu străvechile monumente bisericești, exemplare minunate ale artei medievale rusești. Catedrala Sfîntului Dimitrie, din marmură albă, încununată de o singură clopotniță, zvultă, sobră și elegantă, împodobită cu sculpturi exterioare, adevărate broderii în piatră, datează din sec. XII. Alături, tot atât de veche, dar mai somptuoasă, mai impunătoare, deși mai greoaie, catedrala Adormirii Maicii Domnului găzduiește fresce splendide semnate de Andreu Rubliov și Daniil Ciornii. Troleibuzele și mașinile ocolesc, respectuoase, bătrîna Poartă de Aur, altădată parte importantă a sistemului de fortificație al orașului, ce numără și ea opt secole de existență.

Vladimir nu este decât un centru, în jurul căruia gravitează un număr de așezări străvechi, adevărate muzee: Suzdal, Bogoliubovo, Kidekșa. Intrînd în Suzdal, ai impresia că pătrunzi dintr-o dată într-o lume a trecutului. Ferit de orice amprentă modernă, orașelul, care numără peste 40 de biserici, îți îngăduie să parcurgi în cîteva ceasuri veacuri din istoria poporului rus, din istoria artei rusești. Catedrala Maicii Domnului, cea mai veche din Suzdal, amintește încă de legătura cu Kievul, cu tradiția artei bizantine, pe cînd minăstirea Pokrovskoe apare ca un exemplar remarcabil al stilului local, ce a influențat la rîndul său arta moscovită.

Bisericile din lemn, miniaturale și grațioase, fac să apară și mai maiestruoasă minăstirea Spass-Efimskoe, cu zidurile ei înalte, grele, solid înfipite în pămînt, cu turnul ei ca de apărare, aducînd mai curînd a fortăreață decât a lăcaș de închinăciune și loc de retragere dintre cele lumești.

De altfel, nu erau chiar atât de detașate de cele pămîntene aceste minăstiri, și multe drame s-au consumat între zidurile lor. Tradiția a păstrat amintirea unora, transmițîndu-le pînă în zilele noastre. La minăstirea Pokrovskoe, a fost surghiunită Solomonina Saburova, soția țarului Vasile al III-lea, repudiată sub motiv că ar fi sterilă. Legenda spune că, în minăstire, ea ar fi născut un copil, pe care apoi l-ar fi ucis și îngropat, temîndu-se de persecuțiile lui Vasile al III-lea. Un pictor anonim a înfățișat chipul țarinei repudiate: o femeie energică, cu ochi ageri, cu un chip mai curînd oriental. Iar alături se păstrează o păpușă de lemn, de dimensiunea unui copil mic, îmbrăcat în veșminte

bogate, bătute cu pietre scumpe. Cu ani în urmă, mormintul pretinsului copil născut de Solomonie a fost deschis și în locul scheletului s-a găsit această păpușă de lemn. Legenda a găsit explicația necesară: se spune că Solomonie și-ar fi dat copilul unor oameni simpli, ca să-l crească, și, odată ajuns mare, pentru a se răzbuna, el s-a făcut haiduc. Așa a apărut vestitul haiduc Kudear.

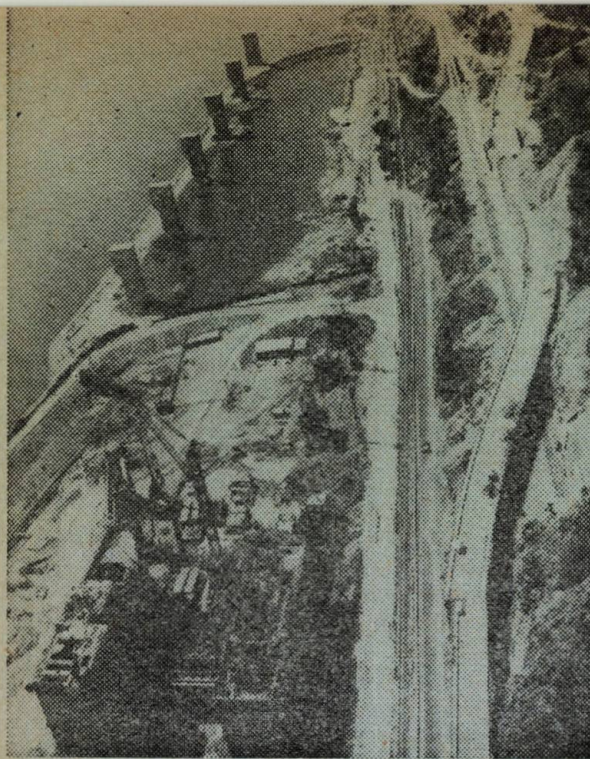
E greu de acordat calificativul superlativ la această întrecere de artă, pe care ți-o oferă Suzdalul, Vladimirul, Bogoliubovo, Kidekșa. Și totuși există o concurență, care culege în mod constant sufragii unanime: e biserica Pokrov, de pe Nerli, cu adevărat celebră în lumea întreagă. Așezată la 1165, de către cneazul Andrei Bogoliubski, pe malul râului Nerli, oglindindu-se albă, neprihănită, în apele lui liniștite, parcă adormite, ea domnește peste o uriașă luncă în mijlocul unei depărtări, a cărei seninătate nu e umbrită de nimic, de nici o construcție. O zărești de departe, cu cupola ei aurită, avîntîndu-se spre înălțimi, ca un simbol al purității, al tinereții veșnice, biruitoare peste veacuri și vicisitudinile vieții.

Un capitol important din biografia lui Bunin, îl reprezintă prietenia sa cu Cehov. A fost poate cea mai afectuoasă și mai trainică dintre prietenii lui Bunin. Cei doi scriitori au corespondat ani de-a rîndul, și numai moartea lui Cehov a întrerupt corespondența. Bunin era unul dintre oaspeții cei mai îndrăgiți în casa lui Cehov din Ialta, deopotrivă iubit de stăpînul ei și de simpatizat de mama lui Anton Pavlovici, și de sora lui, Maria. Să fi fost oare mai mult decît o prietenie obișnuită sentimentul pe care i l-a purtat Maria Pavlovna? Amintirea lui Cehov, a casei din Ialta, Bunin a păstrat-o pînă la adînci bătrînețe, pînă la moarte. În ultimii ani ai vieții sale, el scria o carte, în care evoca prietenia lor, carte rămasă însă neterminată.

Deși a trecut mai bine de o jumătate de veac de la moartea lui Anton Pavlovici, în casa de la Ialta, ca și la Iasnoia Poliana, se simte încă prezența stăpînului. Pentru aceasta, posteritatea trebuie să-i mulțumească în primul rînd Mariei Pavlovna, care s-a devotat ani de-a rîndul memoriei fratelui său și grație căreia casa, devenită muzeu, a putut ieși nevătămată din încercări grele, dacă n-ar fi să amintim decît anii războiului. Totul, în casă, se păstrează ca pe vremea lui Cehov: începînd cu soneria bătrînească de la ușa principală, pînă la plantele din grădină, dintre care majoritatea covîrșitoare au fost sădite de mîna scriitorului. Recunoști, după fotografii, sufrageria cu masa mare, rotundă, deasupra ei lampa cu abajurul alb; alături, veranda unde-i plăcea lui Cehov să stea de vorbă cu prietenii, să se odihnească. Dormitorul e, poate, încăperea cea mai „cehoviană“. Patul acoperit de o cuvertură albă, odaia luminoasă, totul simplu, modest, „o odaie de domnișoară“, îți vine să spui, și te gîndești fără să vrei că Tolstoi îl caracterizase cîndva pe Cehov cu acest cuvînt, „domnișoară“, pentru a-i sublinia finețea și modestia.

Biroul e, desigur, încăperea cea mai emoționantă. Aici, la masa de lucru, și-a scris Cehov piesele *Trei surori*, *Livada cu vișini*, ca și ultimele nuvele. Tot aci, stînd în fotoliu, a meditat, a citit. Biroul îți face impresia unui mic muzeu al literaturii rusești de la începutul secolului XX, atestînd vastele relații de prietenie ale lui Cehov. Numeroase fotografii, înfățișînd scriitori ai vremii: Tolstoi, Gorki, Bunin, oameni de artă, Șaliapin, Levitan, artiști ai teatrului de artă, etc. Fotografiile lui Bunin sînt, poate, cele mai numeroase. Transmițînd istorisiri auzite de la Maria Pavlovna, cu care a lucrat ani îndelungați și de la care a preluat devotamentul și entuziasmul, actualul director al muzeului, S.G. Braghin, povestește despre vremurile cînd veselie domnea în această casă și cînd inițiativa, aici, aparținea adesea lui Bukișon (porecla pe care o avea Bunin în familia lui Cehov), despre confesiunile pe care Cehov le făcea prietenului său mai tînăr (între altele, a fost cel dintîi, căruia i-a mărturisit că vrea să se însoare cu Olga Knipper).

Trecutul trăiește, devine prezent. Istoria coboară din cărți și se integrează vieții de astăzi. Umbrele prind contur și în amurgul ce se lasă parcă aștepți să-l vezi pe Cehov venind din fundul grădinii, însoțit de Bunin, amîndoi adînciți într-o discuție.

De aici, de sus, de la înălțimea semeață a zidului, șantierul se vede ca în palmă.

REPORTAJ ȘI DRUMEȚIE

LA ASEDIUL PORȚILOR DE FIER

S-au scurs de atunci patru ani. Patru ani de cînd, la 4 septembrie 1964, pe malurile Dunării, între Șip și Gura Văii, a început construcția marelui complex hidroenergetic și de navigație „Porțile de Fier“, complex al luminii și al prieteniei dintre români și iugoslavi. Doar patru ani au trecut de atunci și micul sat Gura Văii a căpătat o nouă biografie, lucrată de mîini puternice și bătătorite de constructori.

Din „Balon“, cum numesc cu familiaritate constructorii semaforul pentru navigație, privirea cuprinde vasta panoramă a cetății de beton, care asediază fără putință de capitulare bătrînul și veșnicul Danubiu.

În fața privirilor uimite, portul amonte se deschide în toată măreția lui sobră, continuat de zidurile elegante ale ecluzei printre care, doar peste cîteva luni, vor trece primele vapoare. În fața, panorama se întregește cu imensul por-

tativ al funicularului de pe Ostrovul Golu.

Aici, la Porțile de Fier, între dealurile semeșite în lupta cu Dunărea, acum patru ani s-au instalat constructorii. Zile și nopți la rînd, pe ambele maluri, ei au dus lupta cu apele pînă atunci neimblînzite. Zile și nopți de-a rîndul, fără odihnă, omul și mașina s-au unit într-o îmbrățișare mai tare ca fierul.

— Acum patru ani, povestește inginerul Ștefan Fiñescu, directorul tehnic al șantierului, Gura Văii nu spunea nimic. O gară liniștită, cu talazul udat de apele Dunării și o mică așezare ce se cățăra pe Valea Jidoșitei. Asta, pînă în iulie 1964, cînd primii constructori și-au așezat corturile de început, aici. Mulți veniseră de pe alte șantiere. Alții erau proaspeți și neștiutori. Șantierul nostru i-a primit pe toți, unindu-i în familia de constructori ai hidrocentralei.

Dacă anul trecut trebuia să ai puțină imaginație, ca să-ți închipui desfășurarea în spațiu a lucrărilor, acum zidurile marchează toate caracteristicile construcției, neexcluzând amănuntele. Marea ecluză de șase sute de metri lungime, cu cele două camere — etaje ale acestui „lift” acvatic, a devenit o realitate. Aici, unde Birău Gheorghe sudează ciudate incengături metalice, forme de neînțeles pentru ochiul nedeprins să vadă în perspectivă, în curînd apele vor purta pe undele lor primele vase comerciale.

S-au scurs, de atunci, patru ani. Patru ani, de cînd a fost semnat actul de naștere al șantierului, și recent inginerul Budai Mihai, tînăr absolvent al Institutului Politehnic, a serbat turnarea ultimei lamele la Cap-amonte. De aici, de sus, de la înălțimea semeață a zidului, întregul șantier se vede ca în palmă.

— Acum, am început pregătirile pentru lucrările preliminară la platforma plutitoare cu ajutorul căreia vom construi pilonii din beton armat ai podului de pe care vom bascula materialul pentru bararea definitivă a Dunării. Vom trece apoi la construirea barajului.

În față, cablurile întinse ale funicularului, portativ imens pe care zilnic cinci mii de metri cubi de nisip și pietriș sînt transportați de la Ostrovul Golu la

Fabrica de betoane. De aici, începe istoria nescrisă a tuturor zidurilor de la Porțile de Fier, de aici, de unde pietrișul și nisipul suferă cele mai subtile, dar riguroase transformări.

Iar jos, în depărtarea peisajului natural, un singur an a fost de-ajuns, pentru că mintea și mîna omului să construiască veritabile lucrări de artă: viaducte, poduri, tunele, blocuri de locuințe ocrotite la poalele munților.

Proiectarea imensului lac de acumulare ce va fi format după bararea definitivă a Dunării a împus mutarea căii ferate și a drumului național nr. 6, de la Schela Kladovei pînă la Orșova, tocmai sus, pe versanții ce străjuiesc fluviul, tăindu-se două trepte uriașe în stîncă, pe o distanță de douăzeci și trei de kilometri. Drumul de fier și șoseaua asfaltată se încolăcesc în jurul muntelui. Splendidă panoramă a muncii omeneste, privită de la înălțimea căii ferate, care depășește cu douăzeci și nouă de metri înălțimea viitorului baraj!

Și astfel, în fiecare an, la 4 septembrie, e ziua de bilanț a noilor frumuseți care, construite rînd pe rînd, împodobesc malurile bătrînului fluviu, ziua bucuriei și a prieteniei constructorilor de pe cele două țărmuri.

AURELIA MUNTEANU

DRUM CU POPASURI

Drumurile pe apă sînt lungi, nespuse de lungi. Ele durează zile și nopți, săptămîni și luni, iar uneori chiar ani. Meșteșugarii acestor cărări sînt oameni obișnuiți. Veseli sau triști, obosiți de nesomn sau legănați în cîntec, ei pornesc să străbată sute și mii de mile, purtînd permanent în suflet sentimentul reîntoarcerii la țarm. Timp de aproape două săptămîni, m-am amestecat cu ei pe drumul de apă al Dunării. De la izvoarele românești și pînă la porțile de vărsare ale bătrînului Danubiu, am

străbătut cu mult peste 1000 de kilometri. Malurile tăiate în stîncă și în dealuri sau de-a dreptul în cîmpii mi-au uimit privirea zile și nopți în șir.

Am umblat pe Dunăre, de la izvoarele ei românești și pînă la vărsare, poposind ceasuri lungi în fiecare port, cunoscîndu-i oamenii și gîndurile acestora, cetățile care ne-au scris istoria, și pe cele care o scriu în prezent. Mi se succed pe dinaintea ochilor imaginile unui film al frumuseților pe care îmi place să-l privesc rulat cu încetinitorul, și uneori să-l derulez

chiar, pentru a-l lua de la început. Mina de la Moldova Nouă, drumul în subteran cu un vagon de pasageri, miniatural, și ieșirea la suprafață, cu ascensorul, constituie prima secvență. Răsăritul de soare deasupra cetății Mariei Tereza, de pe malul iugoslav, cetatea ale cărei adevăruri cumplite au intrat de mult în lumea basmelor din care Feții Frumoși și Ilenile noastre Cosînzene lipsesc, și furia valurilor care lovesc, cine știe de cînd, malurile de stîncă ale Cazanelor mi-au încîntat privirile vreme de aproape jumătate de zi, pînă cînd vaporul cu care am călătorit, ascultător și cuminte, s-a oprit să răsufle puțin în portul Orșova. De aici, popas pe misterioasa insulă Ada-Kaleh. Îmi vin în minte vorbele poetului Gheorghe Pituț: „*Dacă s-ar pune un imens clopot de sticlă deasupra cetății și printr-un tunel s-ar putea veni la ea...*“ Fantastică imaginație au poezii!... Dar, cu riscul de a-i supăra, am să spun că fantezia lor a fost depășită cu mult de proiectanții Hidrocentralei de la Porțile de Fier.

Din nou, ceasuri și ceasuri în sir de umblat pe apă. Fluturări de batiste între noi și navele cu care ne încrucisăm mersul. Malurile au început să se îndepărteze unul de celălalt. Poposim la Calafat. Oraș al florilor, Calafatul oferă imaginea unei localități în care turiștii ar trebui atrași în număr din ce în ce mai mare. Mă gîndesc la splendidul parc și la plaja pe care n-am mai întîlnit-o în nici un alt port dunărean. Monumentul înălțat în amintirea gloriei ostașilor români în Războiul din 1877 și cel închinat memoriei primului sergent căzut pe teritoriul orașului în amintitul război prezintă o pagină de vitejie scrisă de poporul acesta de daci. Și, deodată, în nu știu a cîta dimineață, cetatea chimiei moderne de la Tr. Măgurele. Îmi face impresia că este imposibil de redat în cuvinte suplețea construcțiilor și limpezimile de oglindă ale instalațiilor, pe care pictorii le vor așterne pe hîrtie cu ajutorul culorilor. Oamenii, pe care i-am cunoscut aici, m-au obligat să-i compar cu niște arcuri care zvîcnesc

spre albastru. Bogăția pămînturilor de cîmpie pornește într-un anume fel de aici, din portul acesta dunărean. Oraș cu rezonanță industrială contemporană, Tr. Măgurele are un cuvînt greu de spus în economia națională. La Giurgiu, am ajuns seara. Tovarășii mei de drum erau pe punte. Plouase în după-amiaza acelei zile și deodată cerul devenise senin, și deasupra Dunării se înălțase luna. Era prima noapte cu lună plină. După cîte am aflat de la căpitanul vasului, ne apropiam de jumătatea drumului. Și cu toate că înaintea noastră se mai aflau încă multe sute de kilometri pe care îi mai aveam de străbătut, am început să regret drumul parcurs. Datăram acest sentiment, poate, și faptului că orașul în care ne aflam, străbătîndu-i străzile și amestecîndu-ne cu oamenii, era foarte aproape de București. Cînd m-am înapoiat pe vas, cerul începuse să se întunece pentru a doua oară. Spre ziuă, ploaia s-a pornit din nou. Am rămas în cabină, răsfoindu-mi însemnările. Nu știu de ce, dar o nostalgică aducere aminte m-a întors în mina de la Moldova Nouă, unde l-am cunoscut pe inginerul Ion Bureșea. La Oltenița, am vizitat fabrica de construit vapoare. Am văzut un cargou ultramodern — cu care, de ce n-aș mărturisi — mi-ar face o deosebită plăcere să călătoresc pe toate mările și oceanele lumii. Îmi pare nespus de rău că nu sînt marinar. Cu mulți ani în urmă, mă hotărisem să fac o asemenea ispravă, dar o teamă față de necunoscut, pentru care astăzi îmi vine să roșesc, m-a îndepărtat de meșteșugul drumurilor pe apă. Pe mal, printre macarale uriașe, începuse de curînd asamblarea unui cargou de 5 mii de tone. Prea mult n-am înțeles; far faptul că peste o vreme colosul acesta de metal va pluti, m-a uimit în așa măsură, încît n-am fost capabil să mai întreb nimic.

Încă o noapte de drum și încă un popas: Călărași. Sînt om de cîmpie și mă cuprinsese dorul de un cîntec de-al nostru, din Bărăgan. Între Combinatul producător de hîrtie și celuloză

și Cooperativa agricolă de producție de la Roșeti, am ales-o pe cea de a doua. Am intrat în casa țaranului cooperater Ion Chițu. I-am privit fotografia în care el și familia lui stau alături de secretarul general al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Nicolae Ceaușescu. Când mi-a vorbit despre clipa în care a dat mâna cu înaltul oaspete, ochii i-au sclipit într-un fel anume. „Ăsta mic, Vasile, mi-a spus nea Ion, a vrut să-i dea el, cu mâna lui, un buchet de flori de-ale noastre.“ Opt copii zîmbesc la masa cooperatorului Ion Chițu din Roșeti. Opt copii care se vor răspîndi în lume, poate la Moldova Nouă, poate la Tr. Măgurele, poate la Oltenița sau poate în cine știe ce altă localitate a României Socialiste, reîntorcîndu-se la răstimpuri, să-și vadă părinții și să-i bucure cu bucuria muncii lor. M-am oprit și la Combinatul de hîrtie și celuloză, altfel nu se putea. Am zîmbit în cîteva rînduri în timpul discuției purtate cu inginerul șef.

Secvențele se succed: Brăila, orașul salcîmilor! Am vizitat clubul de vară al elevilor și am stat îndelung de vorbă cu mulți dintre ei. Apoi, Galați, orașul

de la Dunăre, cum i se mai spune, cu imensul șantier al Combinatului Siderurgic. Fantastică, această Hunedoară a Bărăganului dunărean! Tulcea, cu fabrica de conserve de pește, și, în sfîrșit, Delta. Am rugat echipajul să călătorim numai ziua. Noaptea, ancoram lingă maluri, dar nu dormeam; îi ascultam cîntecele și legendele. Și, în sfîrșit, Sulina, pescarii și marea, apoi drumul de întoarcere pînă la Galați, trenul, Gara de Nord, casa și prietenii, prima seară de povești și — filmul se sfîrșește.

Am în minte, foarte proaspătă, imaginea prietenului meu, cîrmaciul Alexandru Rotocol. Noaptea, pe punte, încercînd să socotească, poate, stelele cerului de iulie, nea Alexandru cînta un cîntec al cîmpiei. Cînd coboram pe uscat, fredona abia înțeles vorbele altui cîntec, unul marinăresc. Abia acum îl înțeleg. Există o nostalgie a marinărului pentru uscat, la fel cum există un dor al drumului pe ape, atunci cînd stă prea mult ancorat cu vasul într-un port. Sînt și eu dorul acesta, cu toate că n-au trecut prea multe zile de la întoarcere.

CONSTANTIN GEORGESCU

DE CE I SE SPUNE TÎRGUL DE FETE?

De patru sute de ani, spre sfîrșitul lunii iulie, moții din Tara Apusenilor se adună pe cărări nevăzute pe platoul cu nume de legendă — Găina. Aici, soarele apune și răsare ca un ou de aur roșu și scînteietor, ieșit parcă de-a dreptul din pîntecul munților maturizați în vîrste milenare, roșu și scînteietor ca o imensă stemă de luptă și speranță. Luna lui iulie prevestește mai grabnic ca la șes venirea toamnei, culorile se maturizează, iarba înspicată își scutură sămînța în vînt, rășina brazilor se pulverizează în aer.

Tîrgul de fete! O rezonanță miraculoasă învăluie aceste cuvinte, o ușoară romanțiozitate sugerează semnificația lor. Dar niciodată și nicicînd, aici, nu s-au încheiat mariaje la prima vedere, necesitatea reală a unui asemenea loc de întîlnire fiind cu totul alta, mai profundă și mai

necesară decît o simplă confruntare de sentimente. Mergînd pe firul istoriei, vom găsi adevărata semnificație a acestui „tîrg“, semnificație care, în formele ei incipiente, e pur socială. Muntele Găina, protejat de o perdea de singurătate, izolat și greu accesibil, a fost ales drept loc de întîlnire al luptătorilor din munți. Decenii de-a rîndul, întîlnirile s-au desfășurat în ambianța nocturnă a naturii la lumina scăzută a focurilor aprinse pe platou.

Ne amintim atitudinea enigmatică a lui Avram Iancu care promisese că se va întîlni cu Împăratul Austriei aici, în acest loc simbolic. Iancu n-a venit însă la întîlnire, iar astăzi, ca și atunci, această atitudine e interpretată în fel și fel de chipuri. Ce l-a determinat pe Craiul Munților să aleagă acest punct de întîmpinare și, iarăși, ce gînd scurt,

răbufnit din mindrie, l-o fi făcut să renunțe poate nu vom ști cu adevărat niciodată. Cert e că, în noaptea tirgului, în forfota moților veniți de pe Crișuri, Arieș, Someș, se ținea sfatul de taină al celor cu inimă mare, căpeteniile moților dirji și neînduplecați ce visau de sute de ani alipirea la trunchiul stirpei. Aici s-a păstrat sfântă și neîntinată flamura luptei naționale, limba și obiceiul pămintului, veșmintele semănând atât de mult cu cele ale fiilor lui Decebal. Să facem un mic efort de imaginație, acordând stima cuvenită celor ce se ocupau de organizarea acestei sărbători anuale în condiții geografice și de climă dintre cele mai vitrege. Locul e total lipsit de apă potabilă și, de la primele consemnări cfrice, aici nu s-au adunat niciodată mai puțin de 10.000 de oameni.

Dinspre Deva sau Brad, Hălmaș sau Abrud, pe serpentinele șoselelor moderne, ambarcați în autocare, dinspre vadul Crișului, pe cărări de munte, „per pedes” sau cocoțați în șeile de lemn ale călușilor moșteni, oameni din toată țara migrează spre muntele cu aură de legendă. Puhoiul de oameni urcă cu grabă nerăbdători spre platoul ozonat de aerul pur, se precipită în găsirea unui loc de popas, toată noaptea e un du-te-vino de nedescris, nimeni nu doarme, toată lumea se agită. Moții, calmi și înțelepți, și-au aranjat obiectele aduse spre vânzare. Tulpice de brad de dimensiuni diferite, donițe și fluier, ciubare și blide de lemn. Aerul miroase a rășină, ca și cum sub cupola imensă a cerului s-ar oficia un ritual neobișnuit. Spre dimineață, când zorii scăpați ferfeniți prin ferăstraiele verzi ale brazilor se arată pe platou, forfota încetează brusc, o liniște grea ca o cortină

de plumb peste marea aceea de oameni. E clipa când trebuie să răsară soarele, mare și roșu ca un ou de aur, rămânând într-o părelnică nemiscare deasupra zării. Buciumele dau glas și din piepturile emoționate izbucnește în calmul dimineții răcoroase: „Tricolorul”!

Festivitatea a început și curînd acest oraș migrator de șazeeci de mii de oameni începe să-și trăiască viața lui efemeră. Sint asaltate „șatrele” cu produse moșteni, se cumpără „amintiri”, se admiră podoabele vestimentare, pe estrada improvizată în aer liber solii cîntecului și dansului popular își dovedesc măiestria. În plînatatea zilei, sub soarele strălucitor al verii, Tirgul capătă un caracter festiv.

Apoi umbrele serii îndeamnă lumea spre coborîre, se produce o învălmășeală inversă și în cîteva ore platoul e golit de oameni. Rămîne luminat doar de razele apusului și strălucit de brazi și de cer. În mijlocul lui, din loc în loc, mai ard focuri mocnite. Cîțiva ciobani încremeniți în bîită, îmbrăcați în bunda lor ca în bronz, statuari și gînditori ca niște străji de milenii, veghează păscutul de noapte al turmei.

Și în liniștea grea, apăsătoare și ireală, se aud șoapte stînse de vînt. Nu-i nimeni în jur și totuși cineva vorbește. Sint poate brazilor sau poate stîncile bătrîne în a căror inimă mai bat amintirea marilor dispăruți. Marii dispăruți ai moților: Horia, Cloșca, Crișan, Avram Iancu, Buteanu — rămași înscriși pe vecie, ca într-un pomelnic de piatră, aici, în creștetul muntelui Găina, unde soarele răsare roșu ca o stemă de luptă și speranță.

MIRCEA MICU

În fiecare joi

ROMÂNIA LITERARĂ

În fiecare joi

—săptămînal de literatură și artă—

COLABOREAZĂ TOATE CONDEIELE DE PRESTIGIU ALE ȚĂRII

ÎN CUPRINS: Poezie • Proză • Eseu • Critică • Istorie literară • Memorii și Jurnale inedite • Cronici, recenzii, note, comentarii, polemici • Atlas liric • Rostirea românească • Reportaj divers • Cărțile săptămîinii • Pagina debutanților („Atelier literar”) • Poșta redacției • Pagina cititorilor („Vocă din public”) • PAGINI ȘI RUBRICI SPECIALE de: Teatru • Cinema • Arte plastice • Muzică • T.V. — Radio • Ambianțe contemporane • Orizont științific • VARIETĂȚI (Parodii • Epigrame • Caricaturi • „Pescuitorul de perle” • Cuvinte în crucișate etc.) • Documentar internațional • Sport

32 pagini — 2 lei.

Asigurați-vă din timp primirea la domiciliu prin abonament.

Vă puteți abona la orice oficiu poștal din țară sau la factorii poștali din sectorul în care locuiți. Costul abonamentului: 3 luni — 26 lei; 6 luni — 52 lei; 1 an — 104 lei

Constantin Brâncuși

Rugăciune

OPINII ȘI ÎNTREBĂRI

În Știința din 12 august 1968, sub semnătura V. Ionescu, apare o notă cu titlul *Și-au luat zborul...*

O reproducem înocmai, nu numai spre a ne declara solidaritatea, ci, mai ales, pentru a trage un semnal de alarmă. Deoarece asemenea probe materiale ale geniului și spiritualității românești, de la știință la literatură și de la istorie la artă, nu sînt puține. Și, iarăși, nu puțini sînt aceia care, fie că le ignoră, fie că le lasă în paragină, deliberat, fie că aruncă asupra lor neantul demolării, sub diverse pretexte birocratice. În loc să le ocrotească, să le pună în valoare, conform misiunii atribuite lor pe baza politicii culturale, de interes general, a statului nostru.

Primal zburător din lume, cel care s-a ridicat pentru prima dată de pe pămînt cu mijloace proprii de bord, s-a născut pe plaiurile noastre. Faima lui Traian Vuia s-a statornicit de mult în lumea întreagă. Dar în comuna sa natală (comuna Traian Vuia, județul Timiș, acolo unde el singur mărturisea: „...la țară, la părinți, am construit și experimentat o serie de zmee și am observat zborul gîștelor toamna, cînd aripile sînt destul de mari...”) nu mai este nimic — în afară de amintirile oamenilor — care să vorbească despre marele pionier al aviației noastre. Casa memorială din sat a fost de curînd dărîmată, iar obiectele ce se găseau aici „și-au luat zborul”, fiind împărțite între muzeele din Făget, Lugoj și Timișoara. Chiar și placa comemorativă fixată pe casă a fost transportată la centrul de județ. Totul s-a petrecut fără știrea Direcției monumentelor și muzeelor din C.S.C.A. Ce au de spus la aceasta organele locale?

Iar Almanahul literar adaugă: ce are de spus, mai ales, Direcția monumentelor și muzeelor din C.S.C.A., care nu și-a făcut cunoscut încă punctul de vedere față de cazurile, din ce în ce mai numeroase, de distrugere a unui asemenea patrimoniu cultural?

Pe de altă parte, spre a-i veni în ajutor, semnalăm aici, cu adresele exacte, o serie de case, dintre care unele se impune să fie declarate de urgență Muzee memoriale, iar altele să nu mai sufere din cauza târăgănării în ceea ce privește amenajarea lor ca atare:

Tudor Arghezi, București, str. Mărțișor, 26, sectorul 5.

Nicolae Bălcescu, com. Bălcești, jud. Vâlcea.

Lucian Blaga, Cluj, str. Martinuzzi, 20.

Mihail Codreanu, Iași, str. Bolta Rece, 3.

Aristide Demetriad, București, str. Arionoaiei, 54, sectorul 5.

Octavian Goga, com. Rășinari, jud. Sibiu, cca 10 km sud de orașul Sibiu.

Nicolae Labiș, com. Mălinț, jud. Suceava.

Ștefan Luchian, București, str. Mendeleev, 29, sectorul 1.

George Stephanescu, com. Căpățineni, jud. Argeș, cca 25 km nord de Curtea de Argeș.

Ion Țuculescu, București, str. Lizeanu, 5, sectorul 2.

Nicolae Vermont, București, b-dul George Coșbuc, 45, sectorul 5.

Tudor Vladimirescu, com. Cerneți, jud. Mehedinți.

Almanahul Literar a ajuns la concluzia că numărul celor ce doresc să-și completeze permanent cunoștințele în domeniul documentelor de ordin literar sau artistic, științific sau istoric, sporește în ritm accelerat. Spre a le facilita contactul cu această zonă a tezaurului românesc, tipărim, în paginile ce urmează, două ghiduri: primul, al *Muzeelor Memoriale* (autor, *Dumitru Bondoc*), cuprinde, în ordinea alfabetică a respectivelor personalități, toate acele case, care, fiind strâns legate de biografia unor mari figuri literare, artistice și muzicale din trecutul îndepărtat sau mai apropiat, au fost oficial declarate și amenajate ca muzee dedicate memoriei lor; al doilea, pe care autorul său (*Marin Mihalache*) îl intitulează *Mini-ghid muzeistic*, conține, în ordinea alfabetică a localităților, cele mai importante muzee de pe teritoriul țării noastre.

Pentru o trimitere cât mai exactă și mai rapidă, pe lângă indicațiile topografice și de conținut ale celor două ghiduri, vă mai oferim, în pliantul de la sfârșitul Almanahului, o *Hartă Muzeografică, pe fundal turistic* (autor, *Ion Predescu*), a Republicii Socialiste România.

1 MUZEE MEMORIALE

VASILE ALECSANDRI (1821—1890), com. Mircești, jud. Iași; de la km 341,800 șos. Roman-Suceava, 4 km est; gară c.f. linia București-Suceava. Peste 3 000 exponate: cărți, manuscrise, scrisori autografe, Cupa câștigată la concursul de la Montpellier (1878), scrisoarea de felicitare a poetului Mistral, costumul de diplomat etc. În curte, mausoleul poetului.

THEODOR AMAN (1831—1891) București, str. C.A. Rosetti, 8, sector 1. Tablouri originale, marcând etapele de creație, costume de epocă folosite în atelier, șevaletul, pensule, presa la care executa gravurile, mobilier sculptat de el.

ARANY JANOS (1817—1882), com. Salonta, cca 26 km sud de Oradea, jud. Bihor. Fotocopii după manuscrise, obiecte de uz personal, câteva obiecte de mobilier etc.

VICTOR BABEȘ, Dr. (1854—1926), București, str. Andrei Mureșanu, 14 A, sector 1. Un panou memorial al tatălui savantului, Vichentie Babeș, cunoscut om politic și participant activ la revoluția din 1848, fotografia casei de obârșie a familiei Babeș (Hodon, Timișoara), fotografii de familie, un caiet de versuri în limba germană din anii adolescenței savantului, un exemplar din prima ediție (Paris 1885) a tratatului scris în colaborare cu A.V. Cornil, *Les bacteries*, pentru care a primit premiul „Montyon”, originalul adresei prin care i se aduce la cunoștință că a fost ales membru al Academiei Franceze (26 iulie 1892) și originalul scrisorii prin care e înștiințat că a fost ales membru al Academiei Române, panouri cu schițe, fotografii, citate, evocând prodigioasa sa activitate științifică din țară, ordine, medalii, diplome, distincții, microscopul său preferat, Victor Babeș văzut de Onofrei (marmoră) și de Stoenescu (ulei pe pînză), masca mortuară, obiecte de mobilier, câteva prețioase obiecte de artă, ediții ale operei sale etc.

GEORGE BACOVIA (1881—1957), București, str. Bacovia, 63, sector 5. Locuința familiei Bacovia, începând din anul 1935. Manuscrise, cu versuri din volumul *Plumb*, diplome și distincții, câteva tablouri, printre care poetul văzut de Tache Soro-

ceanu, masa de scris, un joc de șah (jocul preferat), o cămăruță izolată în care-i plăcea să se retragă în clipele de meditație, ediții vechi și noi ale operelor sale.

I.L. CARAGIALE (1852—1912), Ploiești, str. C.T. Grigorescu, 1. Un desen al casei natale, executat în 1950, catalogul din clasa I-a cu foaia matricolă a elevului I.L. Caragiale, o fotografie a lui Mihai Eminescu, nelipsită de pe biroul dramaturgului, câteva numere ale ziarului *Claponul*, afișe de la premierele pieselor sale, câteva scrisori autografe, schițele de decor pentru *Năpasta*, fotografii de familie, o fotografie de la o întrunire muncitorească, ediții ale scrierilor sale în limbile: germană, franceză, rusă etc.

În comuna natală, I.L. Caragiale, fostă Haimanalele, cca 27 km pe șos. 72 (Ploiești-Tirgoviste), gară c.f. Un mic *Muzeu Memorial*, fotocopii: casa natală, astăzi demolată.

GEORGE COȘBUC (1866—1918) com. George Coșbuc, fostă Hordou, jud. Bistrița-Năsăud, cca 10 km nord de Năsăud, pe șos. Năsăud-Salva-Telciu. Bucătăria gospodăriei țărănești, din care nu lipsesc putineii, oala de fier sarmale, ceaunul de mămăligă, cofa de apă etc. Un scaunel cu pupitru, la care micul George a deprins a scrie și a citi, leagănul, macheta morii de apă (de pe Sălăuța), proprietate a familiei poetului, fotocopii ale revistei *Virtus romana*, editată de Societatea Școlărilor Năsăudeni, unde Coșbuc publică pentru prima oară; pelerina și trusa de voiaj, o pălărie, țigaretul, peria de păr etc.

ION CREANGĂ (1837—1889), fosta comună Humulești, azi cartierul de sud al orașului Tirgu Neamț, str. Ion Creangă, 12, jud. Neamț. Casa natală: Ceaslovul, două abecedare din vremea dascălului Iordache, buhaiul, talanga, un butuc din „atelierul” lui Chiorpec Ciubotarul, lavițe, soba cu hornul intrat în istoria literaturii, patul de scinduri și câteva straie din epoca respectivă.

În orașul Iași, str. Simion Bărnuțiu, 4, *Bojdeuca*: măsuța de țară cu scaune joase, un scrin, o scrisoare de la Mihai Eminescu etc.

În incinta Bisericii Golia (Iași), un mic Muzeu Memorial, amenajat în camera în care-a locuit Ion Creangă pe vremea când era diacon.

TRAIAN DEMETRESCU (1866-1896), Craiova, str. Silozului, 13. Exemplare din *Adevărul ilustrat*, în care publica poetul, manuscritele poeziilor *1 Mai* și *Sărăcii*; ediții ale operelor sale: *Poeme*, *Cum iubim*, *Nușele și poezii*; două albume cu tăieturi din presa vremii *Revista literară*, *Revista nouă*, *Conversări literare*; notițe critice asupra scrierilor sale etc.

GHEORGHE DIMA (1847-1925), Brașov, str. G. Dima, 4. Fotografii cu colegii săi de studiu din Germania, diploma de absolvire a Conservatorului din Leipzig, diploma de onoare oferită de către *Reuniunea română de muzică* (Sibiu 15/27 septembrie 1899) cu ocazia plecării lui Gh. Dima din Sibiu la Brașov, unde se stabilește pentru tot restul vieții, o scrisoare de la George Foleacu, pianul la care compunea, masca mortuară, mulajul minii drepte, câteva obiecte lucrate în închisoare de către diferiți deținuți și oferite muzicianului în vremea detențiunii sale etc.

MIHAI EMINESCU (1850-1889), satul Ipotești, com. Cucorăni, jud. Botoșani, la cca 7 km vest de orașul Botoșani (drum local). Casa natală, dărmată. Actualul muzeu, într-o clădire ridicată pe vechiul loc, în anul 1936. În fața casei, două trunchiuri, aproape uscate, cu o tăbliță: *Acești salcâmi au fost martorii copilăriei poetului*. În interior, vitrine și panouri: fotografii după manuscrite, fotografia casei bătrânești, fotografia casei Aron Pumnul, din Cernăuți, imagini din locurile vizitate de Eminescu în călătoriile sale prin țară, imagini ce prezintă cronologic aspecte din viața sa, ediții vechi ale operelor eminesciene etc.

ADY ENDRE (1877-1919), Oradea, str. Traian, 5. Amenajat în *fosta cofetărie Müller*, frecventată de către poet: macheta casei natale din com. *Mecențiu* (azi, Ady Endre), panglicile unei coroane de lauri oferită de către spectatori la premiera piesei *Atelierul*, fotografia „frumoasei Leda”, muza poetului, un volum de poezii din 1906, închinat acesteia, scrisori autografe, manuscrite etc.

GEORGE ENESCU (1881-1955), București, Calea Victoriei, 141, sector 1. Fotografii din primii ani de studiu, un caiet cu adnotări făcute de Massenet, partiturile primelor compoziții, fotografii de la diverse concerte susținute în țară și în străinătate, totul însoțit de un ghidaj original: extrase din *Memorii*. Ultima vioră la care a cântat, pianul la care a compus *Oedip*, fotografii ale elevilor săi deveniți interpreți celebri, afișe de la ultimele concerte,

scrisoarea către Dr. Petru Groza, în care muzicianul își exprimă dorința și speranța de a reveni în țară, dacă și-ar refăce sănătatea; un bronz după masca mortuară.

În orașul Dorohoi (jud. Botoșani), str. Republicii, 81. Camera de lucru a lui Enescu, fotocopii după câteva compoziții fotografia casei natale din satul Mihăileni, Enescu la masa de lucru, primele încercări de compoziție, datate 1888, un pian „Pleyel”, care i-a aparținut, Enescu văzut de pictorul Belery de Fontaine.

În satul George Enescu, fost Liveni, jud. Botoșani, drum local de cca 15 km nord-est de orașul Dorohoi, casa natală: mobilier specific regiunii, fotocopii după manuscrite, fotografii etc.

MARIA FILOTTI (1883-1956), București, str. V. Pirvan, 12, sector 7. Costume din diverse roluri, diploma de absolvire a Conservatorului de artă dramatică (1906), cărți cu autografe de la: N. Iorga, Cincinat Pavelescu, Camil Petrescu, Victor Eftimiu etc.; biblioteca, într-o cămaruță izolată de restul apartamentului, unde studia actrița, câteva imprimări (bandă magnetofon) din marile ei creații, mobilierul.

OCTAVIAN GOGA (1881-1938), com. Ciucea, jud. Cluj, la cca 75 km vest de orașul Cluj, șos. națională nr. 1. (București-Brașov-Cluj-Oradea), gară locală c.f. (linia Cluj-Oradea). Complex muzeal: o biserică de lemn (1575), adusă de către poet din satul Gălpîia (cu o bogată colecție de icoane pe sticlă), casa Ady Endre, în care a locuit o vreme poetul, „sufrageria albă”, unde aveau loc petrecerile cu intimii, mausoleul poetului și casa-muzeu propriu-zisă; o bibliotecă (cca 10 000 volume), tablouri de: Dărăscu, Ressu, Steriadi, Pallady, schițe în creion de N. Grigorescu, fotografii de familie, fotografii ale poetului în compania lui N. Titulescu, o colecție de orfevrărie, candelabre brncovenesti, manuscrite, câteva obiecte de la Pompei dăruite de guvernul italian, pianul la care concerta (în intimitate) George Enescu, mobilierul de care s-a servit, un scrin care i-a aparținut lui Avram Iancu etc.

NICOLAE GRIGORESCU (1838-1907), Cimpina, jud. Prahova, în dreptul km 94,600 șos. națională nr. 1 (București-Ploiești-Brașov, Oradea), gară c.f. Cîteva tablouri originale, copii, șevaletul cu pînza neterminată. *La izvor*, penelul, paleta de culori, ochelarii, un album cuprinzînd fotografiile tablourilor sale (266) conceput de Al. Vlahuță (cu ajutorul acestui album au fost identificate numeroase pinze nesemnate), fotocopii după documente, scrisori etc., evocînd evenimente principale din viața și creația sa, cocorul și ciorapii bulgărești purtate în campania din 1877, cîteva piese de mobilier.

BOGDAN PETRICEICU HASDEU (1838—1907), Cimpina, jud. Prahova, km 95, șos. națională 1. Castelul construit de Hasdeu între 1893—1896, în amintirea fiicei sale, Iulia, decedată la vârsta de 19 ani (1888). Acte (originale) ce atestă existența familiei Hasdeu încă din sec. al XVII-lea, un exemplar din *Luca Stroici*, ed. 1864, *Ioan Vodă cel Cumplit* (1865), *Răzvan și Vidra* (1867), afișe de la premiera acestuia din urmă (1891), un portret al lui Hasdeu, de N. Grigorescu, o ediție a operei sale *Etymologicum Magnum Romaniae*, fotografii ale soției și fiicei sale, volume din opera lui Iuliei Hasdeu etc.

CALISTRAT HOGAȘ (1847—1917), Piața Neamț (jud. Neamț), str. Ștefan Știncă, 1. Mantaua peregrinului din Munții Neamțului și botforii, pălăria cu boruri mari, fotografia „pisicuței”, nelipsit tovarăș de călătorii, masa la care scria, câteva obiecte de preț primite în dar de la prieteni, fotografii de familie, în special ale uneia dintre fiice, care a făcut o strălucită carieră în teatru.

AVRAM IANCU (1824—1872), cca 15 km vest de Cîmpeni, com. Avram Iancu, jud. Alba. Casa natală, construcție tipic moștească, declarată monument de arhitectură: obiecte de port popular și de uz casnic specifice regiunii, documente (originale și fotocopii) privind mersul răcoalei de la 1848, arme folosite de către revoluționari, fotografii, proclamații, câteva obiecte de uz personal etc.

NICOLAE IORGA (1871—1940), Vălenii de Munte (jud. Prahova), str. George Enescu, 3. Bustul lui N. Iorga (sculptor: O. Han), un tabel cu date biografice și titlurile academice pe care le-a avut, biroul cu masa de lucru, etajerele cu cărți, fotolii, dormitorul, fotografii ale profesorului la Oxford și altele din ultimul an al vieții sale, un medalion (bronz) dedicat de către elevii Școlii de Meserii din Văleni (promoția 1931), obiecte de uz personal etc.

EMIL ISAC (1886—1954), Cluj, str. 1 Mai, 23. O scrisoare a lui I.L. Caragiale, portretele unor scriitori de seamă, cu dedicații, volume de poezii tipărite în limba română, germană, maghiară, rusă, suedeză, esperanto; biblioteca, biroul de lucru, așa cum arăta în timpul vieții poetului.

IOSIF ISER (1881—1958), București, b-dul N. Bălcescu, 92, scara 8, et. II, ap. 16, sector 1. Reconstituire fidelă a locuinței din str. Craițelor, 3, București, în care a trăit și a creat pictorul. Colecție de tablouri originale (guașă, acuarelă, cărbune), obiecte de mobilier, șevaletul, busturile, acte, diplome, distincții, două albume cu fotografii reprezentându-l pe artist înconjurat de prieteni (înșiruire cronologică) etc.

GHEORGHE MARINESCU, Dr. (1863—1938), București, str. Julius Fucik, 27, sector 2. Casa în care a locuit savantul, începând din anul 1910: panouri cu fotografii și desene, acte în original și fotocopii privind copilăria lui, studiile, activitatea sa profesională și științifică, în țară și în străinătate, fotografii cu lecții ținute la Paris (1923), Buenos Aires (1930), testamentul său din care cităm: „...plecând în lumea din care nimeni nu s-a întors, n-aș voi să supăr pe nimeni, dar adevărul trebuie spus: prea multă nedreptate este în blagoslovita Țară Românească”; un aparat de proiectie film (savantul Gh. Marinescu e cel ce aplică prima oară cinematograful în studiul neuropatologiei clinice), biroul la care a lucrat, biblioteca, medalii, diplome și distincții, albume cu fotografii, un bust semnat de Onofrei, ediții noi ale scrierilor sale etc.

N. LENAU (1802—1850), com. Lenauheim, cca 15 km nord-vest de Timișoara, jud. Timiș. Casa natală a poetului, fotocopii, manuscrise, fotografii, obiecte de mobilier ilustrând aspecte din viața și creația marelui poet, opera sa în original și traducere (printre care și în românește).

ION MINULESCU (1881—1944), București, str. Dr. Gh. Marinescu, 19, sector 7. Printre expozate, o colecție de artă strinsă de-a lungul vieții de către Ion Minulescu și soția sa, Claudia Millian. Icoane pe sticlă, lucrări de Iser și Ressu, sculpturi de O. Han etc.

C.I. NOTTARA (1859—1935), București, b-dul Dacia, 51, sector 2. Scene fotografiate din neuitate creații ale marelui actor: *Shylock*, *Hamlet*, *Regele Lear*, *Vlaicu Vodă*, *Hagi Tudose*, fotografii din rolurile comediilor lui Caragiale sub a cărui îndrumare lucra actorul, câteva obiecte personale, daruri din partea admiratorilor săi, o valoroasă bibliotecă cu tipărituri din sec. XVII, ediții princeps etc. Una dintre camerele muzeului e dedicată *compozitorului C.C. Nottara*, fiul actorului.

ANTON PANN (?1794—1854), Rîmnicu-Vilcea, jud. Vilcea, str. Știrbei Vodă, 18 (la ieșirea din oraș pe drumul național 64 A (spre stațiunea balneară Olănești)). Fosta locuință a lui Anton Pann, în perioada în care a activat la Rîmnicu-Vilcea. Vitrine cu: un scurt istoric al vieții și al activității sale, fotocopii după manuscrise, ediții vechi, și noi ale lucrărilor sale (între care ediția princeps din 1841 a scrierii *Basul Teoretic*, tipărită în tipărița proprie din curtea bisericii Lucaci din București). Mobilier de epocă.

PETÓFI SÁNDOR (1823—1849), com. Albești (5 km est de Sighișoara), jud. Mureș. Peste 170 expozate ilustrând atît activitatea literară a poetului cit și cea poli.

tică: ediții ale operelor sale, traduceri de Șt. O. Iosif, Octavian Goga, Eugen Jebeleanu, portretele conducătorilor revoluției de la 1848 (Avram Iancu, T. Cipariu, N. Bălcescu, Al. Papiu Ilarian etc.) o hartă a modului în care s-a desfășurat bătălia de la Albești, o schiță de traseu cu drumul pe care poetul l-a parcurs în ultima zi a vieții sale, chiar în toul bătăliei, arme utilizate de către revoluționari, o listă a țăranilor iobagi (români și unguri) care refuză să presteze anumite servicii în beneficiul stăpînilor lor (1848) etc.

CEZAR PETRESCU (1892—1961), Bușteni, jud. Prahova, str. Băilor, 20. Casa în care scriitorul se retrăgea adeseori, în ultima parte a vieții. Ediții noi și vechi ale operelor sale, fotografii, biblioteca de lucru, biroul, cîteva piese de mobilier, scrisori autografe.

ILIE PINTILIE (1903—1940), la marginea orașului Iași, în drum spre Cetățuia. Fotocopii după diverse articole cu privire la activitatea sa revoluționară, tăieturi din presa vremii, fotografii de familie, obiecte de mobilier și de uz personal.

CIPRIAN PORUMBESCU (1853—1883), com. Ciprian Porumbescu, fostă Stupca jud. Suceava, cca 16 km vest de orașul Suceava (șos. Suceava-Cimpulung Moldovenesc), pînă în com. Iliești; de aici, spre sud, un drum local de 4 km. Fotografii ale părinților, ale Bertei Gordon, fiica pastorelului din Iliești, cu care compozitorul intenționa să se căsătorească, fotocopii după actele sale de studii, bucați muzicale tipărite în timpul vieții.

LIVIU REBREANU (1885—1944), com. Liviu Rebreanu, fostă Prislop, jud. Bistrița-Năsăud, cca 2 km sud de Năsăud, pe șos. Bistrița-Năsăud, gară c.f. Năsăud, pe linia Cluj-Vatra Dornei. Casa în care Liviu Rebreanu și-a petrecut adolescența. Cămașa, pălăria și șerparul lui Ion, alături de zadia, măgelele, năframa și furca de tors, aparținînd Anei, biroul și fotografia preotului Belciug, un panou cuprinzînd 18 fotografii cu personaje și locuri descrise în *Ion*, fotografii ale Rodovicăi Boldijer, boneta purtată de Emil (fratele scriitorului), un șrapnel de pe frontul din Italia, port-hartul pe care Emil îl avea asupra lui în ziua execuției, așchii din spînzurătoare, actul (original) cu sentința de condamnare la moarte; o schiță cu mersul răscoalei din 1907, întocmită în vederea elaborării romanului *Răscoală*, masca mortuară, fotografia casei din Valea Mare (Argeș), unde s-a stins din viață scriitorul, o fotografie a mormîntului său (cimitirul Bellu din București).

ION POP RETEGANUL (1853—1905), com. Reteag, jud. Cluj, cca 72 km de Cluj, pe șos. Cluj-Dej-Bistrița. Cărți din ediții

apărute în timpul vieții sale, la Gherla, manuscrise, scrisori autografe, o parte din mobilierul casei. În mijlocul comunei, locuitorii din Reteag i-au ridicat folcloristului un bust.

MIHAIL SADOVEANU (1880—1961), com. Vinători-Neamț, jud. Neamț, cca 16 km vest de orașul Tirgu Neamț (drum local), în vecinătatea minăstirii Neamț. În vitrine de cristal, o expoziție de manieră modernă, cu fotografii de familie, fotografii alături de alți scriitori și prieteni, fotocopii după manuscrise, citate din scrierile sale, toate urmînd firul cronologic al vieții și al vastei sale opere. Dintre obiectele ce i-au aparținut, sînt expuse cîteva fotolii și nelipsitele-i unelte de pescuit.

ALEXANDRU SAHIA (1908—1937), com. Minăstirea, jud. Ilfov, cca 30 km est de Oltenița. Casa natală, cu mobilierul de care s-a servit familia scriitorului. Cîteva fotografii, scrisoarea lui Sahia către Liviu Rebreanu, căruia i se plînge de persecuțiile la care e supus în cazarmă, cîteva manuscrise, carnetul de ziarist de la *Adevărul*, un număr din *Bluze albastre*, ediții postume ale operelor sale.

ION SLAVICI (1848—1925), com. Șiria, jud. Arad, cca 28 km nord-est de Arad (gară c.f. pe linia Ghioroc-Pincota sau Sintana-Ineu). Casa natală nu mai există. A rămas, însă, școala în care a învățat Slavici. Un muzeu adăpostit într-un castel din centrul așezării: ediții vechi ale scrierilor sale, mobilierul sufrageriei și al camerei de lucru, fotografii de familie, o hartă a călătoriilor sale în țară, scrisori autografe.

G.M. TATTARESCU (1820—1894), București, str. Domnița Anastasia, 7, sector 4. Schițe (desene) din anii de studii la Roma, picturi originale (*Renăsterea României*, *Nemesis*, N. Bălcescu etc.), o schiță pentru cortina Teatrului Național, atelierul cu sevaletul, paletele și pensulele sale, casa de bani în care păstra fondurile strînse pentru construirea Ateneului Român, mobilierul de care s-a servit.

GEORGE TOPÎRCEANU (1886—1937), com. Nămăești, jud. Argeș, cca 5 km nord de Cimpulung Muscel, de la km 57 — șos. Cimpulung-Bran-Brașov — drum local spre nord (1 km). Diploma decernată mamei sale la expoziția etnografică din București, o fotografie a poetului la vîrsta de 17 ani în mijlocul colegilor de la liceul „Sf. Sava“, un cufăr țărănesc cu frumoase incrustații, biblioteca, unele *note personale* de o autentică și mușcătoare ironie la adresa regimului politic și social al vremii, manuscrisele poeziilor *Somnul imbiator* (inedită), *Sărman cizmar*, *Noapte de mai*, masa la care lucra, extrase din revistele care-i publicau versurile, necrologul din ziarul *Dimineața*, semnat de M. Sadoveanu.

ALEXANDRU VLAHUȚĂ (1858—1919), com. Dragosloveni, jud. Vrancea, la cca 23 km nord de Râmnicu Sărat, km 164,700 — șos. națională nr. 2, București-R. Sărat-Focșani-Bacău-Roman-Suceava-Siret — un drum local, 2 km. Scoarțe cu înflorituri, lavițe, lingurare colecționate din casele vîrincenilor, fotografii alături de Caragiale și Delavrancea, scrisori, propunerea adresată *Casei Școalelor* (29 ianuarie 1898) pentru elaborarea unei *Geografii pitorești a României*, referatul Casei Școalelor către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, cu aprobarea lucrării, exemplare din: *Revista nouă*, *Sămănătorul*, *Viața*, la care a colaborat, câteva pinze originale de N. Grigorescu, testamentul scriitorului, o fotocopie a scrisorii deschise, publicată în *Constituționalul*, prin care își anunță refuzul de a deveni membru corespondent al Academiei Române. În șopronul casei, „carul de bejenie“, cu care Vlahuță face drumul pînă la Birlad în timpul refugului (1916).

AUREL VLAICU (1882—1913), com. Aurel Vlaicu, fostă Bințiți (10 km est de Orăștie), jud. Hunedoara Casa natală a inven-

tatorului, cu mobilierul original: patefonul pe care l-a construit el însuși pe vremea cînd era elev de liceu, un aparat de proiecție cinematografică, machetele avioanelor concepute de el, bicicleta cu care a venit la Bințiți de la München, schițe, desene, mantaua purtată la ultimul zbor, cînd și-a pierdut viața în încercarea de a trece Carpații, câteva unelte primitive, un strung cu pedală construit de Vlaicu, fotografii de familie, o fotografie cu I.L. Caragiale etc.

IOSIF VULCAN (1841—1907), Oradea, str. Iosif Vulcan, 16. Fosta locuință a lui Iosif Vulcan și sediu redacțional al revistei *Familia*. Exemplare din revistă; un colț *Eminescu la Familia*, cu exemplarul din 1866, în care publică poezia *De-aș avea*; numărul memorial din 7 iulie 1889, închinat lui Eminescu; *Alecsandri la Familia*, cu nr. 34, august 1900, închinat comemorării a zece ani de la moartea lui Alecsandri; o vitrină a rubricii intitulată *Pantheonul*, în care era popularizată opera unor scriitori însemnați, ca: B.P. Hasdeu, D. Bolintineanu, C. Negri; mobilierul redacției și al locuinței etc.

2 MINI-GHID MUZEISTIC

BUCUREȘTI

Muzeul de artă a Republicii Socialiste România (str. Știrbei Vodă, 1) Cel mai de seamă muzeu de artă al țării. În cele 38 de săli ale sale, adăpostește un bogat ansamblu de artă națională și universală.

Secția de artă veche (sec. X-XVIII): opere rare de argintărie, țesături și broderii artistice, fresce originale, sculpturi în lemn, manuscrise miniaturate, vechi tipărituri, icoane pe lemn etc.

Secția modernă și contemporană: selecția de opere reprezentative ale tuturor artiștilor noștri de seamă, începînd cu primii pictori laici și continuînd cu artiștii revoluționari de la 1848 și cu cei care s-au afirmat cu deosebită strălucire în deceniile următoare, punînd bazele școlii românești de pictură: Aman, N. Grigorescu, Andreescu, Luchian ș.a. Apoi: Petrașcu, Pallady, Tonitza, Șirato, Șt. Dimitrescu, Steriadi, Dărăscu, Ressu, Iser, Bunescu, Ghiață, H. Catargi, L. Grigorescu, M.H. Maxy, Șt. Szonyi,

I. Țuculescu, Ciucurencu, Baba, Ciupe, B. Covaliu etc. Paralel cu pictura, sînt expuse în aceleași săli sculpturi de: I. Georgescu, K. Storck, Șt. Ionescu-Valbudea, Paciurea, Brâncuși, Medrea, Anghel, Jalea, Ladea, Han, Irimescu, Vida, Vlasiu, Caragea ș.a. *Galeria universală*: opere aparținînd tuturor școlilor europene, începînd cu piese din sec. XIII. Alături de picturi și sculpturi, sînt expuse tapiserii, porțelanuri, mobilier etc. Fiecare școală e reprezentată prin nume prestigioase, dintre care subliniem: Antonello da Messina, Tiziano, Tintoretto, Veronese, Correggio (șc. italiană), Ribera, El Greco, Zurbaran (șc. spaniolă), Lucas Cranach, Hans Baldung Grien, Zeithblom (șc. germană), Jan Van Eyck, Hans Memling, Rubens, Van Dyck, Jordaens, Rembrandt (șc. flamandă și olandeză), Géricault, Delacroix, Daumier, Courbet, Monet, Sisley, Renoir (șc. franceză), Levitan, Serov, S. Gherasimov, Kitaika (șc. rusă și sovietică).

Secția de artă orientală: colecții de jaduri, broderii, porțelanuri, sculpturi, covoare, miniaturi etc.

Cabinetul de stampe: cca 35 000 de gravuri și desene românești și străine.

MUZEUL DE ARTĂ BRÎNCOVENEASCĂ. Construit în 1702, Palatul de la Mogoșoaia, remarcabil monument de veche arhitectură românească civilă, amplasat pe malul unui lac și înconjurat de un străvechi parc, adăpostește piese reprezentative pentru arta epocii brîncovenești: argintărie (ferecături, obiecte laice și de cult), sculptură în lemn (uși de biserică), țesături vechi și broderii în fir de aur și argint, hrisoave, tipărituri rare cu valoroase miniaturi etc.

K.H. ZAMBACCIAN. Str. Muzeul Zambaccian, 21 A.

Valori artistice de un interes excepțional, aparținând celor mai mari colorști români, printre care: Luchian, Pallady, Petrașcu, Ciucurencu, precum și sculpturi de: C. Medrea, O. Han etc. și tablouri ale unor pictori francezi: Cézanne, Renoir, Matisse, Bonnard ș.a.

MUZEUL SIMU. Str. Biserica Amzei, 5—7. Lucrări românești și străine din fosta colecție Simu, la care se adaugă un ansamblu de tablouri reprezentând imagini ale Bucureștiului, din trecut și de astăzi.

MUZEUL STORCK. Str. V. Alecsandri, 16. Peste 250 sculpturi în bronz, marmură, gips, ale celor trei sculptori din familia Storck (îndeosebi Frederic Storck), precum și cca 150 de tablouri ale pictoriței Cecilia Cuțescu-Storck, ca și alte obiecte de artă.

MUZEUL C. MEDREA. Str. G-ral Budișteanu, 16.

Cca 300 din operele sculptorului Cornel Medrea (1888—1964): portrete, monumente și busturi monumentale (unele expuse în aer liber), nuduri, compoziții statuare, în materiale diferite.

COLECȚIA DONA. Str. G-ral Dona, 13. Pictură îndeosebi românească, amplu reprezentată fiind mai ales: N. Grigorescu și G. Petrașcu, dar și Luchian, Tonitza, Ciucurencu, la care se adaugă ceramică, mici sculpturi, argintărie, covoare și cristaluri.

MUZEUL DE ARTĂ FEUDALĂ AL ACADEMIEI „ING. MINOVICI“. Str. Dr. N. Minovici, 1.

Vechi piese de mobilier stil, valoroase covoare orientale, tapiserii, ceramică, arme, sculpturi și tablouri, gravuri și alte vechi obiecte de artă din diferite centre europene.

MUZEUL DE ARTĂ POPULARĂ AL R.S. ROMÂNIA. Calea Victoriei, 107. În fosta locuință a domnitorului Barbu Știrbei, monument arhitectonic. Cca 40 000 de piese, adevărat tezaur de frumusețe,

demonstrînd forța creatoare a poporului român: costume populare, scoarțe din diferite zone, sculpturi în lemn, ceramică, interioare țărănești cu întreg mobilierul, icoane pe sticlă etc.

MUZEUL SATULUI. Șos. Kiseleff, 20. Un sat original, așezat pe malul lacului Herăstrău, cu case autentice, biserici de lemn, moară de vînt, cherhana, instalații ale industriei casnice, obiecte gospodărești și de artă populară, aduse de pe întreg cuprinsul țării și prezentate aidoma, cu întregul lor inventar, formînd astfel o admirabilă sinteză a arhitecturii noastre populare.

Fiecare locuință constituie un mic muzeu cu piese de mobilier, țesături, obiecte de lemn, ceramică, icoane, unelte, instrumente muzicale, arme de vîntătoare, ouă încondeiate etc., imagine complexă a bogăției artei populare.

MUZEUL DE ARTĂ POPULARĂ „Dr. N. MINOVICI“. Str. Dr. Minovici, 1.

Clădirea, monument de arhitectură românească. În interior, peste 5 000 de piese: creștături în lemn, mobilier, ceramică, scoarțe țărănești, icoane pe sticlă, instrumente muzicale populare, ouă încondeiate, interioare reconstituite etc.

MUZEUL DE ISTORIE A PARTIDULUI COMUNIST, A MIȘCĂRII REVOLUȚIONARE ȘI DEMOCRATICE DIN ROMÂNIA. Șos. Kiseleff, 3.

Reconstituie lungul drum de luptă al poporului român pentru eliberarea națională și socială, mișcările revoluționare și democratice, dezvoltarea mișcării muncitorești din România, istoria Partidului Comunist Român. În cele 14 săli, sînt expuse peste 6 000 de piese: documente de arhivă, manifeste, broșuri, stampe, fotografii, grafice, machete, hărți etc.

MUZEUL NAȚIONAL DE ANTICHITĂȚI. Str. I.C. Frimu, 11.

Cel mai vechi muzeu al Bucureștiului. Numeroase piese geto-dace, vase grecești, bronzuri romane, statui, vechi podoabe de aur, ceramică, armuri medievale, tezaure celebre, printre care cel de la Pietroasa (Cloșca cu puii de aur) și Coiful de aur găsit la Poiana-Prahova, de o valoare excepțională pentru cunoașterea artei traco-scite, un bogat lapidarium și o mare colecție numismatică.

MUZEUL DE ISTORIE A ORĂȘULUI BUCUREȘTI. B-dul 1848, 2.

Piese privitoare la trecutul orașului și al împrejurimilor, din cele mai vechi timpuri și pînă în zilele noastre, marcînd evenimentele de seamă din zbuciumata sa istorie.

MUZEUL MILITAR CENTRAL. Str. Izvor, 137.

Evocă tradițiile de luptă ale poporului român pentru apărarea și cucerirea independentei sale, prin numeroase documente și relicve cu caracter militar, armament, drapele, tablouri, trofee, costume, decorații etc.

MUZEUL DE ISTORIE NATURALĂ „GRIGORE ANTIPA“. Șos. Kiseleff, 1. Înființat, 1831. Cca 300 000 piese. Valoroase colecții științifice cu faună din toate continentele. Vastă retrospectivă a dezvoltării vieții pe Pământ.

MUZEUL TEHNIC. Parcul Libertății. Mașini originale, machete, aparataj diferit, documente, invenții etc., ilustrând dezvoltarea tehnicii pe teritoriul României, de la cele mai vechi unelte, până la motoarele moderne de astăzi, precum și folosirea energiei electrice și a telecomunicațiilor.

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE. Șos. Kiseleff, 10.

Manuscrite, ediții princeps, fotografii, documente, lucrări de artă plastică: portrete, desene, ilustrații de carte, obiecte personale ale scriitorilor. Elocventă imagine a dezvoltării literaturii române, de la obirșii până în zilele noastre.

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL „I. L. CARAGIALE“. Calea Victoriei, 42. Documente felurite cu privire la trecutul teatrului românesc, relicve teatrale, costume ale marilor actori în roluri celebre, fotografii, afișe de teatru, scrisori etc.

ADJUD. Str. Al. I. Cuza, 35 A, jud. Vrancea, 47 km de Focșani.

Muzeu de științele naturii. Expune dioramic faună și floră din această zonă geografică, precum și animale și plante ocrotite de lege.

AGNITA. Str. Gării, 2, jud. Sibiu.

Muzeu de istorie. Numeroase documente privind Valea Hirtibaciului: piese din timpul dacilor și al stăpînirii romane, vechi tipărituri, cronici, manuscrise, hrisoave, ceramică, obiecte legate de activitatea breslelor etc. Îndeosebi, epoca feudală.

AIUD. Str. 11 iunie, 1, jud. Alba, 99 km de Cluj.

Muzeu de științele naturii. Cca 30 000 de piese (păsări, insecte, roci și minerale, fosile etc.), unele foarte rare.

În Piața Republicii, 24. **Muzeu de istorie** adăpostit într-o clădire din sec. XIV, cu valoroase materiale arheologice adunate încă din secolele trecute, cărora li s-au adăugat piese noi (în total 49 000 de obiecte), ilustrând orînduirile ce s-au succedat pe teritoriul ținutului respectiv. Atrag atenția îndeosebi exponatele privind răs-

coala de la Bobilna și răscoala condusă de Horia, Cloșca și Crișan.

ALBA IULIA. Str. 13 Decembrie, 5, jud. Alba, 69 km de Sibiu.

Muzeu de istorie înființat în 1888 și ajuns la cca 55 000 de piese. Bogațe vestigii arheologice, rezultate din săpături în ruinele localității romane Apulum, fostă cetate dacică: topoare de piatră, ceramică pictată, depozite de bronzuri, sculpturi, monumente epigrafice și arhitectonice, tezaure monetare, obiecte legate de activitatea breslelor, argintărie, arme, unelte de torturi. Unele piese amintesc de intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia și de încercarea acestui voievod de a uni cele trei provincii românești. Muzeul înfățișează răscoala de la 1784 (ale cărei căpetenii, Horia, Cloșca și Crișan, au stat o vreme închise în acest oraș), precum și revoluția de la 1848.

ARAD. Piața Enescu, 1.

Muzeu înființat în 1892, lărgit și reorganizat în 1954.

Secția de arheologie și istorie: peste 42 000 de piese arheologice, alături de documente referitoare la revoluția de la 1848/49 în Transilvania.

Galeria de artă: lucrări de Negulici, Aman, M. Popp, Grigorescu, Hentia, Mirea, Luchian, Vermont, Tönitz, Petrașcu, Steriadi, Iser, Baba și cîțiva artiști locali. **Arta maghiară,** reprezentată prin tablouri de: M. Munkacsy, G. Benczur, etc.

BACĂU. Calea Mărășești 20.

Muzeu de artă. Pictură: Aman, Grigorescu, Băncilă, Băeșu, Verona, Vermont (original din Bacău, amplu reprezentat), Mirea, Petrașcu, Pallady, Tonitza, Iser, Ghiăț; de asemeni, lucrări ale unor artiști din regiune.

BAIA MARE. Str. 1 Mai, 8.

Prețioase colecții arheologice. Epoca feudală ilustrată printr-un bogat material privind istoria orașului și a Transilvaniei, dezvoltarea mineritului, a comerțului, extragerea aurului etc. **Secția de artă:** artiști români clasici și contemporani, pictori ai vechii școli băimărene, precum și artiști din regiune: Aurel Popp, Alexandru Ziffer, Gheza Vida, Vasile Kazar, Paul Erdos etc.

BICAZ, jud. Neamț, 26 km de Piatra Neamț.

Colecții reflectînd istoria veche, rezultate din săpături locale, și piese adunate de pe teritoriul inundat de lacul de acumulare de la Bicăz; machete și documente privitoare la Hidrocentrala construită aici.

BÎRLAD. Str. Sterian Dumbravă, 1.

Muzeul „Vasile Pîrvan“ cu o secție de istorie, înfățișînd epocile mai vechi și alta de științele naturii. **Colecții de etnografie și artă** de interes local.

BISTRIȚA. Piața Unirii, 10, jud. Bistrița-Năsăud.

Într-o clădire din sec. XVI. Printre alte vestigii *arheologice*, unele descoperiri științifice. Colecție de *științele naturii* cu faună și floră locală, și o *colecție etnografică*.

BOTOȘANI. Calea Națională, 251 și 162. Materiale *arheologice* rezultate din săpături, privind îndeosebi comuna primitivă, precum și alte obiecte legate de trecutul ținutului.

Colecții de științele naturii și de artă plastică.

BRAD, jud. Hunedoara, 35 km de la Deva. *Muzeul aurului*, retrospectivă a mineritului pe meleagurile noastre, până în antichitate: unelte, vagoneti, echipament, conducte din ceramică, copii după lingouri de aur turnate de romani, eșantioane cu formele sub care se prezintă aurul în natură etc.

BRAN, jud. Brașov, 27 km de Brașov. *Castelul Bran, Monument arhitectonic.* Vechime, aproape 600 de ani. Din 1957, *muzeu istoric și de artă feudală.* În cele 27 de săli cu atmosferă medievală: vechi arme și armuri, mobilier de epocă, unelte, numeroase obiecte privind istoricul castelului. *Sector etnografic în aer liber:* gospodării, unelte păstorești și diferite instalații de industrie țărănească din zona Branului.

BRĂILA. Piața Lenin, 3.

Muzeu de istorie, materiale arheologice privind istoria orașului și a împrejurimilor. *Sală închinată lui Hristo Botev*, poet și luptător revoluționar bulgar.

Str. Galați, 1.

Muzeu de artă. Tablouri de: Henția, Grigorescu, Șt. Popescu, Verona, Băncilă, Pallady, Ressu, N. Mantu, R. Schweitzer-Cumpănă, alături de ale unor artiști contemporani din localitate, printre care: Gh. Naum, Emilia Dumitrescu.

BRAȘOV. Piața 23 August.

Monument istoric, cunoscut de cinci veacuri sub denumirea de *Casa Sfaturii*. *Muzeu de istorie*, evocând trecutul Transilvaniei și al orașului, din cele mai vechi timpuri, până la 1848.

Secția de artă: M. Popp, Aman, Grigorescu, Andreescu, Luchian și alții. De asemenea, lucrări ale artiștilor brașoveni din trecut și de azi. În curtea bisericii din *Scheii Brașovului*, o clădire de piatră cu iz medieval, în care a funcționat prima școală în limba română din oraș. *Colecție:* cărți de o rară valoare documentară, tipărite în sec. XVI și XVII (unele chiar aici, de către Coresi), hrisoave domnești, argintărie, arhivă și alte diferite relicve istorice privind trecutul cultural al românilor și dezvoltarea științei lor naționale.

BUZĂU. Str. Unirii, 145.

Muzeu de istorie. Dezvoltarea societății omenești pe teritoriul respectiv, din timpuri străvechi și până în epoca feudală. Foarte interesante materiale *arheologice*, provenind de la Sărata-Monteoru (așezare din epoca bronzului).

CARACAL. Str. Negru Vodă, 1, jud. Olt, 53 km de Craiova.

Colecții de istorie. Printre piesele *lapidariumului*, un sarcofag din sec. III e.n. În *secția de artă*, tablouri de M. Bunescu, născut aici, stampe japoneze donate de dr. Ștefan S. Nicolau. În *secția memorială Iancu Jianu (1787—1842)*, vestit haiduc și căpitan de panduri la 1821, se păstrează arme și obiecte personale, documente, fotografii, tablouri etc.

CÎMPULUNG MOLDOVENESC. Str. Pic-tor Grigorescu, 1, jud. Suceava, 70 km de Suceava.

Material etnografic: unelte de păstorit, costume populare specifice regiunii, expodate privind istoria exploatarea forestiere. *Colecție de științele naturii.*

CÎMPULUNG. Str. Republicii, 5, jud. Argeș, 50 km de Pitești.

Muzeu de istorie: înfățișează, pe plan local, toate orinduirile sociale. *Colecții de științele naturii și de etnografie.* Secție de *artă* și un *lapidarium*, într-o clădire din sec. XVII, fostă casă domnească.

CLUJ. Piața Libertății, 30.

Palatul Bánffy, monument arhitectonic (sec. XVIII), recent restaurat. *Bogat muzeu de artă. Pictură și sculptură:* Grigorescu, Andreescu, Luchian (amplu reprezentat), Șt. Dimitrescu, Tonitza, Pallady, Petrașcu, Iser, Ressu, Ghiață, Ciucurencu, Ciupe, Nagy Imre, G. Miklosy ș.a. *Sculpturi de:* I. Georgescu, D. Paciurea, C. Medrea, Gheza Vida, R. Ladea, I. Vlasiu, Szervatius etc. *Sală cu măști* din școlile italiană, flamandă, olandeză, germană și maghiară. De asemenea, pictori din *Școala de la Baia Mare:* Hollosy, Ferenczy, Thorma, Réti, Ziffer. *Colecții de piese prețioase:* mobilier stil, arme orientale, icoane, lăzi de breaslă, câni de cositor, podoabe, covoare etc. *Str. 30 Decembrie, 21.* *Muzeul etnografic al Transilvaniei.* Cca 50 000 de obiecte reprezentând: așezări, ocupații și meșteșuguri, obiceiuri și folclor, ceramică, țesături și port popular.

Lângă *pădurea Hoia, Parc etnografic:* vechi gospodării și instalații tehnice țărănești. *Str. Emil Isac, 2.* *Muzeu de istorie.* Îndeosebi obiecte din epoca daco-romană: mozaicuri, olane, discuri de teracotă, statuete, fragmente de vechi sculpturi și alte vestigii. Recent organizată, *secția feudală*, cu bogate colecții. De asemenea, un cabinet *numismatic*.

Str. Republicii, 42: Grădina botanică. 13 ha. cca 10 000 de specii. Cuprinde și un muzeu botanic, cu vaste ierbarii.

CONSTANȚA, Str. Muzeelor, 23. *Muzeul de arheologie al Dobrogei.* Peste 21 000 de piese din epoca pietrei cioplite, a bronzului și a fierului. Unelte, amforele, monetele, basoreliefurile, statuile, podoabele și alte exponate, unele de valoare excepțională, oferă o imagine concludentă asupra epocii greco-romane pe teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră. De mare interes: *tezaurul arheologic*, format din 24 de statui și basoreliefuri din epoca romană, descoperite sub vechea gară din Constanța. Un bogat lapidarium.

Str. Muzeelor, 12. Muzeul de artă: Aman, Grigorescu, Andreescu, Luchian, Tonitza, Șt. Dimitrescu, Șirato, Petrașcu, Pallady, Bunesco, Dărăscu, Ghiță, Ciucurencu, Baba, I. Georgescu, Paciurea, Medrea, I. Jalea, Han, Irimescu, B. Caragea și mulți alții.

Parcul arheologic, în centrul orașului. Peste 50 de monumente ale culturii materiale din epoca greco-romană; fragmente de coloane, sarcofage, pietre funerare, amfore, capiteluri, vase mari pentru provizii etc. *Edificiul roman cu mozaic*, descoperit pe faleza portului antic Tomis, milenară mărturie despre străvechea cultură de pe malurile Pontului Euxin.

CRAIOVA. Calea Lenin, 17.

Muzeul de artă. Lucrări de: Th. Aman (originar din Craiova), N. Grigorescu, G.D. Mirea, Tonitza, Pallady, Petrașcu, Ghiță, Bunesco, L. Grigorescu, Țuculescu, Dărăscu, Ciucurencu, Gh. Ionescu. Cinci sculpturi de Brâncuși, altele de Gh. Anghelescu. *Secția de artă străină:* opere din școlile italiană, franceză, flamandă și indeosebi olandeză (sec. XVII). *Colecție de icoane*, fragmente de frescă, obiecte de cult și portrete marcând începuturile picturii laice.

Str. Maxim Gorki, 58. Muzeul Olteniei: cca 20 000 de piese de istorie, științele naturii și etnografie, oglindesc dezvoltarea societății omenesti în această provincie din timpuri străvechi și pînă în feudalism. Un mare număr de unelte, olane, ceramică, obiecte de uz și de podoabă, tezaure monetare etc. ilustrează perioada stăpînirii romane. Altele, răscoala condusă de Tudor Vladimirescu, revoluția de la 1848 și Unirea Țărilor Române.

În *Casa Băniei*, cea mai veche clădire a orașului, *secția etnografică:* prețioase covoare oltenesti, marame, ceramică, obiecte din lemn crestă, piese de port etc.

CRISTURU SECUIESC. Str. Libertății, 45, jud. Harghita, lângă Sighișoara. Muzeu cu bogate colecții de *etnografie* și *științele naturii* (aproape 120 000 de piese). De

importanță deosebită: materialul recoltat din așezările dacice și romane, tezaurul de monete romane (3 200 de bucăți), instalațiile de industrie țărănească.

DEJ. Str. 1 Mai, 2, jud. Cluj, 60 km de la Cluj.

Material arheologic și epigrafic legat de perioada stăpînirii romane, provenind din ruinele centrului militar și civil de la Cășeu. De asemeni, *colecții de științele naturii și etnografie.*

DEVA. Piața dr. Petru Groza, 4, jud. Hunedoara.

Instalat într-un vechi monument istoric al orașului (sec. XVII), *Muzeul* (fondat, 1882) deține un vast *material arheologic* (peste 23 000 de piese): unelte, ceramică, arme, obiecte de uz și de podoabă etc. *De mare interes științific:* piesele provenite din așezările dacice din munții Orăștie, precum și materialele romane provenite de la Sarmizegetusa etc. Numeroase documente, privind răscoala de la 1784. *Secția de științele naturii:* valoroase colecții de geologie și mineralogie, insecte, păsări etc. (30 000 piese).

DOFTANA. Lîngă Cîmpina, jud. Prahova. Prăbușită în 1940, în urma unui cutremur, *închisoarea Doftana*, locul de caznă și chinuri al multor patrioți comuniști, a fost transformată în *muzeu*. Unelte de tortură, documente, obiecte diferite, mărturii zguduitoare ale luptelor sociale din trecut.

FOCȘANI. B-dul Karl Marx, 3.

Muzeu de istorie: unelte din piatră și metal, arme, ceramică, tezaure monetare, apoi stampe, hărți, peceti, hrisoave, documente legate de Unirea Principatelor Românești.

B-dul Karl Marx, 8. Muzeu de etnografie. 8 săli cu exponate ilustrînd specificul de trai, cultură și artă populară din cîteva zone etnografice învecinate, îndeosebi Țara Vrancei. Ocupațiile tradiționale: culesul din natură, vînațoarea, pescuitul, agricultura etc. Două interioare caracteristice de locuințe țărănești.

GALAȚI. Str. Al.I. Cuza, 80.

Fostă casă (restaurată) a lui Alex. Ioan Cuza, de pe cînd era pircălab al Galaților. Muzeul cuprinde peste 15 000 de piese ilustrînd drumul milenar al populațiilor de pe aceste meleaguri.

B-dul Republicii. Muzeu de artă, în clădirea fostului *palat episcopal*. 30 de săli cu lucrări de artă românească din perioada de după primul război mondial pînă în zilele noastre. Pictorilor originari din Galați și din împrejurimi: Ressu, Theodorescu-Sion, N. Mantu, M.H. Maxy, le sînt rezervate săli speciale. Totodată, picturi ale unor artiști mai tineri: Brăduț Covaliu, I. Gheorghiu, I. Sălișteanu, Gh. Iacob, Grigore Vasile etc., precum și sculpturi de:

Anghel, Jalea, Irimescu, Vida, Caragea, Ladea, Vlad, Apostu, V. Roman, Iulia Oniță, P. Mateescu, unele în aer liber.

GHERLA. Str. 30 Decembrie, 2, jud. Cluj, lângă Dej.

Muzeu de istorie. Pe lângă o colecție a comunității armenesti, piese privind epocile vechi (mai ales stăpânirea romană) și dezvoltarea breslelor.

GOLEȘTI. Satul Golești, jud. Argeș, lângă Pitești.

Valoros monument de arhitectură românească, construit în 1640 și mărit în decursul vremii, *Conacul Goleștilor* adăpostește, în 26 de săli, un adevărat complex muzeal. Sunt evocate, prin documente, scrisori, tipărituri de epocă și alte materiale cu privire la răscoala de la 1821 și revoluția din 1848, tradițiile de luptă pentru libertate ale poporului român. În *localul școlii* sâsești: expoziție-muzeu, privind începuturile organizării *încălmintului național* în Țara Românească. Secția *etnografică*: ocupații tradiționale, meșteșuguri și industrii țărănești, apoi o succesiune de patru interioare oglindind specificul zonal al locuinței țărănești, precum și unele manifestări de artă populară grupate pe genuri. De asemenea, un complex muzeal înfățișând istoricul și dezvoltarea *viticulturii și pomiculturii* în România.

IASI. Palatul Culturii.

Muzeul de artă. Opere ale unor *maestri ai picturii universale* printre care: Van Eyck, Caravaggio, Veronese, Tintoretto, Murillo, Cranach, Poussin, Kupetzky, Philippe de Champaigne, Aivazovski. *Artă românească*: lucrări aparținând mai tuturor pictorilor de frunte ai țării. Moldovenii, care au însușit viața artistică a orașului, precum și o serie de artiști ieșeni contemporani sunt de asemenea bine reprezentați.

Muzeul etnografic al Moldovei. Mărturie despre viața de altădată: ocupațiile și obiceiurile, cultura materială și spirituală a populației moldovene.

Muzeul de istorie a Moldovei. Bogate colecții arheologice, privind dezvoltarea societății omenești pe acest teritoriu, din trecutul îndepărtat până în feudalism.

Muzeul politehnic. Aspecte din evoluția tehnicii, mijloace de obținere și folosire a energiei hidraulice, termice, electrice și atomice, machete ale unor mașini produse în țară, grafice și fotografii privind dezvoltarea industrială a României.

Str. Lăpușeanu, 14. Organizat în fosta reședință domnească a lui Alex. Ioan Cuza, *Muzeul Unirii.* Numeroase documente originale, obiecte personale aparținând lui Cuza, Kogălniceanu și altor luptători pentru unirea Țărilor Românești, tablouri și sculpturi evocând evenimentul de la 1859.

Str. Gh. Dimitrov, 72. *Muzeul de istorie naturală*, înființat în 1835.

Minerale, roci, fosile, plante și animale.

LUGOJ. Str. Gării, 8, jud. Timiș, 61 km de Timișoara.

Muzeu de istorie. Peste 17 000 de piese, înfățișând dezvoltarea societății pe teritoriul înconjurător, până în epoca feudală. De asemenea, o colecție de *etnografie*.

MEDIAȘ. Str. 23 August, jud. Sibiu, 43 km de Sibiu.

Peste 4 300 de piese de *arheologie, numismatică și etnografie*. De asemenea, o secție de *științele naturii*.

MIERCUREA CIUC. Str. Florilor, 8, jud. Harghita.

Colecții de *științele naturii, istorie și etnografie* (peste 19 000 de piese), Bogat tezaur de argint (cupe, fibule, brățări etc.), descoperit la Sincăieni, dovedind un înalt nivel de prelucrare a metalelor prețioase.

NĂSĂUD. B-dul Republicii, 25, jud. Bistrița-Năsăud.

Muzeu instalat în fosta *cazarmă a regimentului român de graniță, monument istoric* (sec. XVIII). Ceramică, arme, instrumente de tortură etc., apoi material etnografic (arta lemnului, port popular) selecționat de pe teritoriul înconjurător. De asemenea, o secție de *științele naturii* cu faună și floră din acest ținut.

NEGREȘTI, jud. Satu-Mare.

Muzeu etnografic în aer liber. Vechi construcții țărănești, specifice Țării Oașului, precum și ceramică de Varna, mobilier, icoane pe sticlă, măști etc.

ODORHEIUL SECUIESC. Str. Lenin, 13, jud. Harghita, 47 km de Sighișoara.

Peste 8 000 de piese, ilustrând istoria ținutului și bogățiile sale *naturale* (îndeosebi flora). Deosebit de interesante, obiectele privind portul popular local, cu măiestrite ornamenteații.

ORADEA. Str. Muzeului, 4.

Istoria așezărilor omenești din raza orașului, până în feudalism (cca 90 000 de piese). Aproape la fel de bogată, secția de *științele naturii*.

PETROȘENI, 58 km de Tg.-Jiu.

Muzeul mineritului. Istoricul exploatărilor miniere din Valea Jiului. Numeroase documente, evocând grevele minerilor, care au culminat cu luptele de la Lupeni, august 1929.

PIATRA NEAMȚ. Piața Libertății, 1, jud. Neamț, 62 km de Bacău.

Muzeul arheologic. Bogate colecții de ceramică pictată (Cucuteni), de o valoare excepțională, apreciate și peste hotare, provenite din săpăturile de la Frumușica, Tg. Ocna și Bicaz. De asemenea, o secție de *artă românească contemporană*.

PITEȘTI. B-dul Republicii, 66.

Peste 7 500 de piese de muzeu, evocând *istoria populației argeșene*, din cele mai vechi timpuri și pînă în epoca feudală. Unelte din piatră cioplită, aparținînd „culturii de prund“, cu o vechime de peste o jumătate milion de ani, apoi resturi fosiliere, material ceramic, urne funerare, monete etc. din epocile următoare. Secție de *științele naturii* și secție de *artă contemporană*.

PLOIEȘTI. Palatul Culturii.

Muzeul de Artă: Peste 600 de lucrări. Artiști români clasici și contemporani, printre care: C. Lecca, M. Popp, Aman, Grigorescu, Luchian, Tonitza, Petrașcu, Fr. Șirato, Ressu, Iser, Jalea, Dărcăscu, precum și cîțiva din localitate.

Alte secții: *Lupta revoluționară a proletariatului din Ploiești*, *Construirea socialismului*, *Etnografie și artă populară*.

Str. N. Bălcescu, 25. Muzeul de Istorie. Bogat material arheologic: urme ale unor castre romane, obiecte privind dezvoltarea breslelor și a comerțului, documente, numismatică etc.

RĂDĂUȚI. Str. Bogdan Vodă, 2.

În principal, piese *etnografice*: ocupații tradiționale, fastuosul port popular din nordul Moldovei, țesături, obiecte din lemn etc.

REGHIN. Str. Vinătorilor, 51, jud. Mureș, 34 km de Tg. Mureș.

Colecție etnografică: peste 1 300 de obiecte de artă populară. De asemeni, *muzeu în aer liber*, cu vechi locuințe țărănești.

REȘIȚA. Str. 7 Noiembrie, 50, jud. Caraș-Severin.

Muzeul orașenesc: peste 5 600 de piese privind trecutul îndepărtat, istoricul orașului și al mișcării muncitorești locale, dezvoltarea industriei metalurgice.

RÎMNICU-VÎLCEA. Str. Argeș, 35.

Istorie veche, precum și colecții de *artă și etnografie*. Menționăm în special materialele *arheologice*, descoperite în castrele romane de-a lungul Oltului.

ROMAN. Str. Cuza Vodă, 35, jud. Neamț, 41 km de Bacău.

Muzeu cu peste 4 000 piese arheologice, ilustrînd mai ales societatea dacilor liberi și, în parte, feudalismul. Secție de *artă*: lucrări de O. Băncilă, A. Băeșu și ale unor artiști locali.

ROȘIORI-DE-VEDE, jud. Teleorman, 33 km de Alexandria.

Muzeu închinat răcoalei țărănești din 1907: contracte de învoielii agricole, coase și furci de lemn folosite de răsculați, sumane sfirtecate de gloanțele represiei, procese-verbale de anchetă, fotografii și felurite alte documente de o mare putere evocatoare.

SATU-MARE. Piața Libertății, 21.

Îndeosebi materiale *arheologice*, ilustrînd istoria Transilvaniei, din timpuri străvechi, pînă în epoca feudală. De asemeni, o secție de *etnografie*.

SARMIZEGETUSA (Ulpis Traiana), jud. Hunedoara.

Muzeu arheologic: monumente recent dezgropate, unele cu importante inscripții, fragmente arhitectonice, ceramică, statuete din marmură și bronz, arme, obiecte de podoabă, monete etc. Ansamblul format de ruinele amfiteatrului, ale forului și ale altor edificii, oferă o imagine complexă privind perioada prezenței romane în Dacia.

SEBEȘ. Parcul 8 Mai, jud. Alba, 15 km de la Alba Iulia.

Muzeu organizat în sălile unui monument de arhitectură civilă (sec. XV). Material istoric, etnografic și de *științele naturii*, descoperit pe teritoriul înconjurător (cca 8 000 de piese).

SF. GHEORGHE. Str. 16 februarie, 10, jud. Covasna.

Bogate izvoare *dacice și romane*. Apoi, obiecte la fel de rare, evocînd *revoluția de la 1848*: un tun turnat de Gabor Aron și mica tipografie de campanie a generalului Bem. De asemeni, colecții de *științele naturii*, *etnografie și artă plastică* (în total, peste 32 000 de piese).

SIBIU. Piața Republicii, 4.

Muzeul Brukenthal, instalat într-un palat din secolul XVIII, în stilul barocului austriac. *Galeria de artă:* valoroase tablouri aparținînd școlilor: flamandă, olandeză, germană, austriacă, italiană și franceză; pictura artiștilor transilvăneni din trecut; tablouri de: Aman, Grigorescu, Andreescu, Luchian, Tonitza, Pallady, Iser, Ghiafă, Ciucurencu, Baba, precum și sculpturi: Medrea, Jalea etc.; grafică semnată de artistul sibiian H. Hermann. Secția de *istorie:* vestigii din epoca pietrei, a bronzului și a fierului, documente privind perioada romană, perioada migrației și epoca feudală, arme și armuri medievale, o vastă colecție numismatică (cca 45 000 de piese), argintărie, roata cu care au fost martirizați Horia și Cloșca. Secția de *artă populară:* ceramică, lemn, țesături, port etc., ilustrînd cultura materială și spirituală a populației românești din Transilvania, precum și a minorităților naționale. *Biblioteca:* peste 220 000 de volume, documente legate de istoria Transilvaniei, printre care celebrul *Breviar Brukenthal*. Vechi ziare apărute la Sibiu, precum și o colecție de cca 350 de incunabule.

Str. Kossuth, 1. Muzeul de științele naturii. Aproape jumătate milion de piese, strînse în cei peste 120 de ani de la înființare. Importante colecții de paleontologie, malacologie, entomologie, ihtiologie, ornitologie, mamifere etc.

DUMBRAVA SIBIULUI, 4 km de Sibiu. *Muzeul tehnicii populare*. Instalații tehnice țărănești acționate de apă și de vânt: mori, prese de ulei, teascuri pentru vin, viltori pentru țesături, fierăstraie etc., unele de o vechime considerabilă, aduse din locurile lor de origine, precum și ateliere meșteșugărești: olari, dulgheri, dogari, țesători, tăbăcari, curelari etc.

SIGHETUL MARMĂȚIEI. Str. Bogdan Vodă, 1, jud. Maramureș.

Deosebit de valoroasă colecție *etnografică*, după ocupații: cules, vinat, pescuit, păstorit etc.; pitorescul port local, icoane pe sticlă, vestite covoare de Maramureș, arhitectură populară, sculpturi în lemn — artă de străveche tradiție românească.

SIGHIȘOARA. Piața Maior Isakov, 1, jud. Mureș.

Muzeu instalat în Turnul cu ceas al cetății. Cca 14 000 de piese.

Material arheologic, monezi, documente, unelte, arme etc., ilustrând istoria orașului, dezvoltarea breslelor și a comerțului.

SINAIA, jud. Prahova, 127 km de București. *Castelul Peleş*, fostă reședință regală. Amestec de elemente gotice și din Renașterea germană, cu interioare în diverse stiluri. Prețioase lambriuri, covoare orientale, vitrouri elvețiene, statui, tablouri, colecție de arme, precum și porțelanuri de Meissen și Sèvres, faianță italiană din diferite centre și epoci, obiecte de artă decorativă etc.

SLATINA. Str. Ionașcu, 81, jud. Olt, 71 km de Pitești.

Piese de mare interes științific, îndeosebi din epoca veche, descoperite pe valea Dîrjovului. Cea mai veche cultură paleolitică cunoscută pînă azi în România.

SUCEAVA. Str. Ciprian Porumbescu, 2, jud. Suceava.

Colecții de istorie și științele naturii (cca 40 000 de piese), începînd cu urmele străvechi ale societății omenești din nordul Moldovei.

Epoca feudală, amplu prezentată prin materiale de la fostele cetăți ale lui Ștefan cel Mare. *Sală muzeală Ciprian Porumbescu* (1853—1883), născut în apropiere.

TG. JIU. Str. Tudor Vladimirescu, 75, jud. Gorj.

Valoroase *colecții etnografice*, port, arhitectură, crescături în lemn, dintr-o zonă geografică vestită pentru arta sa populară.

În *parcul* și în *vecinătatea* orașului, vestitele opere ale lui Constantin Brâncuși: *Poarta Sărutului*, *Masa Tăcerii* și *Coloana Infinitului*.

TG. MUREȘ. Str. Horea, 24; Piața Tranșafirilor, 11.

Vechi muzeu transilvănean, cu prețios material *arheologic* ilustrînd epocile îndepărtate, cu *vestigii dacice* și *romane*; ceramică, unelte, obiecte de uz și de podoabă

etc. Relicve privind breslele meșteșugărești: monete, argintărie, documente. O secție *etnografică* și una de *științele naturii* (peste 24 000 de piese).

Str. Enescu, 2. *Muzeu de artă*, instalat în monumentalul Palat al Culturii. Lucrări ale unor artiști români și maghiari, clasici și contemporani.

TIMIȘOARA. Piața Huniadi, 1.

Monument istoric (sec. XIV), recent restaurat, *Castelul Huniazilor* adăpostește vechiul muzeu bănățean. Secția de *istorie* (22 de săli): peste 50 000 de piese ilustrînd evoluția societății omenești pe teritoriul Banatului, pînă în feudalism. O secție de *științele naturii* și una de *etnografie*. *Galeria de artă*: tablouri ale unor maeștri din școlile: italiană, olandeză, flamandă, germană și franceză. Școala românească, reprezentată îndeosebi prin lucrările unor pictori bănățeni.

TÎRGOVIȘTE. Str. Muzeului, 4, jud. Dîmbovița, 80 km de București.

Colecție arheologică: expozate ilustrînd diferite etape ale dezvoltării așezării și împrejurimilor. De asemenea, o *colecție etnografică*: obiecte specifice acestei zone. *Str. Justiției*. *Muzeul tiparului și al cărții vechi românești*: cărți rare, vechi tiparnițe, xilografuri de epocă, portrete ale unor ctitori ai culturii românești, documente felurite legate de începuturile și de evoluția tiparului în Țările Românești. La aceeași adresă.

Muzeul Curții Domnești și Muzeul scriitorilor țirgovișteni.

TULCEA. Str. Progresului, 52.

Muzeul Delta Dunării: colecții de *istorie*, *arheologie*, *tezaur* monetare și de *științele naturii*, legate de viața din trecutul îndepărtat al oamenilor din Delta; diorame cu faună și floră din Delta, bogății minerale, precum și o colecție de *etnografie*.

TURDA. Str. B.P. Hasdeu, 2, jud. Cluj, 30 km de Cluj.

O *veche clădire* (sec. XVI), cu un bogat material arheologic (cca 13 000 de piese) din epoca sclavagistă, descoperit pe teritoriul învecinat.

TURNU SEVERIN. Str. Independenței, 2. *Muzeul Porțile de Fier*, fondat în 1912. Urme materiale ale culturilor *neolitice*, ceramică, idoli și urne funerare din epoca *bronzului*, materiale *dacice* scoase din săpături, unelte de fier, numismatică, *zeități romane*, obiecte de podoabă, un lapidarium cu rămășițe ale castrelor romane (în total cca 50 000 de piese). De asemenea, o secție de *științele naturii* și un colț *etnografic*.

ZĂLAU. Str. Pieții, 9, jud. Sălaj.

Monumente epigrafice, unele cu inscripții foarte prețioase, rezultate din cunoscuta așezare antică de la *Porolissum*; impunătoare ruine *dacice* și *daco-romane*. De asemenea, colecții de *etnografie* și o secție de *artă românească contemporană*.

VĂ INTERESEAZĂ

ADRESELE PRINCIPALELOR ASOCIAȚII

SCRIITORICEȘTI DIN LUME?

GANLIA ● International P.E.N. 62—63 Glebe Place, Chelsea, London, S.W.3. — Society of Authors 84 Drayton Gardens, London, S.W. 10.

ARGENTINA ● P.E.N. Club Argentino 1396 Basavilbaso, Buenos Aires. — Sociedad Argentina de Escritores Potosi 4303, Buenos Aires. ● Sociedad General de Autores de la Argentina Virrey Melo 1820, Buenos Aires — Colegio de Traductores Públicos Nacionales Uruguay 532, 2° piso 21, Buenos Aires.

AUSTRALIA ● P.E.N. Club 1342 Main Road, East Eltham, Melbourne, Victoria — Australian Translators' Association 41 Phillip Street, Sydney, New South Wales. — Fellowship of Australian Writers Box 3448, G.P.O., Sydney. — P.E.N. Club P.O. BOX 997, Sydney, 2001; New South Wales.

AUSTRIA ● P.E.N. Club Bankgasse 8, Wien 1 — Österreichische Gesellschaft für Literatur 1010 Wien, Herrengasse 5 — Pressclub Concordia (Österreichische Schriftsteller und Journalistenverband Wien I, Bankgasse 8.

BELGIA ● Association des Écrivains Belges de Langue Française Maison des Écrivains, 150 chaussée de Wavre Bruxelles — P.E.N. Club Belge Secteur français: 110 Avenue Fond 'Roy Bruxelles 18 Secteur flamand: Vooruitgang Straat 225, Bruxelles 1 Chambre Belge des Traducteurs, Interprètes et Philologues. Dr. de Reusestraat 15, Saint-Amandsberg. — Institut privé Michel Eminesco de langue et de littérature roumaine, 58 Rue des Bouchers, Bruxelles 1.

BOLIVIA ● P.E.N. Club Casilla 149, Calle Goitia 17, La Paz.

BRAZILIA ● P.E.N. Club Praia do Flamengo 172, 10° Rio de Janeiro, G.B. — Sociedade de Autores y Críticos Rio de Janeiro, G.B., —

Sociedade Brasileira de Autores Teatrais Av Almirante Barroso, 97—3° andar Rio de Janeiro, G.B.

CANADA ● International P.E.N.: Sector englez: 2300 St. Matthew Street Montreal 25, Sector francez: 2140 Cote Vertue, Montreal 9. — Canadian Authors' Society 1410 Stanley Street, Montreal 2 — Canadian Authors' Association Room 1, Hillcrest School, 1339 Bathurst Street, Toronto — Société des Traducteurs et Interprètes du Canada PO BOX 55, Bureau D, Ottawa, Ontario — Société des Traducteurs et Interprètes de l'Ontario 67 rue Corbeil, Hull, Province de Québec.

CHILE ● Sociedad de autores teatrales Calle San Diego, 246 Santiago — P.E.N. Club, Casilla 2061, Instituto Nacional, Santiago.

COASTA DE FILDEȘ ● P.E.N. Centre B.P., 1718 Abidjan, Ivory Coast — Centre National Documentation B.P. 398, Abidjan.

COLUMBIA ● Sociedad de Autores y Compositores Avenida Caracas 22—40 Bogotá.

CUBA ● Union de Escritores y Artistas de Cuba Calle 17 Nr. 351, Vedado, La Habana — P.E.N.: Avenida Kohly 151, Nuevo Vedado, Habana.

DANEMARCA ● Dansk Forfatterforening (Societatea Autorilor Danezi) Ved Stranden 20, Copenhagen K. — Translatorforeningen (Societatea traducătorilor) Fortuinstroede 4, Copenhagen K. — P.E.N. Club: Klareboderne 6, Copenhagen K.

EGIPT ● P.E.N. Club 9 Sh. Hassan Sabry, Zamalek Cairo.

ELVEȚIA ● Schweizerische Gesellschaft der Urheber und Verleger (Societatea autorilor și editorilor) 38 General Guisan-Quai, Zürich — Schweizerischer Schriftsteller — Verein (Societatea scriitorilor elvețieni) 25 Kirchgasse, Zü-

rich — Association d'Interprètes et de Traducteurs Case postale Stand 388, 1211 Genève. — P.E.N. Club: via del sole 55, Locarno 6600 — P.E.N. Club: 5 rue École-de-Médecine, Geneva, — P.E.N. Club Lehenstrasse 74, Zürich 10/37.

FINLANDA ● Suomen Kirjallijaliitto (Asociația Autorilor Finlandezi) Runeberginkatu 32 C, Helsinki — Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (Societatea Literară Finlandeză) Hallituskatu 1, Helsinki — Suomen Naytelmakirjallijaliitto Liiga Dramaturgilor) Vironkatu 12 B, Helsinki — P.E.N. Club: Simonkatu 6, Helsinki 10.

FRANȚA ● P.E.N. Maison Internationale 66, rue Pierre Charron, Paris 8-e — Maison de Poésie 11-bis, rue Ballu, Paris 9-e — Société des Auteurs et Compositeurs Dramatiques 11-bis, rue Ballu, Paris 9-e — Société des Gens de Lettres Hôtel de Massa, 38 rue du Faubourg Saint Jacques Paris 14-e — Société des Poètes Français 15 rue Plumet, Paris 15-e — Association Littéraire et Artistique Internationale 117 Blvd. Saint Germain, Paris — Société Française des Traducteurs 66 rue Pierre Charron, Paris 8-e — Fédération Internationale des Traducteurs 5 Square Thiers, 75 Paris 16.

GRECIA ● Hetairia Hellinon Logotechnon (Asociația oamenilor de litere), Odos Metropoleos 38, Athena T. 126 — Hetairia Hellinon Theatricon Syngrapheon (Societatea Dramaturgilor Greci) Odos Navarinou 2, Athena — Hetairia Hellinon Syngrafeis (Asociația Scriitorilor Greci) 8, Odos Karageorgi, Athena — P.E.N. Club 60 u e Skorfia, Athena.

INDIA ● P.E.N. All-India Centre „Theosophy Hall“, 40 New Marine Lines, Bombay 1 — Translators' — (Association of India (Asociația Traducătorilor) F 2/7 Model Town, Delhi 9 — National Academy of Letters (Sahitya Akademi) Academia Națională de litere) Rabindra Bhavan, 35 Ferozeshah Road, New Delhi.

INDONEZIA ● P.E.N. Centre Djalan Sukabumi 36, Djakarta — Jajasan Kerdja — Sama Kebudajaan Fundația pentru cooperare culturală) Djalan Gadjah Mada 13, Bandung — Lembaga Kebudajaan Indonesia (Institutul pentru Cultura Indonesiană) Medan Merdeka Barat, 12, Djakarta.

IRAN ● P.E.N. Centre Boulevard Elizabeth nr. 3, Teheran.

IRLANDA ● P.E.N. Centre (Belfast) 633, Lisburn Road — P.E.N. Centre (Dublin) 5 Dartmouth Square, Leeson Park.

ISLANDA ● Icelandic Writers Association (Asociația Scriitorilor Islandezi) P.O. BOX 629, Reykjavik — P.E.N. Club: Solheimar 23, Reykjavik.

ISRAEL ● P.E.N. Centre 42, Be'eri Street, Tel-Aviv — Writers' Association P.O. BOX 4151, Tel-Aviv.

ITALIA ● P.E.N. Club via M. Clementi 64, Roma 00193 — Società Letteraria, Piazzetta Scalette Rubiani 1, Verona — Associazione Italiana Traduttori e Interpreti Via del Babuino 89, Roma — Comunità Europea degli Scrittori Via dei Sansovino 6 Roma.

JAPONIA ● Japan P.E.N. Club P.O. BOX 586, Tokyo Central; c/o Asahi Shimbun, Yurakucho, Chiyoda-Ku, Tokyo — Japanese Literature Association 7 — 1834 Sugamo, Toshima-ku, Tokyo — Japanese Society for Roman Letters Yosida Honmats 27, Kyoto — Japan Society of Translators Rom 208, Shiba Mansion, 25 Shiba Nishikubo — Hachiman — cho, Minato-ku, Tokyo.

KENYA ● Writers Union of Kenya P.O. BOX 12854, Nairobi.

LIBAN ● P.E.N. Centre: 12 Avenue Mme Curie, Beirut, Lebanon.

MEXICO ● Instituto Nacional de Bellas Artes Y Letras. Palacio de Bellas Artes, Mexico, D.F. — P.E.N. Club: Filomeno Mata 8, Mexico 1, D.F.

NIGERIA ● Nigerian Association of Progressive Writers and Publishers. P.O.B. 179, Uyo; Eastern Provinces — Nigeria.

NORVEGIA ● Den Norske Forfatterforening (Societatea Norvegiană a Autorilor) Fr. Nansens plass 6, IV, Oslo — Translator-foreningen (Societatea Traducătorilor) Kongensgate 15, Oslo 1, — Norsk P.E.N. Haslekroken, 7 b. Oslo 5.

OLANDA ● Nederlands Genootschap van Vertalers (Societatea olandeză a Traducătorilor) Amandelstraat 65, Haga — Maatschappij der Nederlandes Letterkunde (Societatea de Literatură Olandeză), Rapenburg 70-74, Leiden — P.E.N. Club: Duindoornlaan 1, Bentveld.

PERU ● Centro del P.E.N. International Apdo, 1161, Lima — Asociación Nacional de Escritores y Artistas Jirón de la Unión Belén 1054, Lima.

PORTUGALIA ● Sociedade de Escritores e Compositores Teatrais Portugueses Avenida Duque de Loulé, 111 — 1º Lisboa.

PUERTO RICO ● Sociedad Puertorriqueña de Periodistas y Escritores, 107 Fortaleza St., San Juan.

REPUBLICA POPULARĂ ALBANIA ● Asociația Artiștilor și Scriitorilor 144 Kemal Stafa, Tirana.

REPUBLICA POPULARĂ BULGARIA ● Sluz na blgorskite pisateli (Uniunea Scriitorilor Bulgari) Anghel Kănčev 5 A, Sofia — P.E.N. Club: Anghel Kănčev 5 A, Sofia.

REPUBLICA SOCIALISTĂ CECOSLOVACIA ● Svaz Československých Spisovatelů (Uniunea Scriitorilor Cehoslovaci) Národní tř. 11, Praha 1 — Svaz Slovenských Spisovatelů (Uniunea Scriitorilor Slovaci) Obrancov Mieru 8 A Bratislava ● P.E.N. Club Rajske Zahrady 1839/1 B, Praha 3.

REPUBLICA POPULARĂ CHINEZĂ ● Uniunea Scriitorilor Chinezilor. 67 WangFu Ta Chieh, Pekin — P.E.N. Club: Victoria Park Mansion, 15 th Floor, Flat A. Paterson Street, Hong Kong

REPUBLICA POPULARĂ DEMOCRATĂ COREEANĂ ● Uniunea Scriitorilor Coreeni Phenian.

REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ ● Deutscher Schriftstellerverband (Uniunea Scriitorilor) Friedrichstrasse 169, Berlin W. 8 — P.E.N. Club: Alexanderstrasse 7, Berlin 102 — Büro für Urheberrechte (Biroul pentru Drepturile de Autor): Clara-Zetkin — Strasse 105 108 Berlin

REPUBLICA SOCIALISTĂ FEDERATIVĂ IUGOSLAVIA ● Savez Knjizevnika Jugoslavije (Uniunea Scriitorilor Iugoslavi) Francuska 7, Beograd — Udruženje Knjizevnika Srbije (Asociația Scriitorilor din Serbia) Francuska, 7, Beograd — Savez Knjizevnika Makedonije (Uniunea Scriitorilor din Macedonia) Ul. Gocce Delcev 18, Skopje — Savez Knjizevnika Provodilaca Jugoslavije (Federația Traducătorilor Iugoslavi) Dositejeva 12, Beograd — Savez Knjizevnika Slovenije (Uniunea Scriitorilor Sloveni) Tomšičeva 12, Ljubljana — P.E.N. Club (Serbia): Francuska br. 7, Beograd — P.E.N. Club (Slovenia): Tomšičeva 12, Ljubljana — P.E.N. Club (Macedonia) Ul. G. Delcev 18, Drustvona Pisatelice, Skopje — P.E.N. Club (Croatia): Trg. Republike 7/1, Zagreb.

REPUBLICA POPULARĂ MONGOLĂ ● Mongolın Zohioleidin Horoo (Uniunea Scriitorilor Mongoli) Ulan-Bator.

REPUBLICA POPULARĂ POLONIA ● Związek Pisarzy Polskich (Uniunea Scriitorilor Polonezi) Krakowskie Przedmieście 87, Warszawa — Penclub: Pałac Kultury i Nauki, Warszawa.

REPUBLICA POPULARĂ UNGARĂ ● Magyar Írók Szövetsége (Asociația Scriitorilor din Ungaria) Bajza u. 18, Budapest VI — Magyar P.E.N. Club: Báthory utca 10, Budapest 5,

REPUBLICA DEMOCRATĂ Viet-Nam ● Asociația Scriitorilor Vietnamezi 51, Tran hung Dac, Hanoi

REPUBLICA FEDERALĂ A GERMANIEI ● Verband Deutscher Übersetzer Literarischer u. Wissenschaftlicher Werke (Asociația Traducătorilor germani de opere literare și științifice) 7 Stuttgart — Bad. Cannstatt, Im Geiger 53, — Literarische Union: 6639 Beckingen — Saar Schulstrasse 8 Saarbrücken — Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer (Asociația Federală a Interpreților și Traducătorilor): 6728 Germersheim, Blaulstrasse I — P.E.N. Club: Sandstrasse 10, 61, Darmstadt

RHODESIA ● P.E.N. Centre 28 Mull Road, Belvedere, Salisbury.

SPANIA ● Sociedad General de Autores de España Fernando VI, 4, Apdo 484, Madrid — Asociación Profesional de Traductores e Interpretes Biblioteca Nacional, Paseo de Calvo — Sotelo 20, Madrid — Asociación de Escritores y Artistas Españoles Calle de Leganctós 10 Madrid — 13.

STATELE UNITE ALE AMERICII ● Poetry Society of America 142 East 5 th Street, New York 16, N.Y. — American Translators' Association PO BOX 489, Madison Square Station, New York, N.Y. 10. ● 10. — The National Translation Center 26 21 Speedway, Austin Texas 78 705 — P.E.N. Center 31 West 12 Street, New York II, N.Y. — P.E.N. Club: BOX 144, Encino, California 91316, — P.E.N. Club: 156, Fifth Avenue, New York, N.Y., 10010.

SUEDIA ● Sveriges Författareförening (Soc., Autorilor Suedezi) Författargården Lilla Hornsberg, Stockholm K. — Svenska Översättarförbundet (Asociația traducătorilor suedezi) Lappkärrsvägen 47, Stockholm 50 — P.E.N. Center Tryckerigatan 2, Stockholm 2.

TUNISIA ● Institut des Belles Lettres Arabes 12 rue Dyemaa el Haoua, Tunis.

TURCIA ● Türk Dil Kurumu (Societatea turcă de lingvistică) Ankara, — Türk Edebyatçılar Birliği (Asociația Scriitorilor Turci) Ankara Caddesi, Cagaloglu Yokuşu, 40 Istanbul — P.E.N. Club: P.O. Beyoglu 195, Istanbul.

UNIUNEA REPUBLICILOR SOCIALISTE SOVIETICE ● Sojuz Pisateley SSSR Ul. Vorovskovo 52, Moskva.

URUGUAY ● Colegio de Traductores Públicos del Uruguay 25 de Mayo 395, piso 3 ap. 5, Montevideo — P.E.N. Centre Montevideo, Constituyente 1711.

VENEZUELA ● Asociación Nacional de Escritores, Venezolanos, Velásquez a Miseria 22, Apdo. 429 Caracas.

VĂ INVITĂM SĂ RĂSPUNDEȚI

VĂ INVITĂM SĂ VĂ DISTRAȚI

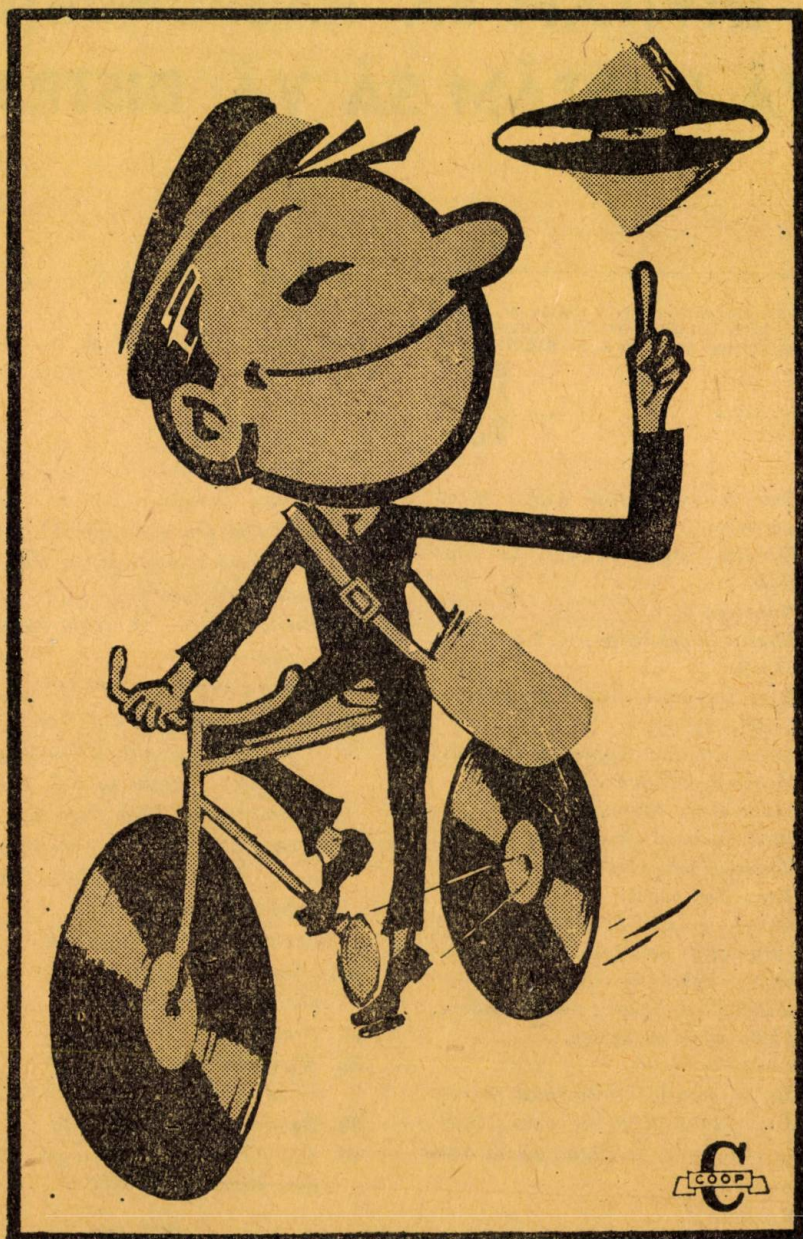
Aveți aici răspunsurile exacte la cele 40 de întrebări ale textului alcătuit de Liana Anghel și tipărit la pagina 267

1. Zeul visurilor, fiul nopții și al somnului.
2. Librarul englez Brewer, în anul 1830.
3. Napoleon I.
4. *Thalia*, *Euphrosina*, *Aglae*.
5. *Ctinele*.
6. René Descartes, filozof francez (1595—1650).
7. *Stratus*, *Cirus*, *Cumulus*, *Nimbus*.
8. Marea de Marmara.
9. Carol Benz (Germania).
10. Prin frecarea chihlimbarului (în limba greacă: *elektron*).
11. Juan Fernandez.
12. Marele pianist I. Paderewski.
13. „*Manoil*“, de Dimitrie Bolintineanu, apărut în 1855.
14. „*Fidelio*“, de Ludwig van Beethoven.
15. Șlefuitor de diamante.
16. Laurei de Novi.
17. De la numele arhitectului francez Jules Mansard, la ale cărui clădiri, în stil baroc, întilnim prima oară „mansarda“.
18. Francisc I.
19. Ornythorincul.
20. Gertrud Ederle (în anul 1926).
21. Pedagogul elvețian J.H. Pestalozzi (1746—1827).
22. Rășină fosilă produsă de pinii erei terțiare.
23. Johannes Gensfleisch de Sargeloch.
24. Richard Wagner (1813—1883).
25. *Persia*.
26. *Insula Malăca*.
27. *Vechii mexicani*.
28. *Gemma Donati*.
29. *Krakatoa* (insulele *Sonde*).
30. Pe vremea romanilor, în băile lor numite „*therme*“.
31. *Tomma Carn*. A trăit 207 ani (1588—1795).
32. Garda elvețiană a Papei.
33. Pe turnul înclinat din Pisa.
34. *Calliope* (elocvența), *Erato* (elegia), *Polymnia* (poezia lirică), *Urania* (astronomie), *Clio* (istoria), *Euterpe* (muzica), *Terpsichore* (dansul), *Thalia* (comedia), *Melpomene* (tragedia).
35. Cervantes (la 23 aprilie 1616).
36. „*Devă*“ era numele zeilor luminoși la vechii indieni.
37. Franța.
38. *Nercomen* (geamgiu), *Cawley* (lăcătuș), *James Watt* (mecanic).
39. Baudelaire, în anul 1848.
40. Balakirev, Cui, Mussorgski, Borodin, Rimski-Korsakov.

CARTEA ȘI DISCUL LA DOMICILIU

LE OBȚINEȚI ADRESÎNDU-VĂ LIBRĂRIEI CENTRALE A
COOPERĂȚIEI DE CONSUM București Str. Serg. Nuțu Ion 8—12

® centrul de librării bucurești ®

CARTEA

de specialitate care vă interesează o găsiți la librăriile:

● MIHAI EMINESCU

Volume de poezie;
Literatură beletristică;
Lucrări de sport.
Bd. Republicii nr. 5
telefon 15.87.61

● MIHAIL SADOVEANU

Cărți social-politice
Bd. G-ral Magheru nr. 6—8
telefon 12.49.53

● UNIVERSALA

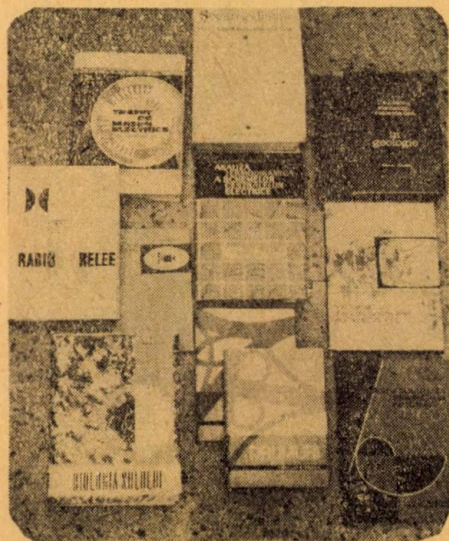
Albume de artă;
Lucrări de teatru;
Monografii.
Cal. Victoriei nr. 41—43
telefon 16.28.94

● LIBRĂRIA TEHNICĂ

Cărți științifice și tehnice
Bd. Știtul Măgureanu nr. 6
telefon 15.89.12

● SIMFONIA

Muzicologie;
Partituri.
Bd. Republicii nr. 5
telefon 15.87.61

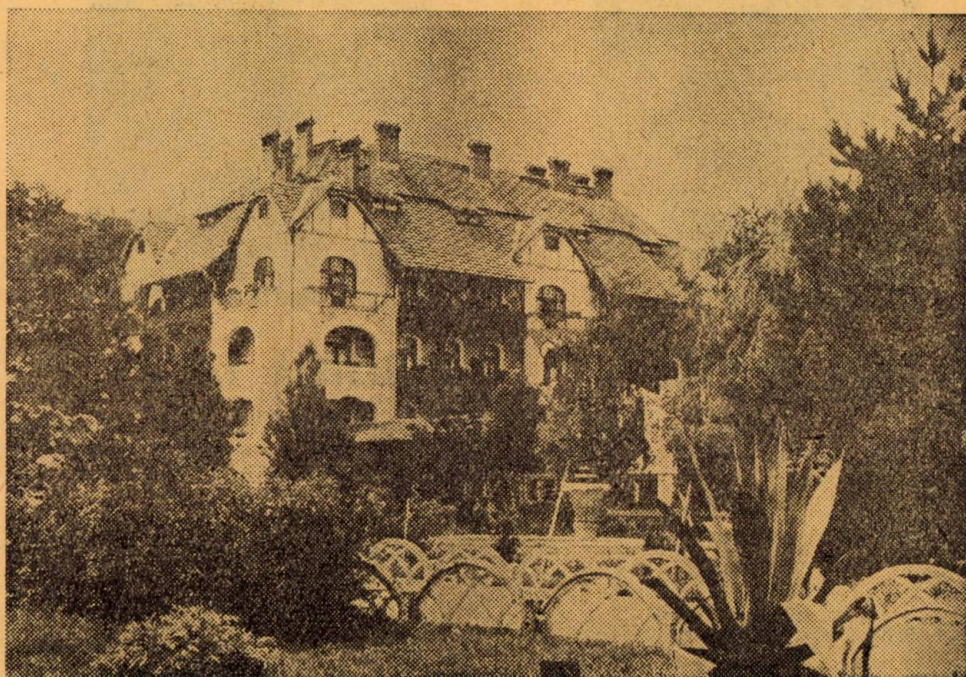
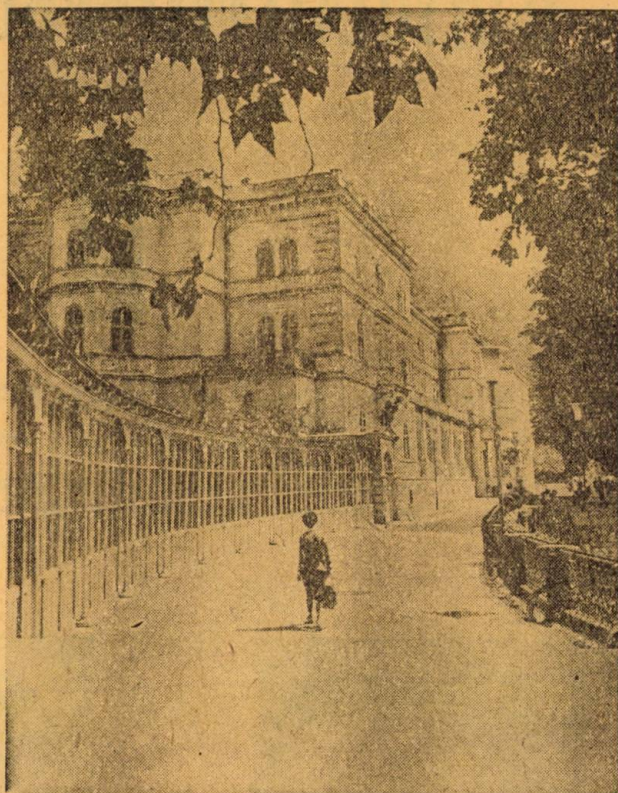
AGENȚIILE ȘI FILIALELE OFICIULUI NAȚIONAL DE TURISM vă stau la dispoziție cu numeroase servicii:

— Excursii pe itinerarii variate — la mare, la munte, în Delta Dunării, la mănăstirile din Nordul Moldovei, din Nordul Olteniei, precum și în alte zone turistice pitorești.

— Excursii în străinătate

— Bilete în orice sezon pentru odihnă și tratament în stațiunile balneo-climaterice.

ÎNSCRIERI ȘI INFORMAȚII
LA TOATE AGENȚIILE ȘI
FILIALELE O.N.T. DIN
ȚARĂ

6 DEVOTAȚI INTERPREȚI AI POEZIEI

AL

Pe scenă, la radio sau la televiziune, îi vedeți și-i auziți spunând versuri și întotdeauna vă încântă cu arta lor.

Ne-am gândit, de aceea, că poate vă interesează răspunsul, pe care l-ar avea de dat la următoarele două întrebări:

1. Ce v-a făcut să vă dedicați cu atita pasiune poeziei?
2. Care dintre poeți, fie români, fie străini, vă sînt cei mai intimi?

AURA BUZESCU

1. *Nimic altceva decît darul, cu care m-a înzestrat natura. Această sensibilitate, care a fost dăunătoare sănătății mele.*

2. *Români: Eminescu, Arghezi, Blaga; străini: Shakespeare, Baudelaire.*

CRISTINA TAOI

1. *Și, desigur, ar trebui să răspund exact, precis... Poate, tocmai partea de mister, de inefabil a poeziei. Poate, tocmai acel — cu totul și cu totul altceva — cum spune Nichita Stănescu.*

2. *Cel mai iubit: Eminescu. Cu pietate, încerc să mă apropiu de lumea sa, ca și de cea a lui Barbu, Blaga, Arghezi.*

FORY ETTERLE

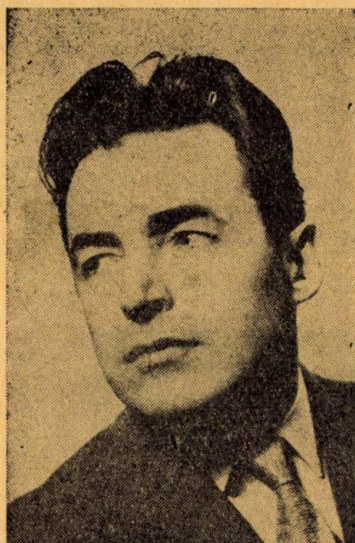
1. Am avut în liceu buni dascăli, care au știut să sâdească în noi dragostea pentru poezie — care ne-au îndemnat pe unii dintre noi să cerelăm mai în amănunt drumul — mai scurt în timp decît al altor popoare — dar alît de interesant și plin de deosebit farmec — parcurs de la întemeietorii poeziei românești pînă la poezia contemporană de atunci.

Deci, dragostea pentru versurile românești, de la deslăenitorii limbii noastre întru poezie pînă la marii noștri poeți de pe la începutul secolului.

Îndrăgostindu-mă de poezie, am citit din adolescență alît poezii francezi și germani în original, căci cunoșteam cele două limbi, cit și puținele traduceri ce existau pe atunci din poezia universală (Astăzi, un iubitor al poeziei are la îndemină un imens material de traduceri din toată poezia universală, de la antici pînă la moderni). Începînd din conservator, unde studiam monoloage în versuri din piesele dramaturgiei universale și românești, am căutat să adîncesc arta de a rosti versul. A început odată cu aceasta, pentru mine, un stadiu nou — de descoperiri în ceea ce privește marea dificultate de a reda — în cîteva versuri — profunzimea de sentimente — imensitatea de gânduri — umorul — delicatețea — concepția despre lume — a poetului. Această ucenicie grea, nu am terminat-o nici după mulți ani de carieră. Ce uriașă dificultate, spre pildă, să poți reda sonetele lui Eminescu sau Seara pe deal unde, ca și în monologul lui Hamlet, bogata lume de gânduri trebuie redată în alît de puține versuri. Această vastă concentrare de gânduri și sentimente în cîteva versuri face din poezie una dintre cele mai mari și mai iscusite descoperiri ale minții omenești. Pasternak afirmă că poezia este drumul cel mai scurt de a transmite idei. Cred că menirea actorului este să deschidă oamenilor acest drum. Cred că arta de a spune versuri rămîne una dintre cele mai dificile ramuri ale profesiunii actoricești.

Dragostei mele pentru versuri îi dătez și primul meu succes în teatru jucînd — elev de conservator fiind — rolul lui Christian de Neuvillette în piesa *Cyrano de Bergerac*, de Edmond Rostand, alături de Tony Bulandra.

2. Mă simt cel mai aproape de Eminescu și de Edgar Poe. Cu toată deosebirea dintre ei, universul adesea plin de fantastic al ambilor m-a atras în mod deosebit. Îi interpretez cu pasiune, dar m-am lovit și mă lovesc încă de mari dificultăți în redarea lor. Îi iubesc mai presus de alții — mari și ei — pentru că ei mi se par cei ce au izbucit — pentru mine în orice caz — să împlinească condiția esențială a poeziei: Crearea unui univers de ris și de muzică propriu. Găsesc, de pildă, că sonetul eminescian Cînd însuși glasul gîndurilor tace are o atmosferă izbitor de apropiată de a lui Edgar Poe. Manifestîndu-mi preferința, dragostea pentru Eminescu și Poe, nu mă pot împiedica să adaug că nu exclud alît de mulți poeți străini și români, pe care îi citesc și îi îndrăgesc.

LUDOVIC ANTAL

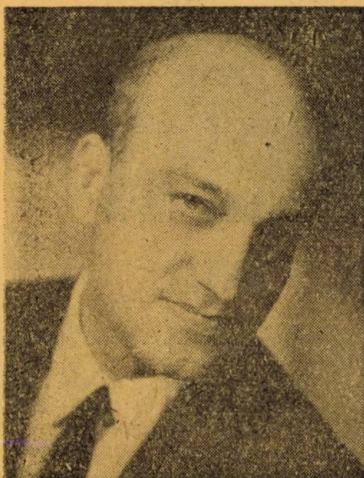
Încep prin a-l cita pe Tudor Arghezi:... cuvintele sînt comoara noastră de mare avuție.

Poezia este o floare miraculoasă a umanității. Poate că numai în esențele ei se află — cucerit și nemuritor — Cuvîntul. Poezia este lumină și muzică, învierea vieții și moartea morții — într-un cuvînt, cea mai frumoasă măsură a omului. Toate mașinile vor pieri; vor pieri și pentru că sînt pieritoare, și pentru că trebuie să fie pieritoare. Cuvîntul poetului nu va muri niciodată.

Sufletul meu se îmbracă cu cuvîntul poetului, pentru a nu-i mai fi alît de frig în univers: pe pămînt, sub pămînt și în cer. Cerul omului este și va fi tot cuvîntul poetului. Recitirea poeziei e,

poate, o indeletnicire nefolositoare. De aceea seamănă atât de mult sufletului meu. Tare-i urît omul care caută pretutindeni și-n orice folosul. Recit din plăcere, din bucurie. Sint ispitit să numesc și să consider recitarea un ritual închinat nașterii pe lume a cuvîntului. A cuvîntului care a săvîrșit, săvîrșește și va săvîrși în etern minunea comunicării între oameni. A cuvîntului care a devenit fiul poetului. Celebrarea acestui ritual o poate săvîrși numai acel care trăiește profund tulburarea acestei miraculoase nașteri. Pînă la nașterea cuvîntului, spațiile din tre oameni au fost, fără-ndoială, reci, monsturoase, cejoase, peste care au plutit, ca niște speranțe, — luminile ochilor lor. Pînă la nașterea cuvîntului, oamenii au fost — desigur — niște statui ale tuturor singurătății lor. De-abia cuvîntul — această pasăre a Paradisului — avea să aducă lumina, avea să propage căldura umană; de-abia cuvîntul avea să-i înlănțuie dulce.. Apoi, cuvîntul și-a zidit lăcaș înlăuntrul omului. De atunci cînd mereu în acest lăcaș tot ce adună în fragila lui desagă, în tulburătorul lui ghioc: miera cunoașterii, muzica ei. Puneți-vă la ureche ghiocul unui cuvînt: veți auzi simfonia mării primordiale deasupra căreia plutește lumina cuvîntului proaspăt zămislit. Frumusețea chipului omenesc este, aici, tot opera cuvîntului și a luminii lui neîntrerupte, tot așa precum șlefuirea de mare cîntec a pietrelor este opera apelor în eternă curgere. Sint stăpînit de credința că și sărutul este tot opera cuvîntului. Cuvîntul dinții trebuie să fi împrăștiat oltă uimire, că fără-ndoială, s-a cerut și gustat. Sărutăm de-atunci și vom săruta pînă în veșnicii izvorul fermecat al cuvîntului, arzătoarea lui fîntînă. Poet, și cuvînt, mîrire vouă!

2. Eminescu.

DINU IANULESCU

1. Am iubit poezia demult, încă de pe băncile școlii. Mai tîrziu, în anii adolescenței, am început să scriu eu însumi versuri. Astfel, stăruind îndelung

asupra poeziei, am încercat să împărtășesc și altora frumusețile ce mi se descopereau. Pe scenă sau în fața microfonului, am căutat să-i păstrez concentrarea de idei și sentimente, fără să allerez prin interpretare nimic din esența poetică. Incantația, ritmul, subtilitățile versului încerc să le redau cu fidelitate. Căci, după părerea mea, interpretul nu trebuie să „joace“, ci să recite, adică să lase cuvîntul poeziei.

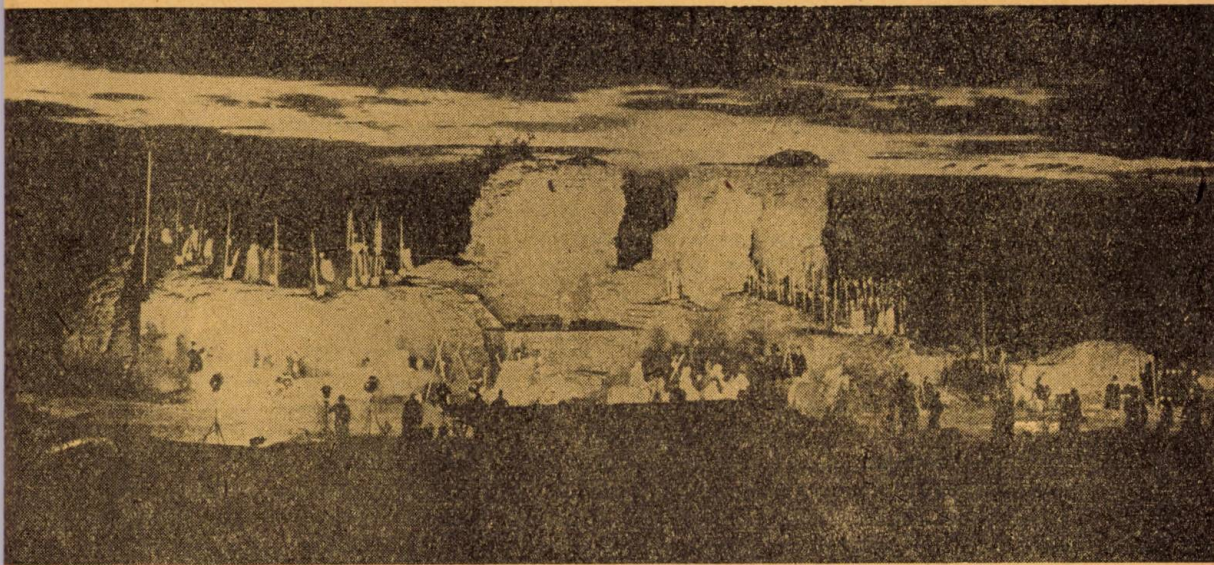
2. Rilke, Blaga.

FLORIAN PITTIȘ

1. De poezie m-am apropiat, aș putea spune, înconștient. Pregătindu-mă pentru examenul de admitere la Institut, am studiat multe poezii, pînă m-am fixat la cele pe care le-am prezentat în concurs. În felul acesta, am început să deslușesc „misterele“ acestui minunat gen literar. Mai tîrziu într-o vară, locuind la mare, lîngă vila ce-l găzduia pe Sviatoslav Richter, ce se afla în concediu, am putut constata ce înseamnă odihna pentru el. Ore în șir făcea game și arpegii, insistînd la pasaje ce i se păreau, poate, nerezolvate. M-am gîndit, atunci, de ce oare noi, actorii, să nu avem exercițiile noastre zilnice, care prin diversitatea lor să ne mențină și să ne amplifice polivalența resurselor artistice? Am început de atunci să studiez poezii în permanență, indiferent dacă într-o perioadă repet zilnic zece ore pe scenă sau pe platou, iar în alta mă aflu în vacanță la mare sau la munte. Privesc, deci, poezia prin prisma mea. Parafrăzind un scriitor, care spune: „scriu ceea ce aș vrea să citesc“, eu citesc ceea ce aș vrea să recit. Lucrez o poezie, ca pe orice alt rol, recitînd-o ca pe un monolog. Astfel a ajuns poezia prietena mea, de care nu mă despart „nici la bine, nici la rău“.

2. Ținînd cont de cele de mai sus, înțelegeți că nu pot avea un anume poet preferat, ci mai multe poezii care îmi sint apropiate. Ele aparțin, în majoritate lui Rilke, Allan Poe, Blaga, Ion Alexandru, Ana Blandiana, Geo Dumitrescu.

Sunet și lumină : Apus de Soare, piesa lui Barbu Ștefănescu-Delavrancea, interpretată în asfințitul soarelui, pe ruinele cetății Suceava.

2 dramaturgi

1 regizor

3 cronicari dramatici

răspund la o întrebare pe care ne-a sugerat-o lectura câtorva „puncte de vedere“ apărute nu de mult în unele rubrici de specialitate:

E SAU NU REALĂ AȘA-ZISA ASTENIE A TEATRULUI ROMÂNESC CONTEMPORAN?

N. CARANDINO

Întrebarea — trebuie să observ de la început — pare surprinzătoare, dacă nu raportată la realitățile înconjurătoare, în orice caz la ceea ce îndeobște se scrie despre aceste realități. Citim prin cronici prin articole și prin reportaje despre succesele repurtate de teatrul nostru înăuntrul și chiar în afara hotarelor, atât de surprinzătoare lucruri, încât uneori ne întrebăm dacă nu cumva și în materie estetică eroarea comună trebuie să triumfe împotriva adevărului singular. Există însă o conștiință individuală, care taie aripile imposturii și care obligă la verificări. Ne dăm seama atunci — după un examen sumar, dar comparativ — că mișcarea noastră teatrală a realizat în ultimii douăzeci de ani un program enorm. A ajuns în măsură să suporte adevărul, ca o medicație și nu ca un factor dizolvant. După o perioadă în care treizeci de scene au fost organizate, cu regizori, cu scenografi, cu actori, cu repertorii și cu respectivele ateliere, perioadă în care apelul la criteriile pur estetice era sau prea facil sau direct distrugător — iată că a sosit momentul consolidării pozițiilor cîștigate, momentul trecerii de la faza culturală la una artistică.

Ne dăm seama că în cadrul unei convorbiri este foarte greu să tratăm despre problemele atât de complexe ale scenei românești, fără să păcătuim prin omisiune, dacă nu prin superficialitate. Ne vom mulumi, de aceea, să notăm câteva păreri despre autori, despre regizori, despre actori și despre public, țăsind altui prilej obligația întârzierii în marginea dificultăților de scenografie, de costum, de lumină, de sunet, de aparatură tehnică etc. etc. Bineînțeles, cele ce spunem nu au pretenția de a constitui un verdict. Dorim doar să contribuim cu modesta noastră experiență la orientarea unei activități de interes comun, iar toate deficiențele noastre eventuale de pricepere să fie scuzate din perspectiva bunelor intenții care le însoțesc. În această materie, însă, a primelor principii, neglijarea unor evidențe considerate banale poate duce la consecințe greu reparabile. De aceea, este totdeauna preferabil să meditam și să ne informăm înainte de a trece la fapte.

Autori

Cînd ne oprim la problema autorilor, ridicăm implicit și pe aceea a repertoriului. Să începem cu cel străin. Organizația de stat a mișcării noastre teatrale impune anumite obligații de selectare; de vreme ce poporul plătește deficitele, avem datoria să-i oferim un supliment de educație, pe lângă delectare. Să nu plictisim publicul cu lucrări greoaie și cu caracter didactic, dar nici să nu-l obișnuim cu satisfacțiile ieftine și facile ale consumului curent. Firește, este o problemă de dozaj și fiecare director de teatru, demn de acest nume, pe lângă concesiile obligatorii făcute gustului comun, își va salva prestigiul stagiunii prin câteva excepții menite să deschidă în preocupările culturale locale o posibilitate nouă în artă, în serviciul unui public nou. Din păcate, formarea spectatorului nu se realizează, jucînd la întîmplare și fără pregătire de presă, de conferințe etc. etc. un clasic francez sau german fără ca filiația elină să fie măcar în elementele ei clarificată. După cum în zadar jucăm un Eugen Ionescu, înaintea unor oameni, care nu-l cunosc pe Wedekind, pe Strindberg și pe Pirandello. Revoluția culturală care s-a realizat în țara noastră, modificarea radicală a publicului cititor și spectator impune încă mulți ani de acum înainte o politică pedagogică a repertoriilor, politică urmărită cu perseverență, dar realizată cu finețe și fără pedantism. Toate teatrele noastre sînt astăzi pînă la urmă naționale și toate trebuie să servească ridicarea morală și intelectuală a națiunii. Fiindcă nu este îngăduit ca un teatru de stat să nu joace în douăzeci de ani nici un Shakespeare, nici un Molière, nici un Sofocle.

Cît privește pe autorii români, de la cei clasici și pînă la tinerii debutanți, să nu uităm că toate fusturile, toate generațiile și toate pregătirile — în limita valorii estetice — trebuie să aștepte, ascultîndu-i — satisfacție. Faptul că îl jucăm pe Vasile Alecsandri nu ne scutește de obligația de a îngăti generațiilor noi pe Victor Eftimiu. Sînt autori care au scris numeroase piese de valoare între cele două războaie și cităm dintre ei pe Ion Luca, Victor Ion Popa, Tudor Mușatescu, Mircea Ștefănescu. Căutînd prin opera lor și prin altele, mai puțin cunoscute, s-ar găsi ocazii de frumoase spectacole și prilejuri de a se îmbogăți tezaurul sufletesc al contemporanilor. Firește, exemplele pe care le dăm nu sînt exhaustive. Există și în generațiile următoare autori de prestigiu și de calitate. Multe din piesele lor trecute ar merita o reluare și destule noi ar putea fi încercate. Nu însă din mimetism și din lene intelectuală — fiindcă publicul preferă să vadă piesa în condițiile ei optime și se grăbește să judece comparativ și să condamne.

Dar problema problemelor, în acest domeniu, este a scriitorilor noi. Numărul scenelor, oricît de mare ar fi, nu este ilimitat, iar o stagiune nu poate cuprinde decît un număr forțat redus de premiere. În consecință, dificultatea accesului la public impune o selecție, o preferință. Cînd joacă libera concurență capitalistă, intervenția statului pentru a salva calitatea este anevoioasă. Mijloacele de care dispunem astăzi ne ușurează sarcina încurajării literaturii dramatice originale. Aceasta nu înseamnă însă ca un anumit nivel să prevaleze, ca piese de imitație absurdă, piese de ieftin polițism sau de falsă poezie să elimine de pe scenă opera unor scriitori tineri de nobilă calitate. De ce nu se joacă *Săptămîna patimilor*, de Paul Anghel, de ce așteaptă *Vlad Anonimul*, al lui Ion Omescu? De ce nu se mai vorbește despre *Arca Bunei Speranțe*, a lui I.D. Sirbu? Cunoaștem pe de altă parte două piese remarcabile semnate de Petru Manoliu: *Exilul poetului* și *Adevărul fîpă în gura mare*, alta, *Lucifer și Jupînița*, semnată I. V. Vojen; în așteptarea unei reprezentări, după cît se vede, improbabile, nu ar fi bine ca textele respective să vadă lumina tiparului, să apară, adică, în reviste lunare, dacă nu în colecții de specialitate?

Sistemul de a se limita hotărîrea la bunăvoința cadrelor pur administrative sau de a se lăsa în sarcina unor comisii incerte obligația de a nu citi 723 piese pentru a explica neacordarea premiilor, poate servi în cel mai bun caz drept *alibi*. Noi nu urmărim însă justificări; noi, toți, oamenii de teatru, mari și mici, avem obligația de a sprijini literatura dramatică originală, cu scopul de a permite nașterea, tipărirea și reprezentarea pieselor de calitate. Se știe că genul dramatic permite rareori apel la posteritate. Din această pricină, obligația morală a criticilor și a factorilor de conducere este mai stringentă.

Istoria teatrului este plină de autori asasinați, de piese sugrumate. Nu e vorba să încurajăm pe toți pensionarii care, dornici să-și rotunjească pensia și aflînd că la teatru se cîștigă (!), aștern pe hîrtie ineptii care nu depășesc nici interesul, nici nivelul mahalalei respective. Avem, în schimb, obligația de a descoperi pe autorul cel mare și necunoscut, de a promova o literatură dramatică originală, care să exprime la un nivel cît mai ridicat frămîntările epocii, drama omului contemporan.

Regizori

Hazardurile vieții și ale morții au lipsit mișcarea noastră teatrală de valori excepționale, care ar fi putut da în ultimii ani un ajutor neprețuit. Regizori și dramaturgi, ca Victor Ion Popa, Soare Z. Soare, Ion Sava, Ion Șahighian, au dispărut înainte de timp, fără să fi avut răgazul de a-și forma discipoli și fără a participa efectiv prin realizări și prin consilii la plămădirea teatrului de astăzi. Generațiile imediat următoare au crescut oarecum pe temelia principală a talentului nativ și trebuie să recunoaștem că acest talent a fost într-adevăr excepțional, de vreme ce el a putut suplini — în personalitățile de vîrf — lipsa unei ucenicii tehnice și discontinuitatea contactului cu mișcarea scenică de peste graniță. Este de remarcă, de asemeni, că acești primi continuatori — cu rarissime excepții — au păstrat chiar în tendințele lor moderniste, un simț al tradiției naționale și un echilibru întemeiat pentru ceea ce frecventările de înaltă cultură pot asigura ca afirmare de gust. Nu cităm nume. Ele sînt pe toate buzele.

Posibilitățile de contact internațional au sporit, însă, și generațiile noi au luat cunoștință de rezultatele artistice ale unor evoluții psihologice și sociale deosebite. Pe de o parte, frăgezimea vîrstei și capacitatea ei de entuziasm, pe de altă parte, superficialitatea pregătirii intelectuale și defectul mimetismului au determinat, în rîndul regizorilor noștri tineri, evoluții bizare, în concordanță, poate, cu idealuri beatnice și hippizante, dar în evident contrast cu preocupările și orizonturile locale. A început, în consecință, o serie de „experimente” și „demitizări”, mai puțin pregătite pe scenă decît în piesă. Tineri din provincie, debutanți din Institut, dezorientați și carieriști de toate vîrstele și de toate formațiile s-au grăbit să urmeze curentul. Așa se explică faptul că stagiunea precedentă a înregistrat mai multe experiențe decît rezultate și că autori clasici, români și străini, au fost deranjați din biblioteci și din repertorii. Rezultatele, bineînțeles, nu au corespuns temerarelor intenții. În schimb, dacă autorii, de la Shakespeare și pînă la Ghelderode, continuă să stea liniștiți pe soclurile unde li așezase posteritatea, nu s-ar putea spune același lucru despre temerarii directori de scenă care au încercat să-i clatine. După verificarea publicului și a criticii, unii dintre ei chiar, nemulțumiți de felul în care funcționase brigada de aclamații, nu s-au sfiit să se laude singuri. Tema lor principală era următoarea: mari și neînțeleși, ar beneficia de triumfuri în occident, în timp ce publicul și critica din țară i-ar primi cu indiferență. Dacă ecoul internațional al regizorilor noștri nu este nici atît de trandafiriu, nici atît de unanim, cît se afirmă, decalajul dintre pretențiile și rezultatele obținute este simptomatic. În occident, un public de beatnici a impus unui anume sector al vieții teatrale manifestări corespunzătoare acestui gust. Era firesc și folositor să se întîmple astfel. Întrebarea este dacă noi, în România anilor 1968, avem vreo rațiune ca, imitînd o modă europeană, să falsificăm gustul unui public, deocamdată, credincios, unui alt stil de artă și de viață. Profanările au avut însă un efect salubru. Odată primul „succes” de surpriză trecut, a ieșit în evidență temeinicia „cultului”. În schimb, două concluzii s-au impus. Modernismul promovat a fost în genere carențial — provenit, adică, din lipsuri de informație, de pregătire intelectuală, de abilitate profesională și, în al doilea rînd, el nu se datora — cu rarissime excepții — unei pasiuni de teatru, ci unei aspirații de notorietate.

Așa se explică faptul că, preocupați de a se „realiza” în cadrul mondial, cei mai mulți regizori uită de obligația pe care o au față de amărățile noastre condiții estetice locale. Numeroase scene libere în Capitală și toate scenele provinciei ar putea adăposti cu ușurință activitatea unor animatori care, disprețuind gloria și publicitatea ieftină, s-ar strădui să creeze actori și să construiască spectacole, așa cum au făcut, la vremea lor, Al. Davilla și Paul Gusti, ca să nu cităm decît două din cele mai strălucite exemple ale trecutului.

Dar unii domni regizori din vremea noastră cred că, în afară de regia pe care o semnează, nimic nu are importanță în spectacol, nici măcar textul lui Shakespeare.

Din fericire, împotriva unor asemenea concepții continuă să fie uelgătoare și suficientă — arma scriului.

Actori

Actorii, de care dispun astăzi scenele noastre, sînt calitativ la înălțimea celor din trecut. Există talente numeroase pe scenele Capitalei și tot atîtea pe ale provinciei, unele beneficiind poate de mai multă glorie decît deocamdată merită, altele nedreptățite în comparație. (Fenomenul discrepantei dintre valoare și celebritate este de altfel caracteristic vieții de teatru.) Dar actorii pe care îi avem au fost, pe de o parte, lipsiți de școala unor mari regizori, iar pe de alta, nu au avut în general prilejul de a juca alături de glorioșii interpreți ai generațiilor anterioare. Este tot alt de inutil să insistăm asupra cauzelor, cît să deplîngem inexistența remediilor. Actorul tînr trebuie să suplinească, prin studiu, prin reculegere, prin pioasă exaltare, tot ceea ce s-a irosit pentru totdeauna. „Învățați arta bătrînului cabotin”, sfătuia Gordon Craig pe juvenalii săi discipoli. Și numai un adevărat actor înțelege tîlcul ascuns al unui asemenea îndemn, același actor care nu uită că trebuie să-și înalțe necurmat sufletul, ca să poată ajunge pînă la dimensiunea eroilor celor mari. Fiindcă defectul principal, de care e pîndit actorul nostru, este facilitatea. Succesul la nivel scăzut și fără efort deosebit îi mulțumește adesea. Artă veritabilă cere, însă, o exaltare de cunoaștere și de viață, o personalitate capabilă să înțeleagă și să exprime tot ceea ce poate stăpîni.

Acestea fiind spuse, ca un indemn frățesc, să aducem însă închinarea noastră neprecupețită față de sacrificiul de fiecare clipă al „copiilor paradisului”. Nimeni nu arde deopotrivă lor cu mai nestînsă flacără, nimeni nu se risipește cu mai multă dezinteresare și cu mai multă dăruire — artei nemuritoare. (De aceea, ori de cîte ori le aducem în scris vreo obiecție, ne străduim să nu-i jignim și nu cunoaștem bucurie mai mare decît aceea de a reveni la prima ocazie care ni se oferă.)

Publicul

Ca să fim luceferi, trebuie să-i luminăm. Nimeni nu contestă comoditatea modernismului ostentativ. Cînd nu știi mare lucru, e preferabil să-ți atribui ignoranța profunzimii și lipsa de calificare — misterului. Dar o nouă pătură intelectuală a început să ne urmărească atent. Oamenii de carte au căpătat obiceiul de a gîndi și de a verifica. Argumentul de autoritate nu mai are trecere în ochii lor. Ei nu mai acceptă nici afirmațiile categorice, nici reclama sistematică, nici manifestările — clinice — de autosatisfacție.

Pentru acest public entuziast, dar lucid, pregătit, dar capabil de adeziuni spontane, pentru acest public scriem — convinși fiind că puritatea lui de suflet este sprijinul fermității noastre critice.

Cronicarul dramatic nu este în realitate decît exponentul publicului luminat. Investirea, pe care o capătă din partea ziarului sau a revistei, este (sau nu este) ratificată de cititori. Numai această ratificare transformă un nume curent într-o „semnătură”.

Există două categorii de excepții la acest adevăr curent. Sînt croniciari care, dintr-un motiv sau altul, iscălesc altă părere decît a lor proprie — și sînt alții — care semnează părerea posterității!

MIHAI DIMIU

Cum sper că nu se cere un răspuns convențional — sau, chiar dacă se cere, nu l-aș da — voi spune lucrurilor pe nume.

Da. Este o astenie reală. Deocamdată, dramaturgia *zace-n pat bolnavă, / Gingașă și somnoroasă, / Ca pe-o țară / De argint, o chiparoasă...* Într-adevăr, în ultima vreme, e o frecvență scăzută a pieselor care să răs-

pundă întrebărilor omului de azi. Cel mai adesea, nu numai că nu răspund unor atari întrebări, dar nici măcar nu le pun. Sau, ceea ce e și mai regretabil, „se fac” că le pun — și procedează de asemenea manieră, încît, încă de la actul prim știi concluzia celui ultim. Mult trimbițata „dezbateră de idei” apare de fapt pauperă, previzibilă și simulată. E de neînțeles cum, într-o epocă în care tuturora ne plesnește capul de multitudinea și acuitatea problemelor, zilnic altele — pe care simțim nevoia să le elucidăm, spre a ne face datoria față de cei din jur și față de noi înșine, — în această epocă patetică, de ideologie densă, dinamică, angajată și utilă, gîndirea multor dramaturgi se tirie. Nu numai că încercătura de idei le e minimă, dar, adesea, e mimată, aduce idei de import, „din pachet”, copiază epigonice modele de ațurea — poate necesare acolo, în orice caz organice acolo, dar la noi inconforme și deci pernicioase, grefe de creier de la organisme de altă specie. Și grefe nesolicitate, căci creierul nostru e bun! Ce rost au toate aceste piese hibride, semnate românește, în care străvezi prezențe celebre altunde? Cînd la noi, în folosul nostru, sînt atîtea lucruri de gîndit și — mai ales — de regîndit, ce rost are să furăm de prisos și la rezezeală — peste gardul vecinului?

Din păcate, nu numai la dramaturgii neormați întîlnim acest exces de „informație”, dar chiar la unii din cei afirmați surprindem diformația. Sînt dramaturgi notorii, la noi, pe care-ți vine să-i întreb: „De fapt, cine ești?” Fiecare piesă le e altfel. Cu totul altfel.

Prea cu totul altfel. Și nu fiindcă ar reprezenta o nouă căutare efectivă, ci doar fiindcă se lasă ademeniți după un nou autor la modă.

De cînd aștept o piesă, care să nu se prefacă, să nu fie confecționată prin colaj — ci să însemne o trepidăție sinceră, o uimire autentică, o obstinație reală și nobilă, o explozie veritabilă, o cărămidă temeinică la ceea ce construim în România...

Lipsește deci, deocamdată, piesele mari, echivalente actualității.

Inerent că nu descifrăm nici pe cele care să sugereze durabilitatea. Raportați la criteriile generațiilor viitoare, dacă sîntem într-adevăr cei pe care-i schițează unele piese recente, — sîntem lamentabili! Dar așa de lîncezi sîntem pe dinăuntru, așa de străini față de noi înșine, așa de artificioși? Raportați la înseși criteriile noastre — ne e evident că nu noi sîntem așa, ci unele dintre oglinzi.

Dorim piese, care să reflecte omul contemporan așa cum e. Și asta, la un nivel de artă care să-i mulțumească exigențele. Și să treacă peste timp. Ce folos, că anumite comedii „de actualitate” se joacă doar cu casa închisă dacă făptura lor literară e moale, rărită și scămăoasă?

Celelalte genuri literare au luat-o mult înaintea dramaturgiei. Dramaturgii noștri sînt datori omului de azi. Capodopera. Omul de azi o merită. Dramaturgia noastră contemporană e astenică... O spun cu infinită părere de rău, și de pe poziția unui regizor pentru care sprijinirea dramaturgiei originale e o profesiune de credință: din cele aproximativ 40 spectacole montate pînă acum, aproape 30 sînt pe texte românești:

Astenia e o boală gravă? Nu. Dar poate favoriza boli grave. E incurabilă? Pentru un organism astenic, cum e cel al literaturii românești în momentul de față, astenia dramaturgiei nu poate deveni cronică, determinantă, ci reprezintă doar o etapă explicabilă într-o „criză de creștere”. Adesea, o asemenea stare vag malativă e salutară: atrage atenția, determină activizări care conduc la întrenări totale, la prelungi și plene perioade de energie. Nemulțumirile îndreptățite nu pot genera decît ameliorări, atunci cînd cei datori sînt, totuși, capabili. Și dramaturgii noștri pot fi. Unele semne de resurrecție la autorii consacrați, unele nume noi ne fac să credem că această astenie e o simplă și trecătoare astenie, care anunță primăvara.

PAUL EVERAC

Poate că nu atît o astenie, cît o anemie, o lipsă de globule roșii, față de un număr destul de mare de leucocite. Sau, ca să ne menținem pe acest tărîm clinic, o tulburare de metabolism, întrucît energiile absorbite nu se transformă în dinamică vie sau creează arderi factice, în loc de incorporare de substanță. După părerea mea, substanța se împuținează pe măsură ce spectaculosul crește, crește în sine, pentru plăcerea de a crește. Într-o lume cu prea multe spectacole, sensul fiecăruia din ele, raportat la atîta multitudine, pare mai caduc, trece mai repede, absorbit din urmă de altele. N-ai timp să inhalezi un

lucru, să-l lași să-și producă rezonanța, să-și așeze franjurile ultimelor sale înțelesuri, că a și venit din urmă un altul, spectacol și el, mai spectacol decît primul, mai exhibitiv și colorat, și ți-a luat pentru o clipă ochii și mintea. Pentru o clipă, însă, fiindcă spectacolul își stinge luminile repede. Numai ideea, cuvîntul, vraja sensului încorporat, sensibilizat, numai acestea își prelungesc luminiscența multă vreme, ele, aceste maltratate pretexte alcătuiesc materialitatea vie a frumosului, carnea lui persistentă. Teatrul nostru s-a lansat în direcția spectacolului și în general ideile lui sînt idei de spectacol. Substanța ogosului teatral, singele cald, roșu, ale cărui pulsații întrețin ritmurile gîndirii omenești, acestea nu se desfășoară în toată plenitudinea lor încă.

Sîntem foarte bine plecați, aș putea spune foarte europeni, în sensul spectacolului nostru, al punerii în pagină (recte, în scenă), al grafiei spectacologice; nu sîntem încă destul de români, adică destul de noi-inșine, destul de contemporani în bătaia deschisă a ideilor. Și asta, poate, pentru că foarte multă vreme ne-am bătut cu clișeele, să scăpăm de clișee. (Clișeele nu eram noi. Clișeele nu sîntem niciodată noi. Creația începe dincolo de ele.)

E adevărat, sîntem cam imitativi. Unii merg cu imitația pînă la parafrază și pastişă. Alții se autoimită de multă vreme. Dar substanță, cred că avem. Cu puțină răbdare... Cu puțină reculegere... Cu puțină odihnă *deasupra*... (Doar asteniile și anemiile se vindecă la înălțime!...)

Nu cred că trebuie să facem transplantări (cum încearcă unii) sau cure de ape minerale (cum ne sfătuiesc alții). Trebuie să lăsăm numai circulația singelui mai nestînjinită, să dăm drumul la mai mult singe în piesele noastre...

RADU POPESCU

N-am știut pînă astăzi, că s-a găsit cineva care să emită ideea și expresia de „astenie” a teatrului nostru contemporan, căci mi le-aș fi putut nota, printre altele de neuitat — prin năstrușnicia lor, fiind înveselitoare, fiind jalnică — idei și expresii care răsar zilnic, ca ciupercile după ploaie, pe întîiul și, uneori, chiar lăbărțatul domeniu al teatrului.

La ce anume se va fi gîndit acest mare clinician de maladii imaginare ale teatrului, e foarte greu, nu numai de spus, dar chiar de presupus. Care să fi fost simptomele numai de el observate? Unde și în ce condiții să fi fost frapat de manifestările specifice ale maladiei? Cînd a putut constata reacțiile neînșelătoare, tipice, ale astenicului?

Și în primul rînd, cine e bolnavul? Căci „teatru”, ca atare, e ceva atît de general, de vag, încît aproape nu există, sau e ceva atît de cuprinzător, încît numai la simpla ipoteză a unei imbolnăviri a „teatrului”, te apucă spaima. Teatrul e o combinație sui-generis, fără a fi o sinteză, a numeroase arte: literatură, actorie, regie, pictură, muzică și, de o bună bucată de vreme, a numeroase tehnici. Împlîndindu-se, conlucrînd, combinîndu-se, constituindu-se într-un fenomen artistic nou și aparte, ele nu participă, la dozaj, cu doze egale, nu au aceeași importanță, nici pe departe: de pildă, dramaturgia este decisivă, creatoare, actoria este indispensabilă, regia sau pictura sau muzica sînt secundare (de asemenea în proporții inegale). În același timp, pierzînd ceva din autonomia inițială a fiecăruia (sau a celor mai multe), ele capătă, prin conviețuirea teatrală, prin evoluția naturală a teatrului, o forță și o lege a propriei lor existențe în combinație, care este una din marile realități ale teatrului (de unde, tendința permanentă de a se încălca una pe alta, neîncetata tulburare a dozajului, precaritatea echilibrului firesc, a cărui existență obiectivă, stabilă, rămîne, o pură noțiune estetică și teoretică).

Natural, „sănătatea” teatrului poate trece prin mici, sau chiar mari, crize, în fiecare din aceste elemente această situație explicîndu-se tocmai prin forța de viață, adică într-un fel, de *sănătate* a fiecăruia dintre ele. În plus, diferitele componente se pot, desigur, *infecța* unele de la altele (de pildă: actoria, de la regie; scenografia, de la regie, și invers; uneori, dar lent, latent, și în condițiuni foarte complexe, chiar dramaturgia se poate lăsa contaminată de forțele scenei, ale spectacolului), dar aceasta va avea drept rezultat ruperea aceluia echilibru pe care, printr-un simț și un consens mai mult sau mai puțin general, îl considerăm firesc, în mod obiectiv firesc, și va avea totdeauna, drept cauză, afirmarea unui plus de forță, de energie vitală, creatoare, a unuia dintre factorii componenți ai artei teatrale.

Astenie a teatrului?

Știe oare diagnosticianul, care anume fenomene morbide sînt cuprinse sub această denumire clinică? Știe el că „astenie“ înseamnă, după cum ne spune și numele, slăbiciune, dificultate a efortului, scădere a forței (*Sthenos*), datorită lipsei de comandă nervoasă sau psihică? Unde, în care zonă a teatrului, a putut descoperi simptomele unei asemenea slăbiciuni, ale unei asemenea oboseli de muncă, ale unei asemenea sterilități de creație?

În zona spectacolului? Sau în zona dramaturgiei?

Dar, în spectacol, în domeniul scenei, avem nu o pleiadă, ci o masă de actori, un nivel de talent mediu, cu care prea puține țări se pot mindri. Mă îndoiesc grozav de hiperbola entuziastă a lui Alecsandri, cu „românul care se naște poet“, dar dacă am să afirm că se naște actor, afirmația mea, mai ales în epoca pe care o trăim, abia mai este o hiperbolă: o spun cu dreptul experienței de cincisprezece ani, de cronică dramatică căruia i s-a reproșat, nu rareori, o excesivă severitate față de actori. Avem o pleiadă de decoratori, de pictori scenografi, care, reacționînd împotriva academismului-naturalist, al cărui nor gros a umbrit acum vreo cincisprezece-douăzeci de ani scena noastră, a adus în teatru un adevărat suflu nou, indiferent de tot ceea ce a putut introduce ca elemente și tendințe discutabile, dar fecund discutabile: o spun cu aceeași experiență de cronicar al tuturor spectacolelor bucureștene și al multor, foarte multor spectacole provinciale, de cronicar căruia i s-a reproșat nu rareori că nu acordă, în cronicile sale, atenția meritată de scenografie. Avem regizori foarte mulți, și printre ei nu puțini sînt cei ce merită calificativul de excelenți, nu numai pe baza, mai ușor acceptată de către o ușoară mentalitate snobă, a numeroaselor și răsunătoarelor succese obținute în străinătate: o spun ca unul, ca singurul, poate, dintre cronicarii dramaticei care a dus și duce o luptă năpăstiată împotriva primatului regiei, cu efectele foarte păgubitoare pe care le poate avea asupra operei literare, ca și asupra artei actricești, și care crede, în continuare, că trebuie să ducă această luptă. Dar asta e, cum se spune, altă poveste...

S-a referit, oare, infailibilul clinician la domeniul dramaturgiei? Aici, problema este mult mai complexă, mult mai complicată chiar, dar nu în legătură cu „astenia“. Știe el, oare, că dintre cele peste două sute de premiere pe care le prezintă, în fiecare stagiune, teatrele din țara noastră, peste o sută aduc în fața publicului drame românești scrise de dramaturgi contemporani? Știe el, oare, că drame românești de actualitate, și nu puține, dețin recordul numărului de spectacole, alături și peste dramele celor mai celebri dramaturgi străini? Știe el că la concursul de dramaturgie organizat anul acesta de către C.S.C.A., au fost trimise, din toate colțurile țării, peste 700 (citește șapte sute) de opere dramatice?

Atunci?

Țăranii spun: Pune, Doamne, straie gurii mele!...

DINU SĂRARU

În urmă cu doi ani, întrebarea își afla, în presa literară, și nu numai literară, un răspuns afirmativ, bogat argumentat, mai mult, însoțit de o vădită neliniște, rezultată și din compararea nu întotdeauna fericită și echitabilă a situației dramaturgiei cu succesele reale din alte domenii, în special din poezie. O anumită „criză“ a existat, așadar, în dramaturgia românească în anii 1964—1967, deși termenul folosit cu acest prilej mi se pare totuși nepotrivit, fiindcă scrisul scenic, prin însuși caracterul său complex, presupune un proces de acumulare și de distilare mult mai dificil, și apoi în judecarea fenomenului dramaturgic nu se poate în nici un caz face abstracție de realitatea scenică corespunzătoare momentului în discuție.

Recunoscut și peste hotare cu justificată admirație, teatrul românesc dispune azi, ca și în trecut de altfel, poate mai mult și mai strălucit, decît în trecut, de o pleiadă de talente actricești prestigioase, cu care s-ar mindri orice scenă europeană.

Mari spectacole românești au reușit să răsună succese la Paris, la Veneția, la Viena, ilustrînd în aceeași măsură virtuțile teatrului nostru și în domeniul regiei și scenografiei, domeniu despre care s-a scris elogios și substanțial și nu numai la noi.

Din acest punct de vedere, s-ar putea spune, rămânerea în urmă a dramaturgiei ar părea nejustificată. Într-adevăr, dacă am omite să observăm că succesele teatrului românesc se întemeiau totuși pe un repertoriu clasic, chiar dacă mijloacele de transcriere scenică erau și continuă să fie foarte moderne, inovatoare adesea.

O destul de bună bucată de vreme, raportul dintre repertoriul românesc și realitatea literară scenică a vremii a fost mai mult decât defavorabil interesului nostru și al oricărei culturi, în definitiv, de a se afla în pas cu timpul.

Să nu uităm, că am jucat *Cîntăreașa cheală* la nu mai puțin de 15 ani de la premiera ei pariziană, că de fapt continuăm încă să fim conservatori într-un domeniu, altfel, atât de eficient pentru experimentul teatral (dramaturgie), cum este Teatrul de buzunar. Și, cu toate acestea, de la primele semne de autentică receptivitate față de problematica reală a scrisului dramaturgic, ideea „asteniei” teatrului românesc a început să piardă violent terenul.

Nu-mi propun, în rîndurile de față, destinate unui almanah, să rezum fie și corect situația generală a dramaturgiei noastre, să explic necesitatea și rolul, la timpul său, al teatrului conștiincios moralizator și didactic, al comediei satirice cu tentă imediată și efemeră, ca un foileton de ziar, al dramotelei cu subiect intelectual reluînd fără ostentare în discuție dilema alegerii, Toate acestea sînt cunoscute, după cum sînt cunoscute și numele unor dramaturgi care au reușit să-și înscrie semnătura deasupra unor lucrări autentice, ca Horia Lovinescu, Aurel Baranga, Lucia Demetrius, Mihail Davidoglu, Alex. Mirodan, Paul Everac.

Ceea ce mă interesează cu acest prilej și ceea ce bănuiesc că interesează și cititorul, este să încerc să supun atenției o realitate literară de ultimă oră, conținînd germeii dezvoltării viitoare a teatrului românesc. Dezvoltare în deplină concordanță cu preocupările, eforturile, dificultățile, înfrînte în cadrul acestui fenomen în general. Departe de a fi străină de interesele spectatorului din România, cum s-a crezut de către atîția agenți culturali improvizați și acerbi sfătuitoari administrativi, această dezvoltare a scrisului dramaturgic tinăr reflectă cu deosebită acuitate o problematică majoră, în care regăsim atîtea din întrebările care ne obsedează ființa intimă.

Revenînd la termenul astenie, trebuie să spun că anii 1967—1968 reprezintă pentru literatura scenică românească un moment favorabil, destinat să deschidă frumoase perspective. Dar, înainte de a sublinia virtuțile acestui moment, socotesc necesar să relev contribuția substanțială la promovarea fenomenului a unor dramaturgi ca Horia Lovinescu (*Omul care și-a pierdut omenia, Petru Rareș*), Aurel Baranga (*Sfîntul Mitică Blajinu, Opinia Publică*), Paul Everac (*Simple coincidențe, Patimi*) ale căror ultime lucrări reprezintă tot atîtea tentative de autoritate de a sparge șablonul, de a înlătura convenția, de a repudia anecdoticul, de a se adresa filozofiei existenței.

Și, iată, ne apropiem de răspunsul la întrebarea dumneavoastră. Ca un răspuns direct la efervescența înregistrată în literatura dramatică în acești ani, în 1967, sub egida Uniunii Scriitorilor, a Secției de dramaturgie, se instituie *Premiul criticii teatrale* — acordat celui mai reprezentativ debut al anului. Se autentifică astfel o realitate, căreia, și e neapărat necesar să o spunem, nu teatrul, nu scena, ci *presa literară* i-a creat condițiile de manifestare — în periodicele literare, — și îndeosebi în vechea ediție a revistei *Luceafărul* care și-a făcut un merit de necontestat din a promova și susține tinăra dramaturgie — au început să apară semnăturile unor nume necunoscute, dar investite cu darul de a se întipări în memoria cititorului și, poate, a spectatorului. Așa au apărut: Leonida Teodorescu, Iosif Naghiu, Marin Sorescu, Sorana Coroamă, Mihai Neagu Basarab, Paul Cornel Chițic, Dumitru Solomon, Ilie Păunescu, M. Popescu, Paul Anghel, Cornel Omescu. Cenaclul revistei *Luceafărul* mai întîi, unde cu actori se interpretau piesele unor debutanți, apoi studioul destinat de Horia Lovinescu afirmării unor tinere condeie, diverse inițiative la Brăila, Botoșani și la Timișoara, au condus la creionarea tot mai sigură a unui adevărat reviriment pentru literatura noastră dramaturgică.

Remarcabilă apare, în acest context, ambiția unor regizori tineri de a se alătura dezinteresat eforturilor colegilor lor scriitori, și trebuie spus că, de la Radu Penciulescu la Mihai Dimiu, nu puțini sînt regizorii tinerei generații, care se pot mîndri cu o contribuție nobilă la promovarea unui fenomen atât de interesant, dincolo de erorile, de stîngăciile, de prejudecățile, de infantilismele chiar, înfrînte nu o dată în metaforele unora dintre creatorii numiți.

Eforturilor lor, li se impune răspunsul necesar al unei receptivități constante și nu mai puțin pasionate și aceasta se va putea dovedi în primul rînd în reprezentarea scenică încurajatoare a acelor lucrări care,

definindu-și condiția debutului, se fac în aceeași vreme ecoul talentului, ea și al timpului pe care îl traversăm în țara noastră și în lume. Să facem totul, trebuie, spre a evita pentru fiecare talent ceea ce nici noi văd că nu am reușit să evităm destinul *Danton*-ului lui Camil Petrescu.

DAN TĂRCHILĂ

Nu, nu se poate vorbi despre o astenie a dramaturgiei noastre, ci despre eforturile, succesele și insuccesele și, despre căutările nefinalizate totdeauna și mai ales despre timiditatea ei în pătrunderea complexității vieții noastre. Sau, poate, despre timiditatea dramaturgilor de a exprima complexitatea acestei vieți (teatrul fiind arta realităților dure, spuse pe față, am putea spune, arta realităților strigate în gura mare).

S-au importat, un timp, în dramaturgie, idei străine cărora li s-au croit haine românești. Și lumea n-a prea venit la asemenea piese.

Alteori, am crezut că înțelegem câte ceva din ideile societății noastre și ne-am grăbit să ne sugestionăm că am pus mîna pe adevărata cheie cu care să pătrundem în inima oamenilor, dar acele idei nu erau ale societății, ci ale dramaturgilor. Și lumea iar n-a venit la teatru. N-am înțeles multă vreme că dramaturgia face parte din politica noastră, dar nu din politica administrativă, ci din ideologie în cel mai înalt sens al cuvîntului (care e și singurul) și am asistat deseori la judecarea pieselor de către administratori, nu de către ideologi. Și încă s-ar mai putea spune și altele.

Dar astenie, categoric, nu! Dimpotrivă, reușitele teatrului nostru stau mărturie despre forța lui.

Cred în această forță, pentru că ea face parte din filonul de aur al realității socialiste și din vitalitatea noastră românească.

OLIMPIADELE MODERNE

Metopele templului lui Zeus din Olimpia concură la reconstituirea episoadelor ce alcătuiesc ciclul în care s-au succedat întrecerile olimpice, începînd din anul 776 î.e.n. și pînă la restaurarea lor modernă, în anul 1896, la Atena, cînd inițiativa și strădaniile pedagogului francez Pierre de Feri, devenit baron de Coubertin, au promovat la nivel prestigios noua olimpiadă.

Perioadei de pionierat i s-au alăturat evoluția și afirmarea pînă la consacrarea din zilele noastre. Cunoașteți palmaresul organizării edițiilor moderne ale jocurilor olimpice?

Atena (1896), Paris (1900), St.Louis (1904), Londra (1908), Stockholm (1912). Izbucnirea primului război mondial a întrerupt organizarea jocurilor olimpice programate din patru în patru ani, astfel, că abia cu cele de la Anvers, din anul 1920, omenirea își reia preocupările olimpice care continuă, astfel, la Chamonix (jocuri de iarnă) și Paris (1924), St.Moritz (jocuri de iarnă) și Amsterdam (1928), La Placid (jocuri de iarnă) și Los Angeles (1932), Harmisch Partenkirchen (jocuri de iarnă) și Berlin (1936). Al doilea cataclism mondial a întrerupt din nou ciclul olimpic, reluat apoi prin organizările din anul 1948, de la St.Moritz (jocuri de iarnă) și Londra, apoi Oslo (jocuri de iarnă) și Helsinki (1952), Cortina d'Ampezzo și Stockholm (jocuri de iarnă) și Melbourne (1956), Squaw Valley (cele de iarnă) și Roma (1960), Innsbruck (jocuri de iarnă) și Tokio (1964) și, în sfîrșit, Grenoble (jocuri de iarnă) și Mexico City (1968).

Vitrinele librărilor au adăpostit și în 1968, ca în toți anii, o serie importantă de cărți ale unor tineri scriitori în primă apariție.

La întrebarea: *Ce ne puteți spune, în 25 de cuvinte, despre debutul dumneavoastră editorial, unii dintre ei ne-au onorat cu următoarele răspunsuri:*

- GHEORGHE ANCA (*Inovații, versuri, E.P.L.*): Ceea ce am avut de gând n-a fost „debutul”, ci atestarea unui destin începător. Nu-l regret, orice i s-ar întâmpla, nu-l laud, nu-l umflu. Îl simt.
- MIRCEA CONSTANTINESCU (*Ciudățenii de familie, schițe și povestiri, E.P.L.*): Prima carte sau prima iubire, niciodată nu le uiți. Poate unde sînt imperfecte, chiar dacă, natural, n-o recunoști oricum. După aceea: ajustări, repetiții, digresiuni, exil...
- DUMITRU DINULESCU (*Robert Calul, schițe și povestiri, E.P.L.*): Amor pentru cuvinte, amor de tinerețe. Dar viața e un cactus și zimbetul protector țepul ei. Voi mai reflecta. Cuvintele nu mai dor, trebuie văzute.
- MIHAI ELIN (*Treaz între două cadrane, versuri, E.P.L.*): Există și literatură acolo. Sînt sătul de literatură. Privim prin ochelari cu vederea scurtă și uneori ne închidem într-o găoace găunoasă. Cine ne mai crede?
- GRIȘA GHERGHEI (*Nici o tangentă la inimă, versuri, E.P.L.*): Pierdem un timp pentru dezvoltare. Acolo în umbră îți se pun întrebări. Cine ești? Ce vrei? Încă nu-i pur și simplu să spui: Vă iubesc!
- PAUL GOMA (*Camera de alături, povestiri, E.P.L.*): Mulțumiri celor ce m-au „ajutat”, amînîndu-mi debutul pînă la 33 ani.
Fără ei n-aș fi aflat că nu poți scrie decît cu oasele conștiințios frînte.
- VINTILĂ ÎVĂNCEANU (*Cinste specială, versuri, E.P.L.*): Evident, apariție despre care unii au scos floretele de cauciuc, vrînd să-și consume bastonadele polițiste pe mine. Săbiuțele s-au transformat în bumeranguri...
- PETRU JALEȘ (*Menuet, versuri, E.P.L.*): Văd pălării și singurul lucru care mă condamnă este manechinul în frac care, oricum, stă în picioare, dar manechinul rămîne manechinul în frac oricum...
- VIRGIL MAZILESCU (*Versuri, E.P.L.*): Adevărații mei părinți sînt cuvintele și cu mult prea multă dragoste le-am jucat o farsă nebună de ziua lor: o zi ploioasă fără de sfîrșit.
- MARIN TARANGUL (*Trenos, versuri, E.P.L.*): Un volum foarte serios. L-am depășit considerabil. N-avea circuitul de perfecțiune, fluența dedesubtului, superbă panoramică, interpenetrarea acvatică și secretă a plamei care unifică totul calm.
- ADI CUSIN (*A fi, versuri, Editura Tineretului*): Eu ce să spun? O carte pe piept mă apasă... Înțelepciuni de moment! Pe lingă ziduri, spre casă, tristețea de-a fi un poet tînăr.
- GHEORGHE GRIGURCU (*Un trandafir învață matematica, versuri*). Serisul liric reprezintă (nu are rost ca să ne mințim) o energie negativă care ne ocrotește. Căci frica de viață e singurul scut real împotriva morții.

LITERATURA, ÎNTRE COPILĂRIE ȘI ADOLESCENȚĂ

a. CARE AR FI, ASTĂZI, PROBLEMELE ESENȚIALE ALE LITERATURII DESTINATE COPILOR ȘI TINERETULUI?

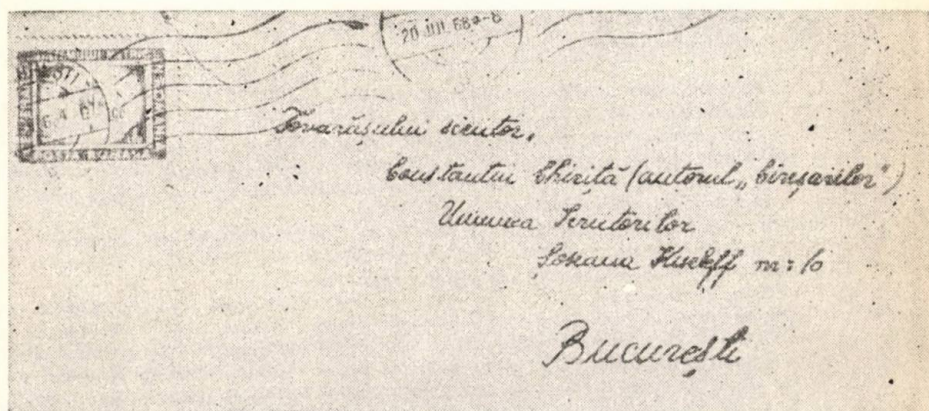
b. CE CĂRȚI SPECIFICE CREDEȚI CĂ VEȚI TIPĂRI ÎN 1969?

c. CONSIDERAȚI CĂ PĂRINȚII AU UN ROL IMPORTANT (ȘI CARE AR FI EL) ÎN ORGANIZAREA LECTURILOR EXTRAȘCOLARE ALE MICILOR CITITORI?

d. DAR ÎNVĂȚĂTORII ȘI PROFESORII?

● CONSTANTIN CHIRIȚĂ

(În locul unui răspuns direct, autorul *Cireșarilor* ne-a încredințat, spre a fi reprodusă în cadrul acestei anchete, următoarea scrisoare, pe care a primit-o din partea unor eleve de la liceul „Spiru Haret” din București: Munteanu Felicia și Erhan Irina (ambele, în clasa a VIII-a):

Era o zi de neuitat... era o zi luminoasă, proaspătă, dăruită de generoasa vară. Soarele își arunca sulilele-i de foc asupra orașului liniștit la ora aceea. Era o zi de neuitat... era ziua în care i-am întâlnit pe Cireșari în filele tăcute ale cărții. din ziua aceea am iubit atîta acești temerari; am iubit bunătatea lor, cutezanța lor, frumusețea

caracterului lor... din ziua aceea, i-am iubit deopotrivă pe Tic, ciufuliciei cu nasul cîrn, pe Victor și maturitatea gîndirii sale, pe Lucia, fata cu ochelari și cu suflet larg, pe Dan, gîmețul Dan, pe Maria și visurile-i gingașe, pe Ursu, intruchiparea forței și a devotamentului, pe Ionel, pe toți Cireșarii... din ziua aceea nu i-am uitat și ne pare atît de rău că aventurile lor nu mai sînt continuate. Cînd ne amintim de Cireșari încercăm o senzație neplăcută, senzația despărțirii de niște prieteni nespuse de dragi. De ce nu doriți să ne ajutați să fim mereu veseli? De ce atunci cînd ne amintim de Cireșari, de prietenii noștri din carte, să ne întristăm? Spuneți, e drept? Vorba lui Tic: de ce nu mai găsiți o vacanță frumoasă, o aventură... Sau măcar inventați niște pilule, pe care după ce le luăm să uităm că am citit asemenea carte, să ni se pară ceva cu totul nou. Dumneavoastră nu-i iubiți pe Cireșari? Nu, credem că nu-i iubiți îndeajuns. De ce le-ați dat atunci viață? Totuși îi mai iubiți. Sîntem sigure și de aceea vă rugăm atîta să continuați aventurile Cireșarilor.

Ajutați-ne, tovarășe scriitori! Vă rugăm nespuse de mult.

P.S. Și vă mai rugăm ceva... Am dori să corespundăm cu unul din copiii dumneavoastră. Și vă mai rugăm ceva... răspundeți-ne la scrisoare.

● VLADIMIR COLIN

a) Mă tem că problemele nu sînt decît o născocire (și nu întotdeauna fericită) a unor adulți periodic obligați să se ocupe de domeniul literaturii pentru copii, care le este, de cele mai multe ori, indiferent și pe care de aceea nici nu-l prea cunosc. Datorită buclucășelor lor crize de solicitare am putut astfel afla că școlarii vor să citească mai ales romane și povestiri oglindind viața pe care o duc în școală (realitatea asta, nefiindu-le familiară, stîrnește în rîndurile elevilor, după cum orișicine poate presupune, o curiozitate pe care bibliotecii întregi n-o vor putea încă multă vreme astîmpăra) sau că, de fapt, o literatură pentru copii nici nu există (basmul *Scufiței Roșii* constituind cartea de căpătîi a tuturor părinților, iar *Crimă și Pedepsă*, lectura preferată a odraslelor lor trecute de faza o-u, ou). Vă rog să mă iertați, după 15 ani de la publicarea primei mele cărți pentru copii, sînt sătul de probleme. Prefer literatura.

b) Editura Tineretului îmi va tipări, la sfîrșitul anului 1968, sper, un basm-roman (sau roman-basm, iată o problemă) intitulat *Dincolo de zidul de neon*, pledoarie pentru stimularea unor valori pe care le consider specifice umane (și care-mi sînt, așadar, scumpe), dar pe care un anume tip de civilizație (pe care-l detest) tinde să le deprecieze.

c) Da, în măsura în care sînt în stare, în măsura în care cunosc literatura pentru copii și nu se bazează numai pe (eventualele lor) amintiri din copilărie.

d) Idem (nu vă mirați: cu rare excepții, învățătorii și profesorii nu cunosc literatura pentru copii — a noastră sau cea străină — și nu se pricepe deci s-o folosească nici în cadrul activității pe care o depun la catedră. A le cere „organizarea lecturilor extra-școlare ale micilor cititori” rămîne, în asemenea condiții, un deziderat pios).

● MIOARA CREMENE

Întrebată fiind dacă „e vreo problemă” în literatura pentru copii, sînt tentată să spun: nici una! — fiindcă altminteri ar trebui să strig: „toate”... Și iată-mă paralizată. Cum să cuprinzi totul?... E ca și cum ai caligrafia cu lămîie, ai bate la mașină fără panglică, ai trimite la tipar o pagină albă. Vorbind despre multe, riști să nu reliefezi nimic... Și chiar în clipa cînd scriu (din nou) despre acest subiect, care nu mai este absolută mea specialitate (dar a rămas în memoria oamenilor legat de numele meu), mă cuprinde un strașnic sentiment al inutilității.

Fiindcă, dacă stau să adun paginile pe care le-am publicat în presă ori le-am citit la radio sau chiar la Uniunea Scriitorilor cu aprobări unanime și rezultate invers, efortul devine de-a dreptul întristător. Dar să nu renunțăm. Iată cîteva „probleme”, concrete:

1. Lipsesc, în vremea din urmă, revistele literare pentru copii. Spun: vremea din urmă, fiindcă au existat cîndva, ba chiar a fost un timp cînd apăreau săptămînal. Astăzi, după o perioadă în care au funcționat ca lunare, ele s-au transformat într-un soi de almanahuri cu caracter amuzant și didactic, în care spațiul pentru literatură a fost redus la foarte puțin. Dăinuia impresia că astfel de publicații ar exista, deoarece unele dintre cele vechi și-au păstrat titlul, în realitate însă conținutul e cu totul altul, uneori foarte reușit. (v. *Cutezători*), cu „comicsuri” numeroase, știri, la zi, reportaje, noutăți tehnice etc. Cit privește, însă, literatura, ea apare de foarte multe ori sub forma unor povestiri moralizatoare și este pusă, de fapt, să înlocuiască degetul ridicat al învățătorului. Prin urmare, prin intermediul revistelor, copiii învață că literatura e ceva foarte neplăcut: un soi de ulei de ricin servit cu dulceață...

2. E ciudat ce se întîmplă în sectorul editurilor. La 6 milioane de copii, pe care-i iubim și care — avem toate motivele s-o credem — vor deveni tot mai mulți, funcționează o treime de editură. *Editura*

Tineretului, așa cum numele o arată, nu se ocupă de cărțile pentru cei mici, decât în subsidiar. Chestiunea nu e nouă. Nu, chestiunea nu e nouă. Au fost promisiuni diverse. Au rămas promisiuni. Ce-i de făcut?

3. E disperantă lentoarea cu care se tipăresc cărțile. Tipografiile o explică astfel: În câteva culori, cu desene și număr redus de coli tipografice, lucrarea destinată copiilor cere specialiști și e puțin rentabilă. Ar trebui un alt fel de plan. În lipsa lui, direcția profită de orice ocazie, ca să amine, preferă să vire în mașini afișe sau cărți groase, fără desene, din care doar câteva acoperă planul trimestrial. În condițiile astea, munca redactorilor de la *Editura Tineretului* cu tipografiile, devine — s-o recunoaștem — de-a dreptul eroică.

4. Foarte prost plătiți (Legea drepturilor de autor face, în acest sector, discriminări revoltătoare), fără prea mari satisfacții morale, fără o revistă literară în care „să-și facă armele” cei tineri și să-și verifice cărțile viitoare, scriitorii mai vechi, nevoiți să aștepte ani de zile apariția unor volume la care efortul de concentrare e răsplătit printr-un venit modest, e de mirare că numărul scriitorilor veritabili e destul de restrâns în acest sector?... De altfel, între colegi, devotamentul pentru cititorul mic e privit cu justificată ironie la adresa lipsei de simț realist și practic. Afirmarea vocației e suspectată adesea de netalent și înclinată spre mesteșugăre... Între timp, „Comisia de literatură pentru copii” a Uniunii Scriitorilor s-a transformat într-o secție, — dar cei care o alcătuiesc sînt din ce în ce mai puțini. E ca la un joc de copii, în care, de câte ori toți se scoală în picioare, cineva trage scaunele...

P.S. Las comentarea „problemelor teoretice”, pentru Almanahul de anul viitor, cînd cele „concrete”, expuse mai sus, vor fi fost rezolvate (o spun fără ironie). În sprijinul convingerii că așa se va întâmpla, două sugestii: a) E nevoie de o revistă a Uniunii Scriitorilor. (S-a mai spus — știu. S-a mai promis — știu. Dar e nevoie!)

b) E neapărat necesar ca, în Comitetul Uniunii Scriitorilor, secția de literatură pentru copii să fie corect reprezentată printr-un număr corespunzător de scriitori activi, valoroși, care să discute cu competență problemele de ansamblu (și nu prin „cite unul”), ales „decorativ”, cu tacita speranță că va juca rolul pe care îl dețineau pe vremuri femeile în prezidiul cîte unei ședințe — erau și ele „reprezentate”. Există o convingere, după care scriitorii pentru copii nu trebuie să se amestece, atunci cînd vorbesc „cei mari”. Dar, oricît ar fi de bine intenționați, atunci cînd a ostarură foarte adultă, există porți — ale copilăriei — pe care unii nu mai încap...

● GICĂ IUTEȘ

a) Probleme de mare subtilitate pentru creatorul de literatură pentru copii, ca „specific” și „accesibilitate”, au fost atît de mult speculate în discuții teoretice și programatice, încît, la un moment dat, acel inefabil tărîm al copilăriei a fost restrîns la un țarc împănat cu precepte pedagogice. Eroi model în serie, limfatici și peltici, apăreau și dispăreau peste noapte în triste rochițele roz și bleu. Coordonațele unei realități unice, prin generozitatea subiectului, au început să funcționeze mecanic din voința unor „teoreticieni” (mai mulți decît oriunde) „specialiști în educația copilului” și, ca o formulă de sesam, scriitorul, timorat, deopotrivă de profesionalizat și depersonalizat, se afla pus în fața schemei triumfului mai sus citat, singura lui imaginație era să-l demonstreze echilateralitatea în orice istorioară sau roman...

Literatura destinată celor mai tineri cititori s-a pretins astfel a fi, dacă nu inclusă, cel puțin subordonată materialului didactic de instrucție, divizată tehnicist pe vîrste stricte: de la formarea deprinderilor (de la periștea de dinți) și pînă la misterele hotarului dintre bine și rău.

A fost, de ce să uităm? o bună bucată de timp, cînd literatura pentru copii nu a fost în atenția criticii (criticii noștri fugeau ca de dracu, pretextînd că nu au aptitudini pedagogice! Cînd de fapt se aflau în fața unei producții tehnice demne de repudiat ca atare). În această vreme s-a inventat și acel fermecător termen „literatură pentru copii, cenușărea literaturii pentru maturi”. Ca să glumim, am putea să spunem că aceasta a fost perioada „cherelei condurului”. Dacă, în ciuda tuturor lucrurilor, s-au scris niște cărți bune pentru copii, dacă numele unor scriitori s-au impus în acest domeniu, se datorează desigur, talentului cu care ei au evitat sau au respins cît au putut schemele și tendințiozitățile așa-zis direct pedagogice. Cred că problema principală a literaturii pentru copii se referă la procesul complex, de cunoaștere a lumii, că marea eroare este de a încerca să dai copilului o lume croită, chipurile, pe măsura lui, o lume cu dimensiunile contrafăcute, falsificate. A da copilului adevărul în pilule — colorate, îndulcite, vitaminate etc. — înseamnă a-l minți. A-l considera pe tînărul, foarte tînărul cititor, un permanent imatur, a-l înconjura mereu cu aer condiționat, înseamnă a-l înșela de o mie de ori. Frumusețea și calitatea vieții, uritul cu sublimul sînt deopotrivă în aerul pe care-l respiră copilul, încă din fașă, și nu problema de a-l feri de viață se pune, ci de a-l pregăti, de a-l pregăti și prin literatură, dacă se poate, pentru viață, făcîndu-l să înțeleagă viața, așa cum este ea în realitate.

Marca artă a scriitorului pentru copii este de a-și așeza cititorul în centrul universului, de a sădi în el sentimentul de viitor și demn stăpîn, căutînd mereu tonul, modalitatea prin care să-l convingă de asta.

b). *Atențiune Coraline*, care vrea să fie parodia unui roman de aventuri. Cît e de specifică, nu știu încă. Mă bizui cel mai mult pe faptul că tinerii cititori sînt mari amatori de umor. Oricum, am folosit tot arsenalul...

c) Cred că, în organizarea lecturilor extrașcolare, trebuie o mare aplicație și tact. Nu cred că trebuie interzis copilului nici un titlu, nu trebuie smulsă din inima lui nici o carte, cu brutalitate. E vorba despre arta de a-l învăța alfabetul marilor valori ale literaturii contemporane, clasice și universale. A-i forma gustul, nu a i-l impune. A-l pune să respingă singur ceea ce e maculatură sau imund. Dacă ar fi să mă refer la experiența proprie, am citit baotic, cu lăcomie, tot ce mi-a căzut în mină. Dar absolut toate cărțile interzise de tatăl meu (rupte în bucăți și aruncate în foc), le-am citit pînă la urmă, în locuri greu accesibile și de imaginat (pentru el!). Pe stiva înaltă de lemne, într-un butoi uriaș unde se punea toamna varză la murat, în pod, pe casă, după un horn, după miezul nopții, sub pătură, la lumina unei lanterne. Acest mod haotic de a îngurgita orice pagină tipărită s-a resimțit mult mai tîrziu.

● AL MITRU

a) Urmăresc de foarte mulți ani, la catedra de specialitate unde predau, ca și în alte școli din Capitală — rodul acestor cercetări urmînd să fie dat nu peste mult timp publicității — reacțiile spontane ale cititorilor copii, mai precis, ale aceluia care trec de la copilărie la adolescență, în fața unor opere literare în proză, poezie și teatru, ca și efectele tîrzii ale acestor opere asupra aceluiași cititor, în adolescență și ulterior, cu scopul de a trage de aici concluziile care se impun.

Experimentul l-am făcut metodic, cu răbdare și, de bună seamă, cu concursul unor colegi profesori, în toți acești ani, atît pe baza lecturilor din literatura noastră, cît și din cea străină, din scriitorii clasici, ea și din cei contemporani.

Rezultatele, uneori în acord, alteori în dezacord cu critica noastră literară, nădăjduiesc să fie, în bună măsură, cît mai complete și edificatoare și vor fi expuse deschis și obiectiv, ținîndu-se seama numai de interesul dezvoltării literaturii noastre destinate tineretului, de folosul cititorului copil de astăzi, care, fără să mai poată fi comparat, firește, în multe privințe, cu cel de acum patruzeci-cincizeci de ani, rămîne, cu toate descoperirile științei și tehnice actuale, tot un copil și nu un adult în miniatură, cum vor să își imagineze unii. (Deoarece, așa cum arăta, cu ani în urmă, pe bună dreptate, în *Estetica* sa, Tudor Vianu — și cum confirmă, sub o altă formă, dar cu același fond de idei, un mare cercetător apusean, astăzi — la copil, diferența de potențial dintre năzuințe și realizare va fi, în toate împrejurările, mai mică, iar intuitivitatea mai mare, pentru că la el impresiile nu se amestecă și nu se anulează în pasta prenoțiunilor, așa cum se petrece la adult, lumea trăind pentru el în culori mai fragede iar reacțiile lui fiind mai virginale). Un lucru va reieși, însă, cert din acest studiu, și anume că literatura, care i-a dat pe Creangă, Sadoveanu sau Delavrancea, e capabilă să răspundă, progresiv, tot mai înaltei exigențe pe drept cuvînt pretinse și așteptate și în domeniul creației beletristice închinată copiilor și tineretului.

Timpul va cerne neghina de gruf. De altminteri, succesele unor tineri scriitori, care s-au relevat în ultimul an, paralel cu realizările altora, mai vîrstnici, cred că îmi justifică, pe deplin, acest optimism. Cu atît mai notabile au fost aceste succese, cu cît scriitorii respectiv nu s-au mărginit numai în a căuta doar forme originale de expresie, ci s-au străduit, în operele lor, mai ales să răspundă acelor dogoritoare întrebări, cu caracter etic-moral, pe care cititorul, la această vîrstă, a înfloririi celor dintîi mari versuri, a acelor dintîi puternice sentimente și a unei neostenite sete de cunoaștere, și le pune cu acuitate. Înlăturarea tot mai evidentă a artificiosului, a șabloanelor, a superficialității, a pledoariei cu caracter fals-educativ (și deci neconvîngătoare) care au bîntuit o vreme, din nenorocire, și prin literatura noastră pentru copii, și înlocuirea acestora prin acel „cuvînt” ce exprimă adevărul, la care se referea cu atîta patos, dar și cu amărăciune totodată, Eminescu, adresîndu-se criticilor săi, mi se pare mijlocul cel mai sigur de a pătrunde în inima cititorului copil, de a-l cuceri, de a-l influența pozitiv, de a-l forma, de a-l înălța pe cele mai semețe și nobile culmi spirituale.

b) Sper să pot publica un roman, la care lucrez de peste trei ani (din nefericire, încă neterminat). În cuprinsul său, încerc să urmăresc, în continuare, destinul legendarului fiu al lui Vlad Tepeș, prezentat cititorilor în *Săgeata căpitănelui Ion*. Romanul se va intitula *Vulturul de fier*. Tema lui: aceeași dramatică și disperată luptă pentru dreptate și libertate a poporului român, într-o epocă dintre cele mai dureroase, cînd ființa sa națională era amenințată să fie nimicită de cîmpititori. De asemenea, sper să predau editurii traducerea uneia dintre cele mai frumoase și impresionante opere din literatura universală pentru cei mici: *Copiii din Danemarca* de Karin Mihaelis. Alte proiecte? Le am, însă, dată fiind starea atît de precară a sănătății mele, nu îndrăznesc să mi le închipui realizabile.

c) Dacă părinții și-ar da întotdeauna seama cît de covîrșitoare poate fi influența literaturii asupra formării caracterului și personalității copiilor, sînt convins că ar folosi cu mai mult interes acest instrument atît de fin și de prețios, care este lectura extra-școlară. Din nefericire, sînt încă prea mulți părinți care dovedesc dezinteres și, în această direcție, își închipuie că totul trebuie făcut numai de școală.

d) În ce-i privește pe învățători și profesori, rolul lor, se înțelege de la sine, trebuie să fie și este, cel mai adesea, precumpănitor. Ar putea fi însă și mai activ, dacă n-ar exista încă acea atît de greu de lecut rigiditate a programelor școlare, acel automatism și uneori, aș îndrăzni să o spun, chiar o anumită inerție — asupra căreia îmi voi permite să insist în studiul mai înainte amintit, pe care-l pregătesc — din partea aceluia care alcătuiesc sau completează în fiecare an listele de lecturi extra-școlare.

● MIHAI NEGULESCU

a) Între specific copilăresc și general-estetic, literatura cu circulație deosebită în spațiul copilăriei și al adolescenței tinde a-și defini un anumit profil. Ponderea tirajelor, în acest domeniu, salvează nu o dată balanța eficienței editurilor. Succesele, când au fost, au biruit limitele adresei per contingent. Citesc cu deosebită plăcere cărți care, dedicate celor mai tineri decît mine, mă... întinerez pur și simplu, b) Împreună cu colegii mei de redacție ne vom simți onorați, dacă succesele viitoare ale acestei literaturi și-ar trăi avanpremiera în revista — cu peste trei sute de mii de exemplare tiraj săptămînal — *Cutezători*.

c.d) Bineînțeles. Nu, însă, un rol mai important decît în toate celelalte direcții ale actului educativ, de care sînt răspunzători. Insistentă și tutelară, orientarea silită riscă să transmită sui generis gusturi și preferințe anacronice.

P.S. Responsabilități sportive revin, cred, unor mijloace de orientare extrafamilare și extrașcolare: televiziune, radio, presă pentru copii și adolescenți, în care, din păcate, asemenea recomandări sînt găzduite intermitent. Poate ar fi de reținut și menirea din totdeauna a *Librăriei*, pe care îl văd mai puțin „vînzător” și mai mult confidant al opțiunii, dintru început, spre lumea cărților pline de frumuseți și învățăminte.

● OCTAV PANCU-IAȘI

a) Probleme? Iar probleme?! Mă apropiu de 40 de ani și dvs. mă obligați să mă văd în continuare școlarul veșnic amenințat de corigența la matematică. Sincer vorbind, nu văd ce noi „probleme” ale literaturii pentru copii și tineret ar merita un accent special. Ne trebuie (în sfîrșit) cîteva cărți bune, adică autentice, adică pline de viață. Nu prea avem așa ceva. Pe ce teme, ce să dezbată. Orice? Numai bune și autentice și pline de viață să fie.

b) Nu știu dacă vor fi „specifice”, dar am scris trei cărți care urmează să apară începînd din această toamnă și pînă la sfîrșitul lui 1969. Două sînt chiar sub tipar: culegerea de povestiri *Tartine cu vară și vînt* și ediția a doua (îndelung scîrmănată) a romanului *Cartea cu ochi albaștri*. A treia, un roman pentru și despre adolescenți, intitulat *Plecînd, murim puțin*.

c) Da, cred că părinții au un mare rol în îndrumarea lecturii copiilor, cu o condiție de domeniul truismelor: aceea ca ei înșiși să fie iubitori de literatură.

d) Idem, învățătorii și profesorii. Din păcate, cei mai mulți dintre aceștia — așa cum remarcă G. Călinescu acum 30 de ani; în această privință nu s-au schimbat prea multe — citesc prea puțin după ce termină facultatea, iar literatură pentru copii, aproape deloc. Am întreprins o anchetă în acest sens și cînd s-au văzut rezultatele nici un ziar n-a vrut să mi-o publice.

● AL. GH. POGONEȘTI

a) Documentele Congresului al IX-lea al P.C.R. sînt menite să fie un ghid pentru scriitorii care se ocupă cu literatura pentru copii. Problemele acestei literaturi sînt vaste și, prin felul în care scriitorii le vor rezolva, copiii și în general tineretul va fi format pentru a fi un cetățean al noii societăți. Literatura pentru copii, cu toate genurile ei, va trebui să fie o literatură a bunului simț, a bunelor maniere, care va ajuta pe tînr să răspundă cerințelor vieții de fiecare zi. Literatura trebuie să ajute la formarea spirituală a tînrului în cadrul celor mai bune tradiții ale poporului român. Tinerii trebuie să ajungă la o înaltă dragoste față de țară și de popor. Literatura are și menirea de a-i infuza tineretului dragostea față de istoria națională, plină de acte, de fapte și de eroi, dragostea față de muncă, față de societate, în spiritul cînstei și al corectitudinii. Literatura trebuie să ajute tineretul în alegerea drumului în viață, drum care trebuie străbătut în mod cînstit, fără compromisuri morale. Dar, pentru a răspunde tuturor acestor idealuri, literatura pentru copii și tineret trebuie să fie foarte atrăgătoare. Ea trebuie să se inspire din folclor, să fie scrisă într-o frumoasă limbă literară, să degaje umor, optimism, dragoste de viață, să fie prezentată foarte atrăgător și pe gustul tuturor...

b) Bineînțeles, un volum de basme, ca de obicei, originale și o povestire haiducească, dar... totul depinde de Editură, jumătate treaba este aranjată, eu vreau... trebuie să mai vrea și ea. (Lucrările sînt gata).

c.d) Rolul părinților, al învățătorilor și al profesorilor e neîncăput de mare. Roadele acestui rol se manifestă tot restul vieții în pasiunea pentru lectură. Întîi în începuturile vieții — primul rol îl au părinții. De la vîrsta de un an și jumătate, de cînd copilul începe să perceapă poveștile și basmele pe care le spun părinții, de la această vîrstă trebuie ca părinții să folosească foarte des, aproape permanent lectura poveștilor și a basmelor. La această vîrstă, copiii au o memorie vizuală extrem de puternică. Lectura (din ce în ce mai bogată) a tuturor lucrărilor pentru copii, pe care le-o iac părinții, pînă la șase ani, rămîne în subconștientul copilului și este menită să-i deschidă gustul pentru lectură. De aici încolo, eforturile trebuie depuse în comun, și de părinți și de învățători și profesori. Acum, am ajuns la un moment foarte important, moment în care copilul, ajuns să citească singur, trebuie dirijat cu cea mai mare atenție spre deschiderea pasiunii pentru lectură. Școala trebuie să îndrumaze elevul spre o lectură obligatorie și particulară, lectură care să se compună din cele mai frumoase lucrări ale genului, iar părinții să supravegheze cu cea mai mare atenție dacă se efectuează această lectură.

ALMANAHUL LITERAR ÎNTREABĂ,

DAN IORDĂCHESCU RĂSPUNDE:

- În are țară ați fost cel mai bine primit?
- Cele mai frumoase amintiri le am din cele două Germanii.
- Care este țara cu cei mai rafinați amatori de operă?
- Fiecare gen al teatrului liric corespunde temperamentului și educației unui anumit public. În Italia, se întâlnesc cei mai fanatici admiratori ai operei lui Verdi, iar în Austra, în Germania de Est și de Vest și în Țările Scandinave am văzut melomani ahtiați după Mozart sau Wagner.

— Dar în domeniul liedului?

— Fără îndoială, Germaniile și Austria, unde cînt în ultimul timp cam de patru-cinci ori pe stagiune și unde m-am convins că publicul acela rece, teutonic, despre care se spun altele, poate fi nesfîrșit de cald, intim și sincer. Evident, atunci cînd exigențele sale sînt satisfăcute la nivelul așteptat.

— Care este, după părerea dvs., viitoiul muzicii de operă?

— Poate vă par anacronic, însă cred în reînnoirea la melodie. În acest sens, rămîn un entuziast și convins adept al marilor valori clasice și romantice ale genului și am să vă fac o confesiune ce anticipează plecarea mea în Statele Unite. Pe lingă contractele ce privesc activitatea artistică propriu-zisă, am onoarea de a fi

invitat la una din cele mai mari universități americane (Indianapolis), pentru a predă cîntul și interpretarea operei italiene, liedului clasic german, francez și rus. Voi găsi, cred, prilejul de a face cunoscută muzica vocală românească, socotind aceasta nu numai o datorie, ci și o mare plăcere, avînd în vedere nestematele acestui gen.

(N. red. # Dan Iordăchescu e primul artist român, invitat în calitate universitară, în Statele Unite).

— Unde veți mai cînta în 1969?

— Voi susține o serie de spectacole și de recitaluri în Franța, R.F.G., Olanda, Austria, R.D.G., Țările Scandinave și U.R.S.S.

— Care este personajul dvs. favorit?

— Fără îndoială, Don Juan, pe care-l consider cel mai complex rol din cîte am abordat pînă acum. Mă preocupă, în prezent, aș spune chiar în mod obsesiv, Rigoletto. Pentru mine, aceste roluri sînt sumumul de tehnică și de înțelegere, deci de dificultate artistică, pe care le poate aborda un bariton. Realizînd, alături de Don Juan și rolul nefericitului bufon, îmi voi împlini două din visurile cele mai dragi ale carierei mele.

— Care e poezul sau romanțierul dvs. preferat?

— Blaga și Prévert, Hugo și Thackeray.

LA ÎNTREBAREA DE MAI SUS NE RĂSPUND:

1. Un compozitor: **FILARET BARBU**
2. Un interpret: **ION DACIAN**
3. Un libretist: **TRAIAN IANCU**

Filaret Barbu

La această întrebare, am mai răspuns odată, încă în anul 1941, deci înainte cu 27 de ani, într-unul din cotidienele din București. Pe atunci, revista muzicală a trecut peste toate posibilitățile de afirmare ale genului de operetă. Dacă teatrele de revistă inscribau în repertoriul lor câte-o operetă clasică sau modernă, acestea erau adaptate și adăugate cu numere multiple de factură revuistică. Astfel pe lângă valsurile lui Strauss, Lehar sau Kálmán, se înșirau câteva șlagăre de actualitate sau exhibițiile unui cupletist. Și, îmi aduc aminte, că mi-am continuat articolul în felul următor: „Acest compromis este în detrimentul produsului muzical al operetei, căci publicul de azi, ca și publicul de ieri, cere a fi introdus în mod cinstit în lumea operetelor. Opereta reprezentată în forma ei desăvârșită este și astăzi un mijloc de a da o educație bună și o inițiere publicului în audierea pe viitor a muzicii de operă și simfonică. Procentajul publicului nostru este și astăzi în majoritate în favoarea operelor lirice din repertoriul italian, francez sau german“.

Dar aceste constatări și opinii s-au făcut înainte cu atâția ani, când nu dispuneam de opereta originală în sensul operetelor noastre de astăzi, scrise după 23 August 1944. Și-atunci, cum aș putea răspunde la această întrebare, decât numai afirmând că, dacă creatorii muzicali și libretiștii noștri vor continua să scrie și pe mai departe opere originale, fie de factură clasică sau modernă, viitorul acestui gen de teatru muzical este asigurat, ba, chiar mai mult, el va putea da imbold și creatorilor de opere din străinătate, cum a fost cazul cu *Plutașul de pe Bistrița*, la Berlin, Teplice și Ostrava, sau cu *Lăsați-mă să cânt*, la Drezda, în U.R.S.S. și în alte țări. Criza acestui gen a existat încă din 1928, când, la Viena (orașul operetei), a fost pusă, atât în cotidienele, cât și în revistele de specialitate, întrebarea: „A murit opereta?“ Răspunsul este și astăzi, în mod categoric, nu, opereta nu poate muri, ci așteaptă pe creatorii care, cu o inspirație sinceră și adevărată, o vor compune. Deci, nu pot fi de părerea unor confrăți, critici, directori de teatre muzicale sau interpreți de opere, că viitorul operetei va fi asl-

gurat numai dacă se va tinde spre opereta-reviză, comedia muzicală sau spectacolul de music-hal, spectacol care să-și păstreze un fir conducător pe linia unui subiect. Din contră, actualele operete, așa cum au fost scrise, au tendința de a se dezvolta în opere comice, populare sau lirice.

Deci opereta românească trebuie să vorbească în limba ei și să cînte pe strunele ei, să se bazeze pe folclorul românesc, urmînd a intra, prin forma și maniera în care este scrisă, nu numai în repertoriul permanent al Teatrului de Stat de Operetă din București sau al teatrelor muzicale din țară, ci să figureze (cum e cazul cu *Ana Lugoiana* și *Lăsați-mă să cînt*), în repertoriul Operelor de stat fie din București, Cluj, Iași sau Timișoara.

În felul acesta, vom obține și un repertoriu original de operete, alături de opere comice, balet și opere sau drame muzicale, pe care publicul le va înțelege și aprecia din ce în ce mai mult, creîndu-se astfel nu numai repertoriul de care avem nevoie, ci și publicul de mîine, care se va putea orienta mai cu ușurință spre muzica modernă, fie chiar de avangardă, a secolului nostru.

Ion Dacian

compozitori înaintași, ca Flechtenmacher și Caudella, funcționau și ca dirijori permanenți. Ulterior, la începutul secolului nostru, au luat naștere companii specializate de operetă, dintre care cea condusă de tenorul Constantin Grigoriu are merite incontestabile în promovarea genului și a unor actori de operetă deosebit de valoroși, cum sînt N. Leonard, V. Maximilian și alții. În deceniul al patrulea al veacului nostru, trupei condusă de Nicolae Vlădoianu i-a revenit meritul de a reaprînde făclia operetei noastre într-un moment cînd nu puțini o socoteau definitiv stinsă.

Impulsul cel mai puternic al operetei, l-a constituit însă crearea pentru prima oară în țara noastră a Teatrului de Stat de Operetă, vis scump al multor generații de actori și compozitori. Cei aproape douăzeci de ani de la înființarea sa au constituit pentru teatrul nostru o perioadă de succes prestigios în toate domeniile. Au fost create și reprezentate paisprezece operete originale, unele din acestea confirmîndu-și valoarea atît cu ocazia montării de către majoritatea teatrelor de operă și muzicale din țară, precum și de instituții similare din U.R.S.S., R.D. Germană, Iugoslavia, Ungaria etc. Paralel cu acestea, au fost promovate piese din marele repertoriu clasic al operetei, libretelor acestora asigurîndu-li-se versiuni revăzute și îmbunătățite de către colaboratori cu talent și experiență în acest domeniu. De asemenea, am reprezentat operete contemporane create în alte țări, cărora le-am asigurat o plastică și o interpretare corespunzătoare.

Dispunînd de un colectiv artistic pe cît de numeros, pe atît de valoros, Teatrul de Stat de Operetă a putut da viață scenică celor mai complexe operete ale repertoriului clasic și contemporan. Alături de actori și cîntăreți aparținînd generației mai vîrstnice, cum sînt: Maria Wauvrina, George Groner, Nae Roman, Bimbo Mărculescu, s-au afirmat în anii din urmă cadre cu veritabile calități de actori totali,

2. *În scurta sa istorie*, care numără peste o sută de ani, opereta a cunoscut alți admiratori cît și detractori, a fost încurajată de prieteni, defăimată, ignorată sau chiar i s-a contestat existența ca gen de artă de către un anumit public supraestet. Și totuși opereta, la noi și pretutîndeni, a continuat să existe, să cunoască succese răsunătoare, să atragă un mare număr de spectatori, să se impună cu uneltele sale specifice. Chiar dacă a cunoscut perioade de avînt și căderi, ea a supraviețuit. De ce? Pentru că opereta este un gen de artă accesibil și popular, care niciodată nu și-a propus să fie mai mult decît este un spectacol ușor, spumos, vesel, în care măiestria artistului cîntăreț este chemat să dea viață unor personaje ușor convenționale și unor melodii adesea de cea mai aleasă inspirație. La noi, ca în puține alte țări, opereta și-a tras, de la începuturile ei, seva din bogăția obiceiurilor, cîntecelor și dansurilor populare, acest izvor nesecat al creației. Dispunînd de astfel de subiecte și de artiști dintre cei mai valoroși, opereta românească și-a cucerit o binemeritată popularitate, ea împărțind adesea scena cu spectacolele teatrelor naționale din țară, pe lîngă care

cum solicită genul nostru, ca Nicolae Tîrănu, Valeria Rădulescu, Constanța Cimpeanu, Cleopatra Melidoneanu, Adriana Codreanu, Valli Niculescu și mulți alții. Se pare că astăzi, la noi și pretutindeni, creația de operetă cunoaște o relativă perioadă de criză. Aflindu-se în perioada unei intense acumulări și clarificări, creatorii caută să găsească cele mai eficiente soluții pentru a ridica opereta la nivelul exigențelor spectatorului contemporan, pentru ieșirea din impasul în care intrase genul după strălucirea pe care o cunoscuse opereta vieneză cu reprezentanții ei, Lehar și Kalman. Una din căile, care au dus la realizări veritabile, este opereta de gen „Musical”, care se adresează cu precădere unor creații dramatice consacrate, apte de a deveni librete de operetă. Cea mai valoroasă dintre acestea, *My Fair Lady*, a fost reprezentată de curînd și pe scena noastră. Datoria ce ne revine este ca teatrul nostru, compozitorii și libretiștii să dea o replică originală acestui drum nou, prin realizarea unor „Musica”-uri autohtone la același nivel de măiestrie artistică. Am spus însă că „Musical”-ul reprezintă numai una din căile operetei contemporane. Aceasta, sintem convinși, nu exclude opereta cu amplă dramaturgie muzicală, în care compozitorii noștri au dobîndit succese remarcabile. Și astăzi, ca și în viitor, vom saluta operetele originale de valoare a unor *Lăsați-mă să cînt*, *Ana Lugojana*, *Plutașul de pe Bistrița* — ele putînd coexista cu operete de factură mai modernă ca inspirație și construcție.

Departate de a nu avea clare dimensiunile meritelor și scăderilor operetei românești, dar și de a fi sceptici, noi, slujitorii acestui gen, credem în viitorul lui și vom face totul pentru ridicarea sa pe trepte cît mai înalte ale măiestriei. Ne obligă succesele pe care le-am obținut și admiratorii operetei care ne umplu sala seară de seară.

Traian Iancu

3. După 23 August 1944, în anii de înflorire a culturii noastre socialiste, creația de operetă a ajuns la apogeu prin: *N-a fost nuntă mai frumoasă*, *Culegătorii de stele*, *Ana Lugojana*, *Lăsați-mă să cînt*, *Plutașul de pe Bistrița*, *Lisistrata*, *Tîrgul de fete*. Datorită împrejurărilor aduse de socialism, conții și bancherii, fetele sărace și nenorocite au fost lăsate deoparte din repertoriul operetei noastre naționale, iar locul lor de drept pe scenă l-a luat poporul: țărănul, muncitorul, intelectualul progresist și artistul legat de popor. În această perioadă, Teatrul de Operetă trăia exclusiv din spectacole românești, dintre care unele au fost montate la un remarcabil nivel artistic, iar altele, ce-i dreptul, tratate ca niște rude sărace și ținute pe scenă doar din nevoia de repertoriu original românesc. Aceasta a fost situația în perioada în care conducerea operetei bucureștene, indiferent prin cine era reprezentată, a lucrat fertil cu autorii și compozitorii de operetă. Antreprenorii de operetă din perioada celor două războaie, care erau îndrăgostiți de munca lor de altădată, de tineretea lor de odinioară, de alt gen de operetă, zisă și operetă clasică, foarte necesar a fi cunoscută publicului pentru documentare asupra dezvoltării istorice a acestui gen — spun, că din multe motive, antreprenorii s-au

reîntors la vechea lor dragoste, pe care și în acea perioadă și în perioada următoare au cultivat-o cu precădere. E perioada cînd operetele românești au fost tratate cu brutalitate, cînd se întrebuineau chiar cîte trei regizori, fiecare pentru cîte un act, muncind fără o concepție unitară, doar pentru a executa în termeni norma, cînd directorul principal de scenă în aceeași etapă pleca în străinătate, de două-trei ori, pe o perioadă mai îndelungată.

Toate compartimentele de activitate legate de punerea în scenă a unei operete românești nu mai erau supravegheate, nu de dragul supravegheții muncii care se făcea oricum după vreaa fiecărui șef de compartiment, ci de necesitatea realizării unității în concepția regizorală a unei lucrări românești. De aici au început dezgustul și declinul, lipsa de răspundere pe de o parte, și lauda către foruri, interviurile goale în ziare, pe de altă parte, nici un rezultat concret și înălțător, ca acelea anterioare, n-a mai văzut lumina rampelor de mulți ani.

Viitorul imediat al operetei noastre nu dă semne deloc încurajatoare, pentru faptul că există multe hiat-uri, printre care munca cu autorii, în primul rând. Teatrul nostru de operetă este singura instituție care pînă în ziua de azi n-a reușit să aibă în jurul ei un grup de scriitori și compozitori care să lucreze cu pasiune și după cerințele acestui gen specific. Teatrul s-a mulțumit să păstreze pe unicul său colaborator mai vechi.

Montările unor opere românești, care au nemulțumit profund pe autori, sunt un alt motiv pentru care autorii nu-și mai încredințează astăzi lucrările lor, făurite cu trudă, spre a fi tratate la bunul plac. Este semnificativ să subliniem faptul că, la repetiția unui spectacol de operetă românească, autorul nu e consultat și se ajunge pînă acolo, încît el este invitat să părăsească sala de repetiție, prin glume de... operetă... proastă.

Viitorul operetei românești va fi împiedicat să se manifeste pe scenă, atîta timp cît nu se schimbă radical atît metodele de conducere, cît și stilul de muncă, atît cu autorii cît și în teatru, atîta timp cît funcționează subvenția numai pentru operele clasice și străine, dintre care, unele, lucrări de valoare îndoielnică.

La operele clasice, care au făcut ocolul lumii și s-au impus prin muzica lor, au fost operate niște „intervenții”, care să le aducă, chipurile, la contemporaneitate. Acestea, în bună limbă românească, sînt falsificări. Numai aceste opere s-au bucurat de montările cele mai fastuoase, au consumat cel mai mult din subvenții, în timp ce aproape majoritatea operetelor românești au fost lăsate dezbrăcate atît ca decoruri, cît și costume.

Viitorul imediat, ca și cel mai îndepărtat, al operetei românești, căreia îi revine un rol important sub soare și în lume, de a arăta străinătății specificul artei naționale românești, cere grabnice soluții, grabnice intervenții, oameni noi și proaspeți, talentați, cunoscători ai genului, buni organizatori și buni interpreți și maeștri, pentru a salva, în ultimul ceas, ceea ce publicul așteaptă de mulți ani. Spațiul nu permite o analiză la amănunt; altminteri, ar fi multe de spus și, mai ales, multe de făcut, pentru înflorirea continuă a operetei românești, pentru viitorul ei.

*Virginica Romanovski și George Hășegan,
într-un duet din actul al III-lea al operetei
Plutașul de pe Bistrița (Muzica: Filaret Barbu;
libretul: Traian Iancu).*

masa rotundă

MARGARETA PÂSLARU

ANDA CĂLUGĂREANU

DORIN ANASTASIU

VALENȚIU GRIGORESCU

discută despre

PERSPECTIVELE MUZICII UȘOARE ROMÂNEȘTI

Margareta Păslaru: Noi, interpreții, nu putem spune decât care am dori să fie sensul dezvoltării muzicii ușoare autohtone. Dar, dacă doriți să-mi exprim părerea, aș începe cu necesitatea imperioasă de a se acorda un mai mare sprijin tinerilor creatori, singurii capabili să creeze noulăși, deoarece au de partea lor tocmai acest atu, tinerețea. Multe șlagăre au fost create de oameni ce nu aveau încă „adeverința” de compozitori. Să ni-i amintim pe Bogardo sau Proșleanu din timpul studenției. Se pun multe baricade necunoscutului ce vine cu o piesă, oricât de inspirată ar fi ea. Formalități, de fapt, sînt nenumărate, pentru oricine. Zeci de comisii sînt chemate să-și dea verdictul asupra unei lucrări. De multe ori, rezultatele lor sînt cel puțin ilare. Mi-amintesc că în apa mării, acest șlagăr ce avea să constituie recordul discurilor vîndute, cînd l-am prezentat inițial la Radio, unei astfel de comisii, a fost respins. Crezînd însă în valoarea lui, l-am prezentat apoi televiziunii, unde a fost acceptat și astfel a devenit cîntecul atît de îndrăgit de către public.

Valențiu Grigorescu: Aici, mai apare un paradox. O piesă admisă de Comisia Televiziunii, pentru a fi imortală la Radio trebuie să primească avizul Comisiei respective. Aceste două aprobări sînt însă suficiente, pentru ca lucrarea în cauză să fie prezentată pe scena Teatrului de Estradă. Comisia acestuia trebuie să se întrunească, să audieze lucrarea, să...

Dorin Anastasiu: Ar fi de asemenea necesară o mai eficientă lansare a lucrărilor autohtone datorate mai ales compozitorilor tineri. Ce înseamnă o „lansare eficientă”? Jacques Many ne-o descrie în cartea sa, De la trubaduri la Beatles. Într-o singură zi, piesa e transmisă de patru, cinci ori la radio și la televiziune, iar în emisiunile primei săptămîni de difuzare e reluată de mai multe ori.

Anda Călugăreanu: Se impune o mai strînsă legătură între compozitor, textier, interpret și eventual regizorul care vrea să lanseze melodia într-o emisiune televizată. Așa a luat naștere, spre exemplu, N-am noroc, melodie ce se bucură de atîta succes. Ne-am

arte, întrebări, răspunsuri

întruni! „cei patru” și anume: Ion Chiristoiu, Mihai Dumbravă, Valeriu Zaharov și eu. Spunând fiecare ce ar dori să realizeze, a rezultat un lucru reușit din mai multe puncte de vedere: textul, muzica, imaginea de pe teleRecording... Aceste colaborări sînt însă rarissime. De obicei, ești chemat la telefon, și se anunță că vei imprima lucrarea culare, pe care nici măcar n-ai văzut-o — primul contact cu ea îl ai direct în studioul de înregistrare. Atunci o învești, atunci o imprimi, evident „Interpretînd-o”. Mă gîndesc, cum pot accepta compozitorii o asemenea stare de lucruri? E unul din numeroasele motive pentru care și interpretarea se află la un nivel alt de scăzut.

Margareta Păslaru: Bine spus — unul dintre motive. Privită din unghiul nostru, această mult discutată interpretare are o mulțime de aspecte. Cel ce apare pe scenă nu poate fi numai un „cîntăreț”, cum se întîmplă de obicei. Multilateralitatea este una din condițiile sine qua non pentru artistul de astăzi. Poate de aceea îl apreciez atît de mult pe Drăghici. În ceea ce mă privește, muncesc cu asiduitate în sensul unei dezvoltări polivalente. În ultimii ani, am început să scriu texte, să fac traduceri, ba, mai timid, chiar să compun. Mi-au produs o mare satisfacție micro-recitalurile susținute la Sala Palatului, cînd am cîntat piese compuse de mine, pe textele mele și acompaniindu-mă la pian. Pe această linie, neabandonînd teatrul sau cinematografia, aș vrea să evoluez în viitor.

Anda Călugăreanu: S-a pornit contra noastră o adevărată campanie, generată de festivalul din martie 1968 de la Brașov. De ce a fost nevoie de acest festival pentru a se constata lipsurile? Se gîndesc oare acești critici mai mult sau mai puțin competenți în ce amatorism sîntem obligați să ne facem cariera? Există cineva care să ne arale ce trebuie să facem? Totul se realizează „pe furate”, de la magnetofon sau de la cîte un festival vizional la televizor. Putem avea astfel siguranța că ceea ce facem e bine, că nu sîntem ridicoli? Regizorii de la televiziune strică dă multe ori, în loc să ne ajute. Un exemplu: cîntam într-o emisiune melodia Aventuriei, o piesă dramatică de mare interiorizare. Am fost pusă pe o barcă de placaj, iar apoi pe un măgar, ca să nu apar... melodramatică. Am vrut și eu, ca și Margareta, să urmez Institutul de Teatrul, tocmai pentru a-mi însuși o serie de noțiuni indispensabile meseriei noastre — dar mi s-a spus: „Ori una — ori alta!” De ce? Personalitatea îți este îndăbușită de veșnicul nu spus nouă. Cum să încerci, atunci, să te autodepășești?

Margareta Păslaru: Liviu Ciulei, pe care îl consider maestrul meu numărul unu, mă întreba de fiecare dată, cînd lucram la Opera de trei parale, ce simt eu, cum aș rezolva eu respectivul moment, și pe aceste date broda scena respectivă. Acest lucru nu se întîmplă niciodată în muzica ușoară. Iată de ce aș cere să se dea friu liber fanteziei creatorilor — fie ei compozitori, textieri, interpreți și așa mai departe.

Valențiu Grigorescu: Da, acesta e primul deziderat. Din cauza altor specialiști care sînt chemați să-și spună opinia asupra actului artistic, ei între ei contrazicîndu-se, nu mai știi încotro s-o apuci. Dacă aș fi compus Marina, Marina, mi s-ar fi reproșat desigur că e prea simplist, dar dac-aș fi scris Dio, cometi ammo, s-ar fi spus că e prea „simfonică”. Prea mulți șefi, prea puțini oameni competenți.

Dorin Anastasiu: Văd că și Margareta și Anda au resimțit, ca și mine, lipsa unei școli complexe de interpretare. Este știut că, în cadrul Școlii Populare de Artă, există o astfel de secție, dar nu este mai puțin adevărat că programa ei e incompletă. Noi avem nevoie de o școală de nivel profesionist, în care, pe lîngă orele de canto, teorie și istoria muzicii să se studieze mișcarea scenică, tehnica mînuirii microfonului, limbile străine și chiar estetica. Înființarea unei astfel de școli pe lîngă Conservator, Institutul de Teatrul sau de sine stătătoare, ar ridica mult nivelul calitativ al interpretării.

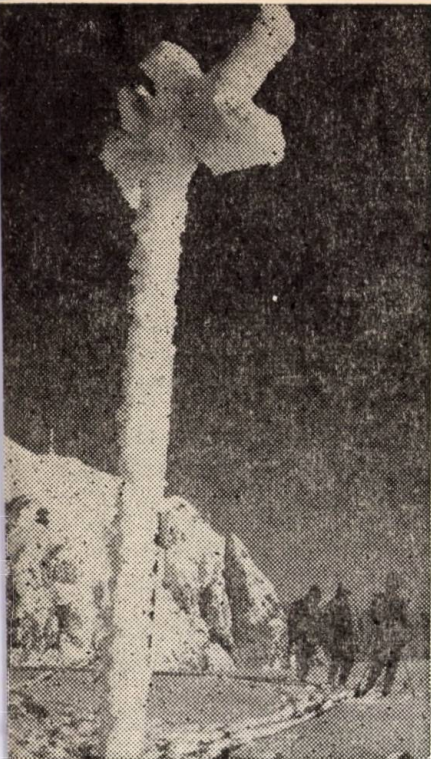
Anda Călugăreanu: Se vorbește atîta despre un Ateneu al Tineretului, în care să studiem, să creăm, să dăm spectacole... Dar numai atîta, se vorbește!

Valențiu Grigorescu: În unele țări, cum ar fi Franța, Austria etc., după absolvirea Conservatorului urmează un curs de specializare în muzica ușoară sau în jaz. Să nu ne surprindă deci nivelul elevat la care a ajuns acest gen în țările respective. Ca o formă intermediară, pînă la înființarea unui curs pe lîngă Conservator, Radioteleviziunea ar putea organiza un studio pentru amatori cu o durată de doi, trei ani, amatori care să nu poată apărea în concerte publice decît după ce o comisie competentă și-ar da avizul. O școală foarte bună ar fi și trimiterea mai frecventă la concursurile internaționale a unor tineri interpreți, jără obligația obsedantă de a se lua, cu orice preț, un premiu.

Margareta Păslaru: Ne-am obișnuit în felul acesta și cu atmosfera de concurs, care e cu totul altceva decît un spectacol obișnuit. Astfel, rodindu-ne, nu am mai fi handicapați de emoții paralizante.

Dorin Anastasiu: Mă întreb, ce s-a făcut din martie și pînă acum, în vederea noii ediții a festivalului de la Brașov? Pentru ca interpreții noștri să fie comparați cu cei străini, trebuie să li se asigure o serie de condiții, ca: o perioadă de punere la curent cu noulăile muzicii ușoare din străinătate, crearea posibilității ca măcar una din două piese să fie interpretată într-o limbă de circulație internațională. În felul acesta, juriul ar înțelege și conținutul poetic al textului. Trebuie de asemenea alcătuită o echipă de specialiști, care să devină consilierii celor ce ne vor reprezenta, începînd cu indicațiile de interpretare și pînă la alegerea costumului cu care să ieși pe scenă.

Anda Călugăreanu: Toate acestea sînt recomandabile, dar rămîn paleative. Trebuie luat totul de la început! La Electrecord, la Radio-televiziune sau la ansamblurile de estradă, trebuie să vină oameni sinceri și întreprinzători, care să iubească muzica și artiștii, să-i încurajeze și să le canalizeze, în mod creator, fîntăziasa, talentul.

9 ACADEMICIENI ROMÂNI FAC MĂRTURISIRI SPORTIVE

Scriitorul
VICTOR EFTIMIU,
CĂLĂREȚ ȘI VÎNĂTOR.

N-am făcut sport în sensul unei discipline de întrecere; totuși, de-ar fi să socotim cât de mult mi-a plăcut să merg pe jos, plăcere din care am făcut un obicei păstrat pînă în zilele noastre, dacă nu uit că la șaisprezece ani vinam porumbei sălbatici, granguri și mierle pe colinele pădurilor

natale și călăream, șeseuați, cai din gospodăria rudelor familiei mele din Albania, deslușesc că am și eu o prezență în acea lume căreia i se spune a sportului.

Ba, de adăugăm și jocurile copilăriei, — acum, cînd de pe piscurile unei vieți către ale cărei începuturi dumneavoastră mă invitați să privesc cu nostalgia timpului apus, apreciez cu rațiunea experienței trăite, ce admirabile funcții împlineau exercițiile fizice ale copilăriei și pot afirma, vai, cu regretul cocoțat pe columna modernismului, că e mare păcat că din joaca copilăriei de azi au dispărut zmeul, împreună cu atîtea alte jocuri al maidanului, care trebuie socotit, practic, drept un preambul al stadionului, ca unul care este cel dintîi loc de manifestare, *de afirmare în public*, a competitorului, ca celui angajat în întrecere.

Am umblat pe jos și continui acest plăcut obicei, cum nici un pedestraș din armatele lui Alexandru Machedon cred că nu a umblat la vremea lui de războaie și de cuceriri, cum nici chiar Prometeu n-a umblat.

Dar jocurile copilăriei mi-au dat voluptatea exercițiului fizic și fiorul întrecerii, cu toate că sportiv n-am fost și că păstrez regretul că n-am izbutit să înot, după cum nici să dansez nu m-am putut învrednici să învăț vreodată.

Geologul
MILTIAD FILIPESCU,
UN PASIONAT AL DRUMETIEI.

părtările lui. Am trăit acolo un amurg ce s-a infiltrat definitiv în ființa mea. Uluit, am urmărit fenomenul de soare ce se reflecta de pe Canceanga, vîrf acoperit de ghețuri, pînă la optzeci sau o sută de kilometri depărtare, în timp ce jos, în valea înfricoșătoarelor adîncimi de sub noi, bezna stăpînea întregul ținut.

Drumeția e o odă închinată frumuseții și măreției naturale, și totodată un îndemn, o continuă dorință de a cunoaște mereu altceva, de a medita în mijlocul naturii, în lumea de basm și de reverie a ceea ce constituie patrimoniul lumii noastre fizice.

La vîrsta mea, pe ploaie sau pe arșiță, pe zloată sau în adierea dimineților din luna lui Florar, chiar în mediul orașului, o oră de umblet la început de zi și alta la încheierea ei, — apoi ieșiri pe urcușul muntelui sau numai la cîmpie, dese, tot mai dese, iată ce găsesc eu, în viață, înviorător pentru trup și întremător pentru intelect.

Așadar, toți la drum, sus, tot mai sus și mai departe, spre frumusețile României, către darurile cu care natura, generoasă, măiastră și înțeleaptă, a înzestrat pămîntul blagoslovit al Patriei noastre.

Fizicianul-atomist
HORIA HULUBEI,
AVIATOR.

rămîină, în dramaturgia și în teatrul românesc, Victor Ion Popa, coleg din anii liceului, am început să făuresc un planor și să-l și zburăm. Iar cînd sorții au făcut ca aviația să-și deschidă larg și generos aripile și pe cerul României, am devenit pilot. Aripile mele au crescut în școlile de pilotaj ale Angliei și Franței, și brevetul de aviator a devenit cu adevărat hrisovul sufletului meu, titlul de noblete al unei inimi ce bătea în același ritm cu motorul avionului.

Un proiectil vrăjmaș mi-a prăbușit avionul în plin zbor și-am zăcut, apoi, opt luni prin spitalele de campanie ale primului război mondial. Demobilizat, nu m-am despărțit de aviație. Am lucrat în Direcția Aviației Civile și am participat, în rindurile personajului navigant, la cursa tehnică București-Sofia-Constantinopol, care deschidea întîiul drum aerian al rutei.

Inima mea continuă să bată și astăzi pentru aviație, ca și în acele eroice timpuri, să iubească în tăcere superba aventură a omului în văzduh, a zborului în sine. *Căci cel ce-a fost aviator, rămîne* — spune o vorbă. Aripile și motorul, pilotajul și zborul însuși sînt versuri dintr-un poem scris cu nestematele virtuților omenești pe întinderea boltită de cobalt ce străjuiește pămîntul.

Sculptorul
ION JALEA,
SPADASIN.

nimerită să exprime atacul și să susțină o defensivă, să definească hotărîrea, cu spontaneitatea inerentă acestui sport.

Scrimii îi datorez, poate, multe dintre reflexele mele dezvoltate. Îi datorez formarea ochiului, mișcarea picioarelor și acea siguranță în replică, pe care ți-o dă mînuirea

Nu încerc o pledoarie în favoarea drumeției, dar să știți că ea înseamnă mișcare, cunoaștere, povestire și, în finalizare, însăși poezia, farmecul poeziei.

Am urcat, după cum poate știți, pînă în culmea Everestului. Am luat cu mine auriul clar din de-

Am fost aeromodelist, astfel că am pornit-o chiar de la concepție, de la lămurirea problemelor de sustentație, pînă la cunoașterea satisfacerii zborului acelei unelte pe care o făuream tot noi, copiii de la liceul Internat din Iași.

Apoi, împreună cu cel ce-avea să devină și să

În anii studenției mele, la renumita Academie Julien din Paris, am descoperit scrima. Nu numai că m-a atras, dar mi-a deslușit un adevărat univers al mișcării. Alegerea era la discreția mea și, între floretă și sabie, am ales... spada, care mie mi s-a părut drept cea mai bărbătească, cea mai

spadei în atac sau în apărare. Moralul pe care ți-l oțelește sportul, atunci când ești cu adevărat un om de sport leal, recunoscând valoarea adversarului și concentrându-ți replica exclusiv în limitele aceluia fairplay, în cadrul luptei cinstite, dar necruțătoare, drepte și umane.

Astăzi, la vârsta mea plină de învățăminte, îmi dau seama că mișcările trăite de mine în scrimă sau în călărie, cele urmărite și intuite în sport, m-au ajutat în lucrările mele de artă. Mi-au fost de folos în desene, în modelajul reliefurilor, în exprimarea în lut sau în ghips, în imaginile dăltuite în piatră, pentru a reda autenticul, firescul, într-o manieră din care vigoarea să nu înlăture lirismul mișcării.

**Cardiologul și internistul
AUREL MOGA,
VOLEIBALIST.**

Ori de câte ori am avut prilejul, mi-am exprimat regretul că n-am făcut sport competitiv sau de performanță încă din anii dulci ai adolescenței, pe care i-am petrecut pe frumoasele plaiuri ale Sibiului natal și ale „terrei Borza“, prin adopțiune.

Pasiunea pentru medicină m-a confiscat, de-a dreptul, și anii de început ai tinereții mele au fost destinați doar studiului, o studenție fără evadări.

Abia mai târziu, atunci când am înțeles că sportul își cere dreptul în viața omului — la 34 de ani! — în compania unor colegi de profesorat la Universitatea din Cluj, am început să joc tenis și volei. Adaptarea s-a făcut destul de ușor, căci era generată de interesul noului, organismul răspunzând funcțiilor fizice într-o măsură care nu făcea să intervină nici un fel de opreliști.

Ce admirabil începeam noi ziua de muncă, de studiu și de cercetare, în Clujul de acum mai bine de trei decenii, prin mișcările implicate de exercițiul fizic al tenisului sau al jocului de volei! Și, să nu vă surprindă, însăși distinsa academiciană de azi, colega a noastră și în acele vremuri, chimista Raluca Ripan, se împotrivea, cu rachea în mână, atacurilor adversarei sau încerca s-o întreacă, prin replici de toată dîrzenia, susținute de o admirabilă voință prezentă și în sport, ca și în viața ei științifică.

Privind ca medic, văd în sport aliatul desăvîrșit al organismului, după cum, ca pedagog, îl consider un admirabil mijloc de formare a caracterelor, de afirmare a omului apărîndu-și nobilele virtuți ce-i aparțin inițial: instinctul de luptă, sentimentul de dreptate, năzuința de afirmare.

**Criticul de artă
GEORGE OPRESCU,
SPRINTER ȘI SĂRITOR
CU PRĂJINA.**

Cu mai bine de șapte decenii în urmă, deci în veacul trecut, am fost elevul vestiților gimnaști Mocanu și Velescu, întemeietorii școlii românești a exercițiului fizic. Practicam „lucrul la aparate“ și eram considerat drept un gimnast de nădejde, mlădios în mișcări și riguros în execuție,

după cum mă dovedisem un bun jucător de oină în echipa liceului „Matei Basarab“ din București. Dar sportul meu de predilecție, ca unul ce se înscria printre mijloacele de manifestare individuală, înlesnindu-mi să-mi satisfac și în acest fel spiritul competitiv și să-mi afirm chiar o personalitate, era atletica ușoară, în care reușisem să fac dovada unui bun alergător pe distanțele scurte — un sprinter, cum i se spune azi, în vocabularul sportului modern — și a unui săritor cu prăjina, exercițiu dintre cele mai dificile, care cere să știi să alergi, dar să și sari, trebuie să veghezi simultan la startul alergării, al săriturii, al prăjinei, al stachetei și, în ultimă etapă, al căderii din înălțime, reluind salteaua de nisip, care, în vremea atletismului meu, nu oferea securitatea, protecția și confortul plin de menajamente al saltelei din burete plastic, cu care sînt blagosloviți săritorii de azi.

Iubesc și prețuiesc și astăzi sportul, subscriu cu convingere în favoarea sportului *ca sport pentru sport*, a ceea ce trebuie să fie el, dacă sport înseamnă exercițiul fizic care să îndeplinească nobilele funcții în serviciul minții și al trupului.

**Biologul
EMIL POP,
GIMNAST, SCHIOR
ȘI TURIST MONTAN.**

„Ai să-ți ruchi schinarea pe acel sul năzdrăvan trimis de diavol“ îmi preziceau bătrînii satului meu natal, atunci cînd lumea se aduna la ulucă, urmărind evoluțiile pe care, copilăndu fiind, le făceam la inele și la paralele, sub nucul din grădină.

Dar anii au trecut și nu mai eram gimnast la Bucurdea Vînoasă, ci elev al liceului românesc de mîndră și veche tradiție de la Brașov, unde mă dovedisem „progimnast“ — citește virul — împlinind funcții de conducător la figurile la aparate.

Vechiul gimnast își afla mai tirziu bucuria, pe care i-o oferea echilibrul schiului, iar atunci cînd vîrsta a încetat să-l mai susțină pe schiorul din trecut, turismul montan l-a păstrat pe drumurile povirnite ale frumuseților din lumea munților și a colinelor.

Astfel am ajuns un turist fără prihană, cercetînd atracțiile milenare ale lumii, de la piramide pînă la broderia fantastică a fiordurilor sub acel cer mai mult de plumb al depărtărilor nordice.

**Matematicianul-profesor
NICOLAE TEODORESCU,
FOTBALIST.**

Da, fotbalul mi-a încîntat adolescența și mi-a înaripat tinerețea. Am purtat tricoul galben-vîșiniu al echipei de fotbal a clubului „VAL VÎRTEJ“ din București — numele atestă elanul și spiritul de luptă ce ne era insuflat.

Și încet, pe nesimțite, cu cit treceau anii, devenisem o aripă cestăpinea două dintre atributele esențiale ale jocului de fotbal: viteză și șut. Dacă adaug că aveam spontaneitate, raționament în acțiunile ce construim și curaj — jucam doar la VAL VÎRTEJ! — puteți reconstitui contururile celui jucător care eram, element rar în fotbalul vremii, deoarece loveam mingea cu piciorul stîng.

Miscarea, efortul fizic continuu, iată ceea ce nu trebuie să scape nici unui om, mai ales celor ce trăim și muncim la oraș. Hotărît, sportul desfășoară o întreagă morală, și fotbalul m-a ajutat, îndeosebi, s-o pătrund, s-o aplic, s-o practic.

**Matematicianul
VICTOR VÎLCOVICI,
TENISMEN.**

Laolaltă cu copiii crescuți la Brăila, pe malul Dunării, înotam din frageda copilărie, așa încît nici fluviul și nici, mai tirziu, marea nu au fost pentru mine simple noțiuni geografice, ci cu adevărat *destinul meu pe ape*.

Am început să joc tenis ca elev de liceu și nu l-am părăsit nici în anii maturității. Bafie-mi îngăduit să mărturisesc printr-o șoaptă strecurată la urechea confidentului, că am continuat tenisul și mai pe aproape de începuturile bătrîneții, desigur, nu acum, la cei optzeci și trei de ani ce s-au încălecat pe actul meu de naștere. Vedeți, dar, că sînt de aflat, cu racheta în mînă, în două secole.

M-a interesat și ciclismul, dar nu în manifestări competitive, ca bunăoară tenisul, sport în care concuram în campionatele Banatului, pe cînd eram rector al Institutului Politehnic din Timișoara.

Sportul alb, cum i se mai spune tenisului, e o desfătare la care participă, deopotrivă, gîndirea, vederea, brațele, și picioarele, întregul complex al reflexelor implicat în jocul de o varietate ce-ți impune o serie întreagă de spontaneități, constituind ele însele deliciul nu numai al tău, ci și al spectatorilor.

De-ar fi să intru din nou în ciclul vieții — judecînd cu experiența celei pe care am trăit-o — și de-aș avea latitudinea unei alegeri, atunci tot matematica și tenisul, muzica și natația mi le-aș alege.

DESPRE VIRTUTE, DRAGOSTE, PRIE- TENIE ȘI CĂSNICIE

Mai multe virtuți sînt necesare pentru a susține o soartă favorabilă, decît una rea.

Interesul vorbește tot felul de limbi și joacă tot felul de personaje, chiar și pe dezinteresatul.

Nu ne place deloc să lăudăm și nici-odată nu lăudăm pe nimeni fără interes. Lauda este o lingusire dibace, ascunsă și delicată, care satisface în chip diferit pe cel ce-o aduce și pe cel ce-o primește: unul o ia drept o recompensă a meritului său, celălalt o dă pentru a se face observate imparțialitatea și discernămintul său.

Căința noastră nu este atîta un regret pentru răul pe care l-am făcut, cît o frică de acela ce ni se poate întîmpla.

Recunoștința e ca buna credință a gusturilor: ea întreține comerțul, iar noi nu plătim pentru că e drept să ne achităm datoriile, ci pentru a găsi mai ușor oameni care să ne împrumute.

Se pare că natura, care a dispus cu atîta înțelepciune organele trupului nostru spre a ne face fericiți, ne-a dat și orgoliul, pentru a ne cruța de durerea de a ne cunoaște imperfecțiunile.

Defectele sufletului sînt ca și rănila trupului; oricît ne-am îngriji să le vindecăm, cicatricea lor e mereu vizibilă și în orice clipă există primejdia de-a se redeschide.

Ceea ce oamenii au numit prietenie, nu e decît o societate, un angajament reciproc de interese și un schimb de servicii plăcute; în sfîrșit, nu e decît o legătură, în care amorul propriu își propune întotdeauna să cîștige ceva.

LA ROCHEFOUCAULD

Femeia trebuie să înapoieze omenirii raiul pierdut.

Cînd e vorba de dragoste, nu trebuie să fie vorba și de sacrificiu.

Ce vraje au oare unii oameni care, cu o privire sau cu o strîngere de mină, îți răscolesc sufletul?

Trandafirul fericirii casnice înfloarește numai în mina grădinarului delicat — în minile aspre, se ofilește.

O familie fericită e cel mai frumos dar divin. Ea poate fi comparată cu o liră acordată. Fiecare strună e un ton și toate la un loc alcătuiesc melodia cea mai armonioasă.

Inima femeilor e la fel ca ceara: orice imagine se imprimă în ea cu ușurință.

E timpul ca femeile să înceteze a mai crede că ele sînt făcute numai pentru paradă. Fiecare trebuie, după mijloacele sale, să adauge cîte un inel la lanțul nesfîrșit al omenirii.

BOZÉNA NĚMCOVA

Viața este ceea ce caracterul nostru vrea să fie. O fasonăm, precum își fasonază melcul casa.

Scrupule — viermi ai voinței.

Fericirile mele, le-am avut întotdeauna datorită stîngăciei mele.

Umbra nu trăiește decît la lumină.

A scrie pentru cineva, e ca și cînd i-ai scrie cuiva: te simți îndată obligat să simți.

Cîteva minute pe zi sînt romantic. Toți, nici o femeie nu profită de ele.

Dacă lucrările mele plictisesc pe pictori, tot atîta cît picturile lor mă plictisesc pe mine, îi iert.

În fiecare zi sînt copil, bărbat și bătrîn.

Nu există justiție: există gustul și dispoziția noastră. Un critic trebuie să-și formeze gustul și să-și supravegheze dispoziția.

Scriitorul, pe care trebuie să-l recitești meren, ca să-ți îndrepți greșelile, ești tu însuși.

Piesă de idei, piesă în care numai ideile vorbesc, iar nu faptele omenești. Dar, la urma urmelor, aceste idei ne pot interesa mai mult decât persoanele.

La ce bun să spui adevărul despre o artă care nu comportă nici un adevăr?

Îmi place să vorbesc, de vreme ce contrazic.

JULES RENARD

Aceia care sînt asemeni altora, nu s-au examinat niciodată îndeaproape pe ei înșiși.

LACORDAIRE

Răutăcioșii sînt cu toții, probabil, niște nenorociți pe care nimeni nu i-a iubit.

VIRGINIE ANCELOT

Fie-vă milă de răutăcioși; nu știți ce se petrece în inima lor!

VICTOR HUGO

În zadar fuge răutăciosul de pedeapsa faptelor sale; el o poartă mereu cu sine.

FONTENELLE

Răutatea ține loc de inteligență

VAUVENARGUES

Oricine s-a născut răutăcios și invidios trebuie, în chip firesc, să fie și trist.

POUILLY

Cîteodată ignoranța și eroarea pot sluji drept scuză celor răutăcioși.

BERNARDIN DE SAINTE PIERRE

Răutăcioșii săvîrșesc uneori și fapte bune. S-ar putea spune că ei vor să constate dacă e sau nu adevărat că asemenea lucruri produc atîta plăcere, după cum susțin oamenii de bine.

CHAMFORT

Un mare senior răutăcios are cu totul altă alură decât o canalie burgheză.

FORTUNAT STROWSKI

O căsătorie bună e aceea în care ambii uită, ziua, că sînt amanți, și noaptea, că sînt soți.

În ceea ce privește relațiile, caută, cînd ești cu soția ta, să nu dai decît peste prieteni neutri, insignifianți și banali.

Nu vorbi despre soția ta de față cu prietenii; nici, mai ales, despre prieteni, față de soția ta.

Unele reproșuri, perfect odioase în ofensivă, devin, în defensivă, perfect legitime.

Reproșurile prea grave, trebuie să le faci glumind.

Cînd deschizi gura, pregătește-te să fii și contrazis.

Nu încerca să convingi: nu vei convinge niciodată o femeie; mai ales, pe femeia ta.

Avantajul, în lupta conjugală, e de partea celui care știe să reziste un sfert de oră mai mult decât celălalt.

Un menaj e bine acordat, atunci cînd cei doi soți simt în același timp nevoia de-a se certa.

Cînd ești nervos, taci: numai tăcerea e fără risc.

Nu rosti, față de ea, nici tot răul pe care-l știi despre unele femei, nici tot binele pe care-l gîndești despre altele.

Fii cu băgare de seamă în privința răbdării: ceea ce ai suportat o dată, va trebui să suporte toată viața.

Dacă ai trăit lîngă ea o zi întreagă, atunci poți trăi cu ea toată viața.

Căsătoria simplifică viața și complică ziua.

De cele mai multe ori, soții își aruncă unul altuia falsele reproșuri; cele adevărate trebuiesc ascunse.

Dacă a trecut un număr oarecare de ani, cei doi soți au cîștigat dreptul de a se iubi fără ridicul.

O căsnicie bună e aceea care tinde spre dragoste: mai bine să te obișnuiești pe nesimțite cu soția ta decît să te dezgusti de ea în mod lent.

Celibatar, nu știi nimic despre femei; căsătorit, nu le cunoști decît prin femeia ta.

Dintre atîtea amoruri, cele conjugale sînt cele mai rare și mai pline de gelozie.

JEAN ROSTAND

AVIOANE IN TRANȘEU

Cam prin timpul prinzului trec ele. Scoatem pământul cu lopata și-l aruncăm pe iarbă. Rîmele, le-nșirăm pe apă, să prindem nisiparițe. Curtea școlii seamănă cu un cîmp răscolit. Ne gîndim cum o să ne mai jucăm, cu șanțul ăsta prin mijlocul terenului de joc. O să facem galerii pe sub pămînt, ca șobolanii. Pămîntul e tare, de abia se infinge lopata. Soarele ne lovește în creștet și ne apucă amețeala. Căutăm prin iarbă fire de măcriș, să ne amăgim foamea. Măcrișul a îmbătrînit și ne amărăște gura.

Doamna parcă are gălbîinare. Pe lingă ochi, i-au ieșit pete cafenii și i s-au îngroșat picioarele. Fusta largă și neagră, cu care vine mereu, nici nu-i mai ascunde burta țuguiață. Pîndim să stea cu spatele la noi și ne facem semne. Mamei, îi era rușine să vină la școală, cînd avea burta mare. Zicea că se uită copiii urît. Nu știu dacă mă uit urît, dar parcă mi-e rușine.

Săpăm tranșeul și ne gîndim la război. Ce multe tranșee trebuie să fie acolo! Noin-avem decît unul și ăsta neterminat. Dar noi nu sîntem în război. Vedem numai avioanele cum șuieră în inima cerului. Cînd trec ele, Doamna ne scoate afară din clasă. Fugim pe sub meri, să nu ne bombardeze școala și să murim toți odată. Școala rămîne pus-tie, cu geamurile sparte și cu băncile răsturnate. Stăm cocoțați în virful merilor, cu ochii la cer. Pînă să ieșim toți, ele s-au și dus. Doamna strigă după noi, să venim la lecție. Îi spunem că așteptam alte avioane. De cîteva zile trec așa de multe, că stăm numai pe-afară. Ne luăm cărțile și ne întindem cu burta pe iarbă. Ca pe deal cu oile. Spunem lecția, de jos, nu ne mai ridicăm în picioare. Și nu mai avem nici colț. Cei pedepsiți stau în genunchi pe pietrișul ascuțit. Cînd nu se uită Doamna, fac mătăanii, ca la biserică. Unul e icoana și ceilalți îl pupă în ceafă. Ceafa miroase a gaz. Ne dăm peste tot cu gaz, să nu se prindă păduchii de noi.

Ne-a toropit căldura și ne-a astîmpărat. Ne e lene să mai mișcăm și buzele. Rîmele și-au dat

duhul pe apă. Primărelul a plecat acasă, că-l durea capul. Zicea că pe el nu-l lovesc bombele. "Te apără tac-to" i-am spus noi.

Trebuie să facem tranșeul cît înălțimea noastră. Să nu ne vedem din el.

Aruncăm pămîntul, cu gîndul aiurea, parcă ne-am săpa groapa. Toți sîntem în groapă, numai Doamna-i afară. Răsufală greu și stropii de sudoare i se adună sub bărbie. Poate sînt lacrimi. Lacrimile pielii. Mie îmi plînge pielea de pe spate. Doamna se lasă încet pe grămada de pămînt. Tremură toată. Fața i se face mai galbenă și zîmbeste pierdut. Umblăm zăpăciți în jurul ei și nu știm ce să facem. Vreo doi fug după căldarea cu apă. Unii au început să se smiorcăie. "Cine ne mai învață pe noi". Se aude din ce în ce mai aproape zbirnîitul avioanelor și Doamna nu mișcă deloc. Copiii se adună grămadă în tranșeu și țipă ca nebunii. Cei cu găleata s-au suit în meri.

Stau lingă Doamna și-i tai cu briceagul nasturii mărunți de la bluză. Așa făcea și tata, cînd îi venea mamei rău; întîi o desfăcea la git, să poată respira. Avioanele trec mereu și copiii le fac semne cu mîna. Habar n-au ele că noi ne-am săpat tranșeu.

Pun urechea pe pieptul Doamnei și-i simt bă-tăile inimii. Nu bate tare, ca inima tatii, dar bate. Aștept să se termine avioanele. Poate atunci se trezește și Doamna. M-apucă somnul și mi se întuneacă vederea. Avioanele încep să joace pe cer și nu mai știu nimic. Parcă niște mîini moi îmi freacă tîmplele.

... Cerul e plin de avioane. Din ele cad parașute de toate culorile. Fiecare copil poate să-și ia cîte vrea. Legăm parașutele și facem un balon cît cerul. Legăm parașutele și facem un balon cît cerul. Doamna zboră înainte și noi cu balonul după Doamna.

Fără parașute, avioanele s-au făcut mici ca sticleții. Intră toate pe rînd în tranșeul săpat de noi. Domnul, cu o lopată, pune pămîntul la loc.

Rîmele au înviat și intră-n pămînt după avioane.

Henri Moore

Forme în spațiu

podul mogoșoaiei

Poate în nici una din marile capitale europene nu s-a putut constata o mai mare lipsă de respect față de monumentele arhitectonice vechi ale orașului, ca la București.

Este natural ca, în străduința pentru adaptarea orașului la o sistematizare modernă, care să permită o circulație ușoară, să mai fie sacrificată câte o clădire de importanță arhitecturală, dar lipsa de milă pentru un oraș, și așa sărac în monumente, pare că a fost prea mare.

Bătrina Cale a Victoriei avea ca strajă clădiri făurite de mari arhitecți, din care unele au rămas, în parte, ciopîrțite.

Plecînd din Piața Victoriei, unde vechiul palat Sturdza a făcut loc clădirii monumentale a Președinției Consiliului de Miniștri, realizată de arhitectul Duiliu Marcu, și îndreptîndu-ne spre centru, găsim pe dreapta palatul Cantacuzino, construit după planurile arh. I. Berindey, apoi, în colțul cu str. Lt. Lemnea, fosta casă Dissescu, în stil românesc, refăcută de arh. Gr. Cerkez. La învelitoare, cu ocazia unei reparații, s-au înlocuit olanele. Amenda aplicată întreprinderii care a făcut schimbarea nu a reparat și greșeala.

La nr. 157, în fața clădirii Ministerului Industriei Grele, proiectată tot de arh. D. Marcu, se află casa Vernescu, un delicat monument, al cărei arhitect a fost Ion Mincu.

Fațada acestei case a fost de mult mutilată printr-o verandă în fier.

De cealaltă parte, se află, la colț cu str. N. Iorga, imobilul Grădișteanu, opera unui arhitect francez, iar la nr. 125 se vede clădirea Academiei R.S. România, cu totul nepotrivită scopului. Biblioteca din curte, realizată după planurile arh. D. Marcu, este modernă.

Vizavi, Biserica Sf. Nicolae Tabacu, construită pe la sfîrșitul secolului al XVII-lea și refăcută în 1710, nu prezintă vreo importanță arhitectonică.

Lîngă Academie, pe terenul rămas și azi viran, se afla una din clădirile în stil românesc cel mai curat, vechea Casă Moruzzi, care, dacă ar fi rămas, ar fi fost o podoabă în amestecul de clădiri de pe vechiul Pod al Mogoșoaiei.

În schimb, din fericire, a rămas intact, la nr. 115, fostul Palat Monteoru, o clădire din cele mai frumoase, terminată în 1889 de arh. I. Mincu și unde își are sediul Casa Scriitorilor. Mai ales interiorul acestei case merită toată atenția.

Lîngă aceasta, găsim la nr. 111—113, fosta casă Romanet, care a adăpostit o vreme curtea domnitoare a Munteniei. „Vulturul domnesc”, a dispărut, cu ocazia unei reparații, de pe frontonul clădirii centrale.

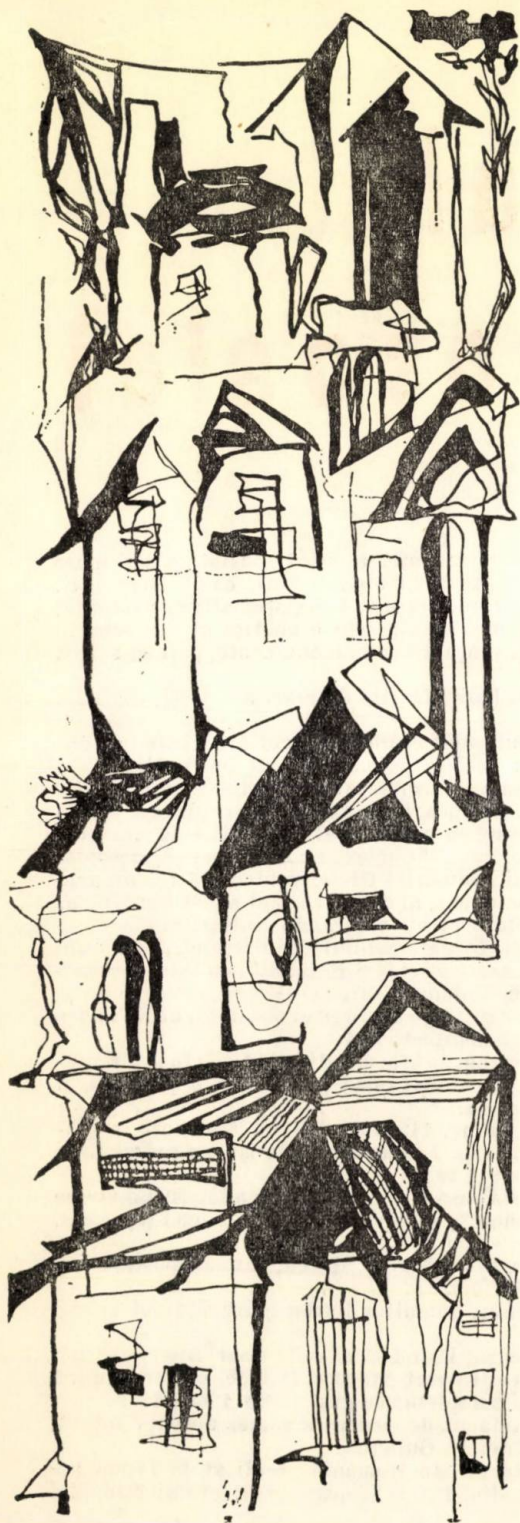
De cealaltă parte, este tot o realizare a arhitectului D. Marcu, care adăpostește azi C.S.P., construită inițial pentru Casa Monopolurilor.

La nr. 107, mai dăinuiește Palatul fostului domnitor Barbu Știrbei, ținut în stil clasic.

În continuare, Calea Victoriei se îngustează, lăsînd să se vadă doar Biserica Albă, ctitoria preotului Darvas și puțin mai departe Hotelul Athenée Palace, construit după planurile arh. francez Bradeau, apoi refăcut și completat cu gust între 1965—1968.

Ateneul Român, cu foarte multă grijă refăcut de curînd, a rămas aproape intact, așa cum a fost proiectat în anul 1886 de arh. francez Galleron.

În față, se ridică Palatul Republicii Socialiste România, realizat în forma actuală de arh. N. Nenciulescu, privind spre sediul P.C.R., opera arhitectului Nădejde.

În 1812, Dinicu Golescu își clădise pe locul Palatului R.S. România locuința sa. În 1750, primul proprietar, Voicu Tistu a dăruit-o Bisericii Krețulescu, de la care a cumpărat-o în 1757 Niculae Grămăticul, în 1778 a preluat-o boierul Negoită, în anul 1791 stolnicul Iordache Colfescu și în 1811 Clucerul Ștefan.

Prima clădire a lui V. Golescu avea vreo 30 de încăperi.

Prin 1722, marginea Bucureștiului se afla prin locul numit „Puțul cu Zale“, unde în același an s-a construit Biserica Krețulescu, operă arhitectonică încântătoare, care, prin crearea complexului sălii Palatului, din zilele noastre, a putut fi degajată și perfect pusă în valoare.

În schimb, mai jos, nepotrivita clădire a Palatului Telefoanelor, construită în 1933, opera arhitecților americani Weebes și Froy, a strangulat artera.

Actuala Casă Centrală a Armatei, construită în 1912 de arhitecții Maimorolu-Ștefănescu și Doneaud, în stil neoclasic francez, străjuiește intersecția Căii Victoriei cu Bdul. Gh. Gheorghiu-Dej.

Pentru încheierea Podului Mogoșoaiei, mai rămân de menționat două clădiri monumentale. Palatul Poștelor, terminat în 1900 după planurile arh. A. Săvulescu, în stil neoclasic, foarte reușit, în locul unde se afla înainte Hanul Constantin Vodă (Brîncoveanu) și C.E.C.-ul, tot din 1900, făurit de arh. francez Gottereau, pe locul fostei Biserici Sf. Ion cel Nou.

În ultimii ani, Calea Victoriei a fost sugrumată, la capătul dinspre Dîmbovița, de o clădire monstruoasă, care îi închide pentru totdeauna posibilitatea de lărgire.

Artera cea mai veche a Capitalei, pe margine cu clădiri în stilurile cele mai variate, ar fi putut fi și artera istorică a țării, dacă, încă de pe timpuri, s-ar fi păstrat câteva din clădirile vechi, chiar în forma lor exterioră-veche, modernizindu-se doar interiorul.

Adrian Beldeanu
Case peste case

CANCANURI

LITERARE

În 1965, o echipă actoricească a Teatrului Național din București a dat o serie de reprezentații la Budapesta, jucând, între altele, piesa Oameni și șoareci de John Steinbeck. Concomitent, o echipă a unui teatru din Budapesta a jucat pe scena „Naționalului” bucureștean piesa Drumul șoarecelui de Gyarfás Miklos.

Se spune că, în preajma aceluia schimb teatral româno-maghiar, un critic dramatic i-ar fi pus scriitorului Zaharia Stancu, director al Teatrului Național, neașteptata întrebare: dacă reprezentarea celor două piese (Oameni și șoareci la Budapesta și Drumul șoarecelui la București) e un schimb de experiență.

Amuzat, Zaharia Stancu ar fi răspuns:

— Nu! E numai un schimb de șoareci.

Pe când era director al Editurii Fundațiilor, profesorul Al. Rosetti obișnuia nu numai să editeze tineri scriitori debutanți, dar să și sprijine, în diverse chipuri, pe cei ce n-aveau încă opere de tipărit și nici bani.

De obicei, când venea câte un asemenea tânăr scriitor și era introdus la director de către secretarul literar al editurii (poetul Cicerone Theodorescu), profesorul întreba: „Și ce propui, Don Kikero?”, la care autorul Cleștar-ului rășchira cele cinci degete ale unei mâini, spunând: „Să-i dăm o mână de ajutor!” Asta însemna cinci sute de lei.

Uneori, când aprecia că e cazul, Al. Rosetti replica: „Eu aș zice, Don Kikero, să-i

dăm două mâini de ajutor” și, imitând gestul lui Cicerone Theodorescu, își rășchira degetele ambelor mâini. Asta însemna zece sute.

Cîteva scriitori bucureșteni, printre care și poetul George Talaz, se aflau cîndva la Iași, în vederea unei șezători literare. Cu acest prilej, ei au vizitat vastele pionițe ale unei podgorii din regiune și timp de cîteva ore, la invitația directorului, au degustat cam multe soiuri de vinuri, care de care mai vechi și mai medaliat, pînă cînd s-a făcut ora de înapoiere la Iași, pentru șezătoare.

— Hai să plecăm! a zis, deci, unul dintre confrăți.

— De ce? a întrebat poetul Talaz, îmbrățișînd cu o caldă privire nesfîrșitul șir de butoaie. De ce să plecăm? Mai este vin!

c.b.d.

DESPRE CĂRȚI

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	C	O	P	E	R	T	A		R	A	M
2	O	P	E	R	A		P	O	E	T	I
3	L	I	T	E	R	A			E	R	
4	A	M	I		L	I	A	D	A		
5	B	I	T	A		C	O	T	I	G	A
6	O	I		E	S	O			T	A	
7	R		A	D	E	V	A	R	A	T	A
8	A	T	V		M		C		R	O	
9	T	A	T	O	N	A	T		A	I	
10	O	N	O	R			O			R	O
11	R		R	E			R			E	

PRETEXTE

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

Orizontal:

1. Fața unei cărți — Creangă. 2. Carte compusă din mai multe cărți — Autorii unor volume de versuri. 3. Materie primă pentru apariția unei cărți — Casă de cultură. 4. Pagini din cartea unei vieți — Carte celebră a unor întâmplări antice. 5. Posesoarea unei traiste cu povești (reg.) — A fost odată o căruță... 6. Primele la abecedar — Jumătate din „Esopia“. — Autorul unei „Cărți de vise“. 7. O poveste plină de autenticitate. 8. Carte mare — Prenumele unui scriitor transilvan prin nume. 9. Cercetat pas cu pas — Tipărit fără consoane. 10. Cinste — Formă pentru un conținut necorespunzător — În proză. 11. Ecoul din „Luceafărul“ — Plasă... pentru purtat cartea pe drumuri.

Vertical:

1. Trecut în sumarul unor cărți. 2. Păreri de cititor — Contestare. 3. Literă de cules note explicative — Face cartea. 4. Fragment dintr-o scriere — Poet-cîntăreț din vechea Grece — Poezii eroice. 5. Aflate în librărie — E de carte și se păstrează în carte. 6. Sediul dezbaterilor erotice — Satiră. 7. Primele într-o apariție — Centrul bibliotecilor — Joacă teatru. 8. Structura intimă a unei cărți — Cu basme. 9. Cărți apărute la un an odată. 10. Palpitantă la lectură. 11. Fată cu bani — Metodă de scris.

Orizontal:

1. Papagal de ebonită — Atmosferă deosebit de caldă pentru o critică obiectivă. 2. Consemnarea faptului comun — Lege română. 3. „Casa“, în ediție de lux. 4. Fes turtit — Amară ca fierrea — Scoase din carte. 5. Uniunea Scriitorilor — Scrinul negru. 6. Steaua e pasiunea lui. 7. Te introduce în scenă — În partea de jos. 8. Plin de energie — Boabe culinare. 9. Creangă, în tiraj de masă — În mijlocul sonetului. 10. Dau informații turistice.

Vertical:

1. Tot pe drum, pe drum, pe drum — Susținători asidui ai culturii viticole. 2. Îți stă mintea-n loc — Complet. 3. Înghețată de frig — Apă de ploaie. 4. Eroul unei cunoscutre fabule — Produs artistic. 5. Se ține de cuvînt — Semicerc. 6. Jumătate de bilet — Se face ghem. 7. Invitată la aniversarea primei zile de naștere. 8. Epilogul unor nuvele — Ținut de git. 9. Comună bănățeană — Refuzare de critici. 10. Acțiune care te lasă cu gura căscată.

NELU POP NICORESCU

ISTORIA

AUTOMOBILULUI ÎN 12 IMAGINI

Prezentată de ●

ION GHENEA STĂNESCU

Automobilul, acest jalon important în evoluția inteligenței umane, a intrat în al 8-lea deceniu de existență. Și nimeni nu-și imagina la începutul secolului XX, oricâtă fantezie ar fi avut, că într-un timp atât de scurt automobilul va dezlănțui o asemenea „revoluție” care echivalează cu o schimbare profundă a condițiilor materiale ale omului. Fără automobile și avioane, toate derivate din motorul cu „explozie”, secolul XX nu s-ar fi deosebit de secolul XVIII (cu excepția vapoarelor și a căilor ferate).

Au trecut numai opt decenii și mulți oameni îi cercetează trecutul cu pasiune, cu căldură, și emoție romantică. Tot mai mulți sînt acei care cheltuiesc energie și bani, spre a descoperi și restaura aceste vestigii emoționante ce pot sta alături de tanagrale, de creațiile Renașterii, de catedralele romane, — spre a pune în funcțiune vechile „trăsuri fără cai” a căror caroserie sfidează orice principii ale aerodinamicii și ale căror motoare dezvoltă abia cîteva cai epuizați! Acești pasionați nu pot fi comparați decît cu cei (constructori și clienți, care și-au făcut reciproc ucenicia) din perioada eroică a automobilismului. La începutul secolului nostru, automobilele erau încă niște monștri de metal, care făceau salturi teribile, scoteau fum, miroseau urît și te asurzeau cu zgomotele lor; ele închideau sub capotă „forțe misterioase” și cei ce le stăpîneau, acționînd pedale, leviere, robinetei, etc., privind de la înălțime șoseaua cu fauna ei, se socoteau semi-zei, mîndri ca Achile pe carul lui.

Ideea locomotiei mecanice este foarte veche. După apariția roții și construirea căruțelor tractate de animale, s-au realizat o seamă de mașini care foloseau energia eoliană sau cea musculară (biciclete, tră-

suri) pentru propulsie. A trebuit să treacă multă vreme și în funcție de evoluția tehnicii, de descoperirile și realizările din acest domeniu, locomotiva mecanică a fost concretizată în diferite construcții. Utilizarea aburului în mașini generatoare de forță pentru nevoile manufacturilor, a minelor, etc., stă la baza primei mecanizări a propulsiei vehiculelor. Revine lui François Cugnot meritul de a fi realizat primul vehicul auto-propulsat, în 1769. Auto-vehiculul lui Cugnot (*fig. 1*) se prezenta sub forma unei căruțe cu două roți în spate și una cu motoare și de direcție în față. Cadru era cu format din două părți: cea din spate era confecționată din lemn, cea din față din fier. Cele două părți erau unite printr-un pivot care permitea celei din față să ia viraje după cum se răsucea un ghidon. Partea din față cuprindea motorul și cazanul (*fig. 2*). Odată lansată această idee, concretizările au luat forme diferite, îndeosebi în Anglia, datorită avansului industrial pe care îl avea această țară, cu toată opoziția concesionarilor de diligențe, a proprietarilor de șosele, a crescătorilor de cai, etc., — opoziție concretizată în acel draconic „Red Flag Act” din 1865 care obliga ca aceste vehicule să circule pe șosele precedate de un pieton purtător al unui drapel roșu și care trebuia să le anunțe trecerea. Cele mai uzitate forme pentru construcția autovehiculelor cu abur au fost tractoarele și diligențele. În *fig. 3* se prezintă un tractor Boydell ale cărui roți aveau palete transversale, care-l făceau propice pentru transporturi pe terenuri dificile. El putea tracta trenuri formate din cinci trăsuri cu o greutate de 17 tone. Acest tractor a depășit granițele Angliei, fiind trimis în Egipt și India. Vestita diligență „LA MANCELL” (*fig. 4*), cons-

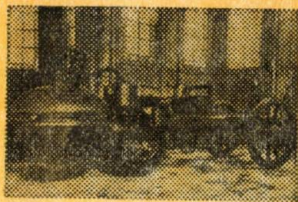

Fig. 1

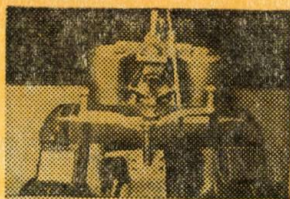

Fig. 2

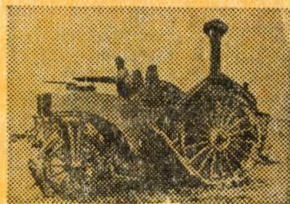

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

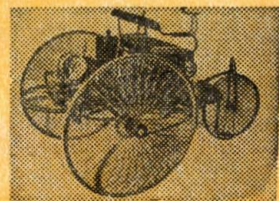

Fig. 6

truită de A. Bolle-tatăl în 1878, conține o seamă de noutăți constructive: roțile de direcție mobile, pe pivoți și fuzete; cazan vertical, etc.

Evoluția automobilului, așa cum îl cunoaștem azi, începe odată cu realizarea primelor motoare cu ardere internă, folosind drept combustibil derivatele petrolului. Motoarele industriale ale lui Lenoir în Franța și ale lui Otto și Langen în Germania au generat ideea utilizării lor pentru realizarea unui vehicul rutier autopropulsat. Experimentările nu au dat rezultate satisfăcătoare, deoarece un motor pentru locomotie trebuie să aibă caracteristici specifice: putere mare la volum și greutate redusă, suplețe ridicată (trecere bruscă de la turație mică la mare), etc. Un astfel de motor a fost construit de Gottlieb Daimler între 1884-1885 și folosit inițial la ambarcațiuni și pentru realizarea unei motociclete, „Rustica”. În 1886, Daimler montează acest motor pe o trăsură, realizând astfel primul automobil (fig. 6). Licența acestui motor și cele ce i-au urmat, le-a vândut firmei franceze „Panhard et Levassor”. Paralel cu Daimler, tot în Germania, Karl Benz a conceput, proiectat și realizat integral un triciclu cu motor de construcție proprie (fig. 5) Acestea au fost primele automobile.

Mulți ani automobilul a reprezentat o mezelianță între un vehicul oarecare și un motor. Începând cu 1886, fiecare an marchează un progres în construcția automobilului, care dezlănțuise un entuziasm pe care nici o altă construcție anterioară nu-l cunoscuse. Pentru prima oară se deschideau perspective nevisate omului dornic de orizonturi noi, obosit de tumultul vieții citadine. Sistemele de transmisie a forței de la motor la roți, suspensia, iluminatul, etc. și însăși îmbunătățirea construcției motorului au reprezentat eforturi pentru toți cei prinși de ideea realizării automobilului. Printre construcțiile inovatoare, care au însemnat etape importante în evoluția automobilului, cităm construcția lui Renault, realizată în 1898 (fig. 7). Pentru prima oară curelele și lanțurile de transmisie au fost înlocuite prin ax cardanic și o cutie de viteze cu pinioane prin care se realizau 3 trepte la înaintare și una la mersul înapoi; aceste inovații au dus la înlăturarea zgomotului și la schimbarea vitezelor ușor. În 1901, Maybach și Simms au realizat celebrul „Mercedes 1901” (fig. 8), considerat că marchează sfârșitul trăsurilor fără cai și începutul epocii automobilului. Avea un motor de 4 cilindri cu o capacitate de 5,3 litri, și supape comandate mecanic; dezvoltă 35 CP la 1000 ture/min. Șasiul,

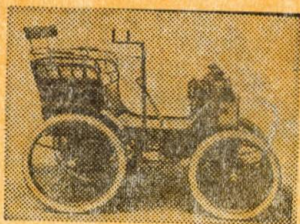

Fig. 7

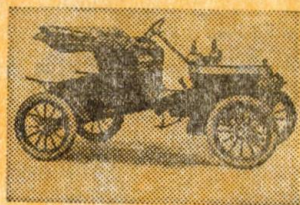

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

piesă greoaie pînă la el, era construit din profile ușoare de oțel. Cutia de viteze avea selector, astfel că se putea ataca orice viteză, indiferent de succesiunea lor. Este primul automobil dotat cu radiator tip fagure, construcție utilizată pînă în zilele noastre. Un alt automobil reprezentativ este cel construit de Ford, așa-zisul tip T (fig. 9), care a prezentat de la început atîtea noutăți încît el s-a impus pe piață timp de 19 ani în milioane de exemplare, mereu îmbunătățite, aducînd glorie și bogăție constructorului. Era o construcție simplă, greutate redusă și cu o mare rezistență a pieselor sale.

După primul război mondial, cînd automobilele își dovediseră utilitatea și în alt fel decît în scopuri sportive sau turistice, datorită industrializării construcției de automobile, este greu să urmărești un anumit constructor sau construcție, îmbunătățirile avînd o caracteristică colectivă. Paralel cu progresul în industrializarea automobilului și în utilizare, se dezvoltă rețeaua drumurilor modernizate, a stațiilor de aprovizionare cu combustibili și lubrefianți, a celor de reparații. O elită de tehnicieni și mecanici se formează — automobilul introducînd tehnica în mase — iar industria auto devine un motor al activității economice a unei țări prin dezvoltarea ramurilor industriale care o deservesc. Caroseria, în întregime metalică, a fost introdusă în Europa de către A. Citroën (fig. 10) în locul celei de lemn, industria americană utilizînd-o la autovehicule încă din 1914. Spre deosebire de industria de peste ocean, cea europeană realizează automobile de dimensiuni mici, specifice vechiului continent unde șoselele înguste, întortocheate, și densitatea populației nu permiteau o activitate convenabilă automobilelor americane, mari, puternice, scumpe.

De-a lungul anilor s-au constatat o serie de deficiențe la motoarele cu pistoane în mișcare rectilinie alternativă, ca: vibrații puternice, mecanisme complicate ce se industrializau greu, dar se deregla ușor,

Fig. 11

Fig. 12

cuplu mic la pornire, etc., care au determinat preocupări pentru realizarea altor generatoare de forță fără inconvenientele existente la motoarele cu „explozie” sau cele cu ardere lentă. Ideea motorului cu piston rotativ a fost concretizată teoretic în 1929 de ing. Felix Wankel, însă experiența revelatoare în practică a avut loc în 1950, când s-au construit primele tipuri de 125 și 250 cmc. Primele automobile cu motoare tip Wankel au fost construite de NSU în 1964 și prezentate la Salonul oficial de la Paris în 1966 (fig. 11). Utilizarea reacției în aviație a dus la ideea folosirii acestor motoare și la automobile. În 1950, Rover Whizzer a încercat în SUA primul auto dotat cu motor cu turbină, iar în 1960 uzinele Chrysler au predat clienților-piloți, 60 de turisme dotate cu motoare cu turbină (fig. 12). Rezultatele fiind slabe, mare parte din ele au fost retrase din experiment. Toate marile firme constructoare sînt preocupate astăzi de realizarea unui automobil electric necesar, îndeosebi, în orașe unde densitatea mare a automobilelor duce la vicierea aerului de către produsele nocive rezultate din arderea petrolului, însă nici o construcție nu s-a impus pînă în prezent.

Transformările succesive ale automobilului în timpul celor 80 de ani de existență l-au trecut din categoria bunurilor de lux sau a activităților sportive, în aceea a mijloacelor de producție. Azi automobilul

nu mai este un scop în sine, pentru că ceea ce contează sînt serviciile pe care le poate aduce. Și din momentul în care devine necesar tot mai multor oameni, din momentul cînd el ia parte la producție, este normal a-l cunoaște și stăpîni ca pe orice mașină-unealtă spre a-i micșora agresivitatea.

Dacă în preajma celui de al doilea război mondial numărul autovehiculelor în lume se ridica la cca 45 000 000, astăzi aproape 200 000 000 aleargă pe șoselele lumii. Asistăm la o adevărată „explozie automobilistică” ce, spre deosebire de cea demografică, cuprinde țările cele mai avansate. Prin atracțivitatea pe care o reprezintă, prin complexitatea construcției (cuprinde aplicații din mai toate domeniile fizicii: mecanică, termodinamică, electricitate, aerodinamică, etc.), prin faptul că industria auto este un motor al activității economice a unei țări (pentru realizarea automobilului concurează multe ramuri industriale: siderurgie, metalurgie-mecanică, electrotehnică, mase plastice, sticlă, cauciuc, petrol, etc.) și că atrage dezvoltarea și a altor ramuri, cum ar fi construcția de drumuri, studierea lui permite dezvoltarea gândirii tehnice în proporție de mase, fapt necesar țării noastre în plin avînt industrial.

Istoria automobilului este scurtă: dintr-un joc pentru adulți, a ajuns un mijloc de producție al zilelor noastre.

PIERRE DUMAYET

CUM FUNCȚIONEAZĂ, DOAMNĂ, O MAȘINĂ?

Dialogul de mai jos este înregistrat de un cunoscut gazetar francez, Pierre Dumayet, autor, între altele, al unei culegeri intitulată *Vu et entendu* (Văzute și auzite,) tipărită la editura Stock, în 1964, și cuprinzând 25 de interviuri, publicate între 1961 și 1964, în periodicul *Le Nouveau Candide*.

J. V.

Eu cred că femeile conduc foarte bine, chiar mai bine decât noi. Și admirația mea este cu atât mai mare cu cât am avut, din intimitate, ocazia să descopăr imaginea fabuloasă pe care o au unele dintre ele despre mașina lor.

— Doamnă, aș vrea să știu eum funcționează o mașină. Pot să vă-ntreb pe dumneavoastră?

— *Mă rog, dar nu cred c-o să aflați mare lucru de la mine.*

— De câtă vreme conduceți?

— *De-un an.*

— Pentru-nceput, câteva-ntrebări la-nțiplare: ce-mi puteți spune despre bujii?

— *Bujiile trebuie să aibă oreo legătură cu aprinderea.*

— Și despre aprindere ce știți?

— *Poate să fie auto-aprindere. E periculos.*

— Despre delco?

— *Știu că-l scoți din funcție cind vrei ca o mașină să nu pornească.*

— Dar despre puntea din spate?

— *Asta riști s-o rupi, dacă treci prea repede peste-un hop.*

— Dar despre motor, despre funcționarea lui, ce știți?

— *Știu că are pistoane.*

— La ce servesc pistoanele?

— *N-am idee, știu numai că există pistoane și bujii. Și că bujiile nu trebuie să stea la umezeală.*

— Alceva ce mai știți?

— *Despre motor? Știu că există o curea și că, dacă se rupe, mașina nu mai merge.*

— Puteți să-mi spuneți prin ce procedeu se-nvîrtesc roțile mașinii dumneavoastră?

— *Motorul le face să se-nvîrtească.*

— Dar cum se transmite la roți mișcarea creată de motor?

— *Nu mi-am pus niciodată întrebarea asta. Stați să mă gîndesc.*

— Gîndiți-vă...

— *Cred că prin curea.*

— Prin cureaua despre care vorbeați mai înainte?

— *Da. De ce rideți?*

— Vă promit c-am să fiu serios. V-ați uitat vreodată cum se-nvîrtește motorul?

— *Nu, nu prea.*

— Deci, după părerea dumneavoastră, prin intermediul acestei curele pune motorul roțile-n mișcare?

— *Da, bine-nțeles.*

— După părerea dumneavoastră, care sînt roțile antrenate de curea în felul ăsta?

— *Cum adică?*

— Adică roțile din față? sau roțile din spate?

— *Amîndouă.*

— Vreți să spuneți toate patru?

— *Da.*

— Deci credeți că toate patru roțile sînt roți motoare?

— *Se-nvîrtesc toate patru la fel.*

— Nu mă-ndoiesc. N-ați auzit niciodată de „tracțiune pe roțile din față” și de „tracțiune pe roțile din spate”?

— *Ba da.*

— Ce-nseamnă tracțiune pe roțile din față?

— *Adică o mașină care are motorul în față.*

— Și tracțiunea pe roțile din spate? O mașină care are motorul la spate?

— *Bine-nțeles. Dacă v-apucați iar să rideți, nu că mai răspund.*

— Promit că nu. Fiindcă veni vorba, asupra căror roți acționează volanul?

— *Pe toate patru, bine-nțeles. Cînd co-*

tesc, nu trebuie să-și schimbe toate patru direcția?

— Sinteți sigură de ceea ce spuneți?

— *Ce, nu-i așa?*

— N-ați remarcat niciodată că numai roțile din față ascultă de volan?

— Nu mi-am pus niciodată asemenea întrebare, dar asta nu mi se pare logic de loc.

— Fie. Dar cînd garați, credeți că volanul comandă și roțile din spate?

— Ca să fiu sinceră, eu așa credeam.

— Drace!... De fapt, după părerea dumneavoastră, prin ce proces modifică volanul direcția roților?

— Cred că prin arborele secundar.

— Tot el! Vi se pare normal ca o piesă să servească în același timp ca intermediar și pentru motor și pentru volan?

— Cînd ai de-a face cu roțile, foarte natural!

— Și cînd pui mașina-n mișcare ce se-ntîmplă?

— Păi, profiți de momentul în care motorul nu se-nvîrtește, ca să bagi în viteză.

— Trebuie să te grăbești, nu?

— Dacă rideți, nu mai spun.

— Nu! Nu! Dacă-nțeleg cu bine, după părerea dumneavoastră, cînd ești la punctul mort, motorul nu se mai invîrtește?

— Dacă mă luați peste picior, înseamnă că se-nvîrtește.

— Se-nvîrtește ori nu?

— Dacă stau să mă gîndesc bine, cînd e la punctul mort, motorul meu se-nvîrtește, dar nu consumă benzină.

— De loc?

— Da, de vreme ce la punctul mort stai cînd orei să cobori o pantă fără să consumi benzină.

— Nu mi-ați spus încă ce-nseamnă să ambreiezi.

— Înseamnă să debreiezi.

— Să ambreiezi și să debreiezi înseamnă același lucru?

— Nu căd nici o deosebire; de altfel, nu există decît o singură pedală.

— Mîna dumneavoastră dreaptă nu știe ce face piciorul dumneavoastră stîng? Înainte de-a acționa cu mîna dreaptă schimbătorul de viteze, nu apăsați pînă-n, fund, cu piciorul stîng, pe ambreiaj?

— Ba da...

— Și pentru ce faceți asta?

— Fiindcă m-ajută să schimb viteza... Știu că sînt mașini fără schimbător de viteză: își schimbă singure viteza.

— Și, după părerea dumneavoastră, cum e posibil așa ceva?

— Trebuie să se fi inventat vre-o drăcie...

— Dar cînd frînați, ce se-ntîmplă?

— La fel ca și pe bicicletă; trebuie să existe niște patine de cauciuc care blochează roțile cînd apeși pe frînă.

— N-ați auzit niciodată de „lockhed“?*

— Nu.

— Na-ți remarcat niciodată, sub capotă, un mic rezervor plin cam pe trei sferturi cu un lichid uleios?

— N-am ridicat niciodată capota, pentru că-n orice caz tot n-ar folosi la nimic.

* Ceea ce șoferii noștri numesc „lichid“ (cînd este vorba de frîne) (n. tr.)

— Ei, bine, închipuiți-vă că, dacă rezervorașul ăsta e gol, frînele nu mai acționează asupra roților. Potrivit concepției dumneavoastră despre frînare, cum îmi puteți explica asta?

— Trebuie să fie doar o coincidență. Nu căd ce treabă ar avea uleiul cu frînele. Uleiul e pentru motor. Dacă era cazul, mi-ați fi vorbit despre discuri... Știu că există frîne cu discuri.

— Pentru ce se pune ulei la motor?

— Ca să nu ruginească. Se pune ulei așa cum se pune și benzină, dar ceva mai rar. În orice caz, e important, și dacă se aprinde beculețul roșu trebuie să te oprești.

— Există în structura mașinii dumneavoastră ceva care vă contrariază spiritul logic?

— Un singur lucru: motorul e-n spate și benzina se pune în față.

— Și cum se face că, în căzută acestei absurdități, mașina dumneavoastră poate funcționa?

— Bănuiesc eu că-i o țevă care trece pe sub mașină și care duce benzina la motor. Mi s-ar fi părut mai normal să fie amîndouă la un loc.

— Îmi puteți spune cum ajunge benzina în carburator?

— V-am spus: prin țeava asta.

— Direct, fără intermediar?

— Da.

— Dar dacă țeava trece pe sub mașină cum poate benzina să urce pînă-n carburator?

— Evident că trebuie să urce... Trebuie să se mai fi găsit vre-o drăcie.

— Încă n-am vorbit de baterie.

— Bateria? Asta face electricitate. Știu că trebuie să pui apă distilată-n ea și că vara trebuie amai multă decît iarna.

— De ce este nevoie de electricitate într-o mașină?

— Ca să funcționeze farurile, ștergătoarele și claxonul.

— Numai pentru-atît?

— Nu prea căd ce altceva ar mai fi.

— N-ați băgat de seamă că dacă bateria e descărcată, demarajul rămîne fără rezultat?

— Ba da, dar nu căd legătura.

— Cum se-narcă bateria dumneavoastră?

— De astase ocupă la garaj, mai ales iarna.

— Bateria dumneavoastră se-narcă numai la garaj?

— Da, e-adevărat că se încarcă și cînd merge mașina.

— Nu vă trec prin minte că acea curea despre care vorbeați adineauri ar putea să puie-n mișcare un dinam?

— Despre asta chiar că nu știu nimic. De fapt, pînă astăzi nu m-am interesat niciodată de automobil...

(Pe onoarea mea: n-am inventat nimic.)

În românește de

ILEANA VULPESCU

CE LE DORESC AUTOMOBILIȘTILOR ROMÂNI PENTRU ANUL 1969?

UN PIETON

MIHAI ȘIPOS (*str. Hristo Botev, 10, București*), pieton de peste 3 decenii și fără carnet la C.E.C.:

Aș dori automobilistilor, când îi cuprinde beția vitezei, să-și amintească de pietonii care îi așteaptă acasă.

Cînd apasă pe accelerator pînă în fund, să se gîndească, o clipă, că drumul spre tribunal trece adesea peste un pieton.

Automobilistelor le doresc să-și scurteze în continuare fustele cît vor, dar să-și mărească atenția — indiferent cît de geloși ar fi soții lor, să se uite totuși după bărbații care traversează strada.

Aș dori ca de cîte ori un șofer trece pe „zebră”, croindu-și drum printre pietoni, să i se dezumfle cauciucurile.

Aș mai dori ca, atunci cînd sînt gata să dea peste noi pe mijlocul străzii, să oprească scrișnind din frîne (și din dinți), să scoată capul pe fereastră și să spună: — Vreți, vă rog, să fiți atît de amabil și să-mi permiteți să trec?

Și le-aș mai dori tuturor automobilistilor să apuce Revelionul 1970. Împreună cu noi...

UN AUTOMOBILIST

MARIN DUMITRESCU cîștigător al Raliului României și al Campionatului de viteză în coastă ed. 1968:

Aș dori ca automobilisții să găsească în 1969 toate piesele de schimb de care au nevoie. Mai ales cauciucuri pentru Wartburg, Moskvici, Warszawa, pivoți, capete de bară pentru direcție, saboți, platine pentru Wartburg 3121, disc de ambreiaj și saboți pentru Moskvici; să se asigure continuitatea în aprovizionarea cu piese de Fiat.

Le-aș dori să nu mai vină la atelierul de reparații, ca să reclame că nu le merge mașina, cînd de fapt au uitat șocul tras (mai ales cei cu motoare în 2 timpi) sau frîna de mînă pusă; să fumeze cît mai puțin la volan. Ba chiar, deloc. Avem mașini arse complet de la scrumul de țigară căzut în ele. Plus că fumatul slăbește reflexele.

Le-aș dori să întâlnească la „Automecanică” și „Ciclop”, ca și în alte „service”-uri, numai mecanici bine pregătiți, care să nu lucreze numai pentru bani, ci în primul rînd pentru prestigiul lor, astfel încît clienții să plece totdeauna mulțumiți. (Avem încă mulți nechemăți în meseria noastră, aduși de speranța unor cîștiguri ușoare și nu de dragostea pentru mecanică.)

Doresc automobilistilor, și mai ales membrilor Automobil-Clubului, ca în 1969 „asistența rutieră” să aibă și mecanici, nu numai șoferi pe mașinile ei; să dispună și de o serie de piese de schimb. A.C.R. să asigure informarea completă și la zi cu toate posibilitățile de a face excursii în țară pe orice traseu, inclusiv drumurile forestiere. În general, ar fi bine ca măcar în 1969 taxele să corespundă cu avantajele pentru membrii A.C.R. ...Să sperăm că anul acesta A.C.R. va înființa în București un adevărat club unde să ne putem aduna, să discutăm, să ne documentăm în problemele tehnice sau sportive.

Aș mai dori ca activitatea sportivă automobilistică să fie condusă de oameni mai înimoși; în orice caz, măcar de oameni care să aibă cel puțin carnet de conducere.

În 1969, sper că Uzina de autoturisme de la Colibași și alte mari întreprinderi, ca „Danubiana”, „Victoria” - Ploiești, vor sprijini sportul automobilistic. Aș dori să avem și posibilitatea de a ne cumpăra la prețuri accesibile (nu de la „negru” ca pînă acum) accesorii pentru competiții.

Aș mai dori, în încheiere, ca pietonii să circule civilizată, nu ca pe vremea când trecea o brișcă la un ceas. Ce-ar zice pietonii, dacă s-ar pomeni cu o mașină umblind pe trotuar? De ce li se pare lor însă atât de normal să meargă pe mijlocul străzii?

Și o mică rugămintă: cei ce mă cunosc, să nu-mi mai demonstreze măiestria lor, când mă întâlnesc la volan. De multe ori abia am scăpat cu viață după asemenea exerciții de virtuozitate făcute brusc în fața mea.

UN SPECIALIST

Colonel VICTOR BEDA, adjunct al șefului direcției circulației din Inspectoratul general al Miliției:

În primul rând, le doresc automobilistilor condiții mai bune de circulație, înțelegând prin aceasta nu numai mărirea numărului kilometrilor de șosea modernizată, ci și educarea pietonilor din comunele străbătute de aceste șosele. Cu alte cuvinte, aș dori mai mult sprijin pentru ei din partea Consiliilor populare ale orașelor, municipiilor și în special ale comunelor mai multă atenție din partea cadrelor didactice pentru a educa pietonii în spiritul circulației moderne. Deocamdată, pietonul se manifestă ca unul din principalele obstacole ale circulației, furnizând un însemnat număr din totalul accidentelor, mai ales în orașele mari. Le-aș dori deci automobilistilor să întâlnească, în tot mai multe comune, trotuare, ca să scape astfel de circulația sătenilor pe șosea; să nu mai aibă de furcă duminicile cu horele întinse de-a latul drumului; să nu mai întâlnească noaptea bicicliști și căruțe fără lumini — adevărate capcane, care ascund în ele posibilitatea unor accidente grave. Și fiindcă le doresc o mai mare înțelegere din partea Consiliilor populare aș menționa câteva probleme ce țin de competența acestor organe locale și a căror rezolvare o dorim și noi, alături de conducătorii auto.

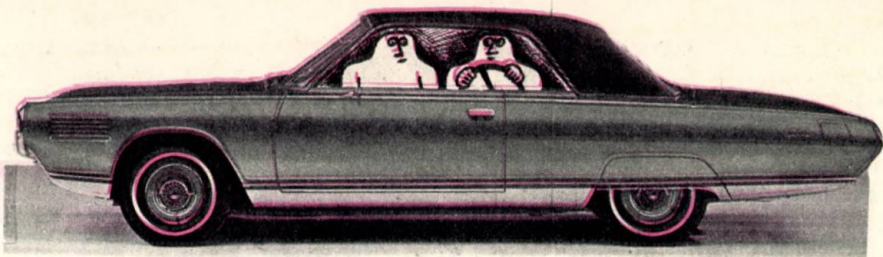
- semafoare moderne, mari, luminoase, mai bine amplasate ca până în prezent.
- semne de circulație luminate noaptea.
- mărirea numărului de semafoare automate, ceea ce ar permite agenților de circulație să îndrume mai bine traficul rutier.
- punerea la punct în București (cel puțin) a instalațiilor necesare introducerii „undeii verzi” pe arterele principale.
- modernizarea tuturor străzilor, și în primul rând a căilor de acces în marile centre urbane, unde se pot întâlni încă pavaje necorespunzătoare, gropi, etc.
- construirea unor poligoane moderne, în care candidații la permisul de conducere să se poată pregăti în condiții variate, întâlnind curbe periculoase, intersecții complicate, rampe, pante, marcaje variate, treceri de linii ferate, etc.
- interzicerea circulației cărușelor și camioanelor pe șoselele naționale simbăta și duminica.

Toate acestea sînt condiții ale asigurării unei circulații intense și fluente la nivelul cerințelor actuale, a căror îndeplinire depinde, cum spuneam, de Consiliile populare. Le doresc automobilistilor să le vadă realizate.

Dar le mai doresc automobilistilor să întâlnească tot mai mulți conducători auto politicoși, civilizați. Există o morală rutieră, rod al educației rutiere, izvoită din înțelegerea faptului că șoseaua nu e un teren de afirmare a ambițiilor, a vanității. Le-aș dori să înțeleagă acest lucru mai ales atunci când se află în fața necesității de a acorda o prioritate, de a renunța momentan la o depășire. Avem destule accidente născute din ambiția unora de a trece ei primii, cu orice preț. Și prețul e uneori foarte scump.

Aș dori să întâlnim începători mai prudenți, mai ales în privința vitezei. De altfel nu numai ei. Viteza excesivă generează încă cel mai mare număr de accidente. Fie viteza nefiresc de mare în raport cu starea drumului, a vremii, a profilului șoselei (ca să nu mai vorbesc de cei care trec nepăsători peste limita legală de 100 km/h), fie viteza combinată cu alte cauze, mai ales consumul de alcool — când apar mai ales depășirile nepermise, refuzul de acordare a priorității. Aș dori ca în 1969 automobilistii să nu mai bea alcool deloc, atunci când se suie la volan (în 1968 conducerea sub influența băuturilor spirtoase se află pe locul II printre cauzele accidentelor).

Și le mai doresc — fiecărui automobilist în parte și tuturor conducătorilor auto, amatori și profesioniști — să nu plătească în 1969 nici o amendă. Adică aș dori ca noi, miliția, să nu mai întâlnim contravenienți. De Anul Nou, putem, nu-i așa, să ne lăsăm puțin și în voia viselor cu ochii deschiși...

ATENȚIUNE, AUTOMOBILUL !

CUM ÎL ÎNTREȚINEȚI ?

CUM CONDUCEȚI ?

● *Respectați cu strictețe indicațiile cărții tehnice a vehiculului dumneavoastră.* Nu vă luați după amici cu experiență, mecanici, șoferi ai instituției, care au totdeauna convingerea că se pricep mai bine decât fabrica producătoare. Nu uitați că, înainte de a fi lansat, orice nou model e testat pe 2—3 milioane de km., plus sute de ore de încercări în laboratoare speciale.

● *Cînd cumpărați o mașină de ocazie, prima întrebare, care trebuie pusă vînzătorului, este: — Vă pricepeți la motoare? Dacă răspunsul e afirmativ, se cere maximă prudență; înseamnă că proprietarul ei a umblat adeseori la motor și precis a dereglat-o. Dacă omul declară că habar nu are de motoare, atunci sînt multe șanse ca mașina să fie bine întreținută. Nu lăsați pe nimeni, în afară de mecanicii de la „service“, să umble la motor și, mai ales, să vă regleze carburajia, aprinderea sau tacheții.*

● *Un control amănunțit, înainte de a pleca la drum lung, vă poate scuti de multe necazuri. Faceți-vă un obicei din a vă uita sub mașină, ori de cîte ori o parcați sau aveți de gînd să porniți. Dacă observați pete de ulei, verificați dacă e o defecțiune a bușonului de la baie sau a simeringurilor. În primul caz, e mai bine să lăsați mașina pe loc, pînă remediați defecțiunea; altfel, riscați să pierdeți uleiul pe drum, să calați motorul (după care îl puteți vinde la fier vechi). Asemenea situații se pot ivi după parcurgerea unui drum prost, pe care pietrele sau șenalul șoselei lovesc baia. De altfel, pe asemenea drumuri (forestiere, comunale), după ce auziți o izbitură mai puternică în fundul mașinii ori simțiți că ați tîrșlit-o pe pămînt, opriți imediat și uitați-vă dedesubt, verificînd dacă nu apar scurgeri de la baie, diferențial, cutia de viteze, circuitul de frînă. O fisură sau un bușon sau o conductă ruptă poate provoca, în cîteva km, accidente mecanice, care vă costă extrem de scump. Uneori, chiar viața.*

● *Verificați, la cca 1000 km, presiunea în cauciucuri. Mai ales vara. O presiune mai mare decît aceea indicată de constructor poate duce la explozii, totdeauna soldate cu accidente grave. În general, pneurile mai uzate nu trebuiesc montate pe dreapta și în nici un caz dreapta-față. Vara, reduceți ușor presiunea (1—2 diviziuni). De asemenea toamna ori iarna, dacă mergeți pe mîzgă. De presiunea corectă depinde viața cauciucurilor, a amortizoarelor și, uneori, a dumneavoastră.*

● *Cînd porniți motorul la rece, trageți șocul. Dar, imediat după pornirea motorului, lăsați șocul la loc și folosiți accelerația. Nu plecați pînă nu observați pe termometru temperatura indicată de fabrică. Dacă nu aveți termometru, așteptați pînă cînd, la relanți, motorul merge „rotund“, fără trepidații și smucituri. Totdeauna parcurgeți primii 150—200 m cu viteză a II-a, pentru a încălzi corect motorul. Nu urmați exemplul șoferilor profesioniști, al actorilor în filme sau al turiștilor străini, care demarează imediat. Din motive diverse, celor enumerați mai înainte nu le pasă de mașini și nu se interesează de prelungirea vieții lor.*

● *Schimbarea uleiului se efectuează numai cînd motorul e cald. Folosirea curentă a mașinii în oraș impune schimbarea mai frecventă a uleiului decît în cazul utilizării ei pe șosea, la drumuri lungi. Cînd schimbați uleiul de vară cu cel de iarnă sau cînd treceți de la un tip la altul (AM—SR), spălați motorul cu ulei din tipul celui pe care-l veți introduce, folosind în acest scop o cantitate egală cu 2/3 din cea normală. Apoi*

lăsați motorul să meargă 10-15 minute cu acest ulei. Înainte de a pleca la drum, controlați joja! Când schimbați uleiul, curățați și filtrul de aer, la un compresor sau cu pompa. Curățați-l, de asemenea, după o călătorie mai lungă pe drumuri cu praf.

● *Motorul se spală numai cu pensula și cu motorină.* Nu permiteți niciodată să fie spălat cu jet de apă. E o greșeală comisă frecvent în stațiile „service“, din cauza incompetenței multora dintre cei ce se ocupă de „spălat-gresat“. Când spală fundul mașinii, cereți să micșoreze presiunea apei. De obicei, la majoritatea „service“-urilor se lucrează cu o presiune de 7 atm., mult prea mare, care introduce noroiul în articulații.

● *Nu spălați caroseria cu motorină.* Ștergeți urmele de benzină, care mai rămân uneori după umplerea rezervorului. Niciodată să nu spălați mașina când e soare puternic și cald, dacă țineți ca luciul vopselei să fie păstrat.

● *Curățați bujiile cu benzină sau cu acetonă.* E mai bine decât cu peria de sirmă. Nu le sablați. Altminteri se strică mai curând (crapă smalțul).

● *În radiator* (dacă nu aveți circuit sigilat), completați circuitul numai cu apă distilată. De pildă, apa de condens de la frigider. Apa de la robinet depune, cu timpul piatră.

● *Completați acumulatorul* numai cu apă distilată, cu ajutorul unei pipete, minimum la 1000 km. Vara, verificați mereu nivelul.

● *Când porniți cu demarorul*, debreiați (ca să nu antrenați și cutia de viteze, al cărei ulei e mai viscos) și nu țineți cheia întoarsă mult. Dacă motorul nu pornește, lăsați cel puțin 15 secunde între apelurile la demaror. Cruțați astfel acumulatorul.

● *La înlocuirea valvolinei* din cutia de viteze, interiorul trebuie spălat cu motorină înainte de a se introduce valvolina proaspătă. Din comoditate, mecanicii sar de obicei peste această operație.

● *Verificați mereu cauciucurile* — o uzură mai mare pe unul dintre ele poate însemna că unghiul roților s-a dereglat. Verificați atunci și unghiul, la un atelier mecanic. La fiecare 5000 de km, schimbați roțile, trecându-le pe cele din față în spate; la 10—15000 de km, întoarceți și anvelopa pe jantă, pentru a obține o uzură uniformă. La majoritatea atelierelor de vulcanizare, această operație costă 15 lei de roată.

● *E bine, la drum*, să aveți și o cameră de rezervă, pe lângă cea de a 5-a roată. E mult mai eficient, decât cu peticele calde. Dacă puneți un petic, odată ajuns acasă, duceți cauciucul la vulcanizare. Peticele nu rezistă mult timp la rulajul pe asfalt încins ori cu viteze mari.

● *Iarna, dacă nu circulați deloc* (nimic nu distruge caroseria și cauciucurile ca mersul pe timp de iarnă — din cauza zăpezii amestecate cu sare), e recomandabil să ridicați automobilul, pe butuci și să luați roțile în casă. Lucrul acesta nu e însă posibil întotdeauna, și atunci veți avea măcar grijă de a dezăpezi mașina după ninsorile abundente. La 2—3 săptămâni, porniți motorul și țineți-l accelerat moderat cca 30 de minute pentru încărcarea acumulatorului. În acest fel, bateria rezistă și nu trebuie demontată.

● *Hușă?* Da, dar nu e nevoie să fie impermeabilă. Principalul ei rol e de a vă apăra mașina împotriva soarelui, care poate, într-o vară (sau în 3 săptămâni, la mare), să o decoloreze sensibil.

● *Dacă circulați iarna*, v-am recomanda lanțuri, dar, în general, nu se găsesc, din neglijența comerțului. Cit despre anvelopele cu crampoane, ele sînt folosite în toată lumea, însă la noi n-au ajuns încă, deși utilizarea lor sporește sensibil securitatea circulației.

● *Ca să nu vi se aburească geamurile:* există, uneori, de vînzare soluții speciale. Se poate obține același efect, frecîndu-le cu o felie de cartof crud.

● *Majoritatea accidentelor* se datoresc vitezei excesive, depășirilor nereglementare, consumului de alcool. Concluzia se impune de la sine!

● *Nu uitați* că e considerată contravenție consumarea oricărei cantități de alcool, chiar dacă e sub unu la mie. Iar peste unu la mie, chiar dacă nu se constată starea de ebrietate, sînteți pasibil de sancțiuni penale. Nu există o cantitate minimă de alcool, care poate fi consumată. Este pur și simplu interzis. Se recomandă ca, plecînd la drumuri lungi, să nu se consume alcool cu 24 de ore înainte.

● *O curbă*, pe care nu o puteți lua cu 80 km/h în priză directă, o parcurgeți fără dificultăți, tot cu 80 km/h, dar în viteza a III-a. Totdeauna, în viraje, aveți nevoie de o rezervă de putere. E preferabil, deci în virajele strînse, să treceți într-o treaptă inferioară.

● *Nu coboriți pantele* cu motorul stins. Este una dintre cele mai periculoase greșeli.

● *Cînd depășiți*, semnalizați, încălecați dunga mediană spre a avea o vizibilitate perfectă. Accelerați puternic încă înainte de a ieși pe stînga. Nu reîntrați pe dreapta, decît atunci cînd vedeți vehiculul din spate în oglinda retrovizorie. E recomandabil ca, înainte de a depăși, să claxonați puternic și insistent. (Dar nu cînd treceți pe lângă căruțe).

● *Încercați să ghiciți* totdeauna reacțiile șoferului din față, dar nu vă bazați nicio dată pe respectarea de către alții a regulilor de circulație (mai ales a priorității). Luați-vă totdeauna toate măsurile de siguranță. Înainte de a intra în curbe fără vizibilitate, e bine să claxonați.

● *Cînd începe ploaia*, reduceți viteza sub 70 km/h. E momentul cel mai periculos. Dacă șoseaua e udă, se poate merge și mai repede, dar pînă atunci pericolul de derapare e foarte mare. Pe ploaie torențială, viteza excesivă duce la „aquaplanare“, și mașina pierde contactul cu solul.

● *Nu circulați* cu cauciucuri a căror uzură a redus înălțimea desenului sub 1 mm. Vă puneți viața în joc, pentru o economie relativă.

● *Dacă trebuie* să demarați pe noroi sau pe zăpadă, nu accelerați, fiindcă roțile vor patina. Porniți încet, ținînd mașina din ambreiaj.

● *În viraje*, nu se frînează niciodată, ci se accelerează, blocîndu-se volanul, de frînat-doar înainte. Altfel, ieșiți de pe șosea.

● *Iarna*, cînd urcați o pantă, intrați de la începutul ei în treapta de viteză corespunzătoare (a II-a sau a III-a), pentru a nu fi nevoiți să schimbați apoi, și eventual să derapați.

● *Cînd mergeți cu spatele*, țineți piciorul pe ambreiaj, spre a putea opri mai ușor.

● *Cînd opriți în pantă*: trageți frîna de mînă și lăsați schimbătorul în viteza I-a, dacă mașina e cu fața în sensul urcării, ori în marșarier, dacă e plasată în sensul coborîrii. Pentru mai multă siguranță, bracați și roțile dinspre trotuar.

● *Frînați treptat*, eliberînd pedala și apăsînd iar (evident, afară de cazurile de forță majoră). O frînă bruscă vă duce cel mai adesea în derapaj, mai ales pe umezeală. Nu debreiați decît în ultimul moment, pentru a beneficia și de aportul frînei de motor. În coborîre, puteți mări efectul ei, introducînd schimbătorul în viteza a II-a sau a I-a.

● *La derapaj*, învîrțiți volanul, dar nu brusc, în sensul derapării. Nu frînați, dar accelerați ușor.

În general pe ploaie și iarna, cînd pericolul derapării crește, evitați supraîncărcarea părții din spate a automobilului.

● *Treceți peste șine, șanțuri, gropi*, numai oblic. Dacă le luați perpendicular, riscați să loviți baia de ulei. La viteză mare, se mai poate produce și ruperea direcției sau a arcurilor, în afară de explozia cauciucurilor. Deci — încet și oblic.

● *Ca să nu fiți orbiți*, noaptea, de farurile mașinilor ce vin din sens contrar, la încrucișare priviți spre marginea șoselei, iar în clipa întîlnirii stingeți o clipă farurile și apoi treceți pe faza mare, brusc.

● *Circulînd cu viteză constantă*, cam 2/3 din viteză maximă a mașinii, realizați economii de benzină, evitați accidentele, cruțați cauciucurile, frînele, ambreiajul, transmisia și nu pierdeți decît 15—30 de minute la 500—600 km, față de acela care, pe un traseu identic, gonește cu viteză excesivă. Numeroase teste au demonstrat-o.

ANDREI BANC

moda · 1969 ·

prezentată de ALMANAHUL LITERAR

Linia modei din 1969, deși suferă o puternică influență a modei anilor 1930—31, aduce totuși câteva schimbări esențiale, atât în vestimentația feminină, cât și în cea masculină.

Fustele, ca și rochiile, se lungesc pînă la jumătatea gambei în special la toaletele de după-amiază și seara. În sezonul de vară, dar numai dimineața, se vor purta în continuare și fuste mini.

Corsajul e accentuat prin cordoane largi de piele, asortate la culoarea materialului sau la bordajele reverelor foarte mari. Pantofii au virful careu ușor rotunjit, cu toc drept și ceva mai înalt. Pălării cu bor, tip bărbătesc, și berete foarte mari.

Culorile predominante sînt griul și bejul, asortate cu violet, negru și albastru sau alb cu roșu și negru.

Fustele au pliseuri sau crețuri, talia e înaltă. Pentru iarnă, paltoane din tweed simplu sau cu garnituri de blană, haine de piele și blană de mînz, toate cu cordoane late, din piele și cizme sau jambiere asortate. De asemeni, compleuri de iarnă cu capă de iepure natur sau vopsit într-una din culorile la modă, în special violetul normal sau violetul cobalt. Se mai poartă manșoane de blană.

La bărbați, haina rămîne lungă, reverele se lărgesc. Pantalonii își recapătă manșeta, avînd o croială absolut dreaptă. Costumele se completează cu vestă.

Se poartă materiale în dungi și în carouri.

Culoarea predominantă pentru vară, la costum, este bejul.

Pantofii și pălăriile, asortate, de intensitate contrară materialului vestimentar. Pălăriile au boruri mari largi, în afara celor cu calotă înaltă și tare. Cravatele sînt de culori pastelate în dungi sau cu model.

Toamna, la costume sport, se poartă pelerine de tweed și șapcă din același material. Pelerina se pune și la costumele de seară.

La copii, moda aduce costume în culori vii sau în alb și albastru, punctate de un desen brodat pe șorț, pe bluză sau pe pantalon, în acest caz pantofiorii fiind de culoarea desenei.

A

1. Rochie cu platcă de la care pornesc pliseuri bogate, garnitură la minecă și guler din dantelă.

2. Pulovăr în dungii, guler pe git, beretă cu motiv asortat la culoarea pulovărului.

3. Rochiță corsaj, culoare vie, jumătatea inferioară garnisită cu flori aplicate.

4. Bluză jerse de bumbac, brodată, pantalon din material ușor, de vară, țesătură de in sau balonseid, asortat la culoarea bluzei.

5. Rochie de stofă gri, cu garnitură de nasturi mici, îmbrăcați, la minecă și corsaj.

Centura, din antilopă violet, asortată cu poșeta și cu încălțămintea (cizme înalte, din antilopă violet, cu tocul îmbrăcat în piele gri și o curea din piele gri, pe care e montată catarama.)

6. Rochie din stofă de lână, centură din piele neagră, asortată cu mînușile, cu panglica pălăriei și cu cizmele.

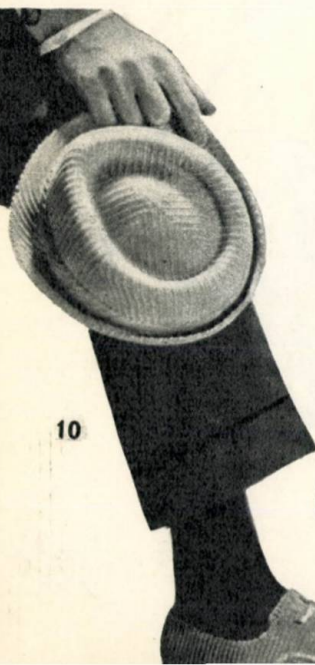
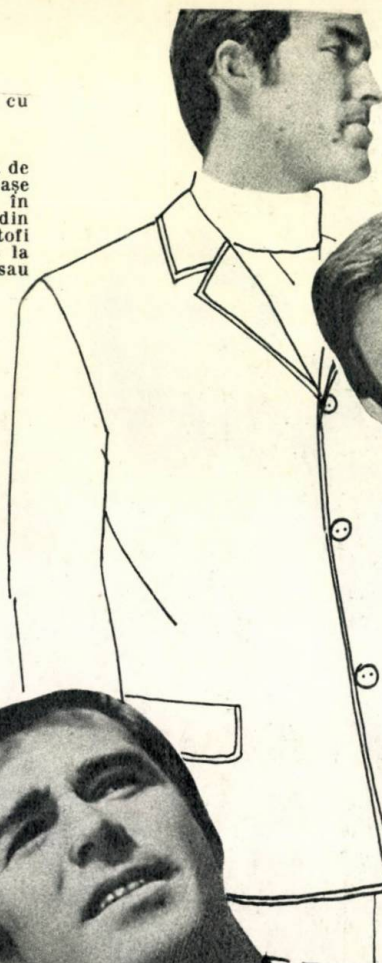
7. Rochii din material de bumbac și din pîchet de mătase, asortate cu dantele sau cu eșarfe din același material, dar de altă culoare. Se poartă cu centuri din piele.

8. Costum din tergal bej, cu cămașe de poplin, guler pe git.

9. Costum sport, din țesătură de in sau din stofă de mătase, cămașe cu guler lat, cravată lavalieră în buline. În loc de curea, briu lat, din mătase. Pantaloni cu manșetă, pantofi din material velurat (detaliile de la punctul 10) asortați cu cravata sau cu briul.

11. Costum din tergal sau din balonșeid. Pantaloni cu manșetă, haină cu sliț adînc. Cravată în dungi de culori pastelate.

12. Bluză din voal de mătase.
Pantaloni din rips de mătase naturală.
Bolerou din plăcuțe metalice, cu mo-
tiv ornamental. Se poartă seara.

13. Rochie de seară din rips alb.
natural, cu broderie de mărgelă, gu-
ler înalt, de asemenea din rips alb.
plisat și brodat la bază cu mărgelă.

13

15

14. Rochie de seară, din tul de
mătase, cu turban și cu brlu din dan-
telă rebrodată cu mărgelă.

14

15. Palton lung din blană de minz, cu beretă și cu manșon din blană de vulpe. Cizme înalte.

16. Pelerină scurtă din blană de iepure, vopsită în violet. Fustă-pantalón cadrilată, toacă de iepure. Ghețe înalte.

17. Palton tweed, cu guler și cu manșete din blană de lup sau de vulpe. Ghețe cu jambiere înalte, din aceeași blană.

15

16

17

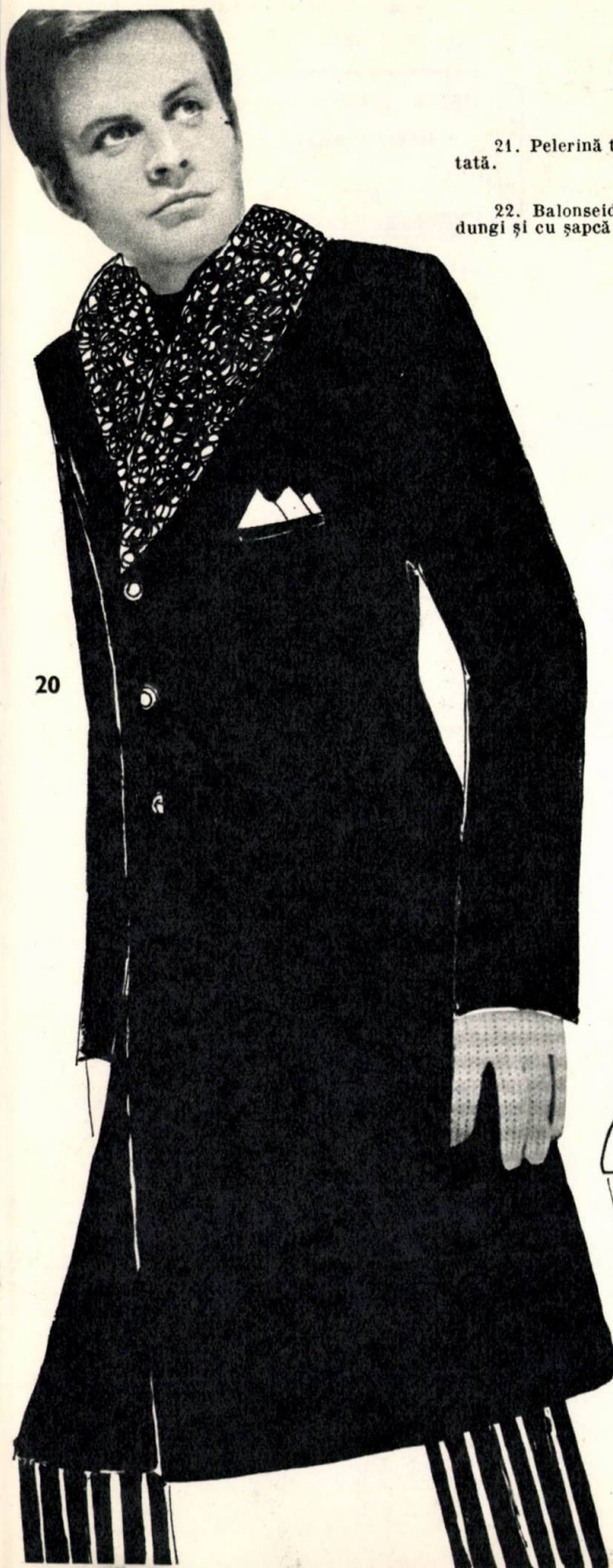
19

18. Palton din postav roșu, cu centură, beretă și cizme, toate din piele neagră.

19. Pardesiu din balonseid alb, cu cizme albe, buzunare cu tighel dublu și cataramе metalice.

18

20. Palton lung, stofă postav negru, pe talie, cu buzunar pentru batistă, guler din blană de astrahan.

21. Pelerină tweed, pălărie asortată.

21

22. Balonseid alb, cu fular în dungi și cu șapcă asortată fularului.

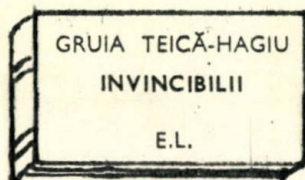

22

● APARIȚII EDITORIALE

Cărțile de mai jos nu le veți găsi în vitrinele librăriilor. Privindu-le mai atent, veți constata că ele ascund alți autori, de data aceasta cu titlurile lor reale.

5, 4, 6; 6, 8.

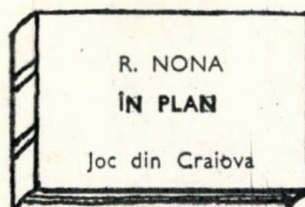
Un prozator și romanul său epuizat imediat din librării.

4, 6; 7, 2, 5.

Un prozator și romanul său.

3, 10; 10.

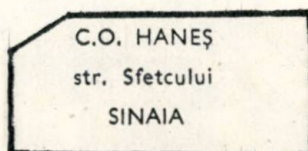

Un scriitor și volumul său.

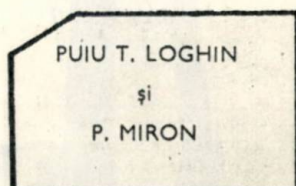
● CĂRȚI DE VIZITĂ

Pe adresa redacției, ne-au sosit următoarele cărți de vizită, ascunzând în numele celor ce le-au trimis patru volume semnate de patru autori români. Aflați-le!

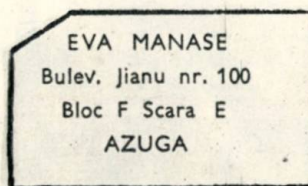
7, 8; 3, 2, 5.

3, 6; 10.

5, 5; 4, 7, 7, 5; 4, 2.

Doi scriitori, doi buni prieteni, două excelente volume de nuvele.

AL

POȘTA ALMANAHULUI

răspunde NICOLAE TĂUTU ● ●

Poetului Al. Andrișoiu: Am primit poezia trimisă din Paris. Idem, notele de călătorie din Londra. V-am scris, cum ne-ați solicitat, pe adresele din Roma, Berlin, Capri. Când sînteți în trecere prin țară și aveți timp liber, treceți pe la redacția noastră. (E vorba de revista *Familia* care se află, așa cum bine sper că vă amintiți și dumneavoastră, tot la Oradea. De altfel, v-am expedit abonamentul de tren București-Oradea via Berlin, Viena, Trafalgar cu halte la Bordeaux, Malaga, Tokai, Rhin...)

Academicianului Zaharia Stancu: Vă mulțumim pentru realizările obținute în favoarea scriitorilor, mai ales, pentru pensii. Am mai avea o singură doleanță unanimă: faceți ca în loc de etatea de 60 de ani pensile să fie acordate la 25 de ani, odată cu absolvirea facultății și tot odată să fie distribuit prin Fondul literar și talentul în gramaj hotărit de directorul Traian Iancu, vechiul nostru protector și proaspătul nostru poet. Aș fi curios să văd cum va reacționa directorul Fondului, cînd poetul Traian Iancu își va înalta o cerere de împrumut...

Fănuș Neagu. Întocmai ca lui N. Velea anul trecut.

Nicolae Velea. La fel ca lui Fănuș Neagu și la mulți ani!

Nicolae Tăutu. Am primit poezia dumneavoastră scrisă la moartea regretatului Mihai Dragomir. Am fi preferat invers. Nu mai treceți pe la redacție. Ne găsiți la Blocul Turn, nu Ambasador. **Ana Blandiana, Gabriela Melinescu, Mioara Cremene, Sânziana Pop, Vera Lungu:** Cu sau fără materiale, treceți cît mai des pe la redacția noastră. Mini-poezia se poartă și anul viitor.

Dinu Săraru ne comunică pe calea undelor că nu se supără de acel „Mic pandur/ Duce mulți pari în tur”, ci reclamă doar faptul că n-a găsit ultimul cuvînt în dicționar.

Ion Băieșu: V-au căutat pe la redacție Tanța și Costel. Puteți veni, nu erau înarmați.

Mihai Beniuc, Petru Vintilă, Veronica Porumbacu, Pericle Martinescu, George Demetru Pan: Vă anunțăm că s-au încheiat listele atleților

pentru Olimpiadă, cererile dumneavoastră sosind prea tîrziu.

Fondul Literar distribuie în mod gratuit piese de schimb pentru noii impropietăriti cu turisme: Ion Băieșu, Corneliu Leu („Radio-vacanța”) fostul impropietărit Fănuș Neagu, vice-impropietăritul Dinu Săraru, precum și trotinete cu atașă pentru criticii literari și accidentații de turisme: Pop Simion, Matei Călinescu, Radu Tudoran, Nichita Stănescu, Nicolae Tăutu etc. **Comisia Uniunii Scriitorilor** formată din criticul Șerban Cioculescu, Margareta Bărbușă, Eugen Barbu, Barbu Cioculescu și foto-reporterul M. Cioc vor alege pe moș Gerilă 1968. Candidează cu șanse egale: Romulus Vulpescu, Tudor George, poetul Pică, Ion Petrache, Jean Grosu, Paul Everac, Ștefan Popescu, Modest Morariu și Maria Arsene în afara concursului...

Șerban Nedelcu: Am primit proza dumneavoastră din care spicui: „Omul își continuă drumul spre colțul casei și cotește spre strada transversală, tot atît de pustie ca și cealaltă”. Ca întreaga dumneavoastră operă, amintește de Alain Robbe-Grillet. Scenele descrise au asemănare cu pictura lui Chirico, cum a fost remarcat și de Marcel Schneider în „Literatură fantastică din Franța” (Ed. Fayard 1964). Alberès vorbește și el de caracterul oniric al operei dumneavoastră, pentru care găsește formula atît de nimerită de „fantastic concret” care face parte din așa-numitul „nouveau roman”. Unele pasaje sînt înrudite în concepție cu Kafka, Camus, Feuchtwanger, Malraux, Steinbeck, Hemingway, Huxley și Dumitru Mircea, constatările ce ne fac să ne glîdim la premiul Nobel pe care l-ați refuzat cîndva. Reproducem, spre totala edificare, pentru cititori și o maximă: „Iepurele încălțat! Stă la margine de sat”. Criticii: Eugen Simion, N. Manolescu, Matei Călinescu, O.S. Crohmălniceanu lucrează la un amplu studiu despre proza dumneavoastră onirică și fantastică absurdă.

D. Tăpeneag: Proza dumneavoastră clasică este susținută, ce-i drept, indirect, de Mihai Novicov („Studii Literare” E.S.P.L.A. 1953, hîrtie semi-

velină ed. mată de 65 gr. m.p.t. Ft. 84 × 108,32) și Nicolae Moraru „Realismul în literatură”. „Europolis” 1968. Tiparul „Cartea de Aur S.A.” Când criticul Novicov a cerut impetuos: „Acest efort de creație presupune în primul rând o cît mai mare claritate... Presupune, în al doilea rând o, cît mai mare claritate cu privire la caractere (oamenii)... Presupune, în sfîrșit, o cît mai mare claritate asupra ciocnirilor...” s-a gîndit la scrierile dumneavoastră. În consecință: vă ciocniți clar!

O începătoare: Ne scrieți: „Am optsprezece ani, părul blond, ochii negri, 1,68 m. înălțime, 59 kilograme, frecventez cercurile literare de la Ambassador, Lido, Blocul Turn, am fost remarcată la un concurs de fotogenie de Ecaterina Oproiu.

Ce credeți, am talent?” Incontestabil.

Doamna Candrea ne întreabă ce să gătescă scriitorilor de revelion. Iată o întrebare delicată și după o amplă cercetare am aflat preferințele fiecăruia. Le reproducem, după cum au fost dictate. Zaharia Stancu — mititei ardelaiți și bine arși la grătar. (A mai adăugat: Ah, generale, nu mai vezi strălățate!) Demostene Botez — volovan moldovenesc cu patru de pulcuițe preparate cu aluat fraged. Radu Bouréanu — fudului cu pesmet franțuzesc. Miron Radu Paraschivescu — bușeuri cu legume onirice bine scobite, servite pe Ursa Mare. George Ivașcu — poale-n briu cu glazură de cacao sau ciocolată. Mihnea Gheorghiu — cremă fină turistică stropită cu sirop subțire de Londra și spumă de Pacific. Constantin Chiriță — bezele cu chech de „ciresari”. C. Toiu — saleuri din aluat franțuzesc cu viza pentru Londra. Pop Simion — jeleu de mere ardelenesti. Ion Bănuță — Lacrima Cristii amestecat cu Lacrima Diavolului. D.R. Popescu — praz cu ananas economic. Marin Sorescu — rulouri cu sos de muștar și hrean. Ion Istrati și D. Ignea — pelințele Domnului. Corneliu Leu — tuslama de Medgidia-Istanbul. Titus Popovici — sufleu dacic în patru serii. Francisc Munteanu — blanchetă de porumbel à la Buftea. Nichita Stănescu — ou, în toate ipostazele și formele geometrice în patru ediții cu acceptarea înainte. Ben. Corlaci — pricomigdale à la Casa Scriitorilor. Nicolae Stoian — mămăliguță prăjită cu portocale de Chile și prefață de I.D.Balan-Paris. Traian Iancu — gogoșele cu cereri de împrumut din doi la sută. Ioanichie Olteanu — mînciunele cu plecările peste hotare. Matei Călinescu, Eugen Simion, N. Manolescu, M. N. Rusu, A. Marino, C. Regman, Nicolae Ciobanu — servesc numai generația tînără de scriitori. N. Moraru și M. Novicov — înghețată din zahăr ars de tot à la Mogoșoala. Eugen Mandric, Ștefan Luca, Nicolae Velea, Fănuș Neagu, Al. Andrișoiu, Florin Mihai Petrescu, Pîdă, Tudor George — pe ales între Cotnari, Murfatlar, Odobești, Drăgășani, Crăciunel, Niculițel, Tirnave sau alte localități turistice. Pentru scriitorii: Haralamb Zîncă, N. Mărgescu, Teodor Constantin, Fondul Literar va deschide o expoziție de pistolete, puști automate, mortiere, tunuri, elicoptere, ca mate-

rie primă a viitoarelor romane: Cianura, arsenicul, verdele de Paris nu se distribuie decît cu avizul comisiei de critici.

Petru Vintilă: Am primit tomul dumneavoastră despre manierele elegante. Mai încercați. Reținem cîteva mai subtile: „Dacă n-ai batistă, nu-ți sufla nasul. Dacă n-ai ușă unde să bați, nu intra în casă. Nu scuipați pe jos, gîndiți-vă la Niagara. Dacă n-ai redactor și referent prieten, nu prezenta manuscrisul la editură. Dacă n-ai nimic de spus, prefă-te subtil și taci. Prima condiție a subtilului e să nu-i placă nici o scriere a colegilor săi, bineînțeles, apreciază doar operele superiorilor săi. Nu scrie foiletoane, schițe umoristice, să nu-ți faci dușmani. Nu uitați, toate drumurile duc la Fondul Literar, deci cumpără-ți mașină, să ajungi mai repede. Ca să devii popular, scrie cronici sportive, chiar dacă nu mergi decît de două ori pe an pe stadion. Ca să ajungi dramaturg remarcabil, împrumută noroc de la Anouilh, Brecht, Eugen Ionescu, Beckett, Albu și M. Davidoglu.

Eugen Barbu, C. Chiriță, T. Mazilu, Ion Băieșu, Al. Mirodan: Fiți atenți la cronicile sportive, obișnuiți-vă să trageți cu ambele picioare, altfel nu se ajunge în Mexic, Japonia sau Italia. Adoptați o tehnică individuală pentru procurarea pașapoartelor.

Pentru toți scriitorii care au făcut cereri la Fond, am fost rugat de directorul Traian Iancu să răspund cu obișnuitul: deocamdată, nu. Dar perseverați.

Poezii Dimov și Ivăncescu ne-au trimis cîteva poezii scrise cu multă îndemînare. Merită să reproducem cîteva strofe:

„Lumină-n casă și căldură...
Lucrează turnătorul Vlad.
Afară noaptea umblă sură;
Șăgalnic fluturi leneși cad”.

sau:

„Lîngă uzină-o casă. N ea
E școala lor de ucenici.
Pe munți de aur ieri domnea
Un trîntor ciocotesc aici”.

Versuri remarcabile ca intenție, dar depășite. V-am recomanda să vă orientați spre o literatură modernă, poeziile dumneavoastră sînt neobișnuit de cuminți.

Vasile Iosif: Imagini contorsionate, onirice, suprarealiste, ca bunăoară cele publicate în „Albina” No. 3428 din 8 april:

„Invers apocalips
sextin strigăt violaceu,
incurb, brevet axis
spre Vianda sau Orfeu”.

O apropiere de realism v-ar fi foarte utilă atît dumneavoastră cît și cititorilor.

Rugăm pe toți colaboratorii să trimită lucrările literare pînă la 30 iunie 1969, cînd va apărea ediția a II-a, adăugită, completată, necomentată și neremunerată, în speranța că autorul va scăpa teafăr după aceste șarje prietenești, lipsite de malițiozitate, intenții și umor...

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

○ garanție a valorii literare

LUCEAFĂRUL

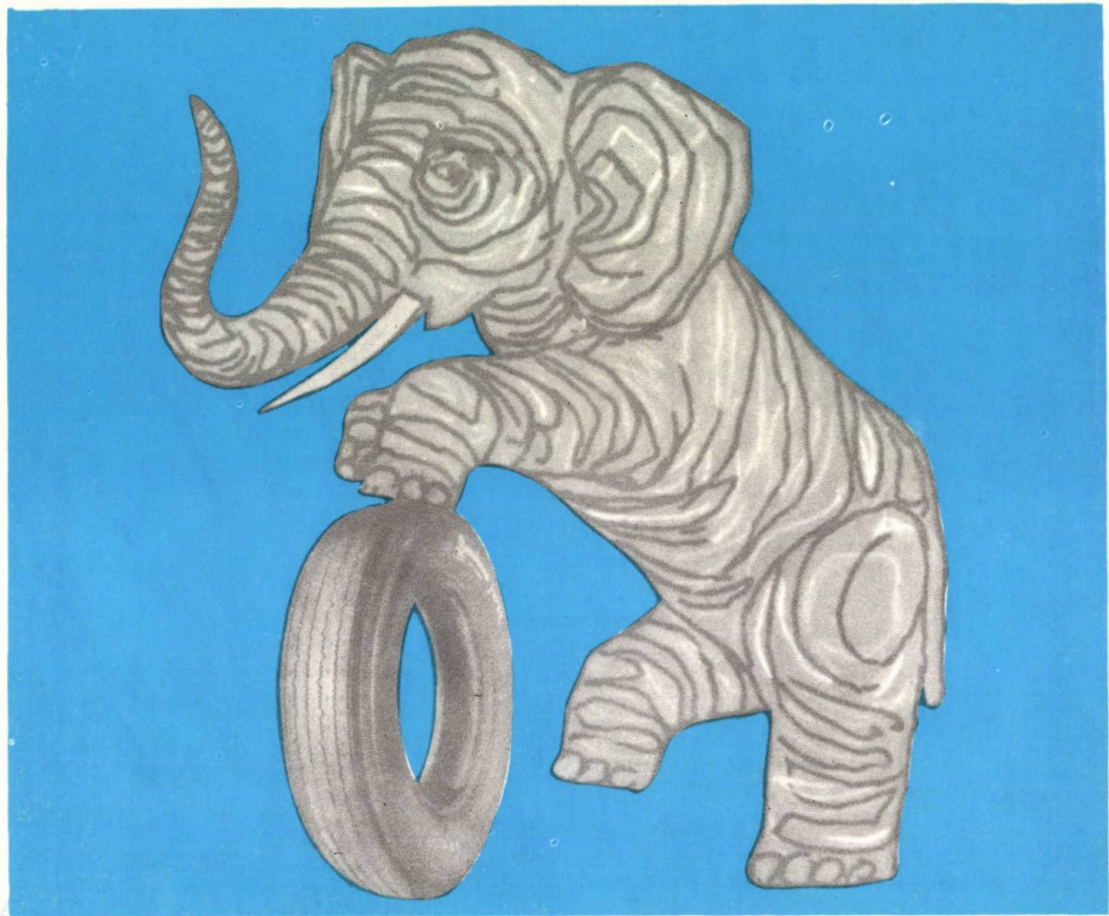
— colecția preferată a întregii familii.

ALBATROS

Colecția poezilor și prozatorilor tineri aflați la debutul lor editorial, profiluri din lirica noastră tânără, în selecții de poezii reprezentative.

FORRÁS

Reunește în volume de debut editorial cele mai reprezentative creații în proză și versuri, texte de critică sau creații dramatice ale tinerilor scriitori de limbă maghiară.

Danubiana

PRELUNGIREA ȘOSEI OLTENIȚA 181 – SECTOR 5
BUCUREȘTI

TELEFON 23.42.80 — TELEX : 276

● CONFORT

● SECURITATE

● ADERENȚĂ

● RODAJ SUPERIOR

Studioul Cinematografic „Alexandru Sahia”
execută genuri de activități cinematografice, ca:

Filme de călătorie, de etnografie și folclor, de știință popularizată, didactice, pentru învățământul de toate gradele, de cercetare tehnico-științifică, de protecția muncii, de propagandă tehnică și turistică, precum și de publicitate.

Filmări pe bază de scenariu sau proiect de intenții elaborat de beneficiar, cu personal și tehnica studioului.

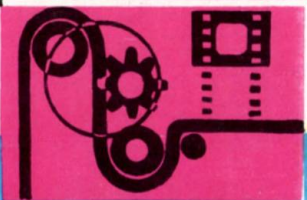
Asigurarea de utilaje și personalul auxiliar de deservire: corpuri de iluminat, grupuri electrogene, aparatură de filmare, lucrări de montaj, sunet, ilustrație muzicală, dublaje.

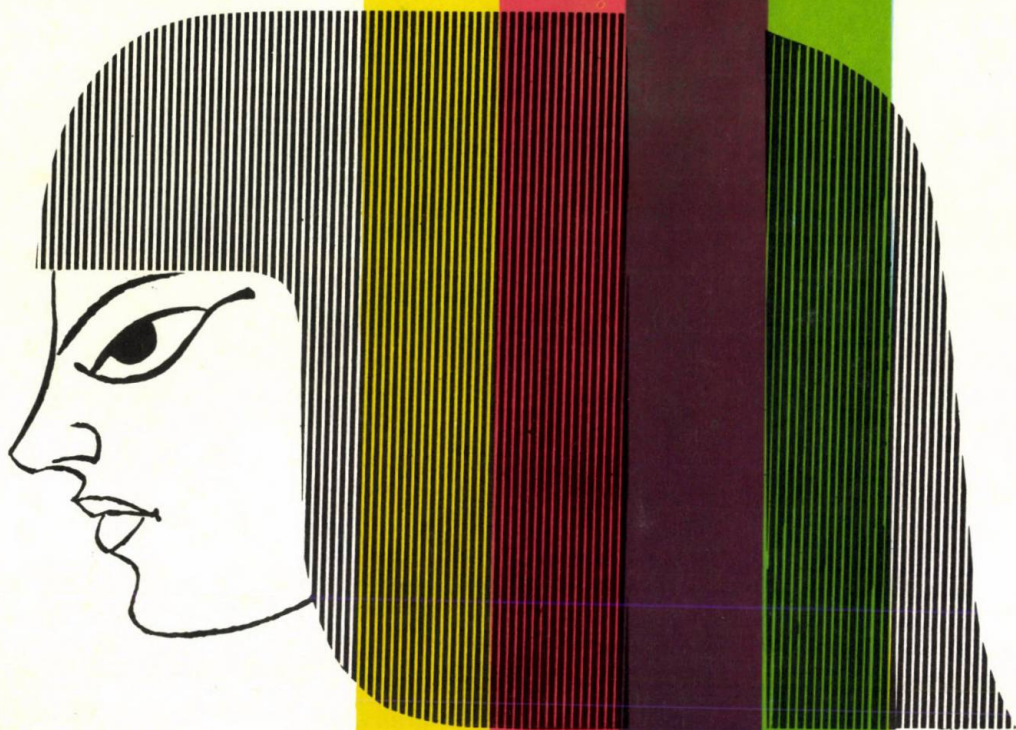
Lucrări de filmări combinate, generice, grafică, inserturi, trucaje, micro și macro filmări, trucaje optice, filmări bipack, filmări cu urmărire în timp a unor fenomene din biologie-chimie și fizică, filmări cu mișcări încetinite și accelerate.

Lucrări de laborator a/n și color

Orice informații puteți obține de la Studioul Cinematografic „Alex. Sahia”, sectorul comenzi, Bd. Aviatorilor 106.

un produs de concepție modernă pentru
o modă de cînd lumea

experimentat cu
succes de specialiști

CROMOPLATIN

șampon colorant pentru păr

CURĂȚĂ ȘI COLOREAZĂ
ÎN ACELAȘI TIMP

REDĂ PĂRULUI ASPECTUL
ȘI LUCIUL NATURAL

15 nuanțe
diferite

studioul
cinematografic
animafilm
BUCURESTI

COMENZILE BENEFICIARILOR SE PRIMESC
DIRECT LA STUDIUL CINEMATOGRAFIC
„ANIMAFILM” BUCURESTI STR. OLTENI NR.45
TEL. **21 38 40** INTERIOR **906**

pentru gastronomi,
MAI MULT DECÎT O PLĂCERE;

o adevărată delectare:

RINICHI ÎN SOS cu măsline

ADAS

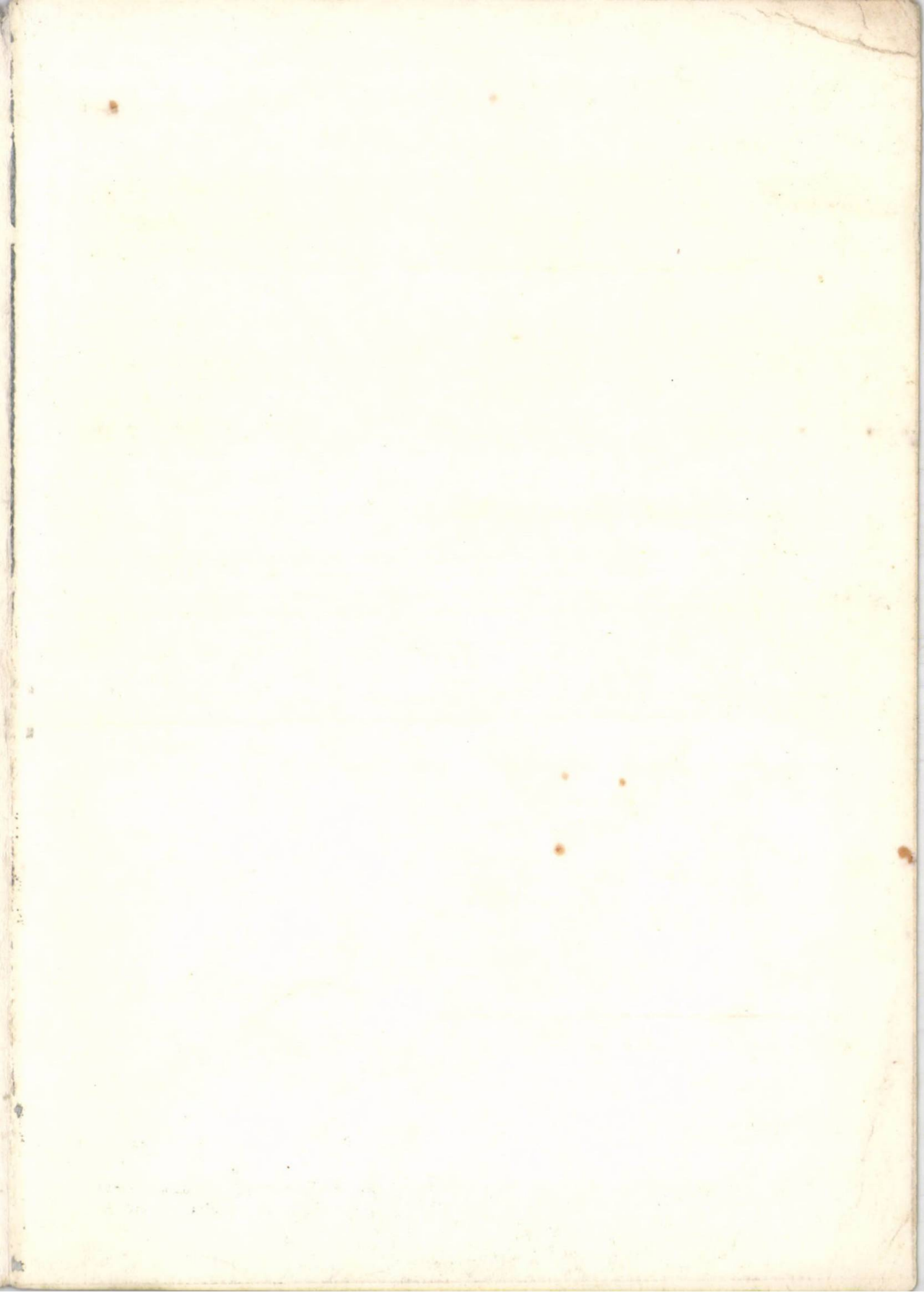
în siguranță deplină!

**DEGUSTAREA
DEVINE RITUAL**

cînd pe masă apar

macrourile în uleicu aromă de fum

Lei 15

inclusiv suplimentele:

- 1) POESIS—addenda lirică la
Almanahul literar 1969.
- 2) HARTA turistică și muzeografică
a Republicii Socialiste România